

HISTORIJSKI INSTITUT SLAVONIJE

**GRADA
ZA HISTORIJU
NARODNOOSLOBODILAČKOG
POKRETA U SLAVONIJI**

KNJIGA V

GRAD
ZA HISTORIJU NARODNOOSLOBODILAČKOG
POKRETA U SLAVONIJI

REDAKCIJSKI ODBOR:

Slavica Hrečkovski, Dragiša Jović, Martin Kaminski, Zdravko Krnić,
Nada Lazić, Srećko Ljubljanović, Slavica Musić, Milan Vranešević

GLAVNI I ODCOVORNI UREDNIK:

Slavica Hrečkovski

IZDANJE
HISTORIJSKOG INSTITUTA SLAVONIJE

HISTORIJSKI INSTITUT SLAVONIJE

GRAĐA
ZA HISTORIJU
NARODNOOSLOBODILAČKOG
POKRETA U SLAVONIJI

KNJIGA V

(1. IV — 31. V 1943)

SLAVONSKI BROD 1966

SKKAČENICE

AFŽ — Antifašistički front žena	NOV i PO — Narodnooslobodilačka
AOZ — Antifašistički odbor žena	vojska i partizanski odredi
AVNOJ —• Antifašističko vijeće na-	NOV i POH — Narodnooslobodilačka
rodnog oslobođenja Jugoslavi-	vojska i partizanski odredi Hr-
je	vatske
Bgd. — Beograd	NOV i POJ — Narodnooslobodilačka
br. — broj	vojska i partizanski odredi Ju-
CK — Centralni komitet	goslavije
CK KPH — Centralni komitet Ko-	NOVJ — Narodnooslobodilački voj-
munističke partije Hrvatske	ska Jugoslavije
DA — Državni arhiv	OK — Okružni komitet
DM — Deutsche Mannschaft	OK KPH — Okružni komitet Komu-
dok. — dokument	nističke partije Hrvatske
ES — Einsatzstaffel	OK SKOJ — Okružni komitet Sa-
f. — film	veza komunističke omladine
fk. — fotokopija	Jugoslavije
GOC — Glavni obavještajni centar	ONOO — Okružni narodnooslobodi-
GŠ — Glavni štab	lački odbor
HA — Historijski arhiv	OS — Operativni štab
HIS — Historijski institut Slavonije	OZ — Operativna zona
HSS — Hrvatska seljačka stranka	POC — Pokrajinski obavještajni
IHRPH — Institut za historiju rad-	centar
ničkog pokreta Hrvatske	PPK — protiv pete kolone
K — kutija	reg. br. — registarski broj
KK — Kotarski komitet	ROC — Rajonski obavještajni
KNOO — Kotarski narodnooslobodi-	centar
lački odbor	SK — Sreski komitet
KP — Komunistička partija	SKOJ — Savez komunističke omla-
KPH —• Komunistička partija Hr-	dine Jugoslavije
vatske	SKP(b) — Svesavezna komunistička
KPJ — Komunistička partija Jugo-	partija (boljševika)
slavije	SMG — Savez mlade generacije
MNOO — Mjesni narodnooslobodi-	SNOO — Sreski narodnooslobodilač-
lački odbor	ki odbor
M. P. — mjesto -pečata	sr. r. — svojom rukom
n. d. — navedeno djelo	str. — strana
NDH — Nezavisna Država Hrvatska	SUP — Sekretarijat unutrašnjih po-
NOB — Narodnooslobodilačka borba	slova
NOF — Narodnooslobodilački front	USAOJ — Ujedinjeni 'savez antifa-
NOO — Narodnooslobodilački odbor	šističke omladine Jugoslavije
NOP — Narodnooslobodilački pokret	VII — Vojnoistorijski institut
NOPO — Narodnooslobodilački par-	VK — Vojni komitet
tizanski odred	v. r. — vlastitom rukom
NOR — Narodnooslobodilački rat	VŠ — Vrhovni štab
NOV — Narodnooslobodilačka	ZAVNOH — Zemaljsko antifašistič-
Vojska	ko vijeće narednog Oslobođe-
NOVH — Narodnooslobodilačka voj-	nja Hrvatske
ska Hrvatske	Zgb, — Zagreb

1. IV 1943.

Oglas Gradskog poglavarstva u Slav. Brodu kojim se zabranjuje iznajmljivanje stanova i namještenih soba državnim i vojnim službenicima, radnicima i ostalim građanima bez dozvole Poglavarstva.

Naredbom Ministra unutarnjih poslova od 13. III. 1943. br: U. M. 584 o smještavanju djelatnih državnih i samoupravnih službenika djelatnih pripadnika oružanih snaga, zatim radnika i ostalih osoba, u koliko je služba ovih radnika i ostalih osoba u državnom probitku kao i o smještavanju obitelji, svih napried navedenih osoba određeno je da smještavanje tih navedenih osoba provodi Gradsko poglavarstvo.

Zato se ovim upozoruju sugrađani, da ne smiju nikome iznajmiti stan, i sobu bez ili s namještajem bez odobrenja ovog poglavarstva kao što nitko ne može doći k njemu u stan ili sobu bez odobrenja poglavarstva.

Svaki sugrađanin dužan je svoj prazan stan ili sobu koju misli iznajmiti prijaviti poglavarstvu, a ono će mu odrediti stanara iz napried navedenih osoba. Uvjerem sam da je svaki sugrađanin svjestan da su ovakove mjere danas neophodne, pa da jedan neće dati prilike da bi radi neodržanja propisa Naredbe morao biti kažnjen.

Za Dom Spretni!

Original u HIS, Slav. Brod, K I/III.

Gradski načelnik:
Koprivčević V. r.

1. IV 1943.

Izvještaj vođe Njemačke narodne skupine u NDH Njemačkom poslanstvu u Zagrebu o gubicima pripadnika Skupine od 1. 1 do 31. III 1943. god. U prilogima izvještaju navode se gubici civilnog stanovništva Skupine na teritoriju NDH i gubici u njenim oružanim formacijama: Einsatzstaffelu 'A', Heimwachtu (Hajmatvahtu) i Njemačkim četama Hrvatskog domobranstva, kao i u jedinicama Wehrmachta (Vermahta) i Waffen SS.

Zu Ihrer persönlichen Unterrichtung bitte ich anliegende Verlustlisten unterbreiten zu dürfen

VERLUSTLISTE			
der Zivilbevölkerung der Deutschen Volksgruppe in Kroatien durch Überfälle kommunistischer Banden.			
	Syrmien		
	ormord.	verwund.	verschl.
Stand 31. 12. 42. siehe Anlage III. zu A. Z. 1-1/1943.	49	14	IG
In der Berichtszeit nachträglich festgestellte frühere Verluste:	4	-	-
Verluste in der Berichtszeit vom 1. 1. — 31. 3. 43.	4	-	6
insgesamt:	57	14	22

Anmerkung :

- 1.) Die Verschleppten sind durchwegs als tot anzusehen.
- 2.) Die Verlustszahlen, besonders aus Westslawonien, sind nicht vollständig, da die Berichte aus den unter der Herrschaft und Einfluss der Banden nur spärlich durchdringen.

West — und Mittel- slawonien				Bosnien		Zusammen		
ormord.	verwund.	verschl.	ormord.	verwund.	verschl.	ormord.	verwund.	verschl.
33	4	63	31	4	9	113	22	88
2	—	—	3	2	1	9	2	1
3		7	1	—	—	8	—	13
38	$\frac{4}{7}$	70	35	6	10	130	2*	102

Der Volksgruppenführer:
Altgayer

VERLUSTLISTE

der Einsatzstaffel der DM, der deutschen Truppen der kroatischen Landwehr und der Heimatwacht (militärisch organisierter Ortschafts- und Ortschutz) in Kämpfen gegen kommunistische Banden,

	Einsatzstaffel			1. u. 2. Jäger- haft. u. 4 Bt/Art. Abt. 668			gef.
	gef.	VW.	vm.	gef.	VW.	vm.	
Stand. 31. 12. 42. siehe Anlage V. zu A. Z. 1-1/1943	1.) 119	74	9	8	10	1	13
In der Berichtszeit nachträglich festge- stellte frühere Verluste		44	26	1			1
Verluste in der Berichtszeit von 1. 1. — 31. 3. 43.	2.) 140	71	14	11	1	1	4
insgesamt	3.) 189	189	49	20	11	2	18

Anmerkung :

- 1.) darunter 4 Führer (Offiziere).
- 2.) darunter 1 Führer (Offiziere),
- 3.) darunter 5 Führer (Offiziere).

Die Vermissten sind durchwegs als tot anzusehen

Eisenbahnsich. Btl. XI.—XIII.		Heimatwacht			Bei kroat. Truppen			Zusammen		
VW.	vm.	gef.	VW.	vm.	gef.	VW.	vm.	gef.	VW.	vm.
2	1	61	—	4	4	—	2	205	86	17
		2			4			8	44	26
—	1	2	—	4	—	—	—	87	72	20
2	2	65	—	8	8	—	2	300	202	63

Der Volksgruppenführer;
Altgayer

1. der Zivilbevölkerung durch Bandenüberfälle¹ und
2. der Volksdeutschen Truppen, der Wehrformationen und der Heimatwacht (Ortsschutzes).

Diese Listen wurden genauestens nachgeprüft, sind aber nicht vollständig, da aus den unter der Herrschaft und dem Einfluss der Banden stehenden Teilen des Siedlungsgebietes die Nachrichten nur spärlich und langsam durchsickern.

Die Verschleppten² und Vermissten können grösstenteils als tot angesehen werden.

Ausserdem hat die Volksgruppe nach den bisher eingegangenen Meldungen bei der Waffen-SS 152 und bei der Deutschen Wehrmacht 4 Tote.

Heil Hitler!

Fotokopija u His^gsiav. Brod, K 22/11.

Branimir Altgayev

3

2. IV 1943.

Letak Operativnog štaba za Slavoniju upućen narodu povodom neuspjeha operacije »Braun« da se još čvršće ujedini u borbi protiv okupatora i njegovih domaćih suradnika.

RODOLJUBIVOM NARODU SLAVONIJE!

Prošlo je već 14 dana od početka ofanzive¹ okupatorskih trupa ne, oslobođeni teritorij Slavonije. Poslije dugotrajnih i strahovitih bombardovanja, koja su pretvorila u ruševine mnoga sela i varošice, bacile su se okupatorske bande sa svih strana, u mnogo kolona na naše sveto oslobođeno tlo.

Ponovo su počeli bjesniti po našim selima i nad našim narodom prljava švapska gamad, ustaški psi i ostali izdajnici.

Okupatori su u ovoj ofanzivi nanijeli mnogo štete i zla narodu na oslobođenoj teritoriji Slavonije. Spalili su mnoga sela,¹ pljačkali su hranu,

¹ Odnosi se na pripadnike Njemačke narodne skupine koji su otvoreno surađivali s okupatorom i aktivno učestvovali u borbi protiv NOP-a. Detaljnije o tome vidi rad Z. Krnića, S. Ljubijanić, C. Imljanovića: Neki podaci o organizaciji i radu Njemačke narodne skupine u NDH, Zbornik Historijskog instituta Slavonije (u daljnjem tekstu Zbornik), br. 1, Slav. Brod, 1963, str. 7—77.

² Rukovodstvo NOP-a nije vršilo internaciju njemačkog stanovništva na oslobođenom teritoriju, već ga je pozivalo na suradnju i aktivno učešće u NOB-u. Protjerivani su samo oni za koje je utvrđeno da su vršili teror nad narodom, i oni čija je rodbina služila u SS jedinicama. Vidi dok. br. 5, 7, 45, 102 i 140.

¹ Odnosi se na operaciju »Braun« koju su otpočele 20. marta 1943. god. ustaško-domobranske jedinice iz Podravske Slatine, Daruvara, Pakraca, Okučana, Nove Gradiške i Slav. Požege uz pomoć ES bataljona u pripravnosti »Prinz Eugen« i njemačke 187. rezervne divizije protiv jedinica IV divizije NOV i PO Hrvatske. Za ovu operaciju protivnik je koncentrirao oko 25.000—30.000 vojnika raspoređenih u četiri skupine: Zapad, Istok, Jug i Sjever. Borbe su se vodile na Papuku, Psunju, Krndiji i Dilju, ali je IV divizija vještím manevrom izbjegla uništenje. Ustaško-domobranske i okupatorske snage pretrpjele su gubitke od 214 mrtvih, 225 ranjenih i 342 nestala, a IV divizija 110 mrtvih, 135 ranjenih i 120 nestalih. Vidi »Grada za historiju narodnooslobodilačkog pokreta u Slavoniji« (u daljnjem tekstu »Grada«), knj. IV, HIS Slav. Brodi 1965, dok. br. 148, 149, 152, 153 i 154, str. 349—359, a u »Gradi«, knj. V, dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

² U toku operacije »Braun« bombardirana su sela: Vetovo, Velika i Voćin. Podatak u arhivi HIS, fk. 5/102.

³ Zvečevo, Cjevare, Cikote, Vučjak, Lipovac, Zaile i Meljanj. Vidi dok. bj\ 60, 87 i 114,

A G F 2 2

stoku i narodnu imovinu, a banditi — lovci na ljude — hvatali su našu braću, djevojke i žene i odvodili ih sa sobom, da kao stoka i robovi rade u radionicama i rudnicima dok ne skapaju negdje daleko u Njemačkoj.⁴

Sa beskrajnom mržnjom i bijesom bacili su se okupatori i njihove sluge na naš narod. Vrhunac zvjerske mržnje i podivljalosti pokazali su banditi kad su jednom našem ranjenom drugu iščupali srce iz grudi. Prljava i masna šapa fašističkog bandita posegla je za srcem mladoga borca, koji je svoj život položio za slobodu svoga naroda. Fašističke zvijeri svojom divljačkom ofanzivom pokušali su da unište našu narodno-oslobodilačku vojsku, i da time, kao što su iščupali srce iz grudi ranjenoga partizana iščupaju srce čitavog narodno oslobodilačkog pokreta u Slavoniji.

Siknula je krv iz srca mladog borca, prolila se krv nevinoga naroda, u dim i plamen zavila su se do tada mirna sela, ali je svejedno promašen dugo i lukavo spremni udarac okupatorske ofanzive. Još jednom je okupator pokušao pregaziti našu oslobođenu teritoriju u Slavoniji. Desetinama neuspjelih of anzi va dodao je još jednu, nizu popaljenih sela, dodao je nova garišta, još dublje zaglibio je krvavi okupator u močvaru zločina, ali sve mu je uzalud. I ova ofanziva okupatora je propala:

Naša narodno-oslobodilačka vojska izašla je iz ove ofanzive netaknuta i ojačana novim pobjedama i novim oružjem.

Partizani su od prvoga dana ofanzive stajali na braniku oslobođene teritorije i oslobođenog naroda, borili se protiv daleko nadmoćnijeg neprijatelja. Naša vojska ostala je do zadnjeg časa s narodom. Svojom borbom partizani su dokazali odanost narodu i nerazrješivu povezanost s njime. Mnoge satnije i bojne okupatora vratile su se u svoja uporišta do nogu potučene i razbijene.

Braneći oslobođenu teritoriju, naši partizani pokazali su se dostojnima da nose ime boraca Velike narodno oslobodilačke Armije, koja je u predjelima Bosne, Hercegovine, Like, Banije i Korduna uspjela da slomi veliku ofanzivu udruženih okupatora-Njemaca i Talijana, njihovih slugu ustaša i četnika.

U času dok su okupatori bijesnili po našoj oslobođenoj teritoriji naša junačka Narodno-oslobodilačka vojska u južnim krajevima prešla je u ofanzivu. Oslobođene su mnoge varoši i gradovi kao Gračac, Dobrljin, Drvar, Petrovac, Grahovo, Nevesinje i Glamoč, a jedinice srpskih divizija stigle su na lijevu obalu Drine. Čitava Srbija vri i drhti od uzbuđenja i radosti dižući se na opći narodni ustanak, a izdajnički psi Nedić i Pavelić u velikom strahu, održali su u Zemunu sastanak da se dogovore o zajedničkoj obrani i spasu od pravedne kazne koja ih očekuje.

Srbi i Srpkinje Slavonije! Oči čitavoga svijeta uperene su danas Pune divljenja u srpski narod. Srpski narod nosi danas na svojim leđima glavni teret oslobodilačke borbe na jugoistoku Europe. Srpski narod zajedno s bratskim ruskim narodom i ostalim narodima SSSR-a zadaje snažne udarce fašističkim osvajačima i vodeći nemilosrdnu borbu, pokazuje svima narodima svijeta, kako treba voliti i kako treba braniti svoju zemlju. Prednjačeći u borbi protiv Okupatora i izdajica, u redovima Narodno-oslo-

⁴Vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 135, str. 310—313, dok. br. 143, str. 336—344. i »Građa«, knj. V, dok. br. 31, 63 i 155.

bodilačke vojske i vođen našom slavnom Komunističkom Partijom, srpski je narod stekao u čitavom svijetu slavu i ugled kakvoga nije ni slutio. Na teror i klanje odgovorio je srpski narod općim narodnim ustankom.

Na pokušaj okupatora, četničkih izdajica i izdajničke izbjegličke jugoslavenske vlade u Londonu da zavadi Srbe među sobom i da ih preda na milost i nemilost okupatoru, srpski je narod odgovorio još žešćom borbom protiv okupatora i njihovih slugu, i sve brojnijim stupanjem u Narodno-oslobodilačku vojsku, koja jedina vodi borbu protiv okupatora. Na pokušaj okupatora i izdajica da se teško stečeno oružje Narodno-oslobodilačke Vojske okrene protiv naše braće Muslimana i Hrvata, srpski narod odgovorio je pružanjem bratske ruke Hrvatima, Muslimanima i svim ostalim porobljenim narodima.

Srbi, prednjačite i nadalje u uništavanju okupatorske gamadi!

Hrvati i Hrvatice Slavonije!

Hrvatski narod u Dalmaciji, Hrvatskom Primorju, Gorskom Kotaru, Lici i drugim nekim krajevima u oružanom je ustanku protiv okupatora koji je porobio ove najčišće hrvatske krajeve, pljačka i kolje zajedno s četnicima i ustašama hrvatske majke i djecu. Narodni ustanak obuhvatio je velik dio i Hrvata Slavonije. Nedajte da vas hvataju po sajmovima, kod crkava i domovima, da vais gone na Istočni front, u sigurnu smrt i ropski rad u Njemačku u kojoj vas isto tako čeka glad i propast. Priključite se svojoj braći i sestrama koji već dugo vremena liju svoju junačku krv za istinsku nezavisnost hrvatske domovine i slobodu hrvatskog naroda.

Ratna mašina okupatora blizu je sloma. Udarac koje joj nanosi Crvena Armija uz pomoć snaga Engleske i Amerike i oslobodilačkog pokreta porobljenih naroda toliko su snažni da okupatori neće još dugo izdržati.

Narode Slavonije! Zvjerstva, nasilja i zločini koje su nad tobom počinili okupatori u ovoj ofanzivi neka zadoje tvoje srce novim valom mržnje prema njima i neka još više ujedine naše snage u borbi za narodno oslobođenje. Vojnici Narodno-oslobodilačke Armije osvetiće zločine koje su okupatori počinili, osvetiće spaljena sela i varošice — plamen svete oslobodilačke b'orbe prenijeti u nove krajeve.

Srpkinje majke! Vi koje ste od prvoga dana borbe sa materinskom ljubavi i požrtvovanjem davale našoj vojsci svoju djecu, hranile nas i odjevale budite i nadalje požrtvovne i junakinje kao što ste i do sada bile.

Omladinci i omladinke! Stupajte svi do posljednjeg u Narodno-oslobodilačku Vojsku, Opravdajte ogromno povjerenje i ugled koji uživa naša omladina u čitavom svijetu. Istrebljujte nemilosrdno fašističku gamad i domaće izdajice.

Narodno-oslobodilački odbori i odbornici, opravdajte povjerenje koje vam je dao narod na posljednjim izborima.⁵ Učinite sve da je zbrine postradali narod oslobođene teritorije, da se mobiliziraju za vojsku novi borci i da se vojska snabdije novim rezervama životnih namirnica.

Žene iz Antifašističke Fronte, napregnite sve svoje snage da pomažete naše borce i ranjenike, zbrinjujte osirotjelu djecu i postradale porodice.

⁵ Izbori za NOO-e održani su u Slavoniji 14. marta 1943. godine, a u nekim mjestima i kasnije, gdje uslijed vojnih operacija na tom području nisu mogli biti provedeni. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 95, str. 205. i »Grada«, knj. V, dok. br. 62, 108, 144, 150, 151 i 158.

Osvetimo se fašističkim okupatorima za patnje našega naroda!
Smrt okupatorima, ustašama i četnicima!
Živjela junačka Narodno-oslobodilačka Vojska!
Živjela Crvena armija i naši saveznici Engleska i Amerika!
Živjelo Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja!
Živjela naša slavna Komunistička partija!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Operativni Stab
Narod. Oslob. Vojske i Part. Odr.
Za Slavoniju.^{1"}

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 42/1.

2. IV 1943.

Pismo Operativnog štaba za Slavoniju svim vojnim i političkim rukovodiocima XVI i XVII NO brigade o nekim nedostacima u rukovođenju podređenim jedinicama za vrijeme operacije »Braun« i uputama za razvijanje borbenosti i drugarskih odnosa među borcima.

Drugovi!

Posljednjih dana neprijateljske ofanzive¹ na naš oslobođeni teritorij **moglo se** najbolje vidjeti što ne dostaje našim borcima, a osobito **moglo se vidjeti** koliko naši rukovodeći drugovi odgovaraju dužnosti koju vrše u **našoj** narodno-oslobodilačkoj vojsci.

Sto se moglo primjetiti kod partizana u pojedinim bataljonima?

Prije svega da su slabo izdržljivi na marševe i gladovanje. Dok se naši drugovi u Bosni i Lici bore tjednima i mjesecima pod najtežim okolnostima, podnoseći glad. studen i duge marševe, boreći se divovski, dotle se naši partizani demorališu već nakon jednog dana gladovanja ili nešto dužih marševa.

Pitamo se kako je to moguće? Netočno je tumačenje te razlike na osnovu neke prirodne izdržljivosti prvih, i mlahavosti i razmaženosti drugih, jer znademo da su u prvim počecima slavonski partizani podnosili i te kakova marširanja, spavali pod vedrim nebom, zaobilazili velikim lukovima naseljena mjesta, gazili do vrata dubok snijeg po neprohodnim klan-cima Papuka i Psunja. To su bili također Slavonci, prvi partizani u ovim krvima. Pa u čemu se od njih mogu razlikovati po svojim prirodnim iizičkim osobinama današnji partizani Slavonije?! Ni počem, jer su to ljudi iz istih krajeva, susjedi, rodaci, braća i sestre, oci i sinovi tih prvih partizana Slavonije.

Čitava razlika leži samo u čvrstoći svijesti, u snazi političkog uvje-
*enja, u stepenu ljubavi i shvatanja naše borbe, u količini vojno-političke discipline, u visini morala kod naših mladih boraca.

usnie" - . ÖP?ativni stab za Slavoniju formiran je neposredno prije početka operacije »Braun« f'di što
djelovanja i rukovođenja jedinicama 19. IV divizije NOV i PO Hrvatske. Kad je operacija zavr-
uu" Stab je rasformiran. Vidi dok. br. 19. 19.

T7 ii Radi se o operaciji »Braun« u Slavoniji. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21. 22. 23,
31, 33, 40, 47 i 53.

A tko učvršćuje svijest i političko uvjerenje partizana: Ko je dužari razvit kod njih ljubav za našu vojsku i borbu: Ko je odgovoran za disciplinu u našim redovima: Ko podiže i održava moral kod naših boraca:

To smo mi, vojni, politički i partijski rukovodioci naše vojske. Za sve to odgovorni smo mi i samo mi. Nema druga u našim redovima od koga mi snagom naših uvjerljivih argumenata ne možemo u srazmjerno vrlo kratkom vremenu stvoriti odlična, izdržljiva i disciplinovana vojnika, od koga mi ne bi mogli stvoriti borca koji će biti spreman, da izdrži i najveće napore, da dade sve od sebe, pa čak i sam život, ako to od njega traže interesi našeg naroda, naše vojske, naše borbe i njenog rukovodioca naše slavne Komunističke Partije.

Da vidimo sad koliko su naši rukovodeći drugovi u ovim danima neprijateljske ofanzive odgovorili svim tim dužnostima, koje im je povjerila u našoj vojsci naša Komunistička Partija. Da vidimo što su preduzimali da pred svojim narodom i svojom vojskom opravdaju povjerenje, koje im je kao takvima dato. Da vidimo što su radili da ovih dana, u najtežim momentima, očuvaju interese naše borbe, da sačuvaju krv i živote svojih drugova koji su predani u njihove ruke, a neprijatelju da nanese što više gubitaka. Osvrnimo se samo na nekoliko konkretnih slučajeva posljednjih dana pri logorovanju, u marševima i u borbi i ispitajmo koliko su se osjećali u tim pojedinim situacijama naši rukovodioci zaista kao odgovorni rukovodioci.

Drugovi desetari! Vi koji ste najbliži borcima, vi koji se s njima u istoj kući odmarate, vi koji jedete s njima iz iste porcije, vi koji s njima idete u patrolu, vi koji s njima zajedno jurišate na neprijateljske rovove, vi, baš vi treba da imate najviše utjecaja na borce svoje desetine. Vaši drugovi borci treba u prvom redu da baš vas najviše vole, poštuju i slušaju. Vaši borci treba da imaju baš u vas najviše povjerenja da su spremni na vašu riječ, na vašu zapovjed položiti i svoje živote ako to od njih traži interes naroda i vojske.

Baš iz vaših usta borci najčešće čuju sve upute i naređenja svih ostalih viših rukovodioca. Po vašem naređenju oni se smještaju na odmor na ovom ili onom mjestu, iz vaših ruku oni dobivaju odjeću i obuću. Jednom riječi: vaši borci u vama gledaju prve svoje starješine koji se za njih staraju. Tako je to u normalnim prilikama.

Ali u teškim momentima, kad borci treba da vrše vrlo duge marševe da ne spavaju po nekoliko dana, kad su prisiljeni na duže gladovanje baš onda, u takvim momentima oni treba da s još većim povjerenjem gledaju u vas. Baš tada vi treba da dođete najviše do izražaja kao njihove starješine.

A kako ćete vi to postići?

Nikako, ako u stroju pri napornim marševima budete spavali, prepuštajući umorne drugove same sebi da također spavaju, te time da rastežu stroj i prisiljavaju sve ostale drugove iza njih, da zbog toga onako umorni nepotrebno trče po više stotina metara, da sustignu one napred, da prekidaju vezu i da zbog toga ostaje negdje u šumi dio kolone bez svog štaba, izvrnut opasnosti od neprijatelja.

Nikako nećete postići ljubav, povjerenje poštivanje i poslušnost svojih boraca, ako ne vodite računa o tome da li će na primjer pri logorovanju vaša desetina naložiti vatru (a zabranjeno je da se loži te zbog toga bombardi! je neprijatelj naš logor i bez potrebe pogine nekoliko naših drugova.

Nikako nećete postići ugled i autoritet pred svojim borcima, ako ne vodite računa o tom da se vaša desetina što prije i što disciplinovanije prebaci preko pruge gdje može svaki čas da naiđe oklopni voz i da zbog toga što ne rukovodite svojom desetinom, pogine nekoliko naših drugova.

Nikako nećete postići to ako u borbi uđete među svoje borce kao obični strelci, dok vam vaši mladi i neiskusni borci pogibaju na brisanom prostoru za to jer im niste pokazali gdje mogu da zauzmu dobar zaklon.

Vaša je dužnost, drugovi desetari, da u maršu Stalno obilazite svoju desetinu, da pazite da nitko ne prekida kolonu u vašoj desetini da pazite da vaši borci pravilno i hitro prenose naređenja kroz stroj, da pazite da niko ne govori ili pali svjetlo po noći, kad je naređeno da se konspirativno kreću. Vaša je dužnost da uvjeravate svoje borce da su svi naponi koje momentalno čine potrebni, da bi se neprijatelja izigralo, da bi ga se udarilo tamo gdje se on najmanje nada odnosno da se maknemo s mjesta gdje neprijatelju ne možemo nanijeti momentalno gubitaka. Vaša je dužnost da uvjerite svoju desetinu, da mora na primjer pri prelazu pruge da trči sve dotle, dok sve ostale desetine pozadi nje ne pređu opasnost. Sve su to naši drugovi i dužnost je nas sviју, da čuvamo živote jedan drugoga. Vaša je dužnost, da pri logorovanju održite u svojoj desetini red i disciplinu, jer je to u interesu zdravlja i života sviју drugova. Vaša je dužnost, da u borbi držite u svojoj ruci sve borce svoje desetine tako da se desetina bori kao cjelina, a ne svaki borac za sebe. Vi trebate borcima da objasnite kakav će raspored zauzeti, kojim zaklonima će se koristiti, kad će otvarati vatru, a kad i kako će se prebacivati naprijed.

Vaša je dužnost, da sve što naređujete objasnite borcima na lijep i pametan način, kad zato postoji vremena i prilika, jer se na takav način najbolje uspjeva.

Eto dakle, drugovi, ako ovakvim najtežim časovima osjete partizani da ste vi s njima, da se starate i tada za njih, da ih upućujete i naređujete im ono što je zaista dobro za njih i za sve ostale drugove, samo tada vidjeće oni u vama zaista starješine, zavoljeti će vas, poštivati i slušati, a preko vas zavoliće i čitavu našu vojsku i našu borbu, i nikakvi napor neće im biti težak. Na takav način stvoriće se od mladih boraca disciplinovana, hrabra i izdržljiva vojska.

Drugovi vodnici!

U vašu dužnost spada sve ono što je rečeno za desetare, samo još u većoj mjeri i pod još većom odgovornošću. Vama je u ruke predan još veći broj ljudskih života, no ipak vaš vod nije tako brojčano velik, da ga ne možete stalno obilaziti i imati pregled o svemu što se u vašem vodu dešava. Vi treba da stalno obilazite svoje desetare da ih potsećate na njihove dužnosti prije izvršenja svakog zadatka, te da ih za vreme marša, logorovanja i borbe u svakom slučaju upućujete kako treba zadatak izvesti, pa da to bude najbolje i najbrže.

Drugovi delegati!

Vi svojom požrtvovnošću, izdržljivošću i brigom za borce treba da budete primer svim svojim borcima, desetarima i vodnicima.

Vas i vaše vodnike treba da borci vašeg voda stalno osjećaju uza se. U najtežim časovima ne smiju partizani ni jednog momenta da se

osjete usamljeni, prepušteni sami sebi. Vaš glas, vaš savjet, vaša pomoć, pa ma bila ona stvarno vrlo sitna, u teškim momentima ispada ona u očima borca ogromna.

Na odmoru, u maršu, u borbi morate stalno obilaziti borce, naći uvijek toplu, prikladnu riječ, kojom ćete dići moral, povećati izdržljivost i borbenost svoga voda. Osobito se zabavite s onim slabijima, manje svjesnima, koji mrmljaju, te ih pametnim savjetima i objašnjenjima podignite.

Vi treba isto tako, da objasnite drugovima da u ovako teškim prilikama svi rukovodioci čine sve što je najviše moguće, da se pobrinu za svoje ranjene drugove. Razbite u zametku svaki prigovor nesvjesnih partizana da su nam borci dobri samo dok su zdravi, a kad obole ili budu ranjeni, da za njih niko više ne mari. Naglasite uz to činjenicu da se i komandant i polit, komesar Zone kao i komandant divizije vuku po šipraku i jarugama već 10 dana.

Vaša je dužnost, da učvršćujete borce u uvjerenju, da smo svi mi partizani uvijek bili svjesni poteškoća koje su vezane za našu borbu, ali da to nije nikad i neće nikad pokolebati našu narodno-oslobodilačku vojsku da započeto djelo pobjedonosno dokrajči.

Drugovi komandiri i politički komesari!

Ni vas ovih dana ofanzive nije se moglo osjetiti kao rukovodioce u vašim četama. Istina, da svi vi oživite kad se vodi borba. Vaš glas kao i glas nižih rukovodioca i boraca orio se u bojnim poklicima za vreme borbe. Ali i van borbe, na odmoru, na maršu, pri prelazu prepreka itd. treba da borci osjete, da ste vi rukovodioci, da vi vodite o svemu brigu, da vi u svakom momentu imate pred očima interes svojih boraca.

Politički komesari četa, u koje naši partizani imaju toliko poverenja treba u svakom momentu, a osobito u ovakvim van rednim prilikama da zaista zasluže svojim zbrinjavanjem to povjerenje. Što češće sazivati svoje niže rukovodeće drugove, što više prenijeti na njih svoja znanja i iskustva iz borbe, što više učvršćivati ih u osjećaju odgovornosti što češće se pojavljivati među svojim drugovima borcima, interesirati se za njihovo zdravlje, čistoću tijela, što više se propitivati za njihove potrebe, makar im momentalno i ne mogli stvarno pomoći, sve je to dužnost dobrih komandira četa, a pogotovo političkih komesara u ovim danima.

Drugovi komandanti i polit, komesari bataljona!

Rijetki su se od vas pokazali ovih dana u svakom momentu kao pravi rukovodioci bataljona.

Vaša je dužnost, pored opće poznatih vam dužnosti i napred spomenutog, da uočavate nedostatke u svojim bataljonima, da razmislite zašto je do te greške došlo i da poduzmete sve mjere da se ista greška više nikad ne opetuje ni u jednom dijelu vašeg bataljona. Sve znanje stečeno iskustvom i uočavanjem grešaka u vašim desetinama, vodovima i četama kako kod boraca tako i kod vaših nižih rukovodećih drugova, treba da sredite, iz tog povučete korisne pouke i prenesete ih na sve drugove u vašem bataljonu.

Vaš borac može biti dobar vojnik samo ako se njegovo vojničko znanje učvršćuje političkim shvatanjem potrebe tog znanja. Zato štab

bataljona, u prvom redu komandant i polit, komesar mogu i moraju da se dopunjavaju. Vašim skladnim radom učinićete od svojih bataljona zao-kružene, snažne, harmonične jedinice u koje s punim pravom i s mnogo pouzdanja mogu da gledaju vaši viši štabovi, naš narod i naša Komuni-stička Partija.

Dragi drugovi!

Služite se u ovoj ofanzivi stečenim iskustvima. Iskoristite ovu ofan-zivu u svakom pogledu kao dobru školu za vas i vaše borce i ne dozvolite, da u budućim sličnim prilikama pretrpimo i najmanju žrtvu zbog istih grešaka.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:
Dušan Brkić v. r.

Komandant:
Mato Jerković v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

3. IV 1943.

Naredba br. 5 vođe Njemačke narodne skupine o formiranju ES puka i ES bataljona Domovinske straže, o imenovanju oficira i prijedlozima za unapređenja, o međusobnoj korespondenciji i slanju izvještaja i o mol-bama za odlikovanja ES podoficira koji su se istakli u borbama kod Dar-kovca.

1.

ES. — HSch. Rgt. — Aufstellung.

Am 5. 4. 43 um 12^h treten gemäss Genehmigung des Dt. Bevollm. Gen. in Kroatien Ib/Org 24 Nr. 212/43 geh. v. 8. 3. 43 und 16. 3. 43 2. Ber. Btl. als II. ES. — HSch. Btl. »General Laudon« und 3. Ber. Btl. als III. ES. — HSch. Btl. »Max Emanuel von Bayern« in Verband des ES. — HSch. Rgt. Zugleich wird vorderhand aus der Komp. »Zikmund« als 1. Komp. und der 1. Ers. Komp. als 2. Komp. und dem Troß des 1. Ber. Btl. das I. ES. — HSch. Btl. »Ludwig von Baden« errichtet. Zur gleichen Zeit nimmlt der Rgt.-Stab des ES.-HSch. Rgts. seine Tätigkeit auf.

Der mittels Erl. des Min. d. bew. Macht Osob. Nr. 7362 v. 4. 3. 43 zugeteilte und am 2. 4. 43 eingerückte Flieger-Maj. Erich Sch we i b a c h (16. 10. 92) übernimmt in meiner Vertretung den Befehl über das Rgt.

Lmf. und Fhr. der ES. d. DM. Obstlt. Lichtenberger übergibt ange-führte Einheiten an Maj. Schweibach, behält aber Befehl über Verf. Btl. »Prinz Eugen« bis Überführung der Männer in die Waffen-SS.¹

¹ U skladu s Hitlerovom naredbom o totalnoj mobilizaciji od 13. I 1943. godine izvršena je reorganizacija i oružanih snaga pripadnika Njemačke narodne skupine u NDH. Prema ovoj naredbi se vojno sposobno ljudstvo Einsatzstaffela (Odreda za akciju) od 1W8. godišta nadalje prestrojava u Waffen SS namijenjene za nadoknadu gubitaka na istočnom frontu. Vojno sposobno ljudstvo Einsatz-staffela od 1907. godišta i stariji, izuzev aktiviranih u odjeljenju 7a (za osiguranje željeznica), regrutira se u ES puk (regimentu) i ES bataljon Domovinske straže i služi za obranu njemačkih naselja u NDH.

U sastav ES puka ulazi II i III ES bataljon zadržavajući dotadašnje nazive »General Loudon« (Laudon) i »Max Emanuel von Bayern« (Maks Emanuel fon Bajern), izuzev vojnika prebačenih u Waffen SS, a ES bataljon Domovinske straže formira se privremeno od dvije čete i jednog voda pod nazivom I ES bataljon »Ludwig von Baden«. Ljudstvo dotadašnjeg ES bataljona u pripravnosti »Prinz Lugen« većinom je prevodeno u Waffen SS, a ostatak uklopljen u ova tri novoformirana bataljona. Za zaštitu njemačkih naselja u Bosni (Windhorst, Adolfovac, Trošelj) formiran je jedan vod od preostalog ljudstva III rezervnog bataljona »Max Emanuel von Bayern«. Cjelokupna reorganizacija Einsatzstattela vršena je uz znanje i dozvolu njemačkog opunomoćenog generala u NDH Edmunaa von Glaise-Horstenaua (Edmund fon Glajze-Horstenau). O reorganizaciji vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 138, str. 318-321.

2.

Einsatz.

Zum Schutz der Siedlungsgruppe »KKE« ist bis spätestens 11. 4. 43 die 2. Komp. und der Siedlungsgruppe »ZBV« bis spätestens 9. 4. 43 ein aus dem Ers. Btl. aufzustellender Zug, beiderunter besonders tüchtigen Führern, in Marsch zu setzen. Der Zug tritt in den Verband der 11. Komp. (Zif. 14 Bef. 1-31/43 geh. v. 15. 3. 43)

3.

Einteilung.

Zum Rgt. Stab ist als Offz. z. b. V. für Feindnachrichten, Abwehr und geistige Betreuung ES. Oblt. d. R. Willi B e c k m. s. W. einzuberufen.

Da Oblt. d. R. Beck und Oblt. d. R. Fachführer Hoffmann nicht kroät. Staatsangehörige sind, hat ihre Einberufung unmittelbar zu erfolgen.

4.

Lage — und Gefechtsberichte.

An Stelle der laut Befehls 3. v. 4. 9. 42 bisher von jedem Btl. zu erstattenden Lageberichte wird von jetzt an der Rgts.-Stab nur jeden 2., 12. und 22. im Monat einen Lage- und Gefechtbericht in knapper, gedrängter Form mit genauer Anführung der personellen und materiellen Verluste in der Berichtszeit in 5-facher Ausfertigung vorlegen.

Die personellen Variuste sind namentlich mit Angabe des Geburtsdatums und — ortes, Wohnortes, Zivilberufes und Zahl der unversorgten Kinder anzuführen.

Auf die rechtzeitige und genaue Berichterstattung ist besonderes Gewicht zu legen.

5.

Schriftverkehr.

Die bisherige äußere Form der schriftlichen Eingaben und Ausfertigungen war für das Ansehen der ES. der DM. nicht besonders förderlich.

Auf Form, Sauberkeit, Kürze und Übersichtlichkeit der schriftlichen Ausfertigung ist größtes Gewicht zu legen.

Der Schriftverkehr ist weitgehend reichsdeutschen Vorschriften, Formen und Sprachgebrauch anzupassen. Die Bezeichnungen »Vertraulich- und »Streng vertraulich« sind nicht mehr anzuwenden. Hierfür ist »Geheim« und »Geheime Kommandosache« zu gebrauchen.

Der Behandlung und Aufbewahrung der Verschlusssachen (»Geheim« und »Geheime Kommandosache«) ist größte Sorgfalt zu widmen.

6.

Werkstatt — und Wirtschaftskomp.

Die bisherige Stabskompanie wird aufgelöst und aus den mit der Herstellung von Uniformen und Gerät, der Gebäudeverwaltung und der Sicherstellung der Verpflegung beschäftigten Handwerkern und Hilfspersonal die »Werkstatt—und Wirtschaftskomp« gebildet.

Diese und der Straßzug werden disziplinarisch und verwaltungsmäßig dem Ers. Btl. angegliedert.

7.

Beförderungsvorschläge.

Die Vorschläge zur Beförderung von Führern zum 20. 4. 43 sind bis spätestens 12. 4. 43 vorzulegen.

8.

Archive der bish. Verf. und Ber. Btl.

Die Archive des Verf. Btl. »Prinz Eugen« und des 1. Ber. Btl. »Ludwig von Baden« werden dem Stab des ES.-HSch. Rgt. übergeben, die des 2. und 3. Ber. Btl. verbleiben beim II. ES.-HSch. Btl. »General Laudon« und III. ES.-HSch. Btl. »Max Emanuel von Bayern«.

9.

Regenmäntel.

In der letzten Zeit wurden wieder einige ES.-Führer und — Unterführer in verschiedenen, auch farbigen Zivilregenmänteln (Trenchcoats, Regenhäuten, Ballonmänteln usw.), die obendrein noch offen getragen wurden, gesehen. Diese bei der ehem. jugosl. Armee eingeführt gewesene Unsitte, die in den Augen der Deutschen Wehrmacht die Haltung der ES. tief herabsetzt, ist sofort abzustellen. Führer und Unterführer, die mit solchen Kleidungsstücken angetroffen werden, sind strengstens zu bestrafen.

10.

Auszeichnungsanträge.

Ich erwarte raschestens Auszeichnungsanträge für die tapferen Verteidiger von Darkovac, die in der Nacht 27./28. 3. 43 einen Angriff weit überlegener balkanbolschewistischer Banden unter schweren Verlusten für diese zurückgeschlagen haben, vor allem für ES.Uoffze. Buchsbaum, Rohrbacher und Lehmann, da in die Angehörigen der Heimatwacht Nikolaus Gsellmann, Pfaff und Ludwig Rübeld. J.

Der Volksgruppenführer:

Altgayer²

Fotokopija² Hisf siav. Brod, K t/i.

ES.-Oberst und Staatssekretär.

6

3. IV 1943.

Izveštaj Štaba III odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o reorganizaciji snaga IV bataljona i formiranju novih bataljona i rezervnih jedinica, o njihovom prebacivanju u Bosnu s obzirom na poteškoće u izvođenju akcija u Srijemu, mogućnostima formiranja II vojvodanske brigade i o političkim prilikama.

U ovome pismu dajemo vam pregled rada i promena u Odredu za poslednja 2 meseca.

2 Branimir Altgayer

1.) Krajem februara meseca Stab III Odreda održao je sastanak kome je prisustvovao i drug Stevo¹ na kome se raspravljalo o reorganizaciji naših snaga po uputstvima koja smo od vas ranije dobili.² Na tome sastanku je odlučeno da I Vojvodansku Brigadu čine snage koje se nalaze u Bosni a snage u Sremu da čine III Odred. Prema tome smo uputili vašem Štabu predloge o naimenovanju odgovarajućih štabova. Sa tim predlozima je otišao i drug Stevo a nešto kasnije i drug Žarko³ koji će zastupati mišljenje aktiva koji se nalaze u Sremu. Ubrzo posle toga, zbog smrti komandanta Odreda⁴ (koji je to trebao ostati u novoj formaciji) bili smo primorani da učinimo nove predloge o izmeni predloženih štabova. Dok ne dobijemo odluke vašeg Štaba o naimenovanju Štaba Odreda i dok se naši udarni bataljoni⁵ koji se nalaze u Bosni ne proglase Brigadom, a samim time dok se ne naimenuje Stab Brigade,⁶ štabovi će biti u sastavu kako smo ih predložili.

2.) IV bataljon koji je ostao u Sremu, a čije čete su bile raspoređene tako da se prisustvo partizana oseća u celom Sremu, porastao je početkom ove godine toliko da se morao podeliti u dva bataljona. U tome je došlo i do pomenute reorganizacije. U poslednje vreme ukazala se potreba za formiranje i III bataljona zbog glomaznosti četa u dosađanja dva bataljona (70—90). To formiranje sada vršimo. Tako ćemo sada imati u Sremu opet tri bataljona kao i pred prelazak naših snaga na Bosnu. Zatim imamo dve diverzantske grupe i dve grupe koje kontrolišu obalu Save prema Srbiji.

3.) Vi nam zamerate što nismo vršili operacije uvek sa celim bataljonom. Svakako da će Vam objasniti drugovi koji se sada tamo nalaze ali ćemo Vam i mi ukratko izneti razloge.

Posle odlaska naših bataljona u Bosnu, u Sremu je ostao samo jedan bataljon. Mi smo čete ovoga bataljona morali rasporediti tako da se naše prisustvo oseća svugde i dalje u celom Sremu. Te čete su jedna od druge bile udaljene toliko da Stvarno nisu mogle zajedno operisati, a one koje su bile bliže jedna drugoj zajedno su oprisale. To je jedan razlog.

Drugi razlog je zima i nepogodan teren za bataljonske operacije. Fruška Gora koju prosečan pešak prelazi za 8—10 sati uzduž, a za dva sata popreko tamo gde je najšira, leti još može nekako da bude naše boravište, ali zimi kada drveće ogole i kada se van zgrada ne može stanovati, onda ne dolazi u obzir za boravak u njoj. Drugo, Fruška Gora je opkoljena stalnim garnizonima iz kojih dolazi u nju vojska vrlo često, jer ona stiže iz najudaljenijeg garnizona za 2—3 sata. Da smo i hteli recimo prezimiti u šumi, (u zemunicama koje bi iskopali) morali bi stalno voditi frontalne borbe. To ne bi više hteli činiti, odnosno ne bi hteli da grešimo i sada kao tšo smo grešili letos.

¹ Josip Hrnčević

² Vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 62, str. 141—143.

³ Jovan Veselinov

⁴ Stanko Lužajić Marijan

⁵ Radi se o I, II i III batalionu III odreda (srijemskog) koji se na teritoriju Srijema uslijed okupatorsko-kvislinških operacija većih razmjera nisu mogli održati, već su se sa VI istočnobosanskom brigadom u novembru 1942. god. prebacili u Bosnu. Od pomenutih bataljona formirana je I grupa vojvodanskih udarnih bataljona, odnosno I vojvodanska NO brigada, koja je na teritoriju istočne Bosne izvršila niz uspješnih operacija i tek krajem 1943. god. vratila se u Vojvodinu.

⁶ Za komandanta I vojvodanske NO brigade postavljen je Marko Peričin Kamenjar, a za politkomesara Slobodan Bajić.

Mi znamo i videli smo da živoit partizana u selima, manje akcije brojčano i po obimu, izležavanje, kao i nedovoljan nadzor, utiče negativno na borce. Radilo se svim raspoloživim snagama da taj negativni uticaj prodre što manje. Rukovodioci su stalno obilazili svoje jedinice, radilo se vojnički i politički, izvodile se manje akcije itd. Uspelo se ali ne sasvim. U prvim letnjim većim borbama i akcijama primećeno je dosta neizdržljivosti i nediscipline kao i slabije borbenosti. Nedostatak discipline naročito se osetio u poslednjoj velikoj borbi kod Neradina.⁷

Sada ćemo imati već više mogućnosti za ispravljanje svega toga. Sada će naše snage već moći povremeno boraviti u šumi te ćemo tako moći vršiti akcije sa većim snagama, a samim time moći ćemo jedinice čvrsto držati u rukama te time uvesti čeličnu disciplinu i borbenost povećati.

4.) U pogledu podele partizanskih jedinica u profesionalne i mesne, izvršili smo potrebne ispravke. Naziv »Profesionalne« partizanske jedinice izbacili smo iz upotrebe. Mesne partizanske jedinice nazvali smo rezervne jedinice. Za vođenje tih rezervnih jedinica obrazovali smo štabove za svaki srez. Ti štabovi rukovode svim rezervnim jedinicama u pojedinim srezovima. U svakom mestu postoji komanda rezervne mesne jedinice. Te rezervne jedinice vrše i manje akcije.

5.) U pogledu uspostavljanja veze sa Slavonijom, sa Bosnom kao i veza unutar Srema, učinili smo sve kako bi te veze pravilno funkcionisale. Sa Bosnom kao i veza unutar Srema, organizovali smo putem relejnih stanica. Postavili smo i na ovoj liniji odgovornog druga. Oficira za veze još nemamo ali ćemo ga uskoro postaviti.

6.) U vezi sa mobilizacijom ljudstva kao i odašiljanjem njihovim za Bosnu i Slavoniju, možemo Vam dati slijedeće objašnjenje.

Od kako je počeo partizanski pokret u Srebru pa sve do danas priliv u Odred je bio prilično velik. Mi nismo mogli sve naoružati. Uzimali smo samo onoliko koliko smo oružja negde zaplenili a imali smo stalno i izvestan broj i nenaoružanih. Ostale koji su hteli u Odred organizovali smo u mesne jedinice. Do ofanzive u avgustu mesecu dok smo se nalazili u šumi, oni koji su morali USled terora, raznih provala, odvođenja u hrvatsku vojsku i na rad u Nemačku, dolazili su u šumu gde su živeli pod našom zaštitom. Dotle nismo imali ni veze sa Slavonijom ni sa Bosnom, te tako nismo imali gde da otpremamo te ljude, niti da ih naoružavamo. Kada su naše snage prešle u Bosnu i kada smo uspostavili vezu sa Slavonijom, mi smo počeli razmatrati mogućnost prebacivanja onih koji su već živeli ilegalno, kao i onih koji su hteli dobrovoljno da stupe u Odred u pomenute krajeve. Tako smo u februaru mesecu prebacili za Bosnu 350 drugova a pre neki dan jaš 230. Prva grupa je već naoružana a druga će se povremeno naoružavati. Mogli bi poslati tamo mnogo veći broj kada mogućnost akcija nije tolika da bi ih sve mogli naoružati. U Slavoniju, prema vašem pismu mogli bi slati neograničen broj. Kada bi postojala mogućnost za prebacivanje većeg broja ljudi mi bi se veoma radovali. Ali razmatrajući sve što je s time u vezi dolazimo do zaključka da je to za sada ipak nemoguće. Put do Slavonije traje najmanje 8—10 dana. Taj put vodi kroz ne-

⁷ Vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 154, str. 357—359.

prijateljsku teritoriju gde nema naših snaga. Jedan deo puta vodi kroz šumu, dok na nekim mestima šume nema. Za prebacivanje i manje grupe drugova, morali bi dati veliko obezbeđenje a za prebacivanje veće grupe morali bi za obezbeđenje slati sve naše naoružane snage. Mi smatramo da takovo prebacivanje za sada nemoguće. Kada budemo proširili teren našeg vojnog i političkog rada od Sida prema Vinkovcima i kada put kroz neprijateljsku teritoriju bude pod kontrolom naših snaga, mislimo da će onda postojati Više mogućnosti za to prebacivanje.

Ako nam možete nešto predložiti u tome pogledu vi to učinite. Možemo vam napomenuti da bi mogli u Sremu mobilisati u roku od nekoliko dana do nekoliko hiljada drugova. Za duže vreme mogli bi znatno više.

Ako bi postojala mogućnost za prebacivanje oružja iz Slavonije ova-
mo, dobro bi bilo. Možda bi to lakše išlo nego prebacivanje ljudi.

7.) Na jednom od naših poslednjih sastanaka razmatrali smo mogućnost obrazovanja II Vojvodanske Brigade. Mogućnost postoji. U Bosni imamo 4 dobro naoružane i brojčano velika bataljona. Sada smo poslali još 230 drugova od kojih će se formirati V. bataljon. U Sremu imamo tri bataljona. Dakle, uzeli bi iz Bosne jedan i iz Srema dva, te bi oni sačinjavali II Brigadu.

Ova Brigada bi operisala na terenu Srema. Odred bi se opet sastojao od jednog bataljona, kao i zimus, koji bi se dalje razvijao. Kada budemo izvršili sve potrebne pripreme, podnećemo vam predloge na odobrenje i naimenovanje.

S tim u vezi još nismo resili pitanje jedinstvene komande, pošto bi tada aperisalo u Sremu dve brigade i jedan odred. U tome smislu pošaljite nam uputstva.

Pošto izmena predloga s jedne i uputstava i naređenja sa druge strane traje dugo, zbog dalekog puta i daleke veze, to smatramo da bi bilo potrebno da pošaljete jednog odgovornog druga sa ovlašćenjima. Taj drug bi u zajednici sa ovdašnjim aktivom razmotrio sva pitanja, gde bi se ona brzo i resila. Pošto razni problemi svaki dan sve više niču, smatramo da bi se na taj način sve brže rešavalo a samim tim i rad bi normalnije tekao.

8.) Sada ćemo vam ukratko izložiti opšte stanje u Sremu.

U poslednje vreme neprijatelj je pojačao svoje garnizone u gradovima a takođe i u ostalim mestima. On do sada nije imao ofanzivne namere i ako je u narod puštao glasove o nekoj ofanzivi. Naše jedinice su u poslednje vreme izvršile nekoliko krupnijih akcija, što se vidi iz prošlih i sadašnjih izveštaja. Neprijatelj naročito reagira na naše akcije rušenja pruge i uništavanja vozova. On posle svake akcije odvodi narod iz sela koja su u blizini izvedene akcije, da bi posle starije pustio a mlađe oterao na rad i u logore. No i u ovome neprijatelj nema uspeha, jer mlađi beže od kuća tako da budu oterani samo starci.

U vezi sa Hitlerovom totalnom mobilizacijom⁸ i ovde je neprijatelj pokušao da mobilise. Razaslao je pozive ali i ostalo je samo na tome. Naša omladina neće da ide u fašističku vojsku. Vrlo mali broj odlazi i to iz onih mesta gde zbog terora zavlada panika. Srern je sada pun onih koji se nisu

8 Da bi se nadoknadili gubici na istočnom frontu, Hitler izdaje 13. I 1943. godine naredbu o totalnoj mobilizaciji, prema kojoj se u Nemačkoj mobiliziraju svi muškarci od 16 do 65 godina i žene od 17 do 50 godina.

odazvali pozivu i mi ih smeštamo po selima i organizujemo jedinice, dok se ne nađe mogućnost da se naoružaju.

Raspoloženje naroda u Sremu može se podeliti po teritoriji u dva dela. Dok u selima pored Fruške Gore vlada prilična panika dotle u ostalim delovima od panike nema ni traga i narod zajedno sa nama, u raznim vidovima, vodi borbu protiv okupatora i narodnih izdajnika. U prvim selima vlada panika zbog vrlo velikog terora a i slabijeg političkog rada u ovom delu Srema. Sada sve činimo da ovu paniku razbijemo i već smo postigli dosta uspeha u tome. Sa našim štabom koji je u Bosni održavamo stalnu vezu. Pre dva dana smo tamo poslali pored nenaoružanih drugova i oko 15 kola hrane (suVo meso, slaninu, mast itd.) odeće, veša, obuće i dr. Uskoro će jedan drug iz ovog štaba otići tamo radi razgovora po raznim pitanjima.

Javite nam koje ste izvestaje dobili za poslednja 3 meseca, da bi ukoliko niste dobili, mogli ispitati gde su se i zašto zadržali.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar:
Jovan Beljanski s. r.

Komandant:
Sreta Savić v. r.

Da je prepis veran originalu jamči:

Šef Štaba Vojko”

Prijepis originala u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

7

3. IV 1943.

Molba vođe Njemačke narodne skupine njemačkom opunomoćenom generalu u Hrvatskoj... da isposluje kod zapovjednika II domobranskog zbora da posade iz Kule, Poreča, Darkovca, Mandićevca, Pridvorja, Drenjskog Slatinika, Drenja, Grgurevaca i Grabovca privremeno ne učestvuju u poduzetim akcijama, jer su ta mjesta izvrgnuta napadima partizana, a posade oslabljene zbog odlaska mlađih godišta u oružane SS jedinice. Istovremeno vođa Skupine traži da se zaštite njemačka naselja u Bosni, protestira protiv oduzimanja oružja I rezervnom bataljonu »Ludwig von Baden«, jer je ono namijenjeno regrutiranim obveznicima i vlasništvo je Njemačke narodne skupine, a ne jedinica Wehrmachta i predlaže preseljenje njemačkih porodica iz Hrastovca, Blagorodovca, Petranovca, Sokolovca, Uljanika i okolnih mjesta u istočni Srijem, kako njihovu radnu snagu ne bi mogli koristiti partizani.

1. Nach Meldungen von bisher verlässlichen V-Männern und Überläuferaussagen ist die Partisanenführung in Slawonien von den Abzug der jüngeren Jahrgänge der Einsatzzstaffel zwecks Überstellung in die Waffen-SS unterrichtet. Angeblich sind Angriffe auf Djulaves, Klein-Bestei (Mali Bastaji), Josephsfeld (Kula), Darkovac und Grgurevci geplant, um in den Besitz der dortigen Waffen und Munition zu gelangen

und die Bevölkerung für aktive Unterstützung der »faschistischen Okkupatoren« zu »bestrafen«.

Die Volksgruppenführung sieht mit Besorgnis den nächsten Ereignissen entgegen.

Zum Schutz vom Josephsfeld (Kula), Josephsdorf (Poreč), Ciglenik und Darkovac wird als Ersatz für das am 12. 4. 43 zur Übergabe nach Esseg abmarschierende ES.-Verf. Btl. »Prinz Eugen« eine aus Ers. Btl. gebildete Komp. am 11. 4. 43 in die schwer gefährdeten Orte gelegt.¹

Darkovac wurde bereits in der Nacht 27./28. 3. 43. als der als Schutzbesatzung dort eingesetzte ES.-Zug auf Befehl zu einer Aktion nach Čaglin abgezogen war, von einer starken Bande angegriffen, die auch bis zur Ortsmitte eindrang. Der Angriff wurde vom Ortsschutz (Heimatwacht) und ES.-Uoffz. Buchsbaum und Rohrbacher, die mit ihren Gruppen von Čaglin hör, ohne einen Befehl abzuwarten, auf den Gefechtslärm hin Darkovac zu Hilfe eilten, unter Eigenverlust von 5 Toten und 4 Verwundeten bei einem Feindverlust von 27 gezählten Toten,² darunter 1 Politkom.³ mit Aktenmaterial, 3 Gefangenen und Beute von 19 Gewehren und viel Munition zurückgeschlagen.

Diese Niederlage wird den gegen die Volksdeutsche Bevölkerung von Darkovac ohnehin herrschenden Haß und Rachedurst noch erhöhen.

Die deutsche Zivilbevölkerung aus Tominovci, Kutjevo, Jakšić, Grabarje, Ašikovci, Bertolovci usw., die durch Abordnungen um Hilfe und Schutz gebeten hat, wurde angewiesen, vorübergehend nach Josephsfeld und Josephsdorf zu ziehen.

2. Die bosniendeutschen Siedlungen Windhorst, Adolfstal und besonders Trošeljce werden dauernd von kleineren Plündererbanden nachtslicherweise heimgesucht, die der Bevölkerung viel Schaden zufügen. Die Streulage dieser Dörfer erschwert dem Selbstschutz ...^{3a}

Zur Verstärkung und als Rückhalt wird 1 ES.-Zug hingelegt. Dadurch wird auch die Sicherheit der Straße Okučani—Banja Luka erhöht.

3. Am 31. 3. 43, 11h30 geb. Oblt. Schwärs von der 714. Inf. Div. dem Kdo. der ES. einen Befehl des Befehlshabers der dt. Truppen in Kroatien formdmündlich durch, wonach die gesamten Waffen des zur Überstellung nach Esseg abmarschierten 1. Ber. Btl. »Ludwig von Baden« in Esseg zur Verfügung des genannten Befehlshabers zu hinterlegen sind.

Diese Waffen, die in der Mehrheit Eigentum der Volksdeutschen Mittelstelle sind und der Volksgruppe zum Selbstschutz zur Verfügung gestellt wurden, sind für die Bewaffnung der zum Ers. Btl. neu eingezogenen Männer dringend notwendig.

4. Die propagandistische Bearbeitung der Volksgruppenghörigen in den unter Partisanenherrschaft und einfluß stehenden Siedlungen wird immer stärker. Der Stab der III. Operationszone hat nach mehreren eingegangenen Meldungen die Aufstellung einer deutschen Partisanenabteilung

¹ Vidi dok. br. 5.

² Potatule o broju mrtvih partizana je preuveličan. U napadu na Darkovac i Ljeskovicu učestvovali su borci XVI i XVIII NO brigade. U izvještaju Štaba XVIII NO brigade od 14. IV 1943. god. stoji da su gubici partizana: 1 mrtav, 1 teže ranjen i 3 lakše ranjena. Vidi dok. br. 37.

³ Radi se o komandiru jedne čete XVIII NO brigade. Vidi dok. br. 37.

^{3a} Tekst u dokumentu nečitljiv.

mit deutscher Kommandosprache angeordnet.⁴ Den Kern bilden einige deutschnemige Überzeugungskommunisten, die, bis auf Franz Schrempf aus Essegg — der von der Ustascha-Polizei zu den Kommunisten getrieben werden ist — niemals etwas mit der Volksgruppe gemein gehabt haben, ...² Überläufer und einige Juden. Es wurde auch befohlen, gefangene ES.-Männer nicht mehr zu entkleiden und zu erschießen, sondern sie der deutschen Partisanenabteilung zu übergeben.

Ich bitte den Deutschen Bevollmächtigten General: zu 1.) Den Befehlshaber des kroat. II. Landwehrkorps an zuweisen, die Schutzbesetzungen von Josephsfeld (Kula), Jasephsdorf (Poreč), Darkavac, Mandičevac, Pridvorje, Drenjski Slatinik, Drenje, Grgurevci, Grabovci, Obrež und Deč bis zur Festigung der Lage zu keinen Aktiönen heranzuziehen, und dumentsprechende Befehle gleich den kroat. Abschnittskommandeuren zu erteilen, zu 2.) Eine gleiche Weisung hinsichtlich der Verwendung der Schutzbesatzung von Windhorst, Adolfstal und Trošelj zu erteilen bzw. beim Befehlshaber der dt. Truppen in Kroatien zu erwirken, zu 3.) Die Waffen des bisherigen 1. Ber. Btl. zur Bewaffnung der Neusufstellungen zu überlassen, zu 4.) Eine Aktion zur Herausholung der wehrfähigen Volksgruppenangehörigen aus Eichendorf (Hrastovac), Blagoirodovac, Petershov (Petranovac), Sokolovac, Uljanik, Pakrački Antunovac, Kapetanovo, Palešnik und Gornja Kovačica und Umsiedlung ihrer Familien nach Ostsarmien zu erwägen, damit die Wehr- und landwirtschaftliche Arbeitskraft nicht von den Partisanen ausgenützt werden kann.

Der Volksgruppenführer:
Altgayer⁵
Staatzsekretär.

Mikrofilm originala u VII, Bgd
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

3. IV 1943.

Izvještaj II domobranskog zbora Operativnom odjelu Glavnog stožera domobranstva o stanju operacije »Braun« u Slavoniji, hapšenju sumnjivih osoba i o strijeljanju šest komunista u Slav. Brodu za odmazdu zbog sabotažnih akcija na glavnoj pruzi Beograd—Zagreb.

i

Slavonija — Podhvat Braun- — skupina sjever razvidala mjesta i šume oko Ruševo, Čaglin, Latinovac, Djedina Rijeka 16 do 22 s. i s. Brod bez dodira sa neprijateljem.

⁴ Odnosi se na novoformiranu Njemačku desetinu od boraca pripadnika Njemačke narodne skupine, a u sastavu II odreda III operativne zone (vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 110, str. 241). 15. augusta 1943. god. desetina je prerasla u njemačku čet u »Ernst Thälmann« (Ernst Telman). Komanda se vršila na njemačkom jeziku, a borci su pored petokrake zvijezde mogli nositi i zastavu Weimarske (Vajmarske) Republike. Komandir čete bio je Rudolf Valpotić, a politički komesar Ivan Muker. Ceta je djelovala u sastavu Podravskog NOPO.

^{4a} Tekst u dokumentu nečitljiv.

⁵ Branimir Altgayer

¹ Izostavljeni dio teksta ne odnosi se na Slavoniju.

² Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1.

Skupina jug: pretraživala mjesta i šume u području **Klokočevik, Slatinik, Podvinje, Vrhovci**,³ **Trnjani** 2 do 3 si. **Broda** bez vlastitih gubitaka.

Uhvaćeno 7 komunista od toga dva stručnjaka u sabotažu. Osim toga uhićeno 60 sumnjivih na bjegstvu iz vojske i jataci komunista.

Kod 3. i 4. divizije ništa naročito.

Prema viestima četnika, četnici su navodno 31. p. m. imali jako liep uzpjeh kod Grebena k. 1098 21 jz. **Teslica** gdje su nanieli komunistima velike gubitke i zaplienili dosta oružja — upitnik.

Radi miniranja pruge kod **Garčina** na dan 26. ožujka 43. čiji su počinitelji nepronadeni⁴ kao odmazda streljano je 3. travnja u **Brodu** 6 utvrđenih komunista.

Op. broj 355 Tajno **II. Zbor**

Opazka: Brzjavka u zakašnjenju radi mnogobrojnih izpravaka.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/11.

5. IV 1943.

Dopis mjesnog rukovodstva Njemačke narodne skupine u Tenju Njemačkom poslanstvu u Zagrebu ... o nedoličnom ponašanju komandanta Logora u Tenju i suradnji mjesnog stanovništva s partizanima.

Die Ortsleitung aus Tenje meldet folgendes:

Im Lager Tenje, welches die Domobrani bewachen, wird allerlei Handel getrieben. Den Gefangenen wird Essen von den Serben axis Tenje ins Lager gebracht. Der Oberleutnant Lach, Kommandant des Lagers führt Mädchen aus dem Lager zu den Serben heraus und unterhaltet sich bei denselben. Vor cca. 10 Tagen ging er mit einem Mädchen aus dem Lager zum Sarkanjac Zivko, wo sie gegessen und getrunken haben bis 10 Uhr abends. Ein Ustascha, namens Pavo Kovač hat sie ebenfalls gesehen, ihr die Legitimation weggenommen, und dieselbe dem Tabornik übergeben. Bis heute ist noch kein Ergebnis bemerkt.

Tenje liegt 8 km südlich Essegg. Aus dem Dorfe sind bisher 5 Mann zu den Partisanen gegangen. Mehr zahl der Einwohner sind Serben, 90%> davon ist zum katholischen Glauben übertreten. Die Stimmung ist gespannt und sie sind Simpatiseure der Partisanen.

Bemerkenswert ist, dass bevor das Lager in Tenje nicht bestand, niemand zu den Partisanen gegangen ist. Es besteht der Verdacht, dass die jungen Leute von den Partisanen, die sich im Lager befinden, aufgefordert werden, in den Wald zu gehen, da der Verkehr zwischen der Zivilbevölkerung und der Lagerhäftlinge ein ganz freier ist.

Heil Hitler!

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 20/11.

Trveof'
JOSei . . .

³ Vrhovine
⁴ Akciju izvršila diverzantska grupa II odreda III operative zone.
¹ Na kraju dokumenta su tri vlastoručna potpisa mjesnih rukovodilaca Skupine, koje redakcij? nije mogla pročitati.

5. IV 1943.

Izvještaj Oružničke postaje Okučani Oružničkom krilnom zapovjedništvu Nova Gradiška... o hapšenju partizana u selima nedaleko od Okučana.

Dne 4. travnja 1943. oko 5.30 s. njemačka vojska u selu Trnakovcu (sjeverno od Okučana 7 km) uhvatile je jednog naoružanog partizana u kući Saje Vučković, kojeg su vojnici odmah ubili.

U istom selu uhvatili su bez oružja partizane Mirka Vujića iz Trnakovca i Lazu Vojkovića iz Lađevca, te Savru Sibirjčića iz Milisavaca. U selu Rogolji uhvatili su Đuru Tomicu, Stevu Pavića, Milana Vukojevića i Dušana Vukojevića. Pošto ovi nisu imali oružja kod sebe, njih su kao i Saju Vučković dopratili u Okučane. Neznam kuda će ih dalje pratiti.

M. P.

Zapovjednik narednik

Original u SUP, Zgb.
Fotokopija u HŠ, Slav. Brod, fk. 39/306.

Tnrrp 'Ratinila
Jure BaKUia

u

6. IV 1943.

Pismo Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske Štabu Kalničkog NÖPO II operativne zone kojim ga obavještava o situaciji u Slavoniji i moli da mu se pošalje bataljon novomobiliziranih boraca.

U vezi sa usmenim razgovorima koje je imao sa nama drug komesar vašega štaba,¹ poslali smo u sporazumu sa Štabom III. Operativne Zone druga Stipu.² On će vas sigurno izvijestiti o ofanzivi³ koju je neprijatelj poduzeo na naš oslobođeni teritorij. Ofanziva je još pred nekoliko dana završena, o njoj nije izdato službeno saopćenje od strane neprijatelja, a osnovni razlog je taj, što je ofanziva po njega prošla vrlo loše. Nisu uspjeli da uhvate živu snagu, nego su na svima sektorima doživjeli grdne poraze, mnoge bojne koje su nastupale sa raznih pravaca na naš oslobođeni teritorij, ili su krvavo odbijene, ili su potpuno razbijene. U bitkama koje su trajale preko 10 dana, a koje su naši borci sjajno izdržali, neprijatelj je ukupno izgubio preko 400 mrtvih, mi smo zarobili 7 teških mitraljeza, 1 njemački mitraljez, 1 top »Pito« kalibra 37 mm, sa 275 granata, 2 teška minobacača sa oko 60 mina, 6 lakih minobacača sa vrlo mnogo¹ mina, preko 250 pušaka, zatim 8 puškomitraljeza i oko 20 prsnih mitraljeza (šmajsera). Od našeg civilnog stanovništva stradalo je Oko 150, a iz borbenih jedinica, gubitci su izbačenih iz stroja oko 120.

Mi treba da izvršimo reorganizaciju naših jedinica i u vezi sa usmenim razgovorima koje smo vodili izvještavamo vas, da momentalno nije

¹ Josip Horvat

² Pavle Vukomanović

³ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

nam moguće krenuti na izvršenje zadatka.⁴ Mi vam se obraćamo sa jednom drugom molbom, a o kojoj smo isto razgovarali. Naime, radi se o tome da su mnogi naši borci opterećeni sa po 2 puške i da nam je sada momentalno najvažnije vojnički i politički problem novačenje ljudi u redove naše vojske. Mi vas molimo da nam, ako vam je ikako moguće pošaljete jedan bataljon naoružanih drugova i drugarica i da nam po mogućnosti sa njim pošaljete takove drugove, koji imaju dobar razvoj, kako bi smo ih mi mogli brže uzdići na rukovodeća mjesta, što je isto tako za nas vrlo važan problem, jer mnogi rukovodeći drugovi razboljeli su se od pjegavca. Razumije se, da će biti vrlo dobro ako nam sa tim bataljonom možete poslati rukovodećeg kadra više nego što je to potrebno za jedan bataljon.

Međutim, važnije još od toga iako ne znamo da li će vam to biti moguće jeste, da nam pošaljete što vam je moguće veći broj nenaoružanih ljudi, kako bi smo im mogli predati oružje koje je osvojeno u zadnjim bitkama. Orijentacije radi, javljamo vam da smo pred problemom mobilizacije bar 1000 ljudi⁵ za našu Diviziju.[®] Iz te cifre vidite koliko nam je važno da nam pošaljete nenaoružanih ljudi.

Naš drug komandant Pero⁷ prebolio je tifus, i za koji dan će moći da preuzme komandu. Za to vrijeme rukovodio je svim jedinicama za vrijeme ofanzive drug komandant Mato,⁸ vaš stari znanac sa Kalničkih čuka.

Pismo vam šaljemo po posebnim kuririma, dobrim poznavacima terena, koji su bili u vašem Kalničkom odredu i molimo vas da nam po njima što prije dostavite konkretan odgovor.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

Komandant:

Napomena: Dokument bez potpisa.
Kopija originala u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

6. IV 1943.

Naredba Operativnog štaba za Slavoniju štabovima XII, XVI, XVII i XVIII NO brigade za likvidaciju ustaško-domobranskog uporišta Bučko Kamensko.

Prema prikupljenim podacima, nalazi se na položajima između Kamenskog i Amatovaca na jednoj kosi oko 300 neprijateljskih vojnika.¹

⁴ 4. i 5. divizija NOV i PO Hrvatske imala je u planu da veći dio svojih snaga prebaci na teren Kalnika, gdje bi s Kalničkim NOPO osiguravala predaju domobranskog artiljerijskog divizionu u selu Jalkovcu kod Varaždina, ali je uslijed reorganizacije vojnih snaga u Slavoniji izvršenje ovog zadatka odgođeno za juli 1943. god. Početkom jula IV divizija NOV i PO Hrvatske, odnosno XII, prebacila se na teritoriju Kalnika i zajedno s Kalničkim NOPO vršila operacije većih razmjera. 7. jula 1943. god. predao im se, prema dogovoru, bez borbe cijeli domobranski artiljerijski divizion od 150 domobrana i 5 oficira s kompletnim naoružanjem.

⁵ O uspjehu mobilizacije boraca u NOV vidi dok. br. 64, 68, 69, 70, 73, 76, 85, 105 i 144.

⁶ Radi se o formiranju X divizije NOVJ. Vidi dok. br. 98 i 130. Prilikom formiranja Divizije Kamienlu NOPO poslao je u Slavoniju 15. maja 1943. god. svoj I bataljon, koji je privremeno ušao u sastav XVII NO brigade. Budući da je prvobitni plan o formiranju dvije brigade otpao, Kalnički bataljon se krajem maja vratio na Kalnik. Vidi dok. br. 165.

⁷ Petar Drapšin

⁸ Malo Jerković

¹ Radi se o 1. bojni 4. gorskog zdruga utvrdenoj u Bučju i 3. bojni 4. gorskog zdruga u Bučkom Kamenskom.

Isti su smješteni u natkrivenim rovovima i šatorima. Naoružanje im je: 1 teški minobacač, 1—2 teška mitraljeza, izvjestan broj puškomitraljeza i ostalo karabini.

U cilju likvidacije toga neprijateljskog uporišta, Operativni Štab za Slavoniju

N a r e đ u j e :
(Sekcija SI. Požega 1:100.000)

1. — XII-toj brigadi:

a. — bataljon a.² pojačan sa 3 teška mitraljeza napada uporišta sa jugoistočne strane po sredini neprijateljskih položaja, preko uvale kose na kojoj se nalazi neprijatelj, kod slova »e« Komenski Šeovci.

Taj bataljon odjeliće se na dva streljačka stroja, koji će nastupati jedan iza drugog na odstojanju oko 50 metara, a pod zaštitom vatre teških minobacača, topa i 3-ju teških mitraljeza.

Teški mitraljezi i top bit će smješteni sjeverno od borika na padinama susjedne kose spram neprijateljskih položaja s jugoistočne strane.

Za osiguranje tih mitraljeza i topa daće rezervni bataljon jednu desetu s puškomitraljezom.

Top i ta 3 teška mitraljeza ukopati i maskirati na određenim položajima još ove noći (između 6. i 7. o. mj.).

Vatrom tih oruđa rukovodiće načelnik štaba XII. Brigade drug Geco.³

b. — bataljon b.⁴ blokiraće neprijateljske položaje sa jugozapadne strane manjim snagama, a sa zapadne strane jačim snagama. Taj bataljon blokiraće neprijateljske položaje zapadno od kota 231 na cesti Kamensko -Orljavac, pa cestom Kamensko—Vučjak prema Pljeskovici do mlina, koristeći korito potoka Brzaje, pritoke Orljave.

Na svom desnom krilu vezaće se sa bataljonom a.⁵ XVIII. Brigade, a na lijevom krilu sa bataljonom c.⁶ XII. brigade. Isto tako vezaće se stalno patrolom pozadi sebe s bataljonom a.⁷ XVII. brigade.

Dio tog bataljona koji će se nalaziti kod kote 231, držaće vezu s komandirom minobacačkog voda drugom Gosparom⁸ na Oštrom Vrh, te će u povoljnom momentu, a na osnovu podataka primljenih od druga Gospara, da se uspne s južne strane na neprijateljske položaje.

c. — bataljon c.⁹ pojačan jednim teškim mitraljezom, blokiraće neprijateljski položaj sa zapadne i sjeverozapadne strane od Pljeskovačkog mlina kroz šumice zapadno i sjeverozapadno od Amatovaca do puta koji vodi iz Amatovaca u Bogdašić.

Jednim svojim djelom, a pod zaštitom mitraljeske vatre, **prodrijeće** taj bataljon **sa** svoje Strane na neprijateljske položaje.

² Odnosi se na III bataljon XII NO brigade.

³ Gedeon Bogdanović

⁴ Odnosi se na II bataljon XII NO brigade.

⁵ I bataljon

⁶ IV bataljon

⁷ II bataljon

⁸ Franjo Kofler

⁹ Isto kao 6.

Na svom desnom krilu, treba da se taj bataljon poveže s bataljonom b. XII. brigade, a na lijevom krilu s bataljonom d.¹⁰ iste brigade. Od vremena na vrijeme, treba taj bataljon da šalje patrole do bataljona a' XVI. brigade odnosno do njegovog jednog dijela, koji će se nalaziti u Striježevici.

d. — bataljon d.¹² blokiraće neprijateljske položaje sa zapadne i istočne strane od puta Amatovei—Bogdašić, kroz šumu do kote 524.

Jedan vod sa svojim automatskim oružjem tog bataljona, biće kao osiguranje minobacača, teških mitraljeza na Oštrom Vrh.

Zadatak svih bataljona koji blokiraju neprijateljske položaje jest da se konspirativno dovuku na svoje položaje i sačekaju dok banda počne bježati s položaja na njihovu stranu, pripustiti ih blizu i otvoriti na njih žestoku vatru i hvatati ih žive. Ukoliko budu otkriveni pri posjedanju položaja od bande, onda će u momentu napada i te blokade otvoriti vatru na neprijatelja, ukoliko im njihovi položaji to dozvoljavaju. Ako banda provali tu blokadu, onda je treba tjerati dok ne naleti na našu vanjsku blokadu.

e. — Pionirski vod XII. brigade uputiće Stab XII. brigade u sastav XVIII. brigade.

2. — Komandir minobacačkog voda drug Gospar, postaviće 2 teška minobacača na Oštri Vrh (za vodiće treba da se obrati drugu Geci, koji će mu dati par drugova iz čete, koja je danas trebala da pos jedne tu kotu). Na taj položaj treba da izađu drug Gošpar u noći između 6. i 7. Pod komandu druga Gošpara ulaze još i dva teška mitraljeska odelenja i kao osiguranje 1 pješadijski vod sa svojim automatskim naoružanjem.

Sa vatrom minobacača, teških mitraljeza i puškomitraljeza rukovodi drug Gošpar.

3. — XVI. Brigadi:

a. — bataljon a.¹³ postaviće zasjedu prema Zvečevu na položajima Mrkoplje—Kamenski Šušnjari sa zadatkom da prekopa pred sobom cestu i poruši mostove prema Zvečevu i da ne dozvoli bandi da s te strane pruži pomoć napadnutima. Taj bataljon patroliraće daleko prema Zvečevu, Ravnoj Gori i Jelovoj Gori (iznad Vrhovaca).

Vezu održavati s bataljonom c.¹⁴ XVII. brigade preko jednog svog neangažovanog dijela, koga će smjestiti u Striježevicu. Taj dio bataljona upotrebiće se kao pomoć bataljonu c.¹⁵ XII. brigade ili kao pomoć vlastitom bataljonu, već prema potrebi.

b. — bataljon b.¹⁶ posješće položaje od kote 327 (stari banditski rovovi iznad Kamenskog) ka Sažijama. Zadatak tog bataljona jest da hvata bandu ukoliko pokuša bježati u torn pravcu i prodre blokadu bataljona XII. brigade. Osim toga ima taj bataljon zadatak da štiti leđa blokadi XII. brigade ukoliko bi banda iz Buča zaobišla zasjedu XVII. brigade. S tim bataljonom treba da bude jedan član štaba XVI. brigade.

¹⁰ I bataljon
¹¹ II bataljon
¹² Isto kao 10.
¹³ Isto kao 11.
¹⁴ I bataljon
¹⁵ Isto kao 6.
¹⁶ I bataljon

c. — bataljon c.¹⁷ ostaće u rezervi Operativnog Štaba, gdje treba da se javi 7. IV. o. g. do 12 sati u selu Nježićima. Taj bataljon daće jednu desetinu s puškomitraljezom kao osiguranje teških mitraljeza kod druga Gece. Jedna desetina toga bataljona čuvaće sve rezervne karabine iz XII. XVI., i XVIII. brigade, italko da borci ne idu u borbu sa 2 karabina. Štabovi spomenutih brigada popisaće koliko su karabina predali na čuvanje toj desetini. Te karabine čuvaće ta desetina u Nježićima u kolima spremnim za pokret.

4. — XVII. brigadi:

a. — bataljon a.¹⁸ postaviće zasjedu prema Buču na položajima Grđevica—Bogaz—Zabrdski Tisovac. U Bogazu prekopaće zasjeda cestu i narušiti neprijatelju na nju drveće, te tu postaviti dio snaga, a posebne zasjede postaviti neprijateljskim pobočnicama na putevima iz Buča preko Tisovca i Grđevica za Kamensko.

Vezu treba da održava s bataljonom a.¹⁹ XVIII. brigade preko Mijača i Humića (kota 617), te s bataljonom b. — XVI. Brigade u Kamenskom.

b. — bataljon b.²⁰ vršiće fingirani napad na Buč sa sjeverne strane u isto vrijeme kad počne napad na glavno uporište. Ukoliko ne bude bande u Buču, taj bataljon pojačaće blokadu XII. brigade sa zapadne strane.

c. — bataljon c.²¹ postaviće zasjedu prema Spanovici na položajima istočno od Branežaca, kontrolirajući najpažljivije Zabrdске Kričke, te na sjever Javomik i Metlu.

Zadatak tog bataljona jest, da ne dozvoli pomoć bandi s te strane.

5. — XVIII. Brigadi:

a. — bataljon a.²² postaviće zasjedu prema Požegi na koti 388-Vrančić. Postaviti također manju zasjedu i na koti 607, te patrolirati u pravcu Javoroviće i Zabrdskog Tisovca.

Glavna zasjeda srušiće most ili prekopati cestu na mjestu gdje rijeka Orljava sječe cestu Kamensko—Orljavac.

Zadatak te zasjede je da sačeka i uništi bandu, ukoliko bi ista pošla iz Požege ili Tornja i zaobišla zasjedu bataljona b. iste brigade.

S druge strane ta zasjeda ima zadatak da hvata bandu ako bi pokušala bježati u tome pravcu iz napadnutog uporišta.

Taj bataljon vezaće se sa rezervom Operativnog Štaba u Nježićima i patrolirati u pravcu bataljona b. iste brigade.

b. — bataljon b.²³ postaviće zasjedu prema Požegi na cesti Kamensko—Vilić Selo, a na položajima sjeverozapadno od Pavlovaca. Jedan dio toga bataljona zakonspirisaće se u šumici ispod Zigerovaca (jedan km. južno) sa zadatkom da udari bandu s boka i leđa kad naiđu na zasjedu kod Pavlovaca. Kod mjesta zasjede prekopati cestu.

c. — bataljon c.²⁴ postaviće zasjedu prema Požegi sjeverno od Biškupaca. Jedan dio toga bataljona ostaće u šumici zapadno od Potočana sa

J7 III bataljon
18 Isto kao 7.
19 Isto kao 5.
20 III bataljon
21 Isto kao 14.
22 Isto kao 5.
23 II bataljon
24 III bataljon

zadatkom da udari bandu bočno i s leđa, ako naiđe iz Velike ili od Požege preko Marin Dvora, te naiđe na zasjedu u Biškupcima.

6. — Odmah po prijemu ovoga naređenja treba da Štab XII. brigade uputi svoj pionirski vod u sastav XVIII. Brigade u Dragi.

Štab XVI. Brigade i Štab XVIII. Brigade treba da pošalju 3 teška mitraljeska odjeljenja, topovsko odelenje i dva teška minobacačka odeljenja uz potrebnu pratnju iz rezervnog bataljona, a pod komandom druga Gospara u selu Smoljanovce, gdje će drug Gospar dobiti iz Štaba XII. Brigade potrebne vodiče i krenuti odmah dalje da posjedne određeni mu položaj. Sva ova spomenuta oružja treba da imaju sa sobom svoju municiju.

7. — Operativni Štab sa svojom rezervom nalaziće se sutra od 12 sati u selu Nježićima.

Štab XII. Brigade sa svojom rezervom nalaziće se na položaju kod Tornja.

Štab XVI. Brigade sa svojom rezervom biće u Kruševu.

Štab XVII. Brigade sa svojom rezervom nalaziće se u Popovdima.

Štab XVIII. Brigade sa svojom rezervom nalaziće se u Poljakovcima.

Štabovi čiji se bataljoni razilaze po raznim udaljenim zasjedama, treba da pošalju sa svakim bataljonom po jednog svoga člana.

Načelnik Štaba Divizije drug Milan,²⁵ biće za vrijeme borbe kao pomoć drugu Gosparu.

8. — Centar za evakuaciju ranjenika biće bolnica broj. 4. Brigadno previjalište XII. Brigade biće u Bogdašiću. Brigadno previjalište XVI. Brigade biće u Bogdašiću. Brigadno previjalište XVII. Brigade biće u Koturiću. Brigadno previjalište XVIII. Brigade biće u Klisi.

9. — Centar za evakuaciju plijena i oružja biće u Vrhovcima.²⁶ Svaki bataljon daje uz kola plijena i oružja po jednog stražara, koji je glavom odgovoran za zaduženi plijen. U Vrhovcima će intendanti²⁷ XII. i XVIII. Brigade prebrajati i popisati sav plijen i o istom podnijeti izvještaj ovome Štabu. Stražarima, pratiocima raznih brigada daće ti intendanti nakon primopredaje plijena potvrdu.

10. —* Početak napada biće 7. IV. o. g. u 16 sati. Napad će početi topovskom i minobacačkom pripremom. Nakon prve mine i prvog topovskog hitca, kad se banda uzmuva, otvoriće teški mitraljezi, puškomitraljezi, laki minobacači i strelci u napadu rafalnu, odnosno brzu paljbu. Rafali mitraljeza i puškomitraljeza treba da budu što duži. Strelci će ispaliti brzom paljbom samo po 5 metaka, a zatim će jurišači i bonibaši trkom da se spuste niz kosu prema položajima bande, i najhitrije se u strelcima penjati prema položajima bande, a pod vatrom teških mitraljeza, minobacača i topa. Na položaje treba jurišati bez vike. Kada streljački stroj stigne najbliže što je moguće do neprijateljskih položaja pod zaštitom mitraljeske vatre, ispaliće komandiri jurišnih četa 2 bijele rakete u pravcu neprijatelja, što je znak za prekid minobacačke vatre, i topovske paljbe, a teški mitraljezi dignuće na taj znak Visoko svoju vatru (najmanje 50

²⁵ Milan Stanivuković

²⁶ Gornji Vrhovci

²⁷ Dušan Ostojić i Zivko Čurić

metara iznad položaja). Kad se borci uspinu sasvim na neprijateljske položaje, prekida se svaka vatra s naše strane.

Za pravilnu ocjenu odstojanja (zadnji nišan) i za upravljanje vatrom, odgovorni su rukovodioci vatrom.

11. — Znakovi raspoznavanja za sutradan: Poziv; Tri puta pušku u horizontalnom položaju desnom rukom dići iznad glave. Odziv: Kapom u lijevoj ruci kružno mahati iznad glave.

Znaci za noć između 7. i 8. o. mj. biće: Bosna-Ponosna.

12. — Znak za povlačenje biće velika vatra (dim) naložen na neprijateljskim položajima, ukoliko se uporište likvidira. Inače znak za povlačenje jest 6 bijelih raketa ispaljenih dvije po dvije istodobno u pravcu sjevera. Osim toga izdaće se svim jedinicama pismeno naređenje za povlačenje.

Pravac povlačenja:

XVII. Brigada povlači se u Vrh ovce, Poljakovce i Stražeman.

XVI. Brigada povlači se u Radovance i Potočane.

XVIII. Brigada povlači se u Veliku i Malu Veliku i Češljakovce.

XII. Brigada povlači se u Golo Brdo, Kaptol, Doljanovac i Podgorje.

Operativni Štab povlači se u Veliku.

Ukoliko se zbog nepredviđenih promjena nemogne posjesti te baze, onda je zborni mjesto za XVII. i XVI. Brigadu Lom, a za XII. i XVIII. Brigadu Jankovac. U tom slučaju nalazi će se Operativni Štab sa Štabom XII. Brigade.

Uhvaćeni plijen pratiće u tom slučaju do Loma bataljon XVI. Brigade, koji postavlja zasjedu prema Zvečevu.

13. — Veza će se održavati kuririma. Štabovi brigada slaće Operativnom Štabu svaka 2 sata izvještaj, a u izvanrednim prilikama slaće izvanredne izvještaje bez obzira na vrijeme.

Važne napomene:

1. — Sve zasjede treba da vode strogo računa o novoj taktici neprijatelja, kad šalje pomoć napadnutom uporištu. U vezi s tim prilažemo prepis instrukcija Ministarstva domobranstva.

2. — Ranjeni drugovi mogu se slati iz brigadnih previjališta tek nakon svršene akcije, zbog ugroženosti prevoza od bande iz Voćina.²⁸ Zato će svaka brigada nakon akcije dati ranjenicima potrebno osiguranje pri prevozu do bolnice broj 4. Da bi taj prevoz bio još sigurniji, uiputiće se odmah nakon svršetka akcije, bataljon d. XII. brigade do bolnice br. 4. i istu osiguravati dok se ne smjeste svi ranjeni drugovi.

3. — Napominjemo još jednom: Znaci za prekid naše paljbe biće dvije bijele rakete ispaljene istodobno od rukovodećih drugova, četa koje jurišaju. Rakete će biti ispaljene u pravcu neprijatelja i o njima mora najpažljivije da vodi računa rukovalac vatrom minobacača, topa i teških mitraljeza. Za svaki slučaj dobro je da se Više rukovodećih drugova koji jurišaju, snabdiju potrebnim pištoljima raketnim i potrebnim brojem bijelih

²⁸ Radi se o 1. bojni Prvog gorskog zdruha.

raketa. Zato će sve brigade odmah po prijemu ovoga naređenja uputiti po kuriru u Stab XII. brigade svoje raketne pištolje, s bjdlim raketama. Nakon upotrebe pištolji će biti vraćeni, kao i neutrošene rakete.

Start fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

K_{oman}dant:

Mate Jerković

Original u VII. Bgd.
Prijepis u HIS. Slav. Brod, K 4/1.

13

7. IV 1943.

Izveštaj »Agrarije«, centralne njemačke nabavljačko-prodajne zadruge u Osijeku, o uvjetima prodaje monopolskih artikala seljacima, o sadenju krumpira i uljarica i o ostvarenom prometu od 1. januara do 31. marta 1943.

Na zadnjem dogovoru u ministarstvu poljoprivrede, kojem su prisustvovali svi odlučujući faktori riješeno je, da se pristupi dijeljenju raznih monopolskih artikala, kao i tekstila i kože seljacima uz maksimirane cijene, kako bi se time povećao priliv odnosno predaja žitarica, koja je u zadnje vrijeme bila više nego neznatna.

Podjela ove robe neće biti izvršena prema onim seljacima, koji ne udovoljavaju svojim dužnostima u pogledu predaje, već onima, koji ovim dužnostima udovoljavaju, pa će im biti stavljena na raspoloženje u obliku premije. Općina će utvrditi one, koji udovoljavaju svojoj obavezi predaje, pa će im izdati bonove na temelju kojih će i biti izručena roba procentualno prema visini predatili žitarica. Ovi će bonovi biti jedini temelj za kupovinu ove robe.

Sadnja krumpira.

Pošto je od strane Rajha¹ stavljeno na raspolaganje 150 vagona krumpira, a od strane države² također velike količine, to je za predvidjeli, da će u ovoj godini, u upoređenju prema prošloj, zasijati mnogo veće površine krumpirom.

Sto se tiče prehrane zemlje, ona će povećanjem proizvodnje krumpira, biti poboljšana, jer će krumpir biti u prvome redu upotrijebljen za prehranu pasivnih krajeva, koji su sada bili upućeni isključivo na pšenicu i kukuruz.

Uviđajući težak prehranbeni položaj naše zemlje, stavio nam je Rajh na raspoloženje daljnjih 4.000 vagona jestivog krumpira, kod uvoza kojega »Agrarija« učeštvuje sa 30%. One količine koje će putem nas biti podijeljene, bit će uglavnom upućene poduzećima, koja rade za rait (Wehrwirtschaftsbetriebe), jer je nakup kukuruza, sada jedine krušarice, veoma sflab.

¹ Treći Reich (Rajh)
² Odnosi se na NDH.

Prilično loše prehranbeno stanje zemlje ne izgleda baš beznadno, ali je svakako pitanje da li ćemo biti u mogućnostima izdržati do nove žetve i pored onih količina krompira, koje se nalaze na putu iz Raj ha.

Sjemenarstvo.

Najveći napori čine se i na polju sjemenarstva, to će se nastojati uzgajivanjem nužnih količina sjemenja za narednu sezonu osigurati različite biljke, koje su do sada uglavnom bile importirane.

Udio »Agrarije« kod ove akcije je veliki i ona nastoji sada svoje članove pred obiti za povećanje sjemenja. Tako se za narednu sezonu propagira sadnja leće, graška, špinata, senfa, rotkve, peršina, pasternaka, kupusa, paprike, repe i t. d.

Okolnost, da će »Agrarija« za kratko vrijeme osnovati sjemenarsko odjelenje, koje će ovoj akciji posvetiti naročitu pažnju, daje nam nade, da će narednih godina na 'ovom području biti mnogo toga učinjeno, jer su nam pri rudi sve pretpostavke za to.

Uljano sjeme.

Kako bi se poklonilo pomanjkanje masti, koje se zadnjih godina pojavilo, počele su sve ustanove propagiranjem uljarica. Kako nadležne ustanove, tako i »Agrarija« zaključuju ugovore za sijanje suncokreta i soje. Da se osiguraju što veći i bolji rezultati osigurava se pojedinim sijačima šećer, stolno ulje i pogače, koje će primiti za predate uljarice. Postoji nada, da će se na taj način predobiti što Više poljoprivrednika. Pogače su neizmjereno važno sretstvo za prehranu marve, a naročito alko se uzme u obzir nestašice hrane koja danas vlada. Nestašica ulja i šećera vladaju također.

Površine zasijane uljaricama bile su u god. 1942 veće nego u prošloj godini, pa postoje sve nade, da će se ove površine povećati u ovoj godini.

Umjetna gnojiva.

Kao svagdje, tako se dan-danas i kod nas od producenta traže veći prosječni prirodi, nego u ranijim godinama. Ovi veći prirodi mogu se postići jedino razumnom i ispravnom upotrebom umjetnih gnoj'va. Ima mnogo dokaza, da je povišenje moguće.

Sto se međutim umjetnih gnojiva tiče nalaziimo se momentano u teškoj situaciji. U god. 1941 smo mogli producentu staviti na raspolaganja osim kalijeve soli, koje je bilo dosta, superfosfat i vapneno gnojivo u veoma malim količinama. Danas raspolažemo samo još sa sasvim malim količinama kalijeve amonfoske, dok naprotiv kalijeve soli ima u zadovoljavajućim količinama.

Kod razdiobe umjetnih gnojiva u hrvatskoj državi, sudjelovala je »Agrarija« osim kod kalijeve soli, sa 50%. Ako se kalijeva sol također uzme u obzir, tada se udio »Agrarije« znatno povećava, jer se ova uglavnom prodaje putem »Agrarije«

Promet »Agrarije« u mjesecima januaru, februaru i martu 1943 iznosi:

	Sve u mtc = 100 kg Količina	Vrijednost:	
Kukuruz	101.862	Kn.	70,989.066.—
Pšenica	5.289	"	3,404.894.—
Zob	823	"	437.178.—
Ječam	773	"	473.992.—
Grah	322	"	456.251.—
Krumpir	1.053	"	631.349.—
Amonfoska	2.325	"	1,002.749.—
Kudelja	362	"	495.133.—
Liko	75	"	794.087.—
Vreće od kudelje		"	187.506.—
Papirnate vreće		"	123.783.—
Drvo	5.000	"	502.664.—
Drvene klompe		"	215.345.—
Sjeme djeteline	175	"	1,159.040.—
Koks — ugljen	250	"	28.456.—
Uljano sjeme	610	"	529.748.—
Soja	172	"	154.253.—i
Sjemenarstvo	52	"	174.236.—
Luk rasadnjak	102	"	711.983.—
Proljetna grahorica	72	"	185.630.—
Sumpor	100	"	120.360.—
Sredstva protiv štetočina	3	"	9.400.—
Ukupno:	119.420	"	82,787.103.—

Na osnovu podataka sa kojima smo raspolagali na dan 20. III 1943. prikupila je »Agrarija« na svom ograničenom prostoru, u upoređenju sa državnim nalkupnim ustanovama, te sa malim činovničkim aparatom 40% žitarica, koje su sveukupno sakupljene na državnoj teritoriji.

Ovdje treba uzeti još u obzir, da smo radili samo sa našim članovima, a sa nečlanovima samo u 5 kotareva, u kojima je cjelokupni nakup nama povjeren.

Napomena: Dokument bez potpisa.
Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u HIS, Slav. Brod, K I/II.

7. IV 1943.

Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Vukovaru Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu o stanju i djelatnosti redarstvene službe i aktivnosti partizana na području Velike župe Vuka.

U savezu sa nalogom R. S. broj Prs. 1675-I-A-43- od 30. I. 1943.— predlaže se sljedeće:

Netočnost je da je labavost predstojnika državne uprave u ovoj župi tolika da samo radi nje daje mogućnost raznim elementima za djelovanje,

koja ugrožavaju javni red i sigurnost. I ako ima pojedinih službenika, koji ne vrše svoju dužnost zdušno i po savjesti ipak treba uzeti u obzir da sve oblasti nemaju dovoljno osoblja da bi u potpunosti mogle izvikivati postavljene im zadatke, a pored toga velika većina osoblja naročito upravnih redarstvenih vlasti je bez potrebe t. j. potrebne stručne prakse, pošto to osoblje u ovim krajevima za vrijeme Jugoslavije bilo skoro potpunoma srbsko.

Pored toga oružnici koji su zapravo jedini izvršni organi upravnih vlasti su također novi i neškolorani i ima ih vrlo malen broj. Na području ove Velike župe postoje 2 oružnička krila sa sjedištem u Vukovaru i Zemunu, te i ako je ovaj kraj u veliko ugrožen od djelatnosti partizana i stoga postoji potreba što većega broja oružništva i oružničkih postaja ipak obadva krila ne raspolažu više nego sa 5 ili 6 stotina ljudi. Oružničke postaje imaju usljed pomanjkanja ljudstva mali broj oružnika te su najobičnije posade od 10 ljudi koje nisu u stanju često ni sebe da obrane od napadaja od partizana, a kamo li da stanovništvu pruže pomoć i 'Suzbijaju partizansku djelatnost, na terenu.

Rad državnih vlasti oštećen je još i na tome što je većina ovdašnjega pučanstva t. j. stanovništva pravoslavne vjere a i pravoslavci su u 90% slučajeva pomagali t. j. pomagači i simpatizeri partizana.

Istina je da je nadzor nad putnicima koji idu vlakovima, samovozima i drugim prometnim sredstvima nije bio organiziran skoro nikako međutim je ova oblast izdala nalog područnim kotarskim oblastima i izpostavam župskih redarstvenih oblasti da se sa svojim raspoložujicim osobljem organiziraju. nadzor nad tim pregledom putnika. Tako u Vukovaru, Hrvatskoj Mi trovici,¹ Petrovaradinu i Zemunu su postavljene redarstvene ili vojne straže na mitnicama koji nadžiru sveukupni promet. Dali je tako uređeno i u drugim mjestima ovoj oblasti nije poznato, jer nije dobila izvješće. Nadzor nad vlakovima i to na pruži Osiek—Vukovaru, Vukovar—Vinkovci, Vinkovci—Brčko, vrši ova oblast sa svojim izvršnim organima. Nadzor na pruži Zemun—Stara Pazova, vrše organi zemunskog redarstva. Na ostalim sporednim prugama redarstvene oblasti i ispostave ne vrše nadzor usljed pomanjkama osoblja, a dali to vrše organi ustaške željezničarske vojnice ovoj oblasti nije poznato. Nadzor nad prometom, koji se odvija lađom od Vukovara do Zemuna vrše organi ove oblasti do Petrovaradina, a od Petrovaradina do Zemuna organi izpostave u Petrovaradinu. Ovi organi dobili su uputstva da nadziru kako izpravnost izprava putnika zato i da paze i sprečavaju krijumčarenja živežnih namirnica. Pored toga u Hrv. Mitrovici suzbija se krijumčarenje pregledom prtljaga putnika sa strane izvršnih organa redarstva, a redarstvo u Vinkovcima pilikom svakoga dolaska vlaka isti podpuno pretrese putnike i njihovu prtljagu.

Ova oblast nekoliko puta je skrenula pažnju Naslovu i drugim mjerodavnim čimbenicima da bi za ugušenje partizanske djelatnosti u Srijemu² bio neobhodno kao prvi uslov potpunoma zatvaranje granice naročito prema Srbiji, jer razni subverzivni elementi kada osjete da im postoji opasnost radi naše bilo vojne bilo redarstvene akcije naprosto se prebace u Srbiju dok opasnost prođe, a potom se vraćaju natrag da nastave svoju

¹ Sremska Mitrovica
² Vidi dok. br. 6.

zločinačku djelatnost. Pored toga neprijatelj je u mogućnosti da iz Srbije prebacuje razno promičbeno i vojno tvorivo kao i osobe koje rade na organiziranju odmetnika u našim krajevima.

Ovo zatvaranje granice trebalo bi povjeriti posebnim za to školovanim trupama, čija bi dužnost bila samo čuvanje granice. U pomanjkanju istih trebalo bi čuvanje granice povjeriti oružnicima.

Pošto je veći dio oružanih partizanskih jedinica³ početkom zime odselio u Bosnu to su u Sriemu ostale samo manje grupice, zatim partizanski bolesnici i ranjenici, koji nisu mogli putovati. Ovi partizani, pošto su u malim grupama i pojedinačno, nisu mogli u slučaju sukoba sa našim oružanim snagama imati izgleda u uspjeh, to su se većinom skrivali po selima sakrivši se u takozvanim bazama. Baze to su rupe za smještaj jednoga ili više broja osoba izkopane u kućama, dvorištima, salašima, i t. d., da čiji ulaz je sakriven da se može lako pronaći. U tim bazama zdravi partizani borave obično samo po danu dok se po noći skupljaju i udružuju za poduzimanje manjih akcija.

Skoro oiele zime ova je oblast u suradnji sa našim vojnim vlastima vršila pretrese pojedinih sela radi pronalazka baziranih partizana i često u tome imali uspjeha. Sto se tiče povratka odbjeglih pravoslavaca ima najviše slučajeva u kotaru S'idskom a naročito u selu Jameni. Međutim ti odbjegli pravoslavci donieli su sa sobom pismena uvjerenja naših vojnih vlasti, oružničkih i občinskih vlasti, da su za vrijeme svoga izbjivanja iz kuće boravili u pojedinim bosanskim selima živeći mirno i prijavivši se vlastima, a od kuće da su Otišli bojeći se da po našim vlastima ne bi bili odvedeni u sabirne logore prilikom akcije koja je u Sriemu vršena t. j. vršila vojska i više redarstveno povjereništvo, jer su se pronosili glasovi da će svi pravoslavni biti otjerani u logor. Ovi povratnici ostavljeni su na slobodi i dat je nalog oružnicima da nad njima vrše strogi nadzor. Ova oblast u zajednici sa drugim mjerodavnim činiocima poduzimanja sve moguće radi smirivanja, ali je pravoslavni elementa podpuno gluh, na pozive za lojalnu suradnju, već jedino vjeruje i podpada pod uticaj promičbe Moskve i Londona.

Da bi se što više sipriječila inozemna promičba ova je oblasit dobila t. j. izdala naredbu, da svi posjednici krugovalnika moraju izkopčati kratke talase u svojim aparatima. Primjećeno je da veliki dio posjednika krugovalnika bili oni pravoslavci, Hrvati ili Njemci slušaju emisije stranih krugovalnih postaja i one slobodne Jugoslavije, pa poslie ili iz zlonamjernosti ili gluposti ili naivnosti dalje šire laži koje se čuju na tim postajama. Zato ova oblast drži da je najuspješnije sredstvo za sprečavanje strane krugovalne promičbe izključenje kratkih talasa. Ista naredba data je i svim kotarskim obla'stima i izpostavama da provedu na svom području.

Pored toga ova oblast kako je već izViešćeno poduzima terenske akcije i pri tome hvata vojne neposlužnike i predaje ih na mjerodavnim vojnim zapovjedništvima, a članove obitelj objeglih partizana kao i inače sumnjive osobe šalje u Njemačku na prisilan rad.

Pod pun i red i mir kao i drugim krajevima nije moguće uzpostaviti samo sa redarstvenim upravnim mjerama, već treba osigurati oružane sna-

³ Odnosi se na I, II i III bataljon III odreda III operativne zone. Vidi dok. br. 6, objašnjenje 5.

ge pomoću koji bi se magla provesti sve pozitivne zakonske odredbe sa najvećom strogošću. Svaki drugi put može biti donekle dobar ali nikada neće dovesti do potpunoga uspjeha.

S molbom na znanje. —

Za Dom spremni!

Redarstveni upravitelj :
(Dr. Gjiković)
G j l i k o v i ć, v. r.

Original u SUP, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 23/III.

15

7. IV 1943.

Dopis Mjesne skupine iz Bankovaca vodi Njemačke narodne skupine u Osijeku... o dolasku partizana u selo i oduzimanju živežnih namirnica pripadnicima Skupine, prvenstveno onim čiji sinovi služe u jedinicama Einsatzstaff ela i Waffen SS. U Bankovcima je ostalo samo pet muškaraca od ukupno pedeset njemačkih obitelji, stoga pripadnici Skupine mole hitnu pomoć i zaštitu jer im hrvatske vlasti nisu u stanju obezbijediti sigurnost.

Zum Kreisleiter kommt der Ortsleiter Hager aus Bankovei und Vg. Friedrich Pfaff und melden folgendes:

In der Nacht vom 5.—6. d. M. um 23 Uhr kamen cca. 100 Partisanen¹ nach Bankovci und besetzten den Ort von allen Seiten. Sie besuchten ein jedes Haus und plünderten einige Häuser vollkommen aus, während von einigen Häusern nur einiges weggetragen wurde. Besonders ging man auf Lebensmittel aus. Die Sachen wurden auf 5 Wagen aufgeladen und die Leute mussten es selbst nach Duzluk führen (3 km. SW Orahovica, Bankovei 6 km. NO Orahovica). Vgn Strainski, die die Ortsgruppe führt, deren Söhne bei der Waffen-SS und der Mann bei der ES dient, wollten sie binden und wegführen, was aber dennoch nicht geschah, nur wurden ihr alle Kleidungsstücke der Männer weggetragen. Verschleppt wurde niemand.

Im Dorfe befinden sich nur noch von 50 deutschen Häusern 5 Mann alles andere ist eingerückt. Dementsprechend bitten die Frauen der Hinterlassenen um dringende Hilfe, da sich die kroatische Behörden um das Dorf überhaupt nicht kümmern, keine Gendarmeriepatrolle oder Militärbehörde dorthin senden.

Heil Hitler!

Friedrich Pfaff e. H.
Anton Hager e. H.

Mikrofilm originala u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

¹ Partizani II odreda III operativne zone.

7. IV 1943.

Dopis Ustaškog logora u Slav. Požegi Ustaškom stožeru Velike župe Livac—Zapolje o koncentriranju većih snaga partizana u neposrednoj blizini Požege i opasnosti da partizani osvoje grad.

U vezi najnovijeg djelovanja partizanskih skupina izvještava se sljedeće:

»Dana 5. travnja ove godine došlo je do dvije tisuće partizana¹ u selo Veliku, u kojem nema nikakove posade, te su se u njem zadržali do danas 7. travnja prije podne, kada su otišli u šumu. Istoga dana došla je također velika grupa partizana, u sela Stražeman, Draga, Biškupci i Poljanska, te se tamo i sada zadržavaju. Oni su svi podijeljeni po kućama, te se tamo rane, a ako im netko ne da, onda idu sami na tavane i Skidaju slaninu, šunku, kobasice, i drugo. Uz to naređuju svakoj kući, koliko koja ima izpeći za njih kruha. Uobće opaža se jedna jača koncentracija njihovih snaga, pa smo mišljenja, da oni namjeravaju udariti na Požegu, koja bi u tom slučaju vrlo lako pala, jer nema u njoj dovoljno snaga, da se odupre premoćnoj partizanskoj navali. U noći od 6. na 7. travnja došle su partizanske predstraže sve do mlina Dragutina Kühr a koji je kilometar i po od Požege, a u šumi oko sela Laze, Komušina i Vrhovci viđaju se svaki dan. Umoljava se Naslov, da prikaže nadležnima na položaj jer će inače Požega biti od partizana opljačkana, a svi poštteni Hrvati i ustaše poubijani. **Možda je ovo naša zadnja molba.**

Za Poglavnika i Dom — Spremni!

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/11.

Logornik:
Tvo
V T
riid IVUv.1.

8. IV 1943.

Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstva oružanih snaga NDH ... o djelatnosti partizana u Slavoniji, njihovoj borbenosti i moralu za vrijeme operacije »Braun« i o aktivnosti omladine u Osijeku, Slav. Brodu i Novoj Gradiški. Izvještaj se temelji na izjavama domobrana i domobranskih oficira koji su pobjegli iz partizanskog zarobljeništva.

1. — U IV. kom. diviziji¹ se nalazi 5 sovjetskih častnika, koji su u Slavoniji izbavljeni od komunista iz njemačkog zarobljeništva.² Isti vrše po brigadama i u mjestima u koja stižu njihove jedinice, promičbu. Među komunistima ima nekoliko, koji su određeni, kao prevodioci sa ruskog jezika. (Iz saslušanja dom. poruč. koji je pobjegao iz zarobljeništva).

¹ Radi se o borcima IV dmziie NOV i PO Hrvatske koji su u toku napada na Bučie boravili u selima Požeške kotline. Vidi dok. br. 12.
² IV divizija NOV i PO Hrvatske.
² Vidi »Grada«, knj. III, dok. br. 198, str. 508—509.

2. — Zapovjednik III. oper. zone Bogdan Crnobrnja »Tolja«, prilikom bombardiranja štaba Zone³ dobio je ponovno frakturu kostiju, lakše je ranjen. Za zapovjednika III. operativne određen je bivši zapovjednik XII. brigade Vinko Antić zv. »Pepe«, ne »Pete«. Za zapovjednika XII. brigade određen je bivši zamjenik zapovjednika brigade Puhač⁴ zv. »Dako«, a obavještajni oficir »Čiča«. Referent saniteta XII. brigade je dr. Andelko Kučiseć zv. »Stojan« iz Karlovca. (Iz saslušanja dom. poruč. koji je pobjegao iz zarobljeništva).
3. — Zapovjednik 3. čete, III. bataljiona XVII. brigade je Zdravko Ušković iz s. Pivnice. Politkom. 3. čete III. bataljona XVII. brigade je Stevan Rašić iz s. Grubišno polje. Politkom. I. bataljona XVII. brigade je Mirko Bulović zv. »Zet«.
4. — i Kod Voćina poginu'o je ovih dana Karanović zv. »Karan«⁵ komandant mjesta Voćina i Zvečeva. (Iz saslušanja domobrana, vraćenog iz zarobljeništva).
5. — Štab III. oper. zone ima namjeru osnovati oficirsku školu na svojem području, te je izdao nalog svima svojim podređenim zapovjedništvima radi sakupljanja potrebnih vojničkih knjiga. (Iz zapi. neprij. papira).
6. — Na odsjeku komande Papučko-Krndijskog područja ima među komunistima mnogo omladine sa muške i ženske gimnazije iz Broda, nadalje mnogo radnika iz brodske tvornice vagona. U zadnje vrijeme počela je pridolaziti omladina sa učiteljske škole iz Osieka. (Saslušanje dom. nadpor. poibjeglog iz zarobljeništva).
7. — U brodu, Novoj Gradiški i Osieku postoje okružni komunistički komiteti (OK)⁷ i omladinske komunističke organizacije, koje rade aktivno, a naročito omladinske (SKOJ), te spremaju i odgajaju omladinu u marksističkom duhu. (Iz saslušanja dom. nadporučnika pobjeglog iz zarobljeništva).
8. — Oko 16. ožujka o. g. došao je u Slat. Drenovac učiteljski pripravnik III. tečaja (ime nepoznato) u komandu Papučko-Krndijskog područja, te izjavio, da bi čitavi 3. i 4. tečaj učiteljske škole otišao u komuniste, ali je Osiek blokirao, te se teško u njega i iz njega ulazi i odlazi. On sam je došao putem veza od Osieka preko Čepina i Dopsina. (Iz saslušanja dom. nadporučnika poibjeglog iz zarobljeništva).
9. — Muška i ženska omladina čim se prijavi u štabu Zone, prije nego li bude raspoređena, polazi vojno političku školu i kad ovu završi tek tada bude raspoređena prema svojoj želji u operativne jedinice ili pozadinsku službu. (Iz saslušanja dom. nadporučnika pobjeglog iz zarobljeništva).

³ Poslije akcija IV divizije NOV i PO Hrvatske na glavnu željezničku prugu Beograd—Zagreb ustaško-domobranske snage su za odmah bombardirale niz sela kraj pruge. 5. II 1943. god. bombardiran je i sam Štab III operativne zone. Tom prilikom je ranjen politkomesar Zone Marijan Stilinović, a komandant Zone Bogdan Crnobrnja je slomio nogu. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 141, str. 326—333.

⁴ Dako Puhač

⁵ Slobodan Ilić

⁶ Tomislav Karanović

⁷ U to vrijeme okružni i mjesni komiteti KPJ nalazili su se na terenu, a u gradovima su djelovali pojedini partijski radnici i suradnici NOP-a.

10. — Dne 14. III. o. g. izvršili su komunisti na svom »oslobođenom teritoriju« izbore za Narodno-oslobodilačke odbore. Posljedak izbora nije poznat, niti kako su tekli.⁸ (Iz saslušanja domobr. nadporuč. pobjeglog iz zarobljeništva).
11. — Za vrijeme podhvata »Braun«, ustanovljene su sljedeće okolnosti:
- a) Moral, borbenost i stega kod pobunjenika u Slavonskom gorju je na vrlo velikoj visini.
 - b) Ne ustručavaju se prihvatiti borbu i sa nadmoćnijim neprijateljem, jedino se boje bombardiranja i mitraljiranja iz zrakoplova.
 - c) Odjeća kod pobunjenika je dobra.
 - d) U svakoj brigadi ima 100 naoružanih ženskih.
 - e) Oružja imaju pobunjenici više nego boraca, streljiva imaju dovoljno.
 - f) U borbenim jedinicama pripadnici su istih mladići od 16 godina pa najviše do 35.
 - g) U borbi na Zečjem brdu kod Slobodne Vlasti navodno je poginuo zapovjednik XVIII. brigade Ivo Marinković.⁹
 - h) Za vrijeme podhvata XII. i XVII. brigada povukle su se na zapad, a XVI. i XVIII. brigada se zadržale na području Krndije.
 - j) Ljudstvo XVI. brigade sastoji se poglavito od Hrvata. (Zagoraca)¹⁰
 - i) Zdravstveno stanje nije zadovoljavajuće, vlada pjegavac i razna oboljenja uslijed izmorenosti i slabe ishrane.

M. P.

Po ovlasti zapovjednika
GLAVAR STOŽERA
glst. p. pukovnik (Helbich)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 8/111.

8. IV 1943.

Brzopis Zapovjedništva Prve gorske divizije Glavnom stožeru Ministarstva oružanih snaga NDH o napadu partizana na Bučje.

Pri razviđanju u smjeru s. **Zabrdski Popovci** napadnuta je jedna **satnija** bojne u **Buču** vrlo jakim neprijateljskim snagama.¹

Zapovjednik bojne pokrenuo je dielu bojnu² no ni s njom nije mogao neprijatelja razbiti već se morao vratiti u **Buč**.

Jačina neprijatelja 800 do 1000.

⁸ Vidi dok. br. 3. objašnjenje 5.

⁹ ? Podatak netačan. Jovo Marinković Ivo poginuo je 24. X 1944. god. prilikom otvaranja paketa s podmjественim eksplozivom.

¹⁰ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 41, str. 90—95.

¹ Napad su izveli dijelovi XVII NO brigade IV divizije NOVH.

² Radi se o 3. bojni 4. gorskog zdruga.

Neprijatelj sliedio bojnu i potom napao **Buč** no donekle odbijen. Radi stanja kod **Buča** upućena bojna iz **Bučkog Kamenskog** u pomoć. Ista se uz gubitke probila u Buč. Od sinoć su obje bojne napadnute³ promjenljivom jačinom sa svih strana, osobito sjeverne. Dosadašnji vlastiti gubitci — 11 mrtvih, 6 ranjenih. Izgubljeno tri strojopuške, devet pušaka, šest kareta sa topničkim streljivom. Neprijateljski — pet mrtvih nađenih, među njima jedan zapovjednik borjne.⁴ Ima ih ali oko 20. Plien: 4 puške. Za sutra traženo preko Njemaca snažno bombardiranje sela **V. i M. Budići, Zabrdski, Koturić, Ožegovci i Veliko Brdo**. Molim za ovo bombardiranje i sa vaše strane intervenirajte. Na ostalom području nije bilo događaja od većeg značaja.

Gordiv

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

8. IV 1943.

Naredba Operativnog štaba za Slavoniju svim podređenim jedinicama o rasformiranju Štaba i povlačenju jedinica IV divizije NOVH sa položaja oko Bučja u novoraspoređene baze.

1. —i Ovim naređenjem prestaje funkdonisat'i Operativni Štab za Slavoniju¹ i uspostavlja se ponovno Stab Divizije,² koji će do daljnjeg rukovoditi sa gore spomenutim brigadama i Štab Zone, kolji će obavljati svoje ranije dužnosti.
2. — Akcija na Buč³ prekida se bez obzira na uspjeh i sve jedinice treba prije svanuća da se povuku sa svojih položaja i upute u pravcu baza, gdje će se jedinice odmarati i hraniti.
- Baze za pojedine brigade su sljedeće:

XII. Brigada:

Potočani, Radovanoi, Velika i Češljakovci. Ukoliko neprijatelj bude uznemirivao jedinice te brigade, proći će iste u Drenovac⁴ i susjedna sela.

XVI. Brigada:

Borci⁵ i Bijela.

3 U sljedećem napadu su učestvovala dva bataljona XII NO brigade i tri bataljona XVII NO brigade IV divizije.
4 U napadu na Buče poginuo je politkomesar I čete II bataljona. Vidi dok. br. 23.
1 Vidi dok. br. 3, objašnjenje 6.
2 IV divizija NOV i PO Hrvatske.
3 Napad na Buče izvodila su tri bataljona XVII i dva bataljona XII NO brigade, dok su ostale jedinice Divizije bile u zasjedi. Vidi dok. br. 12 i 18.
4 Slatinski Drenovac
5 Borki

XVII. Brigada:

Nježići, Klisa, Smoljanovci i Poljakovci (PoljanSka).

XVIII. Brigada:

Duzluk i Orahovica.

3. — Jedinice će vršiti ishranu u samim bazama, odnosno u nedostatku artikala, XVII. XII. i XVIII. Brigada dovoziće sebi potrebne artikle iz najbližih hrvatskih sela,⁶ a XVI. brigada vezaće se sa intendanturom u Gornjim Borcima, odnosno dovoziće si hranu iz hrvatskih sela na zapadu od Bijele.

Poduzeti sve mjere da se partizani operu i očiste od ušiju, i oferpe odjeću i obuću.

U slučaju lijepog vremena, obavljati doručak rano u bazama, za ručak uzeti suhu hranu i rano ujutro izići na položaje zbog opasnosti od avijacije. Pred večer spuštati se ponovno u baze. Kao pasivnu obranu od avijacije treba također praktikovati kopanje cik-cak rovova oko baza.

4. — U slučaju ponovne neprijateljske reakcije,⁷ vezaće se XVI. i XVII. brigade na Ravnoj Gori i boriiti se pod rukovodstvom zajedničkog Operativnog Štaba kao cjelina. Isto tako vezaće se XII. i XVIII. Brigada i formirali svoj zajednički Operativni Štab. Nakon završetka ofanzive, treba da štabovi brigada poduzimaju sve mjere da se što prije sve brigade ponovno sastanu.

5. — Štab Divizije nalaziće se do daljnjeg u Poljakovcima (Poljanskoj).

Štab XII. brigade biće do daljnjeg u Radovancima.

Štab XVI. Brigade biće u Gornjim Borcima.

Štab XVII. brigade biće u Poljakovcima (Poljanskoj).

Štab XVIII. brigade biće u Duzluku.

6. — Raspored teških oružja biće sljedeći:

Top i teški mitraljezi koji se sad nalaze kod njega idu u sastavu XII. brigade.

Jedan teški minobacač i jedan teški mitraljez, koji su danas bili pod rukovodstvom druga Gospara,⁸ idu u sastav XVI. brigade. S njima ide i drug Gospar.

Jedan teški minobacač sa potrebnim brojem mina, te ostala dva teška mitraljeza, od kojih jedan ima posluhu iz XVIII. brigade, idu u sastav XVIII. brigade. Njih će drug Gospar uputiti odmah po prijemu ovoga naređenja u Grđevicu, gdje će se prijaviti Štabu XVIII. brigade.

Sve zaplijenjeno oružje i municiju, koje su pojedine brigade zaplenile za vrijeme ofanzive i u posljednjim akcijama, a koje se momentalno ne može upotrebiti, spremiće štabovi brigade na sigurno mjesto, dok se ne izvrši popuna jedinica. Kola sa rezervnim karabinima povešće sa sobom i zakonspirisati Štab XVI. brigade.

⁶ Odnosi se na sela koja nisu bila na oslobođenom području.

⁷ Od sredine aprila pa sve do jula 1943. godine okupatorsko-kvislinške snage nisu na teritoriju Slavonije poduzimale operacije širih razmjera.

⁸ Franjo Kofler

7. — Za teška oružja dodjeljena pojedinim brigadama, odgovaraju najstrožije Štabovi brigada. Pod tu odgovornost spada briga za ishranu posluge i konja teških oružja, smještaj, pokret i osiguranje. Zbog lakšeg održavanja veze sa pojedinim odelenjima, treba da štabovi brigada odrede posebne kurire.

8. — Sve ranjene drugove otpremi će pojedine brigade nezavisno jedna od druge u Psunj u bolnicu br. 7.

Bolesne drugove vodiče brigade sa sobom, dok Zona ne organizira stalne ambulante.

9. — Noćasnje povlačenje u baze izvršiće pojedine brigade nezavisno jedna od druge. Razumije se da jedinice raznih brigada, kao i istih **brigada** koje međusobno održavaju vezu, treba da jedna drugu obavjesti o povlačenju, kao i o pravcu povlačenja.

10. — Odmah nakon prispjeća u baze, treba da štabovi brigada sastave brojno stanje i naoružanje svojih jedinica. U naoružanju navesti i pridijeljena teška oružja.

Isto tako sastaviće štabovi brigada izvještaj o borbama i djelovanju svojih jedinica za vrijeme ofanzive. Taj izvještaj treba da obuhvati vrijeme od 20. III. do 5. IV. o. g.

Tome izvještaju, kao i tablici brojnog stanja i naoružanja, treba dodati sanitetski referent brigade još i popis svih mrtvih, izgubljenih i ranjenih za vrijeme od 20. III. do 5. IV. o. g.

11. — Odmah po prispjeću u nove baze treba da štabovi brigada izvjesite o tome Štab Divizije.

12. — Pri povlačenju u svoje baze, obavjestiće Štab XVII. brigade ovaj štab, koji se sada nalazi u Koturićima, i koji će sa Štabom XVII. brigade krenuti odatle u svoje odredište.

Isto tako povešće sa sobom Štab XVII. brigade svoje kare s municijom iz Koturića.

13. — Ukoliko u pojedinim brigadama ima još uvijek drugova i drugarica iz raznih pozadinskih organizacija (straže, Područja, Relejne stanice, AFZ i t. d.), štab brigade treba odmah da ih uputi na njihova prijašnja mjesta.⁹

Isto tako, ukoliko se u pojedinim brigadama nalaze borci iz ostalih brigada, treba da štabovi brigada smjesta te drugove upute u sastav njihovih jedinica zajedno sa njihovim naoružanjem. Neće se topiti nikakvo samovoljno prisvajanje boraca i oružja iz drugih brigada.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

Komandant:

M.¹⁰ Jerković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

⁹ članovi pozadinskih ustanova i antifašističkih organizacija bili su za vrijeme operacije »Braun« u operativnim jedinicama.

¹⁰ Mato Jerković

9. IV 1943.

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine okruga Donja Drava vodi Skupine... o akcijama partizana u neposrednoj blizini Osijeka, odlasku stanovništva iz grada i okolnih sela u partizane i o neaktivnosti hrvatskih vlasti da se postojeće stanje sredi.

Die Lage in meinem Kreise hat sich in den letzten Tagen etwas verschlimmert, u. zw. aus folgenden Gründen:

Die Partisanen halben sich durch die Aktion in Papuk dm die Ebens der Bezirke D. Miholjac, Našice, Slatina gezogen und dringen vor bis 9 km vor Essegg. Laut Berichte Nr. 194/43. — v. 8. IV. und 186/43. — v. 7. IV. greifen die Partisanen die Umgebung von Essegg an um die Truppen aus dem Gebirge wieder herauszulocken. Ausserdem organisieren sich sehr viele kleine Banden, die auch Gruppenweise arbeiten und der Bevölkerung grossen Schaden hinnufägt.¹

Die Propaganda versagt in jeder Hinsicht und man sieht, wie aus Dörfern wie Tenje, 5 km von Essegg, Cepin, 9 km von Essegg und der allernächsten Umgebung der Stadt Leute zu den Partisanen überlaufen. Die Angehörigen der selben werden von den kroatischen Behörden nicht Zur Rechenschaft gezogen und es sieht aus, als überhaupt keine Nacht mehr besteht, um diese Horden aufzuhalten.

Der Ortsleiter von Viljevo kommt und berichtet:

2 ES.-Männer, Erti Frans und Kristmann Matheis kamen aus dem Einsatz in Bosnien und sollten sofort zur Waffen-SS. Als sie nach Hause kamen, sahen sie aus der Ort von Partisanen beherrscht wird und ihre Familie bedroht ist, so haben sie ihre Uniformen in ihre Einheit geschickt und gesagt, dass sie erst dann einrücken, sobald die Familie in Schutz ist, da die Partisanen ihnen drohen, dass man die Familie verschleppen wird, wenn sie in den Einsatz gehen.

Aus dem Bericht- Nr. 184/43. — v. 7. IV. ist ersichtlich, dass man auch Frauen nicht mehr verschohnt und wie bereits aus anderen Berichten ersichtlich 'ist, werden dieselben zum Werkzeug der Kommunisten gebraucht. Die Polizei hat den Willen sich durchzusetzen, besitzt aber keine Nacht und das kroatische Militär, das in Essegg liegt, gibt nirgends Hilfe mit der einfaschen Begründung, die Truppen wären nicht ausgebildet und sie hätten keine Fahrzeuge. Von uns wird aber verlangt, dass wir unsere unausgebildeten Männer von 35—50 Jahre sofort in den Einsatz geben.

Bemerkenswert -ist, da'ss z. B. im Orte Bankovci von 43 deutschen Häusern zur noch 5 Mann im Alter vom 50—70 Jahre zu Haulse sind, alles andere ist beim Militär. Ebenso meldet Viljevo, dass von 35 Häusern noch 4 Mann zu Hause sind.

Heil Hitler!

ÄÄvÄ 22/11.

Kreisleiter:
9t. Hemmerling³

¹ Akcije su izvodile gerilske grupe II odreda III operativne zone.

² Vidi dok. br. 15.

³ Stefan Skreptschuch Hemmerling (Skrepčuh Hemerlink)

10. IV 1943.

Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske štabovima I i II odreda o poduzimanju akcija u pozadini protivnika, o mobilizaciji novih boraca, o uspostavljanju suradnje s NOO-ima i komandama područja radi reorganizacije pozadine i pravilnog objašnjavanja neuspjeha operacije »Braun« u Slavoniji.

Odmah po prijemu ovoga pisma pošaljite po dva kurira za Zonu. Zona je ponovno Uspostavljena i šaljite sve preko Ekspoziture odnosno Relejne stanice u Zvečevu. Odmah pošaljite svoj vojni i politički izvještaj, pošto ga trebamo hitno uputiti za Glavni Štab. Također odmah u zajednici sa Područjima izvršite široku mobilizaciju, pošto nam je potrebno najmanje 5000 boraca. I. odred neka mobilise što više u Posavini, jer tamo ima još ljudi, a II. odred u krajevima oko Drave. Odredi neka odmah pristupe izvršenju novih akcija. Upadajte u duboku pozadinu neprijatelja i stvarajte zabunu u njegovim redovima.

Izvještavamo Vas, da prema najnovijem izvještaju V.K.² neprijateljska of anzi va neće biti.³ Prema tome svi izvještaji o nekoj neprijateljskoj of anelivi jesu samo djelatnost petdkolonasa, koji hoće na taj način da nam otežaju sređenje pozadine. Odmah izvršite akcije ekonomskog karaktera, pošte ne možemo da ishranjujemo naše bolesnike, a ni naše pozadinske ustanove. Zato odmah I. odred neka rekverira stoku i hranu sa salaša i veleposjeda u Poisavini, a II. odred sa poseda iz Podravine.

Iz ove ofanzive⁴ smo izašli ojačani. Dobili smo preko 300 pušaka, 1 top 37 mm. sa 290 granata, 7 teških mitraljeza, 15 puškomi trai jeza, 25 prsnih mitraljeza, 2 teška bacača mina, 6 lakih bacača mina, mnogo mina za iste i preko 200.000 puščanih i mitraljeskih metaka. Imamo oko 35 mrtvih i 40 ranjenih za vrijeme cjele ofanzive. Što se tiče bolesnika od njih je stradalo samo 18. Detaljne i tačne izvještaje poslaćemo Vam naknadno.

Politkomesari odmah neka dođu u vezu sa NOO-a, objasne neuspjelu neprijateljsku ofanzivu i pristupe podizanju i reorganizaciji pozadine u zajednici sa Područjima. I. odred neka odmah u Zonu pošalje informativca⁵ ove Zone u ovaj Štab. To isto važi i za druga Jožu⁶, koji se sada nalazi negdje u Trokutu. Obavještajci odreda neka odmah prekontrolišu držanje pojedinih vojnika za vrijeme ofanzive i neka nas o tome izvjesite.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Duško⁷

Komandant:
Vinko⁸

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1

¹ Odnosi se na Psunjsko, Papučko-Krndijsko i Diljsko područje.
² Vojni komitet
³ Vidi dok. br. 19, objašnjenje 7.
⁴ Misli se na operaciju »Braun« u Slavoniji. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 27, 31, 33, 40, 47. i 53.
⁵ Stojan Divić
⁶ Ciro Dropuljić
⁷ Dušan Brkić
⁸ Vinko Antić

11. IV 1943.

Izvještaj Štaba XII NO brigade Štabu IV divizije NOV Hrvatske o akcijama Brigade od 20. marta do 5. aprila 1943. godine.

Dostavljamo izvještaj o radu naših jedinica za vrtijeme neprijateljske ofanzive¹ i to:

20. III. 1943 dobili smo naređenje² od štaba divMje da spriječimo nadiranje neprijatelja prema bolnici na Ravnoj Gori i Vučjaku. Odmah po prijemu naređenja naše jedinice su izašle na slijedeće položaje: pošto je neprijatelj³ već dopro do Kamenske⁴—Grđevice—Koturića, određeni položaji nisu se mogli zaposjesti, a niti poduzeti napad na iste tačke, pošto se nije znalo za snage i smještaj neprijatelja.

I. bataljon zauzeo je položaj na Koti 856 i u toku cijeloga dana neprijatelj u tom pravcu nije nadirao.

II. bataljon zauzeo je položaj visom od Kote 856, prema Koti 538 iznad Sažija. Istog dana neprijatelj nije nadirao u tom pravcu.

III. bataljon zauzeo je položaj u mjestu Sažijama i na Koti 538. Neprijatelj je nastupio od Mijača li pravcu Sažija i došao na blisko' odstojanje, naši su otvorili vatru i naterali ga u bjegstvo a pri tome mu nanijeli gubitke. Po odbijanju neprijatelja naši su se povukli iz sela Van na Kotu 538 te tu ponovo zauzeli položaj. Tada je neprijatelj počeo nastupati u dva pravca i to: iz Grđevice i Sažija. Borba se vodila 4 sata te je neprijatelj morao odstupiti.

U toj borbi zaplijenjeno je 3 puške, a pobijeno je mnogo neprijateljskih vojnika. Bataljon je zadržao položaj do noći. Naš I. i II. bataljon nalazili su se na desnom krilu i za cijelo vrijeme borbe nisu ništa poduzeli da se udari neprijatelja s boka.

IV. bataljon zauzeo je položaj iznad Amatovaca i Šeovaca na Gredini, vodio borbu kroz cijeli dan, odbijao napade neprijatelja do same noći. Pred noć snage⁵ koje su krenule iz Požege preko sela Nježića došle su u pozadinu naših snaga, te su se naše snage morale povući stoga položaja.

Istoga dana na večer dobili smo naređenje od Operativnog štaba za Slavoniju⁰ o postavljanju operativnog štaba XII. brigade, te je odmah održan sastanak na kome je zaključeno da se težište borbe prenese na Ravnu Goru, te da se ima neprijatelja napadati s leđa. Odmah je napraviti plan i dati zadatci pojedinim bataljonima za dan 21. III. 1943.

21. III. 1943 I. bataljon naše brigade imao je napasti neprijatelja u Koturiću, te po završenom zadatku prebaciti se preko ceste između Prgomelja i Tisovca te napadati neprijatelja s leđa. Pošto neprijatelja u Koturiću nije bilo, bataljon je produžio preko ceste. Po dolasku u blizini

¹ Radi se o operaciji »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53, objašnjenje 1.

² Vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 148, str. 349—353.

³ Odnosi se na skupinu »Zapad«, u čijem su sastavu bili dijelovi Prve gorske divizije i njemačka 187. rezervna divizija. Vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.

⁴ Bučko Kamensko

⁵ Dijelovi skupine »Ju««. Vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.

⁶ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 6.

ceste nailazili su 4 kamiona od Pakraca i zaustavili se kod Bučja. Banda je izašla iz kamiona i počela nastupati prema našim jedinicama koje su Otvorile vatru i zaustavili ih. Zatim se I. bataljon prebacio preko ceste i počeo da zaobilazi neprijatelja koji se povukao do u blizinu kamiona i štitio prilaz. Manevrisanje se izvodilo do u sam mrak, tada su u zajedhioi sa našim II. bataljonom izvršili napad na kamione, gdje su potukli i po- hvatali nekoliko bandita, a ostali su se razbježali. Tu smo zaplijenili 4 kamiona natovarena sa granatama i pUšćanom municijom, 1 radio Stani- com, 3 bureta benzina. Kamioni su odveženi 2 za Ravnu Goru, a 2 za Psunj a poslije smo saznali da su dva kamiona sa Ravne Gore odveženi u neki potok kod Jakovaca, po naređenju nekoga iz štaba Zone.

II. bataljon imao je zadatak postaviti zasjedu na Zabrdskoj Glavici. U toku dana napadao je u zajednici sa I. bataljonom na bandu oko ka- miona, a navečer je držao zasjedu od Kamenske kad se vrš'io napad na kamione. Iz Kamenske je išao jedan tenk, 1 kamion natovaren tenkom. Naši su izvršili juriš na njih te tako prisilili posadu da izade iz tenkova i kamiona.

Tu su zarobili 14 neprijateljskih vojnika, a zaplijenili 1 puškomitra- ljez, 2 šmajsera, 8 pušaka, 2 tenkovska mitraljeza. Odmah iza toga naišao je 1 motorbicikl, 1 bolnički kamion koji je također zaustavljen. Na njemu je zarobljen 1 liječnik i 3 domobrana. Motorkotač je cdpremit dok ka- mioni i tenkoVi su zapaljeni.

III. bataljon imao* je zadatak napasti bandu u Grđevici. Pošto bande nije bilo bataljon je produžio dalje napred i zaposjeo Kotu 538 i postavio zasjedu u tjesnacu Bogaz kod Mijača, te u toku toga dana nije imao borbe.

IV. bataljon zauzeo je položaj iznad sela Mrkoplja i Mijajlija, te odatle sprečavao neprijatelju ulazak u Vučjak. Borbu je vodio kroz ceo dan te odbio sve napade neprijatelja.

Toga dana u sastav naše brigade došli su drugovi iz agit-propa Povje- renstva CK KPH., I. Slavonsko kazalište, kursisti SKOJ-a, kursisti sred- njeg partijskog kursa ukupno Oko 30 drugova. Nekolicina od istih su u prvoj borbi dezertirali i sobom odnijeli oružje koje su primili u našim jedinicama.

22. III. 1943 naš I. bataljon proveo dan u odmoru, pošto je dan prije Vodio borbu neprekidno 24 sata.

II. bataljon držao je blokadu oko zgrada u Bučju, gdje je neprija- telj⁷ zanoćio koji je došao u pomoć od Pakraca opkoljenima kod kamiona. Oko 10 sati prije podne 1 satnija nijemaca probila se od Kamenske do naših koji su držali blokadu te su morali da napuste blokadu i prime borbu sa Nijemcima. U borbi koja je trajala 1 sat naši su bili potisnuti, te su se povukli prema Ravnoj Gori.

U toj borbi naročito se istakao jedan mitraljezac koji se došuljao Nijemcima s boka koji su ležali u jarku pored ceste te otvorio na njih vatru i nanio im teške gubitke. Kako smo naknadno saznali na mjestu borbe palo je 60 Nijemaca koji su sahranjeni u Lipiku.

U toj borbi mi smo izgubili laki njemački mitraljez i nekoliko pu- šaka koje je ostak» sa poginulim drugovima.

III. bataljon imao je zadatak zaposjeti Kotu 856 i sa jednim djelom snaga ići uz put Kamensko—Voćin i napadati neprijatelja s leđa.

⁷ Dijelovi 4. gorskog zdruga Prve gorske divizije.

Jedna neprijateljska bojna nastupala je od Grđevice prema Koti 856 gdje su ih naši sačekali i u borbi od 1 sat natjerali u bjegstvo.

Na mjestu borbe ostalo je 20 mrtvih neprijateljskih vojnika, a zaplijenili su 3 puškomiitraljeza i 5 pušaka i 4 sanduka municije.

Drugi dio snaga ovog bataljona sukobio se sa jednom njemačkom bojnom⁸, nakon borbe koja se vodila 2 sata naši su odstupili.

IV. bataljon imao je zadatak da zaposjedne položaje iznad Vučjaka i Kamenske, te u noći kad je išao na svoj položaj naišao je na neprijateljsku zasjedu te se je morao povući, te je kroz cijeli dan ositajo na položaju iznad Mrkoplja Kota 537.

23. III. 1943 pošto je bila otežana ishrana na sektoru Ravne Gore operativni štab naše brigade odlučio je da se sa svim snagama prebaci na sektor Psunja. Na putu između Bučja i Spanovice naišli smo na zasjedu, te su jedinice XVII. brigade t.j. II. bataljon i naš III. i IV. bataljon razbili zasjedu, pohvatali 39 neprijateljskih vojnika, a u borbi pobili 6 vojnika, zaplijenili 1 puškomitraljez i 35 pušaka.

24. III. 1943 I. bataljon išao je za jednom neprijateljskom kolonom od Kamenske do Orljavca, ali je nije mogao stići. A ostale jedinice naše brigade provéle su dan u Odmoru.

25. III. 1943 I. bataljon postavio je zasjedu u samoj Kamenskoj na raskršću, ali u toku cijeloga dana neprijatelj se nije ovuda kreitao.

Banda⁹ koja se zadržala u Bučju krenula je u sela na podnožju Psunja i počela da pali ista. Jedinice našeg II. III. i IV. bataljona napale su neprijatelja i potisle iz sela Bjelajaca i štitile su prilaz selu Cicvarama.

Jedna četa III. bataljona zaposjela je položaj na vrhu Javorovice Kota 911, te je tu bila iznenađena od Nijemaca i potisnuta sa visa.

26. III. 1943 I. bataljon postavio je zasjedu na cesiti Požega—Kamenska ali u toku cijelog dana neprijatelj tom cestom nije išao. Istoga dana ostale jedinice naše brigade prebacile su se na sektor Papuka. Neprijatelj je osjetio za naš prelaz te počeo da koncentriše snage u svim okolnim selima, te smo bili prisiljeni da se prebacimo nazad na Psunj.

27. III. 1943 jedinice naše brigade prebacile su se nazad na Psunj. Po dolasku na sam vis sukobile su se patrole naše i Nijemaca koji su se zadržali na visu Javorice te smo odmah poduzeli sa svim snagama da iste očistimo sa visa. U borbi koja se vodila cijeli dan pobili smo oko 60 Nijemaca, a zaplijenili smo 1 puškomitraljez i 7 pušaka i ostale spremne.

28. III. 1943. Pošto je našim jedinicama bio potreban odmor i bolja ishrana, krenuli smo za selo Bobare.

29. III. 1943. neprijatelj je iz Dipika krenuo za selo Rogolje, Bobare te jedinice našeg IV. bataljona su neprijatelja sačekale, naniješe mu gubitke i odbile ga.

30. III. 1943 su jedinice provele dan na odmoru.

31. III. 1943 vraćali se nazad za Ja varo vic u.

1. IV 1943 jedinice našeg III. bataljona napale su žandarmerijsku postaju u VILIĆ SELU koja je utekla. U Stanici je nađeno 4 sanduka municije i mnogo ostale opreme.

⁸ Dijelovi njemačke 187. rezervne divizije.

⁹ Isto kao 7.

2. IV 1943 napraviti je plan za napad na Vučjak te se istu noć jedinice podijelile u dve grupe i to:

Bataljon XVII. brigade i naš IV. bataljon trebali su da napadaju sa istočne strane, a naš I. II. i III. bataljon sa zapadne strane. Izvršena je koncentracija i bataljoni su krenuli u napad, ali u Vučjaku nije bilo bande pošto se istu noć povukla.

3, 4 i 5. IV. 1943 jedinice naše brigade bile su smještene u sela Smoljanovci, Vranić, Klisa, Crlj enei, da bi provele odmor i mogle se oprati. Za vrijeme ovog odmora naš I. bataljon imao je dva sukoba sa bandom¹⁰ koja je bila na Gredini iznad Amatovaca, te obadva puta nanijela mu gubitke.

Za vrijeme trajanja neprijateljske ofanzive naši borci i niži rukovodioci i pored loših usilova za život herojski su se borili i izdržali sve napore dugog i teškog marša.

Štabovi naših bataljona snašli su se na svojoj dužnosti te su u više mahova poslužili borcima kao primjer borca i time su podigli moral kod drugova. Jedino naš I. bataljon nije odgovorio svojoj dužnosti, pošto se nije mnogo starao za ishranu i odmor svojih boraca.

Veza između naših jedinica za vrijeme trajanja neprijateljske ofanzive funkcionisala je dosta Slabo, radi toga što naši kuriri dovoljno ne poznaju teren na kome su se vodile borbe, a i desilo se to da je jedan kurir štaba brigade koji je bio upućen do štaba III. bataljona zalutao i naišao na neprijatelja koji su ga uhvatili živog i zaklali, a poštu smo pronašli kod njega u džepu.

Za vrijeme ofanzive naše jedinice su zaplijenile 9 puško mitraljeza, 36 pušaka, 20.000 municije, 80 bombi, a zarobile 68 neprijateljskih vojnika.

Naši gubici su 58 mrtvih drugova, 87 ranjenih 50 nesitaiih.

Gubici u oružju su slijedeći: 3 puškomibraljeza, 37 pušaka.

Gubici neprijatelja su oko 300 mrtvih i Oko 40 ranjenih.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:

Grbić Čedo, v. r.

Komandant:

Hrvat¹¹

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

11.IV 1943.

Izveštaj Štaba XVII NO brigade Štabu IV divizije NOV i PO Hrvatske o akcijama Brigade za vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji.

Posle akcije na Kutjevo¹ jedinice naše brigade dobile su zadatak da se preko Papuka prebace u Čeralije, Bokane i Macute. Posle napornog marša od 18 sati naši drugovi (Sitigli su u pomenuta mjesta 20. III. 1943,

¹⁰ Isto.

¹¹ Josip Antolović

¹ Akciju na Kutjevo izvele su jedinice Brigade između 19. i 20. marta 1943. Vidi dok. br. 47.

u 17 sati. U veče isitoga dama dok su se naše jedinice nalazile na odmara-
nju, jedna bojna ustaša² pod komandom bojnika Stira u 20,45 sati napala
je na naš I. bataljon u Ceralijama. Drugovi su bili iznenađeni, ali su se
brzo sabrali i pružili žestok otpor bandi. Poslije jedan sat borbe jedinice
I. bataljona podpomognuti četama našeg II. bataljona, koje su udarile
bandu bočno, naše snage su uspjele da zadrže neprijateljsko nadiranje.
Borba je vođena oko tri i po sata i naši su uspjeli da razbiju bandu uz
znatne gubitke po neprijatelja. Istu noć dobili smo naređenje za pokret
do Zvečeva.

21. III 1943 u 16 sati stigli smo u Zvečevo. Od komesara III. Opera-
tivne Zone druga Duška³ dobili smo naređenje telefonom da sa jednim
bataljonom zaposjednemo Skresine, Kadimlje i Metlu, sa drugim bata-
ljonom da zaposjednemo položaje iznad Zaila, trećim bataljonom položaje
ispod Vranog Kamena, Pjetlove Noge i Crnog Vrha u koliko se banda
nalazi na pomenutim visovima. Od ove treće kolone dobili smo naređenje
da jedan vod ostavimo na Točku. Položaje nismo mogli zauzeti prije
nego što ih je banda⁴ zauzela, zato što smo prekasno stigli na iste.

22. III. 1943 primili smo naređenje od Operativnog štaba za Slavoniju⁵
u kojem je bilo naređeno da se naš II. bataljon stavi pod komandu Ope-
rativnog štaba XII. Brigade⁶. Mi smo po naređenju postupili. U istom
naređenju naređeno je da se II. bataljon II. Odreda stavlja pod komandu
Operativnog štaba naše Brigade. Toga dana nismo vodili borbu sa bandom.

23. III. 1943 naš I. bataljon vodio je borbu sa bandom koja je kre-
nula iz Zaila prema Zvečevu. Borba je bila kratka i banda je brzo bila
razbijena. Jedna četa III. bataljona nailazila se je na putu Zvečevo—Voćin
i prilikom nailaska jakih neprijateljskih snaga u borbi je bila razbijena.
Sa ostatkom te razbijene čete i III. četom II. bataljona uveče u zajednici sa
bataljonom XVI. Brigade i Operativnim štabom za Slavoniju mi smo se
probili preko ceslta Voćin—Zvečevo i krenuli u pravcu Bilo Gore.

Naš II. bataljon toga dana vodio je borbu u zasjedi na ces/tii Kamenska
—Pakrac. Jedinice bande koje su naišle na naš II. bataljon bile su odbijene
uz znatne gubitke.

Noću između 23. i 24. III. 1943 prebacile su se sve naše jedinice
na Bilo Goru. Na Bilo Gori smo se zadržali tokom 24. i 25. III. 1943. Za
to vrijeme naš II. bataljon prilikom probijanja za Psunj, razbio je neprija-
teljsku blokadu na cesti Pakrac—Kamenska. U blokadi su učestvovala
jedinice Gorskog Zdruga⁷. 25. III 1943. naš II. bataljon nalazio se je na
položajima više Gikota.

Noću između 25. i 26. III. 1943. naše jedinice koje su se nalazile
na Bilo Gori, prebacile su se preko pruge i ceste Daruvar — Đulovec, i
stigle na Vrani Kamen gdje su se zadržale tokom 26. III. 1943.

26- III. 1943 jedinice našeg I. i III. bataljona dobile su zadatak da
razbiju banditsku posadu⁸ koja se nalazila u G. Borcima. Izvršena je dobra

² Šesnaesta ustaška bojna u sastavu skupine »Sjever«. Vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.

³ Pusan Bkić

⁴ Pijelovi 1. gorske i njemačke 187. rezervne divizije.

⁵ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 6.

⁶ Vidi »Grada«, kni. IV, dok. br. 148, str. 349—353.

⁷ Kadi se o 4. gorskom zdrugu.

⁸ Pijelovi 1. gorske divizije.

vojnička i politička priprema i naše jedinice krenule su na izvršenje svoga zadatka. Tačno u 11. sati t.j. u 23 sata odpočeo je napad. Banda se nije nalazila u selu nego na Gubavom Brdu, koje se nalazi iznad G. Boraka. Banda je bila dobro utvrđena, a i sam položaj je vrlo dobar za obranu. Naši drugovi su u tri navrata pokušali da jurišem razbiju neprijatelja i zauzmu njegove položaje. Borba je bila vrlo žestoka. U glavnom su upotrebljavane ručne bombe. No uprkos silovitih napada naših boraca banda je zadržala svoje položaje i uspjela da odbije naše napade. Posle borbe od 6 sati naše jedinice su se povukle na Vrani Kamen.

26. III. 1943. II. bataljon bio je na osiguranju na Psunju, ali borbu nije vadio. Iste noći je u sastavu XII. Brigade prešao na Papuk.

27. III. 1943. naš I. i III. bataljon su se nalazili na Vranom Kamenu gdje su se odmarali i sređivali jedinice za predstojeće borbe. Na Vranom Kamenu zadržali smo se i tokom noći između 27. i 28. III. 1943.

27. III. 1943. naš II. bataljon se je nalazio pod Papukom u Poljadiji. Toga dana I. vod I. čete II. bataljona propuškarao se je sa banditskom patrolom u selu Stražemanu.

28. III. 1943. naš III. bataljon ostao je na Vranom Kamenu sa zadatkom da pomoću patrola ispita teren prema Koreničanima i G. Borcima. Naš I. bataljon je krenuo preko Jovanovice i Ljutoča za Ravnu Goru. Na Ravnoj Gori zaposjeli smo Skresine — K. 856 — i Kadimlje. Pomoću patrola kontrolisali smo Metlu. U sukob sa bandom nismo došli.

28. III. 1943. II. četa II. bataljona davala je osiguranje dok je I četa stupila u borbu sa Švabama na Javorovici.

29. III. 1943. zadržali smo se na Ravnoj Gori i vodili borbu sa bandom koja naišla iz Zaila i Koturića. U toj borbi neprijatelj je upotrebio topove i bacače. Mi smo se bez gubitaka povukli na Ljutoč. Na Ljutoču smo našli ranjene drugove našeg I. bataljona kao i komandanta Zone druga Tolju⁹. Ranjenike smo smjestili u prostorijama oficirške škole.

29. III. 1943. II. bataljon naše Brigade izvršio je pokret iz Javorovice u pravcu Okučana.

30. III. 1943. naše jedinice odnosno naš I. bataljon se je nalazio na Ljutoču, dok je naš III. bataljon otišao zajedno sa Operativnim štabom na Bilo Goru.

30. III. 1943. naš II. bataljon nalazio se je u selu Čaprgincima na odmaranju.

31. III. 1943. naš I. bataljon bio je na Ljutoču. Tu smo pronašli bolesnog komandanta Divizije druga Peru Drapšina i komesara Zone¹⁰. Postarali smo se da ranjene i bolesne drugove smjestimo na sigurno mjesto a potom smo po naređenju operativnog štaba za Slavoniju krenuli za Bilo Goru. Naš III. bataljon se je nalazio na Bilo Gori.

Naš II. bataljon je krenuo iz Čaprginaca preko Skenderovaca u pravcu SI. Požege. Istoga dana uveče postavio je zasjedu na putu Požega Kamenska. Zasjeda je sprečavala dolazak bande iz Požege u Vilić Selo. Na zasjedu nije naišlo ništa. Cesta je prekopana i posječeno je nekoliko telefonskih stubova.

⁹ Bogdan Crnobrnja

¹⁰ Marijan Stilinović

Noću između 31. III. 1943. i 1. IV 1943 štab Brigade se je sa I. bataljonom prebacio na Bilo Goru.

1. IV 1943 naš I. bataljon nalazio se je u Turčević Polju, dok se je III. bataljon nalazio u M. Dabčevici. Jedinice su se nalazile tokom dana u šumi na odmaranju gdje je vršena politička priprema i ispravljani vojnički nedostaci koji su se zapazili prilikom prošlih borbi.

Toga dana naš II. bataljon je krenuo iz zasjede na putu Požega—Vilić Selo i došao na Psunj.

2. IV. 1943 naš I. i III. bataljon su se nalazili u Turčević Polju i u M. Dabčevici na odmaranju. Naš II. bataljon krenuo je iz Psunja na predviđenu akciju Vučjak. Ali kako se je banda iz Vučjaka povukla oni toga dana nisu imali borbi.

Noću između 2. i 3 IV. 1943 naše jedinice I. i III. bataljona su se prebacile sa Bilo Gore preko Koreničana na Vrani Kamen.

3. IV. 1943. III. bataljon je Ostao na Vranom Kamenu dok je I. bataljon stigao na Ljutoč. Pomoću patrole kontroliran je teren na prostoru Vrani Kamen — cesta Voćin — Zvečevo — Ravna Gora — G. Borci — Bijela. Toga dana naš II. bataljona se je nalazio na odmaranju u Odžakovcima.

4. IV. 1943 naše jedinice nalazile su se na Vranom Kamenu i Ljutoču dok se je naš II. bataljon nalazio na odmaranju u Odžakovcima.

5. IV. 1943 po naređenju Operativnog štaba za Slavoniju smjestili smo se u D. i Srednjim Borcima, a naš II. bataljon nalazio se je na Metli i uveče se spustio u Budiće.

2.) U razmaku od 20. III. 1943 do 5. IV. 1943 naša Brigada zarobila je:

1 teški bacač bez nišanskih sprava
1 teški mitraljez marke Švarzloze
2 puškomitraljeza (zbroj oVka)
18 karabina
5000 metaka
1 pištolj
10 bombi
10 zdrugovaca i druge ratne spremne.

3.) U međuvremenu od 20. III. 1943 do 5. IV. 1943 neprijatelj je u borbama sa nama uračunavši tu i naš II. bataljon koji se je nalazio u sastavu XII. Brigade imao 30 mrtvih bandita. Broj mrtvih i ranjenih koje je banda uspjela izvuci nije nam poznat.

4.) Naši gubitci bili su:

13 mrtvih, 34 ranjena, i 50 izgubljenih. Među izgubljenima uračunati su i drugovi koji se nalaze po pojedinim Brigadama i II. Odredu a još se do danas nijesu povratili u svoju jedinicu.

Imena mrtvih i ranjenih drugova kao i to gdje su sahranjeni, odnosno ostavljeni u bolnici dobiti ćete od referenta saniteta.

5.) Naknadno umrlih od rana ima 5 drugova. Njihova imena dobiti ćete također od referenta saniteta¹¹ ove Brigade.

¹¹ Ekrem Maglaj ić

6.) Smrću heroja pao je Trbojević Jovan i Perić Ljubiško iz I. bataljona. Iz II. bataljona pala je smrću heroja Kata Acman, rođena 1921, selo Topolovica, općina V. Grđevac, srez Grubišno Polje, Hrvatica, stupila u partizane 10. III. o. g. Poginula na Javorovici. Milosava Milošević, rođena 1925, u selu Poganovcima, općina Budimoi, srez Naš'ice, Srpkinja, seljanka, skojevka, stupila u partizane 15. II. o. g. Poginula u borbi na Bučju, sahranjena u Budićima.

U borbama su se naročito istakli i vrijedno je pohvale njihovo držanje u borbi, drugovi BogdanoVić Mile i Blagojević Stevo iz I. bataljona. Obadvojica su vodnici. Ranjeni su prilikom borbe u G. Borcima.

Iz II. bataljona Svrabić, komandira I. čete. Popović Dušana, komesara I. čete. Reich Rudi ja, pol. delegata I. voda, I. čete, Glavaš Petra, vodnika I. voda, I. čete. Drugaricu Petru iz Ceralija I. četa. Millivoja Milinovića puškomitraljesca iz I. čete, Vajić Milana, puškomitraljesca iz II. čete, Abalić Marka desetara I. des. II. vod, II. četa koji se je istakao u svim borbama za vrijeme ofanzive. Drugaricu Bosiljku¹² iz III. čete koja je prilikom prelaza blokirane ceste Kamensko—Pakrac sama zarobila 9 zdrugovaca.

7.) Za vrijeme ofanzive pokazali su se razni nedositatci koji se prije ofanzive nijesu mogli uočiti. Naši desetari i vodnici, pa i poneki komandir još ne umiju da se snalaze i pravilno rukovode sa svojim jedinicama. Frimjetilo se je jedno da drugovi vrlo teško podnose glad. S'lab postupak sa ranjenim drugovima dovodio je do toga da se drugovi u pojedinim momentima bojali biti ranjeni. Posle savjetovanja sa vodnicima i desetarima opazilo se njihova živost, ali se opazilo i to da su baš sami desetari i vodnici sve češće ginuli i bivali ranjavani. Sve greške koje su se za vrijeme ofanzive pokazale uočili smo i nastojati ćemo, da ih što prije ispravimo.

8.) Za vrijeme ofanzive u borbi smo izgubili 2 Pm.¹³ dok za 3 Pm. još neznamo, ali smo čuli da se nalaze u jedinicama II. Odreda i u Brigadama. Sa nestalim borcima nestalo je i njihovo oružje. U borbi je izgubljeno 10 karabina. Utrošeno je 8000 metaka.

9.) Prilikom ove ofanzive pokazale su se mane pojedinih rukovodilaca. Na greške je Skrenuta pažnja i mi mislimo da se te greške u buduću neće ponavljati. Borbenost i moral kod naših drugova, za vrijeme ofanzive, bio je dobar. Disciplina je na momente popuštala, ali se brzo stanje popravljalo, tako da smo i sa te strane sada zadovoljni.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pol. komesar,
Franjo Knebl

Komandant,
Radojica Nenezić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

¹² Bosiljka Bogdanović
¹³ puškomitraljez

11. IV 1943.

Pregled brojnog stanja boraca XVII NO brigade IV divizije NOV i PO Hrvatske.

Jedinice		Brigada						I. Bataljon				
		Štab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Agit-Prop	Svega	Štab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod
Po spisku	Muških	18	1	37	20	8	84	7	4	—	—	—
	Ženskih	2	—	29	—	—	31	—	—	—	—	—
U rashodu	Muških	—	—	16	—	—	16	—	3	—	—	—
	Ženskih	—	—	15	—	—	15	—	—	—	—	—
Na licu	Muških	18	1	21	20	8	68	7	1	—	—	—
	Ženskih	2	—	14	—	—	16	—	—	—	—	—
Priraštaj												
Manjak												

Pol. Komesar,
Krajačić Joca¹

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 32/1.

¹ Josip Krajačić

		II. Bataljon							III. Bataljon							Ukupno u Brigadi
Borci	Svega	Štab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Borci	Prateći vod	Svega	Štab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod	Borci	Svega	
228	239	5	2	—	—	196	—	203	6	1	—	—	—	100	107	633
23	23	—	—	1	—	44	—	45	—	—	—	—	—	21	21	120
55	58	1	1	—	—	68	—	70	—	—	—	—	—	—	—	144
2	2	—	—	—	—	13	—	13	—	—	—	—	—	—	—	30
173	181	4	1	—	—	128	—	133	6	1	—	—	—	100	107	489
21	21	—	—	1	—	31	—	32		—	—	—	—	21	21	90

Komandant:
Radojica Nenezić v. r.

11. IV 1943.

Izvještaj sekretara XVII NO brigade Centralnom komitetu KPH o organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije u Brigadi, o agitaciono-propagandnom radu i vojno-političkom uzdizanju boraca, njihovoj borbenosti, moralu i disciplini za vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji i o političkom radu među narodom u selima Požeške kotline,

1.) Zbog neprijateljske ofanzive¹ na naš oslobođeni teritorij nismo mogli ranije podnijeti izvještaj, tako da će ovaj izvještaj obuhvatiti rad partijske organizacije XVII. brigade od 13. marta 1943 do 11. aprila 1943 godine. Moram napomenuti, da sam zbog boleslti politkomesara divizije druga Jefte Šasića od 11. do 21. marta 1943 vršio dužnost politomesara divizije. Kroz to vrijeme rukovodio je partijskom organizacijom XVII. brigade drug Aleksa Jovanović sekretar batal jonskog biroa III. bataljona.

Kako sam naveo u zadnjem izvještaju- povedena je odmah poslije part, savjetovanja održanog 9 i 10. marta 1943 u Voćinu sa partijskim rukovodiocima IV. Divizije² živa kampanja za izbore⁴. Ista je pobudila kod partizana veliki interes talko da su svi partizani sa oslobođene teritorije učestvovali u izborima. Jedino organizacija samog glasanja nije bila dobro sprovedena tako da još do danas rezultati tih izbora nisu sređeni i partizani nemaju uvida u ishod tih izbora. Borci su budno pazili da se u redove Narodno-oslobodilačkih Odbora nebi uvukli tuđi elementi tako da su za mnoge predložene odbornike Stavljali sivoje primjedbe i za neke Od njih nisu dali svoj glas.

20. III. 1943 počela je ofanziva⁵ na naš oslobođeni teritorij. Ista nas je zatekla prilično ne spremne. Iako je na partijskom savjetovanju 9. i 10. III. 1943 naglašeno, da borce terba spremiti za ofanzivu partijska organizatija zbog 'kratkoće vremena nije mogla poduzeti dovoljne mjere da to učini, tako da se neke partijske organizacije kao i mlađi partijci nisu snašli. Sav rad za vrijeme ofanzive sastojao se u tome da se podigne borbeni duh partizana, koji je katkada uslijed teških napora popustio. Govorilo se o naporima koje su podnosili za vrijeme ofanzive Bosanski i Banijski partizani, pa su ipak sa uspjehom savladali sve napore i ostali pobjednici.

2.) Organizaciono pitanje:

Brojčano stanje partijske organizacije je slijedeće:

I. bataljon	38 partijaca,	25 kandidata,	218 boraca
II. bataljon	39 partijaca,	18 kandidata,	170 boraca
III. bataljon	27 partijaca,	11 kandidata,	130 boraca
Bolnička četa	1 partijac,	3 kandidata,	20 boraca
Agit. prop.	3 partijaca,	3 kandidata,	9 boraca
Stab brigade	6 partijaca,	1 kandidat,	7 boraca
Sveukupno	116 partijaca,	61 kandidat,	564 boraca ⁰

1 Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 53, objašnjenje 1.
2 Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 132, str. 298—303.
3 Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 126, str. 277—279.
4 Vidi dok. br. 3, objašnjenje 5.
5 Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 148, 149, 152, 153 i 154, str. 349—359.
6 Ukupni broj partijaca i boraca je pogrešan.

Osim toga imade što ranjenih što bolesnih drugova I. bataljon 16, II. bataljon 13, III. bataljon 8.

Kako Vidimo za vreme ofanzive izbačeno je zbog bolesti rana 37 partijaca iz stroja, dok ih je poginulo 9. U feto vrijeme primljeno je u partirju 16 drugova.

Najteže je bio pogođen I. bataljon u kojemu su zbog bolesti izbačeni iz stroja svi sekretari čeltnih ćelija. U II. bataljonu obolio je sekretar bataljonskog biroa, dok je drug koji ga je zamjenjivao poginuo. Iako je time partijska organizacija bila teško pogođena ona je odmah popunila kadar i nastavila sa radom.

Za vrijeme ofanzive ispoljile su naše partijske organizacije čitav niz organizacionih nedostataka. Partijske ćelije su se doduše sastajale dva puta tjedno, ali obzirom na situaciju u kojoj su se jedinice nalazile to je malo. One osim iznimnih slučajeva nisu održavale vanredne sastanke po konkretnim pitanjima tako da su malo mogle djelovati na svoju okolinu. Partijci kao pojedinci prednjačili su svojim držanjem u borbi, u podnashaju napora i u disciplini. To važi naročito za II. bataljon u kojemu su oni utjecali i na disciplinu ostalih boraca. Na taj način, da čim je neko spomenuo teškoće za vrijeme marševa odmah se našao koji partijac ili SKOJ-evac, koji je znao objasniti kako je to potrebno. U I. bataljona popustila je kadkada disciplina među samim partijcima (bilo je neopravdanih prigovora radi ishrane) tako da su isključena 3 partijca. U III. bataljonu pokazali su se neki partijci kao potpuno nesposobni da u odsudnom trenutku — kada je komandir jedne čete bio ranjen — preuzmu inicijativu i da jedinicu drže naokupu. Svi su se oni povelili za **jednim** paničarom vodnikom. Zbog toga su također isključeni iz Partije.

Ipak možemo koristiti ovati, da je za vrijeme ofanzive najviše zadovoljio rad partijske organizacije u I. bataljonu u kojemu su partijci jednom prilikom izvršili političku pripremu za akciju na Borke,⁷ a osim toga zaslugom partijske organizacije u tome bataljonu bilo je najmanje slučajeva rasipanja boraca i karabina.

Treba naglasiti, da su prije ofanzive partijske jedinice bile sposobne da brzo prenose direktive na ostale borce. Tako je prilikom pohoda u Požešku Kotlinu održan sastanak bataljonskog biroa za vrijeme marša na kojemu je bilo naglašeno kako treba da se partizani odnose prema hrvatskom narodu u selima kroz koja su prolazili. Za nekoliko trenutaka kroz cijelu kolonu čuo se samo razgovor o tome kako će se što bolje udesiti odnos prema stanovništvu. No kad su usi ovi postali teži za vrijeme ofanzive takav način rada nije uspevao. Odmah poslije ofanzive partijske jedinice organizaciono su se sredile, tako da možemo reći da su one danas čvršće nego prije ofanzive, jer su se obogatile iskustvom Stečenim za vrijeme iste. Ta iskustva sredio je Partijski Komitet divizije te će se ista proučavati u svim partijskim jedinicama.

3.) Agitacija i propaganda:

U početku ofanzive nisu se snašli drugovi, koji rade na tome sektoru. Nisu izdavane radio vijesti, zidne novine niti su se održavale usmene

⁷ Napad na Gornje Borke izveli su dijelovi XVI i XVII NO brigade 3. IV 1943. god. U mjestu se nalazila jedna bojna Prve gorske divizije. Vidi dok. br. 23.

novine. Međutim, kada su drugovi shvatili, da i pod novim ustavima treba da se radi rad se je normalizovao. Redovito su izdavane radio Vijesti tako da su borci sa velikim iriteresovamjem pratili tok naše ofanzive⁸ u Bosni i Hercegovini. Odmah nakon ofanzive izdan je naš list »XVII. brigada«,^a koji naročito obiluje člancima iz vojne znanosti. Nedostatak mu je da je to u glavnom list u kojem sarađuju rukovodioci, dok sa strane rukovodioca ima svega šest pjesama i članaka.

Za vrijeme ofanziive prestaje svaki rad na kultumoHprosvjetnom polju kako po pitanju suzbijanja nepismenosti tako i na vježbanju pjesama i horskih recitacija.

4.) Rad po vojnim pitanjima:

Za vrijeme ofanzive (izgubili smo mnogo nižeg rukovodećeg kadra. Svega je izbačeno iz stroja 5 komandira, 4 politkomesara četa, 12 vodnika i politdelegata. Odmah se pristupilo popunjavanju ispraznjenih mjesta, tako da su danats sve jedinice popunjene. Do srazmjemo velikog gubitka nižih kadrova došlo je zbog toga, što se brojčano stanje'nekih jedinica za vreme ofanzive veoma smanjilo (kao na pr. I. četa II. bataljona 25 boraca tako da je u akciji koja je izvedena na Bučje Izbačeno iz stroja te čete politkomesar, dva vodnika jedan delegat i dva desetara. Da bi mogli Vidjet borbenu sposobnost pojedinih jedinica nakon ofanzive okarakterisaću pojedine bataljone.

I. bataljon imao je za vreme ofanzive nekoliko teških borbi od kojih je najteža bila napad na Borke. Boirci toga bataljona krasno su se borili što dokazuje činjenica da je od 25 izbačenih iz stroja preko 20 izbačeno od ručnih bombi. Za vrijeme neprijateljske ofanzive izbačeno je iz toga bataljona preko 50 boraca iz stroja pri čemu naročito treba naglasiti da su to većinom stariji i iskusniji borci. Tome bataljonu uspjelo- je, da za vrijeme ofanzive mobilise izveštan broj novaka tako da je danas njegovo brojčano stanje gotovo isito kao i prije ofanzive i kada ti bordi prođu kroz koju uspjelu akciju biće to veoma čvrst bataljon.

II. bataljon izgubio je oko 20 boraca. Svojim naoružanjem (15 p. m.) kao i iskustvom to je najbolji naš bataljon. Preko je potrebno da ga popunimo ljudstvom. On može apsorbirati preko 100 novih boraca, pa da se ne razvodni, jer je borbenost i disciplina toga bataljona na veoma visokom stepenu.

III. bataljon pokazao se u ovoj ofanzivli slab. Pred ofanzivu izgubio je zbog pjegavog i trbušnog tifusa te zbog drugih bolesti oko 60 starih boraca tako da je ofanziva zatekla gotovo same neiskusne borce. Da bi povećali njegovu borbenu sposobnost prebacićemo taj bataljon iz I. i II. bataljona po desetinu dobrih boraca.

Disciplina u štabovima — zahvaljujući budnosti partijske organizacije zadovoljava. Za vrijeme ofanzive nije se opazilo popuštanje discipline. Kod boraca zadovoljava u II. bataljonu (dokaz je da za dijeta vrijeme ofanzive nije bilo ni jednog prigovora komandnom osoblju), a slabija je bila u I. i III. bataljonu (u prvome je bilo prigovora zbog slabe ishrane,

8. Misli se na IV ofanzivu, koju su otpočelo 20. januara 1943. god. okupatorsko-kvislinške snage na teritoriju Korduna, Banije, Bosanske krajine i Like u cilju uništenja Glavne operativne grupe NOVJ.

9. List je izdavao Agitprop XVII NO brigade, a od br. 12 Tehnika XVII udarne brigade. Izlazio je mjesečno neprekidno od februara 1943. do juna 1944. godine.

a u oba prilikom marševa borci se nisu držali svojih desetina i vodova. Općenito se može reći da borci naše brigade žele da se tuku sa neprijateljem, mogu da podnesu velike napore, jedino siu slabiji što se 'tiče ne redovite ishrane.

Rasipanje boraca dogodilo se kod III. bataljona, a donekle i kod I. bataljona. Do danas mnogi borci njih oko 40 nisu se vratili u svoje jedinice. Kako saznajemo neki od njih Otišli su za Kalnički, Moslavački Odred. Svakim danom pristiže po nekoliko boraca tako da se ne može tačno ustanoviti broj dezertera. Do sada se to ustanovilo samo za dva borca.

Priliv novaka bio je za vrijeme ofanzive manji nego broj izgubljenih boraca, tako da još danas mnogi borci nose po 2 karabina. Partijske organizacije nisu pravovremeno shvatile važnost mobilizadije tako da se nisu poduzele sve mjere da se mobilizira što- veći broj boraca.

5.) Rad po omladini:

Brojčano stanje naših SKOJ-evskih organizacija je slijedeće:				
I. bataljon	66 SKOJ-evaca	u	4 SKOJ-evska	aktiva
II. bataljon	82 SKOJ-evaca	u	4 SKOJ-evska	aktiva
III. bataljon	32 SKOJ-evaca	u	3 SKOJ-evska	aktiva
<u>Bol. četa</u>	<u>6 SKOJ-evaca</u>	u	1 SKOJ-evska	aktiva
Sveukupno	206 SKOJ-evaca ¹⁰	u	12 SKOJ-evskih	aktiva

Kako vidimo brojčano stanje SKOJ-evaca nešto se je smanjio Od prošlog izvještaja zbog mnogih izbačenih iz stroja. Novi omladinci nisu se još mogli provjeriti u borbi, pa da bi se s njima nadopunio broj SKOJ-evaca. Za vrijeme ofanzive istakli isu se SKOJ-evci svagdje u bor-bama. Sastanci su se održavali ne redovitije nego partijski sastanci, tako da nii oni nisu organizovano djelovali na svoju okolinu. Iznimku u tome čine SKOJ-evci iz II. bataljona, koji su ii za vrijeme ofanzive redovito držali sastanke te se politički rad u četama II. bataljona u glavnom vršio preko SKOJ-evskih organizacija.

Od Povjerenstva odnosno Oblasnog Komiteta SKOJ-a dobivale su naše organizacije prema pomoći, a osobito u materijalu. SKOJ-evci u glavnom proučavaju brošuru, koju je izdalo Povjerenstvo »Rad SKOJ-a«.¹¹

6.) Političko-prosvjetni rad u čeliji i u pozadini:

Od postavljenog programa za podizanje teoretske izgradnje naših članova, učinjeno je do sada veoma malo. S jedne strane uzrok je tome prošla ofanziva za čije je vrijeme zaostao sam rad na teoretskoj izgradnji. U tehnici našeg Ag'it^propa uspjeli smo do sada umnožiti samo jedan referat i to »Rad SKOJ-a«. Osjeća se veliko pomanjkanje partijskog ma-terijala. Od Povjerenstva odnosno Oblasnog Komiteta dobivali smo do salda samo po jedan primjerak referata za niži partijski kurs, pa našim sredstvima za umnožavanje materijala nismo uspjeli da te brošure umno-žimo. U svim partijskim jedinicama prorađena su iskustva sa partijskog savjetovanja održanog 9. i 10. III. 1943. u Voćinu. Do danas još nismo primili ni jedan broj »Proleter«¹² i ako bi nam on bio veoma potreban.

10 Ukupni broj članova SKOJ-a je pogrešan.
11 Vjerovatno se radi o brošuri »SKOJ i USAOJ«, koju je početkom 1943. god. izdao Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju.
12 Organ Centralnog komiteta KPJ. Izlazio povremeno. U decembru 1942. god. prestao je da izlazi.

U pozadini radilo se za vrijeme ofanzive veoma malo. Naša dva bataljona su za vrijeme ofanzive izvukli preko 500 civila ispod udaraca neprijatelja. Time je taj narod pokazao, da u našoj vojsci gleda jedini svoj spas i da imade u nju ogromno povjerenje. Tome narodu nije održan ni jedan miting — ako se moglo iz njihovih redova mobilisati borce. Neki od rukovodioca gledali su u njemu samo teret, dok nisu Vidjeli ogroman politički značaj povezanosti vojske i pozadine. Od malobrojnih mitinga održan je jedan u Borkima, a jedan u Zailama. Na njima je sudjelovalo vrlo malo ljudi, jer je stanovništvo bilo raštrkano po šumama. Objašnjena je namjera neprijatelja ovom of anzi vom a isto tako objašnjen je a i osuđen nepravilni postupak nekih naših intendanata prilikom rekvizicije stoke za vojsku. Po svršetku ofanzive održano je nekoliko mitinga u selima Požeške kotline od kojih je naročito uspio miting u Krivaj, tako da su seljaCi poslije mitinga na vlastitu inicijativu sakupili izveisnu količinu hrane za naše ranjenike.

7.) Razno:

Sanitetska služba u našoj brigadi kao i u pozadini ne zadovoljava. Ustanovili smo da se vrlo mali broj naših ranjenih boraca vraća u stroj (svega oko 20%). Da bi se stanje donekle popravilo dali smo u dužnost našim ranjenim partijcima, da odmah poslije dolaska u koju bolnicu formiraju partijsku jedinicu kako bi dalje živjeli partijskim životom i ako bi svojim radom pomogli ostalim ranjenicima. Isto tako upućen je preko politkomesara i partijske organizacije apel borcima, da za vrijeme akcije misle na svoje ranjenike kako bi ih snabdjeli potrebnom hranom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sekretar:
Franjo Knebl

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K *MI*.

11. IV 1943.

Zapisnik sa sastanka Prvog plenuma Kotarskog NOO-a Grubišno Polje o izboru članova Kotarskog NOO-a i diskusiji o političkoj situaciji, dužnostima NOO-a i o njihovom odnosu prema NOV.

Z a p i s n i k

sa I. Plenuma Kotarskog Narodno Oslobodilačkog Odbora za kotar Grubišno Polje, koji je održan dana 11. IV. 1943. god. u 10 sati prije podne u Maloj Dabčevici.

Prisutni su bili slijedeći delegati: izabrani na izborima dana 21. III. 1943. g. koji su dobili većinu glasova:

Jovanka Pavić, Srđa Miljanović, Ivan Šeben, Branko Popović, Dušan Kundadžija, Jovo Kundadžija, Dušan Suknjajić, Jaćim Lolić, Nikola Kundak, Bosiljka Trbojević, Đuro Boban, Nikola Dančilović, (Kukta), Stevo Dragić, Đuro Lončar, Nevenka Stanišić, Đuro Daničić, Rade Zjačić, Mile Knežić, Bosiljka Vlasisavljević.

Nisu bili prisutni slijedeći drugovi delegati koji se nalaze u partizanima:

Jovo Bogdanović (Geco), Gajo Ožegović (Bugar), i Nikola Ormanović.

D n e v n i r e d .

1. Politička situacija.
2. Dužnost Narodno Oslobodilačkih Odbora kao civilne vlasti.
3. Odnos N. O. O.-a prema Narodno Oslobodilačkoj Vojski.
4. Biranje užeg odbora.
5. Razno.

Pošto se po prvoj tački dnevnog reda pretresla politička Situacija u svijetu i kod nas, prešlo se na drugu tačcu, diskusija o dužnosti N. O. O.-a i proučavanje Organizacije Narodne Vlasti.

Po trećoj tački raspravljalo se o odnosu i suradnji N. O. O.-a prema Narodno Oslobodilačkoj vojsci. U diskusiji i proučavanju živo su sudjelovali svi delegati. Po četvrtoj tački prešlo se na biranje užeg odbora i izabrani su slijedeći drugovi: sa većinom glasova:

1. Predsjednik: Đuro Daničić.
2. Tajnik: Đuro Lončar.
3. Blagajnik: Nikola Kundak.
4. Odbornik: Branko Popović.

Pošto su drugovi Nikola Kundak i Branko Popović imali jednaki broj glasova, to je plenum zaključio da obojica uđu u uži Odbor koji će brojiti 4 člana. Nakon izbora užeg odbora prešlo se na diskusiju o radu i dužnosti užeg odbora. Po petoj tački dnevnog reda raspravljalo se pitanje obrade zemlje, donesen je zaključak, da se obradi što više zemlje i da se kolektivna zemlja izdaje na obradu narodu, prvenstveno najpotrebnijima a onda ostalima s time da istu obrađuju za sebe i za Narodno Oslobodilačku Vojsku, a ne na pola kako je to bilo prije određeno. Zatim je zaključeno da se što više pošalje kruha i ostale hrane i to najhitnije za prehranu naših boraca i postradalog naroda u Slavoniji.

S time je završena sjednica u 16 sati.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Zapisničar:
Jovanović Milka

Predsjednik Sreske Izb. Kom.
Jovanka Pavić (Tanja)

Original u HIS, Slav. Brod, K 24/1.

12. IV 1943.

Izvještaj Štaba XVI NO brigade Štabu IV divizije NOV i PO Hrvatske o akcijama Brigade u vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji.

Naša XVI brigada za vreme neprijateljske ofanzive¹ na naš oslobođeni teritorij bila je razdijeljena i fingirala je i funkcionisala potpuno odvojeno t. j. I. bataljon XVI brigade bio je određen u rezervu O. Š.² kome

¹ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.
² Operativni štab. Vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 148, str. 349—353.

je kasnije u Hrvatskoj priključen još jedan bataljon pozadinaca (straže i si.) i formirana XVI brigada. Ostala dva bataljona tj. II i III bili su u sastavu O. Š. tkzv. XIX brigade³ zajedno sa XVIII brigadom.

22. III 1943. g. naš I bataljon u koloni koja je kretala od Štaba Zone preko Točka za Hrvatsku a u svome sastavu imala je ranjenika i mnogo civilnog stanovništva. Bataljon kao prethodnica kolone naišao je na banditsku zasjedu u jačini od oko 70 Nemaca,⁴ zasjedu je u roku od nekoliko minuta bataljon na juriš sjajno likvidirao. Zarobljeno je 2 laka mitraljeza (njemačka) 1 šmajser i 7 pušaka, nešto municije i drugog ratnog materijala, ubijeno 9 nepr. vojnika a zarobljeno 2. Uništeno oko 10 bicikla.

Istoga dana neprijatelj⁵ je sa tenkovima prodro u Drenovac,⁶ te zaposjeo selo, tenkovi su došli u šumu na 50 m. od položaja našeg II bataljona. Bataljon je primio borbu i odbio neprijatelja. Bataljon koji je dobio zadatak istjerati neprijatelja iz Drenovca dobio je u sastav teški minobacač i teški mitraljez. Drugovi su sa veseljem primili zadatak i na komandu »juriš« jurnuli na selo i istjerali bandu iz sela koja je u paničnom bijegu napustila selo. Plen: 1 puškomitraljez, 16 brdskih kazančića, 10 konja sa samarima, 2 štita za teški mitraljez, 1 postolje za teški bacač, 15 mina za teški bacač, kola puna masti i kruha, 6 pečenih janjaca, 1 šmajser, 7 pušaka i Oko 1500 metaka. Banda je imala 7 mrtvih i 7 zarobljenih vojnika, dok naš bataljon gubitaka uopšte nije imao.

Istog dana banda⁷ je nastupala iz Velike u pravcu K. 768 — Jankovac, tamo ju je dočekala 2 četa II bataljona XVI brigade i na juriš natjerala bandu u paničan bijeg. Plen: 3 karabina, 1 šmajser sa municijom, jedno postolje za teški mitraljez i 45 mina za laki bacač. Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 2 zarobljena (Banda je imala još gubitaka ali se tačno nezna koliko). Mi smo imali jednu ranjenu drugaricu.

Posle tih borbi XVI i XVIII brigada imale su pokret u pravcu Kolca K. 820. II bataljon naše brigade nalazio se u prethodnici i imao zadatak razbiti bandu⁸ koja se nalazila na putu. Bataljon je izvršio zadatak i na juriš razbio bandu na K. 820 čija je jačina bila 1 bojna a zatim nastavio gonjenje neprijatelja i došao do Cipelovca K. 817 i tamo razbio još 2 neprijateljske satnije. Plen: 4 puškomitraljeza, 3 puškomitraljeza, 1 teški bacač, 150 mina, 8 lakih bacača, 220 mina, 177 pušaka, 80.000 metaka, 12 šmajsera sa municijom, 1 primopredajna stanica (radio) i dosta drugog ratnog materijala. Ubijeno je 30 nepr. vojnika među kojima 2 satnika a zarobljeno 127 vojnika sa doktorom bojne. Naš bataljon imao je 7 mrtvih i 7 ranjenih drugova.

25. III 1943. Naš I bataljon kao prethodnica kolone koja se vraćala iz Hrvatske naišao je na nepr. zasjedu kod Koreničana i istu na juriš u rOku od nekoliko minuta rasterao. Gubitaka nije imao, a niti nikakvog plijena nije dobio.

Istoga dana tj. noći imao je II bataljon akciju na Darkovac, bataljon se dobro pokazao ali uspeh nije 100% iz razloga što se plan nije mogao razraditi.

³ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 148, str. 349—353.

⁴ Nijemci iz sastava njemačke 187. rezervne divizije.

⁵ Dijelovi skupine »Sjever«. Vidi dok. br. 53, objašnjenje 1 i »Grada«, knj. IV, dok. br. 152, str. 353—356.

⁶ Slatinski Drenovac

⁷ Prva bojna Pete pješake pukovnije u sastavu skupine »Jug«.

⁸ Dijelovi skupine »Jug«. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 152, str. 355—356.

26. III 1943. Naš II i III bataljon zauzeli su položaje 'iznad Paučja (Dilj gora) na Krstovima, sat iza toga počeo je nastupati neprijatelj iz 3 pravca u jačini od 4 bojne.⁹ Borci su vodili čitav dan borbu i odbili 6 juriša bande koja je htela da probija naše položaje i da nais opkoli jer su se na jugu nalazile još 3 nepr. bojne.¹⁰ Zahvaljujući borbenosti naših boraca i odlučnom gađanju teškog minobacača banda nije uspela prodreti a u večer jedinice su imale pokret u pravcu Borojevaca.

27. III 1943. g. Odmah po dolasku u selo Borojevce banda¹¹ je napala naše jedinice. Borci iako nisu jeli 3 dana nisu izgubili moral nego su prihvatili borbu, koju su vodili preko čitavog dana sa Uspjehom. 2 četa II bataljona držala je položaje na Bilu K. 420, banda je pokušavala tuda da proдре ali joj to nije uspjelo pošto su je naši borci kontrajurišem odbili i naneli im gubitaka koji nisu poznati. Isto večе bio> je p,olkret za Sovski Dol ali više naša brigada nije bila u prethodnici nego je pratila ranjenike.

28. III 1943. g. Naš I bataljon posle povratka iz Hrvatske zaposjeo je Ljutoč, poslije podne banda¹² je prodrла na Ljutoč, naše jedinice bandu su sačekale i na juriš natjerale bandu u paničan bijeg. Banda je imala teških gulbitaka, ali se tačno ne zna, broj mrtvih i ranjenih kreće se oko 50, naši gubici su: 4 mrttva i 3 ranjena druga. Zaplenjena je cela neprijateljska komora.

Naša XVI brigada izgubila se od XVIII brigade i naš II i III bataljon morao se probijati preko ceste između Rulševa i Migalovaca, banda je naš pokret primetila i postavila zasjedu, ali su naši borci zasjedu na juriš probili.

Poslije ovoga naše jedinice bile su na odmoru u raznim mestima sve do akcije na Kamensko i Bučje¹³ gde su bile I i II bataljon u zasjedi a III bataljon u operativnoj rezervi, a poslije toga ponovo su upućene na oidmor u Borke i Bijelu.

Sve jedinice XVI brigade u ovoj nepr. ofanzivi dobro su se ponedе i zadatke 100% izvršavale, a i rezultati i plijen je potpuno zadovoljavajući. U borbama može se reći da je presudnu [ulogu] igrao teški minobacač preciznim gađanjem neprijatelja, a ličnom hrabrošću istako se mitraljezac 3 čete II bataljona Lufčić Nikola. A isto tako ii I četa I bataljona.

Poslije borbe kod Kolca nastalo je izvesno negodovanje budući je naš II bataljon zaplijenio sav materijal između ostalog i odijelo i obuću, a kod diobe nije od plijena dobio niti jednog odijela ili cipela. U samoj borbi ubijen je od strane jedinica XVIII brigade¹⁴ koje su bile iza naših jedinica naš mitraljezac i puškomitraljez stavljen u ratni plen. Isto tako XVII brigada uzela nam je posle probijanja zasjede na cestii VoČin Zvečvo jedan laki njemački mitraljez sa pripadajućom municijom.

V. D. Polit, komesara,
Vlado Janić

Zarnj. komandanta,
Đuro Dulić

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

⁹ Dijelovi skupine »Istok«. Vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.

¹⁰ Isto.

¹¹ Isto.

¹² Dijelovi Prve gorske divizije. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 154 str 357—358

¹³ Vidi dok. br. 12, 18 i 19.

¹⁴ Vidi dok. br. 40.

12. IV 1943.

Dopis Ustaškog stožera Velike župe Livac-Zapolje Glavnom ustaškom stanu u Zagrebu kojim se traži poduzimanje akcija na Psunju, Krndiji i Papuku protiv partizana i raseljavanje svih srpskih sela na obroncima Požeške kotline.

Dostavlja se u privoju izvještaj¹ ustaškog logora Požega o djelovanju partizana u području sjeverozapadno od Požege, u kojemu je nakon njihove navale prestalo raditi sa radom nekoliko tabora (Stražeman, Vilić selo, Velika,² Kaptol, Kutjevo,³ Vetovo ili Mihaljevci), te su novi dužnostnici morali ostaviti svoja ognjišta, jer nijesu imali s čime a niti ih je imao tko braniti. Ne znamo po koji puta molimo Naslov da se konačno već jednom počme s čišćenjem Psunja, Kmdije i Papuka, i to radikalno, jer dok se budu provodile ovakove polovične vojne akcije, kao što se sada provode nikada neće nastupiti smirenje, sva će naša sela biti stalno ugrožena, ustaše ubijane, a žetva se sa uspjehom neće moći privesti kraju, te će narod i država u idućoj godini imati ogromne štete. **Ponovno stavljam prijedlog da se unište ili rasele sva srpska sela u ovim planinama ili u njihovoj blizini**, jer je nedvournno dokazano da su pod puno svojim djelovanjem štetni interesima Hrvatske države, te da ih se nikakvim načinima niti popuštanjem ne da smiriti.

ZA POGLAVNIKA I DOM — SPREMNI!

Stožernik:

(M. P.)

Ing. Milivoj Sažunić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

12. IV 1943.

Okružnica Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost svim župskim redarstvenim oblastima o grupnom strijeljanju talaca kao odmazdi za akcije partizana.

Budući da odmetničke bande još uvijek ne prestaju sa vršenjem nasilja nad mirnim pučanstvom u različitim krajevima N.D.H. te i nadalje odvođe, muče i ubijaju predstavnike vlasti, a naročito dužnostinike ustaškog pokreta, dižu u zrak željezničke pruge i uništavaju narodnu imovinu u svim mogućim oblicima, potrebno je najstrože primjeniti postojeće zakonske propise, da bi se subbila razorna protudržavna djelatnost odmetnika sviju vrsta.

¹ Redakcija ne posjeduje pomenuti izvještaj.
² O napadu na Veliku vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 137, str. 315—318.
³ Napad na Kutjevo izvršile su jedinice IV divizije NOV i PO Hrvatske 19. III 1943. god. Vidi dok. br. 47.

Radi suzbijanja protudržavnog rada odmetnika, donesena je zakonska odredba o postupku kod komunističkih napadaja kad se počinitelj ne pronađe. — Ova zakonska odredba podpisana po Poglavniku 2. listopada 1941. pod brojem CCCXXXI-1620-Z.p.-1941.-

Kako međutim sva nastojanja državnih oblasti u pravcu smirivanja nisu urodila željenim plodom morat će se od sada primjeniti sustav skupnih odmazda.

U smislu sporazuma s njemačkim vojnim vlastima, oni će sve zarobljenike, koji u toku vojničkih podhvata budu uhvaćeni kao taoce našoj redarstvenoj oblasti predati.

Ovi zarobljenici kao i osobe iz reda redarstveno ustanovljenih komunističkih prvaka bit će strijeljani **na mjestu gdje je usljed napadaja odmetničkih banda poginula koja osoba** u smislu § 1. spomenute zakonske odredbe, a za tri dana od počinjenog čina se ne pronađe počinitelj.¹

Za izvršenje odluka koje u tom pravcu budu donesene, bit će kod ovog glavnog ravnateljstva osnovane posebne postrojbe, koje će te odluke izvršavati.

Izvršenje odmazde «made se s mjesta na području dotičnog kotara uobičajenim načinom oglasiti.

Postupak naslovnih oblasti bit će dakle ovaj :

Kad usljed napadaja na život ili imovinu kojega državljanina N.D.H. pogine jedna ili više osoba, nadležna oblast s mjesta će o tom najkraćim putem izvijestiti ovo glavno ravnateljstvo. Nakon toga poduzet će se svi mogući koraci i mjere da se pronađe počinitelj. Ako se u roku od tri dana ne ustanovi tko je izvršio napadaj prigodom kojega je stradala životom jedna ili više osoba, naslovna će oblast o itom brzojavno obavijestiti ovo ravnateljstvo, koje će nakon toga domieti daljnje odluke.

U izvještaju treba točno i iscrpivo navesti sve osobe, koje su tom prigodom u kojem obliku stradale životom.

Što se tiče zarobljenih partizana, koje će njemačke vojne vlasti predavati našim oblastima, sva će redarstva takove zarobljenike primiti odmah od njemačkih vlasti i smjestiti ih u svoje zatvore, a točan popis s njihovim imenima i generalijama dostaviti ovom glavnom ravnateljstvu.

Pozivaju se sve navedene oblasti, da primjeni odredaba ove okružnice poklone svu pomnju, te su upravitelji naslovne odblasti ovom glavnom ravnateljstvu osobno odgovorni da će se njezine odredbe zaista izvršiti.

Za Dom spremni!

Glavni ravnatelj:

Dr. Vidali v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 15/111.

¹ Vidi dok. br. 8.

12. IV 1943.

Izveštaj¹ Njemačke narodne skupine okruga Donja Drava vođi Skupine.. . o nesigurnom položaju Mjesne skupine u Jakšiću uslijed aktivnosti partizana i neraspoloženja hrvatskog stanovništva prema pripadnicima Skupine.

Zum Kreisleiter kommt der Lehrer Walter Richter aus Jakšić und meldet:

Die Lage in Jakšić ist unhaltbar. Seit die Partisanen in Jakšić und Umgebung, sowie Požeganer-Kessel bei Nacht und in vielen Teilen bei Tag die Übermacht halben, ist auch der grösste Teil der kroatischen Bevölkerung, ausgenommen die Ustascha, gegen uns. Da ich als Lehrer und auch politischer Leiter mich sehr viel für das Deutschtum eingesetzt habe, bekam ich mehrmals Drohbriefe, worin man mir sagte, dass man mich und den Ortsleiter abholen wird. Es war mir unmöglich noch weiter in Jakšić zu bleiben und so habe ich mich entschlossen mit meiner Familie zu flüchten und nach als vorläufigen Sitz Ernestinovo. Als ich meinen Waggon in Jakšić eingeladen hatte, kamen die Kroaten noch am selben Abend zum Bahnhofsvorstand und suchten den Waggon, um ihn anzubrennen. Nach Aussage des Bahnhofsvorstand von Jakšić waren es Kroaten aus dem Dorfe, unter denen auch 1 Mann aus der Gemeinde war. Die Namen will er nicht nennen, da ansonsten sein Leben gefährdet ist. Der Waggon war aber bereits abgefahren. Eine Nacht vorher wurde mein Hund vor meinem Hause erschossen und sie wollten meine Frau aus dem Hause herausholen. Zeugin ist meine Hausfrau, Frau Zvekić.

Vor cca. 2 Monaten hat der Pfarrer Schürz und der kroatische Lehrer Horvat aus Jakšić in der Post folgende Worte ausgesagt: **Alles darf siegen, nur Deutschland nicht. Russland muss siegen.** Der Postmeister Schulz, ein Deutscher, regte sich darauf auf und verwies beide aus der Post.

Vor cca. 10 Tagen war der Grossgespan von Neu Gradiška in Požega. Ich habe ihm das gemeldet, bisher wurde aber noch nichts in der Sache getan.

Die Nacht in der ich wegsiedelte, kam der kroatische Lehrer Horvat mit dem Bürgermeister Čevapović aus Jakšić in die Schule, verlangte von der Schuldienerin die Schlüssel von den Kästen und wollten die sämtlichen Schulhefte und Bücher herausholen und das Schulzimmer beschlagnahmen. Die Bilder rissen sie von den Wänden herunter. Zeugin ist die Schuldienerin Seemann. Ebenfalls bedrohten sie den Ortsleiter, er möge die Schlüssel der deutschen Schule übergeben. Zeugen: Lohner, Lechner und Therese Richter. Wie die Zustände in Jakšić sind, kann auch ein ES. — Mann Gefr. Josef Zant, der auch auf der Post in Jakšić Dienste leistete, bekräftigen.

Die Angehörigen der Ortsgruppe bitten um dringende Hilfe.

Zu bemerken ist noch, das die Felder nicht behaut werden. Die Leute stehen auf der Strasse und wissen nicht was sie vor Angst tun sollen.

¹
pobjeći iz sela.

Izveštaj se temelji na izjavama njemačkog učitelja, koji je zbog propagande nacizma morao

Die Ortsleiter aus der Umgebung kamen zu mir und sagten: »Fast 1 Jahr haben wir ausgehalten mit der Hoffnung, dass die Volksgruppenführung für uns etwas tun wird, aber die jetzige Lage ist hoffnungslos.«

Heil Hitler!

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 20/111.

UR 07.11.1997.
TM . xvlCHter

31

12. IV 1943.

Izveštaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o akcijama Odreda u vrijeme operacije »Braun«, borbenom raspoloženju boraca, organizacionom stanju i o narednim zadacima Odreda.

I.

VOJNIČKA SITUACIJA:

Na sektoru II. Odreda neprijatelj¹ koji je vršio ofanzivu², povukao se u svoja uporišta, odakle šalje svoje jače patrole u naša polu-oslobođena sela. Neprijatelj vrši mobilizaciju prisilnu u našim polu-oslobođenim selima i u svojoj pozadini, konkretan primjer izvršio prisilnu mobilizaciju za rad u Njemačku u selima Suhomlaka, Viljevu i Kapelni. Također pokupio hranu i stoku u pomenutim selima.

Na istočnom djelu sektora t.j. Živčanima i Dilju, neprijatelj sa manjim snagama ulazi u naša sela i vrši pljačku po istima, pošto se uvjerio da naših snaga na tom sektoru nema.

II.

Akcije u međuvremenu, od 22-III. do 10-IV. 1943. godine, t.j. za vrijeme neprijateljske ofenzive odred nije bio u stanju da izvrši akciju na oružje. II. Bataljon bio je na položaju Zajile—Borci, pod komandom XVII. Brigade N.O.V.³ I. Bataljon bio je pod komandom Operativnog štaba za XVI. i XVIII. Brigadu,⁴ na sektoru Gazi je—Drenovac. Za to vrijeme odred je dobio 45. pušaka, 3.000 metaka i nešto uniforme i to na Kolcu u sastavu sa XVI. i XVIII. Brigadom. Za vrijeme neprijateljske ofenzive naši gubitci; 4. mrtva, 2 živih uhvaćeno, 4, ranjena, 4, nestala i 6 dezertera.

26. III. Diverzantska grupa izbacila iz šinja voz na glavnoj prugi Zagreb—Beograd, uništena je lokomotiva i 4. vagona.

III.

BORBENOST I DISCIPLINA:

Borbenost kod partizana u I. bataljonu jeste srednja, u zadnje vrijeme nisu imali prilike da se istaknu, pošto za vrijeme reakcije I. Bataljon bio

1 Odnosi se na Slavonski zdrug usastavu skupine »Sjever«. Vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.
2 Radi se o operaciji »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 11 dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.
3 Vidi dok. br. 23.
4 Vidi dok. br. 27, 40 i 47.

na osiguranju naših ranjenih i bolesnih drugova. Veći dio od tih partizana pokazali su svoju borbenost u ranije prošlim akcijama, tako isto i disciplina jeste dosta dobra, vidi se iz toga što su partizani sva svoja dobivena naređenja s voljom i na vrijeme izvršili.

II. Bataljon: borbenost i disciplina kod partizana u II. Bataljonu je na visokom stepenu, vidilo se iz toga što su na Ravnoj Gori na dobiveno naređenje s pjesmom i puni veselja izvršili »juriš«.

IV.

OFICIRI ZA VEZU:

Dužnost oficira za vezu, vrši obaveštajac⁵, kako u štabu odreda, tako i u štabovima bataljona. Veza između štabova odreda i štabova bataljona je dobra, vidi se iz toga, što kuriri na vrijeme dolaze, izvršavaju dobivene zadatke.

V.

ORGANIZACIONO STANJE

Odred je sastavljen od dva bataljona, svaki bataljon ima po dve čete, svaka četa ima po dva voda, odred ima jednu diverzantsku grupu koja operiše na glavnoj prugi Zagreb—Beograd.

VI.

STABSKO OSOBLJE:

I.

Stab I. Bataljona sačinjava komandant, komesar i njihovi zamjenici, informativac, obavještajca ima, dok dužnost operativca vrši zamjenik komandanta. Stabsko osoblje zadovoljava.

Stab II. bataljona: sačinjava, komandant, komesar i njihovi zamjenici informativac, obavještajca ima dok dužnost operativca vrši zamjenik komandanta. Stabsko osoblje zadovoljava. Obavještajci I. i II. Bataljona, ranjeni su i nalaze se u bolnici. Stab odreda sačinjava komandant⁶, komesar⁷, njihovi zamjenici⁸, informativac⁹, obavještajac¹⁰, dužnost operativca vrši zamjenik komandanta.¹¹ Stabsko osoblje međusobno se slaže i zadovoljava. Tako isto, štab odreda i štabovi bataljona međusobno se slažu i zajednički rade.

VII.

PLAN BUDUĆIH AKCIJA:

Odred ima u planu da vrši mobilizaciju u neprijateljskoj pozadini, t.j. oko Moslavine i D. Miholjca, da rekverira hranu kod kulturbundaša¹² i ustaša, pored toga, da izvrši akciju na oružje u manjim neprijateljskim uporištima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Lazar Vračarić

Komandant:
Gojko Kovačević, v.r.

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

5 Grga Žilić
6 Gojko Kovačević
7 Lazar Vračarić

8 Ljuboja Radišić, zamjenik komandanta, i Franjo Sebele, zamjenik politkomesara Odreda.

9 Hugo Štern
10 Isto kao 5.

12 Radi se o pripadnicima Njemačke narodne skupine naseljenim u Slavoniji, koji su surađivali s okupatorom.

12. IV 194.3.

Pregled brojnog stanja boraca II odreda III operativne zone NOV i
PO Hrvatske.

	štab	Intendantura	Sanitet					I. bataljon	II. bataljon						Svega u odredu
Muških	16	2						149	132	7					306
Ženskih								16	13						29
Muških								24	29						53
Ženskih								1	2						3
Muških	16	2						125	110	7					260
Ženskih								15	11						26
Priraštaj								28							28
Manjak								5	11						16

Politički komesar:
Lazar Vračarić,

Komandant:
Gojko Kovačević, v.r.

12. IV 1943.

Izvod iz izvještaja Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstvu oružanih snaga NDH... o političkim i ekonomskim prilikama, raspoloženju naroda i stanju u domobranstvu.

Prema zapoviedi Očev. br. 4163tajno od 17. studenog 1941. dostavljam sliedeće izvještajno izvješće za vrijeme od 16. do 31. ožujka 1943. sastavljeno iz prikupljenih podataka i primljenih dopisa:

I. — OBOA UNUTARNJA SITUACIJA:

1. - Raspoloženje naroda obzirom na unutarnje i vanjske prilike:

a) Hrvati: Raspoloženje Hrvata različito je. Veći dio apsolutno je odan N.D.H. i vjeruje u konačnu pobjedu sila osi, drugi dio je međutim otvoreno prišao partizanima ili ih podpomaže, a treći dio drži se još uViek neodređeno i ne izpoljuje svoje mišljenje. Činjenice koje nepovoljno utiču na raspoloženje Hrvata, a koje su bile naglašavane tekom dosadašnjih izvješća i nadalje svojom težinom ostaju vrlo aktuelne. To su: slaba, nedovoljna i neorganizirana prehrana stanovništva, mjestimično opadanje autoriteta vlašći; nesigurnost od napadaja pobunjenika na raznim područjima, neefikasno uništavanje pobunjeničkih skupina. To bi bili u glavnom unutrašnji uzročnici nerazpoloženja naroda prema sadašnjem poredku.

Ne manje važni su čimbenici vanjsko-politički događaji, a koji također igraju vrlo veliku ulogu na smirivanju unutar države. Iztočno ratište koje je sada u nekom stanju mirovanja, stavlja upitnik pred mnoge pojedince, jer nepoznavanje snaga Sovjetskog saveza je donijelo do sada neočekivanih iznenađenja, pa se sa zebnjom u srcu kod lojalnih Hrvata očekuje izhod daljnje borbe.

Jačanje savezničkih snaga kao i njihova djelovanja na Afričkom ratištu, bombardiranja južne Italije, te područja zapadne Njemačke i Europe, također svojom žestinom zabrinjavaju lojalne građane, koji su svi željni konačnog smirenja u zemlji, vjerujući da će u svjetskom smirenju doći do smirenja i u našoj mladoj državi.

b) Pravoslavni: U krajevima gdje je podpuno zaveden red i javna sigurnost su lojalni i neizpoljavaju svoja politička i nacionalna naziranja. U onim pak krajevima koji su ugroženi od pobunjeničkih snaga sticajem prilika, a i u dosta slučajeva svojevrijem su prešli pobunjenicima ili ih na drugi način podpomažu.

Zavođenje reda i pravilnog postupka u mnogome doprinosi njihovom raspoloženju prema državnim oblastima.

c) Židovi: Gotovo ih nema, a u koliko žive u mješovitim brakovima, prividno su lojalni i ne dajoljavaju svoje mišljenje.

d) Cigani: Još uvijek nisu iz Bosne izseljeni, i ako bi to bilo potrebno iz razloga, što isti nisu ariji i što su po svojim prirodnim sklonostima destruktivan elemenat u svakome poredku.

e) Narodnosne skupine:

Niemci: Velika većina aktivno i svim svojim snagama sudjeluje na ostvarenju novog poredka u Europi, no ima ih jedan mali dio, koji na razne načine izbjegava vojničke obaveze, koje se nameću s obzirom na vođenje totalnog rata.

Mađari: Nema promjena od zadnjeg izvješća.

Slovaci: Bez promjene.

Ostale narodne skupine malobrojne su i nemaju utjecaja na razvoj prilika u zemlji.

2. - Pobunjeničke akcije i poduzete mjere:

Na području Slavonije poduzet je podhvat pod nazivom »Braun« ito dana 20. ožujka 1943.¹

Iz podataka, koji su prikupljani o pobunjenicima na području Slavonije bilo je ustanovljeno da se na području sjeverno od Požege na Papuku i Krndiji nalaze, ^koncentrirane četiri komunističke brigade (XII., XVI., XVII. i XVIII), te jedan odred (Papučko-Krndijski) postrojeni u IV. N. O. diviziju², a sve oko 4.500 pušaka i ostalog naoružanja: 1 gorski top 6,5 cm, 10 težkih stroj nica, 70 stroj opušaka, te doista bombi i Streljiva.

Jedna od navedenih komunističkih brigada u toku 19/20. ožujka spustila se je iz gorja u područje Stražeman—Velika—Kaptol (11 km S. Požega), a jednim dieloim doprla i do Trenkova, ddk je drugim dielovima imala namjeru preko Tornino vca i Kuzmice zaobići Požegu³, radi obkoijavanja⁴.

Podhva't je počeo jakim našim snagama radi uništenja neprijatelja i onemogućen ja izvršenja njegovih namjera.

Iako je neprijatelj imao sredene snage i dobro naoružanje (više pušaka nego boraca) i mjestimice radi vrlo smišljeno, uspjelo je ovim podhvatom razbiti ga i prisiliti ga često na povlačenje baš u pravcima koji postaju za njega pogubni.

Prilikom početka podhvata uspjelo je jednom dielu pobunjenika probiti se na iztok. Neprijatelj je sada oslabljen u ljudstvu, i pojedine skupine lutaju bez međusobne veze.

Dosadanji gubici neprijatelja iznose kod skupine Iztok 339 mrtvih nađeno, 234 mrtva prema izlkazima zarobljenika i pučanstva, 150 ranjenih, a po izkazu zarobljenika i mnogo Više, 304 zarobljena od ovih 52 Streljana⁵.

Pobunjenička skladišta su zaplijenjena i razorena.

U području iztočnog Sriema, djeluje IV. i II. bataljon⁶, oba ukupno jačine oko 400 naoružanih ljudi. Po selima ima manjih Skupina pljačkaša u ukupnoj jačini oko 200 ljudi.

Te komunističke postrojbe nemaju više stalan boravak, već se radi o Skupinama, koje više manje su stalno u pokretu, sa vjerojatnom dobro organiziranom mrežom osmatranja i izvještavanja od strane komunističke organizacije, kojom su protkana sva sela u Sriemu.

¹ Vidi dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

² O rasporedu snaga IV divizije NOVH vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 148, str. 349—353.

³ Slav. Požega

⁴ Vidi dok. br. 47.

⁵ O gubicima partizana vidi dok. br. 47.

⁶ III odreda III operativne zone.

Djelatnost pobunjenika očitovala se u napadajima na naše obhodnje i manjim sabotažnim djelima.

4 . - 0 komunistima:

Pravih komunista među pobunjenicima ima samo 10%, dok su ostali koji su pravoslavni nacionalisti i gaje svoje velikosrbske ideje. Obzirom da je vodstvo komunističko, vrši se komunistička promičba.

5 . - 0 radu, akciji, kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora, protudržavnih elemenata:

Opaža se djelovanje tih osoba, jer obavještavaju pobunjenike o kretanju naše vojske, ali rade vrlo smišljeno i prikriveno, tako da je nemoguće pohvatati celu organizaciju takvog dojavljivanja i ako se nasitoji svim sredstvima doći do kakvih rezultata.

6 . - 0 stranoj promičbi u narodu:

Strana promičba se i nadalje vrši na dosada uobičajeni način, a istoj pogoduje stanje na ratištima, kao i oskudica i nesređenost u zemlji.

7 . - 0 prilikama prehrane i prometa:

a) Prehrana:

Prehranbene prilike vrlo su teške za sve narodne slojeve. Iste bivaju iz dana u dan sve teže, a naročito za činovništvo i radništvo. Oskrba i odsjeci nisu više dorađeni takorekuć nikako vom zadatku u osiguranju prehrane stanovništva. Usled ovih prilika činovništvo će kroz kratko vrijeme usled silnog porasta ciena živežnim namirnicama u verižnoj trgovini doći u bezizgledan položaj, te je za pobojavall se da isto neće biti prisiljeno na jedan nedozvoljeni način tražiti izlaza iz ovog teškog stanja.

d) Promet:

Željeznički promet još uvijek je ograničen. Primjećuje se pogoršanje prometnih prilika u ovom razdoblju djelima sabotaže na pruzi Zagreb—Zemun, usled čega posloji i velika materijalna šteta. S toga prometne prilike nisu nikako zadovoljavajuće, pa u koliko se ovo pitanje ne bi popravilo imati će jakog utjecaja na gospadarske i priradne prilike u zemlji.

Cestovni promet je također u mnogim dielovima područja ugrožen, a u nekim dielovima i prekinut.

8 . - 0 odnosima domobranstva sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima:

Odnosi su izpravni.

9 . - 0 odnosima sa savezničkom vojskom, čiji se dielovi nalaze na našem području:

Odnosi sa savezničkom njemačkom vojskom su srdačni.

II. — STANJE U DOMOBRANSTVU

Razpoloženje, duh i stega održava se na dovoljnoj vilsilni, te je prema prilikama u svakom pogledu dobro.

Incidenata, nereda i izgređa nije bilo.

Uticaj strane promičbe nije zapažen.

Ponašanje častnika, dočas'tnika i momčadi u Skladu je sa propisima domobranstva.

U toku ovoga razdoblja izvršili isu bjegstvo: pričuvani razvodnik Stjepan Novosel i pričuvni domobran Vukić Lovro iz I. bojne 8. pješ. pukovnije. Osim toga 22. III. o.g. pobjegao je sa stroj opuškom domobran 7. salti 6. pješ. pukovnije Medić Augustin i predao se komunistima. 25. III. 0. g. pobjegao je razvodnik 1. bitnice VII. topničkog Sklopa Šubarić Mato sa puškom, vjerojatno komunistima.

Osobe vraćene iz pobunjeničkog zarobljeništva upućuju se u osnutke doknadnih bojna svojih pukovnija radi iztrage i utvrđivanja njihove odgovornosti zbog zarobljenja.

III. _ VANJSKA SITUACIJA:

1. - O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država:

a) Srbija : Naročiti podatci nisu primljeni.

b) Mađarska: Nisu primljeni novi podatci.

2. - Strani vojni bjegunci:

Nije ih bilo.

3. - Nedoizvoljeni prielazi granice:

Nisu zapaženi.

4. - 0 odnosima sa susjednim pograničnim oblastima:

Odnosi su korektni. Izgređa nije bilo.

IV. — OBĆI ZAKLJUČAK:

Vanjska situacija može se označiti u stavu jednog izčekivanja. Sa napetom pažnjom prate se naponi naših saveznika da pobjede boljševičku opasnost i tako spase cielu Europu.

Također ne manjom pažnjom prate se događaji na Afričkbm ratištu i eventualno napuštanje toga ratišta po snagama sila osi djelovalo bi dosita nepovoljno na obćenitio razpoloženje.

Narod podnaša sa zadovoljavajućim mirom teškoće kojima je podvrgnut vjerujući da će naše vlasti kako vojničke tako i političke biti u stanju svladati te teškoće i dovesti ga mirnoj i sretnijoj budućnosti.

ZAPOVJEDNIK

general Iser⁷

Iser, v. r.

Original u VII. Bgd.

Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 8/III.

7 Duro Iser

13. IV 1943.

Izvještaj Štaba I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o reorganizaciji rukovodećeg kadra, borbenosti i disciplini boraca, 0 akciji na Lipovljane i o političkom radu među narodom.

Vaš dopis od 10. o.m.¹ primili smo danas. Tražena dva kurira šaljem Vam. Isto tako što se tiče mobilizacije mi ćemo isto temeljito provesti kako' bi što veći broj boraca mogli staviti na raspoloženje brigadama, kojima su oni sada potrebni. Što se tiče akcija ekonomskog karaktera u pogledu prehrane naših bolnica nastojaćemo da sve potrebe bolnice koja se nalazi na sektoru našem podmirimo.

Za sve vrijeme dok su se jedinice ovoga Odreda nalazile na osiguranju bolnice broj 2² posvetili smo kako vojničkom tako političkom radu tako da se u našem Odredu osjetila zamašna prekretnica. Pre nekoliko dana izvršili smo radikalnu reorganizaciju unutar samih bataljona. Sposobne rukovodioce unaprijedili smo a ko nije odgovarao svojoj dužnosti smijenili smo ga.

U samim štabovima predlažemo da se imenuju novi drugovi koji su se pokazali kao spolsobni za vršenje istih dužnosti. Dva politička komesara 1 jedan zamjenik pol. komesara bataljona nalaze se na bolovanju. Zato predlažemo da se imenuje drug Marijan Grozej, za poll, komesara I. bataljona. Do sada je po kazni radio u Agit propu a za vrijeme ofanzive³ vršio je dužnost pol. komesara bataljona. Zato vrijeme pokazao se je sposoban i zato ga predlažemo. Isto tako predlažemo za zamj. pol. komesara druga Šloser Ivana dosadašnjeg pol. komesara čete inače proletera radnika. Isti drug je sposoban te ga treba unaprijediti.

Ovakom raspodjelom rukovodećeg kadra koji je pravilno raspoređen po jedinicama naš Odred se vidno pokrenuo poslije ofanzive napred. Moral disciplina, politički i vojni rad pojačani su.

Noću između 12 i 13. IV o.m. naš Odred je izvršio akciju na stanicu Lipo vi j ani koju je branilo oko 30 domobrana želj.⁴ bojne. Akcija je Vojnički i politički dobro pripremljena te je u cijelosti uspjela. Zarobljeno je 26 domobrana i jedan vodnik. Zaplijenjeno je 33 puške (ruski sistem iz 1901 g.), municije 850 komada, 1 belgijski puško-mitraljez sa municijom 7/65 mm nov sa 17 okvira i sve ukupno 1340 metaka za p. m. Dobiveno je još 28 noževa, 6 opa'sača, 6 fišeklija, 26 novih jugoslavenskih šinjela, 27 novih njemačkih bluza, 27 hlača, 22 para dobrih njemačkih čizama i 5 pari cipela. Osim toga zaplijenjeno je 5 kajševa razne vrste iz pilane, jedan sanduk sanitetskog materijala i 2 komada marve te još nekih sitnih stvari. Sama stanica i pilana su zapaljenje. Domobrani su davali slab otpor ali u našem naletu izgleda da su 4 ubijena, na našoj strani ima jedan drug lakše ranjen. Borba je trajala 15 minuta.

¹ Vidi dok. br. 21.

² Bolnica se nalazila na Ravnoj gori.

³ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 53, objašnjenje 1.

⁴ Željezničarske

Budući da neznano kakvo je stanje gore kod Područja⁵ dali je sređeno ili nije a osim toga ne možemo da zadržavamo domobrane jer imamo u vidu još nekoliko sitnih akcija a to smo im održali miting i pustili ih kućama.

Dne 12. IV. o. g. održan je miting u selu Lovskoj koji je u cijelosti uspio. Na celom sektoru Trokuta⁶ vrši se mobilizacija djelomično. Naš Odred popunili smo sa novim borbama a šta bude dalje mobilizacija slaćemo gore. Pos'tupićemo u pitanju mobilizacije kako to u vašem dopisu stoji a gdje i sami budemo vidjeli da ćemo najviše moći mobilizirati. Politički rad u narodu fetu tako smo pojačali. Dijelimo narodu redovito radilo izvještaje koje nam izdaje O. K. N. G.⁷ i letke »Rodoljubivom narodu Slavonije«⁸ što nam je ista tehnika umnožila u 1000 primjeraka.

Za informativca Zone⁹ neznatno gdje se nalazi te ga ne možemo poslati. Drug Joža¹⁰ otišao je 11. IV. o. g. iz tehnike O. K.¹¹ za Cicvare.

Redoviti vojni politički izvještaj poslaćemo vam jer sad momentalno nemamo vremena. Izvjestite nas detaljnije o borbama koje su vodile naše brigade čisteći slobodnu teritoriju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:	Komandant:
Duka BalenoVić	Andrija ¹²

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 55/1.

5 Misli se na Psunjsko područje.

6 Pod nazivom »Trokut« podrazumijeva se teritorij između komunikacija: Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

7 Okružni komitet KPH Nova Gradiška.

8 Vidi dok. br. 3.

9 Stojan Divić

10 Ciro Dropuljić

11 Misli se na Tehniku OK KPH Nova Gradiška.

12 Andrija Petković

13. IV 1943.

Pregled brojnog stanja boraca XII NO brigade IV divizije NOV i PO Hrvatske.

JEDINICE		Brigada						I. Bataljon						
		Štab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod	Svega	Štab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod	Borci	Svega
Po spisku	Muških						101							195
	Ženskih						32							13
U rashodu	Muških													55
	Ženskih													1
Na licu	Muških						101							140
	Ženskih						32							12
Priraštaj														
Manjak														

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav, Brod, K 7/1.

II. Bataljon							III. Bataljon							IV. Bataljon							UKUPNO U BRIGADI
Štab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod	Borci	Sve ga	Š tab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod	Borci	Sve ga	Š tab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod	Borci	Sve ga	
						188							181							195	860
						10							9							18	82
						79														14	148
																				8	9
						109							181							181	712
						10							9							10	73

Nač. štaba
Bogdanović Geco s. r.

13.IV1943.

Izvještaj Njemačke narodne skupine okruga Sava — Dunav vodi Skupine ... o pojačanoj aktivnosti partizanskih grupa u okolini Vinkovaca i o hapšenju ustaša II ustaškog stajaćeg zdruha zbog suradnje s partizanima.

Am 6. IV. 43 wurden seitens des Ustascha-Hauptmannes Dr. Hilk 10 Ustasche des II. Ustaški stajaći Zdrug verhaftet, weil sie mit den Partisanen der Umgebung von Vinkovci in Verbindung standen. Weiters wurden verhaftet: eine jüngere Frau, gekleidet in Bauertracht und 2 Männer, welche mit den vorerwähnten 10 Ustascha in Verbindung waren. Mein V-Mann konnte feststellen, dass diese 13 verhaftete Personen bei der Polizei in Vinkovci verhört und sodann in Richtung Agram abtransportiert wurden. Dies alles wird sehr geheim gehalten, so dass ich Näheres nicht erfahren konnte.

Jedenfalls macht sich um Vinkovci herum eine starke Tätigkeit der Partisanen bemerkbar.

Ein Gendarm aus Alt. Mikanovci ging zu den Partisanen.

Am 11. IV. 43 um 22—22.30 Uhr kamen 30—35 Partisanen¹ in den Ort Ositrovo (NW Vinkovci), der Gemeindenotar und Bürgermeister mussten mit ihnen in die Gemeinde gehen und nahmen die Partisanen aus der Gemeindekasse cca 6.000.— Kn. Sie verlangten 5—600.000.— Kn, welche Summe jedoch schon vor 3 Wochen seitens der Gemeinde verausgabt wurde. Weiters musste sie der Polizist in alle Geschäfte führen, aus welchen sie die ganze Trafik sowie auch andere Ware raubten.

Zwischen 24. und 1.30 Uhr waren sie an der Grenze des Dorfes Jarmina bei Vg. Josef Rock. Dort teilten sie sich in zwei Gruppen. Eine zog gegen Mikanovci, die andere gegen Ost rovo. Angezogen waren sie in kr. Landwehr- und DM-Uniformen. Der Anführer war in reichsdeutscher Uniform. Bewaffnet waren sie alle mit Gewehren und Bomben.

Der Kl. nahm gemeinsam mit den Ustaschas die Verfolgung der Partisanen auf, sie konnten jedoch nirgends auf gespürt werden und ist mit Sicherheit anzunehmen, dass sie sich in den serbischen Dörfern versteckt hielten.

M. P.

Der Kreisleiter:
F. Holzschuh²

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 2/11.

¹ Akciju izvršila gerilska grupa II odreda III operative zone.
² Fritz Holzschuh (Fric Holcšuh)

13. IV 1943.

Dopis Ministarstva narodnog gospodarstva Glavnom stožeru oružanih snaga NDH (operativnom odjelu) u kome izvještava da partizani sprečavaju eksploataciju šuma na području šumarija Trnjani i Slav. Brod.

Savezno odpisu zap'ov. II. domobr. zbora od 7. III. 43 br. Gest. 2798. T stiglo je izvješće od ravnateljstva šuma u Vinkovcima pod brojem T. 5/33.1943 od 20. III. 1943 Sljedećeg sadržaja:

»Savezno s tamošnjim rješenjem od 17. o. mj. u kojemu se spominje da je područje očišćeno od pobunjenika izvješćuje se, da se sigurnostne prilike nakon »očišćenja« pogoršale.

Dana 17. o. mj. iztjerani su radnici iz šume Glovac (Oko 3 kim od Andrijevac) sa sječine doznačene 1.1. Našićka.¹

Dana 15. o. mj. iztjerani su voz ari i radnici iz šume Dolca sa sječine doznačene 1.1. Slavonija (8 kim. od Broda na glavnoj cesti).²

Dana 11. i 17. o. mj. bili su pobunjenici u selu Andrijevcu (na glavnoj cesti).³

Dana 16. o. mj. iztjerani su radnici sa režijske sječine Mlada Vodica III. šumarije Brod (30 radnika iz Bosne, koji su tek stigli na posao).⁴

Iz Čelikovače ponovno radnici iztjerani i kazano im, da će biti odvedeni u radni logor pobunjenika, ako se ponovo pojave u šumi na radu.«⁵

Gornje se dostavlja znanja radi.⁶

(M. P.)

PROČELNIK ODJELA:

Ing. Abramović v. r.

Original u VII. Bgd.

Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/111.

¹ Akcije izvršili partizani II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske.

² Isto.

³ Isto.

⁴ Isto.

⁵ Isto.

⁶ Na kraju dokumenta nadopisano je olovkom: »Poznato«.

13. IV 1943.

Pregled brojnog stanja boraca XVIII NO brigade IV divizije NOV i PO Hrvatske.

S a d r Ź a j		Stab	Intendantura	Sanitet	Mitraljeski vod	Diverzant, grupa			I B a i t a i j o n	II Bataljon	III Bataljon			Svega u Brigadi
Po spisku	Muških	83	24	43	19	7			195	213	160			684
	Źenskih			10	—	—			14	16	14			54
U rashodu	Muških			9	—	—			40	47	4			100
	Źenskih			—	—	—			1	—	—			1
Na licu	Muških			34	19	7			155	166	136			537
	Źenskih			10	—	—			13	16	14			53
Priraštaj														
Manjak														

Polit, komesar
Milan Tomić

Komesar:
Popara Uroš

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 38/1

13. IV 1943.

Izveštaj Štaba XVIII NO brigade Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o nedostatku političkih rukovodilaca i nedovoljnoj izgradenosti boraca, o moralu, disciplini i socijalno-zdravstvenom stanju boraca, o radu Agitpropa, informativne, obavještajne i intendantske službe u Brigadi i o radu među narodom u vremenu od 10. marta do 13. aprila 1943. godine.

Od posljednjeg izvještaja do danas stanje u brigadi mnogo se izmjenilo. Kroz akcije vođene pre ofanzive te kroz samu ofanzivu naše jedinice stekle su dosta novog vojničkog iskustva, te na vojnom polju prilično napredovale. Na političkom polju došlo je baš do izražaja slabost našeg političkog kadra. Naročito u toku ofanzive¹ politički rukovodioci vrlo malo su radili. Visoki moral kod partizana nije popuštao ni u najtežim momentima a što nikako nije zasluga polit, komesara nego uglavnom uspjesi koji su prethodno si jedili te u toku same ofanzive te poverenje koje su partizani stekli u svoje rukovodstvo. Zbog slabog rada u jedinicama disciplina je popustila. Sada održavamo stalno sastanke sa jedinicama i rukovodstvom kako bi se stanje u brigadi popravilo. Jedno moram ponovno konstatovati da od samoga osnutka ove brigade² politički kadar koji je njoj dodjeljen jest vrlo slab i zbog toga nemože nikako da dade od sebe ono najosnovnije što bi morali dati. Nemajući čvrstog kostura vrlo sporo se da graditi. Još do danas nije uspjelo da popunimo mjesta u samim štabovima a tako i jedinicama. Štabovi bataljona nisu imali do pred dva dana uopšte zamjenika polit, komesara a I. bataljon ni komesara. Zamjenike komesara pokušali smo postaviti te ćemo vidjeti kako će odgovarati ali komesara za I. bataljon nikako nemamo, te se još jednom obraćamo, da se svakako izađe u susret po pitanju političkog kadra. Neka nam se pošalje makar obećani komesar. Isto nisu stigli svi drugovi koje smo poslali na politički kurs, pa Vas molimo da nam ih pošaljete. Vojno rukovodstvo popunjeno je u svim štabovima i jedinicama.

I. bataljon:

Štab ovog bataljona nema komesara a za vreme ofanzive nije imao ni svoga zamjenika. Vršioc dužnosti komesara obolio je u toku ofanzive a on nikako nije ni mogao da odgovori toj dužnosti. Rad u ovom bataljonu vrlo je slab. Sastanoci se vrlo slabo održavaju i uopšte politički rad što je 1 posljedica da je to naš najslabiji bataljon, premda ima najbolje vojničko rukovodstvo.

II. bataljon:

Politički rad u toku ofanzive bio je vrlo slab. Taj bataljon nije imao zamjenika komesara a komesar je dosta neaktivan. Sastanci se nisu održavali redovito. Sada je bataljon (štab) popunjen u vojničkom i političkom rukovodstvu ii nadam se da će se mnogo više raditi i da će se razvijati onako kako je počeo.

¹ Odnosi se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.
² Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 66, str. 148.

III. bataljon:

Ovaj bataljon se pokazao kao najbolji. Politički rad u njemu ne zadovoljava još ali u uporedbi sa drugim bataljonima radilo se najviše. Sastanci su održavani četni i bataljonski ali ne redovito. Štab smo popunili vojnim i političkim rukovodstvom. Za vreme ove ofanzive naročito su se istakli borci ovoga bataljona a naročito je za istaći da je baš celo bataljon jednakom voljom i borbenošću jurišao na neprijatelja.

Bolnička četa

Bolnička četa odgovorila je u ovoj ofanzivi svojoj dužnosti bilo u pitanju 'izvlačenja ranjenih drugova i davanja pomoći a bilo u pitanju i samih bolesnih drugova. Samo politički rad u toj jedinici vrlo slab pošto nema političkih ljudi, it. j. koji su dovoljno politički izgrađeni da bi mogli vršiti delegatsku i komesarsku dužnost.

Dobili smo sada referenta saniteta³ te mislimo da će jedinica još mnogo bolje odgovoriti svojoj dužnosti.

Štab brigade:

Rad štaba brigade nije mogao doći do potpunoga izražaja za vreme ofanzive jer je postojao Operativni štab za obe brigade t. j. za našu i XVI. brigadu. Sada smo počeli rad na sređivanju jedinica, inače rad je kolektivan i harmoničan. Jednog člana štaba smjenili smo sa njegove dužnosti zbog nevršenja povjerene mu dužnosti a to 'je obavještajac. Sad nam manjka u štabu drug koji bi vršio tu dužnost. Politička izgradnja nikakova.

Agit-prop:

Dosadašnji naš agitprop podpuno smo reorganizirali. Svi njegovi članovi osim jednoga dobili su druge dužnosti i prikupivši u toku ofanzive nove drugove i drugarice stvorili smo agitprop koji izgleda da će moći raditi. Od osnivanja novog agitpropa pokazali su se već neki rezultati. Izdaju se redovito radio izvještaji, izdane su zidne novine, organizuje se po jedinicama dopisnike, vježbaju se pozorišni komadi i t. d.

Akcije:

Akcije kao i borbe koje smo izvodili bile su dobro pripremane vojnički a i politički te vršene su sa uspjehom.

U akciji na Veliku⁴ istakao se I. bataljon koji je u potpunosti izvršio svoj zadatak, premda su bili i teški uslovi za izvršenje istog. Taj bataljon u svojim predašnjim akcijama nije zadovoljavao. Jedna četa II. bataljona naročito se istakla u akciji na uporište Vetovo time što su njezini borci jurišali na bunkere po danu i po brisanom prostoru. U toj akciji borci III. bataljona koji su bili u zasjedi istakli su se svojom odlučnošću i hrabrošću jurišajući na Njemce⁵ koje su potpuno razbili i natjerali ih u bijeg. Rukovodstvo toga bataljona dalo se je isto u juriš te nastupali kao obični borci a. ?^e su rukovodili svojim jedinicama te izveli manevar koji bi svakako više doprineo uspjehu jer bi bila hrabrost partizana podpuno iskorištena. U akciji Ljeskovica⁶ nije zadatak potpuno izvršen t. j. da je uporište Mrvi-

³ Rudi Damjan

⁴ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 137, str. 315—318. i »Grada«, knj. V, dok. br. 47.

⁵ Radi se o oružanim snagama Njemačke narodne skupine. Navedena uporišta u Požeškoj kotlini branili su dijelovi ES bataljona »Prinz Eugen«.

⁶ Vidi dok. br. 40.

dirano a uzrok je tome što je bilo vrlo kratko vrijeme za borbu. U borbama za vrijeme ofanzive borci su se vrlo dobro držali samo rukovodstvo nije se uvijek brzo snalazilo. Naročito je za pomenuti juriš boraca III. bataljona na neprijateljsko utvrđenje Paku. Gladni, i preumorni od pret-hodnog putovanja koje je trajalo noć i dan po klisi i blaitu, borci su skupili posljednje svoje snage i jurišali su divlje kao da su bili u normalnom fizičkom stanju. U ostalim akcijama u kojima su sudjelovali i borbama nema ništa naročito za istaći.

Informativna služba:

Informativna služba sve se bdije sređuje i u toku ofanzive naročito mnogo je doprinijela uspješnim borbama sa neprijateljem.

Obavještajna služba:

Obavještajna služba nije nikalko zadovoljavala dapače grešila te smo zbog toga smjenuli sa dužnosti obavještajca ove brigade o čemu ćemo Vas detaljnije obavjestiti kada Vam budemo slali samoga druga obavještajca sa njegovom popratnicom.

Intendantura:

Usljed toga što je neprijatelj ekonomski oštetio pozajdinu te i zaposjeo same ekonom'ske centre a nas odbacio u šumu bilo je vrlo teško rešenje toga pitanja. Usprkos svega toga brigada nije nikada ostala bez zaliha hrane a što je ishrana bila nedovoljna uzrok je neprijateljska avijacija koja nije dala mogućnosti da se hrana priređuje te stalni manevri koje su izvodile jedinice. Samo osoblje intendanture nije moglo da se snalazi te smo mnogo puta sami rukovodili. O'soblje smo mijenjali tako da smo danas možemo reći već prilično sredili intendanturu u ovoj brigadi. Joiš jedan uzrok što je izbrana bila nepotpuna jest slaba saralčlnlja pozadine konkretno Papučko-Krndijskog područja koje nije pokazalo ono što bi trebalo prema vojsci.

Zdravstveno stanje:

Zdravstveno sltanje sa obzirom na prilike pod kojima smo živjeli nije tako loše. Ima dosta ljudi izbačenih iz Stroja ali to je nastalo usljed napora iznemoglosti i prehlade dok zaraznih bolesti nije bilo mnogo slučajeva. Higijena je bila vrlo slaiba za vreme ofanzive. Odjeća prilično zadovoljava, dok je obuća vrlo slaba. Velikim marševima ista je upropašćena.

Rad u narodu:

Održan je mitling u selima, Stražeman, PoljanSka, Bekteič, Doljanci i Potočani. Narod u tim seJilma vrlo je dalök, još našem pdkretu, jer u ta sela do u posljednje vreme nisu dolazili naše jedinice gdje se narod i plašio nas.

Mob'ilisati u tom kraju nismo uspjeli ništa.

Održan je mitling u selu Bektež. Tu su prvi put došle naše jedinice nakon dugog boravka Njemačke vojske⁷ i narod sa strahom pratio naš ulazak ali posle održanog mitinga i dobroga vladanja u selu narod je s'tekao drugu sliku o nama i gledaju nas sa simpatijama.

⁷ Isto kao 5.

Narod u selima Papučko-Kr ndijskog područja mnogo je sitradio pri-likom neprijateljske ofanzive. Sela su uništena ekonomski, naroda dosta neprijatelj je odveo u zarobljeništvo, te narod koji je preostao u tim seli-ma moral je kod istog mnogo popustio.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu!

POLITKOMESAR:
Milan Tomić

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brodu, fl. 118.

14. IV 1943.

Izveštaj Štaba XVIII NO brigade Štabu IV divizije NOV i PO Hr-vatske o akcijama Brigade u vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji.

Dostavlja se Naslovu operativni izveštaj XVIII. Brigade u vremenu od 20. III. 1943. do 1. IV. 1943. godine.

Posle izvršenih akcija u Požeškoj kotlini¹ u sastavu Divizije brigada se prebacila preko Papuka prema selu Duzluku i Orahovioi sa namjerom da se odmori nekoliko dana. Istog dana t. j. 20. III. 1943. kada su naše snage ulazile u Duzluk neprijateljske snage² ulazile su u Orahovicu gdje je navedenog dana počela ofanziva.³ Pošto nismo mogli zauzeti prave po-ložaje ispred sela to smo se povukli iznad sela Duzluka u šumu. Posle podne oko 4 sata banda je u dva pravca pošla prema DuzlUku. Naš jedan bataljon koji je bio na položaju sačekao je bandu 'i u kratkoj borbi pošto je nastala noć istu razbio. Banda se povukla a na bojištu je ostalo oko 10 lješeva. Oružje nismo dobili jer je banda u bježanju isto pokupila.

Drugog dana t. j. 21. III. 1943. sa snagama smo zauzeli šire položaje osiguravši se od Kutjeva, Kaptola i Velike. Ovoga dana kao ni sledećeg nismo imali sukoba sa neprijateljem.

Dne 23. III. 1943. prebacili smo se sa brigadom na Jankovac gdje smo se sastali sa XVI. Brigadom. Odmah po dolasku nakon nekoliko sati odmaranja jedinice ove brigade odmah su stupile u borbu sa neprijateljem koji je ušao u Drenovac.⁴ Jedan bataljon bio je u zasjedi a dva u napadu. Zbog kratkog vremena koje je bilo određeno do dolaska na polazni položaj za napad a pošto je bataljon XVI. brigade već vršio napad i teški bacač otvorio vatru to se neprijatelj povukao iz sela prije nego što su oba bata-ljona uspjeli doći na pravi položaj i snjima u kontakt. Tom prilikom za-robljeno je 16. brdskih kuhinja, 5. kilograma masti, 15. litara rakije i drugog raznog kuhinjskog pribora kao nešto i pribora mitraljeskog. Posle toga jedinice su se povukle nakon kratkog odmaranja dne 24. III. 1943. produžile su put prema Istoku. Na tom putu sačekala nas je neprijateljska vojska u zasjedi na Kolcu. Najpred je išla XVI. brigada i prihvatila borbu istovremeno i naš I. bataljon krenuo je na juriš sa desne i leve strane

1 Radi se o akcijama IV divizije NOVH na Veliku, Vetovo i Kutjevo. Vidi dok. br. 47.
2 Dijelovi skupine »Sjever«. O sastavu skupine vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.
3 Radi se o operaciji »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1.
4 Vidi dok. br. 27.

same kote. Tom prilikom naš bataljon zarobio je 1. teški mitraljez sistem Svarcloze i 7. karabina. Nešto kasnije jedna naša patrola pronašla je još jedan teški mitraljez u jednome jarku kuda je banda bježala ali bez postolja. Istog dana brigada je produžila put. prema Krndiji i 25. III. 1943. ostala je na odmaranju. Toiga dana na večer brigada se spustila u selo Bektež gdje je izvršila večeru i prespavala. Sledećeg dana Ostali smo na položajima na Krndiji.

Dne 27. III. 1943. 'spremljena je akcija na neprijateljsko uporište Ljeskovicu i Darkovac. Naša brigada napadala je uporište Ljeskovicu te dala dvije zasjede. U toj akciji naše snage zarobile su 38. domobrana, 3. oficira i dobiveno 25. karabina. Neprijatelj je imao dosta velik broj mrtvih. Naši gubitci bili su jedan mrtav, jedan teže ranjen i 3. lakše ranjena. Naša zasjeda koja je bila u sastavu XVI. brigade t. j. naša jedna četa imala je borbu sa neprijateljem. Bataljon XVI. brigade koji je bio sa našom četom povukao se je bez naređenja a da ovu četu našu nije uopšte obavještio, tako da je četa ostala na položaju za vreme dana kada je dolazila neprijateljska pomoć. Neprijatelj⁵ je nastupao od Caglina i Pleitemice u tri pravca. Komandir čete vidio je da je situacija teška ali je obavjestio vodnike da se ne povlače jer još rije stiglo naređenje tim više što je još čuo pucnjavu u Lješko Vi oi i na koncu kada je vidjeo da je borba neizdrživa naredio je povlačenje pod kišom neprijateljske vatre. U toj borbi komandir te čete poginuo je a tri su druga ranjena. Od toga jedan vodnik i jedan desetar. Četa se povukla u neredu. Komandir koji je pao zvao se Petar Popović, bio je disciplinovan i neobično hrabar i poštivao je svako naređenje te i ovaj puta rije hteo od toga odstupiti. Njegov rad bio je najbolji od svih komandira u brigadi. Pao je junački u borbi sa neprijateljem. Uporište Ljeskovica nije osvojeno sve t. j. bunker jer se banda iz jednog dijela bunkera povukla u zgrade na pilani te odatle davala jak odpor. Naši borci bili su ih potpuno uklještili te je trebalo baciti nekoliko mina iz teškog bacača i uporište bi bilo potpuno likvidirano. No kako je XVI. brigada povukla se bez naređenja to je i nama izdato naređenje za povlačenje pošto na položajima više nije bilo ni jedne zasjede. Posle akcije ostato se na odmaranju dana 28. III. 1943. na položajima Krndiji.

Dne 29. III. 1943. brigada je izvršila pokret u selo Milinci i Cenkovo. Pošto je istog dana počela ofanziva⁶ na području Dii ja to smo se sledećeg dana prebadili u selo Raitkov Dol odakle smo izbili na bilo Dilja gdje smo predatoli i sledećeg dana t. j. 31. IV. 1943. upravo u toku te noći izvršili pokret iz Dilja za Krndiju. Na putu kod sela Pake dočekala nas je jedna bojna kulturbundaša i ustaša.⁷ Naš bataljon dobio je zadatak da u slučaju da naiđe na bandu razvije se za borbu prema direktivama koje je dobio i da bandu napadne. Napad je izvršen snažno* i u rdku od jednog sata banda je bila odbačena sa položaja kojim smo mi trebali proći a našim borcima uspjelo je zarobiti jedan pješadijski top Pito sa 285. granata, jedan šmajser, dva karabina, 3. mitraljeska ranca, a 18.000. metaka. Banda koja se povukla u Paku pokušala je da nam spriječi prijelaz cestom koljom su morali proći naši bolesnici. Isto tako jedan dio bande povukao se je u

⁵ Dijelovi skupine »Istok«. Vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.

⁶ Odnosi se na Slavonski zdrug, koji je djelovao u sastavu skupine »Sjever«.

⁷ Šesnaesta ustaška bojna u sastavu skupine »Sjever«.

Sovski dol, a zatim na kosu i tukao naše položaje. Naš teški bacač t. j. bacač druga Gospara⁸ uspio je da prvim hitcem razbije tu bandu nad Sovskim Dolom. Odmah posle toga bacač je okrenuo prema Pafcoj i bandu iz Pake istjerao na breg. Put našim snagama i našim bolesnicima bio je slobodan. Da nije bdio bolesnika da smo imali bar neke podatke o snagama neprijatelja na ovom sektoru oko nas, bila bi se izvršila akcija na Paku i dobilo još više oružja.

Za vreme ofanzive borci naše brigade izdržali su veliki napor i pri- ličnu glad te su sa ponosom očekivali svaki sukob.

Svaka naša borba i sukob sa neprijateljem koji smo imali rešen je u našu korist što je naročito dalo morala našim boroima, a time i veliko iskustvo za buduće borbe. Sto se primjećuje, naši borci danas vole ići na brze juriše a ne kao što je prije bilo da se nisu skoro usuđivali ići na juriš.

Za vreme ofanzive vojnički rad bio je minimalan s obzirom na stalne pokrete, veliki umor a zaitim i borba.

Za vreme ofanzive imali smo velik dio rezervnog oružja koji smo nosili sa sobom tako da se dogodilo da su drugovi borci zbog velikog umo- ra često puta zaspali i kraj sebe ostavili rezervnu pušku pa zbog toga nam nedostaje izvjestan broj pušaka. No dosta velik broj drugova zbog velikog umora a poneki i bolesti na putu su izostajali skupa sa oružjem a poneki od njih možda je imao i po dve puške. To izostajanje iz jedinice uglavnom se izvršavalo u prebacivanjima koja su vršena noću.

Sada, svakodnevno dolaze nam pojedini drugovi koji su na putu na razne načine zaostali. Po neki su bili i u patroli te nisu stigli na vreme kada su jedinice krenule. Uvjereni smo da je ova ofanziva što se tiče naše jedinice bila za nju korisna jer su borci dobili mnogo iskustva i volje, a što je glavno mnogo odlučnosti za brzo izvršenje akcija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR:
Milan Tomić

KOMANDANT:
Popara Uroš

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

14. IV 1943.

Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske štabovima I i II odreda o poduzimanju akcija ekonomskog karaktera, provođenju mobili- zacije boraca i o postupku sa zarobljenim njemačkim vojnicima.

Odmah po prijemu ovoga pisma, imadete narediti svim vašim diver- zantima, da do daljnjeg ne vrše nikakove diverzije, na prugama, odnosno vlakovima. Objašnjenje ćete dobiti naknadno preko politikomesara. Neka Vaše jedinice preduzimlju za sada samo akcije ekonomskog karaktera, kao i široku mobilizaciju za naše vojne jedinice.

⁸ Franjo Koller

Njemce zarobljenike, kao i kulturbundaše¹ zabranjuje se likvidirati, već se moraju ilsti samo razoružati i slati u Područja,² pošto postoji mogućnost zamjene za naše drugove. Također njemačkim vojni dima ne smije se oduzimati njihovo vojno odijelo, nego samo oružje.

Hitno nas izvijestilte da li ste primili ovo naređenje. Dužnost diverzanata do daljnjeg će biltii da sakupljanju eksplozivni materijal.

Smrlt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Duško³

M. P.

Komandant:
Vinko⁴

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

14. IV 1943.

Izvještaj Štaba III operativne zone Vrhovnom štabu NOV i POJ o organizacionom stanju i naoružanju partizanskih jedinica i komandi područja u Slavoniji.

U vezi dolaska druga Vlatka¹ u našu Zonu izvještavamo vas 'Slijedeće:

Prva Slavonska divizija² sastoji se iz 4 brigade (12, 16, 17, 18). Divizija ima dve i po (2500) pušaka, 146 puškomitraljeza, 15 teških mitraljeza, 4 laka mitraljeza, 10 lakih minobacača, 3 teška minobacača, 1 top »Pito« 37 mm sa 250 granata, 500.000 puščanih metaka.

Odreda imamo 3.

Prvi odred (Psunj) ima 250 pušaka sa 4 puškomitraljeza.

Drugi odred (Papuk) i (Krndija) ima 250 pušaka i 3 puškomitraljeza.

Treći odred (Fruška gora) ima 320 pušaka i 5 puškomitraljeza.

Imamo formirana tri Područja: Psunjsko, Papučko-Krndijsko i Diljsko, te Bilogorsku ispostavu. Sve pozadinske straže i komande mjesta posjeduju 500 pušaka.

Oslobođenih sela imamo oko 130 koja su uglavnom popaljena³ i opljačkana, radi čega prodiremo u nova sela.

Pri Stabu Zone imamo kurs vojni, kao i kurs za političke komesare.

Također postoji Ekonomski odsjek pri Štabu Zone, koji do sada zadovoljava i pored teškoće koje ima u svome radu.

¹ Naziv koji su partizani Slavonije upotrebljavali za oružane snage pripadnika Njemačke narodne skupine u NDH.

² Misli se na Psunjsko, Papučko-krndijsko i Diljsko područje III operativne zone.

³ Dušan Brkić

⁴ Vinko Antić

¹ Vladimir Petrović Vlatko, delegat Vrhovnog štaba NOV i POJ.

² IV divizija NOV i PO Hrvatske.

³ U toku operacije »Braun«, od 20. marta do 1. aprila 1943. god., uništena su mnoga sela u Slavoniji, bilo bombardiranjem bilo palenjem, bez razlike da li su nastanjena hrvatskim ili srpskim stanovništvom. Uništena su sela: Zvečevo, Vučjak, Cicvare, Cikote, Brusnik, Lipovac i Zaila. Vidi dok. br. 60 i 87. U Vučjaku je izvršen strahoviti teror nad stanovništvom. Poklano je oko 100 staraca, žena i bolesnih seljaka, koji nisu mogli bježati pred vojskom. Podaci u arhivi HIS, fk. 30/184.

Sanitet nam uglavnom zadovoljava, iako smo u ofanzivi⁴ dosta stradali, jer nam je popaljeno oko 20 ambulanta i dvije bolnice. Ranjenika ima blizu 500, a bolesnika od pjegavca i ostalih zaraznih bolesti oko 300. Za odgoj bolničara imamo dva kursa.

Među borcima su 80% omladinci. Po nacionalnom sastavu su barci 15% Hrvati, 2°/« Česi, a ostalo Srbi.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu

Politkomesar:
Duško Brkić

Komandant:
Vinko Antić

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

14. IV 1943.

Izvještaj Kotarske oblasti u Slav. Požegi Velikoj župi Livac — Zapolje o stanju i kretanju izbjeglica na području kotara.

Sumarni popis
izbjeglica po kotarevima na području kotarske oblasti Požega

Red. br.	O b é i n a	Iz kojeg su kotara		Ukupno u Opaska obćini
		K o t a i r	Koliko	
1	Bektež	Bos. D.ubica	35	124
		St. Gradiška	12	
		Stolac	12	
		Čapljma	7	
		Kutina	4	
		Posušlje	13	
		Omiš	41	
o	Pož. Brestovac	Stolac	231	585
		Čapljina	94	
		Mostar	82	
		Neveisinfje	63	
		Ljubuški	19	
		Ravno	42	
		Bos. Dubica	11	
		Pakrac	43	

4 Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 79 i 114.

Red. br.	O b ć i n a	Iz kojeg su kotara		Ukupno u Opaska obćirai
		K o t a r	Koliko	
3	Jakšić	Šanski Most	19	544
		Čapljina	174	
		Stolac	134	
		Ravno)	42	
		Omiš	57	
		Tomislavgrad	32	
		Bos. Dubica i St. Grad.	86	
4	Mihaljevci	Bos. Gradiška	3	193
		Stolac	96	
		Nevesinje	1	
		Senj	25	
		Sanskli Most	45	
		Karlobag	15	
		Bos. Krupa Ravno	14 7	
5	Kaptol	Čapljina	38	211
		Stolac	80	
		Ravno	32	
		Jajce	3	
		Imotski	3	
		Sanski Most	55	
6	Kutjevo	Stolac	40	243
		Posušje	111	
		Čapljina	63	
		Sanski Most	5	
		Ključ	5	
		Omiš	11	
		Udbina	8	
7	K u l a Jozephsfeld			
8	Ruševo	Nevesinje	22	63
		Stolac	9	
		Imotskli	12	
		Bos. Dubica	10	
		BoS. Gradiška	10	
9	Pletemica	Stolac	166	
		Ravno!	26	
		-Imotski	20	

i 73 PH	O b ć i n a	Odakle su doselili		Ukupno u obćini	Opaska
		Iz kotara	Koliko		
		Omiš	21		
		Ravno!	44		
		Senj	5		
		Perušić	6		
		Novi Vinodol	23		
		Udbina	2		
		Pakrac	1	314	
10	Požega Vanjska	Sainski Most	8		
		Banja Luka	5		
		Udbina	4		
		Stolac	99		
		Nov! Vinodol	13		
		Nevesinje	6		
		Bos. Dubica	37		
		Čapljina	29		
		Mostar	5		
	Ljulbinje	7	213		
11	Stražeman	Sanski Most	25		
		Gor. Grad	5		
		Pasus je	27		
		Otočac	14		
		Karlobag	14		
		Senj	7		
		Mostar	1	93	
12	Velika	Omiš	55		
		Sanski Most	12		
		Stolac	5	72	
13	V etovo	Stolac	145		
		Ravno	12		
		Čapljina	47		
		Mostar	18		
		Sanski Most	41	303	
	Vilićselo	Iz Hercegovine	263	263	Sela ne- prohodna zbog ugro- ženosti partizana
M. P.				Kotarski predstojnik: (Glunčić)	
Original u HA, Slav. Požega. Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 5/III.					

15. IV 1943.

Žalba Općinskog poglavarstva u Komletincima Kotarskoj oblasti Vinkovci u kojoj se navodi da su predstavnici 369. legionarske divizije samovoljno izvršili otkup stoke u selu Otoku kraj Vinkovaca.

Dana 31. ožujka primilo je ovo poglavarstvo obavies't od obćinskog poglavarstva u Otoku, da dana 1. travnja 1943. godine u 9 sati prije podne dolazi u obćinu Komletinci komisija 369 Vražje divizije¹ radi prinudnog odkupa stoke i da se u tu svrhu odredi, da sva stoka (svinje i goveda) imadu se dotjerati pred obćinu.

Ovo je poglavarstvo po tome postupilo i gornje učinilo.

Kada je 1. travnja o. g. stigla spomenuta komisija u o'sobi jednog civila po imenu Martin Kovač i još sa nekoliko domobrana, obć. je načelnik upitao spomenutog gospodina Kovača, da li imade odobrenje za taj posao t. j. odobrenje od kotarske oblasti u Vinkovcima ili odobrenje od Zajednice za promet stokom i stočnim proizvodima u Zagrebu.

Spomenuti gospodin se je napravio, da uobće ne zna govoriti hrvatski, već samo je na njemački zatražio na temelju gornjega traženja obćinskog načelnika, da dode njegova vojska, i da obćinskog načelnika uhapsu radi njegovog traženja. Nakon kraćeg razlaganja obćinSki načelnik je popustio, jer je vidio, da ne vriedi uobće se upustiti sa naoružanim ljudima.

Odkup je odpočeo. Seljaci su tjerali ispred spomenutog goispodina svoju stoku, a gospodin Kovač je uzimao ono što se je njemu svidilo, bez obzira kakovog je stanja stoka t. j. da li je stoka prikladna ili nije. Za dokaz toga prilažu se dva zapisnika iz kojih se vidi, da su krave, odnosno junice bile steone i da je to za seljaka bila velika šteta.

On je uzimao i onu stoku naročito goveda, koja se je po seljacima ostavljala za priplod, te je i to bila velika šteta. Što se tiče uzimanja svinja o tome ne treba ni govoriti.

Nakon što je izvršen posao i kada je spomenuti gospodin Kovač rekao da imade dovoljno stoke, a to sve pravi se da ne zna hrvatski govoriti naredio je, da se stoka tjera u Otok, gdje će biti vagana i utovarena u vagone.

On je po svojem običaju otišao na ručak i na daljnje pijančevanje, koje je činio sve do jučer, dne 14. travnja o. g. na području otve obćine.

Stoka je na vagi vagana, ali kako je vagana to samitoa vlastnioima nije poznato, nego je poznato samo to, da stoka nije nikako plaćena.

Prema priloženom priepisu izkaza vidi se koliko je pojedini komad stoke bio težak i koliko mu je za taj komad stoke izplaćeno po gospodinu Kovaču.

¹ 369. legionarska divizija, poznata pod imenom Vražja, formirana je 1942. god. od ljudstva prisilno mobiliziranog u NDH, koje je slano na vojnu izobrazbu u Austriju u Stockerau (Stokerau). Uniforma i komandni kadar jedinice bili su isključivo njemački. Ova jedinica bila je namijenjena za istočni front, ali uslijed razvoja NOP-a u Hrvatskoj, Nijemci su bili prisiljeni da je prebace na teritorij NDH, gdje je i ostala sve do kraja rata. U toku IV ofanzive, ojačana jednim pukom njemačke 18. rezervne divizije i Trećim domobranskim zdrugom, vršila je operacije na sektoru Sisak — Sun ja — Kostajnica. U sastavu je imala dva puka: 369. i 969. (kasnije 370), svaki sa po tri bataljona i jedan artiljerijski puk s ostalim dijelovima divizije, a jačina operativnog sastava jedinice bila je oko 16.000—17.000 vojnika sa oko 2.500 njemačkih oficira i podoficira.

Vidi se, da nisu niti goveda niti svinje izplaćivani po maksimalnoj cieni.

Spomenuti je, da je g. Kovač na stanici — postaji Otok prigodom utovara stoke bio toliko grub, a tako isto i prigodom oduzimanja stoke, da je na pojedine ljude vadio revolver (Marka Astral).

Nakon što je stoka predana i odpremljena, vlasnici stoke su se počeli protiv toga buniti, ali i njihovo žaljenje i buna nije važila ništa, jer gospodin Kovač je svaki dan i pored toga pijančevao u društvu je imao i neku žensku, a sami vlasnici neka gledaju što rade oni koji su od vlasti poslani.

Moli se naslov, da po ovome poduzme svoje mjere, a to prema nalogu Priradnog nadzornika g. Zigmunda.

Blagajnik:		Za Poglavnika i Dom spremni!
Salovac v. r.	M. P.	Načelnik:
		Đojić v.r.

Za točnost prliepisa² jamči:
U Vinkovcima, dne 13. travnja 1943.

	Kotarski predstojnik
M. P.	Ivan Tolj v.r.

Original u DA, Zgb.
Mikrofilm u HIS, Slav. Brod, f. 3/DAZ.

15. IV 1943.

Izvjestaj organizacionog vođe Njemačke narodne skupine u NDH o organizacionom stanju, moralu i borbenom raspoloženju pripadnika Skupine od 15. marta do 15. aprila 1943. godine, i o otežanom radu Skupine uslijed učestalih akcija partizana na njemačka naselja i personalnih promjena u vodstvu mjesnih i okružnih skupina zbog poziva u oružane SS jedinice.

I. Organisatorischer Auf- und Ausbau, Aenderungen.

Der Stand der Ortsgruppen wie auch der Stützpunkte im ganzen Siedlungsgebiet ist nach vorliegenden Meldungen noch unverändert. Im Kreise Mitteldrau — Ilowa werden zwar Umsiedlungen und Umgruppierungen einzelner Ortsgruppen und Stützpunkte vorgenommen, die aber bis heute noch keinen endgültigen Abschluss fanden. Im ganzen Gebiet dieses Kreises kann keine völkische Aufbauarbeit vorgenommen werden, da es im Ganzen von den bolschewistischen Horden mehr oder weniger bedroht ist. Dasselbe gilt auch für den westlichen Teil des Kreises Unterdrau.

² Ovo je samo jedna od 33 žalbe stanovnika sela na području kotara Đakovo, Vinkovci, Županja i šid^ povodom samovoljnog otkupa stoke, a koje su služile kao prilog žalbi Zajednice za promet stokom i stočnim proizvodima u Zagrebu kod Ministarstva narodnog gospodarstva.

II. Tätigkeit im vergangenen Monat.

Die Tätigkeit in der Zeit vom 15. III. — 15. IV. I. J. bezog sich auf die zurückgestellten Jahresappelle, die aus verschiedenen verkehrstechnischen und anderen Gründen nicht zur gegebenen Zeit durchgeführt werden konnten. Es wurden im Kreise Sawe—Donau die Jahresappelle im Opatovac, Kuküjevcd, Morović, Lipovac, Sid und Arbeitsbesprechungen in den Ortsgruppen Sarengrad, Ilok, Erdevik Calma, Tompojevci, Sidski Banovci, Sotin und Borovo durchgeführt. In den Ortsgruppen wo die Jahresappelle durchgeführt wurden, fand auch eine Arbeitsbesprechung mit den alten und neu hinzugezogenen Amtswaltern statt. An den meistern dieser Besuche war auch der Kreisgeschäftsführer der Kreisleitung Sawe—Donau Peter Spreizer beteiligt. Im Kreis Unterdrau wurden Arbeitsbesprechungen in den Ortsgruppen Vel. Kopanica, Vrpolje, Piškorevci, Đakovo, Đakovačka Satnica, Đak. Selci, Gorjani, Vuka, Ermestimenhof, Oberjosefsdorf und Deutsch Bresnitz durchgeführt. Bei diesen Besuchen der Ortsgruppen kam ich, besonders in der Umgebung von Đakovo mit den führenden Männern der umliegenden Ortsgruppen in Berührung und konnte mit Freude feststellen, dass die Stimmung trotz der gefährlichen Lage, besonders was sie anbelangt hoch ist. Es ist ein Zeichen, dass unsere noch zurückgebliebenen Amtswalter innerlich fest und stark sind. Diese Stimmung überträgt sich auch mehr oder weniger auf die Gefolgschaft, obzwar die nicht so zuversichtlich wie ihre führenden Männer in die Zukunft blicken.

III. Aenderungen im Personalstand.

Durch die grossen Aenderungen im Personalstand der einzelnen Ortsgruppen, die durch die ständige Einziehung der waffenfähigen Männer hervorgerufen werden, lässt die Arbeit im Siedlungsgebiet sehr herabsinken. Die neueingebauten Amtswalter, die ja den guten Willen haben, können aber, da sie lange Zeit der völkischen Arbeit ferne geblieben waren, nicht vollauf bezeichnet werden. Es wird noch eine lange Zeit beanspruchen bis diese die Arbeit im Sinne des Nationalsozialismus durchgreifend bewältigen werden. Da nun selbst auch in der Vdlksgruppenführung grosse Veränderungen wegen Einrückung zur Waffen-SS vorgenommen werden, dürften sich die Arbeiten im Gebiete im Anfang etwas schwieriger gestalten. Ab 1. V. d. J. ist der Leiter der Kreisorganisationsstelle des Kreises Unterdrau Kd. Fritz Johler auf 9 Monate beurlaubt und der Leiter des Organisationsamtes der Volksgruppenführung Kd. Klaus Toni Jäger auf Kriegsdauer beurlaubt und der Waffen-SS freigestellt.

IV. Tätigkeitsplan für den nächstfolgenden Monat.

Die Jahresappelle im Siedlungsgebiet sind nun alle durchgeführt und somit dürfte sich die Arbeit in kommender Berichtszeit auf die Kanzleiarbeit beschränken. Immerhin sind öftere Besuche im Gebiete draussen von besonderer Bedeutung, da es noch viele Ortsgruppen gibt, die noch von keinem Amtswalter der Volksgruppenführung besucht wurden.

V. Die Tätigkeit hemmende Schwierigkeiten und Hindernisse.

Die Arbeit im Gebiet wird vom dem herrschenden Verhältnissen sehr beeinträchtigt. Während der Kreis Sawe—Domau vollauf arbeitet was auch

vom Grossteil des Kreises Ostsyrmien behauptet werden kann, steht die im Kreise Unterdrau und Mitteldrau—Ilöwa sehr tief. Dies ist auf die ständigen Unruhen, die in den Gebieten der letztgenannten Kreise die durch die Aufstände der bolschewistischen Banden hervorgerufen werden, zurückzuführen. Die führenden Männer können sich überhaupt nicht in ihren Siedlungen zeigen, denn sobald sie erspäht werden, werden sie verschleppt.

VI. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft

Bei den Inspektionsreisen im Siedlungsgebiet, wie auch bei den Jahresappellen, konnte ich trotz der misslichen Lage der Siedlung, die ich besucht habe feststellen, dass die Stimmung der Gefolgschaft, wenn auch gedrückt, so doch stark und vom Siegeswillen überzeugt getragen ist. Einzelgänger gibt es noch immer und diese sind auch eine Hemmung, die unsere Volksgenossen oft mit falschen Zuflüsterungen zu verführen und die Gefolgschaft untreu zu werden versuchen. Aber unsere Gefolgschaft weiss sich mit solchen Kreaturen auseinanderzusetzen und diese Erscheinungen wirken sich nicht zu tief bei den Volksgenossen aus.

VII. Verhältnis zu den gleichartigen Einrichtungen des Staates und des Staatsführenden-Volkes.

Wie in der vorigen Berichtszeit.

Heil Hitler!

Jäger¹

Leiter des Organisationsamtes

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/II.

15. IV 1943.

Upute Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske svim štabovima podređenih jedinica i komandama područja o postupku sa zarobljenim domobranima.

U domobranstvu se sve više očituje raspoloženje domobrana da ne ginu za Hitlerovu propalu avanturu, to sve više polažu oružje i uručuju ga našoj Narodno Oslobodilačkoj vojsci. Do sada smo običavali ovako ve domobrane, u koliko bi ih bio veći broj, puštati kući. Nova nam situacija nameće potrebu da prestanemo sa takvom praksom.

U prvome je redu proglašena u potlačenoj Evropi t. zv. totalna mobilizacija.¹ Hitler je odlučio da mobilizira i iskoristi u cilju produženja rata sva sredstva i svakoga čovjeka. Danas nema u Evropi čovjeka, koji neće ili stupiti u borbu za što Skoriје obaranje fašizma ili biti iskorišten za produženje njegovog života. Svaki će dakle pušteni domobran biti ponovno mobiliziran i ponovno bačen u borbu protiv slobodnih naroda SSSR-a, protiv vojske naših saveznika, protiv naše N. O. Vojske.

¹ Toni Klaus Jäger (Jeger)
¹ Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1 i dok. br. 6, objašnjenje 8.

Poznata je stvar da domobrani, koji su se jednom predali, nastoje izbjeći ponovu mobilizaciju i da nam obećaju da će bježati od kuće i u slučaju nemogućnosti izbjegavanja mobilizacije — pobjeći u Narodno oslobodilačku vojsku. Bez obzira na to, što se danas takvim postupcima čine sve veće poteškoće, jer je okupator pooštrio mjere prisilne mobilizacije, pojavljuje se još jedna poteškoća. Ona je političke prirode.

Pojavljuje se na površini do sada ne aktivna 'ili slabo aktivna grupa reakcionarnog vodstva HSS-a, koja nam pravi te nove poteškoće. Oni su dali direktivu da se stupa u domobranstvo i da se mobilizacionim pozivima okupatorskih slugu treba odazivati. Oni te svoje postupke temelje na tome da valja u domobranstvu imati »naših« ljudi, koji će u »odlučnom času« domobranstvo prevesti na stranu saveznika i kao tobože uzgred — dovesti na vlast ovu reakcionarnu grupu vodstva HSS. Do toga bi t. zv. »odlučnog časa« hrvatski narod trebao pokorno služiti okupatora i davati svoje živote za njegovu propalu stvar za njegove razbojničke imperijalističke ciljeve, za njegovu borbu protiv slobode drugih naroda, za borbu protiv naše vlastite slobode.

Ova se grupa ne žaca u interesu svojih eventualnih izgleda dolaska na vlast baciti narodne mase u naručje fašističkih razbojnika i prepustiti ih da budu topo vska hrana. Oni s veseli em gledaju kako se domobrani guraju u borbu protiv Narodno oslobodilačke vojske u nadi da će nas fašizam razbiti i narod ostati bez onih, koji su ga vodili i branili u njegovim najtežim časovima, bez onih, koji uživaju i zaslužuju povjerenje naroda, te tako ta šaka kukavica i izdajica moći lakše ovladati narodnim masama.

Ta izdajnička grupa gradi svoje organizacije, pokušava svoje mreže rasplesti i do zadnjeg sela i odande provoditi svoju izdajničku rabotu. U cilju obmanjivanja naroda govore, kako ne valja stupati u Narodno oslobodilačku vojsku jer će ova izgubiti, a »Šta će nam Hrvatska bez Hrvalta?« kao da ni oni ne guraju Hrvate u smrt za račun okupatora. Govore o pobjedi Engleske te najavljuju neke tObožnie »engleske« planove o uređenju Evrope iz kojih bi slijedilo kako će se Englezi založiti za upravo onako uređenje Evrope, kakvo njima treba. Atlantsku povelju namjerno nastoje sakriti.

Ovim prividno »jasnim« i »razumljivim« parolama nastoje ovi izdajnici stvoriti povjerenje naroda prema sebi i podgrij **alti** povjerenje, koje je nekadašnje rukovodstvo HSS-a bilo uspjelo prema sebi stvoriti. Uslijed ovoga ranijeg ugleda i utjecaja i vještine obmanjivanja znatno se olakšava posao okupatoru prilikom mobilizacije ljudstva, te zbog toga treba poduzeti nove mjere, da bi se omeo uspjeh.

Svaki kući pušteni domobran, morat će ponovno u vojsku okupatorovih slugu. Njega će još oblijetati i svi novi agenti i nastojati ga odgovoriti od pomisli na novu predaju. Zato ćemo od sada dosljedno provoditi naše odluke o nepuštanju domobrana kući, nećemo ih više puštati ni u slučajevima kada se preda velika jedinica.

U tom nam poslu ne smije biti smetnjom što nema mogućnosti da **odmah** uključimo u naše redove toliki broj novih boraca, od kojih veći **broj** nije sasvim dobrovoljan. U nemogućnosti momentalne mobilizacije **domobrana**, operativne jedinice će sive upućivati najbližoj vojnoj pozadinskoj vlasti, koja će ih povremeno smjestiti, dati im političkog instruktora i **od vremena** do vremena upućivati ih u najbližu operativnu jedinicu.

Pozadinske će vojne vlasti dobiti od našega odsjeka za Vojne vlasti u pozadini konkretne upute o uređenju ovog pitanja.

Naročito primjećujemo da su svi domobrani budući p'artizani i da se tako treba prema njima odnositi. To znači da ih ne treba preoblačiti i da im treba davati hranu kao i partizanima.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
V.² Bakarić

M. P.

Komandant:
Ivo Rukavina

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 43/1.

15. IV 1943.

Izvještaj Štaba IV divizije Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o akcijama Divizije od 1. marta do 16. aprila 1943. godine.

U posljednjem našem izvještaju,¹ upućenom Naslovu, obuhvatili smo sve akcije koje je naša Divizija izvršila od svog formiranja (1. I. 1943), pa do akcije na Garešnicu (22. II. 1943) zaključno, napomenuvši tu i borbe koje su jedinice naše divizije vodile među tim akcijama, kao i povratak divizije iz Hrvatske na naš oslobođeni teritorij u Slavoniji (28. II. 1943).

Ovaj izvještaj² obuhvatit će pak vremenski period od tog povratka do početka ofanzive na naš slobodni teritorij (20. III. 1943). Taj period može se podijeliti na dva izrazita vremenska odsjeka:

a) Od 1. III. do 15. III. o. g. — kroz koje su se vrijeme jedinice naše divizije odmarale nakon napornih marševa, poduzimale sve mjere za suzbijanje^ pjegavca, koji se počeo sve više širiti, sređivale se nakon krvavih obračuna s neprijateljem u utvrđenim uporištima, te se vojnički i politički pripremale za nove akcije.

k) Od 15. III. do 20. III. o. g. — kroz koje vrijeme su naše dvije brigade (XVI. i XVII.) suzbijale lokalne neprijateljske upade na naš oslobođeni teritorij s ciljem, da pljačkaju naša sela i unište naše bolnice, a dr-uge dvije brigade (XII. i XVIII.) izvršile su kroz to vrijeme slijedeće akcije:

² Vladimir Bakarić

¹ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 128, str. 280—290.

• * Izvještaj je pisan u dva dijela. U drugom dijelu sadržane su akcije Divizije u toku i po završetku operacije »Braun«, tj. do 16. aprila 1943. godine.

- 1.) 16. III. 1943 akciju na neprijateljsko uporište Velika³ (sekcija Požega 1:100.000).
- 2.) 19. III. 1943 akciju na neprijateljsko uporište Vetovo (sekcija Požega 1:100.000).
- 3.) 19. III. 1943 akciju na neprijateljsko uporište Kutjevo (sekcija Požega 1:100.000).

Ad 1. Akciju na Veliku izvršila su tri bataljona XII. i XVIII. brigade u noći između 15. i 16. III. o. g. dok su ostale snage tih brigada bile na zasjedama zbog bliskih neprijateljskih uporišta, osobito Požege.

Snage neprijatelja u Velikoj bile su: 105 domobrana i 7 žandara s naoružanjem 6 puškomitraljeza, 2 laka minobacača i ostalo karabini.

Ratni plijen: Naikon 6 i pol salti borbe napadnuto uporište je likvidirano potpuno. U samom uporištu i na zasjedama uhvaćen je slijedeći ratni plijen: Zarobljeno 100 domobrana, među njima 1 satnik, 1 natporučnik, 1 žandarski vodnik, te 6 žandara.

Uhvaćeno oružja: 1 teški mitraljez, 7 puškomitraljeza, 4 ručna mitraljeza, 2 laka minobacača sa 20 mina, 114 karabina, 30 ručnih bombi 13.000 metaka i 5 punih redenika za teški mitraljez, te 1 postolje za teški mitraljez i mnogo ostalog raitnog materijala.

Zapaljeno i uništeno: 2 željezničke stanice, 1 kompozicija teretnih vagona, 1 žandarmerijska stanica, 1 privatna zgrada iz koje su domobrani davali otpor, 1 tvornica špirita. Srušeno: 2 mosta na pruzi i cesti Velika — Požega, te razoreno oko 100 metara pruge i tt. veza na pruzi Požega — Velika.

Gubitci neprijatelja: 20 mrtvih i oko 35 ranjenih. Naknadno je likvidirano još 19 zarobljenika, koji su pružali žestok otpor.

Naši gubitci: 6 mrtvih i 17 ranjenih. Mrtvi drugovi sahranjeni su na groblju u Velikoj. Naknadno od rana mrtvih nije bilo.

Utrošak municije: Utrošeno oko 10.000 metaka, 8 ručnih bombi, 6 mina za laki minobacač i 15 mina za teški minobacač. Višak puščane municije 3.000 metaka, 22 ručne bombe, 14 mina za laki minobacač. Izgubljenog oružja nema.

Smrću heroja pala su dva druga Nijemca, koje smo zarobili u Okučanima (jedan iz Bijele Crkve, a drugi iz Njemačke). Oni su kao zarobljenici ostali da se bore u našim redovima protiv fašizma. Pali su režući bodljikavu žicu pred neprijateljskim bunkerima.

Pohvalu zaslužuje zarobljeni domobranski oficir drug Gošpar,⁴ koji je odličnim rukovanjem teškim minobacačem doprineo likvidaciji uporišta.

Odličan se pokazao I. bataljon XII. brigade, koji je na zasjedi prema Požegi zarobio neprijateljsku domobransku satniju i preko polovicu uhvaćenog oružja u ovoj akciji plus teški mitraljez.

Kritički osvrt na akciju:

Akcija je izvedena djelomično po planu. Greške koje su pri tom učinile naše jedinice su slijedeće:

³ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 13*7, str. 315—318.

⁴ Franjo Kofler

Bataljon XVIII. brigade koji je trebao da organizira blokadu (streljački stroj) oko Velike za hvatanje bjegunaca iz uporišta, nije to solidno izveo, ma da je posebno u naređenju za napad naglašeno, da se taj obruč treba pojačati prema južnom dijelu sela. Posljedica toga bila je, da je priličan broj neprijateljskih vojnika pobjegao iz uporišta i to naravno baš u južnom pravcu.

Dalje, od tri pala druga XII. brigade poginula su dvojica od mine našeg teškog minobacača zato što komandant⁵ bataljona XII. brigade koji je bio u napadu nije održavao valjano vezu sa vodom minobacačkog odjelenja. Zbog toga je bačena još jedna mina u momentu kad su borci pomenutog bataljona već počeli da hvataju neprijateljske vojnike, koji su, demoralisani jakim detonacijama pogodaka našeg bacača, počeli u paničnom bijegu napuštati svoje bunkere.

Grešku je načinio i II. bataljon XVIII. brigade, koji se pred zoru povukao suviše daleko od napadanih objekata, što je imalo za posljedicu da su domobrani iz tih objekata, protjerani minobacačem, u većem broju pobjegli. Stab toga bataljona osim toga nije izvjestio o svom povlačenju Stab svoje brigade, te se time greške još više osjetile, jer je time izgubljena veza između Štaba brigade i štaba bataljona.

Uopće, u ovoj akciji presudnu ulogu odigrao je teški minobacač odnosno drug Gošpar, koji je odličnim rukovanjem tim oružjem doprinjeo likvidaciji žandarmerijske stanice i domobranske posade u Spahiluku. Ta dva objekta najme bili su toliko utvrđeni da bi smo ih s puškama i puškomitraljezima teško, da se ne kaže nikako, mogli likvidirati.

Veza Štaba Divizije sa štabovima brigada u početku je slabo funkcionisala. Kasnije se to popravilo i izvještaji su stizavali redovito.

Naročite napomene:

Nakon likvidacije tog uporišta moral i borbenost naših boraca vidno ^{JU} porasli, a osobito kad su vidjeli kakovo utvrđeno uporište su likvidirali. S druge pak strane strašno se poljuljao moral branioca ostalih neprijateljskih uporišta, koji su svi čvrsto vjerovali, da je Velika ne osvojiva. To je imalo za direktnu posljedicu to, da su iz neprijateljskog uporišta Kaptola i Tornja još istog dana pobjegli branioci uporišta ustaše i kulturbundaši.^B

Ad 2. Akciju na Vetovo izvršile su naša XII. i XVIII. brigada 19.

III. 1943. rano u jutro u 4.30 sati. U napadu su učestvovala naša dva bataljona.

Prema informacijama snage neprijatelja u tom uporištu trebale su biti: 90 kulturbundaša i ustaša sa 12 puškomitraljeza i 1 teškim mitraljezom, no nakon likvidacije uporišta saznali smo od zarobljenika da ih je bilo svega 30 kulturbundaša sa 4 puškomitraljeza.

Ratni plijen:

Nakon jednog sata borbe uporište je likvidirano i uhvaćen je u uporištu i na zasjedi slijedeći ratni plijen: 6 puškomitraljeza, 3 ručna mitraljeza, 2 laka minobacača, 25 karabina, 16.000 puščanih mauzer metaka, par

⁵ Ivan Jergović

⁶ Odnosi se na ES bataljon u pripravnosti »Prinz Eugen«, formiran od pripadnika Njemačke narodne skupine u NDH.

sanduka ručnih bombi i mnogo vojničke opreme, te 10 kola ostalog plijena (brašna, graha, vina i t. d.).

Zarobljena su 3 kulturbundovca, od kojih je 1 satnik, ranjen i uhvaćen od naše zasljeđe prema Kutjevu, kojii je s jednom bojnom pošao od Pletemice u pomoć Vetovu.

Gubitci neprijatelja: 16 mrtvih kulturbundovaca u samom uporištu i 1 njemački satnik, koji je kamionom pokušao bježati od Kutjeva prema Požegi. U Vetovu je poginulo i nekoliko civila, koji su bili prisiljeni da stražarče po noći s vojskom u bunkerima.

Naši gubitci: 3 mrtva i 5 ranjenih drugova. Mrtvi drugovi sahranjeni su u Vetovu na groblju.

Naknadno od rana umrlih nema.

Utrošak municije: Utrošeno je 2.000 metaka i 10 ručnih bombi. Višak municije 14.000 metaka i 60 ručnih bombi.

Neprijatelj, poljuljanog morala i iznenađen našim napadom u cik zore, nije mogao pružiti žestoki organizovani otpor, te prema tome nije moglo doći ni kod naših boraca do izražaja osobito herojstvo.

Pohvaliti treba bataljon XVIII. brigade, koji je na zasjedi prema Kutjevu pripustio na vrlo blisko odstojanje jednu neprijateljsku bojnu iz Pleternice, te je istu u najkraćem vremenu raspršio.

Kritički osvrt: Ova akcija izvedena je potpuno po planu. Jedino što je bataljon XVIII. brigade koji je blokirao uporište, nije to izveo pravilno te je desetak bandita uspjelo da pobjegnu, među njima i zapovjednik posade. Rukovodstvo starješina nije moglo doći do osobitog izražaja jer je uporište likvidirano već u prvom naletu. Isto to važi i za veze.

Naročite napomene: Neprijatelj koji je p'Ošao u pomoć Vetovu iz Požege, Pleternice i Kutjeva u jačini od oko 2 bojne, bio je razbijen. To je osobito povoljno djelovalo na i onako veliku borbenost naših partizana, te su i sami zahtjevali, da se produži sa čišćenjem Požeške kotline od neprijateljskih uporišta, koji su služili Požegi kao predstraža (u to su stigle i ostale naše dvije brigade XVI. i XVII.) i istog dana 19. III. 1943 u večer u 20 sati napali smo Kutjevo.

Ad 3. Napad na Kutjevo izvršila su dva bataljona XVII. brigade. Prema informacijama neprijateljske snage u tom uporištu bile su 150 neprijateljskih vojnika vještački slabo utvrđeni.⁷

Kad su naše snage upale u mjesto, nisu uopšte našle neprijatelja. Banda, čuvši da je pala Velika i Vetovo i videći kako im po Požeškoj kotlini bezglavo bježe njihove bojne, pobjegli su i sami u Požegu nekoliko sati prije napada na njihovo uporište.

No ipak se uhvatilo u samom mjestu neku domobransku patrolu od 22 domobrana, koja se sa oružjem bez borbe predala. U samom mjestu nađeno je još nekoliko karabina tako da je ukupan ratni plijen bio: 29 karabina, 2 pištolja, 10 ručnih bombi, 600 puščanih metaka i 22. vojničke uniforme.

⁷ Dijelovi Druge bojne 4. pješačkog puka.

Naročite napomene: Upravo kad je Stab divizije pravio plan za daljnje čišćenje neprijateljskih uporišta (Kula, Bektež, Čaglin i t. d.) došao je iz Štaba III. Operativne Zone izvještaj da predstoji ofanziva na naš oslobođeni teritorij, te su se snage divizije morale rasporediti za obranu teritorija, pozadinske organizacije, naroda, a osobito naših bolnica. Time je prekinuto čišćenje Požeške kotline.

Ukupan ratni plijen dakle kroz tih par dana bio je slijedeći:

Zarobljeno 140 neprijateljskih vojnika i 3 oficira.

Ubijeno 56 vojnika i 2 oficira.

Ranjena preko 60 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno: 1 teški mitraljez, 13 puškomitraljeza, 7 ručnih mitraljeza, 4 laka minobacača, 168 karabina, 29.000 puščanih mauzer metaka, oko 100 ručnih bombi i mnogo ostalog ratnog materijala.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ ZA VREMENSKI PERIOD od 20. III. do 16 IV. 1943.^s

Dne 20. marta 1943 započela je neprijateljska ofanziva⁹ na naš oslobođeni teritorij u Slavoniji, obuhvatajući Psunj, Papuk i Dii. Neprijatelj je počeo da nadire u kolonama: od Čačinaca, Slatine, Đulovca, Daruvara, Lipika, Okučana Požege i Broda (sekcije Pakrac, Slatina, Bjelovar, Slav. Požega i Brod 1:100.000).

Snage neprijatelja i pravci nadiranja:¹⁰ Prvih dana ofanzive snage neprijatelja bile su srazmjerno malene (oko 10.000 domobrana, ustaških legionara, kulturbundovaca i Njemaca), no naišavši u više pravaca na snažan otpor naših snaga, dovlačio je iz udaljenijih garnizona (Osijek, Bjelovar, Virovitica, pa čak i iz Bosne) stalno pojačanje, tako da je ofanzivu završio Oko 30.000 neprijateljskih vojnika.

Naše snage i početni rasporedi:¹¹ Naše snage, četiri brigade¹² IV. divizije i dva partizanska odreda¹³ III. Operativne Zone, pod rukovodstvom Operativnog štaba,¹⁴ formiranog od štaba divizije i štaba III. operativne zone bile su raspoređene u glavnom prema sjeveru i zapadu, odakle su upadale 4 prve neprijateljske kolone.

Radi lakšeg rukovođenja formirana su još dva niža operativna štaba za XVI. i XVIII. brigadu jedan,¹⁵ a za XII. i XVII. brigadu drugi niži operativni štab.¹⁶ Pod svaki od tih štabova potpao je po jedan Partizanski Odred III. Operativne Zone.

Tok ofanzive: Ofanziva je trajala u glavnom deset dana: počela je 20. III. 1943. a završila je 31. marta 1943. kad se glavnina neprijateljskih

⁸ Vidi dok. br. 22, 23, 27 i 40.
⁹ Radi se o operaciji »Braun« koju su poduzele okupatorsko-kvislinške partizana u Slavoniji. Vidi aok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 25, snage u cilju uništenja 27, 31, 33, 40, 47 i 53.
¹⁰ Vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.
¹¹ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 148, str. 349—353.
¹² Odnosi se na XII, XVI, XVII i XVIII NO brigadu IV divizije NOVH.
¹³ Odnosi se na I i II odred III operativne zone.
¹⁴ Operativni štab za Slavoniju formiran je pred sam početak operacije »Braun« radi što uspješnijeg djelovanja i rukovođenja snagama Divizije. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 6.
¹⁵ Od štabova XVI i XVIII NO brigade formiran je niži operativni štab pod nazivom Operativni štab XIX brigade, čim je završena operacija »Braun«, odmah je rasformiran.
¹⁶ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 148, str. 349—353.

snaga povukla s našeg oslobođenog teritorija. Manji dio snaga ostavio je neprijatelj na nekoliko važnijih mjesta, raskrsnica u sred našeg oslobođenog teritorija sa zadatkom da ometaju i poslije ofanzive sređivanje naše pozadine i slobodnog kretanja i rad naših borbenih jedinica. Te posade u glavnom svuda u jačini od po jedne bojne bile su: u Kamenskom,¹⁷ Bučju, Voéinu i Borcima.

Već drugi dan ofenzive bile su dvije neprijateljske bojne koje su nadirale sa sjevera razbijene i odbijene.¹⁸ Treći dan raspršene su, zarobljene i potučene dvije bojne¹⁹ koje su nadirale s juga. Sve te četiri kolone razbila je naša XVI. i XVIII. brigada.

Pred veće trećeg dana uspjelo je neprijateljskim kolonama, da se probiju od Daruvara ii Vočina (tenkovima) ka centru našeg teritorija i time razdvoje našu XII. brigadu sa jednim bataljonom XVII. brigade od ostalih snaga XVII. brigade ii II. odreda.²⁰

Kroz daljnjih 7 dana ofanzive rukovodili su naši operativni štabovi sa XVI. i XVIII. brigadom odnosno sa XII. i dijelom XVII. brigade, dok je Glavni operativni štab za Slavoniju rukovodio sa ostalim bataljunima XVII. brigade i II. Odreda.

Kroz sve vrijeme ofanzive operisala je XVI. i XVIII. brigada na Papuku i Dilju, dok je XII. i XVII. brigada vodila borbe na Ravnoj gori i Psunju.

Ratni plijen: U toku ofanzive razbijeno je sedam neprijateljskih kolona, te je uhvaćen slijedeći ratni plijen:

Zarobljeno: 250 neprijateljskih vojnika i 9 oficira.

Od oružja uhvaćeno: 7 teških mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 23 ručna mitraljeza, preko 400 karabina, 1 top »Pito«, 2 teška minobacača, 150.000 puščanih metaka, 250 granata za »Pito«, 180 mina za teški minobacač, 100 mina za laki minobacač 100 granata za haubicu 100 mm, mnogo ručnih bombi i ostalog ratnog plijena osobito odjeće i obuće.

Uništena su 2 tenka i 2 kamiona, dok su 2 kamiona zaplijenjena u ispravnom sitanju.

Gubitci neprijatelja u ljudstvu: oko 500 mrtvih i oko 700 ranjenih.

Naši gubici: 110 mrtvih i 135 ranjenih i 120 nestalih. Ovdje je potrebno napomenuti, da od broja nestalih ima mnogo drugova koji će se vratiti u svoje jedinice i Stalno se vraćaju, jer su to u glavnom zalutale patrole i kuriri koji zbog naglih manevara naših jedinica riiSu pri povratku mogli da se sastanu s njima.

Vrlo mali broj ima pravih dezertera.

U ovoj ofanzivi osobito su se istakle naša XII., XVI. i XVIII. brigada koji su svojim upornim noćnim i danjim jurišima razbijali najbolje neprijateljske bojne. Naša XII. brigada svojim jurišem na kotu 911 koju je posjelo 200 Njemaca osvojila je istu, i na koti ostalo je 60 leševa njemačkih okupatora.²¹ Isto tako XVI. i XVIII. brigada noćnim jurišem na Kolcu (Papuk) zarobile su i raspršile dvije domobranske bojne.²²

¹⁷ Bučko Kamensko

¹⁸ Vidi dok. br. 12, 18 i 19.

¹⁹ Prva i Treća bojna IV gorskog zdrugu.

²⁰ Vidi dok. br. 22 i 23.

²¹ Vidi dok. br. 22.

²² Dijelovi Četvrte pješačke pukovnijeiz sastava skupine »Jug«. Vidi dok. br. 27 i 40.

Naša XVII. brigada nije toliko sa svoja dva bataljona učestvovala u samim borbama, ali su njeni borci izvršili jedan častan zadatak: svojim životima štitili su prvih dana ofanzive evakuaciju naših ranjenih drugova a kasnije na svojim leđima nosili su bolesnog komandanta divizije druga Petra Drapšina i ranjene drugove komandanta ²³ i komesara²⁴ III. Operativne Zone te zbog toga zaslužuju najvišu pohvalu.

Od pojedinaca osobito se Makao v. d. komandanta III. Operativne Zone drug Pepe,²⁵ koji je svojom prodornošću vodeći uporno bataljone XII. i XVII. brigade na junačke, herojske juriše, mnogo doprinjeo sjajnim uspjesima tih bataljona.

Isto tako valja pohvaliti načelnika štaba IV. divizije N.O.V.H. druga Milana StanivukoVića, koji je vještim manevrima nanio u tri maha neprijatelju ogromne gubitke zarobio mnogo neprijateljskog oružja i vojnika i provodio kroz najgušću mrežu neprijateljskih zasjeda bataljone XVI. i XVIII. brigade gotovo bez gubitaka.

Utrošak municije: utrošeno je oko 60.000 puščanih metaka i desetak mina teškog minobacača. Višak municije 90.000 metaka.

U borbama izgubljeno je 5 puškomitraljeza, a oštećeno 2 puškomitraljeza. Izgubljeno je također oko 200 karabina no potrebno je odmah naglasiti da je vrlo mali dio od tih pušaka pao neprijatelju u ruke u samim borbama. Jedan dio pogubili su naši umorni borci opterećeni sa dva ili tri karabina, na marševskim sastancima. Veći dio tih karabina nalazi se van divizije kod odreda III. Operativne Zone koji su bili u Sklopu brigade, a prije ofanzive slabo naoružani. Isto tako jedan dio nalazi se još kod civila, koji su za vrijeme ofanzive išli s našim borbenim jedinicama, da se zaštite od zvjerstava fašističkih okupatora te poslije okršaja uzimali oružje da olakšaju teret našim borbenim jedinicama. S vremenom će se to oružje sakupiti.

Kritički osvrt i iskustva stečena u ofanzivi: Slavonski oslobođeni teritorij nije još do sada doživio neprijateljsku reakciju većeg stila i mora se priznati da je to zateklo pomalo nepripravne kako naše vojne rukovodioce, tako, a još i više, i našu pozadinu.

Kod nas vojnika očitovalo se to, pomanjkanje iskustva prije svega u tom što smo površno prelazili preko informativnih izvještaja koji su daleko prije početka same ofanzive nagovještavali ovakvu ofanzivu.

Nadalje kad je već počela of anzi va raspored naših snaga na zapadnom dijelu teritorija nije bio pravilan. Umjesto da s koncentrisanim i jakim snagama temeljito uništavamo neprijateljske kolone jednu po jednu, čime bismo je efikasnije branili i obranili naš teritorij, mi smo rastegli na široki front dvije brigade. Rezultat je bio taj da se neprijatelj već treći dan probio na dva mjesta kroz taj front ka centru našeg teritorija. Dobro je učinjeno ipak što smo predvidjeli formiranje nižih operativnih štabova jer kad je nakon tri dana glavni operativni štab za Slavoniju izgubio mogućnost, upravljanja svim svojim snagama stupili su niži operativni šta-

²³ Bogdan Crnobrnja

²⁴ Marijan Stilinović

²⁵ Vicko Antić

bovi samostalno i 'samoinicijativno u dejstvo i pokazali se u ofanzivi vrlo dobrim.

Uopće štabovi brigada pokazali su se doraslim, da samostalno i s uspjehom rukovode svojim jedinicama. Niže rukovodstvo jos je mlado i treba im više znanja i Više iskustva kao i više osjećaja odgovornosti, da u potpunosti odgovara dužnostima koje im je povjerila naša Komunistička Partija, u narodno-oslobodilačkoj vojsci. Od strane Štaba divizije preduzete su sve mjere da se to što prije postigne. Osim Vojnih i političkih kurseva, koji se stalno održavaju van divizije ovaj štab počeo je izdavati u vidu lekcija vojni materijal pisan na osnovu naših iskustava, i stručnih vojnih udžbenika bivše jugoslavenske vojske (ratna služba, služba veze, nastava gađanja itd.). Na tom rade svi okretni oficiri i podoficiri koji su za vrijeme Jugoslavije svršili škole, vojne nauke, a sada se nalaze u našim redovima i odani su našoj borbi.

Općenito, može se reći da su naši borci izišli iz ove ofanzive očeličeni, a naši rukovodioci obogaćeni novim znanjem i iskustvom.

Što se tiče naše pozadine²⁶ za vrijeme ofanzive o tom će vas obavjestiti Štab III. Operativne Zone.

Borbe po završetku ofanzive: Kako smo već napred spomenuli neprijateljska ofanziva završila je u glavnom zadnjeg marta o. g., kad su se glavne neprijateljske snage povukle, ostale su samo neke bojne u našem oslobođenom teritoriju sa zadacima kako je to napred spomenuto. Tada su naše jedinice prešle u protivofanzivu u cilju da očiste naš oslobođeni teritorij od tih ostataka okupatorske bande.

Već 3. aprila o. g. napadnuta je posada u G. Borcima sa dva bataljona koja smo momentalno imali na raspolaganju.²⁷ Plijena nije doduše bilo, ali je neprijatelj protjeran s toga sektora i više se nije vratio. 5. aprila 1943. salatale su se sve naše snage u požeškoj kotlini i nakon kratkog odmora i sređivanja jedinica nastavili smo čišćenje našeg terena:

7. aprila 1943. napali smo neprijateljsku bojnu u Kamenskom.²⁸ Neprijatelj je pokušao bjeg neposredno prije našeg napada, ali je naletio na našu zasjedu i tu je ostavio 3 puškomitraljeza, 20 pušaka i 2 kare topovskih granata, te oko 16 lješeva.

8. aprila 1943. napali smo na Bučje.²⁹ Neprijatelj se ukopao i žestoko branio. Nakon deset sati borbe neprijatelj je protjeran, ostavivši na bojnopolju 42 mrtva i 60 ranjenih. Time je očišćen južni dio našeg teritorija.

11. aprila 1943. krenuo je iz Slav. Požege Slavonski Zdrug u jačini od 1.650 domobrana i ustaša sa jednom baterijom topova u pravcu Kamenske s namjerom »da opkoli i uništi naše brigade«. Četiri dana kretao se neprijatelj vrlo oprezno od Požege do Kamenski Šušnjara, a peti dan sačekala ga je naša XII. i XVII. brigada te je nakon 6 sati žestoke borbe taj zdrug potpuno raspršen, zarobljen i uništen.³⁰

²⁶ Vidi dok. br. 57, 60, 64, 79, 105, 108 i 114.

²⁷ Napad su izvršili dijelovi XVI i XVII NO brigade.

²⁸ Bučko Kamensko. Vidi dok. br. 12, 18 i 19.

²⁹ Isto.

³⁰ Vidi dok. br. 49, 50, 51, 56, 65 i 72.

U toj borbi uhvaćen je sledeći ratni plijen:

Zarobljeno 600 neprijateljskih vojnika, 10 oficira, a među njima i zapovjednik Zdruga — pukovnik Bosnić.³¹

Zaplijenjeno: sve tri poljske haubice 100 mm. sa 250 granata, 13 teških mitraljeza, 25 puškomitraljeza, 20 ručnih mitraljeza, 560 karabina, 4 teška minobacača, 15 lakih minobacača, 300.000 puščanih metaika, 100 mina za teški minobacač, 250 mina za laki minobacač, nekoliko sanduka ručnih bombi, 2 velike poljske kuhinje, 10 malih poljskih kuhinja, 600 pari cipela i čizama, 600 odijela i šinjela, 1 luksuzni automobil, 2 motocikla, te 15 kola raznog vojničkog materijala (ćebad'i, šatorskih krila itd. i mnogo hrane.)

Gubitci neprijatelja u ljudstvu: Pobijeno oko 100 bandita i ranjeno ih nekoliko stotina. Ostatak Zdruga u neredu se povukao u pravcu Požege i Pakraca.

Naši gubitci: 2 mrtva i 7 ranjenih. Utrošeno Oko 10.000 metaka i nekoliko ručnih bombi.

Kritički osvrt: Ova sjajna i dosad najveća akcija slavonskih partizana izvedena je potpuno po planu. Uspjeh se mora pripisati odlično izvedenom manevru naše XII. brigade, koja je udarila sa dva svoja bataljona neprijatelja s leđa, a sa druga dva bataljona s desnog boka u mOmenitu, kada je neprijatelj u »kara« poretku naišao na frontalnu vatru naše XVII. brigade. Neprijatelj, stjeran od naših jedinica u duboko usječenu cestu između Kamenskog i Vučjaka, nije imao vremena ni mogućnosti, da se razvije na tako malom prostoru za borbu i nakon šest sati borbe Slavonski Zdrug bio je likvidiran.

Time su razbijeni skroz izvesno vreme neprijateljski planovi da nas ovako i dalje uznemiruju, a mi ćemo nastaviti i dalje sa čišćenjem i proširivanjem našeg oslobođenog teritorija. Prvi na redu je sada Voćin,³² sa posadom od jedne legionarske bojne.³³

Prilozi:

- 1.) Brojno stanje i naoružanje IV. Divizije NOV. Hrvatske.
- 2.) Naređenja za napad na Veliku, Vetovo, Kutjevo, Kamensko, Buče i Šušnjari.
- 3.) Skice uporišta Velike, Vetovo i Kutjeva.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Jefto Šašić, v. r.

Zamjenik komandanta:
Mate Jerković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

³¹ Tomislav Bosnić

³² Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

³³ Radi se o domobranima Prve bojne Prvog gorskog zdruga Prve gorske divizije.

16. IV 1943.

Pregled brojnog stanja boraca I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske.

		Stab	Bilo g. četa	Pionirski vod	Sanitet			I. Bataljon	II. Bataljon				Svega u odredu
Po spisku	Muških	18	38	28	29			190	120				423
	Ženskih	1	—	—	5			12	6				24
Po rasporedu	Muških		—	8	11			62	3				84
	Ženskih		-	-	2			4	-				6
Na licu	Muških	18	38	20	17			128	111				332
	Ženskih	1	-	-	3			8	6				17

Prirast													
Manjak													

Pol. Komesar:
Duka Balenović

Komandant:

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 2/1.

16. IV 1943.

Naredba Štaba IV divizije NOV I PO Hrvatske svim podređenim jedinicama i Štabu II bataljona II odreda za napad na Slavonski zdrug kod Kamenskih Šušnjara.

Prema informacijama Daruvara¹ banda bi trebala sutra 16. ov. mj. da nadire prema Zailama od Daruvara, Sirača, Španovice, Bučja, Striježevice i Voćina. Ta neprijateljska akcija treba da traje tri dana, nakon čega se neprijateljske jedinice vraćaju u svoje baze.

U cilju razbijanja tog neprijateljskog plana, ovaj Štab

N a r e đ u j e :

(sekcija Požega² i Slatina³ 1:100.000)

XII. brigadi:

Svim svojim snagama napašće neprijatelja,⁴ koji se kreće od Šušnjara⁵ prema Striježevici i ove n'oci nalazi se u Šušnjarima. Napad će izvršiti u zajednici sa XVII. brigadom i to: Snage XII. brigade napadaće sa sjevera, istoka i juga, a snage XVII. brigade izvršiće napad sa sjeverozapadne strane lukom od Kamenskog Vučjaka preko Mrkoplja, Mijajlija i zapadno od Striježevice vežući se na cesti Kamensko⁶ —< Zvečevo kod kote 269. Napad će započeti snage XII. brigade i to po mogućnosti u momentu kad banda krene od Šušnjara ka Ravnoj Gori. U tom slučaju snage XVII. brigade dočekale bi bandu na položajima iznad Mrkoplja i Mijajlija ka Striježevici, rubom šume. U koliko banda ne krene sa svojih dosadašnjih položaja treba obje brigade da je zajednički napadnu. U tu svrhu vezaće se tjesno štabovi tih brigada i stalnim kontaktom pomoću patrola sa neprijateljem izviđati namjere neprijatelja. Svakako je potrebn[^] da obje brigade zauzmu što je ranije moguće polazne položaje i da konspirativno zatvore obruč oko neprijatelja.

Kad se već jednom stupi u borbu, onda samo prodornim jurišima može uspješno da se izvrši zadatak i da se ta banda uništi. Poslije likvidacije te bojne snage XII. brigade prilaze u pomoć XVI. brigadi, a snage XVII. brigade obratiće svu pažnju na bandu koja bi trebala doći preko Kestenovih poljana ka Zailama.

XVII. brigadi:

Odmah po prijemu ovog naređenja rokirati svoje snage prema gore navedenim položajima za izvršenje zadatka u saglasnosti sa XII. brigadom. Sa manjim snagama osigurati se prema Bučju dok XVI. brigada ne dođe na svoje položaje kako je dolje navedeno.

¹ Odnosi se na podatke koje je iz Daruvara partizanima dostavio Vojni komitet kojeg je formirala grupa suradnika NOP-a u domobranskom garnizonu. Općenito o radu vojnih komiteta u Slavoniji vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 73, str. 162—174. i dok. br. 118, str. 265—267. i rad M. Gajića: Ilegalni vojni komiteti u Požeškoj kasarni, Zbornik, br. 1, Slav. Brod, 1963, str. 99—108.

² Slav. Požega

³ Podravska Slatina

⁴ Odnosi se na snage Slavenskog zdruha (sastav: 3 bojne domobrana, 1 satnija ustaša i 1 bitnica) koji je vršio operacije »čišćenja« u Požeškoj kotlini. Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51, 56, 65 i 72.

⁵ Kamenski šušnjari

⁶ Bučko Kamensko

XVI. brigadi:

Sve svoje snage rokirati odmah po prijemu ovog naređenja na položaje Metla, Krševine, postavivši jake patrole za osiguranje blokova na Velikom Javorniku i koti 856, gdje se vezati sa zaštitnicom XVII. brigade. Na svojim dosadašnjim položajima ostaviti samo slabije patrole koje će pripucavati na neprijatelja u koliko zaista bude nailazio od Daruvara i Sirača, te se pod vlastitom vatrom povlačiti u sastav svoje brigade na Metli.

Glavni zadatak XVI. brigade jest, da slupa neprijateljsku bojnu, koja će krenuti iz Bučja prema Metli.⁷ U tu svrhu spustiti se što niže prema Budićima i Koturićima i na podesnim položajima sačekati neprijatelja na što bližem odstojanju.

XVIII. brigadi:

Odmah po prijemu ovog naređenja krenuti u pravcu Kamenog grada⁸ sa dva bataljona, a sa jednim ostati na Jankovcu, Koprivnatom brdu i Učkoj Glavi radi kontrole eventualnih pokreta neprijatelja kako od Drenovca⁹ tako i od Kokočaka i Velike.

Sa ostala dva bataljona na Kamenom gradu ispitati situaciju i prema vezama sa XII i XVII. brigadom i informacijama koje će te od njih dobiti odnosno prema ocjeni vatre i prema ispitivanju vlastitih patrola upo-trebiti ta dva bataljona u borbi.

Ovo naravno važi u koliko ne biste mogli zbog eventualne promjene situacije i komandnog mjesta ovog štaba uhvatiti vezu sa nama radi dobivanja dalnjih naređenja. Drugim recima nipošto ne smijete ostati pasivni dok druge naše jedinice vode borbu, nego najhitrije težiti tamo gdje se vodi borba.

II. bataljon II. Odreda ostaće i dalje na Točku radi kontroliisanja tog pravca nadiranja bande od Voćina.

Osnovne ideje kojima smo se vodili pri ovom planu jesu:

- 1.) Držati jedinice što je više moguće na okupu radi lakšeg komandovanja i jače udarne snage jedinica i
- 2.) Jakim skoncentrisanim snagama tući neprijatelja po dijelovima. Nakon uništenja jednog dijela preći bez predaha na uništenje drugog.

Ovih osnovnih načela treba da se štabovi brigada također pridržavaju kako unutar svojih brigada tako i u odnosu na ostale brigade. Dakle tjesne i stalne veze između jedinica kako u borbi tako¹ i u nastupanju i odstupanju.

Naglašavamo još jednom da je glavni zadatak XII. i XVII. brigade, da što prije unište ovu bandu u Šušnjarima, a glavni zadatak XVI. brigade jest, da se veže na bojnu¹⁰ iz Bučja i da joj ne dozvoli skretanje prema XVII. i XII. brigadi. Poduzeti sive mjere, da se istodobno i tu bojnu rasprši.

⁷ Ovaj zadatak izvršio je I bataljon XVII NO brigade. Jedinice XVI NO brigade nisu uopće stigle na taj položaj, jer su prekasno primile naredbu za pokret.

⁸ Misli se na ostatke utvrda na brdu kraj Voćina.

⁹ Slatinski Drenovac

¹⁰ Iz sastava Prve gorske divizije.

Štabovi brigada treba da su što tjesnije vezani za vreme borbe sa svojim jedinicama.

Za početak nalaziće se ovaj štab na svom dosadašnjem mjestu t. j. pri Štabu Zone,¹¹ Stab XII. brigade nalaziće se sa svojom rezervom na koti 368 (Vranovo), a Štab XVII. brigade nalaziće se iznad Mrkoplja sa svojom rezervom na koti 498. Štab XVI. brigade biće na Krševinama (Skresine) i prema potrebi pomicaće se sa svojim jedinicama.

U koliko bi XVI. brigada primila borbu na svojim dosadašnjim položajima prije nego uspije postupiti po ovom naređenju, treba svakako nasitojaiti, da se povlaōi u pravcu XVII. brigade, ako joj ne uspije razbiti i odbiti neprijatelja.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Zamj. komandanta:
Jefto Šasić, v. r. M.¹² Jerković

P. S. Stab XVII. brigade neka nam javi da li se kod njih nalazi drug

Ćule¹³ i ostali drugovi iz Oblasnog Komiteta.

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

17. IV 1943.

Telegram Prve gorske divizije o borbi Slavanskog zdruha kod Kamenskih Šušnjara.

I »Oko 16 sati čula je bojna Buč¹ na točki 856 Ravna gora jaku borbu² sa pravca **Kameni grad — Kamenski Šušnjari**. Bojna je odmah u tom pravcu a preko padine **Kestenje** krenula napried. Kod sela **Mrkoplje** naišla je i razbila jači neprijateljski otpor.³ Međutim pred bojnomo su se odigrali posljednji trenutci potpunoga sloma **Slavanskog zdruha**.⁴ **Zdrug je bio potpuno rastrojen i u bjegstvu se povlačio u smjeru Slav. Požega**.

Našoj bojni uspjelo je kod s. **Mrkoplja** osloboditi oko 300 zarobljenih domobrana. Bojna je zatim krenula napried prema **Kruševu** i na greben **Gredine**, čime je uspjela prisiliti neprijatelja⁵ na povlačenje u **Papuk**, a ostacima Slav. Zdruga omogućila prikupljanje.

Sa bojnikom **Levarom** i jedno 5—6 čaStnika Slav. Zdruga prikupljeni su ostaci razbijenih dielova i bačeno oružje. — Veliki dio domobrana je bježao bez glave u paničnom bjegstvu.

11 štab III operativne zone nalazio se tada u Leštatu nedaleko sela Vučjaka.

12 Mato Jerković

13 Dušan čalić

1 Iz sastava Prve gorske divizije.

2 Na tom području vodile su borbu sa Slavanskim zdruhom jedinice XII i XVII NO brigade. Vidi dok. br. 41 i 49.

3 Borbu je vodio I bataljon XVII brigade.

4 Vidi dok. br. 51 i 65.

5 Odnosi se na dijelove XVII NO brigade.

Pukovnik Bosnić nestao.

Veliki vlastiti gubitci u mrtvima i ranjenima kod Slav. Zdruga. Izgleda da je neprijatelju palo u ruke: 3 haubice, svi teški i laki bacači (osim lakih možda 1—2), sve strojnice lake (osim možda 5—6), veliki broj samokresa i pušaka, potpuni povoz od dviju bojna i dielovi povoza od treće bojne. — Neprij. su pale u ruku krug. postaje sa **šifron**. Po odlasku ostataka u smjeru Slav. Požega, ostala je naša bojna još 4 sata na grebenu **Gredine** i onemogućila svaki pokušaj da se neprijatelj ponovo približi.

Bojna se oko ponoći vratila u **Buč** bez vlastitih gubitaka. Neprijateljski gubitci pred bojom **Buč** oko 30 mrtvih«.

II »Jedna satnija iz **Voćinske bojne** po razviđanju prema **Zvečevu** sukobila se sa 2. Papučkim Odredom® na položaju **Točak** (5 km južno od Voćina) oko 14 sati. Satnija je uspjela potpuno razbiti odred. Preko 25 partizana mrtvih, 1 zarobljen, 3 puške pl'ien. Vlastitih gubitaka nije bilo«.

17/IV D⁷

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

51

17. IV 1943.

Izveštaj Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstvu oružanih snaga NDH o borbi Slavonskog zdruga kod Kamenskih šušnjara.

I.

Sriemski zdrug:

Upad jače komunističke skupine¹ u noći 15./16. IV. 43. u s. Bingula (18 SZ Mitrovica), gdje su zarobili mjestnu zaštitu sa 17 pušaka i razorili i zapalili občinu.

16. IV. 43. u 0900 oružnički krstareći odjel kod s. Bešenovo—Prnjavor (14 SZ Ruma) ubio u sukobu 5 komunista.

Naknadno je ustanovljeno da su u borbama kod s. Deč (15. IV. 43.) poginula 4 ustaše i 5 momaka E. S.

16. IV. 43. u 2230 razviđački odjel kod s. Bosut ubio 2 komunista i zaplenio 2 puške.

Slavonski zdrug:

17. IV. 43. u 0630 naišao oružnički krstareći odjel iz D. Miholjca kod s. Kapelna (14 JZ D. Miholjac) na jaku komunističku bandu,² navodno jakosti bojne. Vlastiti gubitci: 3 mrtva, 7 ranjenih. Gubitci neprijatelja nepoznati.

Bojna skupina Slavonskog zdruga: 16. IV. 43. u nadiranju od Kruševo u smjeru Vučjak u 0800 na gorskom grebenu istočno Kamenski Vučjak naišla na jak neprij. atei jsfci odpor.³ Bojna, koja je od Strieževice zapadno ceste u smjeru Mrkoplje nadirala, bila je sjeverno Mrkoplje

⁶ Odnosi se na I bataljon II odreda III operativne zone.
⁷ Paraf generala Dragoj Iova.

¹ Dijelovi IV bataljona III odreda VI operativne zone.
² Radi se o I četi I bataljona II odreda. Vidi dok. br. 69.

³ Napad je izvršila XII NO brigada.

žestoko protunapadnuta i odbačena.⁴ Zapovjednik bojne skupine upotriebio je na to svoju pričuvu od jedne bojne sjeverno k. 498 (20 SZ Požega) koja se do 1800 borila protiv nadmoćnog neprijatelja, napadnuta sa sjevera i jugozapada. I bojna I./4. p. p. na gorskom grebenu istočno Kamenski Vučjak borila se do podne, kada je izvršen protiv nje protunapad iz smjera Kamengrad i iz smjera Jelova Gora. U isto vrijeme neprijatelj je napao i zarobio bitnicu iztočno k. 411. Bojna II./4. **p. p.** u povlačenju preko Mrkoplja u smjeru Strieževica imala je mnogo gubitaka i oko 200 zarobljenih, koji su navodno od jedne bojne Gorskog zdruga iz Buča oslobođeni. U 1800 sati popustilo je desno krilo. Zapovjednik bojne skupine ostao je u prvoj bojnoj crti (kod I./4. p. p.) kao zadnji sa oko 10 ljudi boreći se na postavu sjeverno od »Vu« od nadpisa »Kamenski Vučjak«. Od tada nema vesti o njemu. Počam od 1800 sati povlačenje po satima bojne skupine neuredno u smjeru Požege. Gubitci još nisu točno ustanovljeni.⁵ Do sada poznato: kod bojne I./4. p. p.: 8 mrtvih, 25 ranjenih, 84 nestala; kod bojne II./4. p. p.: gubitci još nisu Ustanovljeni; kod bojne IV./Slav.: 2 mrtva, 4 ranjena, 1 častnik zarobljen, 19 nestalo. Od ostalih postrojbi oko 120 nestalih. Zapovjednik bojne skupine pukovnik Bosnić zarobljen. Bitnica 2./V. T. S. zarobljena. Najveći dio povoza zarobljen ili pobijen. Krugovalna postaja pravodobno onesposobljena. Gubitci u oružju bit će još ustanovljeni i naknadno javljeni. Gubitci neprijatelja se ne mogu ustanoviti, ali je bojno polje navodno puno mrtvih, osobito kod Kameni Grad 612 i 648 (20 SZ Požega) i kod k. 556 i 355. Prema obćim izjavama častnika i ljudstva bila je navodno jaka neprijatljaska nadmoćnost i borba se osobito žestoko vodila cijeli dan od 0800 do 1800 sati. Na poziv krilaša da čete Gorske divizije u Buču sa rimskim brojkama označe koliko su prihvatili sati od bojne skupine Slavonskog zdruga, dale su znak »IV«. To su vjerojatno dijelovi II. bojne 4. p. p.

6

Namjere:

Sriem: razviđanje.

Slavonija: Prikupljanje i postrojavanje razpršenih dijelova bojne skupine Slavonskog zdruga u Požegi.

3. i 4. pješачka divizija: razviđanje i krstarenje u okolini četnih nastanbenih mjesta.

II

Nema.

ZA TOČNOST:

PROČELNIK

glst. bjk. (Nekić)⁷

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

ZAPOVJEDNIK

general Iser, v. r.

⁴ Protunapad je izvršio II bataljon XVII NO brigade.

⁵ Vidi dok. br. 47 i 50.

⁶ Izostavljeni dio teksta ne odnosi se na Slavoniju.

⁷ Na kraju dokumenta nalazi se paraf generala Dragojlova i dopisano rukom: »Već sve poznato!«

17. IV 1943.

Dopis Zajednice za promet stokom i stočnim proizvodima u Zagrebu Kotarskoj oblasti Slav. Požega, kojim javlja da će se 19. aprila uz oružanu pomoć vojske izvršiti prisilni otkup stoke u selima na području kotara.

Na temelju § 3 Naredbe o prisilnom odkupu stoke i stočnih proizvoda broj: 2206-Z-1941 od 10. prosinca 1941. a po naređenju Glavnog ravnateljstva za prehranu, Državnog tajnika g. Dr. Kraftha vršiti ćemo od 19. ov. mj. na dalje prisilni otkup stoke za klanje većih razmjera pogotovo u tako zvanim ugroženim mjestima i to uz oružanu asistenciju na području Vašega kotara.

Odkup će vršiti naš tamoišnji nakupni povjerenik g. Zvonko Klarić uz pomoć g. Antuna Gottfrieda iz Zagreba, kojima molimo pružiti svačku moguću pomoć i uputu, kako bi otkup što bolje uspjeti mogao, jer nam je stalo da udovoljimo naređenju g. Državnog tajnika g. Dr. Kraftha potrebe na mesu naših i savezničkih oružanih snaga.

Stoka će se isplaćivati u gotovom po zato određenim maksimalnim cijenama, a prodavači dužni su za rekviriranu stoku doprinijeti pravovaljano putnicu kao za svaki redoviti sajam.

Za Dom spremni!

M. P. Zajednica za promet stokom i stočnim proizvodima
Potpis nečitljiv

Original u HA, Slav. Požega.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K I/III.

17. IV 1943.

Izvještaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu informativne službe u vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji.

Dne 19. III. o. g. počeo je neprijatelj sa ofenzivom na našu oslobođenu teritoriju. U toj ofenzivi neprijatelj je raspolagao sa 25—>30.000 vojnika. Po nacionalnosti su bili različiti, ali je većinom bio Gorski Sdrug¹ i Njemci. Gotovo sa ni jedne strane se nije mogla osjetiti neka naročita koncentracija, jer je plan za upad u našu oslobođenu teritoriju bio brižljivo pripremljen u Zagrebu, a isto tako i svi transporti sa trupama stigli su sa te strane u okolna neprijateljska uporišta 19. III. o. g. noću u 2 sata i

¹ U operaciji »Braun« nije sudjelovao samo 4. gorski zdrug već i 1. gorska divizija, koja je s njemačkom 187. rezervnom divizijom formirala skupinu »Zapad«, s osnovnim pravcem djelovanja Daruvar — Zvečevo. Osim loga u operaciji su sudjelovale: 3. pješačka divizija (bez jednog puka), 13. ustaška bojna i 4. bojna 6. pješačke pukovnije koje su formirale skupinu »Istok« s osnovnim pravcem Slavonski Brod — Kutjevo; 2. i 3. bojna 4. pješačke pukovnije, 1. bojna 5. pješačke pukovnije, 2. jurišna bojna, 2. lovačka bojna, ES bataljon »Prinz Eugen«, 4. opkoparska bojna, 3. bitnica artiljerijskog diviziona i samostalni haubički vod formirali su skupinu »Jug« s osnovnim pravcem Slav. Požega — Kutjevo; i 1. bojna 4. pješačke pukovnije, 16. ustaška bojna, 2. bojna Srijemskog zdruga, 4. opkoparska bojna i 4. bojna Slavanskog zdruga formirale su skupinu »Sjever« s osnovnim pravcem nadiranja Podravska Slatina — Kutjevo. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 148, 152, 153 i 154, str. 349—359.

bez ikakvog odmora krenuli su odmah na svoje položaje, prodirući sve dublje u našu oslobođenu teritoriju, nenaišavši nigdje na otpor, jer su se naše snage momentalno nalazile na neoslobođenoj teritoriji i napadale neka neprijateljska uporišta u Požeškoj kotlini.² Tek kasnije kada su se naše snage skoncentrisale i počele neprijatelju zadavati žestoke udarce, tek tada su bandi počela stizati pojačanja iz Okolnih uporišta od redovnih posada. Neprijateljska ofenziva na Slavoniju brižljivo i tajno pripremljena, sto posto je neuspjela, što je priznao i sam njemački komandant,³ koji je rukovodio tim operacijama. Iz stroja im je izbačeno preko 1000 ljudi, dočim su naši gubitci vrlo mali,⁴ a dobili smo u toj ofenzivi veliku količinu oružja.

Za sve to vrijeme ne može se reći da informativna služba nije dobro funkcionisala, nego naprotiv na nekim sektorima je čak funkcionisala i vrlo dobro. Za vrijeme same ofanzive, dobivale su naše Operativne jedinice redovitije informativne izvještaje, nego sam Operativni Stab,⁵ pošto je isti bio u stalnom pokretu, a nigdje nije ostavljana veza, tako informativni oficiri uopšte nisu znali gdje se isti nalazi, nego su svoje izvještaje slali onim operativnim jedinicama koje su im bile najbliže. Već pred sam kraj ofenzive veza je uspostavljena i tako su počeli stizati redovni informativni izvještaji. Za vrijeme ofenzive, naročito su se dobro pokazali neki Vojni Komiteti, što su svaki dan slali informativne izvještaje od velikoga značaja i mi smo te Vojne Komitete pohvalili za njihov požrtvovni rad.

Naročito dobro je organizovana informativna služba pri Komandi Papučko-Krndijskog Područja, gdje su informativci uspjeli da se povežu sa samim neprijateljskim rukovodstvom od kojih dobivamo i te kako dragocjene podatke. Nešto slabije stoji Psunjsko Područje, gdje tamošnji informativci nisu uspjeli da se povežu sa neprijateljskim rukovodstvom, izuzev srez Daruvarski i tako sa te strane ne dobivamo na vrijeme izvještaje o namjerama neprijatelja, ali se nadamo da ćemo uskoro poboljšati informativnu službu Psunjskog Područja, jer imamo u vidu jedan novi plan koji će uveliko olakšati rad naše informativne službe.

Uspostavljena je informativna služba pri Ekspozituri Psunjskog Područja u Bilogori, te će se rad informativne službe proširiti i u Hrvatskoj. Sto se tiče snaga u pojedinim neprijateljskim uporištima nešto su pojačane, a stvorena su i dva nova neprijateljska uporišta i to na Bučju i Voćinu. U Bučju se nalazi jedna bojna IV. Zdruga,⁶ a u Voćnu se nalazi oko 700 vojnika.

Brojno stanje u neprijateljskim uporištima ne možemo Vam za sada poslati, pošto se stanje u istima stalno mjenja usled raznih neprijateljskih upada u našu oslobođenu teritoriju, ali to vjerovatno neće dugo trajati.

Smrit fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:	Inf armasti vac:	Komandant:
Duško ⁷	Stoj an Divić	Vinko Antić

² U to vrijeme je IV divizija NOV i PO Hrvatske napadala uporišta u Požeškoj kotlini: Veliku, Vetovo i Kutjevo. Vidi dok. br. 47.

³ Andrija Grum

⁴ Vidi dok. br. 47

⁵ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 148, str. 349—353. i dok. br. 3, objašnjenje 6.

⁶ Radi se o 1. bojni 4. gorskog zdruga.

⁷ Dušan Brkić

PS.

Zandarmerijski poručnik žandarmerijske postaje u Sidu, Blečić Tomo, premješten je sa službom u Konjic, kao žandarmerijski vodnik. Sa pomenutim drugom smo do sada imali stalno vezu, te nam je isti davao podatke o kretanju neprijatelja u cjelome srezu. Da bi nam taj drug i nadalje bio od koristi, potrebno je da se sa istim povežete u Konjicu. Pomenutom drugu se može pristupiti pod ugovorenim znacima: Onaj koji prilazi Blečiću predstaviće se pod imenom »Alija«, a Blečić njemu pod imenom »Marko«. Ovi su nam podaci stigli iz III. odreda, te vam iste u prepisu dostavljamo.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 42/1.

54

18. IV 1943.

Izvještaj Kotarske oblasti u Daruvaru Ministarstvu unutrašnjih poslova u Zagrebu... o akcijama partizana u okolini Daruvara i o iseljavanju Mađara iz Velike Cjepidlake u Mađarsku.

I. Izvješćujem, da su jučer 17 t. mj. u 8 h. partizani njih oko 40 dočekali kod groblja u Vel. Vrijeski, občine Vel. Bastaji seljake i seljakinje, koji su se iz Vel. Bastaja i okolnih sela — oko 150 njih — uputili u Daruvar na sajam i pokupili im sve živežne namirnice koje su sobom nosili ili vozili,¹ a osim toga su im oduzeli sve lične isprave-propustnice. živežne namirnice su natovarili na četvora kola i odveli zajedno sa kočijašima prema Borcima. Među ovima je bio i bivši nar. zastupnik Mijo Ipša.² Sve su seljake već u Gor. Vrijeskoj pustili osim ove četvorice, koji su morali voziti živežne namirnice.

Jedan od ovih je neki Hima mesar iz Gjulavesa član njem. narod, skupine i dvojica pravoslavaca.

U početku su partizani sa Ipšom i Himom bili oštri, no kasnije su bili blaži. Morali su u šumi čekati partizanskog zapovjednika do 9 h na večer.

Taj bi imao biti zapovjednik njihove XVI brigade.³ On im je održao promičbeni govor nazivajući Dra. Mačeka i sve njegove ljude banditima, koji rade protiv nar. oslobodilačke vojske i koji nastoje postaviti svoje ljude na ministarske stolice. Slično se je izrazio i o podpisanom.

Iza toga su bili Ipša i dvojica pravoslavaca pušteni dok će za Himu od Nijemaca tražiti zamjenu.

Zaplijenjene propustnice bit će proglašene ništetnima.

¹ Partizani su poduzimali ove mjere radi bojkotiranja tržišta u gradovima.

² Radi se o vodi bivše HSS na okrugu Daruvar.

³ XVI NO brigada nalazila se u tg* vrijeme na sektoru Borci — Bijela, gdje je sa III bataljonom I odreda izvodila akcije ekonomskog i političkog karaktera.
Komandat XVI NO brigade bio je Rade Knežević, ali se ovdje vjerovatno radi o jednom od političkih rukovodilaca Brigade.

II. Mađari — oko 30 obitelji — iz Vel. Cjepidlaka, občine Gjulaveis su se svi pred nekoliko dana odselili u Mađarsku,⁴ a da ni jesu nikome povjerali svoja napuštena zemljišta. O tom ću provesti izvide pa ću naknadno izvijestiti.

M. P.

Za Dom spremni!
Kotarski predstojnik:
(Dr. Mihalić)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 15/111.

55

18. IV 1943.

Dopis Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju svim okružnim i kotarskim komitetima KPH o pripremama za proslavu Prvog maja.

Dragi drugovi!

Približuje se Prvi Maj, praznik radničke klase i čitavog radnog naroda. Mi članovi Komunističke Partije treba da organizujemo proslavu Prvog Maja što veličanstvenije i da se tu vidi snaga naše Partije. Proslavu moramo prilagoditi prilikama u kojima živimo t. j. da bude u duhu narodno-osilobodilačke borbe. Isto tako moramo pokrenuti za tu proslavu članove SKOJ-a kao i vanpartijske antifašističke organizacije tj. N. O. O, A. F. Z, USAOJ. Snjima treba održati sastanke te i njih iskoristiti za proslavu Prvog Maja da bi preko njih pokrenuli čitav narod.

Da bi to što bolje uspjelo treba učiniti sledeće pripreme: 1.) Svi komiteti i sve partijske ćelije moraju održati izvanredne sastanke na kojima će biti kratko predavanje o značenju i o postanku proslave Prvog Maja. 2.) Okružni i kotarski komiteti treba da organizuju masovne zborove na Prvi Maj na kojima treba narod da dođe pod zastavama i transparentima. Na svakom zboru treba da bude crvena zastava a uz nju u čisto srpskim krajevima još srpska, u hrvatskim hrvatska a u mješanim crvena, hrvatska i srpska a gdje ima manjina i zastave dotičnih manjina. 3.) Okružni i kotarski komiteti treba da pripreme govornike koji će nastupiti na zborovima na dan Prvog Maja ispred Komunističke Partije. 4.) Noću prije Prvog Maja treba organizovati palenje kresova i to partijske ćelije po svojim i okolnim mjestima a okružni i kotarski komiteti treba da organizuju palenje nekoliko velikih krijesova na najistaknutijim mjestima. 5.) Potrebno je da se na svakom mjestu gdje prolaze ili žive ljudi ispisu parole niže navedene a isto tako da Okružni komiteti dolnje parole ispisu na kratke letačiće i da ih pol'ijepe i razbacaju na svom teritoriju. 6.) U koliko se bude moglo potrebno je da se organizuju priredbe sa programom. 7.) Oblasni Komitet¹ izdaće letak² koga treba da partijske organizacije podijele da bi

⁴ Vidi dok. br. 100.

¹ Oblasni komitet KPH za Slavoniju.

² Vidi dok. br. 87.

dopro u svaki grad, svaku tvornicu, svako selo na svakom mjestu gdje se nalazi ili živi grupa ljudi.

To su pripreme za proslavu Prvog Maja kojima treba odmah pristupiti dočim će letak stići naknadno. Po proslavi ocjenićemo snagu i sposobnost samih organizacija. Samu proslavu treba iskoristiti za što širu mobilizaciju za vojne jedinice jer je to danas jedan od najvažnijih zadataka.

Sve dopise Oblasnom Komitetu treba slati u dva primerka t. j. obraćati se s jednim Stabu Zone³ a s drugim Okružnom Komitetu Nove Gradiške.

Primate naš Komunistički pozdrav:

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

PAROLE:

1. ŽIVIO PRVI MAJ, MEĐUNARODNI PRAZNIK RADNOG NARODA!
2. ŽIVILA HEROJSKA KOMUNISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE!
3. ŽIVILA KOMUNISTIČKA PARTIJA HRVATSKE!
4. ŽIVIO CENTRALNI KOMITET KOMUNISTIČKE PARTIJU HRVATSKE!
5. ŽIVIO DRUG STALJIN VODA MEĐUNARODNOG PROLETARIJATA!
6. ŽIVIO DRUG DIMITROV KORMILAR KOMUNISTIČKE INTERNACIONALE!
7. ŽIVIO SOVJETSKI SAVEZ ZEMLJA SOCIJALIZMA!
8. ŽIVILA JUNAČKA NARODNO-OSLOBODILAČKA VOJSKA JUGOSLAVIJE!
9. ŽIVIO VRHOVNI STAB NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA!
10. ŽIVIO VRHOVNI KOMANDANT DRUG TITO!
11. ŽIVIO GLAVNI STAB HRVATSKE!
12. ŽIVILA HRABRA SLAVONSKA IV. DIVIZIJA N. O. V. H.!
13. ŽIVILO JEDINSTVO RADNOG NARODA U BORBI PROTIV FAŠIZMA!

Sekretar Oblasnog Komiteta
KPH za Slavoniju
Dušan⁴

Original u IHRPH, Zgb.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 27/1.

³ Štab III operativne zone.

⁴ Dušan Čalić

18. IV 1943.

Pismo Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske u kome se odaje priznanje borcima i rukovodiocima podređenih jedinica za postignute uspjehe u dotadašnjim borbama, posebno za uspjeh u bici kod Šušnjara i Mrkoplja. Pored toga u pismu se ukazuje na neke propuste u radu i apelira na političke komesare i vojne rukovodioce da se još više založe u podizanju političke svijesti i vojne sposobnosti boraca.

Dragi drugovi!

16 travanj 1943 dan je sjajne pobjede naših jedinica — boraca i rukovodećeg kadra. U nezaustavljivom naletu, dobro rukovodećim, naši su borci za svega 6 sati uništili Slavonski Zdrug u bitci kod Šušnjara i Mrkoplja.¹ Budimo svi ponosni na ovu sjajnu pobjedu najveću po količini zarobljenog oružja i žive neprijateljske snage. Sjajnim pobjedama, koje smo do sada izvojevali dodali smo još jednu.

Šestodnevna opsada i pad Voćina² danais je poznata širom naše zemlje. Ta prva pobjeda naše divizije, sjajna po načinu izvođenja i odlučnosti da se neprijatelja uništi, te velika količina ratnoga plijena i proširenje našega teritorija, ta pobjeda čvrsto je povezala naše brigade u jednu cjelinu.

Napad na uporišta Rajić, Okučami i Dragalić i prugu Zagreb—Beograd³, poslije napornoga marša po snijegu i bljuzgavici preko psunj skih i ravnogorskih visova kad su mnogi borci gotovo bosi uz najveće žrtve išli sa pjesmom da udare neprijatelja na najosjetljivije mjesto, da pomognu našim drugovima koje fašistički neprijatelj napadao sa velikim snagama, da brane najveću političku tekovinu naše cjelokupne borbe AVNOJ pokazala je da znademo, da je sva naša vojska ne razdjel'iva cjelina, da umijemo i hoćemo sa najvećim požrtvovanjem braniti političke tekovine našega naroda i naše teške ali junačke borbe.

Marš kroz jedan dio Hrvatske, ljuti bojevi oko Virovitice,⁴ Vel. Pisanice⁵ i Garešnice,⁶ održani narodni zborovi i razgovori sa hrvatskim seljacima onoga kraja mnogo su pridonijeli da narod shvati da se jedino mi — narodno-oslobodilačka vojska — kojom rukovodi oprobani i istinski narodni rukovodioc Komunistička Partija borimo za slobodu hrvatskoga naroda, za zaista slobodnu zaista nezavisnu i sretnu Hrvatsku, da se u ljutim i neravnim bojevima kuje ne razrušivo bratstvo bratskih naroda Srpskoga i Hrvatskoga i svih naroda Jugoslavije. Konačno je taj put pokazao mnogome narodu onoga kraja, da nije jedini neprijatelj hrvatskog naroda krvožedni izrod Pavelić, okupator i četnici, nego i tobožnji vođa hrvatskog naroda Maček i reakcionarno služničko vodstvo HSS-e, da hr-

¹ Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51, 65 i 72.

² Odnosi se na prvu akciju novoformirane Divizije. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 7, str. 23—24, dok. br. 10 i 11, str. 26—29, i dok. br. 41, str. 90—95.

³ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 30, str. 66—67, dok. br. 38, str. 79—83, i dok. br. 128, str. 280—290.

⁴ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 128, str. 280—290.

⁵ Isto.

⁶ Isto.

STAB
IV. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE

18.4.1945.

Dana 18. aprila 1945. u 5 sati.

Borcima, komandirima, komandantima i
politkomesarima IV. divizije NOV Hrvatske

Dragi drugovi!

16 travnja 1945. dan je sjajne pobjede naših jedinica - boraca i rukovodnog kadra. U nesustavljivom naliću, dobro rukovodjenim našim borcima, u svaga 6 sati uništili slavenski zdrug u bitci kod Sušnjara i Mrkoplja. Budimo svi ponosni na ovu sjajnu pobjedu najveću po količini zarobljenog oružja i žive neprijateljske snage. Ojajnim pobjedama, koje smo do sada izvojevali dodali smo još xxxxxxxx jednu.

Gotovoćna opsada i pad Vođina demna je poznata širom našu zemlje. Ta prva pobjeda naše divizije, očajna po načinu izvođenja i odlučnost da se neprijatelja uništi, te velika količina ratnoga plijena i proširenje našega teritorija, ta pobjeda čvrsto je povezala naše brijade u jednu cjelinu.

Našim na uporišta Rajić, Okučani i Dragalić i pruži Zagreb-Beograd, poslije napornoga marša po snijegu i bljuzgavici preko pašnjaka i ravnogorskih visova kad su mogli borci gotovo bosi uz najveću žrtvu išli sa pjesmom da udare neprijatelja na najosjetljivije mjesto, da pomognu našim drugovima koje fašistički neprijatelj napadao sa velikim snagama, da brane najveću političku tekovinu naše cjelokupne borbe AVNOJ pokazala je da snademo, da je ova naša vojaka ne razdjeliva cjelina, da umijemo i hoćemo sa najvećim poštovanjem brniti političke tekovine našega naroda i naše teške ali umodne borbe.

Marš kroz jedan dio Hrvatske, ljuti bojevi oko Virovitice, Vel. Pisanice i Gurašnice, održani narodni sukrovi i razgovori sa hrvatskim seljacima onoga kraja mnogo su pridonijeli da narod uhvati da se jedino mi - narodno-oslobodilačka vojska - kojom rukovodi oprobani i istinski narodni rukovodilac komunistička Partija borimo sa slobodu hrvatskoga naroda, sa sloboda slobodnu i sloboda nesavijenu i slobodu Hrvatsku, da se u ljutim i neravnim bojama koje ne rasrušivo bratstvo bratskih naroda srpskoga i hrvatskoga i svih naroda Jugoslavije. Končno je taj put pokazao mnogome narodu onoga kraja, da nije jedini neprijatelj hrvatskog naroda krvosedni isrod Pavelić, okupator i četnici, nego i tobožnji vođa hrvatskog naroda Maček i reakcionarno sluhaničko vodstvo HSS-a, da hrvatski narod ovoga kraja koji borbom djelom već učestvuje u narodno-oslobodilačkoj borbi treba poći korak napred putem Dalmacije, Darskog kotara, Hrvatskog primorja i t. d. i sav krenuti na jedino ispravan put, put oružanog ustanka.

Pobjedomarš naših brigada, u čiji je sastav ušla najmlađa - XVIII. brigada - krenuo se smjerom Požeške kotline, Velika, Kutjevo, Vratovo bili su početak širenja neprijatelja našega naroda. Vaj marš potvrđuje da i naša divizija u sklopu narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske i Jugoslavije neće mirovati sve dok ne uništimo sve i jednoga domaćeg izdajicu i ne protjermamo okupatora iz naše domovine, dok ne osiguramo našem narodu slobodan i sretan život, mi nećemo da slijedimo pozive izdajničke, izbjegličke jugoslavenske vlade u Londonu, koja poziva na mir dok u isto vrijeme njen ministar vojni Brasa Mihajlović sa svojim četnicima mučki i laka laka u toku ofanzive prokazuje i napada koleno naših ranjenih drugova - udara nož u leđa našoj oslobodilačkoj borbi.

Velika količina osvojenog oružja, oslobodilačka snaga, koju smo pronosili putevima gdje smo nastupali, veliki oslobodjeni teritorij, na kome je narod slobodnom voljom na prvim demokratskim izborima izabrao našu vlast - vlast narodno-oslobodilačkih odbora i naš drugih rasloga usrakom su, da je okupator sa domaćim izdajicama poduzeo desetrednevnu ofanzivu na naš oslobodjeni teritorij.

vatski narod ovoga kraja koji dobrim djelom već učestvuje u narodno-oslobodilačkoj borbi treba poći korak napred putem Dalmacije, Gorskog Kotara, Hrvatskog Primorja i t. d. i sav krenuti na jedino ispravni put, put oružanog ustanka.

Pobjedonosni marš naših brigada, u čiji je sastav ušla najmlađa XVIII. brigada — krenuo se smjerom Požeške kotline. Velika,⁷ Kutjevo,⁸ Vetovo⁹ bili su početak čišćenja neprijatelja našega naroda. Ovaj marš potvrđuje da i naša divizija u Sklopu naro dno-oslobodilačke vojske Hrvatske i Jugoslavije neće mirovati sve dok ne uništimo sve i jednoga domaćeg izdajicu i ne protjeramo okupatora iz naše domovine, dok ne osiguramo našem narodu slobodan i sretan život. Mi nećemo da slijedimo pozive izdajničke, izbjegličke jugoslavenske vlade u Londonu, koja poziva na mir doik u isto vrijeme njen ministar vojni Draža Mihajlović sa svojim četnicima mučki i iza leđa u toku ofanzive prokazuje i napada kolone naših ranjenih drugova — udara nož u leđa našoj oslobodilačkoj borbi.

Velika količina osvojenog oružja, oslobodilačka misao, koju smo pronosili putevima gdje smo nastupali, veliki oslobođeni teritorij na kome je narod slobodnom voljom na prvim demokratskim izborima¹⁰ izabrao novu vlast — vlast nar od n o- oslobodil ačkih odbora i niz drugih razloga uzrokom su, da je okupator sa domaćim izdajicama poduzeo deseterodnevnu ofanzivu¹¹ na naš oslobođeni teritorij.

U teškim marševima i ljutim bojevima mi smo na mnogo mjesta potukli i uništili žive neprijateljske snage. Kota 856, Javorovica i bitka na Kolcu vrhunac su uspješnih borbi.¹²

Branili smo naš oslobođeni teritorij i našu pozadinu znajući da bez čvrsto organizovane pozadine nema pobjede na frontu. Branili smo novu narodnu demokratsku vlast N. O. O-a znajući: da nema i da nećemo povratka na staro, da onima koji su pašovali u Jugoslaviji i odveli je u propast izdajom kojoj nema primjera, nema povratka nazad, već da ćemo krvi i borbom najboljih narodnih sinova oistvariti slobodu i sretan život nama i novome, mladome pokoljenju.

U toku svih ovih borbi ostaje nezaboravan primjer jednoga voda XVII. brigade. Uz najteže napore koji su ravni najtežim jurišima prenijeli su bolesne i ranjene drugove — našega komandanta druga Petra Drapšina, komandante III. Operativne Zone druga Bogdana Crnobrnju — Tolju i političkog komesara III. Operativne Zone druga Marijana Stilinovića. Tim junačkim podvigom i samoprijegorom vidjelo se koliko naši borci vole i cijene svoj rukovodeći kadar koga je izbacila ova velika narodna borba.

Drugovi!

Ponovni nalet fašističkih skotova na naš oslobođeni teritorij počeli smo jučer razbijati bitkom na otvorenom polju izmeđuŠušnjara,Visokog drveta i Mrkoplja. U sjajnoj šestosatnoj bitcizbrisana je čitava nepri-

⁷ Vidi dok. br. 47.

⁸ Isto.

⁹ Isto.

¹⁰ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 5.

¹¹ Radi se o operaciji »Braun«. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 148, 149, 152, 153 i 154, str. 349—359. i »Grada«, knj. V, dok. br. 3, objašnjenje 1.

¹² Vidi dok. br. 22, 23, 27, 40 i 47.

jateljska pukovnija — zarobljeno preko 650 neprijateljskih vojnika, 3 haubice, 13 teških mitraljeza, oko 20 puškomitraljeza, 3 teška minobacača, mnogo pušaka i velika trupna i ratna sprema.

Ovom sjajnom bitkom pokazale se nadmoć naših boraca i našega rukovodstva i ako je protivnik bio brojniji i tehnički nadmoćan. Također se pokazalo da niži štabovi trebaju u cijelosti izvršavati direktive i naredbe, da moraju biti smjeli i koristiti ogromnu našu prednost — sjajnu borbenost naših boraca. Ova pobjeda pojačava vatrenu moć našega oružja, tom pobjedom smanjicemo padanje naših drugova pred bunkerima a čije živote mi nada sve cijenimo, jer svaki borac narodno-oslobodilaSke vojske — političke i dobrovoljačke vojske — mora se cijeniti i čuvati. Ova je bitka rezultat uspona i iskustava stečenih do sadanjom borbom.

Drugovi!

U svim ovim borbama palo je mnogo divnih boraca i rukovodioca. Njihove žrtve sjetimo se sa najvećim poštovanjem. Narodni sinovi dadoše svoje živote za svoj narod. Svojom smrti obavezaše nas da nastavimo njihovo i naše djelo do potpune pobjede.

Borci, komandiri, komandanti i politkomesari!

Ovi sjajni uspjesi ne smiju biti uzrokom da nas uhvati vrtoglavica od uspjeha. Moramo uznastojati da budemo još bolji, da u svakome smjeru idemo sve više napred. Da bi to postigli moramo raditi ratnim tempom, ne činiti greške i ne propuštati ih.

Mi smo do sada već mnoge sjajne bitke dobili, osvojili smo mnogo oružja, uništili mnogo neprijateljske žive snage, pomogli našoj pozadini. Vi drugovi borci i rukovodioci za svega 6 sati uništili ste 4 bojne, a još niste proveli u djelo pozdrav starijem drugu, šišanje drugova i drugarica i niz na oko malih stvari, ali za nas značajni.

Drugovi politički komesari!

Još u našim jedinicama nemamo dosta i dobrih pjevačkih i govornih horova, bataljonskih džepnih novina, slab je društveni život u našim jedinicama. Stariji drugovi imaju bogata iskustva i treba da ih prenesu na mlađe drugove. Vi trebate svaki propust, da odmah popravite. Naš je cilj da borac postane i vojnički i politički borac. To je naš dug prema njemu i našem narodu. Vi drugovi politkomesari treba da postanete najvoljeniji drugovi, da svagdje i u svakoj situaciji osjetite se. Nemojte dozvoliti da padnete u aljkavost i lijenost, da postanete birokrate — činovnici u radu gdje treba srca i žara poletnog i oduševljenog borca.

Drugovi komandiri i komandanti!

Vašem vojnom umjeću narod je povjerio svoje najbolje sinove. Vi ste prvenstveno ti koji ćete donijeti sa vojnim znanjem novo oružje za nove borce, za nove divizije i korpuse. Vojno djelo je nauka koju treba stalno proučavati. Zato učite ne samo vi nego osposobljavajte d druge. Naša borba rasite iz dan u dan i treba mnogo novih i dobrih rukovodioca. Vi do juče ljudi seljaci sa plugom i motikom i fabrički radnici ostavili ste svoje kuće i polja, svoje radionice, jer je to od vas tražila sveta narodna borba. Zbog vaše sposobnosti narod vam je povjerio rukovodstvo, a istovremeno traži od vas da osposobljavate i druge.

Nemojte dozvoliti, gubljenje jedinica iz ruku. Pojačajte i usavršite vezu. Naučite borce da odmah izvršavaju naređenja. Učite ih korišćenju zaklona i drugom vojnom umijeću. Svaki trenutak na odmoru, u koloni, na položaju učite sebe i osposobljavajte druge.

Drugovi desetari, vodnici i polit, delegati.

• Nije mnogo niti je teško ono što se od vas traži. Naučite borce da pravilno koriste oružje koje drže u rukama kako bi njime uništili što više neprijatelja. Vi morate biti disciplinovani, a morate učiti i borce disciplini. Bez obzira na poteškoće mora se svaka zapovjed da izvrši. Nemojte dopustiti, da ne držite svojih 10 ljudi na okupu uz vas. Učite sebe i učite borce, jer to zahtjeva naša borba.

Divizija je krupna operativna jedinica, u njoj su sve dužnosti važne. Zato za pobjedu nije dovoljan samo napor pješadinca i mitraljesca, nego i sivih drugih — informativne i Obavještajne službe, sanitetske službe, pionira i t. d. Svi vi morate usavršavati svoju službu, svaki dan mora biti jedan otkOk napred uspon mora biti brz i nezaustavljen.

Drugovi!

Sjajnim pobjedama dodaćemo još move sjajnije, ako popravimo ove nedostatke. Ne treba kriti treba da smo svi Svjesni, da pred nama stoje još uvijek teški napori i veliki zadaci. Mi ih moramo dočekati spremni, kao što dolikuje narodno-oslobodilačkoj vojsci.

Poslije sjajne pobjede kod Šušnjara i Mrkoplja pocrnimo bitku za likvidaciju mašili propusta i grešaka. Mi smo mnogo puta lupnuli fašiste po njušci, izvršili teške zadatke, a sigurno ćemo i ove nedostatke popraviti.

Budimo spremni, da na svaki poziv našega naroda, Vrhovnoga Štaba i našega Komandanta druga Tita odgovorimo.

Ništa nam ne smije biti teško, treba sve da učinimo za svoj narod za slobodu i pobjedut

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Jefto Sašić v. r.

Zamjenik komandanta:
Mato Jerković v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

18. IV 1943.

Izveštaj Komande Papučko-Itrndijskog područja Štabu III operativne zone o radu komandi mjesta i komandi straža od 21. marta do 17. aprila 1943. godine.

Štabu III. Operativne Zone.

Dana 21. III. nastupila je reakcija¹ na naše područje, te iz tih razloga nije bilo mogućnosti da se podnese gornjem naslovu vojni izvještaj, ko-

¹ Misli se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 27, 31, 40, 47 i 53, objašnjenje 1.

jega podnosim sa gore navedenim datumom. Nakon reakcije Komanda Područja ostala je u cijelosti kao i prije reakcije.

Članovi Komande Područja sa pomoćnim osobljem i kuririma broje 21 druga i 3 drugarice.

Komanda mjesta koja se je nalazila prije reakcije u Voćinu sa Komandantom drugom Karanom,² koji je u reakciji poginuo. Mjesto njega dobio sam pismeno naređenje od gornjeg naslova da je imenovan drug Malinić Dragan sa pomoćnikom Andelfinger Ivanom. Ista Komanda nalazi se u Zvečevu. Brojno stanje 23 druga i 3 drugarice.

Straža pri komandi područja. Komandir straže drug Milinković Branko. Brojno stanje 22 druga i 2 drugarice. Ista straža vrši svoju dužnost pravilno. Danju kontroliše cestu Rij enei—Pušina, Sekulinci—Jankovac, Koprivno Brdo i Kolac. Vršenje njihove dužnosti dosta je otefšćano te iz tih razloga ne može se vršiti vojna obuka.

Agitprop Komande Područja sa sekretarom drugom Čerkovski Čirom, sastoji se od 4 druga i 2 drugarice.

Partizanska straža Sekulinci sa komandirrom drugom Bojanić Jovom. Brojno stanje 15 drugova i 1 drugarica. Ista straža vrši svoju dužnost pravilno. Kontroliše sela Meljane, Sekulince, Dobriće, Kometnik, Đurčice, Smude, Rijence radi kretanja neprijatelja i čišćenja sela od drugova koji su na bolovanju ili koji su prilikom reakcije izostali iza svojih jedinica.

Partizanska straža Pušina. Komandir straže Milaković Bogoljub, brojno stanje 33 druga i 2 drugarice. Drugovi vrše svoju dužnost pravilno. Kontrolišu sela Rijenačka Brda, Prekoračani, Kraisković, Kranja, Kokoćak, te ceste Mikleuš—Krasković, Pušina—Humljani prema Cačincima. Noću između 17 i 18 IV. dao sam im zadatak da se moraju privući pred bunkere samih Čačinaca što su isti učinili i to jedna patrola od 5 drugova, pripucali na banditske bunkere sa daljine od 400—500 metara, banda zamislila da je napad, otvorila je munjevitv vatru koja je trajala oko 1 i po sat. Radi velikog sektora koji im je pod kontrolom nemoguće je izvoditi vojnu obuku.

Partizanska straža Duzluk. U istoj straži prije reakcije bio je komandir drug Cvijetić Tanaisija (Momčilo), koji je poginuo prilikom reakcije na Duzluk. Za Komandira straže imenovao sam njegovog zamjenika druga Jovanović Svetozara rodod iz Duzluka. Brojno stanje ove straže 11 drugova i 1 drugarica. Ista straža kontroliše sela radi čišćenja partizana koji su na bolovanju i koji su zaostali prilikom reakcije iza svojih jedinica i to: Orahovicu, Gornju i Donju Pišanu, Š umeće. Radi velikog sektora za kontrolu ne vrši se vojna obuka.

Partizanska straža Duboka sa komandirrom Komljenović Stankom broji 15 drugova. Kontroliše sela Gazijs, Gornju Motičinu, Gradac, Gradište, Duboka te cestu Bektež prema Našicama. Straža se stalno nalazi po logorima u šumi pošto je nemoguće zadržavati se u ovim selima. U ista sela banda često vrši upade.

Partizanska straža Nježići sa komandirrom Bukvić Stevom broji 10 drugova. Dobila je naređenje da kontroliše sela radi partizana koji se nalaze na bolovanju i koji su zaostali iza svojih jedinica prilikom reakcije i kretanje neprijatelja. Slijedeća sela su pod njenom kontrolom: Vrhovci, Poljanska, Klisa, Nježić, Lučinci, Vranić te cestu Orljavac—Kamenska.

² Tomislav Karanović

Ukoliko primijete kretanje neprijatelja dobili su naređenje da izvjestite Štab

III. Operativne Zone preko rei. stanice Vučjak.

Partizanska straža bolnice broj 4. Brojno stanje 14 stražara sa komandirskom straže. Isti nisu podnijeli izvještaj t. j. spisak broj 1 i 2.

Partizanska straža privremene bolnice Ratkovac sa komandirskom Vukelić Andrijom, brojno stanje 14 drugova i 1 drugarica.

Ova komanda organizovala je bolnicu u Radlovcu, u kojoj se nalazi oko 120 ranjenih i bolesnih drugova. Kod iste bolnice daje stražu po naređenju Operativnog Štaba XVI. i XVIII. Brigade II. Odred. Brojno stanje stražara 10 drugova.

I. Ekonomski sektor nije podnio izvještaja, pošto na istome sektoru još ovih dana traje reakcija i vode se borbe.

II. Ekonomski sektor. Brojno stanje 53 druga i 5 drugarica zajedno sa radionicama.

III. Ekonomski sektor. Brojno stanje 23 druga i 1 drugarica.

Ova komanda uspostavila je 5 rei. stanica i to:

• Sekulinci, komandir stanice Fajdetić Franjo sa 4 druga i 1 drugaricom.

Slat. Drenovac, komandir stanice Fišić Srećko. Brojno stanje 9 drugova i 2 drugarice.

Kokoćak, komandir Radaković Marko, brojno stanje 5 drugova.

Gazije nije podnio komandir izvještaj.

Gradac komandir Branežac Savo sa 4 druga i 1 drugaricom. Ista stanica još za sada ima vezu sa Diljskim područjem.

Radna grupa Komande područja. Komandir Lončarević Lazo, brojno stanje 44 druga i 2 drugarice.

Još do sada nismo uspostavili sve straže koje smo imali prije reakcije t. j. stražu u Vraniću i Kamenskoj, pošto od stražara iz ove komande još se do sada nije javilo oko 30 drugova od kojih su neki u Operativnim jedinicama a neki se skrivaju po selima kojima smo uputili patrole da ih pronađu i sprovedu u ovu komandu.

Znam i sam da ovaj izvještaj nije opširno podnešen zato što se nisu svi drugovi javili u svoju komandu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

M. P.

Komandant:
M.³ Marinković

Original u viL Bgd
Fotokopija u HfB, Slav, Brod, K 49/1.

58

19. IV 1943.

Dopis Štaba Grupe vojvođanskih partizanskih udarnih bataljona Štabu III operativne zone o formiranju dviju grupa udarnih bataljona i prijedlozima za formiranje I i II vojvođanske brigade.

U vezi ranije dostavljenog predloga¹ za formiranje I. Vojvođanske U. P. Brigade, a k tome porast naših snaga u Sremu prisilili su nas da

³ Marko Marinković
¹ Vidi dok. br. 6.

rastavimo jedinice koje se nalaze na teritoriji Istočne Bosne od onih koje se nalaze u Sremu i formiramo grupu Udarnih Bataljona sa posebnim Štabom, dok Odred III. Operativne Zone ima svoj posebni Stab na teritoriji Srema. Stab grupe Vojvođanske Udam. Bataljona sačinjavaju ista lica koja smo vam predložili za Stalb I. Vojvođanske Brigade, sa izmjenom dostavljenom Vam naknadno. U toku vremena, naša se grupa Bataljona povećala na šest bataljona. te smo je rastavili u dvije grupe. Stab prve grupe Vojvođanskog Udarnog Bataljona (buduće prve Vojv. Brigade) sačinjavaju slijedeći drugovi:

- Komandant: drug Marko Peričin.
- Politkomesar: drug Slobodan Bajić.
- Zamjenik politkomesara: drug Luka Mrkšić.
- Lekar grupe: Dr. Dušan Savić.
- Intendant: drug Boško Jofc'ić.
- Načelnik Štaba: drug Vojislav M. Ilić.
- Mesto zamenika komandanta grupe za sada je nepopunjeno.

Stab druge grupe V. P. U. Bataljona (buduće druge Vojvođanske Brigade) sačinjavaju:

- Komandant: drug RadOslav Jović, dosadašnji zamenik komandanta grupe.
- Zamjenik komandanta: drug Ilija Bogdanović, dosadašnji komandant bataljona.
- Zamenik politkomesara i vršioc dužnosti politkomesara grupe: drug Drago Dikić, dosadašnji zamenik politkomesara bataljona.
- Lekar grupe: drug Aleksandar Bakić.
- Mesto politkomesara i načelnika Štaba za sada su ne popunjena.
- Na osnovu izloženoga predlažemo da se odobri formiranje druge Vojvođanske Udarne Brigade, a Stab druge Grupe V. P. U. piostavi štabom II. Vojvođanske Brigade.

Grupe Udarnih Bataljona sačinjavaju: tri bataljona sa po tri čete od 50 do 60 naoružanih boraca, čije se brojno stanje svakodnevno povećava.

Brojno stanje prve grupe je 568 boraca pod oružjem, a druge grupe 563.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar:		Komandant:
Slobodan Bajić, v. r.	(M. P.)	Marko ² v. r.
		Za tačnost prepisa jamči:
	(M. P.)	Sef Štaba:
		J. Vajs

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

2 Marko Peričin

19. IV 1943.

Izveštaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o vojnoj situaciji i akcijama podređenih jedinica.

Naš posljednji izvještaj¹ broj 97/43, poslali smo Vam po kuririma, koji su otišli sa drugom Vladom.² Odmah poslije nekoliko dana, neprijatelj je otpočeo ofanzivu³ na naš oislobođeni teritorij, te vam iz razloga toga nismo mogli do sada poslati redoviti izvještaj.

U početku neprijateljske ofanzive, t. j. 19. pr. mj. formiran je Operativni štab za Slavoniju⁴ u koga su ušli članovi Štaba ill. operativne zone, i članovi Štaba naše divizije. Osim toga formirana su još dva pomoćna Operativna štaba. Odmah su izdata uputstva za vođenje operacija i svakom od pomoćnih operativnih štabova u slučaju nemogućnosti održavanja veze sa Glavnim operativnim štabom, data je puna samoinicijativa. Pod komandom Operativnog štaba za Slavoniju nalazile su se sve jedinice naše divizije, kao i odredi, Komande straža i svi oni koji su bili sposobni za borbu, tako da ćete u izvještaju naše Divizije imati potpuni izvještaj za vrijeme čitave ofanzive.

Vojna situacija

Poslije prve etape neprijateljske ofanzive, ponovno su članovi Štaba Zone, kao i članovi Štaba Divizije preuzeli svoju staru dužnost. Poslije toga neprijatelj je otpočeo sa novim napadima na naš teritorij, koga su izgleda, jedinice naše Divizije potpuno razbile i sada je nastalo zatišje na čitavom sektoru. Jedino što se neprijatelj jPš uvijek zadržao na Bučju i Voćinu.

Za sada smo prestali sa napadima i čišćenjem iz razloga koji ćete vidjeti iz posebnog izvještaja.

Izvršene akcije

Poslije prve etape neprijateljske ofanzive do danas, naš I. odred izvršio je dvije uspjele akcije i to:

12. IV. o. g. izvršena je akcija na neprijateljsko' uporište Lipovljane.⁶ Napad je počeo u 23 časa i u snažnom naletu, u roku od 15 minuta, neprijatelj je bio savladan. Tom prilikom dobiveno je 33 puške, 1 puškomitraljez sa 2400 metaka i mnogo drugog ratnog materijala. Neprijatelj je imao 5 mrtvih, dok je na našoj strani 1 drug samo lakše ranjen. Zarobljeno je 26 neprijateljskih vojnika, koji su bili odjeveni u nova njemačka odijela i jugoslavenske šinjele.

14. IV. o. g. izvršena je akcija na neprijateljsko uporište u Ilovoj, te željeznička stanica Piljenica. Dobiveno je 17 pušaka i 700 metaka. Gubitak nije bilo. Zarobljeno je 17 neprijateljskih vojnika.

¹ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 141, str. 326—333.
² Vlado Popović
³ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 27, 40, 47 i 53.
⁴ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 6.
⁵ Vidi dok. br. 12, 18 i 19.
⁶ Vidi dok. br. 34.

II. odred vršio je akcije više ekonomskog karaktera na sektoru Podravina, dok je jedan njihov bataljon imao u zadatak da permanentno drži zaisjedu na vratima Voćina. Neprijatelj se češće zaljetao iz Voćina na naš teritorij, povlačeći se sporednim putevima. Tako je dana 16. o. mj. ponovno krenuo u pravcu Zvečeva, ali ga je pomenuti bataljon odbio u svoje uporište.

Za vrijeme same ofanzive, borci naših odreda, u sastavu brigada, odlično su se borili i davali junački otpor krvavom neprijatelju. Njihova disciplina i moral na dovoljnoj su visini pored mnogih teškoća na koje se nailazilo za vrijeme ofanzive.

Primili smo izvještaj našeg III. Odreda,⁷ koga vam u cijelosti dostavljamo, kako bi uvidili rad našeg III. odreda.

Jedinice koje su sa VI. Bosanskom Brigadom išle na čišćenje terena od četnika na Majevici, formirale su I. Vojvođansku brigadu. Detaljan izvještaj o tome poslaćemo Vam naknadno.

Akcije diverzantskih grupa

Dana 10. III. o. g. jedna diverzantska grupa digla je voz na glavnoj pruzi Beograd—Zagreb kod stanice Donje Vrbe. Voz je bio teretni, te je lokomotiva i 5 vagona potpuno uništena. Promet je zaustavljen 12 sati.

Dana 15. III. o. g. dignut je voz na glavnoj pruzi kod stanice Vrpolje. Voz je bio teretni, te je lokomotiva potpuno uništena sa 10 vagona. Promet je na jednoj pruzi zaustavljen 36 sati, a na drugoj 12 sati.

Za vrijeme ofanzive, diverzanti XII. brigade i I. odreda, koji su se nalazili pod komandom pomoćnog Operativnog Štaba, digle su u vazduh 2 voza na glavnoj pruzi Beograd—Zagreb. Jedan između Dragalića i Okučana, a drugi između Okučana i Rajića.

Raspored naših jedinica i njihove daljnje operativne mjere.

Poslije novih direktiva, dobivenih od strane delegata V. Š.⁸ druga V.⁹ Petrovića, zadatak naših odreda je da vrše akcije više ekonomskog karaktera i u slučaju napada neprijatelja na naš oslobođeni teritorij, junački ga dočekati i smlatiti.

Potrebna naređenja izdali smo i našim diverzantskim grupama da do daljnjeg naređenja ne vrše nikakvih diverzantskih akcija, već da skupljaju što više eksplozivnog materijala.¹⁰

Naš I. odred nalazi se na sektoru Psunj, gdje permanentno vrši mobilizaciju novih boraca.

II. odred to isto čini na sektoru Papuk, t. j. prema Podravini.

Ovaj puta Vam ne možemo poslati brojno stanje i naoružanje naših odreda, kao ni Komandi straža, jer se iste još nisu sredile poslije neprijateljske ofanzive. Možemo vam uzgred napomenuti, da su se odredi prilično u mnogome pojačali, kako u naoružanju, tako i u ljudstvu za vrijeme same ofanzive. Najveću poteškoću imamo u sređivanju naše pozadine i

⁷ Vidi dok. br. 6 i 58.

⁸ Vrhovnog štaba NOV i POJ.

⁹ Vladimir Petrović Vlatko

¹⁰ Vidi dok. br. 41, objašnjenje 1.

pozadinskih straža, jer su iste bile dodijeljene operativnim jedinicama i pojedini stražari još ni do danas nisu vraćeni na svoja mjesta, što ćemo u najskorije vrijeme učiniti. Osim toga nalazimo se u formiranju novih područja, za koje također treba formirati komande straža, tako da će buduće brojno stanje i izvještaj biti tačniji i sređeniji.-

Današnjim danom formirali smo iedan novi bataljon ^{10a} od Komande straže u Bijeloj, koji će i dalje ostati na tome sektoru sa zadatkom da čuva vrata na ulazu u naš oslobođeni teritorij iz Daruvarskog sreza. Isto tako zadatak mu je da osigurava prijevoz hrane sa zapadnog dijela našeg teritorija, kao i iz Moslavine, i Bilogore.

Možemo vam uzgred napomenuti da je stanje zdravlja ranjenog komandanta¹¹ i politkomesara¹² naše Zone zadovoljavajuće i da se drag politkomesar već digao iz kreveta, jedino što mu slomljena desna ruka sporo zarašćuje. Na zadnjoj posjeti rekao nam je da će mu po svoj prilici desna ruka ostati nesposobna. Drug komandant Crnobrnja nalazi se dobro, samo što će mu trebati još izvjesno vrijeme (2 mjeseca), kada će moći da se kreće bez štaka.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Duško,¹³ v. r.

M.P

Komandant:
Vinko' Antić

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

60

19. IV 1943.

Izvještaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji i raspoloženju naroda poslije neuspjeha operacije »Braun«, o visokoj političkoj i borbenoj svijesti boraca i o formiranju komandi Bilogorskog i Požeškog područja.

Opšti pregled političke situacije.

U periodu od posljednjeg izvještaja¹ do danas, politička situacija na teritoriju III. Operativne Zone, bila je uglavnom sljedeća:

Od dana slanja posljednjeg izvještaja, t. j. 17. marta o. g., pa do nazad 3 dana, neprijatelj je vršio ofanzivu² na naš oslobođeni teritorij. Neprijatelj je već 18. marta počeo da prodire u pravcu Kamenske iz Daruvara i Pakraca preko Bučja, a zatim iz Daruvara prema Borcima i Zailama, iz Podravske Slatine nadirao je preko Voćina ka Zvečevu, iz Čačinaca i Osijeka prema Krndiji i Papuku, iz Požege³ također prema Papuku i Dilju,

10a Odnosi se na III bataljon I odreda. Vidi dok. br. 67.

11 Bogdan Crnobrnja

12 Marijan Stilinović

13 Dušan Brkić

1 Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 144, str. 344—347.

2 Radi se o operaciji »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

3 Slav. Požega

iz Broda⁴ također prema Dilju.⁵ Odmah poslije početka neprijateljskih operacija, formirao se Operativni Stab za Slavoniju iz članova Štaba Zone i Štaba Divizije. Komandant toga Štaba je bio drug Ma to Jerković, a politkomesar drug Duško.⁶ Izradio se plan da se brani oslobođen teritorij do izvjesne granice, a zatim da se povlači i udara s druge strane neprijatelja s leđa. Također je naređeno Štabovima pojedinih brigada, da u slučaju jačeg neprijateljskog nadiranja na oslobođeni teritorij i nemogućnosti održavanja veze, štabovi brigada uzmu inicijativu u svoje ruke, što se u izvođenju naših manevara i operacija pokazalo vrlo dobro. Naročito je dobro manevrisao sa XII. brigadom drug Vicko Antić, zvani Pepe, komandant III. Operativne Zone, koji je kao član Operativnog Štaba za Slavoniju, bio pridodan kao pomoć Štabu XII. brigade. Zato u saglasnosti sa Oblasnim Komitetom KPH za Slavoniju druga Vicka Antića zvanog Pepea predlažemo za pohvalu. Smatramo da bi to vrlo povoljno uticalo i na ostale drugove, ako bi se to objavilo i preko »Slobodne Jugoslavije«. Drug Pape to zaslužuje, pošto se je pokazao kao odličan vojni rukovodioc, jer je do nogu potukao neprijatelja na Bučju, Javorovici, Psunju i Ravnoj Gori. U borbama za odbranu Zvečeva istakao se i poginuo junačkom smrću Komandant Mjesta Voćina drug Tomislav-Trivun Karanović zvani Karan. Zato predlažemo našem Glavnom Štabu⁷ da svakako druga Karana proglasi za junaka naroda.

Naši Narodno-oslobodilački Odbori pokazali su se na visini za vrijeme ove ofanzive, pošto su narod okupili oko sebe i vodili ga na sigurna mjesta, gdje neprijatelj nije mogao da dopre i tako sačuvali svoje žiteljstvo. Narod je video da je vojska štitila njegova sela, njegove odbornike, tako da je vojska stekla veliki ugled i ljubav.

Iako je neprijatelj imao namjeru da pronade naše bolesnike, kao i naše bunkere sa hranom, nije mu uspjelo. Od 500 bolesnika, koje imamo po bolnicama i ambulantama, stradalo je za vrijeme ofanzive samo 18 i to onih, koji nisu htjeli da slušaju direktive našega Štaba, te se nisu sklonili na određena mjesta. Moramo priznati da je neprijatelj pronašao praznu bolnicu broj 3 i br. 7, kao i broj 8, kao i da je spalio u njima neke paviljone.⁸ Sada se preko Ekonomskog Odsjeka radi na izgradnji novih bolnica i ambulanata na novim mjestima. Veliku brigu oko čuvanja bolesnih drugova Pere Drapšina, Tolje⁹ i Marijana,¹⁰ imali smo za vrijeme ofanzive, ali smo ih sačuvali, jer smo o tome vodili veliku brigu.

Prilikom neprijateljske ofanzive, potpuno su uništena sela bombardovanjem iz aviona i to: Brusnik, Lipovac, Cikote, Cicvare, Zvečevo, Meljane, Drenovac. Napominjemo da je Zvečevo cijelo iseljeno u Voćin.

Moral poslije naših pobjeda, kod stanovništva je dobar, osim onih sela u okolini Voćina, gdje se neprijatelj zadržao. Neprijatelj pokušava da pridobije stanovništvo okolice Voćina, djeljenjem soli, šećera i t. d.

⁴ Slav. Brod

⁵ O kretanju i nadiranju okupatorskih i kvislinških snaga vidi dok. br. 53, objašnjenje 1.

⁶ Dušan Brkić

⁷ Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

⁸ Radi se o bolnicama Psunjskog područja. Vidi dok. br. 79.

⁹ Bogdan Crnobrnja

¹⁰ Marijan Stilinović

Zato će Papučko-Krndijsko Područje morati da više politički u tome kraju radi.

Kako su naše jedinice odnele veliku pobjedu 16. aprila o. g.,¹¹ kada su zarobile 2 bojne, a 2 raspršile, moral i simpatije kod stanovništva Požeškog kraja se naročito podigao. To važi ne samo za Srpska, nego i za Hrvatska sela. Prilikom ofanzive, neprijatelj je bombardovao Hrvatsko mjesto Veliku, gdje je ubio katoličkog sveštenika i razrušio crkvu, radi čega je zavládalo veliko ogorčenje Hrvatskog naroda toga kraja prema ustaškim vlastima. Poslije bombardovanja, u Veliku je dolazio veliki župan, gdje se izgovarao da Hrvatske vlasti za to nisu krive, nego njemački avijatičari, koji su se zabunili. Međutim, Hrvatsko stanovništvo tog kraja u to ne vjeruje i mjesta Radovanci, Kaptol, Vetovo vrlo lijepo primaju partizane.

Prema obaveštenjima, neprijatelj ima namjeru da češće upada na oslobođeni teritorij, da stvara zabunu među nama i da nam sprečava uređenje pozadine. Međutim, mi ćemo morati pristupiti odmah formiranju više odreda, koji će služiti za odbranu našega oslobođenog teritorija.

Politička situacija i politički rad u Narodno-oslobodilačkoj vojsci i partizanskim odredima.

Velike pobjede naših jedinica za vrijeme neprijateljske ofanzive, podigle su političku svijest i moral kod naših jedinica. Ne samo brigade, odnosno Divizija, nego i odredi bili su na visini za sve vrijeme trajanja ofanzve i tukli su neprijatelja na svakom koraku gdje im se to pružila prilika.

Kako je prilikom uspješnih akcija naših jedinica dobivena ogromna količina oružja, pristupili smo širokoj mobilizaciji.¹² Pošto su nam Mobilni Centri¹³ za vrijeme reakcije spaljeni,¹¹ mobilisane drugove odmah upućujemo za Diviziju. S obzirom na oružje, moći ćemo da formiramo još 2 brigade,¹⁵ tako da ćemo morati formirati još i Diviziju,¹⁶ pa prema tome i Korpus.¹⁷ Izvještavaju nas iz Srema, da je formirana I. Vojvođanska Brigada i da je u formiranju II. Vojvođanska Brigada, a IV. bataljon s obzirom na svoje oružje (preko 340 pušaka), pretvoren je u III. odred III. Operativne Zone.¹⁸

Nekih četničkih organizovanih grupa za sada u našoj teritoriji nema, premda se pojavljuju želje kod stanovništva koje je popljačkano, paljeno, za istrebljenjem svih Hrvata. To se osjeća kod stanovništva Ceralija, Meljana (srez Podravska Slatina).

¹¹ Radi se o borbi sa Slavonskim zdruhom kod Kamenskih šušnjara i Mrkoplja. Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51, 56, 65 i 72.

¹² Vidi dok. br. 64, 68, 69, 70, 73, 76, 85, 105 i 144.

¹³ Mobilizacioni centri su osnivani pri komandama područja kako bi novomobilisani borci stekli osnovno znanje iz vojne obuke.

¹⁴ Vidi dok. br. 156.

¹⁵ Plan o formiranju dviju brigada nije ostvaren jer se pristupilo formiranju novih odreda. Formirana je samo XXI NO brigada. Vidi dok. br. 129 i 162.

¹⁶ Odnosi se na X diviziju NOVH. Vidi dok. br. 130.

¹⁷ Vidi dok. br. 131.

¹⁸ Vidi dok. br. 6 i 58.

Kursevi

Kurs politkomesara prekinut je za vrijeme ofanzive i slušaoci su poslani u njihove jedinice, dok se ne sagradi nova zgrada za kurs, pošto je škola u kojoj su predavanja držana, potpuno uništena.¹⁹ Oficirski kurs se nastavlja i biće završen za 5 dana. O rezultatu istoga ćemo Vas izvijestiti. Neki kursisti za vrijeme ofanzive nisu se najbolje držali, radi toga smo bili primorani da ih vratimo u borbene jedinice kao obične borce. Takvih je bilo 5 od svega 43 slušača.

Ishrana i snabdjevanje.

Prilikom ove ofanzive, neprijatelj je opljačkao naša sela, radi čega je ishrana otežana, pošto su se naše jedinice uglavnom snabdjevale iz naših sela. Rezervna hrana u našim bunkerima ostala je netaknuta. Moramo napomenuti da su radionice dosta stradale zbog nepažnje odgovornih drugova koji su rukovodili, a koji nisu na vrijeme sklonili alat i materijal u bunkere prije ofanzive. Sada se radi na uspostavljanju radionica svih vrsta. Ekonomski Odsjek ove Zone, također je napravio plan da sve to sredi, kao i da decentralizuje ekonomsku djelatnost i ustanove, tako da će se naše trupe moći snabdjevati na raznim sektorima naše oslobođene teritorije.

Komande Područja

U cilju što boljeg i bržeg sreden ja pozadine, postavili smo nove Komande Područja i to: za sektor Bilogora²⁰ i za sektor Požeške doline.²¹ Tako ćemo sada imati 5 Komanda Područja, koja će moći vrlo brzo i lako srediti prilike u pozadini. Razlog osnivanja novih Područja bio je taj, što se iz geografskih razloga nije mogla voditi dovoljna kontrola nad pojedinim djelovima Područja, a osim toga oslobođena teritorija je poslije neprijateljske ofanzive proširena, pošto su naše jedinice očistile neka neprijateljska uporišta, kao na pr. selo, Toranj, Velika i Kaptol.

Moramo napomenuti da su se Komande Područja sa svojim stražama vrlo lijepo pokazale za vrijeme ofanzive, prilikom smještaja i brige oko ranjenika. Naročito se u tome ističe Papučko-Krndijsko i Diljsko Područje.

Primili smo Uredbu o formiranju vojne vlasti u pozadini, te ćemo prema istoj postupiti.²²

Nazad 6 dana došao je delegat od Vrhovnog Štaba, drug Vladimir Petrović-Vlatko, koji nam je dao neke direktive od strane Vrhovnog Štaba, a koje će Vam iznijeti drug Komandant,²³ pa Vas molimo da nas o tome hitno obavijestite.

¹⁹ škola se nalazila u Zvečevu.

²⁰ Vidi dok. br. 64.

²¹ Vidi dok. br. 83.

²² Vidi dok. br. 136.

²³ Vinko Antić

Potvrđujemo prijem letaka »Hrvatskom narodu«, koje je uputio Glavni Stab i Zemaljsko Vijeće,²⁴ kao i »Dnevne vješti« izdane marta mjeseca. Sve smo to umnožili i rasturili.

Za vrijeme ofanzive uputili smo u ime Operativnog Štaba, pismo borcima,²⁵ kao i narodu²⁶ Slavonije.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M. P.

Politkomesar:
Duško²⁷

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 81.

²⁴ Odnosi se na letak Glavnog štaba NOV i PO i Inicijativnog odbora ZAVNOH-a izdanog 18. III 1943, kojim se poziva hrvatski narod i domobrani da stupe u redove NOV i POJ.

²⁵ Vidi dok. br. 4 i 56.

²⁶ Vidi dok. br. 3.

²⁷ Dušan Brkić

19. IV 1943. 61

Pregled brojnog stanja boraca IV divizije NOV i PO Hrvatske.

Jedinica		IV Divizija						XII Brigada					
		Štab	Pratnja i kuriri	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod	Svega	Štab	I. bataljon	II. bataljon	III. bataljon	IV. bataljon	Svega
Po spisku	Muških	5	25				30	101	195	188	181	195	860
	Ženskih							32	13	10	9	18	82
U rashodu	Muških								55	79		14	148
	Ženskih								1			8	9
Na licu	Muških	5	25				30	101	140	109	181	181	712
	Ženskih							32	12	10	9	10	73

Priraštaj													
Manjak													-----

Politkomesar
Jefto Šašić

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 2/1.

XVI Brigada						XVII Brigada						XVIII Brigada						Ukupno u diviziji
Štab	I. bataljon	II. bataljon	III. bataljon		Svega	Štab	I. bataljon	II. bataljon	III. bataljon		Svega	Štab	I. bataljon	II. bataljon	III. bataljon	Svega		
96	200	172	181		649	85	239	203	119		646	116	195	213	160	684	2869	
21	87	35	24		107	25	23	43	23		114	10	14	16	14	54	357	
15	40	59	71		185	13	58	71	2		44	9	40	47	4	100	477	
13	7	16	11		47	12	21	11	—		25		1			1	82	
81	160	113	110		464	72	181	132	117		602	107	155	166	156	584	2392	
8	80	19	13		60	13	21	32	23		89	10	13	16	14	53	275	

1

Ovako veliki rashod u ljudstvu prouzrokovao je pegavi tifus najvećim delom, a jednim delom je ranjeni i od raznih drugih bolesti.-----

z. Komandanta
M. Jerković

20. IV 1943.

Dopis Okružnog komiteta Nova Gradiška Kotarskom komitetu Pakrac o pripremi naroda za izbore u onim mjestima gdje uslijed vojnih operacija izbori za NOO-e nisu mogli biti provedeni.

Dragi drugovi!

Izbore za novu narodnu vlast koje smo raspisali za 14. prošlog mjeseca nisu mogli Kotarski komiteti na svim kotarevima da sprovedu, radi neprijateljske ofenzive. Do sada su na našem Okrugu sprovedeni seoski izbori na kotarevima Pakrac, Novska i Nova Gradiška, dok ipak nisu u svim selima ovih kotareva bili sprovedeni, a u daruvarskom srezu uopće nisu sprovedeni. Na srezu novskom sprovedeni su općinski izbori kao i izabrani i delegati za kotarski NOO, odnosno tu su potpuno sprovedeni izbori.

Da bismo sproveli izbore u ostalim selima i kotarevima treba odmah nastaviti sa kampanjom u smislu već poslatih uputstava i direktiva koje vam je slao naš OK.¹ Kotarski Komiteti² našeg okruga treba ju da pokrenu kampanju za nedovršene izbore preko partijskih jedinica, izbornih komisija, USAOJ, AF2. Pošto u nekim srezovima nije stanje još potpuno smireno to se nesmiju sprovoditi ti ovi izbori dok se stanje ne smiri, i dok se narod potpuno ne pripremi za taj čin. Treba da se Kotarski Komiteti rukovode i pouče na onim nepravilnostima koje su imali pri dosadašnjim izborima i da ispravno pristupe biranju nove vlasti. U nekim srezovima stanje se već počelo sređivati to treba odmah pripremiti narod i raspisati dan seoskih odnosno općinskih izbora.

Iz toga proizlazi da je potrebno sprovesti: na kotaru Pakrac općinski izbor kao i izabrat delegate za kotarski NOO; Na kotaru Nova Gradiška potrebno je sprovesti seoske izbore u onim predviđenim selima, zatim općinske izbore; na kotaru Pakrac sprovesti općinske izbore izabrat delegate za kotarski NOO; na daruvarskom kotaru sprovesti sve izbore.

Neka nas Kotarski Komiteti obavijeste da li je potpuno pripremljen narod za izbore tako da bismo mogli odrediti dan:

Pošto će se osnovati Oblasni NOO³ to trebaju svi kotarevi da pošalju po dva delegata. Za Oblasni NOO potrebno je da šalžete one drugove, koji su dosadašnjim radom dokazali svu odanost i privrženost narodno-oslobodilačkoj borbi. Tu treba da uzmete najuglednije ljude, koji maju najdublji korjen među širokim narodnim masama i koji će biti sposobni za novu dužnost u Oblasni NOO. Vodite računa o tome da to budu članovi KP kao i tome da budu predstavnici, odnosno ugledni pristaše ostalih političkih stranaka, a naročito HSS-a. U onim kotarevima gdje su mnogobrojne nacionalne manjine nastojte da i oni budu zastupani. Za delegate Oblasnog NOO treba slati ne samo sa oslobođenog, nego i sa neoslobođenog teritorija. Sa svim delegatima treba prethodno govoriti i tek onda ih

¹ OK KPH Nova Gradiška.

² Odnosi se na kotarske komitete KPH: Nova Gradiška, Novska, Pakrac i Daruvar.

³ Privremeni oblasni NOO za Slavoniju formiran je 24. maja 1943. god. Vidi dok. br. 158.

predložiti, ako su oni dali pristanak. U roku od osam dana treba da nam pošaljete spisak tih delegata kao i njihove karakteristike. Te ćete karakteristike sami provjeriti. Sve delegate treba da upoznate s time, da će javno djelovati pod svojim punim imenom. Isto tako treba ih uvjeriti u to da će biti zaštićene njihove porodice u slučaju neprijateljskog terora.

Sve dopise koji se odnose na izbore NOO, izvještaje o izvršenim izborima i predloge delegata za Oblasni NOO odmah u zakazanom roku pošaljite na OK u dva primjerka.

Uz naš komunistički pozdrav:

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za Okružni Komitet:
Milo⁴

Original u IHRPH. Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 5/1.

20. IV 1943.

Izvještaj Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPII o političkim prilikama i raspoloženju naroda, o organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije na terenu i u vojsci, o radu NOO-a, AFŽ i Agitpropa Oblasnog komiteta.

Politička situacija.

19. III. započela je neprijateljska ofanziva¹ na naš oslobođeni teritorij koja je trajala 25 dana, ali je i poslije toga neprijatelj upadao u naš teritorij. Jasno je da je politička situacija zavisila i od toga fakta. Neprijatelj je širio lažne vijesti u toku same ofanzive pa je bilo mjesta gdje je narod bio izmoren. Naročito je na neoslobođenom teritoriju neprijatelj uspio da postigne neke rezultate svojim lažnim izvještajima. Na oslobođenom teritoriju većinom narod je ostao i dalje čvrst samo je premoren uslijed paljenja sela² i življenja u šumama. Najveći problem za nas postavlja se pitanje mobilizacije jer kao što vidite iz vojnih izvještaja zadobili smo ogromni plijen, a odziv u partizane je ispod minimuma.

Rad četnika 'kod nas osjeća se. U neoslobođenim krajevima oni šire lažne vijesti na primjer da je Oficir³ od Hrvata streljan. Isto tako oni za koje smo čuli da će doći iz Beograda stigli su u Vukovarski srez i baš njihovo prisustvo na tim neoslobođenim krajevima u veliko ometa mobilizaciju. U vojnim jedinicama nismo još osjetili četničke djelatnosti.

Rad HSS-a isto tako osjeća se a naročito među domobranima. Jedan oficir dobio je zadatak da organizaciono poveže domobrane pristalice HSS-a u Slav. Požegi. Razni narodni zastupnici i kod nas na sve moguće načine pjreće mobilizaciju u N. O. V.

4 Milo Popović
1 Vidi dok. br. 3, objašnjenje
2 Vidi dok. br. 60, 87 i 114.
3 Milan Stanivuković, poginuo kaokomandant XII divizije uborbi protiv Nijemaca, Čerkeza i ustaša 28. XII 1944. god. 1. dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

Ustaše su i politički i vojnički u glavnom razbijeni.

Na neoslobođenom teritoriju neprijatelj opkoljava sela i tera sve sposobno u vojsku ili Njemačku i to, hrvatska kao i srpska sela. (Viljevo, Katinci.) Ipak smo uspjeli da u Virovitičkom srezu pokrenemo masovno Hrvate tako je išlo rušiti prugu sa Udarnom grupom 200 legalaca.

Organizaciono stanje.

O. K. Virovitica.

Pošto smo bili za vrijeme ofanzive dva dana na Bilo-gori to smo pregledali rad Okružnog Komiteta u koji je kooptiran drug Zmajić,⁴ jer se pokazao od svih najinicijativniji i najagilniji. Isto tako stvorena su sva četiri Sreska Komiteta⁵ u kojima je napravljen raspored rada po sektorima (organizaciono pitanje, Skoj, NOO, i t. d.), broj članova je se povećao, a niži partijski kursevi održavaju se stalno.

O. K. Nova Gradiška.

Na ovom Okružnom Komitetu rad se odvija normalno samo smo opet uzeli jednog seljaka⁸ člana Okružnog Komiteta za Oblasni Komitet Skoj-a. Idući put poslaćemo vam brojno stanje koje se od zadnjeg izvještaja povećalo. I ovaj O. K. održava stalno niže partijske kurseve. Vrlo mu lijepo radi tehnika, koja je umnožila 250 »Proletera«,⁷ koje smo mi uzeli za sve organizacije, jer je naša tehnika većim dijelom za vrijeme ofanzive propala.

O. K. Sl. Brod

Detaljan pregled nad ovim O. K. momentalno nemamo, nego samo za srez Požegu, jer smo bili odiljeni uslijed ofanzive. Kod njih nekih naročitih promjena isto tako nema samo još neznamo dali su prodrli u srez Županju. S. K. Požega nije najbolji, jer drug odgovoran po Skoj-u ne zadovoljava i u dogovoru sa O. K. mi ćemo ih popuniti.

O. K. Osijek.

Još uvijek O. K. Osijek nije se sredio i zakazali smo plenum na koji bi došli svi članovi K. K. i Okružnog. To bi već bilo učinjeno, ali smo bili onemogućeni zbog neprijateljske ofanzive. Lijepo se radi na srezu Našice dok je na ostalim srezovima veliki teror i uslovi su vrlo teški. Samo stanje u Osijeku nije zdravo.

Za vrijeme ofanzive većina članova O. K. i S. K. bili su s vojskom i odlično su se držali. Naročito je vojsci pomogao V. K.⁸ Požega kojij je davao dva puta dnevno tačne izvještaje o kretanju neprijatelja. Sam O. K.¹ je smjestio ranjene drugove za vrijeme ofanzive. Lijepo su se ponijeli i ostali O. K. čiji je ugled kod vojske i naroda porastao.

⁴ Josip Zmajić

⁵ Odnosi se na kotarske komitete KPH: Virovitica, Grubišno Polje, Donji Miholjac i Podravska Slatina.

⁶ Mato Opić

⁷ Vidi dok. br. 25, objašnjenje 12.

⁸ Vojni komitet. Vidi dok. br. 49, objašnjenje 1.

⁹ Misli se na Okružni komitet KPH Nova Gradiška.

IV. Divizija.

Kao što vidite iz izvještaja naši partizani vojnički zadovoljavaju dočim u partijskom radu još uvijek ima nedostataka. Sam divizijski Komitet¹⁰ još uvijek nije tijelo koje rukovodi radom, a ni kod njega nema kolektivnog rada. Dosta slabo radi drug Car¹¹ koji nije obišao bataljonski biro II. bataljona preko mjesec dana. Ni drug Mrki¹² ne zadovoljava. Naročito mu je nezgodan odnos prema ostalim drugovima. Da bi se pojačao partijski rad u diviziji mi mislimo da bi trebalo stvoriti polit, odjele. Pošto to nije u našoj kompetenciji mi Vam to samo predlažemo.

SKOJ.

Rad Skoj-a kod nas vrlo je slab. To nam je najslabija organizacija i to je jedan uzrok što nam mobilizacija neuspjeva, jer se veliki dio omladine izvlači. Ni jedan Okružni Komitet Skoj-a ne zadovoljava ni po radu ni po socijalnom sastavu. Zato ćemo da formiramo Oblasni Komitet Skoj-a i daćemo Skoj-u još veću pomoć. U Oblasni Komitet Skoj-a predviđeni su: Jucko,¹³ Buba¹⁴, Cerjan,¹⁵ Mato Opić seljak, član O. K. N. Gradiške, Kum,¹⁰ Radnik,¹⁷ komesar bataljona.

N. O. O.-i.

Izbori¹⁸ su u glavnom kod nas završili samo nisu potvrđeni zbog neprijateljske ofanzive. Na izborima sudjelovalo je poprečno 80% glasača. Bilo je u nekim srezovima po jedno selo ili dva gdje nije čitava predložena lista primljena nego je narod izabrao druge (Bujavica, Pušine, Sekulinci). Za vrijeme ofanzive sami NOO-i pokazali su se dosta dobri i većina ih je ostala s narodom. Da bi više iskoristili N. O. O.-e namjeravamo osnovati privremeni Oblasni N. O. O. za Slavoniju po ugledu na Baniju.

Na neoslobođenom teritoriju N. O. O.-i još u glavnom samo skupljaju hranu za partizane i podatke o neprijatelju a negdje organiziraju kupovanje soli i drugih predmeta nama potrebnih.

A. F. Z.

Za vrijeme ofanzive Inicijativni A. F. Ž.¹⁹ bio je s vojskom i nije u glavnom ništa djelovao tako da je sada počeo da izvršuje postavljene zadatke, t. j. vrši pripremu za konferencije A. O. Z.²⁰ Za vrijeme ofanzive Odbori A. O. Z. su pomagali vojsku.

Agitacija i propaganda.

Za vrijeme ofanzive najgore je prošao naš Agit-prop jer nije na vrijeme spremio knjige, literaturu ni strojeve, tako da je izgorio rotator i sva literatura. Mi ćemo da ispitamo krivce i zato ćemo ga kazniti. Dok ne

¹⁰ Sastav Komiteta KP u Diviziji činili su politički komesar divizije i zamjenici politkomesara brigada.

¹¹ Pero Car, zamjenik politkomesara XII NO brigade.

¹² Vlado Mutak, zamjenik politkomesara XVI NO brigade.

¹³ Stjepan Sekulić

¹⁴ Diga Jančić

¹⁵ Stjepan Cerjan

¹⁶ Grga Sesar

¹⁷ Redakcija nije mogla utvrditi o kome se radi.

¹⁸ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 5.

¹⁹ Inicijativni odbor AFŽ za Slavoniju.

²⁰ Oblasna konferencija AFŽ za Slavoniju održana je od 19. do 21. IX 1943. god. u Voćinu na kojoj je izabran Oblasni odbor AFŽ za Slavoniju.

popravimo stanje u našem Agit-propu služićemo se s tehnikom O. K. Nove Gradiške. Umnoženi Proleter od 250 primjeraka, a isto tako napisan je letak za 1. Maj²¹ pošto od Vas nismo primili nikakav letak. Jedino što smo od vas primili jesu Dnevne vijesti i to od broja 50 do 68, bez brojeva 52, 53, 54, 55, 58, 59.

Kod nas je bio drug Velebit²² i dao nam je neke direktive za koje mislimo da ih Vi poznate.

Mi ćemo nastaviti da izvršimo zadatke koje je pred nas postavio drug Vlado.²³ Još ćemo da održimo savjetovanje svih Okružnih Komiteta na kojem bi došli članovi O. K., K. K. i sekretari partijskih ćelija. Pomoć ćemo Skoj-u da bi ga uzdigli na odgovarajuću visinu.

Ako bi se stvar razvijala kako je to iznio drug Velebit javite nam dali bi drug Duško²⁴ išao u diviziju ili bi ostao u Zoni. Isto tako javite nam šta će u tom slučaju biti s drugom Toljom²⁵ i drugom Marijanom,²⁶ koji se oporavljaju.

Dragi drugovi, šaljite nam direktive i upute, jer mi od vas još nismo dobili ni jedno direktivno pismo osim pisma druga Brzog²⁷ u vezi sa skupljanjem podataka o popaljenim kućama kao i letka Zavnoh-a i Gl. Štaba.²⁸ Pošto kod nas još uvijek traju borbe i mi se još nismo sredili to ovaj izvještaj nije detaljan dočim ćemo idući pisati sa isorpljenijim podacima.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu!

Oblasni Komitet K. P. H.
za Slavoniju:
Dušan²⁹

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/185.

20. IV 1943.

Izvještaj Komande ispostave Psunjskog područja na Bilo-gori Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o vojno-politickom radu partizanskih straža, djelatnosti HSS-a među narodom, obavještajnoj, informativnoj i intendantskoj službi i o uspjehu mobilizacije boraca u NOV.

Od 26. II. 1943 od kako je uspostavljena Ekspozitura na Bilo Gori učinjeno je slijedeće:

Po vojnoj liniji: 1. U prvom redu obavješteni su svi Narodno oslobođilački odbori da preko seoskih straža paze na kretanje špijuna koji su se prvih dana pojavili u ovom teritoriju.

²¹ Vidi dok. br. 55 i 87.

²² Radi se o Vladimiru Petroviću. Vidi dok. br. 60.

²³ Vlado Popović

²⁴ Dušan Brkić

²⁵ Bogdan Crnobrnja

²⁶ Marijan Stilinović

²⁷ Pavle Gregorić

²⁸ L^mos^ sgg na letak. Inicijativnog odbora ZAVNOH-a i Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od kojim se poziva hrvatski narod i domobrani da stupe u redove NOV.

²⁹ Dušan Calić

2. Da Narodno oslobodilački odbori pošalju sve zaklete partizane na bolovanju ili odsustvu da se prijave komandi radi evidencije i daljnog rasporeda.

3. Da N. O. O. Buzbiju svako nepotrebno kretanje pojedinih lica u neprijateljskim uporištima, a također da paze na dolazak iz uporišta drugih lica.

4. Data su uputstva narodu kako će spremati živežne namirnice, kao i sva oružja za obradu zemlje u slučaju reakcije od strane neprijatelja. Kako će se kopati skloništa za stanovništvo u slučaju reakcije.

5. Svi prijavljeni partizani sa bolovanja ili odsustva raspoređeni su i to: koji su bili bolesni produženo im je bolovanje do daljnega. Nesposobni za operativnu jedinicu raspoređeni su u straže i u radne grupe za izradu magazina (bunkera). Sva ostala lica sposobni partizani poslani su u njihove jedinice, a tako ih dalje raspoređujemo.

Ova uputstva N. O.-a obnovljena su par puta sa mnogim napomenama u vezi sa raznim drugim stvarima. Ista uputstva su u većini prihvaćena od strane odbora i naišli smo na razumjevanje kod odbora u selima.

6. Uspostavljene su 4 straže koje ujedno služe i kao relejne stanice. Pored toga imamo 3 ambulante i to klasirane prema bolestima, jednu radnu četu sa ženskom grupom i sa radionicom od 5 ljudi, šusterima i šnajderima.

Samima stražama data su pismena i usmena uputstva za rad. Postavili smo jednoga druga kao vojnog instruktora¹ koji ih obilazi i daje im detaljna uputstva po svim vojnim pitanjima. Zadaci im se daju svako dnevno tako, da su te straže stalno u manjim akcijama ekonomske prirode ili u patroliranju ispred neprijateljskih uporišta. Do danas su te straže imale nekoliko zasjeda i par puta su odbile neprijatelja od strane Grubišnog Polja i Grđevca i Bastaja. U borbi kod sela Rašenice odbili su neprijatelja gdje je bilo nekoliko teže ranjenih i jedan mrtav. U zasjedi između Peratovice i Grubišnog Polja odbili su neprijatelja i oteli nekoliko foringa sa kojima su išli u pljačku. Iste straže se obilaze održavaju se sa njima sastanci i svako dnevno ih se upućuje u rad. Svaka straža broji 18 do 20 ljudi, a naoružanje jeste manlicher, nešto karabina mauzera i po par duplona. U ambulantama nalazi se svega 86 bolesnika od kojih je 44 teže sa tifusom jedne i druge vrste, dok su ostali sa preboljenim tifusom na oporavku. Ljekova za ambulante imamo za najnužnije potrebe. Izgrađena su skloništa (bunkeri) gdje hi se bolesnici smjestili u slučaju reakcije. Pri svakoj ambulanti uspostavljen je odgovorni bolničar za staranje bolesnika. Također je postavljen jedan politički delegat koji se stara za politički rad u sve tri ambulante. Nedositaje nam odgovorno sanitetsko lice za pregled bolesnika kojih imamo svako dnevno dosta. Pri ambulantama smo uspostavili dezinfektore kao i kupatilo sa uvijek određenim brojem čistoga veša. Stanje bolesnika kreće na bolje.

7. Radne grupe sa radionicom u glavnom preduzele su izgradnju skloništa za hranu. Radionica sa radnicima krpljenje obuće i odijela pošto

¹ Jovan Milaković

nemamo materijala za izradu ničega novoga. Radnoj grupi posvećeno je malo vremena na političkom polju s obzirom da su u posljednje vrijeme preopterećeni sa radom.

Po političkoj liniji:

1. Članovi ove ekspoziture u sporazumu sa O. K.² Virovitica održali su nekoliko seoskih sastanaka (mitinga) na kojima je ukazivano narodu na najaktuelnije stvari. Izbori su sprovedeni na cijelom ovom sektoru i sprovedeni su dosta dobro i povoljno po nas. Ovih dana uspostavljeni su obćinski N. O. O. kao i kotarski za Bilo Goru. Sastanak je održan zajednički tako, da su bili drugovi iz ekspoziture kao iz O. K. Virovitica. Data su im upu 1st va za rad i rešeno je da se održava što tješnja veza između vojne pozadinske i civilne vlasti tako da bi normalizovali rad na ovom sektoru.

Ova komanda u glavnom pruža pomoć kako odborima tako i narodu u svemu da bi bili sa narodom što tješnije vezani, pošto se još viši N. O. O. nisu osamostalili da bi mogli samostalno djelovati. Što se tiče propagandnog materijala za narod sa njime malo raspolažemo, pošto tehnika O. K. vrlo malo izbacuje tog materijala, a mi do danas nismo uspostavili svoju tehniku. Također nam ne dostaje vremenske mogućnosti da bi se po selima više poradilo sa odborima, a političkog lica nemamo pri ovoj komandi da bi se dalo u rad sa narodom.

Opaža se u pojedinim selima struja H. S. S., a vidi se po tome da neka sela još su uvijek hladna prema nama. To se naročito ispoljava kod poziva za mobilizaciju, s tim što na svaki način izbjegavaju polazak u borbene redove. Pojedina sela kao što je Removac, Cjeplake³ i t. d. još ne shvaćaju opasnost koja im prijéti od neprijatelja i drže se pasivno. Prema svemu konstatovali smo da je potrebno više poraditi u tim selima, a također pojačati i obavještajnu službu pošto se u tim selima nalazi sabotera koji rovere i koče svaki rad.

2. Sto se tiče političkog rada sa našim ustanovama u pozadini nije najbolji. Do danas smo uspjeli da uspostavimo samo štabsku ćeliju pri komandi, dok kod svih straža, ambulant i radnoj četi nemamo još ni kandidatskih grupa. Sa vremenom se održavaju sastanci na kojima se u glavnom ukazuje ljudima o svako dnevnim stvarima, disciplini, marljivosti, borbenosti, održavanju čistoće i reda u ustanovama i t. d. Sa prosvjetnim materijalom vrlo malo raspolažemo, a ni tehnika O. K. također ne raspolaže. Politički rad je također otežan sa zaposlenjem članova ekspoziture po ekonomskoj grani.

Po obavještajnoj službi:

Naš obavještajac⁴ do danas imao je više preslušavanja pri ovoj komandi. To su većinom bila ova lica: razni špijuni, lica koja su odlazila u neprijateljska uporišta i mnoga druga koja su kretala bez dozvola po našim oslobođenom teritoriju. Obavještajna služba je u organizaciji i kreće na bolje. O četničkim tendencijama momentalno se ne može ništa govoriti.

² OK KPH Virovitica.

³ Cjepidlake

⁴ Mi jo Kmecig

Likvidirano je nekoliko ustaša koji su uhapšeni od naših straža kao i nekoliko špijuna za koje je utvrđeno i koji su priznali da su došli radi špijunaže na ovaj sektor. Zapisnici će biti dostavljeni Štabu Zone.

Po informativnoj službi:

Informativna služba je također donekle organizovana. Od strane Grubišnog Polja, Grđevca i Virovitica funkcioniše dosta dobro. Od Đulovca i Bastaja nemamo redovne izvještaje što je naš informativac⁵ preuzeo da i od te strane uspostavi vezu koja će biti stalna. Informativac ove ekspoziture još nije uspio da prođe sa vezama u neprijateljske garnizone pošto su neke veze prebačene u druga uporišta. U glavnom imamo redovne izvještaje o neprijateljskim snagama u uporištima i ti su nam izvještaji dostavljeni uvijek na vrijeme. Namjere su neprijatelja da dolaze noću u pojedina sela u pljačku. O tome smo obavješteni i preduzeli smo mjere opreznosti.

Po ekonomskoj grani:

Od uspostave ekspoziture do danas izgrađeno je 12 većih bunkera u koje su smještene živežne namirnice, a najvećim djelom žito. 6 zarušenih bunkera su odkopani i sve živežne namirnice su smještene u novo izgrađene bunkere. Ti zarušeni bunkeri su građeni prije godinu dana i nisu bili izgrađeni solidno tako da je propalo oko 15 metara žita kao i više sira koji je bio spremljen u bunker iz akcije Pisanica. Svi ostali bunkeri su ispravni sa potrebnom ventilacijom postavljeni i kontrolišu se sve namirnice koje su stavljene u njih. Do sada u bunkerima imamo sprem-

1. pšenice	29682 kg
2. graha	3824 kg
3. kukuruza	20946 kg
4. kukuruz, brašna	1500 kg
5. ječma	165 kg
6. raži	600 kg
7. kave, cikorija	45 kg
8. vina	200 lit.
9. rakije	60 lit.
10. masti	100 kg
11. zatopljeno meso	130 kg
12. šivaće mašine	4 kom.
13. šusterske mašine	2 kom.
14. 1 vreću oraha	1
15. soli vreća 20	800 kg
16. čavala	50 kg
17. petroleuma	30 lit.
18. tišlarskih oblica	13 kom.
19. kugel lagera za stroj	5 kom.
20. šprica za vinograd	1 kom.

Ovo su u glavnom stvari od vrednosti koje se nalaze u našim spremištima pored raznih sitnarija koje su manje više bez vrednosti, što su trgovačke sitnarije.

⁵ Mitar Vukotić

Poslane stvari od 10. IV. o. g. za operativne jedinice Slavonija:

pšeničnog brašna	3673 kg
kukuruznog brašna	4834 kg
bijelog brašna	365 kg
graha	5036 kg
krumpira	9300 kg
maisti	658 kg
svinjskog mesa	407 kg
sol	127 kg
kruha	2876 kom.
jaja	180 kom.
blaga muzara i tegl. volova	117 kom. ranije 85 kom.
šećera	Vs kg
putra	1 kg
sira	81 kg
limuna	6 kom.
zobi	350 kg
kukuruza u zrnu	333 kg
petroleuma	25 lit.
drot	7 kg
konja sa kolima i opremom	3 para
sijena	1 voz
lopata	4 kom?
budaka	4 kom.
motika	10 kom.
čavala	63 kg
raznog sjemenja oko	150 paklica
svinja 6 komada po 30 kg	180 kg

Gore navedene stvari poslane su preko na 1. Ekonomski sektor G. Borci za naše operativne jedinice. Ove živežne namirnice i stoka snabdjevene su putem akcija koje su vršile naše straže i Bilogorska četa 1 odreda.

Stanje blagajne:

primljeno u međuvremenu od uspostave ekspoziture	62.100 Kuna
izdano za razne stvari k	42.270 Kuna
Ostatak u blagajni ukupno:	19.830 Kuna

Do danas nismo uspjeli organizirati veze za nabavku veće količine lijekova, materijala za izradu obuće, veša, šećera kao i drugih raznih stvari koje su neophodno potrebne. Nastojimo da nabavimo i te stvari koliko je moguće na svaki način.

Nedostatci u radu ove ekspoziture jesu u glavnom nepodpuna samostalnost i inicijativa, nedostatak političkoga radnika pri samoj ekspozituri, nedovoljan broj oružja za vršenje većih akcija ekonomske prirode, nedostatak sanitetskog lica koje je potrebno za Bilo Goru kako za narod tako i za vojsku, kožara kao stručnog lica za preradu kože koje kod nas ima dosta. Pored toga nedostaje ljudstva, naroda za obradu zemlje koje ovdje ima dosta pušite.

Mobilisano ljudstvo za operativne jedinice:

Od uspostave ekspoziture uspjeli smo mobilisati oko 250 lica koja su do danas poslana u naše jedinice. Nastojimo i dalje sa vršenjem mobilizacije. Politički radnici O. K. Virovitica rade na neoslobođenom teritoriju dok ekspozitura mobilise na oslobođenom. Mobilizacija ne ide najbolje usljed sezone poljskih radova, a pored toga kako smo naveli postoji u pojedinim selima kočničara koji mnogo koč na sabotiranju mobilizacije. To kočenje ispoljava se najviše u tome da ljudi izjavljuju »kad idu svi ići ću i ja«. Nastojimo svim silama sa ubeđivanjem kod stanovništva, a isto tako sa odkrivanjem onih lica koji koč naš rad.

Ovaj izvještaj za sada šaljemo ovako i molimo Vas da nam ukažete na nedostatke u samome izvještaju da bi se u buduće mogli ravnati.

Smrt fašizmu —* Sloboda narodu!

Komandant:
Blagoje Gerdijan Balja

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 49/1.

65

20. IV 1943.

Zapisnik sa saslušanja domobranskog natporučnika zarobljenog kod Kamenskih Šušnjara o toku i ishodu borbe Slavanskog zdruga s jedinicama IV divizije NOV i PO Hrvatske.

Preslušanje pričuvnog nadporučnika PAVLEK FRANJE, područnog čast ruka 1. bitnice V. topničkog sklopa o toku podhvata kod sela Kamenski Šušnjari i sela Vučjak.¹

Sastavljen u zapovjedništvu II. domobranskog zbora u Brodu.²

Prisutni:

Prič. nadporučnik, Ivan ADŽIĆ

Čast. zamjenik, Marko JURIŠIĆ

I.

Na posebna pitanja odgovara:

Ii

Dana 12. o. m. u 0700 sati I., II., III i IV. bojna³ i 1. bitnica V. t. s. krenule su iz Požege⁴ u postrojbi kare pravcem: Marin Dvor, s. Kunovci, Toranj i Lučinci, gdje su postrojbe zanoćile. Oko 1000 sati dobili smo vatru iz sela Toranj, gdje su se nalazili 1 ili 2 partizanska bataljona.⁵ Bitnica i bacači su otvorili vatru na selo Toranj i okolicu našto su se partizani povukli. 13. IV. u jutro dobivena je zapovjed u 0700 sati i postrojbe su krenule pravcem: Oljasi — s. Toranj — Biškupci — Draga u Veliku, gdje smo stigli u 1900 sati.

14. IV. postrojbe su se nalazile u Velikoj i okolišnim selima Velike. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

¹ Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51, 56 i 72.

² Slav. Brod

³ Slavanskog zdruga

⁴ Slav. Požega

⁵ Odnosi se na dijelove XVII NO brigade.

15. IV. u 0600 sati postrojbe su krenule pravcem: s. Draga — Biškupci — Stražeman — Poljakovci i s. Vrhovci, gdje su postrojbe stigle oko 1600 sati. U s. Vrhovci u neprijateljskim bunkerima nadene su vatre, kruh u peći i nesoljeno meso, koje su mjesto napustili prije našeg dolazka. Oko 1800 sati primljena je zapovjed za pokret u s. Kamenski Šušnjari. Oko 1950 sati primjećene su male skupine partizana koje su se prebacivale u pravcu s. Mrkoplje. Noć je bila mirna.

16. IV. u 0700 sati postrojbe su krenule ovim redosljedom: I. bojna krenula je sjeverno od s. Kamenski Šušnjari prema k. 411 — Kamenski Vučjak. II. bojna krenula je preko ceste u pravcu s. Mrkoplje — k 498 — k 375. IV. bojna krenula je putem u pravcu sjevera odnosno Zvečeva. III. bojna raspoređena je kao zaštita bitnici i ostalih postrojbi. Bitnica se nalazila na postavu zapadno od s. Kamenski Šušnjari, a imala je zadatak da izbací 20 zrna po kosama iznad sela Mrkoplje. Bitnica je izpalila 21 naboj na određene joj ciljeve, a zatim je izdata zapovjed da krene za postrojbama na cesti u pravcu Zvečeva. 2. haubice su odmah krenule na cestu, dok je 1 ostala na postavu radi svake eventualnosti. Ja sam se nalazio sa haubicom koja je ostala na postavu do 0830 sati, pa je nakon primljene zapovjedi i ova haubica krenula na cestu. Čim sam stigao na cestu 1. bojna dobila je frontalnu vatru⁶ iz Kamenskog Vučjaika, istovremeno II. bojna dobila je vatru sa kose iznad Mrkoplja k 557 — k 537 — s. Mijajlije.⁷ U to vrijeme nalazio sam se kod bitnice na cesti i kada je tražena pomoć topničke vatre bitnica je mogla djelovati jedino u pravcu Vučjaka, kamo je izpaljeno 4—5 nabojâ. Zapovjednik bitnice uvidio je da nemože djelovati sa toga postava, jer je prebacivao uslied konfiguracije zemljišta. Oko 0915sati II. bojna koja je dobila jaku bočnu vatru napustila je svoj postav i došla na put prema bitnici. Zapovjednik Slavenskog zdruga pukovnik Bosnić izbacio je IV. bojnu u pravcu k 375 i k 537 da ista bojna djeluje bočno prema neprijatelju, ali je već u to vrijeme II. bojna napustila položaj.

Bitnica se nalazila u vrlo teškom položaju, jer je II. bojna napustila svoj položaj i tada je zapovjednik bitnice zapovjedio da se bitnica izvuče na stare postave kod s. Kamenski Šušnjari. Uspjelo je izvući samo jednu haubicu na postav, koja je otvorila vatru na Mrkoplje — k 417 — k 557 — k 498 i s. Mijajlija, te je izbačeno oko 10—12 nabojâ. Haubica koja je djelovala sa položaja dobila je frontalnu, bočnu i vatru s leđa te više nije mogla djelovati, dok su ostale dvie haubice bile na putu izpod sela Kamenski Šušnjari, odakle nisu iz tehničkih razloga mogle djelovati.

Oko 1300 sati partizani su došli iz sela Kamenski Šušnjari i zarobili bitnicu.

Ustaška polusat i jedan vod III. bojne koji su bili određeni za zaštitu haubice nisu se nalazili na svojim mjestima, već su se razprišili. Bitnica nije bila u mogućnosti da se sa kartećom brani, jer su partizani napadali iz kuće i s leđa.

Do katastrofe došlo je u glavnom iz ovih razloga: naše postrojbe upale su u klopku t. j. još prije nego su krenule sa postava iz Kamenskih Šušnjara bile su obkoljene od XII. i XVII. brigade u krugu od oko 10 km. Komunisti su napali istovremeno sa svih strana t. j. od pravca s. Mrkoplja

6 Zasjedu su postavili I i III bataljon XII NO brigade, a II i IV bataljon su izvršili uspješan juriš.

7 Napad izvršila XVII NO brigada.

— k 537 — Ravna Gora — Vučjaka, iz pravca s. Vrhovci — k 568 — k 546
 — k 430. Među II. i III. bojnomo nastala je panika i ljudstvo¹ se razbježalo u raznim pravcima, a najvećim dielotm za bitnicom u pravcu Kamenski Šušnjari. I. i IV. bojna držale su svoje postave. Oko 1600 sati počeo je koncentričan napad na I. bojnu 4. **p. p.** koja se nalazila na jednoj uzvisini s. Vučjaka. Odbijeni su 5—6 juriša, ali kada su počeli tući bacači i kada je palo oko 30 domobrana I. bojna je krenula u pravcu s. Kamenski Vučjak, gdje je većim dielorn zarobljena a oistatci su probili se u pravcu Požege. O radu i sudbini IV. bojne nije mi ništa poznato, osim što sam u Požegi vidio da su častnici i mnogi domobrani uspjeli probiti se u Požegu.

Na postavima vidio sam oko 60 mrtvih domobrana, a možda ih ima i više, koji su pokopani kod s. Šušnjari i na ostalim mjestima od strane domaćih ljudi. Zarobljene dočastnike i domobrane komunisti su svukli i pustili ih istoga dana svojim kućama. Prije nego su ih pustili, održali su im govore pozivajući ih da se ne bore. Dobrovoljno su ostali kod partizana: vodnik Dr. Lamza iz III. bojne, narednik iz sitožera Slavonskog zdruza imena mu neznam, desetnik Beš'lagić iz IV ob koparske bojne i još nekoliko domobrana, koje nepoznam. Zarobljeno je 9 častnika, od kojih su oduzeta nalivpera i satovi, zatim su presvučeni u partizanska podrpana odijela i nalaze se pod stražom, a odpraćeni su negdje u Jankovac ili kod s. Vrhovci. Haubice se nalaze u planini Viteroga.

Napad su izvršili partizani sa XII. i XVII. brigadom dok je njihov II. odred⁸ bio u borbi sa skupinom koja je krstarila iz Voćina, Jačina neprijatelja bila je oko 2000 do 2500 ljudi. Naoružani su puškama Mauzer i nešto Manlicher. Svaka desetina ima od 2—4 stroj opuške, nadalje sam vidio oko 300 strojosamokresa i oko 30 strojnica, te jedan top, za koji nemaju streljiva. Kod zapovjednika vidio sam zamjenika političkog komesara 4. divizije »DUŠKA«⁹ čini mi se da je isti bio advokatski pripravnik u Brodu, a rodnom je iz Beograda. To je jedna od najutjecajnijih osoba među partizanima. Politički komesar 4. divizije leži u bolnici, ranjen u s. Gradištu kod Požege od zrakoplovnih bombi isti se zove Marijan Stilirtović.¹⁰ Po čuvenju zapovjednik je divizije »VINKO«¹¹ Ornogaća. Nadalje sam vidio »HRVATA«¹² zapovjednika XII. brigade o kojemu neznam ništa pobliže. Načelnici štabova su bivši dočastnici iz bivšeg jugoslavenskog ministarstva vojske.

Po pričanju partizana XII. i XVIII. brigada imaju svaka po 7 bataljona¹³, a XVII. brigada ima 5 bataljona¹⁴. Odred koji je sudjelovao u tome podhvatu imao je po pričanju 4. bataljona¹⁵. Jačina odreda u ljudstvu neznam. XII. i XVIII. brigada su najjače brojčano imadu 1000 do 1500 ljudi svaka¹⁶, a 90% od njih su u odorama. XVII brigada je najslabija i ima oko 800—900 oboružanih ljudi¹⁷.

⁸ Radi se samo o II bataljonu II odreda III operativne zone.

⁹ Dušan Brkić, politkomesar III operativne zone.

¹⁰ Dužnost politkomesara IV divizije NOVH vršio je u to vrijeme Jefto šašić, a Marijan Stilić bio je tada politkomesar III operativne zone.

¹¹ Misli se na Vinka Antica, koji je tada vršio dužnost komandanta III operativne zone, dok je komandant IV divizije bio Petar Drapšin.

¹² Josip Antolović

¹³ Podaci nisu tačni. XII NO brigada imala je u sastavu četiri, a XVIII NO brigada tri bataljona. Vidi dok. br. 35 i 38.

¹⁴ U sastavu XVII NO brigade bila su tri bataljona. Vidi dok. br. 24.

¹⁵ II odred III operativne zone imao je u sastavu dva bataljona. Vidi dok. br. 32.

¹⁶ Brojčani podaci nisu tačni. Usporedi dok. br. 35 i 38.

¹⁷ Isto. Vidi dok. br. 24.

O jačini XVI. brigade nije mi poznato ništa.
Ove brigade prilikom moga boravka među partizanima bile su razpoređene ovako:¹⁸

XII. brigada raspoređena je u pravcu Požege od sela Poljakovci — Stražeman — Radovanci — Velika — Kaptol, kamo su izturene njihove predhodnice. Po pripovjedanju njihovih komesara i partizana sprema se napad na Požegu. Haubice namjeravaju postaviti u Velikoj ili ispred Velike odakle će tući Požegu.

XVI. brigada navodno se nalazi na postavima oko Pakraca i Daruvara.

XVII. brigada raspoređena je u pravcu s. Bučje sa namjerom da sprečavaju nadiranje naših snaga sa zapada.

XVIII. brigada nalazi se na pravcu Levanjska Varoš — Paučje — Ratkov Dol — Paka.

Odred koji je nas napao priključio se je XVII. brigadi.

II. odred nalazi se na postavima pred Voćinom sa namjerom, da spriječava nadiranje naših snaga sa sjevera¹⁹. '

Prilikom svoga zadnjeg podhvata zaplieni su od oružja: 3 haubice sa streljivnim kolima, 6 teških bacača, 15—120 malih bacača, teških stroj-nica 12—15 komada, oko 50 sltrojopušaka, oko 120 stroj oisamokresa i oko 400—500 pušaka. Od streljiva su zaplijenili: oko 180 granat-šrapnela 100 m Obr. 16, 6 tempiranih granata Obr. 15, oko 150 granata za bacače, te 50.000 do 100.000 naboja za pušku. Oko 500 domobranskih odora i oko 200 ručnih bombi.

Naši gubitci bili su: 50—100 mrtvih, oko 500 zarobljeno, oko 50—70 što lakše što »teže ranjenih i nepoznat broj razbjeglih po šumama.

Ja znam za neprijateljskih 11 mrtvih i 9 ranjenih, to sam vidio, a vjerojatno su im i mnogo veći gubitci.

Po izjavama partizana dešavalo se da su ustaše ubili jedno» 4 domobrana sa namjerom, da skinu odjeću i da tako (kao) domobrani budu pušteni kućama. Ja to vidio nisam.

Prilikom otpuštanja domobrana iz zarobljeništva liječnik Dr. Lamza izjavio je za jednoga, da je to ustaša, koji je ubio domobrana i presvukao njegovo odijelo, našto je taj bio izveden iz stroja i politički komesar ga je ustrelio. Znam da su streljani još 3 domobrana, radi toga što su se borili do krajnjih mogućnosti i do zadnjeg naboja.

Po njihovoj izjavi nedavno su nabavili iz Broda raznih medikamenata i zavoja u vrijednosti od milijun Kuna.

Prilikom zarobljeništva boravio sam u jednom razrušenom pravoslavnom selu i vidio sam da pučanstvo svim sredstvima pomaže u prehrani, podvozu i obavještajnoj službi partizane. Njihova Obavještajna služba vrlo je razgranala a sastoji se iz njihovih komiteta t. j. predsjednika i dva kurira, koji od mjesta do mjesta prenose zapovjedi, obavještenja o kretanju vojske, nabavi raznog tvoriva i prehrane.

Među partizanima ima veliki broj oboljelih od tifusa, svi su ušljivi radi toga krastavi.

¹⁸ Vidi dok. br. 49.
¹⁹ Isto kao 8.

Borci su im premoreni i iznureni, a pored toga moral i stega su na velikoj visini. Naročito su hrabri i ne prezaju od ni'kalkave vatre i zaprieke.

Saznao sam da imaju glavno skladište i magacine u Zvečevu, koji su vješto maskirani i da je naša vojska preko istih prtilazila, a da nije isto primj etila. U istim se nalaze velike količine salame, masti, šećera, soli, duhana i t. d.

Jedna im je bolnica bila u Zvečevu uništena, gdje je uništeno mnogo zdravstvenog tvoriva, a jedna bolnica im se nalazi logor br. 3 u Vučjaku,

II..

Na osnovu kojih činjenica je došlo do tako naglog zarobljavanja bitnice?

II.

Kako sam već gore izložio bitnica je bila u takovom položaju, da se sama nije mogla braniti, a njeno osiguranje ustaška polusat, koja je bila određena sa još jednim vodom iz III. bojne, nisu se nalazili u momentu napada kod bitnice na određenom mjestu, nego sam ih opazio da su otišli sa

II. bojnom na postav i prilikom napada na II. bojnu prvi su sjurili sa položaja i razštrkali se u pravcu s. Kamenski Sušnjari po raznim kosama i jarugama, tako da je bitnica ostala sama sa svojim ljudstvom. Ljudstvo bitnice samo nije moglo da se odupre premoćnim snagama neprijateljskog napadaja.

Drugo nemam ništa da kažem, osim to da nema krivice do starješina bitnice što je ova izgubljena.

FRANJO PAVLEK, nadp. v. r.

Završeno u 1145 sati 20. travnja 1943.

PRISUTNI:

Nadporučnik, ADŽIĆ

Čast. namjestnik, M. JURISIĆ

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/III.

66

21. IV 1943.

Izjava koloniste Franje Bubala iz sela Pake da se preseljenjem u Sarajevo ne odriče koloniziranog posjeda u Pakoj.

Ja Franjo Bubalo kolonista iz Pake rođen godine 1907 u Proložcu kotara i občina Imotski koloniziran sam na izseljeni posjed TOMIĆ Ilije iz Pake kbr. 30 dana 1 studena 1941 gdje sam sve do 28 siječnja stalno stanovao i obrađivao dodjeljeni meni posjed.

Dana 28 siječnja došli su partizani njih dko 400 koji su mene kao kakvog zlikovca svezali u lance i potjerali u Sovski dol gdje je ali istog dana Oružnička postaja Ruševo sa vojskom dala protunavalu partizanima i tom prilikom mene oslobodila.—

Drugi napad su partizani na mene učinili kad sam već preselio iz Pake u Ruševo te su stan bombardirali dana 17 na 18 travnja 1943 i vodili borbu sa menom i mojom braćom jedan cijeli sat.—

Iz ovih razloga moram se preseliti u Sarajevo jer tamo imadem rodbinu kod koje želim stanovati jedno izvjestno vrieme.—

Sa ovim odlaskom nenapuštam moj kolonizirani posjed već ostajem i dalje kod svih mojih obveza do smirenja i uspostavljanja reda jer mi je inače život u ovoj okolini ugrožen.—

Zemlja sva koju sam primio kao kolonista je racionalno uzorana i obrađena zasijano žitom krompirom repom i djetelinom, i svim potrebitim usjevima.—<

U dokaz valjanosti ove moje obveze i izjave potpisujem ju pred zato umoljenim svjedocima.—

U RUSEVU, dne 21 travnja 1943

Svjedoci:
Lazar Ognjenović
Jozo Puklavac

Potpis:
Franjo Bubalo

Original u HA, Slav. Požega.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 5/III.

21. IV 1943.

Dopis štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu I odreda o formiranju III bataljona Odreda, čiji bi sektor djelovanja obuhvatao teritorij kotara Daruvar.

Dragi drugovi!

Odlukom našega štaba, formirali smo Vaš III. bataljon na Draruvar-Skom sektoru. Za komandanta toga bataljona, postavljen je drug Brko¹, a za politkomesara drug Došen². Zadatak toga bataljona je, da stalno bude na tom sektoru, da čuva vrata Daruvarskog sreza, daje osiguranje za prevoz hrane iz Moslavine i Bilogore i. t. d. Pomenuti bataljon biti će pod neposrednom kontrolom Psunjskog Područja, te će podnašati izvještaje Vama, Komandi Psunjskog područja, Štabu III. Operativne Zone. Oružje za taj bataljon poslao je naš Štab 30 pušaka i 1 puskomitaljez, a Vama smo naredili da pošaljete 10 pušaka, sa dovoljnom količinom municije. Do sada je drug Brko imao oko 40 pušaka i 1 puškomitaljez.

Za popunu kadrova toga bataljona, imenujemo za komandira čete druga Stevu (Zavrzan), koji se nalazi u Vašem odredu kao zamjenik komandira čete. Prema tome istoga druga odmah uputite drugu Bfki u Bjelu. Ukoliko imate dobrog političkog delegata, t. j. komesara, pošaljite ga isto tako drugu Brki.

¹ O doselenju Hrvata iz Hercegovine u Slavoniju vidi »Grada«, knj. II, dok. br. 189, str. 389. i »Grada«, knj. V, dok. br. 43.

¹ Pajo Orozović Brko

² Stjepan Došen

Drug se Brko momentalno nalazi kod nas i izvještava nas da još do danas nije dobio oružje, koje ste mu vi trebali poslati.
O svemu tome obavjesitate nas najhitnije.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Komandant:
SI odsutan Vinko³

P. s.

Straža druga Brke u Bjeloj je nazad 4 dana sa Uspjehom odbila jednu neprijateljsku bojnu, koja se zaletila u naš oslobođeni teritorij, što je za svaku pohvalu. Tom prilikom su 'istrošili veću količinu manliherskih meta-ka, te stoga im pošaljite nešto manliherske municije, ukoliko imate.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1

21.IV 1943.

Naredba Štaba IV divizije NOVI! svim podređenim jedinicama za pokret u novoraspoređene baze radi odmaranja boraca, prikupljanja namirnica i mobilizacije boraca u NOV.

U vezi s izvršenjem zadataka koji su za nas momentalno najaktuelniji ovaj Stab

N A R E Đ U J E :

1.) Pokret.

a) **XII. brigadi:**

Sa jednim bataljonom krenuće načelnik štaba XII. brigade drug Bogdanović Javo (Geco) na Bilogoru radi izvršenja mobilizacije na tom sektoru prema usmeno dobivenim direktivama od druga Duška¹ i komesara divizije².

Ostala tri bataljona odlaze na položaj Bjela — Borki — Vrani Kamen. Stab brigade biće u Borkima.

b) **XVI. brigadi:**

Sa jednim bataljonom posješće položaj iznad Mrkoplja i Vranova patrolirajući cestu Kamensko — Zvečevo i Metlu.

Sa ostala dva bataljona posjesti položaje Ljutoč, patrolirajući prema Voćinu i Zvečevu.

Stab brigade biće na Ljutaču:

c) **XVII. brigadi:**

Sva tri bataljona spustiće se u požešku kotlinu.

Prvi duži odmor načiniće u selima Biškupci, Stražeman, Draga, Potočani, Radovanci i Velika. Dalnju maršrutu dobiće naknadno.

³ Vinko Antić
¹ Dušan Brkić
² Jelto Sašić

d) **XVIII. brigadi:**

Sva tri bataljona smestiće se u Drenovcu³ i Pušinama sa zadatkom da patroliraju u pravcu Meljana, Jankovca i Duzluka.

g) Stab divizije kretaće se sa XVII. brigadom.

Čas pokreta dobiti će Štabovi brigada usmeno na savjetovanju.

2. I. OPĆI ZADACI:

a) Sve naše jedinice odnosno Štabovi treba da poduzmu sve mjere da mobilišu što veći broj novih drugova i drugarica u što kraćem vremenu. Služiti pri tom svim načinima mobiliziranja (dragovoljno, pozivom, silom gdje se to uspješno može). Štabovi pri tom treba da se povežu s komandama područja i uopće partijskim organizacijama sektora na kome mobilišu.

b) Skupljati ljudsku i stočnu hranu od ne iscrpljenih sela oko naiše oslobođene teritorije. U prvom redu treba nastojati da se zakolje što Više debelih svinja, meso da se ispeče i konzervira u masti. Za konje skupljati što više zobi. I uopće nastojati tegleće konje što bolje uhraniti.

c) Kupovinom preko veza, rekviracijom nastojati da se prvi borci snabdju porcijama (malenim zdjelicama) i žlicama.

d) Kroz vrijeme odmora očistiti drugove od vaških i nastojati da ishrana bude što bolja. U vezi s tom i u suglasnosti s partijskom organizacijom treba izvršiti potrebne akcije na žito i blago. Svaka brigada, a po mogućnosti i svaki bataljon treba da organizira svoje pokretne krojačke, postolarske i puškarske radionice. Drugovi, koji se razumiju u te poslove ne treba da budu zaduženi ničim drugim, (ni u borbu da ne idu) osim da sakupljaju za ovaj posao potreban alat i materijal, da ga nose i čim se pruži prilika da opravljaju odjeću, obuću i oružje za drugove.

e) Sve naše jedinice (bataljoni) treba da formiraju poitjerne patrole koje će imati za zadatak da obilaze sektor na kome brigada boravi, te da sakupe i dotjeraju u štab brigade sve partizane koji pripadaju u bilo koju brigadu ili Odred, a nemaju dozvole. Pri tome patrola ne treba biti gruba, nego jednostavno objasniti dotičnom drugu, da je takvo naređenje višeg štaba i legitimirati se. Zato će štabovi brigada snabdjeti te patrole s potrebnim legitimacijama.

f) Sve brigade treba da organiziraju odmah svoje mitraljeske čete. Prvo izbaciti sve škartove iz mitraljeskih odjeljenja koji su do sad »hvatali samo ladovinu« u našim redovima i natjerati u strelce, a postaviti hrabre borce i partijce i skojevce na to dragocjeno oružje, koji će ga znati iskoristiti do maksimuma.

Osobito za vođe odjeljenja, nišandžije i prvog pomagača (punioca) koji je odgovoran za redenike, treba odrediti najhrabrije, najodanije drugove. U tehniku rukovanja tim oružjem oni će se brzo uputiti. To im je sav posao za vrijeme odmaranja.

Napominjemo da teški mitraljez može prema potrebi da izleti i u prvi streljački stroj, a ne da uvijek i većinom hvata mrtve uglove daleko iza streljačkog stroja odkale je njegovo djelovanje često puta sasvim neefikasno. Zato u svakoj borbi teškim oružjem treba da upravlja pored vođe odjeljenja jedan član štaba bataljona ili čak po potrebi i brigade. To znači: da

³ Slatinski Drenovac

mu određuje mjesto za vrijeme borbe, da naređuje promjenu mjesta, ostvaruje vatru.

Općenito, mitraljeska dđelenja ulaze u sastav brigade i bataljona kao vlastito naoružanje, te štabovi treba o njima da vode punu brigu i posvećuju najviše pažnje u svakom pogledu. Ovdje važe sva prijašnja naređenja koja su se odnosila na mitraljesku čet, naravno uz određene promjene.

Što se tiče nabavke konja, samara i ostalog, štabovi brigada rekvirace potrebne konje odnosno daće da se načine samari. Pri tom će im pomoći drug Gošpar⁴ i drug načelnik Štaba divizije.⁵

Dosadašnji komandir mitraljeske čete drug Radovan Kokić postavlja se za komandira mitraljeske čete u XII. brigadi.

Njegov dosadašnji zamjenik drug Blagoje Vinković postavlja se za komandira mitraljeske čete u XVI. brigadi.

Ostale rukovodioce u brigadama postaviće sama brigada, i kao prijedlog podnijeti ovom Štabu.

g) Za organizaciju Minobacačkog divizionara staraće se komandant divizionara drug Gošpar. Štabovi brigada izići će mu pri tom svemu u susret.

h) Pionirski vodovi, minerska grupa i bolnička četa treba da se kompletiraju kako ljudstvom tako i alatom i materijalom i da budu u potpunosti sposobni izvršiti zadatak koji će dobiti.

i) U mjestima boravka svaka jedinica mora organizirati svoju ambulantu i za čitavo vrijeme boravka bolesne drugove treba izolirati od zdravih i njegovati u tim ambulantama.

Ne dozvoliti da se zabušanti nalaze u ambulanti, a kad je već nekom priznato da mu je mjesto u ambulanti, onda treba da mu se posvećuje mnogo brige i njege. Zato odgovoran je sanitetski referent brigada i komesar bolničkih četa, tako i sam Štab brigade. Ako je moguće organizirajte pakete za ranjene drugove u bolnicama.

j) Još do danas nisu štabovi brigada podnijeli izvještaj o podoficirima i oficirima koji će sarađivati na obrađivanju vojnih pitanja u našoj Diviziji. To odmah treba da štabovi brigada podnesu.

II. POSEBNI ZADACI.

Tri bataljona XII. brigade i XVI. brigade imaju zadatak da štite bolnice i ambulante na sektoru koji im je određen. Oni će oružjem braniti naše ranjene drugove, a kad ustreba pomoći će bolničkoj posluži pri evakuaciji i Skrivanju ranjenika.

Poslije izvjesnog vremena izvršiće se smjena tih bataljona.

a) Budući da će kroz izvjesno vrijeme biti jedinice naše divizije razbacane, i štab divizije biće daleko, biće teško održavanje veza i štab brigada biće upućen da samostalno rješava sva ova pitanja, kao i pitanja koja se naknadno pojave. Pojedini članovi ovoga štaba dolaziće u štab brigada kao pripomoć.

4. Opća naređenja:

a) U slučaju reakcije — koncentrisati snage i tuće neprijatelja po dijelovima. Konkretno: zajednički će se tući XII, i XVI, a XVII i XVIII — brigada. Zato treba da održavaju tjesno vezu i formiraju Operativni Štab.

⁴ Franjo Kofler

⁵ Milan Stanivuković

b) Štabovi brigada treba da pregledaju Sva prijašnja naređenja trajne i općenite naravi i postupiti po njima ukoliko to prije nisu i u koliko nisu u suprotnosti kasnijim naređenjima.

c) Ovo naređenje dobro proučiti i stalno kontrolisati koliko se je do toga časa učinilo po njemu.

d) Tokom lijepih sunčanih dana boraviti što više moguće van naseljenih mjesta radi higijenskih razloga i lakšeg rada. Ishranu vršiti na vlastitim kazanima.

e) O svemu učinjenom poidnesite ovom štabu detaljan izvještaj.

Dragi drugovi! Naši borci prošli isu posljednjih dana kroz velike napore, izvršavajući temeljito prvi zadatak koji je pred nas stavio Glavni štab Hrvatske⁰.

No pred nama stoje novi zadaci, još veći, još teži.

Zato je potrebno da se s jedne strane odmorimo od prošlih napora, a s druge strane da se .spremimo tehnički, vojnički i politički za izvršenje pretstojećih zadataka.

Vi, drugovi u štabu brigada treba da se razletite po jedinicama, da uprete sve snage, da dadete sve od sebe da se to zaista u najvećoj mogućoj mjeri uspije. Ne dozvolite da prođe jedan čas (koji nije potreban za vaš lični odmor!), a da on ne bude iskorišten za izvršenje gore rečenog. Ne zastanite nemoćno pred nekom predviđenom tehničkom nemogućnošću. Za nas komuniste sve je moguće!

Ovaj štab će sa svoje strane također dati sve svoje sile i sposobnosti da pomognemo vama i da se što brže osposobimo za izvršenje pretstojećih zadataka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar:

Zamjenikkomandanta:

Napomena: Dokument nije potpisan.
Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 18/1.

69

21.IV 1943.

**Izvještaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske
Štabu Zone o vojno-političkim akcijama i organizacionom stanju Odreda
od 10. do 21. aprila 1943. godine.**

I.

VOJNIČKA SITUACIJA

Na sektoru odreda¹ neprijatelj² se povukao u svoja uporišta i ne vrši nikakve djelomične napade na naš oslobođeni teritorij, već postavlja zasljeđe u svojoj pozadini it. j. u Podravini s namjerom da onemogući prodiranje naših jedinica u njihovu pozadinu. Uporišta, koja drži neprijatelj,

⁶ Vidi »Gradac«, knj. IV, dok. br. 55, str. 125—128.
Dii* * Sektor djelovanja Odreda obuhvatao je istočni dio Slavonije s bazama na Papuku, Krndiji i

² Misli se na Slavonski zdrug.

posjednuta su od ustaša i kulturbundaša¹¹. Moral u tim uporištima dosta je na visokom stepenu. Naš odred nije bio u stanju da vrši akcije na oružje, pošto je I. bataljon bio na osiguranju bolnice XVI i XVIII brigade u Krndiji, a II. bataljon, po naređenju štaba III. operativne zone, drži položaj na Točku da spriječi nadiranje neprijatelja iz Voćina u pravcu Zvečeva⁴.

II.

Akcije

Partizanska grupa I. bataljona, noću između. 10. i 11. IV 1943. je donijela iz Dolaca 12 vatrogasnih bluza i 12 opasača, Druga partizanska grupa, istog bataljona zaplijenila je u Podravini jednu/pušku, 50 komada metaka, 2 pištolja, 1 radio aparat, 6 patri odijela i 2.000 Kuna.

II. četa I bataljona 15. IV 1943 mobilisala je u selu Kapelni 98 drugova i 10 drugarica. Od ukupnog broja mobilisanih drugova ostalo je 10 u odredu, a ostalih 88 drugova i 10 drugarica upućeni su u štab XVIII brigade.

Noću između 15 i 16 IV 1943. I. četa I. bataljona napala je neprijateljsko uporište u Kućanci gdje su ubili jednoga ustašu. U njega je nađena jedna bomba. Ostala banda se razbježala. Na Cirkovom imanju zaplijenjeno je 30 komada goveda, 76 komada svinja, nekoliko metara kukuruza i pšenice i 80.000 Runa. Zbog dalekog puta plijen se nije mogao prebaciti na naš oslobođeni teritorij, već je zadržan u šumi kod Kućanaca gdje su predanih.

16. IV. 1943. II bataljon, koji drži položaj na Točku, sukobio se s jakim neprijateljskom kolonom koja se kretala iz Voćina u pravcu Zvečeva. Poslije 3 sata borbe neprijatelj se povukao, a imao je 2 mrtva. Na našoj strani jedan drug je lako ranjen. Utrošeno je 300 metaka.

Noću između 16 i 17-IV. 1943. I. četa I. bataljona, koja je pratila zaplijenjenu stoku i hranu sa Cirkovog imanja, naišla je na neprijateljsku zasjedu u jačini jedne bojne na cesti između Slav. Bara i Zdenaca. Imali smo 2 mrtva i jednog ranjenog. Ostali drugovi su se povukli i podijelili u više grupa da bi se lakše probili na slobodnu teritoriju. Jedna grupa od 11 drugova još do danas nije se vratila u svoju jedinicu. Neprijatelju je palo u ruke 3 puške, 250 metaka i sva zaplijenjena stoka i hrana.

Po naređenju štaba XVIII brigade I. bataljon držao je položaj na Jankovcu i Kolcu 17, 18 i 19-IV-1943.

20-IV-1943. jedinice I. bataljona mobilisale su u Orahovici 23 druga i održali miting u Novoj Jdšavi.

III.

BORBENOST I DISCIPLINA

U zadnje vrijeme nije bilo akcija na oružje da bi partizani imali mogućnosti da se istaknu kao dobri borci. Veći dio partizana pokazali su se u ranije prošlim akcijama dobri borci, a vidi se i sada da je borbenost i disciplina dosta na visokom stepenu.

³ Radi se o oružanim snagama Njemačke narodne skupine u NDH.

⁴ Vidi dok. br. 49.

IV.

OFICIRI ZA VEZU

Dužnost oficira za vezu vrši obavještajac⁵ kako u štabu odreda tako i štabovima bataljona. Veza između štaba odreda i štabova bataljona je dobra vidi se iz toga što kuriri dolaze na vrijeme kako iz štabova odreda tako i štabova bataljona.

V.

ORGANIZACIONO STANJE U ODREDU

Odred je sastavljen od 2 bataljona i jedne diverzantske grupe. Svaki bataljon ima po 2 čete, a svaka četa po 2 voda. Svaki vod ima po 2 desetine.

VI.

STABSKO OSOBLJE

Stab I. bataljona sačinjava: komandant, polit, komesar i njihovi zamjenici, informativac i obaveštajac. Oficira za vezu nema. Zamjenik komandanta I. bataljona je bolestan i nalazi se u bolnici. Stabsko osoblje ovoga bataljona zadovoljava.

Stab II. bataljona sačinjava: komandant, polit, komesar i njihovi zamjenici, obavještajac, informativac, oficira za vezu nema. Dužnost operativca vrši zamjenik komandanta. Zamjenik polit, komesara II. bataljona je upućen na viši partijski kurs. Stabsko osoblje zadovoljava.

Stab II. N. O. P. odreda sačinjava: Komandant¹, polit, komesar⁷, njihovi zamjenici⁸, obavještajac⁹, informativac¹⁰, oficira za vezu nema, operativca nema. Stabsko osoblje II. N. O. P. odreda međusobno se slaže samo što su između zamjenika polit, komesara i polit, komesara u zadnje vrijeme pokvarili odnosi. Štab odreda sa štabovima bataljona međusobno se slaže i jedni druge podpomažu.

VII.

PLAN BUDUĆIH AKCIJA

Odred ima u planu da vrši mobilizaciju i akcije ekonomskog karaktera u Požeškoj Koltini i u Podravini.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politički komesar:

Lazar Vračarić

Komandant:

Gojko Kovačević, v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

⁵ Grga Žilić

⁶ Gojko Kovačević

⁷ Lazar Vračarić

⁸ Ljuboja Radišić, zamjenik komandanta, i Franjo Sebele, zamjenik politkomesara Odreda.

⁹ Isto kao 5.

¹⁰ Hugo Štern

21. IV. 1943.

Izveštaj Kotarske oblasti u Daruvaru Ministarstvu unutrašnjih poslova u Zagrebu ... o kretanju i političkim akcijama partizana u neposrednoj okolini Daruvara.

Dne 17. t. mj. u noći su došli oko 50 oboružanih partizana¹ u Goveđe polje gdje su narod prisilili da dođe na njihov t. zv. miting, koji se je održao u školskom dvorištu. Bilo ih je oko 200.

Na školskoj zgradi i učiteljskom stanu su ispisali komunističke krilatice, koje su već izbrisane.

Ista grupa je sljedeće noći došla u Gornji Daruvar, gdje su također održali »miting.«

Dne 19. t. mj. je došao jedan partizan u selo Trojeglava, občine Dežanovac i tamošnjem knezu uručio 28 poziva za nastup partizanske službe za 20. IV. 1943 u 12 h bez oznake mjesta. Ovi će biti upućeni u Požegu².

U noći od 20/21. t. mj. su došli njih oko 200 u selo Dar. Brestovac gdje su obkolili selo i seljake prisilili na dolazak u hrv. ust. tabor gdje su održali promičbene govore. Govorili su dvojica muškaraca i jedna žena najviše protiv Führera i fašizma pozivajući muškarce da stupe u partizanske redove. Jedan domaći čovjek im je morao svirati na harmoniku, dok su oni plesali. U 4 sata u jutro su se odalečili prema selu Imsovcu. Ta se grupa naziva češka brigada³.

ZA DOM SPREMNI!
Kotarski predstojnik:
Dr. Mihalić v. r.

M. P.

Originali u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 15/111.

21. IV 1943.

Izveštaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva u Zagrebu o akcijama partizana na području Bilo-gore i Psunja i o hapšenju Hrvata i pripadnika Njemačke narodne skupine u selima oko Daruvara zbog toga što se nisu odazvali mobilizaciji.

Podr. Bilo Gore:

ⁱ

19. IV partizani su porušili želj. postaju Plavsinac (13. km. j. izt. od Koprivnice).

19. IV. kod s. G. Sredice (15 km. s. s. z. od Bjelovara) raspršena je skupina od Oko 200 partizana. 1. domobran je ranjen a 1 je nestao.

¹ Odnosi se na III bataljon I odreda III operativne zone.

² Slav. Požega

³ Radi se o prikupljanju boraca čehoslovačke narodnosti za Čehoslovački bataljon, koji je tih dana bio u formiranju. Vidi dok. br. 95.

¹ Izostavljeni dio teksta ne odnosi se na Slavoniju.

Podr. Kutine:

19. IV. kod s. Lonja (12. km j. j. z. od Kutine) partizani su napali 2 teretna samovoza. 1 je zapaljen a 1 su odvezli.

Podr. Daruvara:

19. IV us. Dežanovac, Blagorodovac, Uljanik, Duhovi i Antunovac (12 km. izt. te 7,6, 8 i 11 km j. izt. od Garešnice) uhićeno je 25 hrvatskih novaka i 98 novaka njemačke narodnostne skupine, koji se nisu odazvali stavnji.

Podr. Psunja:

Razviđajem i prema izjavi zarobljenika i pučanstva utvrđeno je, da se na južnim padinama Psunj pl. prikupljaju 2 part, brigade navodno sa namjerom napadaja na N. Gradišku².

Podr. Voćina:

19. IV. prigodom razviđanja u smjeru visa Točak (5 km j. od Voćina) raspršena je manja part, skupina. Vođa skupine je poginuo³, a 1 puška zaplijenjena. — Jače partizanske skupine nalaze se na visu Bilo (830 — 6 km j. od Voćina).

Noću 19/20. IV. iztočno od s. Kuzma (5 km z. s. z. od Voćina) razviđački vod posade Voćin protjerao je veću partizansku skupinu.

Kod Lisičine i Budima (5 i 9 km s. s. z, od Voćina) naša preselica iz. Pivnice (12 km s. s. z.odVoćina) zaVoćin protjerala je manje part, skupine, 1 partizan je poginuo, 1 puška zaplijenjena.

Podr. Broda

Noću 19/20. IV. sjeverno od s. Zadubravlje (11 km izt. od Broda) odbijen je part, prepad na stražu kod 1 prisilno spuštenog zrakoplova. 1 domobran je ranjen.

4

Za točnost:
Pročelnik operat. odjela
general (Dragoj lov)
Dragoj lov
Original u VII, Bgd.
fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 3/248.

Glavar glavnog stožera
general (Prpić)
Prpić v. r.

22. IV 1943. •

Dopis Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske štabovima podređenih edirnca koji_{m se} pohvaljuju svi borci i rukovodioci za pokazanu hrabrost, 'ozrtvovnost, drugarstvo i sposobnost rukovođenja akcijama u toku operate »Braun « u Slavoniji.

1-) Stab IV. Divizije Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske zahva-
Iu.le se i Pohvaljuje požrtvovnost i druželjublje divnih heroja boraca XII.

jtjevo^ Vidi^dok^ ncla^ang Partizani su tada napadali uporišta u Požeškoj kotlini: Veliku, Vetovo i
o *p br. 47.
4 T7fl?ta^av Karanović, komandant Komande mjesta u Voćinu. Vidi dok. br. 60.
/osiavijeni dio teksta ne odnosi se na Slavoniju.

XVI. XVII i XVIII. brigade koji su svojim životima štitili naše drugove oboljele i ranjene u borbi s neprijateljem i iznosili ih na svojim leđima iz najgušće neprijateljske vatre...

Štab IV. Divizije N. O. V. H. posebno se zahvaljuje odanim i požrtvovnim junacima borcima XVII. brigade koji su u najtežim časovima, uz nadčovječne napore nosili, skrivali, čuvali i sačuvali život našeg bolesnog komandanta IV. Divizije N. O. V. H. druga Petra Drapšina i ranjenih drugova komandanta¹ i komesara² III. Operativne Zone.

Štab IV. Divizije N. O. V. H. isto tako pohvaljuje samoinicijativu štaba XVII. brigade koji je u Svojoj odanosti i ljubavi spram našeg bolesnog druga komandanta IV. Divizije N. O. V. H., bez ičijeg naređenja, uputio svoju jedinicu koja je druga komandanta izvela iz opasnosti da bude opkoljen i uhvaćen od bandita.

2.) Štab IV. Divizije N. O. V. H. pohvaljuje štabove XII. XVI.

XVII. i XVIII. brigade koji su svojim hrabrim, mudrim i zrelim rukovodjenjem sa svojim brigadama za vreme neprijateljske ofanzive³ i poslije ofanzive, pokazali doraslim za samostalno rukovođenje svojim borbenim jedinicama, te čuvajući živote naših drugova, tamanili zvjersku okupatorsku gamad, braneći svoj narod i svoju zemlju od krvavih osvajača i njihovih prljavih slugana ustaša.

3.) Štab IV. Divizije N. O. V. H. pohvaljuje junačke borce XII. XVI

XVII. i XVIII. brigade koji su svojim herojskim jurišima uništili i razbijali podivljale okupatorske kolone, koje su nasmule u našu zemlju željne narodne krvi i imovine.

4.) Štab IV. Divizije N. O. V. H. posebno pohvaljuje neustrašive borce XII. brigade i II. bataljona XVII. brigade koji su svojim herojskim jurišima uništili dvije njemačke čete na Javorovici⁴, na cesti Pakrac — Požega, te svojom gvozdenom pesnicom skršili i zarobili neprijateljski združenje nad Šunjarima⁵, otevši neprijatelju gomile pušaka, mitraljeza, topova i municije. Koji su se u svojoj nenadmašivoj hrabrosti suproistavili neprijateljskim tenkovima i iste uništili.

5.) Štab IV. Divizije N. O. V. H. također posebno pohvaljuje hrabre borce XVI. brigade koji su svojim neustrašivim jurišima na Kolcu, kod Voćina i kod Roreničana⁶ razbili, uništili i zarobili dvije neprijateljske bojne i dvije njemačke zasjede, otevši im mnogo oružja i municije.

6.) Štab IV. Divizije N. O. V. H. isto tako posebno pohvaljuje hrabre borce XVIII. brigade, koji su svojim mnogim jurišima, a posebno herojskim jurišima kod Pake⁷ razbili kulturbundašku bojnu⁸ i nanijeli tim razbojnicima krvave gubitke.

7.) Štab IV. Divizije N. O. V. H. pohvaljuje hrabrog i okretnog komandanta minobacačkog divizionu IV. Divizije N. O. V. H. druga Franju Koflera, koji se u svim dosadašnjim borbama s našim neprijateljem poka-

¹ Bogdan Crnobrnja

² Marijan Stilino vic

³ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 47.

⁴ Vidi dok. br. 22 i 47.

⁵ Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51, 56 i 65.

⁶ Vidi dok. br. 27.

⁷ Vidi dok. br. 40.

⁸ Radi se o ES bataljonu u pripravnosti »Prinz Eugen«.

zao sposoban za povjerenu mu dužnost, te je svojim preciznim gađanjem iz teškog minobacača nanosao neprijatelju krvave gubitke.

8.) Štabovi brigada treba da ovu pohvalnicu pročitaju pred čitavim strojem:

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu!

Polit, komesar:
Jefto Šašić

Zamj. komandanta:
Mato Jerković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 32/1.

73

22. IV 1943.

Izveštaj Regrutne komisije III operativne zone za okrug Nova Gradiška Štabu Zone i Štabu IV divizije NOVH o uspjehu mobilizacije boraca u NOV.

Regrutna komisija je radila u dvije grupe broj 1) i broj 2), radom smo počeli 18. o. m. Regrutna komisija broj 1) regrutovala je u regrutnim centrima Kričke za teritorij komande partizanske straže Kričke, Bobare za teritorij N. Gradiškog kotara, Cicvare za teritorij pakračkog kotara. Regrutna komisija 2) regrutovala je u regrutnim centrima Lovska za teritorij komande partizanske straže Lovska, zatim Cicvare za srez Pakrac. Regrutaciji se najslabije odazvao N. Gradiški kotar, osim dva-tri sela, koja su se donekle odazvala. Iz ostalih sela došli su samo predjesdnici N. O. O.-a.

Najuspješnija regrutacija provedena je u Kričkama. To je ujedno bila i manifestacija narodne ljubavi prema vojsci. Velika većina mobilisanih u tom mjestu su dobrovoljno pošli u vojsku. U ostalim regrutnim centrima regrutacija je sprovedena sa manje uspjeha. U Lovskoj su četnički elementi inscenirali dolazak bande i na taj način ometali rad regrutne komisije broj 2).

Konstatujemo da su se regrutaciji mnogo bolje odazvale žene nego muškarci. Nastojali smo da mobilishemo za našu diviziju djevojke koje su zaista sposobne i zdrave. Regrutaciju smo sprovodali na principu dobrovoljnosti, svaki drug i drugarica koji je sposoban i koji je mobilisan dobrovoljno je izjavio želju da ide u N. O. V. Tamo gdje to nije išlo, izvršili smo mobilizaciju svedno.

Ukupan broj mobilisanih drugova i drugarica na sektoru N. Gradiškog okruga iznosi oko 400. Pošto nije bio najbolji odziv dali smo direktive I. odreda da on na svom putu prema Posavskim selima izvrši mobilizaciju. On je na taj put pošao.

Na sektoru pakračkoj sreza mobilisano je sve za vojsku, što je iole sposobno. Na ovom sektoru gdje se mi najduže zadržavamo i sa njega imade već veliki broj u partizanima, koji su se javili kao dobrovoljci. Mali ostatak koji se još zadržavao na selima, onaj malodušniji, taj je sada mobilisan i moramo konstatovati da je pozadina Bučkog kraja odnosno pakračkog kotara ostala krnja. Zbog toga stanju pozadine na ovom sektoru trebalo bi posvetiti pažnju i probleme koji se budu pozadini nametali planski na neki način riješiti.

Što se tiče Trokuta¹, stanje je nešto bolje, ali i tu smo mobilisali sve što je za borbu sposobno.

N. Gradiški kotar je više nego očajan. Iz mnogih sela sa tog graničnog pojasa nije došao nitko. Izvjestan dio i Srba i Hrvalta pobjegao je sa tog sektora u sela koja su na očitom i svakodnevnom dohvatu bande. To su oni malodušni elementi koji bi još uvijek htjeli da borba prođe mimo njih, a kod toga se i neprijatelj poslužio svojom novom taktikom mirnog prolazanja kroz ta sela i ne diranja naroda. Sve ovo nebi bilo da smo uspjeli uvjeriti narod o neophodnosti borbe i podići mu političku svijest. Znači naš politički neuspjeh u tom kraju.

Upozoriti nam je naročito da se posavskim selima posveti što veća pažnja, jer upravo je zločin da nam neprijatelj u ovim selima i od njih. napravi svoja uporišta. Ako ne budemo budni u tom kraju i ako ne budemo pametno radili možemo sigurno vjerovati, da će ona biti danas sutra leglo banditizma. Već sada osjeća se gibanje u četničkom smislu, pa alko za vremena ne učinimo' sve događaji će nas i te kako¹ iznenaditi.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Regrutna komisij a :²

1) Komandant psunj. područja
Momo³
polit. kom. I. bat. XVII br.
Mirko Bulović
referent saniteta XII Brigade
Ekrem Maglaj lić

Regrutna komiisij a:

2) Vojn. instruktor Ps. pod.
Radovan⁴
Ujak⁵, polit. kom. III bat. XII
brigade
Ref. sanit. XII brigade
Anđelko Kučišec

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 55/1.

23. IV 1943.

Naredba Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske svim komandama područja za reorganizaciju partizanskih straža u vojne jedinice jačine čete, voda ili desetine.

Prema Uredbi Vrhovnog Štaba pozadinskim vlastima formirane su partizanske straže po sreskim, općinskim mjestima i selima. Međutim to naređenje nije svugdje provedeno jednoobrazno. Da bi se izbjegla ta raznolikost i da bi se u slučajevima neprijateljskih of anzi va, te uslijed istih napuštanja oslobođenog teritorija imale oformljene koliko toliko vojničke formacije t. j. čete, treba postupiti kao što slijedi:

Sve partizanske straže oformiti u čete partizanskih straža na čelu kojih će stajati komandir i komesar čete, koji ne trebaju biti neposredno vezani uz jednu ili drugu partizansku stražu nego se mogu upotrijebiti kao kontrolni organi partizanskih straža sa određenim bazama. Po mjestima i

1 Vidi dok. br. 34, objašnjenje 6.
2 Članovi obje regrutne komisije potpisali su se vlastoručno.
3 Nikola Košanović
4 Jovan Milaković
5 Ivan Senjug.

selima prema potrebi i jačini partizanske straže formirati vodove ili desetine partizanskih straža, a njihove rukovodioce prema jačini formacije nazivati vodnicima ili desetarima partizanske straže. Ako je partizanska straža jačine od jedne desetine tada pored desetara naznačite i političkog odgovornog. Čete partizanskih straža ne trebaju prelaziti jačinu od 80—120.

Sve komande područja su dužne najrigoroznije kontrolisati preko komandi mjesta i partizanskih straža sva kretanja partizana i svakog pojedinog ako nije snabdjeven odgovarajućim dokumentima odmah stražarno sprovođiti u njegovu jedinicu.

Partizani, koji se otpuštaju iz bolnice poslije preboljele bolesti ili preboljelih rana dobijaju određeni broj dana bolovanja za oporavak. Poslije tog isteklog roka ukoliko stanje preboljelog dozvoljava kretanje nije više nadležna niti jedna pozadinska institucija da mu produžava bolovanje, nego jedino referent saniteta njegove jedinice. Pozadinske vojne vlasti nisu dužne uvažiti dokument izdat od koje pozadinske bolnice ili ambulante, kada je partizan već izdržao bolovanje dato poslije izlaska iz bolnice.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M. P.

Politički komesar:
Vladimir Bakarić, v. r.

Komandant:
Ivo Rukavina, v. r.

Na znanje i postupak:

Komandi Kordunskog Područja
Komandi Banijskog „
Komandi Ličkog Područja
Komandi Žumberačkog Područja
Komandi Psunjskog i Papučko-Krndijskog Područja

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 43/1.

23. IV 1943.

Dopis štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske upućen svim štabovima odreda povodom proslave Prvog maja.

Dragi drugovi!

Približava se praznik rada, praznik međunaroda radničke solidarnosti — Prvi Maj. Sve naše ustanove i to kako vojne, tako i pozadinske, moraju da dadu sve od sebe, kako bi se taj veliki praznik što svečanije i dostojnije proslavio. U tu svrhu sve naše ustanove i štabovi, treba da prirede među narodom masovne zborove i konferencije, a našim borcima da u kratkim predavanjima iznesu značaj praznika Prvoga Maja. Sve one jedinice, koje nose oružje, treba toga dana da izvrše defile u selima blizu kojih se nalaze, a uoči Prvoga Maja, treba da po svim brdima budu upaljeni krelsovi, neka neprijatelj drhće od straha pred visokom našom svješću, čvrstinom naše solidarnosti, kao i našom odlučnošću, da se borimo do kraja za nacionalno oslobođenje i punu slobodu. Zidovi svijeta kuća u kojima se nalazi naša voj-

ska, kao i naše ustanove, treba da budu ispisani našim parolama. Prvi Maj treba da se osjeti u svakom kutku našeg teritorija, kao praznik najsvjesnijih sinova našega naroda, kao praznik koga su ise dana najžešće borili i izgrađivali naši drugovi Komunisti, koji zajedno sa svojom Komunističkom Partijom danas rukovode Narodno-oslobodilačkom borbom.

Svim našim drugovima i drugaricama i to kako onim u Vojnim jedinicama, tako i onim u pozadini čestitamo Prvi Maj, želeći što veće pobjede i skor u slobodu našim narodima.

Da živi Prvi Maj, praznik međunarodne radničke solidarnosti!
Da živi Komunistička Partija Jugoslavije!
Da živi drug Tito!
Da živi SSSR.
Da živi drug Staljin!
Da živi drug Dimitrov!
Da živi zastava Marksa, Engelsa, Lenjina i Staljina!
Smrt okupatorima i njihovim plaćenicima ustašama i četnicima!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:

Duško¹

(M.P.)

Komandant:

Vinko²

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 55/1.

25. IV 1943.

Izveštaj zamjenika političkog komesara XII NO brigade IV divizije NOVH Centralnom komitetu KPH o radu i organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije u toku i poslije operacije »Braun«, o promjeni i popuni kadrova u jedinicama Brigade, o vojnom, ideološkom i političko-prosvjetnom uzdizanju boraca, o radu Agitpropa i uspjehu mobilizacije boraca u NOV.

1.) Naše partijske jedinice koje su poslije ofanzive¹ postale dosta okljaštrene sada su opet popunjene sa rukovodiocima. U ovoj neprijateljskoj ofanzivi stekle su bogato iskustvo koje će im u budućem radu biti od velike koristi. Tako se pokazalo da naše partijske organizacije za vrijeme neprijateljske ofanzive nisu ostvarile rukovodeću ulogu Partije. To je bilo zbog toga što nisu radile organizovano već pojedinačno. I ako je bilo održano u svakoj jedinici po nekoliko sastanaka to su bili redovni sastanci, sa običnim dnevnim redom, a niti jedan izvanredni sastanak po iskrslim konkretnim pitanjima nije održan. Zato se sada pred nas ponovno postavilo pitanje, naučiti kako treba da se radi, kao prvo postavilo se pred nas pripremiti materijal za niži partijski kurs, kojega moraju proraditi sve partijske jedinice.

Da se popune rukovodiocima sve jedinice, bilo je potrebno da se uzdignu novi rukovodioci što je i učinjeno. Da se naše partijske orga-

¹ Dušan Brkić
² Vinko Antić
¹ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 47.

nizacije pročiste od raznih kolebljivaca, panikera i ljudi koji nisu dostojni da se nazivaju imenom komuniste, potrebno je bilo provesti veću kontrolu nad ljudima koji su se na bilo koji način uvukli u partijske organizacije. Tako je isključen iz Partije i smjenjen sa dosadašnje svoje dužnosti politkomesar I. čete II. bataljona, komandir II. čete III. bataljona, koji je kad je bio poslan da zapos jedne jedan vis pobjegao i na taj način se razbila cijela četa. Smjenjen je i kažnjen partijskim ukorom dosadašnji zamjenik politkomesara II. bataljona, radi nedrugarskog i nekomunističkog odnosa prema partizanima. Pred partizanske jedinice poslije ofanzive stavilo se primanje novih drugova u Partiju koji su se kroz ofan-zi vu pokazali dobri drugovi i hrabri borci. Trebalo je pojačati kultumo-prosvjetno-zabavni rad po bataljomima, jer se poslije ofanzive osjetilo neko nužno raspoloženje kod partizana.

2.) Organizaciono pitanje.

Brojčano stanje partijskih organizacija je slijedeće:

I. batanjon	34	partijca,	20	kandidata,
II.	34	"	17	"
III.	31	"	20	"
IV.	34	"	20	"
Bolnička četa	6	"	3	"
Agit-prop	4	"	3	"
Diverzantska grupa	2	"	3	"
Stab brigade	7	"	-	"

Prema sadašnjem brojnom stanju vidi se da je poslije ofanzive primljeno novih oko 47 drugova u Partiju. Sada je u brigadi formiran od dva teška minobacača, minobacački vod gdje se nalazi 1 partijac, na dužnosti političkog delegata voda. U tom vodu nalazi se 10 SKOJ-evaca i 3 kandidata tako da će se u tom vodu vrlo brzo formirati partijska jedinica. Kako su sada pri svakom bataljonu formirani od teških mitraljeza, vodovi to je u IV. bataljonu formirana kandidatska grupa u mitraljeskom odeljenju od 8 kandidata.

Partijskim jedinicama je stavljeno u zadatak da prouče materijal za niži partijski kurs, također se proučava i sav tekući materijal kao članci iz »Proletera broj 16«², Pismo divizijskog komiteta sa savjetovanja od 9 i 10 marta 1943³ itd. Ali kod tog proučavanja materijala još uvijek imade nedostataka i to u tome, što se materijal proučava bez plana i u većini na pamet. Tu se vidi da drugovi partijci imadu volju za učenje ali neznaju da uče. Također drugovi partijci neznaju da prenose na ostale partizane u dovoljnoj mjeri ono što se pred njih postavlja.

3.) Političko prosvjetni rad.

Ovo vrijeme poslije ofanzive vrlo malo se iskoristilo za političko-prosvjetni rad. Makar je naša brigada bila u stalnom pokretu i borbama ipak je bilo mogućnosti za mnogo aktivniji političko-prosvjetni rad. Tako su po bataljonima održane po jedne usmene novine u IV. bataljonu gdje se istakao pjevački hor toga bataljona. U II. bataljonu na usmenim novinama istakle su se drugarice, jedna koja je rukovodila i spremala

² Organ Centralnog komiteta KPJ. Izlazio je povremeno. Za vrijeme rata izašla su svega tri broja, Fosljeanji broj, šesnaesti, izašao je u decembru 1942. godine.
³ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 126, str. 277—279.

program i jedna koja je govorila o temi »Žena u N.O.B.«. Usmene novine u I. i III. bataljonu također su uspjele. Na tim priredbama sudjelovala je bolnička četa i Bacački vod. Organizator tih priredaba bio je u glavnom naš agit-prop uz pomoć partijaca i SKOJ-evaca.

Partijske jedinice još uvijek nisu sposobne da budu u čitavom političko-prosvjetnom radu pokretači i organizatori, već to rade većinom pojedinci. U političko-prosvjetnom radu ističe se naročito agit-prop koji daje inicijativu za sav taj rad, a tu mu pomažu najviše politički komesari i SKOJ-evci. U III. bataljonu je taj rad ipak najbolji, to se osjeća i u samom bataljonu gdje se redovito izdaju zidne novine tako da su odmah par dana nakon borbe u Šušnjarima izdane Zidne novine i održano je veselo SKOJ-evsko veče.

Agit-prop pored toga što u glavnom organizira po batalj onima razne kulturno-prosvjetne priredbe, umnožava i razni partijski i propagandni materijal. Redovito svaki dan štampa i radio vijesti. Agit-prop brigade organizirao je od SKOJ-evaca svoja povjerenstva po batalj onima, čiji rad je pokazao lijepe rezultate u izdavanju zidnih batalj onskih novina u organizaciji priredaba, usmenih novina i SKOJ-evskih večeri.

4.) Rad po vojnom pitanju.

Poslije ofanzive rad po vojnom pitanju je dosta zaostao. To je zbog toga što je vojska bila poslije ofanzive dosta umorna. Sada smo naše jedinice popunili i to I., III. i IV. bataljon sa ljudima mobiliziranim iz Požeške kotline, tako da sada ta tri bataljona broje po 250 ljudi.

II. bataljon je prešao u Bilogoru radi mobilizacije. Sada se sa tim borcima provodi vojna obuka i ekzercir.⁴ Kako je u zadnjoj borbi zarobljeno mnogo teškog oružja, to je od teških minobacača stvoren minobacački vod. Od 8 teških mitraljeza stvorena je mitraljeska četa sa kojom se vrši također obuka sa teškim oružjem. Kod teškog oružja nastojali smo da budu u glavnom SKOJ-evci, kako bi to dragocjeno oružje bilo u sigurnim rukama i najbolje iskorišteno.

Sada se glavno težište vojničkog rada bacilo na iskustva iz prošle ofanzive, na podizanju discipline koja za vrijeme ove ofanzive nije zadovoljila. Radi se i uvađa formalna disciplina. Za vrijeme ofanzive pokazalo se da drugovi u noćnim marševima nemaju dovoljno vještine i da se gube. Za vrijeme juriša nastoji se ukazati drugovima iskustvo iz prošle ofanzive da brzina i odlučnost kod juriša odlučuju pobjedu. Pregled desetara i vodnika i držanje na Okupu svojih jedinica je također vrlo važno i odlučujuće u borbi.

U štabovima se osjeća da su drugovi stekli dosta iskustva kroz ofanzivu. To se naročito lijepo vidilo u zadnjoj borbi, gdje je štab III. i I. bataljona vrlo dobro rukovodio svojim jedinicama.

Disciplina kod štabova II. i IV. bataljona je zadovoljavajuća, isto tako i disciplina kod boraca u tim batalj onima je mnogo bolja nego kod I. i II. bataljona. To se Odražava i u borbama i u selima u odnosu prema stanovništvu, dok u I. li II. bataljonu disciplina ne zadovoljava i to u prvom redu kod rukovodioca. Zato je u I. bataljonu smjenjen polit, komesar i poslan na raspoloženje III. Operativnoj Zoni, a na njegovo mjesto postavljen je njegov zamjenik. U II. bataljonu smjenjen je zamjenik

⁴ egzercir

polit, komesara i komandant bataljona. Te smjene su djelovale vrlo pozitivno u samim bataljonima, tako da se stanje popravlja.

Mobilizacija koju smo vršili za našu brigadu u Požeškoj kotlini i u pakračkom, novskom i novogradiškom srezu protekla je dobro i ako su pojedinci pronalazili razne izgovore da bi se izvukli, ipak je u Požeškoj kotlini mobilizirano oko 400 ljudi i oko 500 u ovim ostalim srezovima. Ali je polovica od toga otpala kao nesposobni i bolesni.

5.) Rad po omladini.

Brojčano stanje naše SKOJ-evske organizacije je:

I.	bataljon	37	SKOJ-evaca
II.	„	49	
III.	„	49	
IV.	„	64	
	Bolnička četa	20	„
	Diverzantska grupa	6	„
	Kuriri	6	„

Ukupno stanje skojevaca je 231 organiziranih u 14 SKOJ-evskih jedinica. Poslije ofanzive broj SKOJ-evaca se smanjio jer je kroz borbe mnogo izbačeno iz stroja, a vrlo malo se omladine mobiliziralo i to što je mobilizirano nije se još moglo provjeriti kroz borbe.

Sastanci se sada održavaju redovito i to većinom sastanci za proučavanje materijala. Radni sastanci se drže ali jako nekonkretni i šablonski. Ali zato SKOJ-evci kao pojedinci u borbi i u kulturno-p rasvjetnom radu najviše daju.

6.) Političko-prosvjetni rad u ćeliji i u pozadini.

Kako je već prije navedeno, teoretska izgrađenost partijaca je dosta niska. Materijal kojega imamo sada dosta, ne proučava se planski. Sada imade svaka jedinica da prouči materijal za niži partijski kurs i »Proleter broj 16« te pismo sa savjetovanja partijaca IV. divizije od 9 marta 1943.

Partijske organizacije vrlo malo pomažu organizacije na terenu osim u koliko to ne čini neki politički komesar ili zamjenik. Jedino kada se u selu pripremi neka priredba za vojsku onda se pozovu sve organizacije sa dotičnog terena i seljaci da učestvuju.

7.) Razno.

Sanitetska služba u bataljonima sada zadovoljava, dok bolnice i ambulante u kojima se nalaze naši ranjeni drugovi su nemogući. Ranjenici i bolesnici ne samo da su gotovo gladni, nego im ono osoblje koje se nalazi kod njih uzme i ono što dobiju iz svojih jedinica i drugova, pa čak i pokradu odijela i kratko oružje koje oni nose. Sa sobom iz jedinica, tako da kada koji drug ozdravi ne može se vratiti u svoju četu jer je gol i bos.

O takovom stanju mogao bih navesti stotine primjera, ali navešću samo slučaj druga komandanta naše divizije⁵ kojemu je pokradeno odijelo, cipele i pištolj dok je ležao bolestan od tifusa i ako je to* bilo za vrijeme ofanzive ipak je to neoprostivo.

Smrt fašizmu — • sloboda narodu!

Napomena: Dokument nije potpisan. Zamjenik političkog komesara:

Original u IHRPH Zgb.

Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 5/1.

5 Tetar Drapšin

26. IV 1943.

**Izvještaj Štaba I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske
štabu Zone o izvedenim akcijama u selima nedaleko od Okučana.**

Dragi drugovi!

Jedinice našega Odreda noću između 24 i 25 o. mj. izvršile su siedeće akcije ekonomske prirode.

I. bataljon izvršio je konfiskaciju stoke hrane kao i ostale imovine u selu G.¹ Rajčićima od bandita ustaša koji noći ostavljaju svoje domove te čuvaju tabor. U toj akciji je zarobljeno 9 kola, 7 konja, 16 volova, 160 kg masti, oko 2 mtc suhog mesa i slanine, raznog platna u trubama, peškira stolnjaka i plahta 155 komada (15 truba) i 10 prasaca. Još je dobiveno alkohol, pića, jedna šivaća mašina, gotovog veša 40 košulja, 7 vreća soli, 2 vreće pšenice, 4 vreće kukuruza, 8 pari cipela i odjela i još raznih drugih sitnica.

Sav materijal evakuisan je iz neposredne blizine ustaškog tabora odakle je banda stalno pripucavala. Kad su naši drugovi već izvukli se iz sela došao je pancir koji je neprestano tukao iz mitraljeza. Imali smo jednog lakše ranjenog druga. Sav materijal prebačen je na slobodni teritorij i predano intendanturi III. ekonomskog sektora.

II. bataljon je istu noć pravio zasjedu u selu Ladjevcima kako na pruži tako i na putu za prevoz materijala iz Posavine koji je intendant III. ekonomskog sektora sakupljao dalje. Isti bataljon je ostao u zasjedi i zbog slabe organizacije prevoza tek kasno u noć prebačeno je za selo Milisavce.

Na dan 25 o. mj. u jutro banda (Nijemci i ustaše) krenuli su u nepoznatoj jačini iz Okučana u B.² Stijenu gdje su ujutro prije zore vjerojatno nama postavili zasjedu misleći da ćemo mi prevoziti hranu preko za Psunj.

U isto vreme krenula je banda i iz Lipika (domobrani)³ koji su samo došli do Bjelanovca i čuvši za borbu vratili se u Lipik.

Banda iz Okučana imala je namjeru nesačehavši ništa na B. Stijeni prokrstariti kroz Rajčića i Milisavce opljačkati i vratiti se u Rajić gdje su ih kamioni spremni čekali. U samu zoru saznali smo za bandu koja je krenula u svitanje iz B. Stijene za Radjenovce puškarajući punim rafalima.

Isturili smo odmah II. bataljon na vis poviš sela Milosavaca gdje su naši odmah zauzeli položaj. Ubrzo iza toga dolazi do borbe sa I. četom našega II. bataljona. Borba se vodila oko svoja 3 sata. Neprijatelj je tukao iz teškog mitraljeza, i teškog bacača. Naši borci od kojih ima mnogo novaka povukli su se nakon dva sata borbe na drugi prihvatni položaj da tamo dočekaju bandu. Banda je pokušala da upadne u selo Milisavce koje joj je već bilo pod samim bregom ali smo u to bacili jednu četu I. bataljona bandi iza leđa na položaj poviš Radjenovaca koja je svojom vatrom neprijatelja potpuno zbunila, zašutkala ga i neprijatelj je počeo odstupati i povlačio se u pravcu sela Borovca. Dakle neprijatelj nije uspio u svojim namjerama već se povukao u svoje baze.

¹ Gornji Rajići

² Bijela Stijena

³ Radi se o dvije čete 4. bojne IV gorskog zdruga.

U toj borbi koja je bila jedna dobra škola za naše mlade borce mi smo imali tri mrtva druga i jednog lakše ranjenog, dok danas saznajemo da je banda odvela 12 mrtvih i 6 ranjenih za Okučane. Naši poginuli drugovi izvučeni su iz borbe i sahranjeni.

Nakon današnjeg održanog bataljonskog sastanka sa tim bataljonom na kojem smo sastanku pretresali u glavnom našu borbu zapaženi su još mnogi nedostaci u samoj borbi. Za 90% boraca ovog bataljona to je bila prva borba. Drugovi su upozoreni na sve nedostatke prilikom same borbe tako da se u buduću nebi ponavljalo. U borbi se naročito pokazala jedna drugarica Ljubica Živković koja je ostala jedina zadnja uz palog puškomi-traljezca i išla sama do komandanta da se drug izvuče te ga sa drugima iz-vlačila. Osim nje pokazalo se još par dobrih boraca koji su pokazali primje-rom pravog partizana, na primjer komandir čete, vodnik i još nekoliko sta-rih partizana.

Moral kod boraca toga bataljona je na visini i nakon održanog sastan-ka kad su drugovi čuli da je banda imala gubitaka te su spremni za dalje borbe i akcije.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:
Duka Balenović

Komandant:
Andrija⁴

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 55/1

27. IV 1943.

Izveštaj Ministarstva unutrašnjih poslova Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu o političkom stanju u Požeškoj kotlini.

Zao duh obćine Kutjevo, uz načelnika Vrgoča¹, je poštanski činovnik g. Ivica **Poiane**. — Isti je poznati komunista još iz vremena Jugoslavije, kada je službovao na zagrebačkoj kolodvorskoj pošti. — Nakon puča je premješten u Požegu, gdje biva uhapšen i odveden u logor. — Međutim, podigao se spomenuti načelnik i otac istoga, sesvetački² župnik Stehno, te su ga uspjeli izvući iz logora, nakon čega je isti nastupio ponovno službu u Požegi. — Međutim je kasnije pozvan u vojsku, te je, iako poznat u čita-voj Požeškoj dolini kao komunista, postavljen u popunidbeno zapovjed-ničtvo. — Međutim isti je svugdje više nego na svojoj dužnosti. — Pretežno se nalazi kod svoga otca župnika Stehna, odakle razvija komunističku djelatnost među seljacima, u čemu ima jako puno uspjeha. — Dobar je pri-jatelj sa načelnikom Vrgočem, koji ga u svemu podpomaže. —

Posebno poglavlje za sebe čini opet vojska, koja je Skroz na skroz ko-rumpirana bez vojničkog, a još manje hrvatskog duha. —. Castnici i dočast-nici, bave se jedino i isključivo oslobađanjem obveznika od vojne dužnosti, što je veoma unosan posao, i krijumčarenjem sa vojničkim predmetima. —

⁴ Andrija Petković
¹ Slavko Vrgoč
² Radi se o selu Sesvetama nedaleko od Slav. Požege.

U tome prednjači neki zastavnik Štimac, upravitelj obsfcrbnog odjela zapovjedništva u Požegi. — Čizme koje nose seoski momci, po pripovjedanju istih, su sve od reda iz njegovog skladišta, koje prodaje uz cieniu od 16.000 Kuna. — U vojsku se odaziva samo najveća sirotinja, dok sinovi sVih bogataša sjede kod kuće. — Isti javno pripovjedaju, da ne će u vojsku sve dotle dok budu u Požegi zapovjednici, koji su sada. —

Sliedeći slučaj najbolje karakterizira tamošnje stanje: Pred nekih 10 dana, bila je odaslana jedna obhodnja od pet vojnika, koju je vodio jedan vodnik sela Pletemičke i Kutjevačke obćine, da vrše pregled vojnih izprava, i uhvate vojne neposlušnike. — Međutim došavši u selo Sesvete, vodnik je najprije izvršio pregled, te našao 18 mladića bez propisnih vojnih izprava, a svi su bili vojni obveznici. — Nakon toga im je otvoreno rekao neka mu dobro plate, pa će ih sve pustiti. — Na to mu je svaki dao po 2.000 Kuna, te je nakon toga otišao, napio se i došao nasred sela, te nastavio sa pregledom. — Tu su se dogodile upravo sramotne stvari za našu vojsku. — Isti je vodnik bio tako pijan, da je obične propustnice za putovanje primao kao vojne isprave, te na glas iz njih čitao: »taj i taj, oslobođen tod vojne dužnosti po čl. tome i tome«. Ljudi su ga nalkon toga ismijali i odpremlili iz sela. — Što je najžalosnije kod toga vojnici, koji su billi sa spomenutim vodnikom, razdjelili su sve naboje koje su imali kod selbe, seoskoj djeci. —

Napomena: Dokument nije potpisan.
Original u SUP, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 20/III.

27. IV 1943.

Izveštaj Komande Psunjskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o radu pozadinskih jedinica i ustanova za vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji.

Predmet: Izveštaj Komande Psunjskog Područja

Povodom neprijateljske ofanzive¹ koja je uslijedila na naš oslobođeni teritorij nismo mogli slati redovite desetodnevne izvještaje o našem radu, kako je to propisano, pa stoga ovim izvještajem u glavnom obuhvaćamo cjelokupni rad za vrijeme ofanzive i poslije nje do danas.

Komanda ovog Područja podijeljena je bila na 10 partizanskih straža. Formiranjem požeškog Područja otpala je sa našeg sektora straža u Škrabutniku sa 25 naoružanih drugova partizanskih stražara, a od straže u Bijeloj na osnovu naredbe naslova formiran je bataljon². Prema tome ostata je našem sektoru 8 partizanskih straža sa 133 partizanska stražara, računajući u taj broj i stražu pri Komandi Područja.

Prilažemo spisak o naoružanju partizanskih straža bolnica članova Područja, te udarne grupe druga Mosura.³

Rad članova Komande Područja: Članovi Komande Područja za vrijeme neprijateljske ofanzive na naš oslobođeni teritorij izvršili su svoju

¹ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.
² III bataljon I odreda III operativne zone. Vidi dok. br. 67.
³ Mijo Kovačević

dužnost time što su na vrijeme priredili narod na povlačenje, dali mu pravac povlačenja i zadnji se povukli iz svog sjedišta, nakon toga što su sa jednom neprijateljskom kolonom sam, i vodili borbu oko jedan sat, kako bi civilno stanovništvo što više imalo vremena da se evakuiše. Članovi Područja za vrijeme ofanzive kretali su se u koloni u kojoj je bio operativni štab Slavonije, dok su partizanske straže koje su se povukle formirale posebnu jedinicu III. bataljona XVII N. O. brigade. Drug Radovan⁴ vojni instruktor ovog područja koji se je našao u XII brigadi preuzeo je komandu nad II. bataljonom XII. N. O. Brigade, a zatim poslije borbe na Javor ovici i nakon stišavanja ofanzive na Psunju vodio poslove Komande Područja, do stignuća ostalih drugova. Tako je drug Radovan riješavao najhitnije poslove. Nakon toga što se je ofanziva stišala vratili su se i ostali drugovi na svoje mjesto, osim druga Tarasa,⁵ pomoćnika komandanta Područja, koji je dobio zadatak od Štaba Zone u vezi mobilizacije Čeha i Slovaka, sa koje se do danas nije vratio i druga Mirka zamjenika Komandanta Područja⁶ i druga Fizi-
ra⁷, obavještajnog oficira Komande Područja, koji su se za vrijeme ofanzive teško razboljeli, te do danas još nisu nastupili svoje dužnosti. Ovako krnje Područje nije moglo učiniti ono što se pred njega postavljalo, a postavljali su se teški zadatci, jer je neprijatelj popalio sela, opljačkao ih i uništio naše ustanove.

Pokazala se potreba da Komanda Područja imade na raspoloženju jednu jaču svoju jedinicu za obranu naših ustanova od neprijateljskih upada kao i naših bolnica i t. d., a ujedno da izvršuje zadatke Komande Područja po ekonomskoj grani i da vrši manje akcije i da ometa neprijatelja. Stoga smo formirali jednu udarnu grupu na čelu sa drugom Mosurom, za koju imamo plan da povećamo u jednu jaču jedinicu. Za prvo vrijeme ovu smo grupu naoružali sa 20 karabina i izabrali u nju najbolje naše stražare. Odmah po formiranju ova grupa izvršila je akciju u neposrednoj blizini Lipika i dobila 10 pušaka. Jednog domobrana ubili su, jednog ranili i osam zarobili od kojih su jednog streljali, jer su ostali domobrani pokazali ga kao krvavog ustašu i poslije toga ova grupa pokazala se kao borbena i korisna. Po ekonomskoj grani izvršila je nekoliko uspješnih akcija.

Partizanske straže: Partizanske straže za vrijeme ove reakcije pokazale su se Slabe i neborbene. Prilikom nailaska neprijatelja na naš oslobođeni teritorij, rijetko je koja puška partizanskog stražara opalila na njega, a ako je to i učinila bilo je to na takvoj udaljenosti, da je efekat toga bio ravan nuli. Jedino partizanska straža u Skrabutniku pokazala se dostojnom svoje dužnosti. Ona je u vrijeme najveće neprijateljske of anzi ve. na naš teritorij probila se u dubinu neprijateljske pozadine, zapalila sltanicu Ratkovac^{7a}, jednu tvornicu, koja je u početku te sezone trebala započeti fabri-
cijom pekmeza i špirituoza i vršila razn. druge akcije dovadajući na taj način neprijatelja u zabunu. Ovaj njezin rad i uspjeh mi smo pismeno pohvalili, da bi im na taj način dali još većeg elana i podstreka za rad. Zado-
voljile su i partizanske straže u Bijeloj i Snjegaviću. Razlog neuspjehu kod ostalih straža je taj, što se u straže regrutovalo ono što za jedinice nije bilo sposobno i što su one stavljene u otpad. Stekli smo uvjerenje da partizanski

⁴ Jovan Milaković

⁵ Josip Vojaček

⁶ Mirko Obrić

⁷ Mijo Kmećig

^{7a} Ratkovica

stražari moraju biti hrabri, dobri i lukavi borci, pa ćemo stoga u buduće samo sa takovim popunjavati naša stražarska mjesta.

Tehnika: Nekoji predmeti naše tehnike pali su u ruke neprijatelja, naime izgorjeli u samoj zgradi gdje je tehnika bila smještena. Glavne stvari su sačuvane. Tehnika je počela radom i ona će kroz kratko vrijeme moći zadovoljiti naše potrebe.

Bolnice: Naše bolnice br 2 i br 7 ostale su pošteđene prilikom ofanzive neprijatelja, te bolesnici nisu stradali. Bolnica br 3 pronađena je i zgrade uništene.

Prilikom najska neprijateljske reakcije na južnu stranu Psunja uprava bolnice br 2 izvršila je evakuaciju jednog dijela bolesnika u bolnicu br 7. Neprijatelj je naišao na ambulantu bolnice br 2 zapalio je u uvjerenju da je tu bila smještena bolnica za koju je on već davno bio obavješten da na toj strani postoji, i koju je u nekoliko navrata bombardirao. Same prostorije bolnice ostale su netaknute.

Najteže stanje za vrijeme ofanzive bilo je u bolnici br 7 u kojoj je bio evakuisan jedan dio ranjenika i bolesnika iz bolnice br 2. Ova bolnica br 7 imala je bunkere izgrađene samo za njene bolesnike, a morala je primiti i bolesnike iz bolnice br 2, te je tako stanje u bunkerima bilo prenatrpano, uslijed čega je zbog pomanjkanja zraka i t. d. umrlo 7 drugova, dok su 2 u istim bunkerima strijeljani. Kada nebi bila bolnica broj 2 evakuisala stanoviti broj ranjenika u bolnicu br 7 pitanje bi bilo povoljno riješeno, ali pridošli bolesnici iz bolnice br 2 bili su višak, koji je prouzročio teško stanje u bunkerima. Moguće pod normalnim okolnostima ovih 7 drugova nebi preživili svi tifus, ali 7 mrtvih su tu i mi sa tom činjenicom moramo računati. Krivica za ovo leži na upravi bolnice broj 2 jer je ona ove bolesnike mogla spremati u svoje bunkere i do ovog stanja vjerojatno nebi došlo. Dvojica strijeljani su u bunkeru radi toga što se nisu podvrgavali redu i disciplini u bunkeru. Jednog od te dvojice streljao je naš obavještajni oficir i to Mišćevića, sekretara partijske jedinice iz Paklenice, dok je drugog stre! jal a jedna bolničarka u jednom drugom bunkeru. Ovo je streljane bilo nužno zlo koje se je u tim momentima moralo učiniti, jer su oni vikom i galamom izazivali opasnost da bunker bude prdkazan, te su su htjeli da iziđu napolje iz bunkera. Konkretan slučaj u pogledu Mišćevića: On je hteo da ode iz bunkera, te mu je to bilo uskraćivano. On je oteo pištolj jednoj drugarici i njime ugrožavao život drugima.

Za vrijeme ofanzive bolnica broj 2 imala je dovoljne količine hrane, dok takav slučaj nije bio kod bolnice br. 7. Kako su rezerve u bolnicama prilično iscrpljene stavili smo si zadatak da ih ponovno osiguramo i da daljnji redoviti tok njihove ishrane dovedemo na svoje mjesto.

Ambulante: Naše vojne ambulante koje su bile prilično dobro organizovane u Bučlcom kraju uništene su i popaljene. Sada se postavlja problem da pitanje ambulantske službe ponovno riješavamo. Stvorili smo plan da ga riješimo na taj način, što ćemo hitno pristupiti izgradnji ambulant-sk'ih prostorija u šumi. Dok ovaj plan ne izvršimo biti će nam teško izvršavati probleme ambulantnog liječenja. Za sada rade jedino ambulante u Cikotama i trokutu⁸ i to sa malim kapacitetom.

⁸ Vidi dok. br. 34, objašnjenje 6.

Raspoloženje naroda: Neprijatelj je svojim pohodom na naš oslobođeni teritorij uništio i popalio mnoga sela. Najteže je stradao Bučki kraj. Najveći dio seljaka spremio je hranu i na taj način onemogućio pljačku neprijateljskih bandi. No jedan mali dio nije to učinio, te mu je zajedno sa kućom izgorjela i hrana. Civilno stanovništvo za vrijeme neprijateljske ofanzive u glavnom se je Sklonilo u šume i na taj način sačuvalo i svoje živote.

Sto se tiče političke svijesti, borbenosti i odanosti N. O. V. i N. O. B. uopće mogli bi naše područje podijeliti u četiri grupe, i to: Posavska sela sve do Čaprginaca u kojima je stanje apsolutno nezadovoljavajuće. Trokut, gde je stanje malo bolje. Bučki kraj pa pojas Oko Psunja sve do Bobara gde je narod najviše stradao i najviše dao žrtava ali još uvijek ostao najvjerniji i najodaniji, te sela Požeške kotline koja pripadaju ovom Području, gde politička svijest nije na Visokom stepenu, ali narod voli našu borbu, voli svoju N. O. V. i gleda ju sa puno ljubavi.

Detaljnije političko stanje objasniti će u svom izvještaju politički instruktor ovog Područja u odsutnosti pomoćnika komandanta druga Tarasa, koji u prilogu dostavljamo⁹.

Regrutacija. Regrutne komisije koje su radile na našem oslobođenom teritoriju regrutovale su Oko Psunja oko 700 ljudi. Mobilisano je sve što je za borbu sposobno, Vodeći kod toga računa, da nebi doveli u teško stanje samu pozadinu.¹⁰

Ekonomsko stanje: I pokraj toga što je neprijatelj u svojim paklenim planovima predvidio da paljevinama i pljačkom ugrozi ekonomski opstanak sela i naše vojske, ishrana civilnog Stanovništva na ovom Području neće u ovoj godini doći u pitanje. Ima doduše sela i pojedinaca koji ne raspolažu sa dovoljnim količinama hrane za sebe, ali gledajući općenito stanje po općinama a i prema samom izvještaju na konferenciji plenuma kotarskih N. O. O.-a stanje ishrane pokriti će se i potrebe će se podmiriti iz ekonomsko jačih sela.

Naše Područje podijeljeno je na 4 ekonomska sektora. Prilikom neprijateljske ofanzive najviše je stradao II. ek. sektor u Cilkotama. Neprijatelj na tom sektoru je uništio sve zgrade u kojima je bila smještena intendantura te mehanička, obučarska, krojačka, kožarska, kovačka i mesarska radiona i od tog našeg najljepšeg kolektiva i najbolje uređenog ništa nije ostalo. Mnogi sitni predmeti uništeni su, sa zgradama, dok su važnije stvari spremljene. Bunker i nisu pronađeni. Od svih radionica najteže je stradala mehanika, jer je neprijatelj uviđajući važnost ove radionice istu minirao i popalio.

PotANJI izvještaj o ekonomskoj grani pōdnesti će odgovorni drugovi kad pribave detaljne podatke od irttendanata.

Naša ekspozitura u Bilogori¹¹ opravdala je svoje opstojanje jer je za vrijeme ofanzive ishranjivala naše jedinice koje su se nalazile na njenom sektoru, a i velik dio hrane prébacivala na Papučki sektor.

⁹ Redakcija ne posjeduje pomenuti izvještaj.

¹⁰ Vidi dok. br. 73.

¹¹ Vidi dok. br. 64.

Finansijsko stanje: Naše Područje raspolaže sa dovoljnim finansijskim sredstvima za nabavke raznog materijala. Do novaca dolazimo akcijama preko partizanskih straža, kao i dobrovoljnim priložima naših sa radnika i prijatelja.

Molimo da se ovaj izvještaj i ako nepodpuni primi na znanje, pošto nam je neprijatelj svojom ofanzivom onemogućio redovito poslovanje.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Komandant Područja

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

Momo¹²
iviumu

29. IV 1943.

Izvještaj zamjenika političkog komesara XVIII NO brigade Centralnom komitetu KPH o organizacionom stanju i radu na učvršćenju partijske i skojevske organizacije u Brigadi, o borbenosti i disciplini boraca i o političko-prosvjetnoj djelatnosti u Brigadi.

1. politička situacija:

Na partijskom savjetovanju koje je održano 19. IV. o. g. došlo se do zaključka, da je rad partije u XVIII. brigadi slab, što se najbolje moglo vidjeti po izlaganju nižih partijskih rukovodioca. Na pitanje kako i u kojoj mjeri partijska organizadija pomaže vojno rukovodstvo, nato nisu mogli partijci da odgovore pošto se do sada partija nije vidjela kao cjelina, a niti kao rukovodioc u našim jedinicama, pa nije niti mogla dati dovoljno pomoći vojnim rukovodiocima. Zatim se vidjelo da novi rukovodioci hoće da rade i spremni su dati sve od sebe, ali im se pružila premala pomoć. Niži rukovodioci bi rado radili, ali neznaju. Koliko su znanja imali, toliko su i dali od sebe. Svi ovi članovi Komunističke Partije su novi, tako da se sa njima mora daleko više raditi nego što se to do sada činilo, zato se slabo opaža rad partije. Mi nastojimo na svaki način, da se rad partije što prije pokrene i partijnost našim partijcima podigne. Pošto je održano partijsko savjetovanje i uočilo se mnogo grešaka i nedostataka, pa će se moći u buduću našim partijcima pomoći tako da bi u toj najmlađoj brigadi oživjela partijska organizacija, koja se do sada gotovo nije niti Vidjela.

2. organizaciono pitanje:

Brojčano stanje naših partijskih organizacija je sljedeće:

I. bataljon	36 partijaca	14 kandidata	210	boraca
II.	32	16	185	>>
III.	31	23	190	<i>ft</i>
Bol. četa	4	3	54	<i>if</i>
Agitprop	3	1	5	<i>9t</i>
Jedinica štaba br.	6	1	7	<i>11</i>
Diver, grupa	3	1	7	<i>11</i>
Sveukupno: 116 partijaca		59 kandidata	610	boraca ¹

¹² Nikola Kosanović
¹ Zbroj članova KP i boraca u Brigadi je pogrešan.

Ti partiji rade u 15 partijskih jedinica i 10 kandidatskih grupa.

Od posljednjeg izvještaja pa do danas brojno stanje partijaca je smanjeno, pošto tokom ofanzive i posljednjih borbi izbačeno je nekoliko članova „stroja, ali brojno stanje će se u najskorije vrijeme popraviti. Pošto imamo nakon ofanzive novo istaknutih boraca koji zaslužuju da ih se primi u članstvo, kako to stoji u partijskoj direktivi, što su nam i najvažniji zadaci, da partiju u našim jedinicama uzdignemo i učvrstimo. Pri tome će nam [koristiti] češća savjetovanja cijele divizije gdje ćemo moći izvući mnoga iskustva iz rada drugih brigada. Dok je brigada bila samostalna nije imala dovoljno pomoći, tako da je zaostajala u svakom pogledu.²

3. političko prosvjetni rad:

Do sada je izašao tek drugi broj našeg brigadira,³ koji je daleko bolji od prvoga u kome ima priličan broj članaka iz redova naših boraca. Naši borci u posljednje vrijeme sve više pišu, a naročito se to opaža u III. bataljonu, koji je dao najviše članaka. Vidi se da kod tih boraca vlada sve veće interesovanje za pisanje. III. bataljon ima i svoje džepne novine što ostali bataljoni nemaju. I. bataljon već zaostaje u tom pogledu iza trećega, a drugi je do sada dao najmanje. U posljednje vrijeme je II. bataljon popunjen sa višim i nižim polit, rukovodstvom, pa vjerujemo da će i on u buduću dati daleko više od sebe. Sada borci uvježbavaju horske recitacije, ali tek su otpočeli sa radom. Pjevački horovi su osnovani i to u I. i III. bataljonu. Pjevački horovi su osnovani po bataljonima, dok četnih horova još nema. II. bataljon još nema niti bataljonski. Osnovali smo diletantsku grupu, koja je dala dvije predstave našoj vojsci i jednu predstavu narodu. Tu smo postigli priličan uspjeh.

4. rad SKOJ-a:

Rad Skoja je vrlo slab, pošto su sve mladi skojevci, kao i njihovo rukovodstvo. Od toga rukovodstva nije niti jedan drug bio na skojevskom kursu, tako da bi mogao pokrenuti rad u Skoju. U I. bat. se počeo razvijati malo većom brzinom, ali i tu se radi nesistematski, što je kod nas najgore, materijal za Skoj nismo dobili još ni kakovi, tako da skojevci gotovo nemaju šta čitati.

Naši skojevci pokazuju mnogo volje za učenje. U posljednje vrijeme uvijek traže materijal za čitanje. Sada ćemo dobiti neku količinu materijala, pa ćemo početi sa življim radom.

Formal, disciplina nije baš na naročitoj visini, dok borbenost i disciplina u samoj borbi je zadovoljavajuća, Naši borci izvršavaju svako naređenje, koje se pred njih postavlja. Ako se nekoliko dana odmaraju, onda sami traže, da se ide u borbu. Opominju nas zašto se leži a ne ide se u borbu. U posljednje vrijeme mnogo se popravlja i formalna disciplina, pošto se bacilo veće težište rada na vojničku izobrazbu, tako da se bar na jednoj strani postignu uspjesi.

5. rad po vojnom pitanju:

Borbenost boraca XVIII. brigade jeste dobra. Do sada su izvršili naši borci u svakoj borbi dobiveni zadatak. Naročito u posljednjoj borbi za vri-

² XVIII NO brigada djelovala je samostalno pod komandom Štaba III operativne zone od dana formiranja, tj. 11. II 1943. god., pa sve do 6. marta, kada ulazi u sastav IV divizije NOVH. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 120, str. 169.

³ List je nosio naslov: Brigadir XVIII brigade, a izdavao ga je Stab XVIII NO brigade na šapirografu.

ieme neprijateljske ofanzive kod prelaza ceste iz Dilja na Krndiju, kad nas je neprijatelj dočekaao sa jakim snagama zaposjeo cestu tu se naročito istako III. bat. koji je imao zadatak, da razbije neprijatelja što je on d učinio.⁴ I ako su naši borci bili, gotovo premoreni, gladni i neispavani, ali kada je patrola izvijestila, da je primjetila neprijateljsku vojsku, odmah su se promijenila njihova lica, kada je pala komanda na juriš, naši su borci bez ikakvog oklijevanja pojurili naprijed i u času razbili neprijatelja. Tu su se naročito istakli partijci i skojevci.

6. političko prosvjetni rad u ćeliji:

Rad na izgrađivanju naših drugova, do sada se odvijao vrlo slabo. Naši drugovi učili su o radu partije u vojsci⁵, 12 uslova⁶, zatim se proučava Historija svesavezne Komunističke Partije (boljševika). To je materijal, kojega naši borci proučavaju. U posljednje vrijeme dobili smo veću količinu materijala, pa se počelo učiti učenje o partiji, Veliki teoretičar komunizma.⁷

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu!

Zamj. polit, komesara:
Franjo Bajt

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 5/1.

29. IV 1943.

Izveštaj zamjenika političkog komesara XVI NO brigade Centralnom komitetu KPH o političkim prilikama i radu među narodom u selima kroz koja je Brigada prolazila, o organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije, o političkom, kulturno-prosvjetnom i vojnom uzdizanju boraca, o hrabrosti skojevaca i radu informativne i obavještajne službe i Agitpropa Brigade.

1) Politički izvještaj

Poslije odmora u Voćinu, koji je obilno iskorišten za politički rad, imali smo nekoliko većih pokreta iza kojih nas je zatekla ofenziva¹, koja je bila teža od svih dosadašnjih i za vrijeme koje se zbog svakodnevnih borbi i napornih pokreta nije moglo mnogo politički raditi. Ofenziva je trajala od 21. III do 19. IV.

Od onoga što se je radilo politički, najviše se je radilo na objašnjavanju partizanima i narodu o četničkoj izdaji i novo počinjenim zverstvima nad hrvastkim narodom osobito po dalmatinskim selima. Iznašani su konkretni primjeri tako da su svi partizani osim možda najnovije pridošlih načisto sa četnicima i ne razlikuju ih ništa od ustaša. U hrvatskim selima narod sa živim interesom siluša o četnicima i ima često slučajeva da se pojedini seljaci interesu ju o četnicima sa bojažljivim upitima, da li su jaki i

4 Vidi dok. br. 40.
5 Brošuru »O radu Partije u vojsci« izdao je Agitprop Centralnog komiteta KPH u januaru 1943. god. Tiraž 800 primjeraka.
6 J. V. Staljin. Danaest uslova za boljševizaciju Partije.
7 Lcr.jin Vladimir Ilić: Učenje o Partiji.
1 Vidi dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

da li ih ima mnogo. Kada im objasnimo da uslijed udaraca naše Narodno-oslobodilačke vojske pada četničko uporište za uporištem, odmah im odiane. Očito se vidi da hrvatski seljaci sve više uočuju četničku opasnost. Uopće u hrvatskim selima dobro smo bili primani i simpatije naroda su na našoj strani. Politički smo u tim selima iskoristili bombardiranje hrvatskih sela Velike i Vetova kao i Voćina, baš u vrijeme kada u istima nije bilo partizana. Osobito bombardovanje Velike je teško odjeknulo u redovima Hrvata, jer je tom prilikom oštećena crkva, porušen župni dvor i ubijen župnik pred crkvom. Ustaškoj vlasti je ta stvar vrlo neugodna i žele da ju nekako zataškaju ali im to ne uspjeva.

Za vrijeme ofenzive uspjeli smo da unatoč teških prilika izdajemo radio izvještaje i stalno upoznavamo naše partizane sa ogromnim uspjesima naše Narodno-oslobodilačke vojske protiv okupatora, čime se uveliko podigao i moral naših boraca.

Uopće rezultati političkog rada u Brigadi odrazili su se u samoj ofenzivi, gdje su naši borci unatoč velikih napora, gladi i žeđi nanjeli velike gubitke neprijatelju i zadobili mnogo oružja.

U zadnje vrijeme mnogo smo posvetili pažnje raskrinkavanju izdajničkog vodstva H. S. S.-a u čemu smo prilično uspjeli osim u mjestima gdje je upliv H. S. S.-a još dosta jak. Tu smo naišli na tvrdo, na pr. u Velikoj i Orahovici. Međutim i tu se radi samo o grupama, koje ne će moći dugo da egzistiraju. Radi se naime samo o tome da mli što češće odlazimo u ta sela, što nam za sada nije bilo moguće.

Mobilizacija Hrvata iz hrvatskih sela nam dosta slabo uspjeva i najviše Hrvata nam dolazi iz gradova Zagreba, Siska itd.

U nekim srpskim selima na pr. Borci, Bijela, moral naroda se prilično poljuljao nakon ofenzive, a također se osjeća u tim mjestima pojačani rad pete kolone. To je došlo već tako daleko da se narod iz tih sela počeo neprijateljski odnositi prema nama, pa čak i N. O. O. nisu bili ništa bolji. Budući da sada u tim mjestima drži naša Brigada položaje, iskorisćujemo to da čim više radimo sa narodom. Svakako da naše prisustvo povoljrio djeluje na narod i stanje se u tom pogledu popravlja. Dokaz da je tome tako je taj što se seljaci sve silobodnije kreću po selu, obrađuju svoja polja, jednom rječju, osjećaju se sigurnima zaslugom partizana.

Nužno je spomenuti da su se neposredno poslije ofenzive desili slučajevi, doduše pojedinačni, da su partizani odlazili samovoljno po kućama, tražili hranu a negdje čak i prisilno uzimali što je ostavilo vrlo ružnu sliku, naročito u hrvatskim selima. O tim svim pitanjima poveden je račun i krivci su kažnjeni a partizanima je objašnjena štetnost takvog ponašanja, tako da je stanje u tom pogledu sada potpuno zadovoljavajuće. Sami partizani osudili su rabotu tih nesvjesnih drugova.

U III. bataljonu streljani su dvojica partizana kuhara koji su išli i kra- li vino od jedne seljakinje. Ovakova kazna primljena je povoljno od partizana i oni su sami tražili najoštriju osudu jer ovakvim postupkom ostanu svi zablaceni pred narodom.

Tehnika našega Agit-propa umnožila je jednu količinu najnovijega letka hrvatskim domobranima, dočasnicima i časnicima, kojega ćemo putem veze ubaciti u daruvarski garnizon. Također smo umnožili govor Vladimira Nazora u Bihaću, kojega ćemo putem iste veze sa još nekim dru-

gim propagandnim materijalom ubaciti u daruvarsku trgovačku akademiju. O rezultatima javit ćemo u drugom izvještaju.

2. Organizaciono pitanje

Naša Brigada broji ukupno 664 ljudi od toga 520 oboružanih. U Brigadi imade 17 jedinica sa 129 članova Komunističke Partije na licu i to kako slijedi:

Štab Brigade 7 čl. K. P. na licu Kandidata Nov. prim. Rashod									
I. bataljon	38	„	„	„	„	16	„	7	„ 15
II. bataljon	44	„	„	„	„	14	„	3	„ 11
III. bataljon	27	„	„	„	„	16	„	2	„ 5
Agit-prop	2	„	„	„	„i	„	„		
Bol. četa	8	„	„	„	„	4	„	2	
Prateća četa	3	„	„	„	„■	2	„	1	

Ukupno 129 čl. K. P. na licu Kandidata 52 Nov. prim. 15 Rashod 31

Poginula su 3 člana K. P. od toga jedan sekretar četne jedinice, dok ih je ranjeno 8 i bolesno 23.

Socijalni sastav: 67 radnika, 56 seljaka, 2 intelektual., 1 đak, 1 pod. of. 2 namj.

Nacionalni sastav: 65 Hrvata, 57 Srba, 7 Slovenaca.

Drugarica članova K. P. imade 6.

Za vrijeme ofenzive naša partiska organizacija se je temeljito izmjenila. Izmjenili su se svi sekretari čete, čime se je donekle oslabio rad jer se novi drugovi nisu momentalno mogli snaći na dužnosti. Krivnja za te promjene je najviše na pjegavom tifusu, koji je harao u našoj Brigadi. Preko 100 partizana je izbačeno iz stroja a među njima veliki broj članova K. P. Inače Partijci su za vrijeme ofenzive bili odlični i svugdje su se nalazili u prv'im redovima.

Partijski sastanci nisu se održavali redovito što je razumljivo zbog teške situacije, ali ipak u važnim i teškim prilikama trebalo je održati makar kratke sastanke, što se međutim nije učinilo. Iako je za uspjehe u ofenzivi Partijska organizacija zaslužna, ona se je u pokretu ili recimo konakovanju čisto izgubila. Da je bio rad Partije na visini sigurno se ne bi dogodili oni nezgodni slučajevi, kada su partizani sami neodgovorno odlazili po kućama i prosjačili i otimali hranu. Nekoje jedinice kroz cijelo vrijeme ofenzive ili veći dio nisu imale sekretara četne jedinice. Batalj'oni su ostali bez sekretara, koji su obolili od tifusa. Od samog štaba Brigade za vrijeme cijele ofenzive i dobrog dijela poslije болоvali su od tifusa komesar, komandant, intendant, a zamjenik je već prije ostao u bolnici. Na taj način smo Štab Brigade sačinjavali samo načelnik štaba i ja i informaitivni oficir. Slično stanje je bilo i sa štabovima bataljona. Jasno je da se na taj način vrlo teško moglo raditi. Poslije ofenzive, kada je najviše trebalo raditi na sređivanju Partijske organizacije obolio sam i ja i morao otići u bolnicu. Odmah po izlasku iz bolnice pristupljeno je sređivanju Partijske organizacije i taj rad je završen. Održano je savjetovanje sa svim sekretarima četnih jedinica i bat al jonskih biroa na kojemu su konstatovaini svi nedostaci i u vezi sa njima zadani zadaci za njihovo uklanjanje i daljni rad. Na savjetovanju je bio prisutan i sekretar divizijskog komiteta. Obzirom na odlično držanje partizana u ofenzivi opet se je sektašilo po pitanju primanja novih članova

jer ih je premalo primljeno. Isto tako mali je broj kandidata. Sve te griješke odlučno su postavljene i moraju odmah biti uklonjene. Uopće na savjetovanju se je vidjelo da čim se Partijske jedinice redovno ne sastaju odmah jenjava politički rad u Brigadi a isto tako pada disciplina kao i sve ostalo. Većina jedinica nije uopće radila po planu. Po pitanju izgradnje nije se uopće radilo osim u rijetkim slučajevima i tu se je proučavao uglavnom stari materijal. Sada međutim dobili smo nešto novoga materijala kao na pr. »Proleter« br. 16², kao i »Učenje o Partiji«³, što će nam poslužiti odlično za rad oko izgradnje. Iako smo na položajima, jedinice rade. Određeni su sektori rada i stvoren je plan. Uopće rad je sreden i opet na kolotečini, samo treba nastojati da se čim više razvije.

3) Političko prosvjetni rad

Dok su stari borci prilično upoznati sa linijom N. O. borbe i njenim problemima, novi borci koji svakodnevno pridolaze a osobito oni iz gradova neznaju ni one najosnovnije stvari. Oni, koji pridolaze iz gradova i to svi od reda skreću lijevo i kada im mi tumačimo pravu liniju oni se čude i prosto ne vjeruju. Tu smo usredotočili sav svoj rad kako bi i te drugove čim prije upoznali sa linijom N. O. borbe. Kod njih je u velikoj mjeri razvijeno ono što smo mi prošli a to je bojazan od saveznika konkretno Engleske. Sa tima ljudima morat će se brzo raditi kako nebi ta svoja kriva mišljenja prenijeli na naše partizane seljake, koji u njima gledaju neke građane, koji tobože više znaju od njih. »Proleter« br. 16 će nam u ovom slučaju dobro doći sa člancima druga Tita, za pravilno tumačenje linije N. O. borbe. Inače za vrijeme ofenzive bio je onemogućen svaki politički prosvjetni rad i tek sada se ponovno razvija preko predavanja i političkih časova.

4) Rad po vojnim pitanjima

Naš trud oko vojničke izgradnje najbolje je došao do izražaja u ofenzivi, gdje su partizani naše Brigade pokazali veliku vještinu u vođenju borbe i izvršili dva odlična juriša na neprijatelja. Konkretno to je bilo na Kolcu, kada je trebalo probiti neprijateljski obruč.⁴ Pred samo svitanje II. bataljon, koji je išao u predhodnici naše i XVIII. Brigade, uspio je da se popne na 50 m, do neprijateljskih rovova u kojima je bila smještena jedna bojna. Tu su se pravilno razvili i izvršili juriš, te nakon 15 minuta borbe savladali neprijatelja. Stvar međutim nije bila gotova, jer se na drugom brdu nalazila druga bojna a dan je već svanuo. Borci našega II. i III. bataljona, bez minute zadržavanja produžiše prema drugom brdu gdje je neprijatelj već spreman čekao u rovovima. Opet je izvršen juriš i za 15 minuta neprijatelj je bio razbijen i prisiljen da na bojnopolju ostavi svu komoru i teška oružja. Tu je u rovovima nađeno 35 mrtvih vojnika, koji su svi bili pogodeni u glavu, što svjedoči da su naši borci, koji su većinom bili omladinci dobro gađali. Tu je ubijen satnik Njemač i zarobljen još jedan oficir. U prvoj borbi zarobljen je satnik, natporučnik i liječnik. Svega je zarobljeno 150 vojnika a 50 ih je ubijeno. Zarobljena su 4 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 190 karabina, 10 šmajsera, 1 teški minobacač, 8 lakih minobacača, 1 velika radiostanica, sva komora i oko 80.000 metaka, 100

² Vidi dok. br. 25, objašnjenje 12.

³ Lenjin Vladimir Ilič: Učenje o Partiji.

⁴ Vidi dok. br. 27.

teških mina i Oko 400 lakih. U toj borbi istako se je II. bataljon, koji je uglavnom zarobio sav taj plijen. Sam štab je bio u borbi i tu je ranjen sam komandant. Naši gubici bili su 3 mrtva i 4 ranjena. Ali nisu se naši borci istakli samo u toj borbi, već i u nizu borbi koje su slijedile i u kojima su naši borci gladni, žedni, umorni i neispavani po cijeli dan izdržavali teške juriše premoćnog neprijatelja a da nisu odstupili, već su dapače svojim jurišima odbacivali neprijatelja nanošavši mu teške gubitke. Kada se uzme u obzir da smo imali mnogo kola sa ranjenicima te da se za nama vukla masa od nekoliko stotina civila i bolesnika iz raznih bolnica, tada se mora priznati da su naši borci vredni svakog priznanja, jer su svi ranjenici spašeni a isto tako i bolesnici kao i ostali iz raznih područja. Ova ofenziva je naše borce još više očeličila a 'i dobili su nova i velika iskustva. Sada se na položaju svakodnevno vrši vojna obuka i pješadijski egzercir, što partizani primaju dobro, jer im je pravilno protumačena potreba istoga. Tu članovi naše Partije prednjače. Naš prvi bataljon, koji nije bio u sastavu naše Brigade također se istakao jer je probio više njemačkih zasjeda i zarobio nekoliko karabina te jedan laki njemački mitraljez. Tu nije još spomenut juriš II. bataljona na bandu u Drenovcu, gdje je dobiven jedan puškomitraljez, jedan šmajser i 10 karabina.

5) Omladina S. K. O. J.

Članova S. K. O. J-a ima 164 u Brigadi.

S. K. O. J. koji je u početku radio vrlo dobro i pokazivao sve uslove da se razvije, počeo je sve slabije da radi i iz ofenzive izašao je organizaciono potpuno razbijen. Krivnju zato snosi drugarica Raša koja je bila sekretar brigadnog Komiteta S. K. O. J-a. Ona je u početku radila dobro, ali je kasnije pala čisto pod uticaj svoga druga PopoVića, koji je sam svojim hohštaplarskim i neodgovornim ponašanjem pokazao da je tuđ našoj borbi. Ista drugarica je u saglasnosti sa našim Komitetom isključena iz članstva K. P., jer se je pokazala nedostojnom da bude više član. Samo jedan mali dokaz je taj da je naš S. K. O. J. koji je brojio 210 članova spao na 164 člana. To znači da se nije radilo, osposobljavalo kao i primalo nove omladince u S. K. O. J. premda je bilo uslova zato. Sada je S. K. O. J. ponovno organizaciono učvršćen, informirani su bataljonski Komiteti, kao i Brigadni Komitet u kojemu je sekretar jedan omladinac član K. P. koji vrlo dobro radi a i ima iskustva sa radom S. K. O. J-a u vojfeai. On održava svakodnevno sastanke sa skojevskim jedinicama, gdje im odmah na licu konkretno pokazuje kako treba raditi. Čim je S. K. O. J. opet učvršćen odmah se u Brigadi počelo raditi na kulturno prosvjetnom radu. Organiziraju se pjevački zborovi, koji su čisto prestali raditi, kao i sve ostalo, što je u vezi sa kulturno prosvjetnim radom a na čemu su najviše zaduženi Skojevci. Inače u borbi su se Skojevci sjajno pokazali i to ne samo kao hrabri borci već i vješti borci, koji se znadu boriti. To se je vidjelo najbolje na Kolcu, kada su vješto skakali od drveta do drveta približujući se neprijateljskim bunkerima, te sa svojom preciznom vatrom nećopuštajući neprijatelju da samo proviri glavu iz rova, jer je odmah bio pogođen. Veći dio puškomitraljezaca su Skojevci. Gotovo sve laike bacaće nose Skojevci, koji za to novo oružje pokazuju veliko interesovanje i brzo se nauče rukovanju. Inače gotovo svi Skojevci znadu rukovati sa puškom! trai jezmom. U posljednje vrijeme meće se sve Više Skojevaca teškim mitraljezima.

Održan je sastanak našega S. K. O. J-a sa savezom mlade generacije iz sela Bijele. Uspostavljena je veza sa pokrajinskim Komitetom S. K. O. J- i 30 ov. mj. biti će održano savjetovanje sa svim sekretarima S. K. O J-a.

6) Prosvjetno politički rad u četi i na terenu.

Sam taj rad za vrijeme ofenzive cisto je otpao jer smo gotovo sve vrijeme proveli u borbama i u šumi, tako da smo imali slabi dodir sa selima. Prije ofenzive održavane su usmene novine po četama sa aktuelnim političkim temama. Na pr. »Uloga H. S. S-a u N. O. borbi«, »Četnici«, »A. V. N. O. J«, »Ofanziva na oslobođenu teritoriju« itd. Uza sve to je uvijek priklopljen i zabavni dio u kojemu se pjevaju ili recituju pjesme a daje se i šaljivi vrabac. Prije ofanzive održani su mitinzi u hrvatskim selima: Velikoj, Češljakovcu i Kaptolu. U Velikoj je miting prilično uspio, jer je dvorana škole bila puna. U Češljakovcu je miting slabo uspio, jer tu su partizani bibi prvi puta i kod njih vlada još prilična bojazan od N. O. V. kojega mi samo sa vremenom možemo razbiti. Na tom mitingu bilo je prisutno svega 20 do 30 ljudi. Miting u Kaptolu je po broju prisutnih uspio osrednje, ali što se nije skupilo više ljudi kriva je sama organizacija prikupljanja, koja je bila loša, a i sam miting je bio kasno objavljen. Inače simpatije kaptolčana su na našoj strani. Poslije ofanzive održan je miting u hrvatskom selu Orahovici, koji je slabo uspio zbog pucnjave, koja se razvila između nas i neprijatelja ispred sela, pa se stanovništvo zaplašilo. Drugi miting održan je za srpska sela Borke i Bijelu, u Bijeloj koji je dobro uspio i gdje smo uspjeli da narod upozorimo na rad pete kolone te da podignemo njegov poljuljani moral. Sada vršimo pripreme za proslavu 1. maja.⁵ Inače teme za mitinge se unaprijed određuju kako bi se spriječilo da se na mitinzima govori koješta. Uvijek se polazi od samih prilika, koje vladaju u selu ili kraju u kojem se miting održava.

Rad po suzbijanju nepismenosti je još uvijek dosta slab, pa su poduzeti koraci da se poboljša i da se sami partizani više zainteresiraju za to pitanje. Nepismenih u Brigadi ima 73. Do sada je naučilo čitati i pisati 14 drugova.

7) Agit-Prop

Zbog nesavjesnosti pojedinih članova Agit-Propa a naročito druga Popovića bili smo prisiljeni da likvidiramo naš Agit-Prop. Naš Agit-Prop je za cijelo vrijeme ofanzive i poslije nje uspio jedino to da izdaje radio izvještaje. Materijal sa kojim je raspolagao Agit-Prop, nemamošću članova je upropašten. Krivnjom Popovića propao je sav materijal za list kao i partijski materijal, samo zato što on kao odgovoran za štampu nije htio da ponese par araka papira. Isti je sabotirao rad, sa drugovima postupio ne drugarski i sa visoka. Potcjenjivao je svakoga i nije se daokritikovati, niti je priznavao griješke. Isto tako slikar, kojega smo imali počeo nas je ucjenjivati sa time da ga pustimo u Moslavinu. Kada su se na ovako zločinački način riješili materijala, imali su izgovora zašto ne rade i jednostavno su rekli: »Dajte nam materijala, pa ćemo raditi«. Mi nismo mogli trpjeti takovo stanje, pa smo prebacili Popovića i slikara u četu kao obične borce. Dok je slikar to primio i kasnije dezertirao u Moslavinu,

⁵ Vidi dok. br. 87.

dotle se Popovi ć nije dao u četu s razloga da je bolestan od neke spolne bolesti, koja zahtjeva da se stalno nalazi sa drugaricom. On se u tome čak pozvao na C. K. jer da mu je 'isti to dozvolio. Pošto smo vidjeli da su on i dugarica puni prljavih izgovora i izmišljotina, odlučili smo da dademo Komitetu njihovu stvar, pa da on odluči što će se učiniti. Sekretar Divizijskog Komiteta pustio ih je u Moslavinu, jer od njih nismo mogli imati nikakove koristi. Ondašnjem O. K. poslane su njihove karakteristike kako bi se mogli ravnati. Sada je međutim nas Agit-Prop ponovno formiran od novih ljudi, te je već otpočeo sa radom. Upravo sada se dovršava drugi broj našega lista,⁶ koji je već odavno trebao izaći. Taj broj biti će mnogo bolji od prvoga. Također će <se početi sa radom na ostalim poljima, koja spadaju u djelokrug Agit-Propa.

8) 2ene

U Brigadi imade 83 drugarice od toga 73 borca. Drugarice su osim manjih iznimaka dobri i disciplinovani borci. Bilo je mnogo slučajeva gdje su se drugarice istakle i bile čak bolje i od drugova. Na odnos drugarica i drugova se pazi i on je pravilan. Drugardcama se posvećuje potrebna pažnja i radi se posebno sa njima. Također su poduzete mjere da se omogućići drugaricama pranje i održavanje higijene.

9) Rad bataljonskih biroa

Bataljonsfci biroi za vrijeme ofenzive nijesu u glavnom radili niti se sastajali. U II. i III. bataljonu kroz veći dio vremena nije bilo sekretara, jer su isti oholili od tifusa. U III. bataljonu obolio je uz vršioca dužnosti sekretara, komesar i komandant, tako da je taj bataljon ostao skoro bez štaba. Sada su bataljonskii biroi opet potpuno kompletni i redovno rade. Rezultati moći će se vidjeti nakon kratkog vremena.

10) Razno

Za vrijeme ofenzive u našoj Brigadi uveliko je harao tifus, tako da nam je iz stroja izbačeno oko 100 ljudi. Danas imademo van stroja što ranjenih, što bolesnih 200 ljudi. Gotovo svi rukovodioci oboljeli su od tifusa i preboljeli ga. U III. bataljonu na pr. oboljeli ,su svi komesari, kako četni, tako i komesar bataljona. Sada smo iz tih razloga odmah poduzeli mjere da se sva odijela u Brigadi ispare i to nam je uspjelo, ali morat ćemo ponavljati što češće kako bi Brigadu očistili od ušiju i time spriječili tu bolest. Obavljeno je šišanje partizana u čitavoj Brigadi i to većinom do kože.

U ofenzivi pozadinske vlasti i komande područja vrlo slabo su se snašle i izgubile su glavu tako da umjesto da pomognu vojsci, pali su joj na teret. Snabdjevanje vojske sa hranom bilo je očajno tako da se često gladovalo. Isto tako samo zbrinjavanje za narod i bolnice bilo je slabo i ne organizovano.

Isto tako primjetili smo da su u srezu Daruvarskom u N. O. O. pa čak i srezkim N. O. O. sami kulaci, koji su prilično neskloni nama. Tu se osjeća kao da vlada neka korupcija, jer neko ne može da dobije ništa, a preko veza dobije se sve. Tu se vrše čašćenja i pijanke i hvataju se nove veze. •

Jedno od važnih pitanja, koje se pojavilo kod nas jest dezerterstvo. Odmah poslije ofenzive učestali su slučajevi dezerterstva i to najviše moslavčana u Moslavinu. Dezertiraju najviše silom mobiilaisani moslavčani i bilogorčani, i oni, kojima se ne da podnašalti teške uslove života koji su bili u zadnje vrijeme vladali u Brigadi. Znade se desiti da pušku jednostavno negdje bace i odu kući. Na taj način ostali smo već bez jedno 30 do 40 pušaka. Ima slučajeva da pojedinci jednostavno izostanu sa oružjem i lutaju po selima sa izgovorom da su bolesni. Slučaj prelaza k neprijatelju bio je samo jedan. Poduzete su mjere da se lutajući uhapse i neki su već uhvaćeni i to najviše u Slavoniji. Zbog dezertera u Moslavinu obraltili smo se na Moslavački odred, koji ali do sada nije ništa poduzeo a nema izgleda ni namjere. Tu će trebati poduzeti oštrije mjere, kako bi se te ne zdrave i štetne pojave spriječile.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar Brigade:
Mutak Vlado

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. **Brod**, fk. 5/98.

30. IV 1943.

Dopis Mjesne Njemačke narodne skupine u Budakovcu Okružnom rukovodstvu Skupine u Virovitici o nesigurnom položaju njemačkog stanovništva uslijed aktivnosti partizana i o namjeri pripadnika Skupine da se presele u Mađarsku ukoliko se ne pruži zaštita stanovništvu.

Herr Mundweil¹

Die schlechte Stimmung in unserer Gruppe die sich in der letzten Zeit in so grosser Maissnahme verbreitet hat, gi!bt mir immer die Pflicht, dass ich Ihnen mit einem Bericht das zur Kenntnis Stelle.

Die letzten traurigen Fälle was sich in den letzten Tagen ergeben haben mit unserem Volk in Borova, Spiš Bukovica und Cabuna, treibten in unsere Volksgenossen Angst und Unvertrauen ein, dass es mit der grössten Mühe unmöglich ist sie beseitigen. Tag täglich höre ich verschiedene Reden, was wird miit uns? — uns werden sie auch ausrauben, jetzt sind wir an der Reihe, wer wird uns helfen, nämliih beschützen? Niemand! Um uns sorgt ja niemand, wir sind verlassen, es ist kein anderer Ausgang wir werden alle nach Ungarn laufen müssen, die werden uns auf nehmen und beschützen. Solche Komentare haben mir schon die Ohren angefüllt, so dass ich schon mit dem muss rechnen. Es ist ja auch wahr, wir sind weit von allen, nicht einen Mann, nämlich Soldaten haben wir in der Umgebung der uns helfen möchte, mit uns können sie wirklich machen was sie wollen.

Wann es einen Tag vorkommt, daiss sie uns wieder überfallen und ausrauben, da bleibt nur noch dann nackige Leben, da aber auch unsicher

¹ Wendelin Mundweil (Vendelin Mundvajl), okružni rukovodilac za okrug Srednja Drava — Ilova.

Abschrift!

Deutsche Ortsgruppe

Bud. Kovas, 30/IV.1943

Betrifft: Bericht

An den

Kreisleiter

Beretz

Herr Mundweill!

Die schlechte Stimmung in unserer Gruppe die sich in der letzten Zeit in so grosser Massnahme verbreitet hat, gibt mir immer die Pflicht, dass ich Ihnen mit einem Bericht das zur Kenntnis stelle.

Die letzten traurigen Fille was sich in den letzten Tagen ergeben haben mit unserem Volk in Borsova, spiß. Bukovica und Cabuna, treiben in unsere Volksgenossen Angst und Unvertrauen ein, dass es mit der grössten Mühe unmöglich ist sie zu beseitigen. Tag täglich höre ich verschiedene Reden, was wird mit uns? - uns werden sie auch ausrauben, jetzt sind wir an der Reihe, wer wird uns helfen, nämlich beschützen? Niemand! Um uns sorgt ja niemand, wir sind verlassen, es ist kein anderer Ausgang wir werden alle nach Ungarn laufen müssen, die werden uns aufnehmen und beschützen. Solche Kommentare haben mir schon die Ohren angefüllt, so dass ich schon mit dem muss rechnen. Es ist ja auch wahr, wir sind weit von allen, nicht einen Mann, nämlich Soldaten haben wir in der Umgebung der uns helfen möchte, mit uns können sie wirklich machen was sie wollen. Wenn es einen Tag vorkommt, dass sie uns wieder überfallen und ausrauben, da bleibt nur noch das nackte Leben, da über auch unsicher ist und wann sie uns das Leben handelt, dann ist der Mensch blind und rennt hin wo er hinst und kann. Zu dieser Meinung helfen noch dazu die ungarischen Soldaten, die schon vielfach über die Grenze geschrien haben: "Wenn bei auch eine Gefahr entsteht, kommt nur, wir nehmen euch alle, nur Juden und Serben sollen nicht kommen."

Herr Mundweill!

Jeden Tag ist es schlechter und gefährlicher wir müssen richtig rechnen bei uns auf Katastrophe, nur so viel will ich Ihnen sagen, dass in unserer Ortsgruppe die Geduld ganz verloren gegangen ist, und deshalb sehe ich kein gutes Ende. Meine Meinung wäre, dass jemand vom Kreis heraus möchte kommen und ein Appell bei uns abhalten, mit diesem das Volk beruhigen, dann im Gegenteil soll es Sie nicht überraschen, wenn nämlich der grösste Teil unserer Volksgruppe einen Tag nach Ungarn läuft.

Ich hoffe und glaube, dass Sie etwas machen werden können.

Heil Hitler!

Organisationsleiter:

4313384

K. Milling.

f.d.R.d.A.1

ist und wenn es sich um das Leben handelt, dann ist der Mensch blind und rennt hin wo er hinsieht und kann. Zu dieser Meinung helfen noch dazu die ungarischen Soldaten, die schon vielmal über die Grenze geschrieben haben: »Wenn bei euch eine Gefahr entsteht, kommt nur wir nehmen euch alle, nur Juden und Serben sollen nicht kommen.

Herr Mundweil!

Jeden Tag is est schlechste und gefährlicher wir müssen richtig rechnen bei uns auf Katastrophe, nur so viel will ich Ihnen sagen, dass in unserer Ortsgruppe die Geduld ganz verloren gegangen isit, und deshalb sehe ich kein gutes Ende. Meine Meinung wäre, dass jemand vom Kreis heraus möchte kommen und einen Appell bei uns abhalten, mit diesem das Volks beruhigen, denn im Gegenteil soll es Sie nicht überraschen, wenn nämlich der grösSite Teil unserer Volksgruppe einen Tag nach Ungarn läuft.

Ich hoffe und glaube, dass Sie etwas machen werden können.

Heil Hitler!
Organisationsleiter :
K. Milling

Mikrofilm u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

30. IV. 1943.

Izvještaj Komande Požeškog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o formiranju područja i radu partizanskih straža.

O vojnom radu za vrijeme od 22. IV. do 30. IV. o. g. tj. od početka formiranja Požeškog područja.

Po formiranju ovog Područja preuzeo sam¹ partizanske straže, koje su ovom Području pripale i to stražu u Klisi iz Zvečeva od koje sam odredio i postavio Stražu u Kamensfcoj kod mlina a jedan dio odredio za stražu pri Komandi ovog Područja kao i kurira pri ovom Području. Ovom Području pripale su dvije bolnice i to br. 4 i br. 8. i relejna sltanica Vučjak.

Partizanska sltraža Klisa: izvršila je jednu akciju na dva metra žita koje smo dostavili 'intendantu ovog Područja. Ista je straža sa drugim stražama bila u akcijama,

. Partizanska Straža pri ovome Području izvršila je dvije akcije i to jednu na rogatu marvu, a drugu na posude, hranu i rublje. Stoke je dotjerano 18 kom. rogate i tri kom. svinja. U istoj akciji je zaplijenito 100 kg. krušnog brašna. U drugoj akciji zaplijenjeno je posuđa, posteljine i rublja i 100 kg pšenice i 150 kg kukuruza. Po men u ti plijen oduzeli smo od onih kojima je banda dala u reakciji i koje je banda potukla i protjerala sa svojih imanja. Marve dajemo bolnici koliko joj je potrebno, a također i drugi plijen tj. rublje, posteljinu i suđa uputili smo u naše bolnice, a jedan dio suda zadržali smo za potrebe naše.

1 Odnosi se na komandanta Požeškog područja.

Obišao sam sve straže osim one u Škrabutniku, a koju ću obići u najskorije vrijeme, a također i bolnice. Izvještaj o stražama podnesen mi je od strane komandira, jedino nemam izvještaja od strane iz Škrabutnika. Kod straža je vojnička sposobnost dosta loša ali nastojaću da je popravim.

Obilazeći ovo Područje ustanovio sam, da bi mi bilo potrebno još imati straže, ali pošto sam dosta slab u ljudstvu, to mi je sada momentano nemoguće, ali poduzeću mjere da je stvorim i da je postavim na potrebna mjesta. Potrebna mi je također još jedna relejna stanica, koju ću osnovati u najkraće vrijeme.

Bolnice su sada po prilici opskrbljene, nešto su dobile od nas, a nešto od Brigada.

Nalazimo se za sada u sređivanju Područja i izgradnji potrebnih zgrada a imademo također u vidu da izgradimo tri ambulante i bunkere za spremanje hrane i stvari. Poduzećemo mjere da pravimo i akcije kako na oružje i spremu tako i na hranu.

Kod svih naših partizana koji se nalaze u ovom Području primjetio sam da smo skloni pljački i da su nedisciplinovani i to je neka stara bolest, a mislim, da u tome manjka i politička svijest kojoj se malo posvećivalo pažnje. Poduzeću mjere da izikorjenim ovu bolest između naših drugova.

Od komandira iz Škrabutničke sitraže još nisam dobio nikakav izvještaj i za to ga nisam mogao da unesem u spisak br. 1 i br. 2.

Idući izvještaj biće potpuniji i opširniji.

Poduzeli smo mjere, da proslavimo naš veliki praznik »1 maj«.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Komandant:
Babac²

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

30. IV 1943.

Brzjav ministru inostranih poslova Trećeg Reicha ... kojim se predlažu tri varijante za odvijanje putničkog saobraćaja iz Njemačke za Beograd: Budimpešta — Arad — Temišvar — Beograd, Budimpešta — Szeged — Veliki Bečkerek — Beograd i Budimpešta — Novi Sad — Beograd, jer su na dosadašnjoj glavnoj pruzi između Beograda i Osijeka, preko koje se odvijao saobraćaj za Njemačku, učestali sudari i diverzije.

In den Monaten März und April sind auf der Hauptstrecke von Serbien nach Deutschland auf kroatischem Gebiet zwischen Belgrad und Osijek 11 Eisenbahnanschlänge verbüt worden. Dabei wurden 9 Lokomotiven und 40 Waggonen zerstört. Die Strecke war insgesamt 92 Stunden völlig gesperrt und konnte 238 Stunden lang nur eingleisig befahren werden.

² Boško Babac

Ausserdem waren sehr erhebliche Zugverspätungen die Regel. Da es bisher nicht gelungen ist, die verhältnismässig kurze Strecke ausreichend zu sichern und der gegenwärtige Zustand auf für Belgrad schwer zu ertragen ist, bitte ich erneut, zur Sicherstellung zum mindesten des Personenverkehrs aus Deutschland nach Belgrad folgende Möglichkeiten mit den zuständigen Reichsstellen zu prüfen:

Umleitung des Personenverkehrs

1. von Budapest über Arad und Temeschburg nach Belgrad oder
2. von Budapest über Szeged, Gross-Betschkerek nach Belgrad Die
3. Möglichket wäre, den Personenverkehr für Belgrad von Budapest nach Neusatz zu leiten und die Reisenden von dort auf guten Autostrasse durch einen Omnibus mit Holzgasbetrieb hierher holen zu lassen.

Zu 1. wird bemerkt, dass die Umleitung ein drittes Land, Rumänien berührt,

Zu 2. dass der Bahnunterbau im Banat für den regelmässigen Verkehr mit schweren D-Zug-Wagen zu schwach ist,

Zu 3. dass der Omnibus zwischen Neusatz und Belgrad mit Rücksicht auf das Auftreten der Banden in Syrmien militärisch geschützt werden müsste. Trotzdem dürfte eine der drei Möglichkeiten dem gegenwärtigen Zustand vorzuziehen sein, bei dem man niemals weiss, ob und wann die Züge aus dem Reich hier eintreffen.

Benzler

Mikrofilm u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

30. IV. 1943.

Dopis Štaba I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o uspjehu mobilizacije novih boraca u selima na području zapadne Posavine.

Dragi drugovi!

Noćas su jedinice našeg Odreda vršile mobilizaciju u selima Gređani, Covac, Vrbovljani, Bodegraji i Lađevac. Mobilizacija je uspjela iznad svakog očekivanja. Tom prilikom je mobilisano u selu Gređani 137, u Čovcu 44.

U selu Vrbovljani 56 u selu Bodegrajima 58 u selu Lađevcu 42 dakle ukupno u tim selima 337 novih boraca.

Ovo je bila prisilna mobilizacija ali mnogo bolje i sa većom voljom idu ljudi nego iz Medara i okoline. Među mobilisanim iz Gređana ima i oko 40 žicara (telefonista, oni koji su popravljali žice na pruzi) ni jedan jedini nije ostao kod kuće. Svih tih 337 što je mobilisano biće dobri borci i sa voljom i pjesmom idu u vojsku. Možda će svega 37 odpasti dok pređu kroz regrutnu komisiju.

Jutros smo im dali doručak podelili suvu hranu za put održali im govor dali im jednu četvu za osiguranje i uputili za komandu psunjskog područja.

Primili smo dopis u kojem nas obaveštavate da pošaljemo po 4 druga na oficirski kurs što ćemo i učiniti.

Isto tako smo primili dopis u kojem nam javljate da povučemo Ce-kićevu¹ grupu. Ista grupa je već pred tri dana došla u sastav Odreda i poz-vaćemo je na odgovornost kako je to naređeno.

Mi smo Vam pre nekoliko dana uputili obrazloženje zašto nismo išli postavljat zasjedu na drum Pakrac—Požega.

Stvar je bila u tome mi smo bili izvešteni da banda nekreće svaki dam nego da bude dva ili tri dana da opće ne kreće. Stoga smo u dogovoru sa O. K.² N. Gradiška i drugom Čulom³ ostali ovdje na sektoru i vršili mo-bilizaciju što nam je uspelo. Pored toga jedna četa morala je ostati na osi-guranju Rašakše odnosno bolnice br. 2. u kojoj leži drug Čule. Mi smo ra-čunali da bi prebacivanje na cestu Pakrac—Bučje izgubili dva tri drago-cjena dana nekoristivši toliko koliko smo ovdje 'koristili u pogledu mobi-lizacije. Isto objašnjenje mi smo Vam na vreme poslali.

Danas će naše jedinice biti raspoređene na sljedeći način: I. Bata-ljon krenuće za »Trokut⁴ u dogovoru sa K. K. Novska proslaviti 1 maj u selu Brezovcu. II. Bataljon biće sutra u selu Širinci, gdje će u dogovoru sa K. K. N. Gradiška proslaviti 1 maj.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Duka Balenović

Z. Komandanta:
Jovan Drača

Original u VII. Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 7/1.

30. IV 1943.

Pismo Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske svim okružnim komite-tima KPH i komandama područja Slavonije kojim traži što više pisanog partijsko-političkog materijala i pomoć u formiranju tehnike.

Dragi drugovi, Obraćamo se na Vas sa jednom molbom. Nadamo se da ćete ju, ukoliko vam bude moguće ispuniti.

Veliki priliv novaka¹ nametnuo je svemu našem kadru daleko inten-zivniji rad kako bi novake upoznali što je moguće prvo sa stvarima i prob-lemima koje neophodno treba da znadu. Mi, u oskudici, moramo umnažati materijal kojega više nema. Za taj rad moramo stvoriti tehničke moguć-nosti. Zato se obraćamo na vas sa molbom da nam, ako vam je ikako mo-guće osigurate.

1 Stanko Milosevic. Radi se o udarnoj grupi I odreda.
2 OK KPH Nova Gradiška.
3 Dušan Čalić, sekretar Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju.
4 Odnosi se na teritorij između komunikacija: Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okuča-ni — Pakrac.
1 O mobilizaciji boraca u NOV vidi dok. br. 64, 68, 69, 70, 73, 76, 85, 105 i 144.

1. već pisanog pantišfocg i političkog materijala
2. neophodne stvari za tehniku (sita, valjak, matrice, boja, korektumi lak, šapirografske mase, kemiski indigo, gllicerin, spajalice, mašine za spajanje, papir, koverta itd.

Naša će tehnika, čijem ćete osnutku pripomoći, umnažati partissi, vojnički i politički materijal.

Mi smo do sada uivijek uživali pomoć partiške organizacije na terenu, a i naše pozadine, pa se nadamo da ćete nam i sada pomoći i najhitnije, za prvi mah, poslati ono što možete. Ukoliko još imate nešto u vidu, a ne možete odmah da pošaljete molimo vas da nas izvestite.

Veza ili preko Štaba III. operativne zone ili preko neke od naših brigada.

Još jednom vas, dragi drugovi, molimo da nam što vam je brže moguće pomognete u našem nastojanju Oko 'Osnutka naše tehnike.

Račun priložite, mi ćemo vam odmah poslati novac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Zamjenik komandanta:

P. s. Isto tako molimo vas da nam preko veza nabavite što vam je više moguće raznih vojnih udžbenika bivše Jugoslavenske vojske i današnje domobranske vojske (ratna služba, borbena obuka, nastava gađanja, naoružanje, opis puške, (puškomitraljeza itd., služba veze, pravilo službe I. II. III. i IV. dio itd.).

Napomena: Dokument nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 38.

1. V 1943.

Proglas Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju upućen narodu Slavonije povodom proslave Prvog maja — praznika rada.

Radnici, seljaci i građani Slavonije!

Radni narod čitavog svijeta slavi danas Prvi Maj, praznik rada, praznik bratstva i međunarodne solidarnosti. Veliki međunarodni praznik rada dočekujemo ove godine u znaku krvavog rata, koga vode slobodoljubivi narodi Evrope na čelu s moćnim Sovjetskim Savezom i pobjedonosnom Crvenom Armijom protiv fašističkih osvajača. Praznik Prvog Maja dočekujemo ove godine u znaku velike ofenzive i sjajnih uspjeha slavom ovjenčane Crvene Armije, u znaku pojačane borbe koju narodi Jugoslavije vode protiv okupatora i domaćih izdajica ustaša i četnika.

Bratski narodi Sovjetskog Saveza dočekuju praznik rada s novim pobjedama njihovog čeda, Crvene Armije, koja je u toku zimske ofenzive oslobodila teritorij u veličini dviju Jugoslavija. Oni dočekuju praznik rada s ogromnim ratnim uspjesima u toku protekle ofenzive. Preko mi-

lion uibijenih i zarobljenih fašističkih pasa, ogroman broj zaplijenjenih tenkova, topo-va, aviona, mitraljeza i minobacača — to je rezultat zimske ofenzive Crvene Armije.

Porobljeni narodi Evrope dočekuju praznik rada u znaku pojačanog terora gestapovskih agenata, u znaku totalne mobilizacije¹, koju je proglasio krvnik Hitler, da bi na taj način zaičepi© velike rupe koje mu je nanijela Crvena Armija. Danas Hitlerovi agenti uz pomoć domaćih izdajica tjeraju porobljene evropske narode kao stoku na Istočno bojište ili na ropski rad u njemačke tvornice.

Porobljeni evropski narodi dočekuju praznik Prvog Maja u znaku pojačane borbe protiv fašističkih zavojevača, u znaku brojnih sabotaža i diverzija. Sjajan je pritaier francuskih rodoljuba, koji su na totalnu mobilizaciju Hitlera odgovorili odlaskom u planine Gornje Savoje i započeli borbu protiv okupatora i domaćih izdajica Lavala i Petena.

Narodi Jugoslavije dočekuju Prvi Maj u teškoj i ogorčenoj borbi protiv okupatora i ujedinjenih domaćih izdajica koji nastoje da unište rezultate dvogodišnje borbe našeg naroda za slobodu. Danas su se našli na istoj liniji okupatori, ustaše, četnici i izdajničko vodstvo HSS, s Mačekom² na čelu. Oni pomažu okupatoru bilo na taj način da zajedno s njegovim hordama upadaju u naša sela, pale naša sela, pljačkaju narodnu imovinu, ili da sramotno kao Maček pomažu mobilizaciju našeg naroda u Hitlerovu vojsku i koče narodno-oslobodilačku borbu. Narod naše zemlje dočekuje praznik rada u znaku najveće ofenzive³ koju je neprijatelj poduzeo protiv našeg oslobođenog teritorija Like, Korduna, Bosne, a zatim i Slavonije s namjerom da uništi miljenče našeg naroda, našu Narodno-oslobodilačku Vojsku, da popali naša sela i gradove i da opljačka narodnu imovinu. No u toj gadnoj raboti neprijatelj se je prevario. On je uspio da popali mnogo sela i da ih opljačka uz pomoć domaćih izdajica — ustaša i četnika, ali nije uspio da uništi naš narod i njegovu Narodno-oslobodilačku Vojsku. Neprijateljska ofenziva je razbijena. Naša vojska dobila je nove tenkove, novo oružje i očeličila se u tim borbama za nove borbe i nove pobjede.

Mi u Slavoniji dočekujemo veliki praznik rada u znaku krvave borbe, koju vodi naša hrabra Narodno-oslobodilačka Vojska i Partizanski Odredi. Veliki su uspjesi naše Divizije⁴. Nakon mnogih uspjelih bojeva naše vojske⁵ neprijatelj vrši ofenzivu⁶ na oslobođeni teritorij Slavonije. Nakon 25-dnevnih krvavih bojeva uspjeva našoj Narodno-oslobodilačkoj Vojsci da razbije neprijateljsku ofenzivu⁷. Naša Divizija i Odredi dobili su novo oružje s kojim će uspješnije tući neprijatelja i braniti naš narod.

¹ Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1 i dok. br. 6, objašnjenje 7.

² Vlatko Maček

³ Odnosi se na IV ofanzivu, koju su otpočele 20. januara 1943. godine okupatorsko-kvislinške NO?J na ter^tor^u Korduna, Banije, Bosanske krajine i Like u cilju uništenja Glavne operativne grupe

⁴ IV divizija NOV i PO Hrvatske.

⁵ Partizani Slavonije su krajem 1942. i početkom 1943. god. izveli niz uspješnih akcija na ustaško-domobranska i okupatorska uporišta: Podravska Slatina, Voćin, Orahovica, Orljavac, Kamensko, niz diverzija na pruzi Beograd—Zagreb, kao i akcije na: Garešnicu, Veliku, Vetovo, Kutjevo i Šušnjare, što je prisililo protivnika na povlačenje svojih snaga u veće garnizone, izgradnju fortifikaciomh objekata duž željezničkih pruga i poduzimanje operacija širih razmjera u cilju uništenja partizana.

⁶ Misli se na operacije »Zelen« i »Braun« što su ih poduzele okupatorske i Kvislinške snage u februaru i martu 1943. godine s ciljem uništenja partizana na području Dilja, Krndije, Papuka i Psunja. Operacije su uslijedile kao reakcija na akcije partizana. Vidi objašnjenje 5 i dok. br. 47.

⁷ Radi se o operaciji »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 32, 40, 47 i dok. br. 53, objašnjenje 1.

Radnici, seljaci i građani Slavonije!

Naši narod šitavog svijeta slavi danas Prvi Maj, praznik rada, praznik bratstva i međunarodne solidarnosti. Veliki međunarodni praznik rada dočekujemo ove godine u znaku krvavog rata, kada vođe slobodoljubivi narodi Evrope na čelu s moćnim Sovjetskim Savezom i pobjedonosnom Crvenom Armijom protiv fašističkih osvajača. Praznik Prvog Maja dočekujemo ove godine u znaku velike ofenzive i sjajnih uspjeha slaveno-ovijenane Crvene Armije, u znaku pojačane borbe koju narodi Jugoslavije vođe protiv okupatora i domaćih izdajica ustaša i četnika.

Brataski narodi Sovjetskog Saveza dočekuju praznik rada s novim pobjedama njihovog Čada Crvene Armije, koja je u toku zimske ofenzive oslobodila teritoriju u velikim dijelima Jugoslavije. Oni dočekuju praznik rada s ogromnim ratnim uspjesima u toku prošle ofenzive. Preko milion ubijenih i zarobljenih fašističkih pasa, ogroman broj zaplijenjenih tenkova, topova, aviona, mitraljeza i minobacača - to je rezultat zimske ofenzive Crvene Armije.

Porobljeni narodi Evrope dočekuju praznik rada u znaku pojačanog rata protiv gestapovskih agenata, u znaku totalne mobilizacije, koju je proglasio krovnik Hitler, da bi na taj način zašepio volike rupa koje su je napravila Crvena Armija. Danas Hitlerovi agenti uz pomoć domaćih izdajica tjeraju porobljene evropske narode kao stoku na istočno bojište ili na ropstvo nad u njemačke tvornice.

Porobljeni evropski narodi dočekuju praznik Prvog Maja u znaku pojačane borbe protiv fašističkih osvajača, u znaku brojnih sabotaza i diverzija. Srećan je primjer francuskih radljuba, koji su na totalnu mobilizaciju Hitlera odgovorili odlaskom u planine Gornje Saveze i uspošeli borbu protiv okupatora i domaćih izdajica Lavala i Patena.

Narodi Jugoslavije dočekuju Prvi Maj u teškoj i ogorčenoj borbi protiv okupatora i ujedinenih domaćih izdajica koji nastoje da unište rezultate dvogodišnje borbe našeg naroda za slobodu. Danas su se našli na istoj liniji okupatori, ustaše, četnici i izdajničko vodstvo HSS, a našom na čelu. Oni pomažu okupatora bilo na taj način da zajedno s njegovim hordama upadaju u naša sela, pale naša sela, pljačkaju narodnu imovinu, ili da direktno kao Mašak pomažu mobilizaciju našeg naroda u Hitlerovu vojsku i u njemu narodno-oslobodilačku borbu. Naša naša zemlja dočekuje praznik rada u znaku najviše ofenzive koju je neprijatelj poduzeo protiv našeg oslobodjenog teritorija Lika, Korduna, Bosne, a zatim i Slavonije s namjerom da uništi miljenje našeg naroda, našu Narodno-oslobodilačku Vojsku, da popali naša sela i gradove i da opljačka narodnu imovinu. No u toj gadnoj radosti neprijatelj se je prevario. On je uspio da popali mnogo sela i da ih opljačka uz pomoć domaćih izdajica - ustaša i četnika, ali nije uspio da uništi naš narod i njegovu Narodno-oslobodilačku Vojsku. Neprijateljska ofenziva je razbijena. Naša vojska dobila je nove tenkove, nove oružje i obelislila se u tim borbama za nove borbe i nove pobjede.

U Slavoniji dočekujemo veliki praznik rada u znaku krvave borbe, koju vodi naša hrabra Narodno-oslobodilačka Vojska i Partizanski Odrredi. Veliki su uspjesi naše Divizije. Nakon mnogih uspješnih bojeva naše vojske neprijatelj vrši ofenzivu na oslobodjenu teritoriju Slavonije. Nakon 25-akih krvavih bojeva uspjeha našoj Narodno-oslobodilačkoj Vojski da razbije neprijateljsku ofenzivu. Naša Divizija i Odredi dobili su novo oružje s kojim će uspješnije tuda neprijatelja i braniti naš narod.

Na Prvog Maja stupao oslobodjenim selima Slavonije mladi borci narodne vojske. Koristeći se opaljeni naroda, obelisljeni novim borbama, brcim i odlučnim korakom. Stupao se sa novim oružjem otetih od neprijatelja sviješni svoje snage, sviješni ljubavi koju osjeđa naš narod prema svojoj vojsci. I kad vrhovi Papuka i Peunja zaplamožarim krijesovima, u našim se srolima gorjeti krijesovi mrinje prema neprijatelju koji se usudio da dirne u našu zemlju.

Zbog uspjeha u ofenzivi neprijatelj je u svojoj divljoj mrinji palio slavonska sela Lipovo, Vukak, Zvečovo, Zailo, Gornje Borke i niz drugi sela. Na taj način demoralizirao naš narod i odvojiti ga od njegove vojske. No naš narod usprkos palenja sela, ubijenja i pljačkanja ostao je tvrd i nepokolebljiv, on danas još više voli svoju vojsku, a prema neprijatelju osjeđa još veću mrinju.

Naš narod dočekuje Prvi Maj u znaku formiranja prave narodne vlasti. Zbog toga je Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobodjenja Jugoslavije i inicijativni Odbor Zemaljskog Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobodjenja Hrvatske.

Na Prvog Maja stupaće oslobođenim selima Slavonije mladi borci narodne vojske. Koracat će opaljeni suncem, očeličeni novim borbama, čvrstim i odlučnim korakom. Stupaće sa novim oružjem otetim od neprijatelja svijesni svoje snage, svijesni ljubavi koju osjeća naš narod prema svojoj vojsci. I kad vrhovi Papuka i Psunja zaplamte žarkim krijesovima, u našim će srcima gorjeti krijesovi mržnje prema neprijatelju koji se usudio da dirne u našu zemlju.

Zbog neuspjeha u ofenzivi neprijatelj je u svojoj divljoj mržnji palio slavonska sela Lipovac, Vučjak, Zvečevo, Zaile, Gornje Borke i niz drugih misleći na taj način demoralisati naš narod i odvojiti ga od njegove vojske. No naš narod usprkos paljenja sela, ubijanja i pljačkanja ostao je tvrd i nepokolebljiv, on danas još više voli svoju vojsku, a prema neprijatelju osjeća još veću mržnju.

Naš narod dočekuje Prvi Maj u znaku formiranja prave narodne vlasti. Osnovano je Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Jugoslavije⁸ i Inicijativni Odbor Zemaljskog Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske⁹.

U oslobođenim mjestima provadaju se izbori za Narodno-oslobodilačke Odbore¹⁰ u kojima narod bira između sebe najbolje muškarce i žene, koji predstavljaju pravu demokratsku narodnu vlast. Prvi puta u u historiji našega naroda bira se slobodno, a pravo glasa imaju svi muškarci i žene od 18 godina i dalje.

Narode Slavonije!

S r b i !

Uprko's najvećeg terora koji je vršen od strane okupatora i ustaških krvnika, vi niste pokleknuli, već ste odgovorili žešćom borbom i slanjem sve većeg broja novih boraca u Narodno-oslobodilačku Vojsku. Ni paljenja vaših sela¹¹ ni ubijanje i odvođenje vaših žena i staraca u logore¹² nisu vas mogli zastrašiti. Vi danas na svojim leđima nosite najveći dio borbe i najteže osjećate nepravdu i zločine koji se vrše nad našim narodom.

Danas na dan velikog praznika još čvršće zbijte svoje redove i zajedno s bratskim hrvatskim narodom povedite još nemilosrdniju borbu protiv okupatora i domaćih izdajica. Još šira vaša mobilizacija u partizanske redove bit će najbolji odgovor izrodima srpskog naroda četnicima Draže Mihajlovića i njihovim zaštitnicima jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi u Londonu. Zareknite se danas da ćete još žešće voditi borbu, da ćete još više učvrstiti jedinstvo fronta i pozadine.

H r v a t i !

Krvnik Pavelić mora Hitleru da dade nove divizije¹³, da bi popunio praznine na istočnom frontu. Zbog toga vas danas hvataju kao pse po

⁸ Prvo zasjedanje AVNOJ-a održano je od 26. do 29. XI 1942. godine u Bihaću.
⁹ Inicijativni odbor ZAVNOH-a osnovan je 1. marta 1943. godine u Ponoru sa zadatkom da štampari pripremi osnivačku skupštinu najvišeg političkog tijela NOP-a Hrvatske. Prvo zasjedanje ZAVNOH-a održano je u Otočcu od 13. do 14. VI 1943. godine.
¹⁰ Vidi dok. br. 3. objašnjenje 5 i dok. br. 62, 108, 144, 150, 151 i 158.
¹¹ Osim popaljenih sela navedenih u dokumentu vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 12, str. 29—30.
¹² Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 12, str. 29—30, dok. br. 70, str. 157—160, dok. br. 73, str. 162—174, dok. br. 143, str. 336—344 i »Grada«, knj. V, dok. br. 63.
¹³ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 81 i 82, str. 189—190. i »Grada«, knj. V, dok. br. 44, objašnjenje 1.

ulicama, sajmovima, pa čak i u crkvama¹⁴. Pavelić je obećao hrvatskom narodu slobodu i nezavisnost, a danas pljačka i pali hrvatska sela¹⁵ a Hrvate kao stoku tjera na istočni front u sigurnu smrt. Danas Hrvati treba da plaćaju svojim životima Hitlerove luđačke planove o osvajanju Rusije i pljačkanju bratskog ruskog naroda.

Isto tako i izdajničko vodstvo HSS-a na čelu s Mačekom pomaže Pavelićevu mobilizaciju i nagovara hrvatski narod neka se javlja u voj-sku, dok sa druge strane šuruje s izbjegličkom velikosrpskom vladom u Londonu i na taj način pomaže onaj protunarodni režim, koji je 23 go-dine ugnjetavao Hrvate.

Danas kad radni narod čitavog svijeta slavi praznik bratstva treba da se zarekne hrvatski narod u Slavoniji, da neće dati niti jednog vojnika propaloj Pavelićevoj i Hitlerovoj vojsci. Treba da stupate u redove Narod-no-oslobodilačke Vojske, koja se jedino bori za slobodu srpskog i hrvatskog naroda. Nedažite ni zrna žita Paveliću i njegovom gospodaru krvniku Hitle-ru. Pomažite hranom i odjećom našu Narodno-oslobodilačku Vojsku. Ugle-dajte se u Primorce i Dalmatince koji su se listom digli na oružani ustanak, stvorili svoju Diviziju i Odrede i oslobodili veliki dio Dalmacije i Hrvatskog Primorja.

Omladino Slavonije!

Ti si do danas dala najviše žrtava na oltar Narodno-oslobodilačkog rata. Ti koja s pjesmom i pod zastavama krećeš iz svojih sela i javljaš se u redove boraca za slobodu, stisni još čvršće šake i još odlučnije stupaj u redove narodne vojske. Na Hitlerovu totalnu mobilizaciju odgovori još odlučnijom borbom protiv neprijatelja. Dan Prvog Maja neka bude dan svestrane mobilizacije, omladine cijele Slavonije.

Partizani i partizanke Slavonije!

Vaš narod divi se vašem junaštvu i vašoj hrabrosti u današnjim bor-bama. Vi ste pokazili da ste najbolji sinovi svog naroda. Ni zima i glad, ni više-dnevni bojevi nisu pomutili vaše vedrine, nije zamuknula vaša bor-bena pjesma. O vašim junačkim borbama pričaju sjedi starci, žene i djeca po slavonskim selima. Danas na praznik Prvog Maja veselo i ponosno za-pjevajte stupajući oslobođenim selima.¹⁶ Danas na praznik Prvog Maja obećajte da ćete još nemilosrdnije tući naše neprijatelje koji žele da unište našu vojsku i naš narod. Učite se do savršenstva upotrebljavati oružje koje ste oteli od neprijatelja.

Komunisti!

Vi koji ste uvijek bili u prvim redovima borbe za narodnu slobodu, vi koji ste na poziv svoje Partije organizirali partizanske odrede, vi koji ste upornom borbom podigli vjeru naroda u njegove vlastite snage, vi koji ste na okupiranom teritoriju pod krvavim udarcima gestapovskog režima i ustaške strahovlade, bez obzira na žrtve neumorno organizirajte narodnu borbu, danas na dan Prvog Maja, na dan vašeg praznika, kada Crvenim Trgom u Moskvi tutnje koraci oslobodilačke Crvene Armije, vaša vas Partija poziva da stupate i dalje smjelo na čelu Narodno-oslobodilačke

¹⁴ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 4.

¹⁵ Vidi dok. br. 60, 63 i 114.

¹⁶ O proslavi 1. maja vidi dok. br. 55, 75, 90, 105, 108, 114, 115 i 118.

borbe, da visoko dignete zastavu Komunističke Partije i Komunističke Internationale, zastavu Marksa, Engelsa, Lenjina i Staljina, zastavu pobjede.

Radnici!

Vama su krvave fašističke zvijeri donijele najernje ropstvo. Hiljade najboljih sinova radničke klase ubijeno je, poklano i odvedeno u koncentracione logore. Iz vaših redova iznikli su najbolji borci za slobodu i sretniju budućnost naših naroda. Prvi Maj, dan borbene smotre međunarodnog proleterijata proslavite pojačanom borbom protiv krvavog fašizma i svih narodnih neprijatelja, za slobodu i sretniji život radničke klase i cijelog napaćenog naroda. Ostavljajte ropski rad za fašističke razbojnike, sabotirajte proizvodnju, usporite ropski rad mašina, kvarite na sve moguće načine sve ono što služi okupatoru. Stupajte smjelo, ruku pod ruku s vašom seljačkom braćom u Narodno-oslobodilačku Vojsku. Prvi Maj, praznik rada, vaš praznik neka bude dan vaše borbene organizacije protiv najvećeg neprijatelja radničke klase barbarskog fašizma.

Seljaci!

Razularene fašističke horde pobile su desetine hiljada seljačke braće, popalile stotine sela, razorile i opljačkale hiljade seljačkih domova, ponizile vas i obespravile. Vas, koji sačinjavate većinu naše Narodno-oslobodilačke Vojske, poziva Komunistička Partija da nastavite ovu svetu Narodno-oslobodilačku borbu na frontu i u pozadini do konačne pobjede.

ŽIVIO PRVI MAJ — MEĐUNARODNI PRAZNIK RADNOG NARODA!

ŽIVJELA HEROJSKA KOMUNISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE!

ŽIVILA KOMUNISTIČKA PARTIJA HRVATSKE!

ŽIVIO CENTRALNI KOMITET KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE!

ŽIVIO CENTRALNI KOMITET KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE!

ŽIVJELA POBJEDONOSNA CRVENA ARMIJA!

ŽIVIO VELIKI STALJIN!

ŽIVIO SOVJETSKI SAVEZ PREDVODNIK BORBE PROTIV FAŠIZMA!

ŽIVJELI NASI SAVEZNICI SOVJETSKI SAVEZ, ENGLSKA I AMERIKA!

ŽIVJELA NASA NARODNO-OSLOBODILACKA VOJSKA I VRHOVNI KOMANDANT DRUG TITO!

ŽIVJELA NASA HRABRA SLAVONSKA DIVIZIJA I PARTIZANSKI ODREDI!

ŽIVJELO BRATSTVO SRPSKOG I HRVATSKOG NARODA!

SMRT FAŠISTIČKIM OKUPATORIMA I NJEGOVIIM SLUGAMA USTAŠAMA I ČETNICIMA!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

OBLASNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/189*

7A CT AVONTTIT
0LAv iJ u

1. V 1943.

Naređenje Zapovjedništva Prve gorske divizije u Daruvaru Zapovjedništvu II konjičkog sklopa... o rasformiranju Skupine Böckl (Bekl) i novom rasporedu snaga.

U vezi sa uzpostavom stalne posade u Voćinu, dolazkom jedne bojne P. T. Z. u Podravsku Slatinu, proširenjem prema iztoku podhvatnoig područja 1. gorske divizije i zamjenom dosadašnjeg zapovjednika III. Ber. Btl. E. S. bojnika Böeckla,¹

Z A P O V I E D A M :

1. — Dosadašnja skupina **Böeckl** se ukida.

Na mjesto nje se uzpostavlja:

a) — **Skupina Pintarić:**

zapovjednik: konjanički bojnik Pintarić,

stožer: iz sastava stožera II. konjaničkog sklopa,

sastava: II. konjanički sklop (pozadinski skup),

1 bojna od 2 sati P. T. Z.,

III. Ber. Btl. E. S.,

1 sat 1. Gorske divizije,

3 pomoćna oklopna vlaka,

1 dklopni samovoz,

ustaške, oružničke i carinarske postrojbe, koje se nalaze u dodieljenom području.

b) — **Samostalna posada Voćin:**

zapovjednik: zapovjednik bojne² 1. gorske divizije, koja se nalazi u Voćinu,

stožer: stožer dotične bojne,

sastav: 1 bojna 1. gorske divizije.

2. — Granice podhvatnih područja: (karta 1:100.000)

a) — **Skupine Pintarić:**

s. Đuretina (na Dravi, 18 km SZ. Virovitice) — Kopanjek kanal do k. 115 — kanal od k. 115 prema jugu do istočnog ruba s. Dinjevac — Grabrovnica i M. Črešnjevica izklj. — k. 202 — Vis k. 288 —< k. 172 (SI. s. Ribnjačka) — greben Bilo Gore preko: Turski Grobovi — Bogaz — k. 242 — k. 228 — Grokanića Grob — Tromedak — Čelikova Kosa-Kestenjava Kosa — k. 152 (u dolini Svinjčine) — k. 244 — Rastovac potok do utoka u Ilovu — k. 202 — k. 221 — južni rub s. G. Vrijeska — Kik — Zelena Lokva Dujanova K. — Crni Vrh — Kuzminski Kam — Čađavica potok do vodenog mlina istočno s. Slana Voda — s. LUKovac (zaklj.) — Petrovo Polje (izklj.) — k. 253 — k. 230 — k. 242 — k. 215 — k. 184 — k. 215 (zap. Bukovice) — s. Saševo — zavijutak Drave 3 km. sjev. Čađavice — rieka Drava.

¹ Fritz Böckl (Fric Bekl), ES major, bio je zapovjednik III rezervnog bataljona Einsatzstaffela »Max Emanuel von Bayern« sa sjedištem u Đulovcu. Početkom 1943. god. vršena je reorganizacija oružanih snaga pripadnika Njemačke narodne skupine i sposobno ljudstvo Einsatzstatfela od 1908. godišta nadalje prevedeno je u Waffen SS. Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1.

² Josip Dujčić

U ovom području su granice:
— između II. konjaničkog sklopa i III. Ber. Btl. E. S.: k. 244 — Vražji Vis — k. 255 — Bilo — Uskočka — k. 226 — Gaj — Pogledalo — k. 207 — k. 211 — Dakino Br. — dolina potoka Breznica;
— između II. konjaničkog sklopa i bojne P. T. Z.: potok Breznica do u toka u Dravu;
— između III. Ber. Btl. E. S. i bojne P. T. Z.: Laličko Groblje — k. 203 — k. 130 — k. 192 — k. 200 — k. 132 kod s. Hum Varoš.

b) — **Samostalne posade Vočin:**

od Kuzminskog Kama potokom Čadavice i dalje granicom skupine Pintarić do k. 184 (1.5 km SZ. s. Balinci) — Rust 772 — Česljakovački v. 820 — greben Papuk Pl. preko Koprivna, tog Brda — Uvačke Glave — Visokog Vrh — Loma — Bila — Toča'k — Đukine Kose — Kupusine — Kestenove Poljane — i popovog Vrh — na Kuzminski Kam.

Granice su ucrtane na priloženoj karti 1:100.000.

3. — Zapovjednici Skupine **Pintarić** i Samostalne posade **Vočin** razviti će što intenzivniju aktivnost i dano-noćni rad podređenih postrojbi u svim smjerovima dodijeljenih područja. Samo aktivnim radom i dnevnim podhvatima spriječiti će se prikupljanje jačih neprijateljskih snaga i pripremanje većih podhvata od strane partizana.

Podrobnije zadaće dijelova u granicama pojedinih podhvatnih područja, bile bi:

a) — **II. Konjaničkog sklopa** (ojačanog 1 sati 1. Gorske divizije):

— neprekidno razviđanje, čišćenje i uništenje svih partizanskih skupina, koje se pojavljuju u dodijeljenom podhvatnom području, osobito u dolini Podravine,

— osiguranje nesmetanog prometa željezničkom prugom Pitomača — Cabuna i Virovitica —< most na Dravi, te na svim cestama Podravine, — kao i brzoglasnog spoja pored pruge i cesta.

— osiguranje Virovitice, Suhog Polja, Terezinog Polja sa mostom na Dravi te imanja u Gačištu, uz izgradnju potrebnog utvrđenog pojasa uže obrane ovih mjesta,

— što češće čišćenje i pretresanje sela južno Suhopolja, Virovitice i Spišić Bukovice, na sjevernim ograncima Bilo Gore.

b) — **Bojne P. T. Z. u Podr. Slatini:**

— neprekidno razviđanje, čišćenje i uništenje svih partizanskih skupina, koje se pojavljuju u dodijeljenom podhvatnom području, osobito u dolini Podravine,

— osiguranje nesmetanog prometa željezničkom prugom Cabuna — Bukovica i Podr. Slatina — most na Dravi, te na svim cestama Podravine, — kao i bezoglasnog spoja pored pruge i cesta.

— osobito često razviđanje šuma južno Cabune i Podravske Slatine, radi spriječavanja prikupljanja jačih neprijateljskih dijelova u tim šumama,

— osiguranje Podr. Slatine uz izgradnju potrebnog utvrđenog pojasa uže obrane u samom mjestu.

c) **III. Ber. Btl. E. S.:**

— neprekidno razviđanje, čišćenje i uništenje svih partizanskih skupina, koje se pojavljuju u dodijeljenom podhvatnom području,

- osiguranje nesmetanog prometa željezničkom prugom Suhopolje
- Daruvar i cestom preko ove pruge,
- osiguranje brzoglasnih vodova na području i diela brzoglasne linije od Pivnice do Huma.
- osiguranje mjesta Pivnice, Đulovca, Bastaji i Huma (sa 1 vodom, zajedno sa 1 vodom posade Voćin) uz izgradnju potrebnog utvrđenog pojasa uže obrane ovih mjesta.
- 4. — Zapovjednik skupine **Pintarić** izvršit će najpogodniji raspored postojećih pomoćnih oklopnih vlakova, tako, da uvijek osigura:
 - 1 vlak želj. prugu Suhopolje ■ — Pitomaca i krak Virovitica — most na Dravi.
 - 1 vlak želj. prugu Suhopolje — Daruvar, te
 - 1 vlak želj. prugu Suhopolje — Bukovica i krak Podr. Slatina
- most na Dravi.
- 5. — U pogledu postupka sa neprijateljem i pučanstvom treba se držati sljedeći propisa:

Partizani zarobljeni oružjem u ruci, boreći se protiv naših četa, imaju se po zapoviedi zapovjednika dotične bojne (sklopa) strijeljati na licu mjesta.

Ostali partizani, uhvaćeni bez oružja, ili sa oružjem no **izvan** borbe, ili su se dobrovoljno predali bez otpora, imaju se sasprovodnicima dopratiti u stožer divizije, uz točnu naznaku okolnosti, pod kojima su uhvaćeni. Dalji postupak narediti će stožer divizije.

Isto tako ima se postupiti sa **sumnjivim muškarcima i sumnjivim ženama**.

Nenaoružane građane, seljake, a osobito žene, djecu i starce ne dirati i najstrožije spriječiti svako nasilje protivu njih. Za prestupe po ovome, biti će mi odgovorni, osobno, dotični zapovjednici.

Isto tako se ima **spriječiti svaka pljačka i paljevina** pod osobnom odgovornošću dotičnog zapovjednika.

6. — Javljanja i izvješća:

Redovna izvješća imaju slati Skupina **Pintarić** i Samostalna posada **Voćin**, neposredno diviziji, dva puta dnevno, i to:

- • jutarnje izvješće najkasnije do 06.30 sati, i
- večernje izvješće najkasnije do 19.00 sati.

Važne događaje javljati stožeru divizije u svako doba dana i noći.

Za vezu koristiti brzoglas ili krugoval.

Bojna P. T. Z. i III. Ber. Btl. E. S. dostavljati će svoja izvješća zapovjedniku skupine **Pintarić**. Podrobnije po tome zapoviediti će im bojnič Pintarić.

7. — Bojna P. T. Z. ima se obskrbiti hranom i strijeljivom iz slagališta u Virovitici. Podrobnije po ovome zapoviediti će bojnič Pintarić.

Prilog: 1 karta

Zapovjednik
Konjanički pukovnik
(Matija Čanić)

M. P.

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HŠ, Slav. Brod, K 11/111.

1. V 1943.

Izvještaj Kotarske oblasti u Daruvaru Ministarstvu unutrašnjih poslova NDH u Zagrebu . . . o akcijama partizana u okolini Daruvara.

Izvješćuje se, da se partizani po mjestima gdje nemamo oružane snage u noćno doba u manjim skupima kreću i pučanstvo teroriziraju i pljačkaju te mlađe ljude odvađaju.

Put ih vodi iz garešničkog kotara preko Dežanovca, Golubinjaka, Šibovca prema Bijeloj, kamo ih se je pred par dana prebacilo zajedno sa ženama oko 1000 njih.¹ Često dolaze u Šibovac i Golubinjak, gdje izgleda, da su se s/koro udomaćili i od kuda prave svoje noćne podhvate.

U upravu ribogojstva u Končanici su pred nekoliko dana —• njih šestorica — došli i odveli 4 konja, 2 kola, 500 l. benzina, 11 cerada, 48 vreća, pisaci stroj, a 2 brzoglasna stroja razbili.

U noći od 27/28. IV. je 10 njih provalilo u stan predsjednika zemljišne zajednice Trojeglava, občine Dežanovac i odnijelo mu 7916 Kuna, a kod ostalih članova te z. z. još 14.300 Kuna.

Za tu svotu su dali potvrdu sa podpisom »Balja«².

U noći od 29/30. su na pruzi Sirač—Daruvar porušili 18 komada brzoglasnih stupova. Vod je drugog dana odmah popravljen.

U školama u Duhovima i Gornjem Uljaniku, občine Uljanik su uništili slike Poglavnika i učila, a zidove ispisali raznim nadpisima.

U noći od 29/30. IV. su dvojica partizana odveli Veltruski Vladu rođ. 1926. i Gojko Franju rođ. 1900 odbojica iz Gornjeg Daruvara.

U selu Sokolovac, občine Blagorodovac su sedmorica njih u tri kućama oduzimali cipele, hlaće i bicikle.

Iste noći su u Dar. Brestovcu njih 10 odveli mladiće: Kadlec Bogumila rođ. 1921 i Zeman Maitiju rođ. 1921,³

U Dar. Brestovac često dolaze.

Ivančić Josipu iz Vukovja, občine Daruvar vanjski su odveli 2 konja sa kolima on štetuje oko 200.000 Kuna.

Dne 30. IV. t. g. ponovno porušili most preko potoka Čavlovice kraj sela Duhovi, občine Uljanik, a na jednu kuću pribili oglas koji glasi:

»Građani Uljanika most na potoku Čavlovci možete sagraditi samo u širini od 2 met. za vašu potrebu, širi ne smije biti, da kamioni ne mogu prolaziti, inače će biti totalno uništen«.

Za dom spremni!

M. P.

Kotarski predstojnik:
Dr. Mihalić v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 15/111.

¹ Odnosi se na XVI NO brigadu.
² Blagoje Gerdijan
³ Radi se o mobilizaciji boraca u NOV.

2. IV 1943.

Izveštaj sekretara XVII NO brigade Centralnom komitetu KPJ o političkoj situaciji i organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije u Brigadi, o političkom i kulturno-prosvjetnom radu i radu na vojnom uzdizanju boraca, o svečanoj proslavi Prvog maja, jačanju discipline u Brigadi, povećanju broja žena boraca i njihovom uključivanju u Anti-fašistički front žena, političkom radu među narodom u selima Požeške kotline i o ubacivanju četničkih i ustaških agenata u partizanske jedinice.

1. Politička situacija, prenošenje direktiva.

Kako će se vidjeti iz izveštaja o organizacionom stanju u sastav naše Brigade došlo je vrlo mnogo boraca kojima većim djelom nije poznata linija naše Narodno-Oslobodilačke borbe, tako da će trebati izvesno vreme posvetiti pažnju političkoj izgradnji tih boraca te njihovom upoznavanju sa linijom naše Partije.

U zadnje vrijeme naročitu pažnju posvetili smo proti četničkoj kampanji i to s jedne strane da bi onemogućili četnicima da se uvuku u naše redove a s druge strane da bi borce pripremili na to, da se eventualno bore protiv neprijatelja gdje god to bude naš Vrhovni Štab¹ zahtijevao.

I ako se naši borci često još bore protiv ustaša mnogi shvaćaju da je naš politički protivnik u Hrvatskoj HSS a ne ustaše. To oni vide iz činjenice što mnoge ustaše nastoje da se izvuku iz ustaških redova i što danas borbe protiv ustaša nisu tako žestoke kao nekada jer je u njihovim redovima zavlada demoralizacija. S druge strane osjeća se hladan prijem u selima u kojima se osjećaju utjecaji HSS-a. Za tumačenje linije naše borbe mnogo će pridonijeti proučavanje članaka iz »Proleter«².

Proslavu Prvog Maja održali smo u okviru naše Brigade u selu Velikoj. Sve partijske jedinice održale su uoči Prvoga Maja svečane partijske sastanke na kojima je pročitan prvomajski letak kojega je izdao Oblasni Komitet.³ Na proslavi Prvog Maja sudjelovao je i drug komandant Divizije⁴ koji je borcima održao govor o značaju Prvoga Maja.

2. Organizaciono pitanje.

Brojčano stanje naših partijskih organizacija je sljedeće:

I. Bataljon	42 partijca	29 kandidata	273 borca
II. Bataljon	40 partijaca	8 kandidata	290 boraca
III. Bataljon	36 partijaca	25 kandidata	280 boraca
Agit-prop	3 partijca	3 kandidata	7 boraca
Mitraljeska č.	3 partijca	3 kandidata	60 boraca
Štab Brigade	6 partijaca	1 kandidat	7 boraca
Kuriri i straž. 2	partijca	2 kandidata	12 boraca
Svega: . . . 132	partijca	70 kandidata	922 borca ⁵

Po bolnicama i ambulantama nalazi se oko 40 partijaca i 30 kandidata. U brojno stanje nisu unešeni bolnički vodovi tako da brojčano

¹ Vrhovni štab NOV i POJ.
² Organ Centralnog komiteta KPJ. Izlazio je povremeno. Zadnji broj izašao u decembru 1942. godine.
³ Oblasni komitet KPH za Slavoniju. Vidi dok. br. 87.
⁴ Petar Drapšin
⁵ Ukupni broj kandidata i boraca u Brigadi je pogrešan.

stanje naše Brigade iznosi oko 1040 boraca. Obzirom na nagli porast brojčanog stanja naše brigade nije se broj partijaca srazmjerno tome uvećao. Razlog je činjenica da su se mnogi iskusni borci razboljeli a novo pridošli nisu još provereni u borbama. Sekretari batalj onskih biroa dobit će zadatak da što prije formiraju partijske jedinice u bolničkim vodovima koji su dodeljeni pojedinim bataljonima.

Od ofenzive⁶ pa do danas partijska se organizacija učvrstila. To dodazi do izražaja u povećanoj disciplini i osjećaju odgovornosti pred Partijom. Kada se n. pr. sazivaju partijski sastanci drugovi dolaze točno u zakazano vrijeme. Zadatke koji im se poveravaju savjesno izvršavaju. Isto tako partijska se organizacija danas osjeća kao rukovodioc. Tako je na pr. prilikom dolaska novih boraca povedena kampanja da se poduzmu sve mjere kako bi se ti borci što prije asimilirali. To je gotovo u potpunosti uspjelo iako je veliki dio novih boraca mobiliziran na pozive. To dokazuju pisma koja borci šalju svojim kućama. Tako jedna drugarica piše: Nisam znala da je tako lijepo u partizanima. U početku bilo mi je neobično i sve sam mislila kako bi otišla kući. Međutim naišla sam na taku drugaricu da danas više o tome ne mislim. Borit ću se pa ako poginem poginut ću kao borac i neće me Švabe odvući na rad u Njemačku [...]. Isto tako uspjela je partijska kampanja po pitanju mobilizacije tako da smo za kratko vrijeme uspjeli da popunimo našu brigadu novim borcima. Prilikom štampanja našeg lista XVII. Brigade⁷ povedena je kampanja za slanje dopisa od strane partizana. Za 24 sata predano je preko 130 dopisa. Karakteristika naše partijske organizacije jeste da brzo prenosi direktive. Svojim radom stekla je ona ugled među borcima. Tako je na pr. borac I. čete I. bataljona drug Majeveca upitao partijskog sekretara što bi on trebao uraditi pa da ga se primi u Partiju. Čišćenje naše organizacije stalno se provodi. Tako je zbog nediscipline jedan iz I. bataljona, isto tako isključen je iz Partije sekretar II. čete II. bataljona zbog toga što se pokazao kao slabi borac i što nezna da postupa s ljudima.

Nedostatak naše partijske organizacije jeste nebudnost prilikom primanja članova tako da se događa da se moraju isključivati iz Partije novoprimiti članovi. 2-V-1943. održano je partijsko savjetovanje sa sekretarima partijskih jedinica.

3. Političko prosvjetni i kulturno prosvjetni raid.

U političko prosvjetnom radu prešli smo na nov način rada. Umjesto časova političkih komesara održavaju se po četama i batalj onima usmene novine na kojima sudjeluju borci kao predavači. Osim toga protkana su predavanja pjesmama i recitacijama te diletantskim priredbama. Tako je na pr. I. bataljon održao 26-IV-1943 usmene novine sa sledećim programom: Kakav mora biti partizan (komesar čete). Kako sam došao u partizane (jedan borac toga bataljona), O disciplini u Narodno-oslobodilačkoj Vojski (komesar bataljona). Vanjska i unutarnja politička situacija (komesar Brigade).⁸ Osim toga pjevački zbor toga bataljona otpjevao je nekoliko pjesama, diletantska grupa dala je skeč; Bitka kod Mrkop-

⁶ Misli se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 47 i 53, objašnjenje 1.

⁷ List je izdavao Agitprop Brigade pod nazivom »XVII brigada«. Od br. 12 izdavač je Tehnika XVII udarne brigade. Izlazio je mjesečno neprekidno od februara 1943. do juna 1944. godine.

⁸ Josip Krajačić

lja. Teme na tim usmenim novinama udešene su prema velikom broju novih boraca koji treba da se upoznaju sa osnovnim našim stvarima.

Za prvi Maj izdan je četvrti broj naših novina XVII. Brigada. One su uglavnom ispunjene člancima koje su pisali borci te su po tome bolje od prošlih brojeva. Interes za list među partizanima vrlo je velik te jedva čekaju izlazak novih brojeva. Naročito ih veseli kada nađu svoj članak u listu. Isto tako izdana su za Prvi Maj dva broja zidnih novina sa temama Prvi Maj i bitke kod Mrk opija. Te novine su od umjetničke vrijednosti jer imamo odličnog crtača. Borci su isto tako počeli pisati pjesme za horske recitacije kao i skečeve. Drug Oljača iz II. bataljona napisao je skeč. »Bitka kod Mrkoplja« koji je među borcima pobudio veliki interes.

U svim batalj onima formirane su diletans'ke grupe zborovi za horske recitacije i pjevački zborovi. Naročito je dobar zbor II. bataljona.

Problem nepismenosti vrlo se brzo rešava. Od starih boraca nema gotovo ni jednog nepismenog. Mnogi od onih koji su bili nepismeni dolaskom u našu brigadu naučili su da čitaju i donekle pišu. Jedan od njih vrši danas dužnost sekretara četne ćelije. Dolaskom novih boraca u Brigadi ima oko 80 nepismenih, no oni će za mjesec dana naučiti da čitaju i pišu.

Kako vidimo rad na Kulturno-prosvetnom polju mnogo je napredovao zahvaljujući činjenici da se naša Brigada nalazila izvesno vreme na odmoru a partijske organizacije su to iskoristile za živ rad.

4. Rad po omladini SKOJ

Brojčano stanje je slijedeće:

I. Bataljon	52	od sveukupno	114	omladinaca i omladinki
II. Bataljon	67	od sveukupno	88	omladinaca i omladinki
III. Bataljon	34	od sveukupno	60	omladinaca i omladinki
Bol. vodovi	23	od sveukupno	30	omladinaca i omladinki
Sveukupno	176	od sveukupno	292	omladinaca i omladinki

U brojno stanje omladinaca nisu uneseni oni koji su došli posle ofanzive. U bolnicama i ambulantama imade 58 SKOJ-evaca koji boluju većinom od pjegavog tifusa. Skojevskom organizacijom rukovodi brigadni komitet te tri batalj onska rukovodstva. U svemu imade 15 Skojevskih grupa. Posle ofenzive rad SKOJ-a oživio je. Načinjen je plan rada koji obuhvaća rešavanje pitanja nepismenosti, izgradnje i vojničkog rada. Dosada taj se plan u potpunosti ispunio. 30 aprila 1943. održano je savjetovanje sa SKOJ-evskim rukovodiocima iz cijele Divizije. Na tome savjetovanju konstatovano je da našim Skojevcima manjka onaj mladenački elan u radu na kulturno-prosvjetnom polju koji karakteriše druge Skojevske organizacije dOk su u borbama naši Skojevci odlični.

Skojevska organizacija II. bataljona priredila je u selu Perencima omladinski miting na kome je sudjelovalo preko 200 omladinaca. Ovdje je došlo do izražaja jedinstvo omladine u vojsci i pozadini. U zadnje vrijeme podigla se disciplina u našim Skojevskim grupama. Povećanjem aktivnosti na kulturno prosvjetnom radu povećao se i ugled naše Skojevske organizacije tako da mnogi od mnogo pridošlih omladinaca izražavaju želju da stupe u SKOJ. Mnogi od ovih omladinaca već su zaposleni po raznim sektorima sada tako da će ih se nakon proveravanja u kojoj borbi primiti u organizaciju.

5. Rad po vojnim pitanjima.

Od prošlog izvještaja do danas stupilo je u naše redove mnogo novih boraca, tako da se pred naše vojne rukovodioce postavio zadatak da što prije vojnički obuče ove nove drugove. U tome se je prilično uspjelo. Danas svi novaci znadu rukovati sa oružjem i znadu stražarsku i patrolnu službu.

Borbena sposobnost naših bataljona još nije izjednačena. I. a naročito II. izvršit će svaki zadatak kojega pred njega postavi viši štab. III. bataljon imade vrlo malo starih boraca (iz godine 1942 svega 3 borca) tako da će se ti novi borci trebati najprije da se prekale.

Novi borci dobro su se snašli. Njihovim dolaskom disciplina nije ni najmanje popustila, jer se pred partijske organizacije neposredno poslije ofanzive postavio kao najvažniji zadatak podizanje discipline u našim jedinicama, jer je ona za vrijeme ofanzive malo popustila. Tako su novi borci ušli u jednu disciplinovanu sredinu.

Uspjeli smo da podignemo autoritet vodnika pa i jednog dijela desetara. Imade doduše još slučajeva da borci nerado izvršavaju naređenja desetara — kada ga desetar nekuda pošalje odgovara — pa mogao bi netko drugi ići — .. Ali to su iznimni slučajevi i krivnja leži na desetaru koji nije uspio da steče potrebni autoritet.

6. Političko prosvjetni rad u ćelijama. Rad s narodom.

Dobivši od O. K.⁹ Virovitice materijal za niži partijski kurs i to »Učenje o Partiji« i »Rad Partije u vojsci« odmah se prišlo izučavanju istog. Mnoge ćelije već su proradile taj materijal koji je mnogo pridonio organizacionom učvršćivanju ćelija. Da bi se videlo sa koliko volje se uči taj materijal treba naglasiti da su neke partijske jedinice radile svaki dan po 3 sata. Isto tako gotovo svaka ćelija dobila je po jedan broj »Proleter«, a u koliko nemaju cijeli »Proleter« imadu prva dva članka. Predviđeno je da se za mjesec dana tj. od 20-IV do 20-V-1943. prouči osim »Učenja o Partiji«¹⁰ i »Rad Partije u vojsci«¹¹ referate »N.O.O i A.V.N.O.J.«¹² te »Partizanski Odredi i Narodno-Oslobodilačka Vojska« tako da bi drugovi što bolje upoznali liniju.

U pozadini je stanje poslije ofanzive vrlo slabo. Naročito se to odražuje u selima koja su već dugo slobodna a politički se malo radilo tako da sređivanje posle ofanzive ide vrlo sporo. U hrvatskim selima Požeške kotline politički danas stojimo slabije nego poslije zauzimanja Velike¹³ (to su sela Doljanci, Toranj, Podgorje, Biškupci, Draga, Stražeman). To je zbog toga što partijske organizacije sa terena nisu poslije zauzeća Velike i Vetova¹⁴ uspjele da organizaciono iskoriste naše uspjehe na vojnom polju. Za vrijeme ofanzive prelazile su tim selima XVIII. i XVI. Brigada a kako je disciplina bila popustila dešavale su se razne pljačke tako da nas narod prima sa velikom rezervom jer kažu da jedno govorimo a drugo ra-

⁹ OK KPH

¹⁰ Vladimir Ilić Lenjin: Učenje o Partiji. Umnoženo na ciklostilu.

¹¹ Izdala Tehnika CK KPH u januaru 1943. godine. Tiraž 800 primjeraka.

¹² Umnožila na šapirografu Tehnika OK KPH Nova Gradiška. Referat je imao 21 stranicu.

¹³ Akciju na Veliku izvele su jedinice IV divizije NOVH 14. marta 1943. godine. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 137, str. 315—318. i »Grada«, knj. V, dok. br. 47.

¹⁴ Vidi dok. br. 47.

dimo. Streljali smo u Kaptolu pred narodom i partizanima Luku Kovačevića partizana zbog pljačke i nasilja što je vrlo dobro odjeknulo među narodom jer je isti terorizirao cijeli kraj. Isto tako uhapsili smo neke pozadinske stražare koji u ime nekih »komanda« vrše pljačku i predali ih nadležnim pozadinskim vlastima.

Za vrijeme našeg boravka u selima sjevernog dijela Požeške kotline održali smo preko 10 mitinga od kojih su naročito dobro bili posjećeni mitinzi u Kutjevu (preko 400 ljudi) i u Vetovu. Ti mitinzi ostavili su vrlo dobar utisak. U Kutjevu su bile zastupane teme o Narodno-Oslobodilačkoj Borbi (razvitak i ciljevi). Izdajničko vodstvo HSS-a, izbjeglička vlada u Londonu i Draža Mihajlović, uloga K. P. u Narodno-Oslobodilačkoj Borbi. Osim toga dan je bogat program a na Uskrs odigrane su nogometne utakmice u Kutjevu o čemu se pričalo po cijeloj Požeškoj kotlini.

Slab odziv na mitinzima bio je u Doljanoima, Tornju i Podgorju.

Narod je pod utjecajem reakcionarnog vodstva HSS-a.

Za cijelo vrijeme boravka na ovom sektoru nije bio kod nas ni jedan predstavnik iz S. K. Požega¹⁵ koji bi imao prilike da zajedno sa vojskom prokrstari ovim selima i da na taj način dođe u doticaj sa narodom. U Kutjevu naročito nas je dobro primio sjeverni (siromašniji) dio sela. Tamo je jedna seljanka izjavila: »Ne želim da dadem vama i posljednje. Ako kod nas Nijemci imaju pravo da uzimaju što god hoće, onda vama kao sinovima našeg naroda koji se borite protiv njih treba dati sve.«

7. Rad sa drugaricama.

U zadnje vrijeme mnogo se povećao broj drugarica u našoj brigadi. Sada ih made oko 240. Među drugaricama koje su od prije u brigadi imade odličnih boraca. Tako su nekoje od njih prilikom borbe kod Mrkoplja^{1 8} jurišale u prvim redovima. U svakom bataljonu imademo drugaricu koja je odgovorna za rad sa drugaricama u bataljonu. No kako jedna nije za to dosta formirat će se odbori¹⁷ koji će imati zadatak da se brinu za sve probleme koji se nameću u vezi sa drugaricama. Partijska organizacija moći će da iz redova tih odbornica regrutuje nove članove. Nastoji se da se preko tih odbora djeluje na čistoću i urednoslt drugarica jer se pokazalo da se za vrijeme ofanžiive neke od njih mnogo zapustile tako da su ostavljale loš utisak u selima kroz koja smo prolazili. Odnosi između drugova i drugarica vrlo su dobri i ne zapažaju se slučajevi nemoralnih odnosa.

8. Rad bataljonskih biroa i štabskih čelija.

Bataljonski biro i donekle su se osposobili da rukovode radom organizacije u bataljonima, redovito održavanje sastanka i brzo prenašanje direktive.

Štabovi bataljona isto tako redovito drže sastanke a u zadnje vrijeme proučavaju i skupno partijski materijal osobito u II. i III. bataljonu.

9. Rad neprijateljskih elemenata.

Unutar naših jedinica ne opaža se rad neprijateljskih elemenata. Od vremena do vremena neprijatelj pokušava da Ubacuje u naše redove agen-

¹⁵ Kotarski komitet KPH Slav. Požega.

¹⁶ Vidi dok. br. 47, 49, 50 i 51.

¹⁷ Misli se na antifašističke odbore žena (A02), koji se u to vrijeme formiraju i u vojnim jedinicama.

te sa zadatkom da organizuju četničku organizaciju. Tako je došao u naš štab četnik Ljubotina Sreten koji je zahvaljujući dvodnevnom naporu cijelog štaba Brigade priznao da je poslan od četničkog vojvode Nikole For- kape da organizuje četničku organizaciju u XII. i XVIII. Brigadi da ubiju u danom momentu komandanta Divizije kao i sve štabove¹⁸. Isto tako do- laze kad i kada ustaše preobučeni u domobrane no njih je vrlo brzo i lako otkriti tako da oni ne predstavljaju ozbiljnu opasnost.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sekretarj
Franjo Knebl

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 15/129.

91

2. V 1943.

**Izvještaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske
Štabu Zone o ekonomskim akcijama i organizacionom stanju Odreda od
21. aprila do 2. maja 1943. godine.**

I.

Vojnička situacija

Na sektoru našeg odreda¹ neprijatelj se nalazi u uporištima i više puta iznenada upada u naša sela, iz pojedinih uporišta vrši teror nad našim narodom. Naročito vrše teror i hapse u svojoj pozadini, konkretan primjer: u selu Čačincima uhapšeno je 20 drugova koji su osumnjičeni da potpomažu narodno-oslobodilačku vojsku.

Neprijatelj postavlja zasjede po svojoj pozadini t. j. u Podravini, a većim djelom na prugi između Đurđenovca i Cačinaca s namjerom da spriječi prodiranje naših jedinica u svoju pozadinu.

Uporišta koja drži neprijatelj posjednuta su od ustaša i kulturbun- daša² u jačini od 150 pa na više, moral kod neprijatelja u tim uporištima dosta je na visokom stepenu.

Naš odred nije mogao da vrši akcije na oružje zbog toga što su naši bataljoni vezani za pojedine sektore.

H; _

A k c i j e

Jedinice 1 btaljona noću između 21 i 22. IV. izvršile su akciju na hranu na pustari Ferovac i Brijest i zaplijenile 1 pušku »Mauzer«, 1000 kg. pšenice, 1500 kg. zobi, 200 kg. pšeničnog brašna, 400 kg. kukuruza, 100 kg. masti, 70 kom. svinja, 60 kom. goveda, nekoliko pari konja sa spregom. U Kutjevu od kulturbundaša³, trgovaca zaplijenjeno je nešto dućanske robe od Bate 70 pari cipela velikih i malih, iz Turkovićevog podruma 1300 li- tara vina i rakije i 100000 Kuna, iz općine 35000 Kuna, iz pošte 1 telefon, iz državne konjušnice 4 konja sa sedlima.

¹⁸ Misli se vjerovatno na članove štabova.

¹ Vidi dok. br. 69, objašnjenje 1.

² Odnosi se na I ES bataljon Domovinske straže »Ludwig von Baden«.

³ Misli se na pripadnike Njemačke narodne skupine.

Noću između 23 i 24 IV. 1 četa 1 bataljona zaplijenila je u Kutjevu 6 konja sa sedlima, 1 neispravan automobil i mehanički alat. Jedinice 1 i 2 bataljona noću između 27. i 28. IV. mobilisale su u selu Cabuni, Naudovou i Gornjem Miholjcu 45 drugova. U Gornjem Miholjcu zaplijenjeno je 1 puška »Mauzer«, teška bomba, vojnička uniforma, 2 šapirografa i jedna manja količina kancelarijskog materijala. U selu Cabuni zaplijenile su od kulturbundaša koji se nalaze u njemačkoj vojsci⁴ 1000 kg. kukuruza, 200 kg. brašna, 200 kg. graha, 100 kg. soli, 50 kg. masti i nešto dućanske robe.

3 bataljon rije vršio nikakovih akcija pošto se nalazi na položaju Točku, Lomu i Vranom Kamenu.

III.

Borbenost i disciplina

U zadnje vrijeme nije bilo akcija na oružje da bi partizani imali mogućnosti da se istaknu i pokažu kakovi su borci. Mnogi partizani pokazali su ranije u prošlim akcijama svoju hrabrost i borbenost, a vidi se i sada kod tih partizana da je borbenost i disciplina ostala na istom stepenu.

IV.

Oficiri za vezu

Dužnost oficira za vezu vrši šef štaba, kako u štabu odreda tako i u štabovima bataljona. Veza između štaba odreda je dobra vidi se iz toga što kuriri dolaze redovno i na vrijeme kako iz štaba odreda tako i štabova bataljona.

V.

Organizaciono stanje u Odredu

Odred je sastavljen od 3 bataljona i 1 diverzantske grupe svaki bataljon ima po 2 čete, svaka četa ima po 2 voda, svaki vod po 2 desetine.

VI.

Štabsko osoblje

Štab 1 bataljona sačinjava; komandant, komesar i njihovi zamjenici, informativac i obavještajac.

Zamjenici komandanta i polit, komesara i informativac bolesni su i nalaze se u bolnici. U štabu 1 bataljona otežan je rad kako vojnički tako i politički jer je nepotpun. Ostali članovi štaba zadovoljavaju.

Štab 2 bataljona sačinjava komandant, komesari i njihovi zamjenici, informativac i obavještajac. Zamjenik polit, komesara upućen je na viši partijski kurs. Štabsko osoblje zadovoljava.

Štab 3 bataljona sačinjava komandant, komesar i njihovi zamjenici, informativac i obavještajac. U štabu 3 bataljona rad je dosta otežan pošto je novo formirani a sam komandant se razbolio od tifusa i nalazi se u bolnici. Štabsko osoblje zadovoljava.

Štab II. Odreda sačinjava komandant, komesar i njihovi zamjenici, informativac i obavještajac. Operativca nema. Štabsko osoblje II. Odreda međusobno se slažu, kako međusobno tako između štabova bataljona.

⁴ Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1.

VII.

Plan budućih akcija

Odred ima u planu da vrši mobilizaciju i akcije ekonomskog karaktera u Požeškoj kotlini i u Živčanima.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:
Lazar Vračarić

Komandant:
Gojko Kovačević

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

92

2. V 1943.

Dopis Prosvjetnog odbora Komande Papučko-krndijskog područja Štabu XVII NO brigade s molbom za mobilizaciju učitelja simpatizera NOB-a.

Prilikom akcije te Brigade, kao celine, ili akcijom pojedinog bataljona, moli se naslov da ob avesti drugove komandante, komandire i sve politkomesare, da mobilišu učitelje i učiteljice, koji su simpatizeri naše Narodno-oslobodilačke borbe, kao i one, koji se do danas drže neutralni, iako ne bi smio postojati takav ni jedan čovek.

Naročito se napominje, da se mobilišu leđični učitelji, kao i oženjeni, jedino za sada izostaviti učitelje, koji imadu decu.

Kod mobilisanja napomenuti svima, da ponesu svu svoju odeću po mogućnosti što više školskog materijala, kao i stručnu biblioteku.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu!

Sekretar:
Mari i an!
mdliu jetli

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 31/1.

93

2. V 1943.

Uputstvo Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske za organizaciju i rad obavještajno-političke službe u vojnim jedinicama i vojno-pozadinskim ustanovama.

Neprijatelj nije uspio da oružanom intervencijom slomi otpor naših naoružanih snaga, a nije mu to uspjelo ni političkim manevrima ni lažnim obećanjima. Naša je borba zadala neprijatelju velike gubitke. 22 mjeseca naša NOV i PO Hrvatske vode ogorčenu borbu protiv fašističkih okupatora i njihovih slugu ustaša, četnika i ostalih petOkolonaša. Fašistički psi pokušali su sa raznim sredstvima da unište našu NOV i uguše borbu, koju vode narodi Jugoslavije. Razne kaznene ekspedicije, strahoviti teror, divljačko pailenje naših sela i gradova, ubijanje žena, staraca djece u pozadini

koju neprijatelj kontrolira. Fašistički okupatori nisu uspjeli da slome snažni otpor naših naroda. Poslije svake ofanzive Narodno-oslobodilačka Vojska postaje snažnija i zadaje fašističkim okupatorima i njihovim slugama ustašama i četnicima sve jače udarce. Pokazalo se da grubim oružanim nasiljem ne može se odlučiti borba našeg naroda, iako do sada neprijatelj nije uspio svojim pokušajima, okupator pokušava da uz pomoć svojih slugu ustaša i četnika i domaćih izroda ubaci u naše redove svoje agente i špijune, kako bi nas iznutra svojim razornim djelovanjem oslabili i razbili. Pokušaji okupatora su jasni. Razbiti jedinstvo Narodno-oslobodilačke Vojske i naroda, raspiriti nacionalnu mržnju između Srba i Hrvata i dovesti do bra-toubilačkog rata.

O radu takovih agenata imade cijeli niz dokaza. U Lici su izdajnički plaćenički agenti izvršili atentate na istaknute narodne borce. U Slavoniji su isto takovi elementi povezali se sa izdajničkom četničkom bandom iz Bosne i spremali da zabodu nož u leđa iskrenim i odanim borcima za narodno oslobođenje¹. Bilo je pokušaja, a nema sumnje da će ih biti još i više da protivnik namjerno ubacuje desničarske ili ultralijeve političke parole u namjeri da razbije jedinstven narodno-oslobodilački front. Špijuni koje je neprijatelj ubacio u naše redove na prvom mjestu okreću oštricu protiv slavne Komunističke Partije, rukovodioca Narodno-oslobodilačke borbe. Govore kako borba koju vode naši narodi je besmislena, preuranjena, kako još nije vrijeme, treba čekati i čuvati živote kada za to dođe pogodan momenat. Pored ovih provokatora koji treba da razjedaju našu vojsku i pozadinu svojom razornom propagandom i da je demorališu. Treba povesti računa i o onim špijunima, koji imaju zadatak da pokupe podatke o našem naoružanju, broju naše vojske, smještaju štabova, bolnica, radio-nica, magacina, i ostalih prosvjetnih i kulturnih ustanova i da te podatke dostave neprijatelju. U posljednje vrijeme dobili su stanoviti ljudi zadatke da organizuju četničke organizacije u našim redovima i pripremaju puč u našoj vojsci kada bi za to došao pogodan momenat. Zahvaljujući našoj budnosti, našoj obaveštajnoj službi i unatoč toga što ista nije na onoj visini kako bi morala biti, do sada smo uspjeli u začetku ugušiti neprijatelje Narodno-oslobodilačke borbe.

Svi dosadašnji pokušaji neprijatelja nisu imali uspjeha, ali to nas ne smije uljuljkati, već baš ti neumorni pokušaji neprijatelja nameću da svi rodoljubi otvore još više oči, kako bi sve pokušaje neprijatelja u pravo vrijeme osujetili, a krivce kaznili. Taj zadatak treba da vrši u prvom redu obaveštajna politička služba.

Treba obratiti pažnju i na to, da drugovi koji rade na obaveštajnoj službi ne gledaju u svakom neprijateljskom elementu špijuna. Treba voditi računa da je politička svijest mnogih naših drugova na niskom stupnju, da je mnogim našim drugovima nepoznato kakav je odnos između starešinskog kadra i boraca u NOB-i, te usljed toga može se više puta čuti i od dobrih i odanih boraca, često puta nepravilno objašnjavanje nekih pojava i događaja, kao i kritika odgovornih drugova.

Sve te razgovore i kritike naših boraca, a u pozadini kod naroda, drugovi obaveštajci treba da doznaju i o tome izvjestite drugove, koji rade na političkoj liniji.

¹ Vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 75, str. 162—174. i »Građa«, knj. V, dok. br. 90.

Obaveštajna politička služba treba, da je tjesno povezana sa politkomesarom, a u pozadini sa pomoćnicima Područja, blagovremeno dostavljanje izvještaja dati će politkomesarima i pomoćnicima mogućnost da svoj rad mogu usmjeriti na najslabiju tačku u njegovom djelokrugu rada. Tjesna veza između obaveštajne službe, politkomesara i pomoćnika Područja, potrebna je zato što je borba protiv razornog rada petokolomaša, te raznih agenata na prvom mjestu politička borba. Tako će obavještajci postupiti u slučajevima gdje se ne radi po otvorenim špijunima i provokatorima, dok će špijune hapsiti i predvesti pred partizanski vojni sud. Sav rad obaveštajne političke službe odvija se sistematski, temeljno i bez žurbe. Nije najvažnije uhvatiti sitne protivničke agente ili izvršitelje, nego prave kolovođe i organizatore. Kada se naiđe na protivnika, ne treba odmah intervenirati, jer nam otkriveni špijun nije Više tako opasan i već prema potrebi određujemo momenat njegovog hapšenja. Takve agente treba vješto pratiti i hvatati njihove veze i organizacije. Hapšenju pristupiti onda kad je stvar sazrela ili kad iziskuju same prilike, ne treba se pre nagliti.

Kada se radi o ličnostima koje su poznate široj javnoteti, bilo među partizanima, bilo među stanovništvom, treba preduzeti široko raskrinkavanje rada takovih ljudi, treba im skinuti podlu mašku s lica. Da li će se to vršiti prije ili poslije hapšenja, to ovisi o konkretnoj situaciji. U slučajevima veće, naročito političke važnosti, treba odmah obavijestiti više komande, koje će u konkretnom slučaju odlučiti da li je potrebna njihova intervencija.

Rad obaveštajne političke službe u Narodno-oslobodilačkoj borbi izvanredno olakšava ogromna moralna visina naše borbe, ugled NOB-e i PO, narodne organizacije, kao i organizacije i ugled Komunističke Partije, kao rukovodioca Narodno-oslobodilačke borbe. Dalje rad obaveštajne službe olakšava velika ljubav našeg naroda prema našoj borbi, kao i sve veća mržnja prema okupatorima i njihovim slugama. Partizanski odredi i NOV mogli su se razviti samo zato, što ih voli narod iz kojega su oni izrasli među kojim žive i za kojega se bore. U selima i gradovima gdje naša vojska još nije bila, a neprijatelj nesmetano širio laži i podvale protiv NOB-e na raznim skupštinama, bačenim letcima, štampom i svim drugim sredstvima koja mu stoje na raspolaganju. Tu treba obaveštajna služba da budno pazi na pojedince, još neotkrivene špijune, kako se ponašaju, i šta govore. Naročito je važno saznati šta govori narod poslije odlaska naših jedinica iz pojedinih mjesta i kakav je utisak ostavila na narod naša vojska.

Iz svega gore navedenog jasno se vidi ogromna važnost obaveštajne političke službe i stvaranje čvrste mreže obaveštajne službe u našim vojnim jedinicama, pozadini, na oslobođenom teritoriju, a još važnija je mreža obaveštajne službe u neoslobođenim selima, gradovima i neprijateljskim uporištima.

Organizacija obaveštajne političke službe

U svim štabovima bataljona, odreda, brigada, divizije, Komandi Područja i Zone, moraju da postoje obaveštajni oficiri, koji pod svoj djelokrug rada obuhvaćaju sve naše vojne jedinice i pozadinu. Obavještajci bataljona organizuju obaveštajnu službu po svim četama i manjim jedinicama preko obaveštajnih povjerenika.

Rad obaveštajaca mora biti u skladu sa Narodno-oslobodilačkim karakterom naše borbe. Za taj rad se moraju određivati dobri drugovi potpuno upućeni u posao, koga stalno vrše, a mogu biti uzimani samo za pojedine zadatke, mogu biti iskorištavani, a da ni sami ne znaju kakovu ulogu vrše, a konačno može se na zgodan način iskoristiti i samog protivnika obećavajući mu razne usluge. Rad povjerenika je tajan. Za njih se ne zna. Oni taj rad obavljaju uz drugu dužnost, tako da su što manje primetljivi. Povjerenik radi tako, da promatra ili slijedi protivnika izvana ili da se uvlači među protivničke agente. Za takav rad treba izabrati najspretnije drugove. Preporuča se u četama postavljati dva povjerenika, a da jedan za drugog neznaju. S tim se kontrolišu izvještaji, a vidjeće se i sposobnost povjerenika.

Obavještajna politička služba u pozadini:

Naš oslobođeni teritorij Slavonije podjeljen je na Komande Područja², Komande Mjesta i Komande partizanskih straža. Nije potrebno da se ponovo naglašuje važnost i kontrola naše pozadine. Zato se nameće zadatak obaveštajnoj službi u pozadini da organizuje i rasplete mrežu obaveštajne službe, kako na oslobođenom, tako i na neoslobođenom teritoriju, a osobito u neprijateljskim uporištima.

Obaveštajnu političku službu u pozadini organizovati ćemo na sljedeći način:

Kako je prije rečeno, u svakoj Komandi Područja postoji obaveštajac, koji ima dužnost organizovati obaveštajnu službu na svom području, u svim neoslobođenim selima, mjestima i neprijateljskim uporištima oko svoga područja. Obaveštajac Područja preko svojih povjerenika dobiva izvještaje i obavještava o tome svoga komandanta, a naročito pomoćnika sa kojim u zajednici sprečava petokolonaški rad. Da bi se posao i organizacija obaveštajne službe bolje odvijao, svaki obaveštajac Područja mora si pronaći jednog sposobnog druga za svoga pomoćnika. Time će se postići da će uvijek jedan od njih dvojice moći ići na teren i kontrolisati obaveštajnu političku službu. Također će pomoćnik obaveštajca moći da vrši istragu nad uhapšenim elementima, raznim agentima, špijunima i petokolonašima. Obaveštajne povjerenike postaviti u svim komandama straža, komandama mjesta, bolnicama, radionicama, te svim pozadinskim ustanovama, kao i po selima. Obaveštajna služba u pozadini mora biti tjesno povezana sa svim partijskim organizacijama, sa NOO-a seoskim, općinskim, a napose sa NOO-a sreskim. Svaki član Komunističke Partije, kao i Skopjevac mora da osjeća tu dužnost prema svome narodu i da pazi na svaki pokušaj neprijatelja i o tome izvesti druga povjerenika koji radi po obaveštajnoj službi, a napose obaveštajce Područja i svih jedinica. Tako isto danas u neoslobođenim mjestima postoji mnogo simpatizera, koji bi i tekako rado dali razna obaveštenja po obaveštajnoj ili informativnoj službi. To sve ovisi o spretnosti obaveštajaca, kako će si podijeliti posao i koga će postaviti za povjerenike. Kontrolisati rad povjerenika i sva stečena iskustva prenositi na nove drugove, kako bi što brže osposobili nove kadrove. Rad obaveštajnih povjerenika u pozadini isto je tajan i za njih se nema. Za njih znadu samo ljudi sa kojima rade i drže vezu. Danas kada znademo

² U to vrijeme bilo je u Slavoniji 5 komandi područja: Psunjsko, Papučko-krndijsko, Diljsko, Bilogorsko i Požeško.

što je sve neprijatelj pokušao, u posljednje vrijeme sve to više pokušava kako bi odvojio našu pozadinu od NOV. Obaveštajna služba mora biti na prvom mjestu, — najposobnije drugove u obaveštajnu službu. Drugovi obaveštajci na posao, kako bi povjerenje koje nam je dala naša Partija i naš narod opravdali.

Kratka uputstva o radu obaveštajaca

Obaveštajni oficiri jedinica i Komandi Područja povrh organizacije obaveštajne službe, vrše i druge poslove, a to su: vrše istrage nad svim uhapšenim elementima, daju uputstva kako se postupa sa uhapšenim neprijateljem i ostalim tipovima, koji dođu pred naše vojne partizanske sudove. Za sve nepravilnosti koje se događaju sa uhapšenima, odgovorni su obaveštajci. Kada obaveštajac prikupi sve konkretne podatke o jednom sumnjivom elementu u našim jedinicama ili pozadini, pristupa hapšenju ili daje nalog za hapšenje. Kod hapšenja i sprovođenja treba se postupati onako, kako to dolikuje jednom borcu Narodno-oslobodilačke Vojske. Naš narod mora da vidi u partizanskim vojnim sudovima svoje zaštitnike. On mora da voli partizanske sudove i da u njima vidi čuvare tekovina NOB-e. Ona sredstva koja neprijatelj upotrebljava protiv naših ljudi mi nećemo i ne smijemo upotrebiti. Zvjerska mučenja, palenje živih ljudi, čupanje nokata sa prsti na rukama i nogama, turan je igala pod nokte i još mnoge druge sadističke metode koje banda upotrebljava protiv naših rodoljuba, treba da u nama stvore neograničenu mržnju prema okupatorima i njihovim slugama. Treba da naučimo neprijatelja mrziti, čistiti sve negativne elemente iz naših redova, ali ostati uvijek dosljedni NOB-i.

Obaveštajci su članovi štabova i na sastancima ravnopravni članovi štaba. Za svoj rad odgovorni su komandantu i komesaru, a u Komandama Područja, komandantu i pomoćniku. Svi obaveštajni izvještaji koji se šalju višim komandama, kao i više komande nižima, moraju biti potpisani po komesaru, obaveštajcu i komandantu.

Prema uputama Glavnog Štaba NOV i POH S. broj 3/42 od 17. XII 1942, u vezi sa osnivanjem Vojnih sudova kod Brigada i pozadinskih vojnih vlasti, na osnovu Vrhovnog Štaba NOV i POJ, postavlja se pred nas važan zadatak pravilne organizacije vojnog sudstva³. Vojni sudovi kao organi NOV u suštini imaju drugi značaj, nego što su ga imali sudovi jugoslavenske vojske.

U pozadinske stalne vojne sudove ulaze sljedeća lica: zamjenik komandanta Područja, komandant mjesta, odnosno njegov zamjenik, a treći sudi ja uzet iz redova partizana neke udarne jedinice ili straže. Budući kod nas u Slavoniji nema još Komandi mjesta u sjedištu Komande Područja, umjesto komandanta mjesta dolazi u vojni sud komandir partizanske straže u sjedištu Komande Područja.

Obaveštajac vrši istražni stadij ukoliko ne postoji za to određen drug. Kada se provede postupak pred obaveštajnom službom, iz preslušnog zapisnika treba da se jasno vidi djelo koje je počinjeno i sve okolnosti, koje su u vezi s tim slučajem. Sav prikupljeni materijal, koji tereti uhapšenika, te zapisnik preslušanja, podnosi obaveštajac pred Vojni Partizanski Sud, koji donosi presudu. Prema ovim uputama, otpada da obaveštajac

3 O organizaciji vojnih sudova vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 26, str. 57—59.

bude i član suda, kao što se to do sada prakticalo. Obaveštajac optužuje i prema tome nemože da sudi.

Imade još jedna velika greška kod naših drugova, kada se uhvati kakav agent ili špijun, postaju svi drugovi istražitelji i obaveštajci. S time se ne postiže nikakav rezultat, nego naprotiv tok istrage skrene se sa pravog puta, i nema nikakvog rezultata. Kada postoje za to postavljeni drugovi koji su odgovorni za sva isleđenja u vođenju istrage, nepotrebno je da se sa tim poslom opterećuju pojedini članovi štabova.

Nije dovoljno da obaveštajna služba uhvati pojedinog neprijateljskog agenta i odstrani iz naših redova, već se mora od tih elemenata iscijediti sve što oni znaju. Nije dovoljno reći »bandit neće ništa da prizna«. Treba znati sistematski voditi istragu postavljanjem unakrsnih pitanja, poznavati sve neprijateljske organizacije i njihov rad, te biti dobar psiholog u poznavanju ljudi. Moramo se učiti i osposobljavati sami sa prenošenjem iskustva koje su postigli stariji drugovi, radeći u obaveštajnoj službi. Svi obaveštajci naših jedinica i pozadine, treba da su uvijek povezani jedan sa drugim, radi upoznavanja pojedinih istraga i prenošenja stečenih iskustva. Naša obaveštajna služba mora znati kakovu ima neprijatelj obaveštajnu službu, kojim kanalima ona ide i koga sve neprijatelj upotrebljava u svoju službu. Do sada su bili glavni neprijateljski centri od kuda su nam bili ubačeni i dolazili agenti i špijuni: Beograd, Zemun, Osijek, Brod⁴, Bjelovar, Zagreb, a pokušali su izdajnički četnički plaćenici sa Motajice prebaciti par prodanih tipova preko Stare Gradiške, Bosanskog Kobasza i preko nekih Posavskih sela⁵. Svojevremeno je bila najagilnija fašistička organizacija Totd⁶ u Zemunu sa slanjem neprijateljskih elemenata na naš teritorij.

Radi upoznavanja naših drugova, navesti ćemo koga sve neprijatelj iskorištava u svoju obaveštajnu službu: sve vojne, ustaške i oružničke formacije, te sva lica i ustanove, koje mu stoje na raspolaganju na njegovom području, kotari, općine, pošte, škole, porezni uredi, željezničke postaje, kao lugari, šumari, liječnici, inženjeri, svećenici i posebni povjerenici. Radna služba imade specijalne naloge za obaveštajnu službu. Neprijatelju Stoji na raspolaganju brzjav, telefon, motocikl, bicikl, konji i još druga razna sredstva za brza obaveštenja. Kada ovo sve uočimo, onda je dužnost svakoga druga, koji radi po obaveštajnoj službi, da svoj rad usmjeri u tome pravcu. Ovdje vidimo na koga se sve neprijatelj obraća i koga angažuje u svoju obaveštajnu službu. Treba provesti nadzor nad svim gore navedenim ustanovama i licima, te prodirati u te ustanove i stvoriti kontra obaveštajnu službu. Pronaći sposobne drugove i ubaciti u neprijateljske redove i tako rasplesti u svima neprijateljskim garnizonima i neoslobođenom teritoriju našu mrežu obaveštajne službe. U sadašnjoj velikoj mobilizaciji koja se provada na našem oslobođenom, a isto tako i neoslobođenom teritoriju, treba posvetiti naročitu pažnju novopridošlim drugovima, jer tu se neprijatelju pruža mogućnost da lagano ubaci i nekog agenta sa specijalnim zadacima.

⁴ Slav. Brod

⁵ O prebacivanju pojedinih četnika i četničkih grupa u Slavoniju vidi »Grada«, knj. III, dok. br. 5, objašnjenje 14, str. 11, dok. br. 193, str. 503—504, dok. br. 208, str. 534—535; »Grada«, knj. IV, dok. br. 73, str. 162—173. i »Grada«, knj. V, dok. br. 90 i 137.

⁶ Organizacija TOT dobila je naziv po njemačkom inženjeru dr Totu (Totu). Zadatak ove organizacije bio je izvođenje javnih radova i ekonomska eksploatacija okupiranih teritorija.

Naglim porastom naših vojnih jedinica, boje postaju pokretne i neće se zadržavati na jednom terenu duže vremena, većina ubačenih agenata, špijuna i petokolonaša, dolaziti će pred pozadinske vojne sudove. Kako je prije navedeno, sve Komande Područja imaju vojne sudove, a postojeće i vojni sud kod Oblasne Vojne Vlasti u pozadini pod koga spadaju i sve Komande Područja u Slavoniji.

Sve te ubačene neprijateljske elemente, kao i petokolonaše koje će naše jedinice uhvatiti, upućivati će se na pozadinske vojne vlasti, Komande Područja i na Oblasnu Vojnu Vlast u pozadini. Najstrožije treba zabraniti svima našim manjim jedinicama, kao partizanskim stražama, relejnim stanicama, udarnim grupama, gerilskim, diverzantskim grupama, te ostalim manjim jedinicama da vrše neka preslušanja i vode istragu. Treba dati uputstva svima ovima jedinicama, koga i kada smiju hapsiti, kako sa uhapšeni cima postupati i kuda ih otpremati za vođenje istrage. Svakoga od gore spomenutih treba sa svime upoznati, a one koji se ne budu toga držali, najstrožije kazniti. Naročitu pažnju treba posvetiti odgoju drugova stražara koji čuvaju uhapšene elemente, da nam se više ne dogodi na nam krvavi zločinci uteku ispred narodnog suda.

Sva uputstva koja do danas postoje treba dobro proučiti i po istima postupati. Ove upute su uglavnom principijelne o načinu organizacije obaveštajne službe. Dužnost je svakoga druga dbaveštajca da uputi sve drugove o načinu rada.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Obaveštajac:
Rade Pavlović, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/1.

2. V 1943.

Izveštaj Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu o otkrivanju grupe suradnika NOP-a u Novoj Gradiški.

Savezno sa dosadašnjim radom u N. Gradiški i okolici otkrivena je posebna grupa partizanskih suradnika kako slijedi:

(Tražeći pozitivne veze sela i grada, N. Gradiške, u trajanju od preko tri mjeseca tragovi su nas naveli na Ivana Barišića učitelja iz sela Bili Brig na području Kapele Batrine. Slijedeći njegove tragove došli smo do veze u gradu a to je bio Zlatko Mažuran direktor I Hrv. štedionice u N. Gradiški. Stvar se je razvijala na slijedeći način:

Poslije streljanja komun. Zlate Dupfco iz Kapele od strane Njemaca uputili smo se na studiranje aktivnosti Zlate u njezinom mjestu t. j. u Kapeli. U Kapeli smo se ukopčali sa nekoliko ljudi koji su ranije pratili rad Zlate Dupko i oni su nam tada napomenuli Ivana Barišića učitelja iz B. Briga. Da bi Ivana kontrolirali morali smo stupiti u vezu sa čovjekom iz Sred-

njeg Lipovca, koji je bio upućen u rad Barišića, odnosno u njegove veze sa partizanima. Napomenuti nam je da je Barišić bio sumnjiv i kotar, predstojniku sada ravnatelju žup. red. oblasti gosp. Bertoloviću ali je ovaj mislio da istoga upotrijebi kao konfidenta za šumu po nagovoru Eduarda Prše biv. logornika i današnjeg stožemika ing. Sažunića, koje je Barišić vukao za nos, i nikada nije dao nikakvih pozitivnih rezultata. G. Bertolović je to i uočio i prestao sa njim raditi.

Prateći rad Barišića došli smo na slijedeće rezultate:

Barišić se je najprvo sastajao sa Alojzom Tencerom odbjeglih u šumu. Ovo sastajanje je bilo često i to u kući Bože Starčevića gostioničara iz Bilog Briga čije je ime fcornun. »Vezir«. Učitelj je imao dva partijska imena i to »Paša« i »Vepar«. Suradivao je također sa Maricom Starčević kćeri od Bože. U njihovoj kući Alojz Tencer znao je i prespavati. Dalje je radio sa Tonom Starečvićem sa imenom »Pustinjak«. Tone je bio onaj koji je Barišića upoznao odmetnikom Alojzom Tencerom. U početku je Barišić šumu izvještavao samo o kretanju vojske na ovom području.

U mjes. studenom neustanovljenog dana počeo je po Barišiću slati Zlatko Mažuran ravnatelj I. Hrv. štedionice u N. Gradiški, sa kojim se Barišić od ranijeg zna, za vojni materijal, kancelarijski papir, materijal za umnožavanje. Ovog materijala odnešeno je za šumu 6 do 7 puta. Taj materijal je predavan izravno u ruke Alojzu Tenceru, koji je dolazio u Bili Brig po isti. Početkom sječnja o. g. Barišić vidjevši da bi se mogao otkriti poslao je u N. Gradišku kurirku k Mažuranu, koja se je imala javiti sa lozinkom »Ja sam iz Kapele«, a prije toga bio je Mažuran upozoren, da će ista biti prema dogovoru obučena kao znak raspoznavanja. Tada je Mažuran predao istoj jednu punu tašnu pušćanih metaka i 50.000 Kn. novca. Ta kurirka koncem januara dolazi ponovo Mažuranu te od njega dobiva opet jednu punu kutiju od cipela municije i još 50.000 Kn. u novcu. Prema tome svota u novcu iznosi 100.000 Kn.

Ovo je jedan detalj iz istrage protiv gore navedene grupe a koja do sada ima oko 20 zatvorenika. Istraga je u toku a vode je u Žup. red. oblasti u N. Gradiški pod našim sugestijama jer smo mi najbolje bili upućeni u cijelu stvar.

Osim rada Barišića sa Mažuranom Barišić je radio i sa Slav. Brodom i to sa Perom Horvatom sadašnjim satnikom, te i od njega dobivao municiju i materijal. Nadalje je Barišić radio sa učit. pravosl. Stanićem Obradom iz sela Magić Male, šoferom želj. post. u Kapeli Krbavcem, činovn. želj. postaje Campom, zatim ing. Hajdinom Žarkom u N. Gradiški, učiteljicom Brkić iz sela Savkovca, željezničarem iz Kapele Lukom Devčićem, koji stanuje u Zagrebu u Palmotićevoj ulici, mlinarem Barišićem iz Brod. Drenovca, Danilom Margetićem iz Vrbove, i mnogima drugima. Ovi do danas još u interesu istrage nisu uhićeni.

Za Poglavnika i za Dom —■ Spremni!

IVO i MARKO¹

Original u SUP, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 20/103.

¹ Na kraju dokumenta nadopisano rukom: »Uhititi!«

3. V 1943.

Naredba Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske za formiranje Čehoslovačkog bataljona.

Ovim se aktom formira I. čehoslovački bataljon¹ III. Operativne zone.

Za komandanta pomenutog bataljona postavlja se drug Ružićka² za njegovog zamjenika drug Jasmin Arnošt, zvani Maroko, a za politkomesara bataljona drug Hanzl Josip, zv. Ružićka. Ostale članove štabova neka gore navedeni drugovi pronađu u redovima naših boraca čehoslovačke narodnosti i neka ih predlože Štabu ove Zone za naimenovanje.

I. čehoslovački bataljon vršiće operacije na teritoriji III. Operativne zone pod čijom će kontrolom i upravom stajati direktno, a za prvo vrijeme će mu biti glavni zadatak politička djelatnost među Česima i Slovacima kao i mobilizacija istih u svrhu proširenja svojih jedinica, u čehoslovačku brigadu.³

Formiranju čehoslovačkog bataljona neka se pristupi odmah.

Svim našim jedinicama na teritoriji III. Operativne Zone biće javljeno, da ove borce čehoslovačke narodnosti pošalju u pomenuti bataljon. Također svi oni borci koji govore češki ili slovački, i voljni su da stupe u česko-slovački bataljon mogu da stupe u sastav istog. Za prvo vrijeme Štab bataljona će se nalaziti na teritoriji Psunjčkog područja.

Borci čehoslovačkog bataljona nose istu uniformu kao i ostali borci N. O. Vojske Jugoslavije, samo što će ispod petokrake zvijezde nositi čehoslovačku zastavu. Čehoslovački bataljon imade svoju nacionalnu zastavu na kojoj će biti petokraka zvijezda.

Komanda u čehoslovačkom bataljonu vršiće se na njihovom narodnom jeziku t. j. ista onakva komanda kakva je bila u Čehoslovačkoj Republici do 1938. g.

Svoje izveštaje III. Operativnoj Zoni Štab I. čehoslovačkog bataljona dostavljaće u dva primerka i to jedan primerak na čehoslovačkom, a drugi na srpsko-hrvatskom jeziku.

Čehoslovački bataljon svoje naoružanje će izvršiti od oružja I. i II. Odreda. Štabovi odreda dužni su im dati puške mauzerke-zbrojevke izrađene u Brnu, kao i odijela.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

Duško⁴

Komandant:

Vinko⁵

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

¹ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 90, str. 197.

² Josip Ružićka

³ Brigada je formirana 26. X 1943. god. od čehoslovačkog i Protučetničkog bataljona, dijelova XII NO brigade i boraca iz Zapadne grupe NOPO. Za komandanta Brigade postavljen je Milan Joka, a za politkomesara Josip Vojaček. Naziv »Jan Žižka« dobila je po legendarnom vođi husitskog pokreta u XV st. Janu žižki.

⁴ Dušan Brkić

⁵ Vinko Antić

5. V 1943.

Dopis Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga NDH Ministarstvu unutrašnjih poslova o ponovnom zahtjevu Ustaškog stožera Velike župe Livac—Zapolje za čišćenje i uništenje svih srpskih sela na području župe sjeverno od rijeke Save.

Ministarstvo Unutarnjih Poslova — Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost — sa br. 56231-11 A-2 od 3. travnja 1943. god. dostavilo je Glavnom stožeru sljedeći dopis:

»Glavni Ustaški Stan priobćio je ovom Glavnom Ravnateljstvu sljedeće:

»Opetovani je zahtiev Ustaškog Stožera Livac—'Zapolje, a to je mišljenje logora Novska i logora Nova Gradiška, da se sva srbska sela sjev. od r. Save unište i očiste.¹ Jedino nam je to jamstvo, da će poso jati mir, te da Hrvata na ovom području u srcu Hrvatske neće svaki dan biti manje.«

»Umoljava se naslovno Ministarstvo priobćiti ovom Glav. Ravnateljstvu, da li be se u gornjem predmetu mogla poduzeti kalkva djelatnost.«

Savezno gornjem traženju upućen je dopis Njemačkom Opunomoćenom generalu u Hrvatskoj, kojem su naše čete sjev. od r. Save podređene.²

Njemački opunomoćeni general u Hrvatskoj je sa br. Ia IIa-2157/taj. od 3. V. 1943. g. odgovorio, da je **tome odlučno protivan.**

Budući da je Njemački opunomoćeni general zapovjednik svih postrojbi sjev. od r. Save, to se moli g. Ministar, da se, ako je ovoi pitanje i dalje aktuëlno, obrati neposredno na Njemačkog opunomoćenog generala u Hrvatskoj.

Molim o odluci Njemačkog opunomoćenog generala u Hrvatskoj obavijestiti Glavni Ustaški Stan i Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost.

ZA TOČNOST:	GLAVAR GLAVNOG STOŽERA
Nadstojnik 2. odsjeka Operoda ³	general P R P I Č v. r.
WANNER PUK., v. r.	

(M. P.)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 17/111.

1 Vidi dok. br. 28.
2 20. oktobra 1942. godine Vrhovna komanda Wehrmachta formirala je u Slav. Brodu Stab Komandanata njemačkih trupa u Hrvatskoj kojim je rukovodio general Lütters (Liters). Tada je teritorij ^va dijela: za teritorij sjeverno od Save Dio je nadležan njemački opunomoćeni general u NDH Edmund von Gleise-Horstenau, a za teritorij južno od Save do njemačko-italijanske demar-kacione linije general Luters. Oba komndanta su bila podređena vrhovnom komandantu Jugoistoka ge-neralu Lehu (Leru).
3 Operativni odjel

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO ORUŽANIH SNAGA
GLAVNI STOKER
OPERATIVNI ODEL

44/100.2
211

Op. broj 4488/taj. 194

u Zagrebu, dan 5.V.1943. 194

Predmet: Čišćenje i uništenje srbskih sela.

Opis:

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
/Ured Ministra/

Ministarstvo Unutarnjih Poslova-Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost-sa br.56231-II A-2-od 3.travnja 1943.g.dostavilo je Glavnom stokeru slijedeći dopis:

Glavni Ustaški Stan priobćio je ovom Glavnom Ravnateljstvu slijedeće:

"Opetovani je zahtjev Ustaškog Stokera Livao-Zapolje, a to je mišljenje logora Novska i logora Nova Graditka, da se sva srbska sela sjever od r.Save unište i očiste. Jedino nam je to jamstvo, da će postojati mir, te da Hrvata na ovom području u sredu Hrvatske neće svaki dan biti manje."

Umoljava se nanlovno Ministarstvo priobćiti ovom Glav. Ravnateljstvu, da li bi se u gornjem vredmetu mogla poduzeti kakva djelovanost."

Savezno gornjem traženju upućen je dopis Njemačkom Opunomoćenom generalu u Hrvatskoj, kojem su naše čete sjever od r.Save podredene.

Njemački opunomoćeni general u Hrvatskoj je sa br.Ia IIa-2157/taj.od 3.V.1943.g.odgovorio, da je tome odlučno protivan.

Budući da je Njemački opunomoćeni general članovje'nik svih postrojbi sjever od r.Save, to se moli g.Ministar, da se, ako je ovo pitanje i dalje aktuelno, obrati neposredno na Njemačkog opunomoćenog generala u Hrvatskoj.

Molim o. glavnog Njemačkog opunomoćenog generala u Hrvatskoj obavijestiti Glavni Ustaški Stan i Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost.

ZA TOČNOST: GLAVAR GLAVNOG STOKERA
Podstojnik 2. klase Operativnog Odelja general P.P.I.C.v.r.

5. V 1943.

Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu IV divizije i svim komandama područja¹ za izgradnju suhoputnih stanica radi lakšeg snabdijevanja operativnih jedinica u toku vojnih operacija.

1. — Obrazloženje:

Protekla martovska i aprilska ofanziva,² pokazala je mnoge nedostatke naše vojske i pozadine, naročito po liniji snabdijevanja vojske za vrijeme ofanzive i smještaja ranjenika. Naša vojska poželjela bi za vrijeme ofanzive sigurno mnogo veće uspjehe, da je bila obezbeđena makar najosnovnija količina hrane i da operativne jedinice nisu morale da se brinu za evakuaciju i smještaj ranjenika. Da bi smo izbjegli i riješili ove poteškoće, na sastanku Štaba III. Operativne Zone i Štaba IV. Divizije,³ riješeno je da se pride izgradnji našeg sistema **suhoputnih** stanica, koje treba da funkcionišu samo za vrijeme neprijateljske ofanzive, dok su sve naše baze zaposjednute od neprijatelja i dok je onemogućeno snabdjevanje operativnih jedinica od strane civilnog stanovništva. Organizacija suhoputnih stanica zamišljena je ovako:

Na markantnim, teško pristupačnim, a svim višim Štabovima i komandama poznatim tačkama, izradiće se negdje u šikari ili šumi potrebna skloništa hrane, sa svim onim što je potrebno za prehranu veće jedinice kroz izvjestan period vremena. Takva suhoputna stanica od nadzemnih gradnji treba da ima samo jednu veliku, zidanu krušnu peć i ništa više. Pod zemljom međutim treba izgraditi:

1. — Bunker suh i konspirativan, veličine 6 x 2 x 2 metra, u koji će se smjestiti namirnice koje ćemo kasnije navesti.

2. — Bunker za ranjenike, kapaciteta 50 ljudi, odnosno formata 5 x 1.80 x 2 u prvom bunkeru, a u nastavku (tajnom hodniku) 2.5 x 2 x 2 metra. Kako se takovi bunker rade i treba da izgledaju, moći će odgovorni drugovi Komanda Područja i Operativnih jedinica, koje će se baviti izgradnjom svih bunkera, viditi u bolnici br. 3.⁴

2. — Raspored suhoputnih stanica:

1. — Bilogorsko Područje:

Na teritoriji Bilogorskog Područja treba izgraditi bunkere sljedećih šifara:

B. 1 (u šikarama oko Jasenaša).

B. 2 (u šikarama sjeverozapadno od Turčević polja).

B. 3 (negdje na sektoru oko Šibenika). Osim ovoga u režiji

Bilogorskog Područja, izgradiće se suhoputna stanica B. 4 u sektoru Vranog Kamena i B. 5 u sektoru Pjetlove Noge.

¹ Odnosi se na Psunjsko, Papučko-krndijsko, Diljsko, Požeško i Bilogorsko područje
31 33 40 47 iSS1 Se na operacijU>>Braun<>_ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 21, 22, 23, 25, 27,

³ Sastanak je održan 3. V 1943. god. Vidi dok. br. 98.

⁴ Bolnica se nalazila na teritoriju Psunjskog područja.

2. — Psunjsko Područje:

- Suhoputna stanica:
P. 6 (u Kričkim planinama)
P. 7 (na Psunju uvrh Rogoljice s leve strane)
P. 8 (Povrh Cikota oko Ivanjskog Krsta)
P. 9 (na Ravnoj Gori u šikarama sjeverno od kote 856)
P. 10 (u šikarama Ravne Gore oko Jasikova brda)
P. 11 (na Ljutoču)

3. — Požeško Područje:

- Suhoputna stanica:
P. O. 12 (na Babjoj Gori oko Skrabutnika)
P. O. 13 (iznad Gornjih Vrhovaca)
P. O. 14 (masiv između Loma i Visokog Vrh i Papuka)

4. — Papučko-Krndijskog Područja:

- Suhoputna stanica:
P. K. 15 (iznad Drenovca)
P. K. 16 (u masivu Rusta)
P. K. 17 (u masivu Koca)
P. K. 18 (na Krndiji)

5. — Diljsko Područje:

- Suhoputna stanica:
D. — 19 (kod Živčana)
D. — 20 (kod Paučja)

Komande Područja pronaći će i odrediti tačna mjesta za izgradnju suhoputnih stanica. U blizini ovih mora biti izvor ili tekuća voda. Komanda Područja sporazumiće se sa Štabovima operativnih jedinica o rasporedu rada i nabavki alata za izgradnju naznačenih stanica, a s radom se treba početi najhitnije odmah po primitku ovoga naređenja, nebi li tako predupredili predstojeću neprijateljsku ofanzivu.⁵

U prilogu dostavljamo Vam pravilnik⁶ o izgradnji, opremi, čuvanju i rukovanju sa suhoputnim stanicama i taj pravilnik trebaju imenovani naslovi da sačuvaju, umnože i dostave sebi potčinjenim jedinicama, a ovaj dopis odmah po prijemu i početom postupku da unište, kako nebi pao u ruke špijuna ili neprijatelja.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Duško⁷

M. P.

Komandant:
Vinko⁸

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

⁵ Operacije većih razmjera uslijedile su tek u srpnju 1943. godine.
⁶ Redakcija ne posjeduje pomenuti pravilnik.
⁷ Dušan Brkić
⁸ Vinko Antić

5. V 1943.

Izveštaj Štaba IV divizije NOVH Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o vojnoj situaciji na području Slavonije, organizacionom stanju i radu jedinica Divizije, daljnjim operativnim namjerama, formiranju novih jedinica i korpusa i o prijedlozima za imenovanje starješinskog kadra u jedinicama.

Ovaj operativni izvještaj obuhvatiće period od 16. IV. do 5. V. o. g. Usljed neprijateljske ofanzive,¹ kao i usljed bolesti druga komandanta divizije² ovaj operativni izvještaj neće u potpunosti biti u kontinuitetu sa našim operativnim izvještajem O. br. 2,³ ali ipak on će dati jasnu sliku o svemu onome što treba da dà operativni izvještaj.

1.) Opća vojnička situacija na sektoru divizije:

Posle neprijateljske ofanzive, koja je potpuno skrahirala, kao i poslije strašnoga poraza Slavanskog zdruha,⁴ na našem sektoru nije bilo neprijateljskih pokreta niti borbe. Iz dokumenata, koje smo uhvatili, videli smo, da je neprijatelj, verovatno do neke druge veće ofanzive,⁵ promjenio svoju taktiku u borbi protiv nas. Prema naređenju komandanta I. Gorske divizije⁶ sve neprijateljske posade moraju stalno upadati manjim snagama na naš teritorij u pravcu bolnica, koje su bile otkrivene za vrijeme ofanzive,⁷ i time nas prisiliti, da držimo jače snage na položajima. Pored ovoga uznemiravanja sa pješadijom, avijacija bi svakodnevno imala da bombarduje naš oslobođeni teritorij. Međutim, već od posle 25. pr. mjeseca neprijatelj se odrekao ovog uznemiravanja.

Neprijateljskom ofanzivom na ovom sektoru desile su se sledeće promjene: Zaposednuto je: Voćin⁸ i naoružani civili nemačke narodnosti u mestu Čeralijama (sekcija Podrav. Slatina 1:100.000), kota 508 iznad sela Jakovaca, kontrolišući selo Buče (sekcija Slav. Požega 1:100.000) Spanovica i Dragović (sekcija Pakrac 1:100.000). Neprijateljske snage u zaposednutim uporištima iznose od prilike jednu bojnu.⁹

Našim akcijama o kojima ste obavešteni,¹⁰ učinjene su sledeće promjene: Očišćena su od neprijateljske vojske i ostala slobodna sela Velika, Kaptol, Vetovo i Kutjevo. Posade u ovim mestima nisu obnavljane. Uporišta na jugoistočnoj strani Požeške kotline: Čaglin, Bektež, Kula (sekcija SI. Brod 1:100.000) 3. V. pojačani su sa jednom bojnomo ustaša,¹¹ koji su došli iz Petrinje.

1 Odnosi se na operaciju »Braun«, koju su poduzele 20. III 1943. okupatorske i kvislinške snage u cilju uništenja partizana u Slavoniji. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 22, 23, 25, 27, 40, 47 i 53, objašnjenje 1.
2 Petar Drapšin
3 Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 128, str. 230—290.
4 Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51, 56, 65 i 72.
5 Operacije širih razmjera protiv partizanskih snaga u Slavoniji poduzele su okupatorsko-kvislinške snage tek u srpnju 1943. god.
6 Matija Čamc, konjanički pukovnik.
7 Vidi dok. br. 79.
8 U Voćinu se utvrdila Prva bojna I gorskog zdruha I gorske divizije. Vidi dok. br. 88.
9 Dijelovi IV gorskog zdruha I gorske divizije.
10 Vidi dok. br. 47.
11 XVI ustaška bojna.

2.) Rad naših jedinica u općim crtama:

Mirovanje smo iskoristili da osposobimo teško oružje za pokret. Pri-bavljeni su konji, samari itd. Vršena je vojnička obuka na teškim oružjima i sa teškim mitraljezima. Naše jedinice pribavljale su hranu za ranjene i bolesne drugove, jer razorena pozadina nije iste mogla snabdjeti u do-voljnoj meri.

3.) Pokreti i manevri neprijatelja:

U ove posljednje tri nedelje u naređenjima neprijateljskih štabova ne oseća se ofanzivni duh. Tako, bojne koje se nalaze u okolnim uporišti-ma, dobijaju naređenje samo, da nas uznemiravaju. U naređenjima ne spominje se čišćenje partizana. U uporištima vrše se radovi def anzi vnog karaktera.

Neprijatelj nije do sada izvršio ni jedan pokret ofanzivne prirode, ali sa sviju strana stižu nam izvještaji, da se navodno priprema neka ofan-ziva,¹² koja će potpuno da očisti Slavoniju od partizana. Tako smo izvje-šteni, da će ovaj posao izvršiti 4 njemačke divizije uz pomoć ustaša i do-mobrana.

Da bi nas onemogućio da otkrijemo njegove namjere, neprijatelj sada kada hoće, da pravi ofanzivne poduhvate, vrši koncentraciju u dalj-nim uporištima, a ne u bliskim kao do sada, i kada izvrše sve pripreme, brzim prebacivanjem, hoće da nas iznenadi.

4.) Rad naših jedinica:

Vršila se obuka iz ratne službe: patrolna i izviđačka služba, borba protiv aviona, kretanje (prelaz preko prepreka) itd. Borbena obuka: napadi na utvrđene položaje, borba u naseljenim mestima. Strojna obuka: pre-strojavanje, pozdravljanje itd. Nastava gađanja: obuka novomobilisanih puškom i puškomitraljezom. Također je izvršena obuka posade na teškim minobacačima i teškim mitraljezima.

5.) Disciplina i moral naših jedinica:

Neprijateljska ofanziva štetno je uticala na disciplinu naših boraca, pa prema tome i na moral. Za vreme same ofanzive bilo je pojava pljačke, i nasilja, otimanje hrane od civilnog stanovništva. Ovo stanje produžilo se kratko vreme i posle same ofanzive. To se najbolje ogledalo u pojavi pijanstva prilikom dolaženja naših jedinica u naseljena mesta. Slabljenje discipline također se ogledalo i u tome što borci nisu pozdravljali svoje starešine onako, kako to odgovara. Uzroci ovakvih pojava bili su na prvom mestu izazvani slabom kontrolom starešina na drugovima borcima kao i usled toga, što je u naše jedinice došao veliki broj novomobilisanih.

Da bi u korenu ugušili ove štetne pojave, mi smo protiv pljačke i pijanstva primjenili najstrožije mere. Tako je zbog pijanstva streljano dva bivša partizana, a zbog krađe trojica. Zahvaljujući pojačanom poli-tičkom radu i radikalnom čišćenju neprijateljskih elemenata, disciplina u našim brigadama u mnogome se popravila.

Borbena disciplina tj. izvršavanje naređenja i drugo u glavnom zadovoljava, ali stojimo loše sa tom disciplinom u sledećim stvarima: na

¹² Vidi objašnjenje 5.

straži stražari nam nisu oprezni, na zasedama i položajima drugovi se ne zakamufliraju i u svim radnjama ne osjeća se pravi vojnički duh, što ima za posljedicu, da naše dragocjeno oružje ne može biti u potpunosti iskorišćeno.

Što se tiče morala naših boraca, on je dobar. Posle borbe u Šušnjari raspoloženje za borbu je silno. Njega nismo mogli u potpunosti iskoristiti za još više podizanje morala usljed toga što nismo imali borbe. Današnje raspoloženje drugova za borbu je odlično i stalno pitaju zašto se već ne udara.

6.) Stanje unutar divizije:

Po završetku borbe tj. neprijateljske ofanzive i naše protuofanzive, brojno stanje divizije smanjilo se na 2.850. Pošto mobilizacija na stari način tj. samo pozivima da se novi borci dobrovoljno jave, nije uspevala mi smo morali formirati mobilizacione komisije, koje su sa četom, negdje sa bataljonom, prolazile kroz sela i vršeci propagandu, izvršili političku pripremu a zatim i samu mobilizaciju.¹³ Po završetku mobilizacije brojno stanje divizije popelo se na 4.200. Među tim novim borcima nalazi se priličan broj, koji dobrovoljno nikad ne bi došli. Sada je svaka brigada popunjena i izvršena je raspodjela teških mitraljeza i teških bacača. Pri svakoj brigadi formirana je mitraljeska četa u jačini od 2 teška mitraljeza po bataljonu. Mitraljeske čete sačinjavaju jednu celimi, ali za vreme borbe pa i sada, dok su jedinice na položaju, mitraljezi su raspoređeni po bataljonima. Teški mitraljezi nose se na osamarenim konjima.

Od 8 teških bacača, kojima raspolaže divizija, formirali smo minobacački divizion. Na čelu divizona nalazi se bivši domobranski natporučnik drug Franjo Kofler (Gošpar), koji se u najtežim momentima pokazao dostojan poverenja. S druge strane, njegovom ličnom zaslugom **osposobljeni** su teški bacači za borbu i pokret, kao i drugovi, koji će njima rukovati. Minobacači su pod jedinstvenom komandom komandanta divizona, ali su raspoređeni po dva na svaku brigadu. Prilikom akcija, prema naređenju štaba divizije, oni će se raspodjeljivati prema potrebi.

Top »Pito« dodjeljen je XVIII. brigadi i osposobljen je za transportovanje konjem.

Haubice od 100 mm zbog nemogućnosti transporta ne mogu se u potpunosti iskoristiti (oko 2.000 kg vući kolskim putevima preko Papuka!) Haubicama rukuje bivši domobranski satnik Lovrenčević Mate i bivši domobranski dočasnik Gajo Ivanković. Obojica su artiljerci, a satnik je bio zapovjednik te iste bitnice,¹⁴ koju smo zarobili. Topovi nemaju zaprege nego ih prilikom premeštanja, pozajmljujemo.

Obaveštajna služba u diviziji nije centralizovana. **To** je usljed **toga**, što se obaveštajni oficir drug Ranko Zec razbolio, a još mu nismo našli zamjenu. Postoje obaveštajni oficiri brigada, koji rade. S obzirom na veliku važnost ove službe, današnje stanje i rad naših obaveštajaca ne **zadovoljava**. Iako smo otkrili neke četničke elemente,¹⁵ koji su pokušavali, **da** se vežu sa nekim našim borcima u jedinicama, ipak služba nije zadovolja-

¹³ O uspjehu mobilizacije boraca u NOV vidi dok. br. 64, 68, 69, 70, 73, 76, 85, 105 i 144.

¹⁴ Baterije Slavanskog združenja.

¹⁵ Vidi dok. br. 90.

vajuća. S obzirom na novu situaciju i u dogovoru sa drugovima iz Štaba zone, ovo pitanje će se resiti u najkraće vreme.

Informativna služba u diviziji u glavnom zadovoljava. U radu informativne službe mnogo nam pomaže mreža informativne službe III. Operativne zone.

Sanitetska služba u diviziji ne zadovoljava. Referenta saniteta u diviziji nismo imali, nego je njegovu dužnost vršio referent saniteta III. Operativne zone drug dr. Grujica Zarković. Postoje referenti saniteta brigada, koji rade.

Tek sada dobavljen je doktor, koji će biti referent saniteta u diviziji. To je bivši domobranski dočasnik đak-vodnik drug Zla tko Lamza. Svaka brigada ima svoju bolničku čet, koja sačinjava celinu, ali iskustvo iz poslednje ofanzive pokazalo je, da je praktičnije vodove tih četa raspodelivati po bataljonima.

Intendantska služba u diviziji u glavnom zadovoljava ali još nismo uspjeli da pronađemo dobre intendante. Intendanti kako divizije tako brigada i bataljona imaju veoma slab politički nastup prema civilnom stanovništvu, čime nam nanose štetu. Ovo pitanje rešićemo najozbiljnijim čišćenjem intendantskih redova i na ta odgovorna mesta postaviti politički najsvesnije ljude.

Pionirski vodovi i diversantske grupe. Svaka brigada ima svoj pionirski vod i diverzantsku grupu. Pionirski vodovi raspolažu sa alatom za kopanje i rušenje, dok diverzantske grupe raspolažu sa malim količinama eksploziva, koji je sakupljen iz neeksplozivnih avionskih bombi.

7.) Rad štabova:

a) Štab divizije: Među članovima štaba postoji puna saglasnost i druželjublje. Izvršena je raspodjela dužnosti, a zadaci pojedinim drugovima dodeljuju se na sastancima štaba. Nedostatak štaba je u tome, što nije imao dovoljan broj sastanaka. S druge strane bolest druga komandanta omogućila je izvesne propuste o kojima smo već govorili u našem operativnom izvještaju O broj 2, a to su, da još nije uspostavljena puna odgovornost štabova brigada za izvršavanje svakog naređenja. Usljed bolesti druga komandanta, političkog komesara¹⁶ i šefa kancelarije Štaba divizije,¹⁷ a koji su sada svi zdravi i na svojim dužnostima, bilo je također propusta kontrolne i administrativne prirode, koje ćemo u daljnjem radu bezuslovno otkloniti.

b) Štab XII. Brigade: Kod ovoga štaba u poslednje vreme nastupio je veliki polet, a naročito posle naše ocene štabova, gde smo rekli, da je u štabu XII. brigade nastao zastoj. Drugovi iz štaba XII. Brigade primili su utakmicu između štabova brigada u diviziji, koju je najavio štab divizije. Ovaj štab daje najviše odgovornosti i najviše vodi računa o ispunjavanju naređenja. Drugovi zadovoljavaju na svojoj dužnosti, naročito valja istaći zamjenika komandanta druga Daku Puača¹⁸ zbog njegove vrednoće.

c) Štab XVI. Brigade: Štab je u osnovi zadovoljio na svojoj dužnosti, što se najbolje pokazalo u zadnjoj ofanzivi, ali u štab se uvukla familiarnost tako, da u radu nije iskarišćena mogućnost i znanje drugova...

¹⁶ Jefto šašić
¹⁷ Nada Drapšin
¹⁸ Dušan Puač

d) Štab XVII. Brigade: Ovaj štab i štab XII. brigade bore se za prvo mesto. Štab je dobar i zadovoljava na svojoj dužnosti. . .

e) Štab XVIII. brigade: To je naš najmlađi i najneiskusniji Štab. U zadnjoj ofanzi vi pokazao se sposoban da rukovodi svojim jedinicama. Načelnik štaba ove brigade Todor Ilić pokazao se kao četnički elemenat i kao takav biće izveden pred ratni sud i streljan.

8.) Služba veze: Veza između štaba divizije i štabova brigada održava se kuririma. Tek u narednim akcijama moći ćemo uspostaviti telefonsku i radiotelegrafsku vezu sa pojedinim štabovima brigada, jer su nam osposobljene radio-stanice, a III. Operativna zona daće nam telefone. Veza između štaba divizije i III. Operativne zone također se održavala kuririma. Pošto raspolažemo sa dve radio-stanice, čiji je domet Oko 100 km. moći ćemo sa zonom razgovarati sa daljine od oko 40 km, a depeše moći ćemo slati sa daljine od oko 100 km.

Jedno od najbolnijih naših pitanja, koje treba da reši naš štab to je veza štaba divizije sa Glavnim štabom.¹⁹ Od Glavnog štaba mi do sada nismo dobili ni jedno pismo, naređenje, niti uputstvo. Svakako da ova činjenica mnogo utiče na naš rad i razvitak. Mi ćemo se potruditi da u što skorije vreme dođemo do jedne jake radio-stanice i da sa vama održavamo brzu i redovitu vezu. S druge strane, molimo vas ako vi raspolažete sa odgovarajućom radio, stanicom, da nam ju pošaljete.

9.) Raspored jedinica i njihovo stanje:

XII. brigada nalazi se na položajima zapadno od ceste Kamenska — Zvečevo. Posle borbe od 16. IV. ona je dobro opremljena kako sa odećom, tako i sa obućom, jedino ima Oko 20 bosih, koji su novomobilisani. Ishrana ove brigade je zadovoljavajuća, ali se nalazi smeštena u šumi. Ovo je nezgodno usled toga što na ovom sektoru prve polovine meseca maja pada kiša. Od tifusa (pegavca) u brigadi ima oko 40 bolesnih. Raspoloženje i spremnost za borbu u ovoj brigadi je odlično. Na porast borebnosti najviše je uticala uspela akcija kod Šušnjara i smjena lenih i nesposobnih rukovodioca po četama i batalj onima.

XVI. brigada nalazi se na položaju prema Daruvaru. To je brigada koja je najslabije opremljena. Gola i bosa, pa istovremeno ima najviše bolesnih od tifusa. Bosih ima preko 200 a od tifusa je obolilo oko 160. Njojzi će trebati pružiti najveću pomoć u svakom pogledu, a što se tiče odjeće i obuće, to ćemo rešiti u novoj akciji. Borci i starešine ove brigade spremni su za borbu i zahtevaju da ih se šalje na uporišta, kako bi mogli svući neprijateljsku vojsku i obući se.

XVII. brigada nalazi se na severozapadnom delu Požeške kotline na odmoru i ishrani. Ova brigada je srednje opremljena, dok ima 60 potpuno bosih dugova. Od tifusa oboljenih ima 70 drugova. Brigada je spremna za borbu i sposobna je da izvrši svaki joj podeljen zadatak.

XVIII. brigada nalazi se na severo-istočnim obroncima Papuka na liniji Slat. Drenovac — Orahovica. Brigada je prilično opremljena. Od tifusa oboljelih ima oko 120. Brigada je također spremna za borbu.

Iz gore izloženog možemo videti da je najveći neprijatelj naše divizije tifus. Uništavanju vašiju posvetili smo najveću pažnju. Brigadama

¹⁹ Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

stoje na raspoloženju »srpska burad« za parenje odeli i opreme. Borba protiv tifusa jako je otežana usled toga, što su naša sela zaražena tifusom, a naše brigade za vreme rdavih dana primorane su da se zadržavaju u tim selima. Topliji dani, koji nailaze omogućiće život u šumi, što će u mnogome olakšati borbu protiv pegavca.

Kad govorimo o stanju u našim jedinicama i spremnosti za borbu ne možemo preći a da ne spomenemo i našu pozadinu. Naša pozadina je razorena od fašističke avijacije,²⁰ popaljena su sela²¹ i ovo peta kolona svestrano koristi. Usljed svega ovoga učestale su prljave petokolonačke rabote. Tako iz nekih sela iz Trokuta pobeglo je 25 seljaka u neprijateljsko uporište Novska. Ovo bi mogao biti pokušaj za formiranje prvih oružanih četničkih odreda na teritoriji Slavonije.²² Na isti način formirani su četnički odredi u svima pokrajinama, gdje je partizanski pokret bio jak. Od ovakve pozadine postoji opasnost i za naše vojne jedinice. Zbog toga pred nama stoji opasnost i za zadatak kao u pozadini, tako i našim jedinicama. Dalje organizaciono i političko učvršćavanje naše divizije, otrgnuti ju od štetnog uticaja ovakve pozadine, postićićemo kretanjem na zapad, kako je to rekao drug Vlado, gdje divizija mora izvršiti svoj osnovni zadatak mobilisati hrvatski narod.

10.) Daljnje operativne namjere

Nameravamo po treći put očistiti uporište V.²³ a zatim očistiti neprijateljska uporišta u Podravini.²⁴ Posle toga krenućemo na izvršenje svojih političkih zadataka.²⁵ Ova uporišta potrebno je očistiti na prvom mestu zbog toga, da bi se omogućio slobodan rad i kretanje seljaka po svojim selima, zatim da bi se oslobodili stalne ugroženosti iz tih uporišta. Isto tako ove akcije u mnogome će popraviti naš vojnički i ekonomski položaj.

11.) Formiranje novih brigada, divizije i korpusa:

Pri svome odlasku drug Vlado²⁶ dao nam je zadatak, da u borbi sa neprijateljem otmemo oružje i omogućimo formiranje novih brigada, divizije i korpusa. Ovaj zadatak ima da sprovede štab IV. divizije i štab III. Operativne zone zajedno sa ostalim drugovima.

Na sastanku, koji je održan 3. V. donešena je odluka, da se formiraju još dve rtove brigade i zatim da se izvrši raspored brigada tako da se formiraju dve divizije.

Svaka divizija bi se sastojala iz tri brigade, dok bi divizije sačinjavale korpus i nalazile se pod neposrednim rukovodstvom štaba korpusa. Bataljone za novo-formirane divizije dale bi: jedan XII N. O. Brigada, jedan XVII. N. O. Brigada a jedan XVI. i XVIII. Brigada, jedan bataljon

20 U toku operacije "Braun" bombardirana su sela: Vetovo, Velika i Voćin.
21 Popaljena su sela: Zvečevo, Cievare, Vučjak, Lipovac, Zaile i Gornji Borci. Vidi dok. br. 63 i 87.
22 Za cijelo vrijeme NOR-a nije uspio pokušaj organiziranja četništva u Slavoniji. U nekoliko navrata okupator je pokušao ubacivanjem četničkih agenata u redove NOV i prebacivanjem četničkih grupa iz Srbije i Bosne na teritorij Slavonije organizirati oružano četništvo. ali u tome nije imao uspjeha. Vidi dok. br. 93, objašnjenje 5 i dok. br. 137.
.... 23 Odnosi se na uporište Voćin. Prvi napad na Voćin izvršila je XII brigada 11/12. decembra
1 »Grada«, knj. III, dok. br. 170 i 181. Drugi napad na Voćin izvršile su jedinice IV divizije
od 5. do 11. januara 1943. Vidi »Grada« knj. IV, dok. br. 7, 11, 28, 40 i 41. Treći napad na Voćin izvršila je IV divizija 5. maja 1943. god. Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.
24 Misli se na Našice i okolna uporišta. Napad na Našice izvele su jedinice II korpusa 2. juna 1943. god.
25 Misli se na put IV divizije u sjeverozapadne dijelove Hrvatske. Vidi dok. br. 11, objašnjenje 4.
26 Vlado Popović

I. i II. Odred III. Operativne zone, jedan bataljon Moslavački odred, i jedan bataljon Kalničfci odreci.²⁷

Na osnovu savetovanja sa drugom Vladom, predlažu se sledeći drugovi za štab korpusa:

- 1. komandant drug Petar Drapšin
- 2. politički komesar drug Duško Brkić
- 3. načelnik štaba drug Mate Jerković
- 4. šef obaveštajne službe drug Jefto Šasić

Za štabove divizija mi vam podnosimo sledeće predloge:

Štab IV. divizije:

- 1. komandant Milan StanivukoVić
- 2. politički komesar Marijan Cvetković
- 3. zamjenik komandanta Rade Knežević
- 4. načelnik štaba Franc Inkret
- 5. obaveštajni oficir Ivan Turčinović

Štab novo-formirane divizije (neznamo koji je broj):²⁸

- 1. komandant Vinko Antić
- 2. politički komesar Vlado Janjić
- 3. zamjenik komandanta Radojica Nenezić
- 4. načelnik štaba Jovo Bogdanović
- 5. obavještajni oficir Mane Trbojević

Za štabove brigada podnosimo sledeće predloge:

Štab XII. Brigade:

- 1. komandant Antoloyić Josip
- 2. politički komesar Čedo Grbić
- 3. zamenik komandanta Jergović Ivo (novopOstavljjeni)
- 4. zamjenik političkog komesara Petar Car
- 5. načelnik štaba Bogdan Jovanović (novopostavljeni)
- 6. obavještajni oficir Antun Tuna

Štab XVI. Brigade:

- 1. komandant Đuro Dulić (novopostavljeni)
- 2. politički komesar Senjug Ivo²⁹ (novopostavljeni)
- 3. zamjenik komandanta Milan Joka (novopostavljeni)
- 4. zamjenik političkog komesara Frane Knebl (premješten iz XVII.)
- 5. načelnik štaba Mijo Bobetko¹¹⁰

Štab XVII. brigade:

- 1. komandant Demonja Nikola³¹ (novopostavljeni)
- 2. politički komesar Šibi Ivan (novopostavljeni)
- 3. zamjenik komandanta Mihajlo Mišćević (novopostavljeni)

²⁷ Bataljon je stigao u Slavoniju 15. maja 1943. *god.* i privremeno ušao u sastav XVII NU brigade. Budući da je prvobitni plan o formiranju dvije brigade otpao, bataljon se krajem maja vraća na Kalnik. Za vrijeme boravka u Slavoniji bataljon je učestvovao u akciji na oklopni vlak na pruzi Daruvar–Dulavec. Vidi dok. br. 11, 145, 161 i 165.

²⁸ Novoformirana divizija dobila je broj X, a u njen sastav su ušle XVII i XXI NO brigada. Vidi dok. br. 130.

²⁹ Poginuo kao komandant XII NOU brigade 22. augusta 1944. god. kod Grubišnog Polja. Proglašen za narodnog heroja.

³⁰ Poginuo kao zamjenik komandanta XXI NO brigade.

³¹ Poginuo kao komandant XII divizije NOVJ septembra 1944. god. u Slav. Požegi. Proglašen za narodnog heroja.

- 4. zamjenik političkog komesara Aleksandar Jovanović (novopostavljeni)
- 5. obavještajni oficir Bosanac Krsto

Štab XVIII. Brigade:

- 1. komandant Uroš Popara³²
- 2. politički komesar Milan Tomić³³
- 3. zamjenik komandanta Ivo Marinković³⁴
- 4. zamjenik političkog komesara Janko Bajt

Štab XXI. Brigade:³⁵

- 1. komandant Dako Puač
- 2. politički komesar Marko Nikolić
- 3. zamjenik komandanta Corković Dušan
- 4. zamjenik političkog komesara Crnobrnja Dušan³⁶

Štab XXII. Brigade:³⁷

- 1. komandant Branko Vuković
- 2. politički komesar Feda Milić³⁸
- 3. zamjenik komandanta Gojko Kovačević
- 4. zamjenik političkog komesara Mutak Vladimir

Rok za formiranje novih brigada, divizije i korpusa postavljen je do 17. V. 1943., do kojeg vremena treba da stignu svi predviđeni bataljoni. Do toga vremena izvršice se svi potrebni radovi i pregrupacije u kancelariji na papiru, dok će divizija i dalje delovati kao i do sada.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar:
Jefto Šasić

Komandant:
Petar Drapšin

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 43.1.

5. V 1943.

Naredba Štaba IV divizije NOVH svim podređenim jedinicama i štabovima I i II odreda III operativne zone za napad na uporište Voćin.

Prema prikupljenim podacima o neprijateljskom uporištu Voćin nalazi se u Voćinu Begićeva bojna u jačini od 600 vojnika.¹ Naoružanje im je: 2 topa, 2 bacača teška, nekoliko teški mitraljeza, oko 40 puškomitraljeza i ostalo karabini.

Utvrđeni su najvećim djelom na Prevedi, zatim se nalaze u zgradama u centru mjesta, te manjim dijelom drže Turski grad i pristupe u

¹ Poginuo u toku 1944. "od.
³³ Poginuo 24. oktobra 1944. god. prilikom otvaranja paketa. Protivnička obavještajna služba poslala se lukavstvom i na njegovo ime poslala paket s eksplozivom. Proglašen za narodnog heroja.
³⁴ Prilikom formiranja Brigade (15. V 1943) komandni kadar je nešto izmijenjen. Vidi dok. br. 129.
³⁵ Miloš Crnobrnja. Vidi dok. br. 162.
³⁶ Prvobitni plan za formiranje dvije brigade je otpao, jer se pristupilo formiranju Diljskog i Bilogorskog odreda u junu 1943. god. jib
³⁷ Počinuo kao politički komesar XXI NO brigade 1943. god.
³⁸ Voćinu se nalazila Prva bojna Prve gorske divizije poznata pod nazivom »Dr Ante Pavelić«.

samom mjestu cestama od Zvečeva, Cerali je i Huma. U srpskom dijelu Voćina nema neprijateljske vojske.

U cilju likvidacije tog uporišta² Štab IV. divizije Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske

N A R E D U J E :
(sekcije Slatina,³ i Požega⁴ 1:100.000-)

1.) XVII. brigadi:

Jednim dijelom svojih snaga napada uporište s jedne strane glavnim pravcem cesta Zvečevo—Voćin.

Glavni udarac i koncentracija vatre teških oružja i teških mitraljeza treba da se usmjeri na Turski grad i park, sa ciljem da se stvori otvor kroz koji će u uporište upasti jedan dio tih snaga.

Zadatak tog dijela snaga jest, da likvidira Turski grad, a odanle dalje da tuče Prevenu, park i rovove ispred kestenika, napadajući ih s leđa.

Drugi dio tih snaga ima za zadatak, da čisti uporišta u samom mjestu i da napada rovove oko mjesta s leđa.

Trećim dijelom, odnosno ostatkom snaga XVII. brigade napada uporište s jugoistočne i istočne strane od kote 316 do ceste Voćin — Ceralije uključivo.

Glavni zadatak tog dijela snaga jest, da nakon pripremne vatre likvidira rovove ispred kestenika u zajednici sa prije spomenutim snagama, koje će iste rovove napadati s leđa. Isto tako taj dio snaga treba da likvidira bunker na ulazu u Voćin od Ceralija, te napredovati ka centru grada.

Od svih snaga XVII. brigade odijeliće Štab brigade samo jednu četu (kompletanu) koja se Stavljia pod komandu druga Gaje⁵ zamjenika komandanta III. bataljona XVII. brigade radi osiguranja haubice.

Snage XVII. brigade koje napadaju uporište držaće na svom desnom krilu vezu sa XVI. brigadom na cesti Voćin —■ Hum, a na lijevom krilu održavaće vezu s istom brigadom na potoku Rakovcu.

Da nebi došlo do zabune i nepoželjnog ispričavanja, napominjemo unapred da je XVII. brigada odgovorna za operativni sektor od potoka Rakovca lukom južno preko ceste Zvečevo —• Voćin i dalje lukom istočno od Voćina preko ceste Voćin —■ Ceralije sve do ceste Voćin — Hum. XVI brigada odgovara za operativni sektor od Rakovca lukom preko kote 267 na cestu Voćin — Hum za koju također odgovara i gdje zatvara puni krug oko Voćina sa XVII. brigadom.

2.) XVI. brigadi:

Jednim bataljonom napada sa zapadne strane Turski grad i Prevenu.

Zadatak tog bataljona jest, da likvidira u zajednici sa XVII. brigadom najprije Turski grad, a zatim da se uputi s južne strane prema Preveni radi likvidacije iste.

² Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

³ Podravska Slatina

⁴ Slavenska Požega

⁵ Gajo Ivanković

Drugim bataljonom postavlja zasjedu na koti 267 i na putu zapadno od te kote jedan kilometar, te istočno od iste kote do ceste Voćin — Hum uključivo i cestu.

Ovom bataljonu dodjeljuje se dva teška minobacača, koji će, zajedno postavljeni, svojom jakom i preciznom vatrom omogućiti izvršenje zadatka toga bataljona.

Zadatci toga bataljona jesu: da pod zaštitom pripremne vatre minobacača i teških mitraljeza likvidira rov s te strane Prevende, te da pristupi i likvidaciji unutrašnjih uporišta, u koliko se neprijatelj uvuče u njih. Osim toga taj bataljon neće dozvoliti nipošto neprijatelju bijeg iz Voćina, ako ga pokuša izvesti na tu stranu.

Vezu će održavati na desnom krilu sa XVII brigadom na potoku Rakovcu kod tri vodenice (zapadni dio Voćina), a na lijevom krilu održavaće vezu isto tako sa XVII. brigadom na cesti Voćin — Hum na mjestu gdje se spaja poljski put od kote 183 ka velikoj ofcuki ceste Voćin — Hum. Pozadi sebe držati će vezu sa XII. brigadom u Velikom Popovcu.

Treći bataljon te brigade ostaje u divizijskoj rezervi i ima se uputiti na mjesto gdje će se za vrijeme borbe nalaziti štab Divizije.

3.) XII. brigadi:

Tri bataljona te brigade formiraće vanjsku zasjedu na liniji položaja: kota 429 (Velika Breznica) — kota 212 — Voćinsko brdo (262; — Veliki Popovac — kota 185.

Zadatak tih bataljona jest, da ne dozvoli ni pod koju cijenu prodor neprijatelja iz vana prema Voćinu, nego da ga vještim manevrima uklješte i unište.

Radi lakšeg i uspješnijeg izvršenja tog zadatka, treba svaki bataljon da isturi na glavnim mogućim pravcima neprijateljskog nastupanja svaki po jednu četu nekoliko kilometara u smjeru neprijatelja sa zadatkom, da se te čete zakonspirišu. prepuste neprijatelju i, kad neprijatelj naiđe na zasjedu bataljona, da ga udare u leđa.

(Te zakonspirisane čete treba još dalje prema neprijatelju da isture svoje patrolne izvidnice, koje će pratiti pravac i oblik neprijateljskog kretanja, te se pred njim neprimjetno povući i izvijestiti o tom svoju četu.)

Vezu će održavati sa bataljonima XVI. brigade i sa XVIII. brigadom na koti 185.

Jednim vodom kontroliraće sa Pjetlove noge put Pjetlova Noga — Đulovac i put Pjetlova Noga — Crni Vrh.

Jedan bataljon ostaće u rezervi brigade kao pokretna manevarska snaga, koju će Stab brigade upotrebiti prema konkretnim prilikama i potrebama za pomoć ostalim svojim bataljonima, XVIII. brigadi ili XVI. brigadi. Taj bataljon smjestiće se na Velikim Dungerama.

4.) XVIII. brigadi:

Jednim bataljonom formiraće zasjedu na liniji položaja Male Dungera — Ivanaševac — kota 181.

Drugim bataljonom formiraće drugu zasjedu na liniji položaja Stare Bokane — Mihaljevo brdo.

Oba bataljona isturiće predaše u pravcu Cerali je odnosno Mikleuše, manje dijelove svojih snaga koji će se za'konspirisati sa istim zadatkom kako je to rečeno napred kod zasjeda XII. brigade.

Zadatak tih bataljona jest, da nipošto ne dozvole prodor neprijatelja izvana prema Voćinu, nego da ga uklješte i unište.

U koliko neprijatelj prodre zasjedu bataljona na položajima Bokane — Mihaljevo brdo, snage tog bataljona ne treba da ostanu pasivne nego da organizovano slijede neprijatelja i da ga udare s leđa u momentu kad naiđe na drugu zaprečnu zasjedu XVIII. brigade.

Trećim bataljonom postaviće zasjedu na cesti Cerali je — Podr. Slatina između Bukvika i Podr. Slatine.

Zadatak tog bataljona jest, da uništi neprijatelja odmah pri izlazu iz Slatine dok još ide nerazvijen i ne nada se našoj zasjedi.

5.) Sve vanjske zasjede miniraće na više mjesta pred sobom na glavnim pravcima neprijateljskog sektora između Macuta i Bokana, na cesti i na pruži, kao i na međuprostoru. U koliko XVIII. brigada nema zato dovoljno sredstava, mora joj XII. brigada izići u susrejt u tom pogledu, jer je najvjerojatnije pravac neprijateljskog nadiranja cestom Ceralije — Voćin.

6.) Jedan bataljon I. Odreda kontroliraće liniju Ravna Gora — Javornik i vezati se sa Brkinim⁶ bataljonom⁷ Bijeloj.

Jedan bataljon II. Odreda kontroliraće liniju Kamensko — Velika.

Brkin bataljon kontroliraće liniju Gusti Rastik — Petrov Vrh.

Jedan vod divizijske rezerve sa 4 puškomitraljeza postaviće zasjedu na cesti Voćin — Zvečevo u tjesnacu ispod Obrova (539) sa zadatkom da uništi neprijatelja ako bi isti eventualno pokušao' bježati iz Voćina prema Zvečevu, ili ako bi pošle kakve neprijateljske snage od Zvečeva cestom ka Voćinu.

7.) Komandant mniobacačkog divizion⁸ koncentrisaće na Kragujevini (jedan kilometar južno od Turskog grada) 3 teška minobacača, kojima je glavni zadatak da u pripremnoj vatri tuku najčešće Turski grad, a zatim park i rovove zapadno od Voćina.

Dva minobacačka odjeljenja postaviće na kotu 267 (jedan kilometar sjeverno od Prevende koji će u sastavu XVI. brigade imati zadatak, da tuku Prevenu i okolne rovove. U tu svrhu dodjeljiće XII. brigada XVI. brigadi jedno minobacačko odjeljenje. Nakon iskorištenja istog vrafciće ga XVI. brigada XII. brigadi na zasjedu.

Jedno minobacačko odjeljenje biće u sastavu XVII. brigade i to onog dijela koji napada Voćin s istočne strane. Zadatak toga minobacača jest, da u zajednici sa »Pitom«⁹ stvori otvor streljačkim jedinicama

XVII. na ulazu u Voćin od Ceralija.

Glavni zadatak komandanta minobacačkog divizona jest da koncentričnom vatrom načini otvor u neprijateljskom obranbenom sistemu s južne strane (konkretno na Turskom gradu i u parku.) kako bi streljačke jedinice XVII. brigade mogle odatle prodrijeti u neprijateljsko uporište.

Sedmo minobacačko odjeljenje ostaje u sastavu XVIII. brigade na zasjedi.

⁶ Paio Orozović Brko

⁷ III bataljon I odreda III operativne zone. Vidi dok. br. 67.

⁸ Franjo Kofler

⁹ Radi se o topu.

Za vrijeme prve pripremne vatre (podgotovke) ne treba ispaliti po cijevi više od 15 mina teškog minobacača. Brzinu paljbe podesiće komandant minobacačkog diviziona prema brzini i napredovanju streljačkih jedinica prema neprijateljskim rovovima.

Komandant minobacačkog diviziona kao i vođa pojedinih minobacačkih odjeljenja održavaće pogledom najčvršću vezu sa streljačkim jedinicama. Sa Štabom divizije održavaće komandant diviziona vezu preko kurira.

8.) Zamjenik komandanta III. bataljona XVII. brigade drug Gajo¹⁰ upravljaće vatrom haubice. Njemu će u svemu pomagati drug Lovrenčić Mato. Poslugu kod haubice uzeće drug Gajo iz XVII. i XII. brigade.

Zadatak: brзом paljbom tući prvenstveno Turski grad, a zatim i Prevenu te roveve jugoistočno od Voćina. Tu pripremnu vatru izvršiti istodobno i u zajednici sa minobacačima.

Vatru iz haubica prekinuti onda kad vatru obustavi na minobacačima komandant minobacačkog diviziona. Osim toga dobiće drug Gajo za prekid vatre naređenje od ovoga štaba putem radio-telefona.

Top »Pito« stavlja se pod neposrednu komandu XVII. brigadi sa zadatkom da u zajednici sa jednim minobacačem provali ulaz streljačkim jedinicama XVII. s. istočne strane u Voćin odnosno ka centru Voćina. XVII brigada upotrebiće ga dalje za likvidaciju eventualnih uoprišta u samom mjestu, a nakon toga uputiće ga XVIII. brigadi za zasjedu radi suzbijanja eventualnog nadiranja tenkova s te strane ka Voćinu.

9.) Početak napada i organizacija pripremne vatre, pokreta i juriša.

Napad će početi 8 maja 1943 godine rano u jutro, u samo svitanje. Sam časak početka daće ovaj Stab sa tri rakete i to jednom bijelom, jednom zelenom i jednom crvenom, ispaljene istodobno sa Kragujevina (južno od Voćina). Sve jedinice koje sudjeluju u napadu kao i rukovaoci teškim oruđima (haubica, minobacači i teški mitraljezi) treba da paze u samo svitanje na taj znak. Ako neki od tih rukovaoca nebi eventualno primjetili ugovoreni znak za početak napada, otvoriće brzu paljbu iz svojih oružja odmah čim osjete brzu paljbu minobacača sa Kragujevine.*

Na ugovoreni znak treba da počne odmah brza paljba iz svih minobacača u napadu, iz haubice, iz »Pitoa«, iz skoncentrisanih teških mitraljeza, kao i iz onih puškomitraljeza koji neće biti za prvo vreme određeni na juriš.

Prekid te brze pripremne paljbe obustaviće se sa dvije bijele rakete ispaljene istodobno, a za njima odmah ispaljene dvije zelene rakete istodobno i to s istog mjesta odakle se dao znak za početak te paljbe. Načelnik štaba divizije¹¹, koji će ispaljivati te rakete, ocjenjuje u suglasnosti sa komandantom minobacačkog diviziona, kad treba prekinuti paljbu.

Za vrijeme pripremne paljbe streljačke jedinice, prvenstveno XVII. brigade s južne strane, treba da podilaze najživljim tempom prema neprijateljskoj obranbenoj liniji, tako da se u momentu prekida brze paljbe nađu na jurišnim odstojanjima.

Rukovaoci vatrom teških oruđa treba da imaju svoje osmatrače snabdjevene dalekozorima, koji će paziti na taj pokret Streljačkih jedinica, te

¹⁰ Isto kao 5.

¹¹ Milan Stanivuković

u slučaju da iste ne dostignu za vrijeme pripremne vatre na jurisnom odstojanju, daće znak rukovaocima vatre teških oruđa koji po potrebi mogu i produžiti obasiipanje neprijateljskih položaja.

Pripremna vatra (podgotovka) treba da bude što je moguće žešća neprekidnija i skoncentrisanija na određenom mjestu, na koje je štab brigade predvidio prodor.

Za vrijeme pripremne vatre ne treba štediti municiju, mitraljeski i puškomitraljeski rafali treba da budu što duži, ali ipak treba precizno gađati. Pri tom je odlučna, naravno, pravilna ocjena odstojanja.

10.) Mjesto štabova:

Štab Divizije nalaziće se sa svojom rezervom na položaju kod Jorgića. « Štab XVII. brigade nalaziće se za prvo vreme također na položaju kod Jorgića nedaleko od Štaba divizije.

Štab XVI. brigade biće na cesti Voćin — Hum, na velikoj okuki, 500 metara južno od kote 237.

Štab XII. brigade sa svojom rezervom nalaziće se u Velikom Popovcu.

Štab XVIII. brigade sa svojom rezervom biće u Smuđama.

Komandant minobacačkog divizionu biće na Kragujevinama.

Komandir baterije drug Gajo biće na Točku.

11.) Veze:

Veze između Štaba divizije, baterije i Štaba XII. brigade održavaće se radiom, telefonom i kuririma.

Veze između Štaba divizije i ostalih štabova jedinica održavaće se kuririma.

Štabovi brigada treba da šalju Štabu divizije redovne izvještaje svaka dva sata. Izvanredne izvještaje treba slati u vanrednim prilikama bez obzira na vrijeme.

12.) Znaci raspoznavanja i stalni znaci:

Znači raspoznavanja za 8 maja 1943 godine biće:

Poziv: pušku u horizontalnom položaju a obje ruke izdići iznad glave. Odziv: pušku u vertikalnom položaju isturiti desnom rukom dva puta u stranu.

Osim toga snabdijeće se sva desetina bijelim platnom veličine jednog kvadratnog metra, koji će radi spoznavanja po danu kružiti velikim krugom ispred sebe. Umesto platna može poslužiti i bijela košulja.

Znaci raspoznavanja za noć između 8. i 9. maja o. g. biće: **top — partizanski.**

Signalni znaci: jedna crvena i jedna bijela raketa ispaljena istodobno znače: neprijatelj je prodro u naše položaje. Ako neprijatelj bude ispaljivao rakete kao znak avijaciji gdje se nalazimo mi, treba svaka jedinica u čijem je smjeru neprijatelj ispalio raketu, da i ona ispali u **u istom smjeru** a ne u smjeru neprijatelja, isto takvu i toliki broj raketa, da zavaramo neprijatelja.

13.) Povlačenje jedinica izvršiće se po pismenom naređenju od Štaba odnosno radio telefonom.

Osim toga ispaliće ovaj Štab 4 crvene rakete (dvije i dvije zajedno) kao znak za povlačenje.

- Bez naređenja nema povlačenja.
- 14.) Centar za evakuaciju ranjenika biće u Kometriiku.
Brigadno previjalište za XII brigadu i za XVI. brigadu biće u Kuzmi.
Brigadne previjalište za XVII. brigadu biće u Kometniku.
Brigadno previjalište za XVIII. brigadu biće u Dobriću.
Centar za evakuaciju plijena biće Ekonomski odsjek u Zvečevu.
- Napomena:**
- a) Sve vanjske zasjede pored svog glavnog zadatka treba da budno paze i na raketni znak naših jedinica od uporišta, te trebaju da imaju pripremne snage za doček neprijatelja, koji pokuša bježati iz Voćina.
 - b) Jedinice koje napadaju treba da u slučaju neprijateljskog bijega iz Voćina, isto organizovani i najhitrije gone uništavaju ućom vatrom i pokretom, ne zabavljajući se ni časaik na plijenu koji je neprijatelj u bijegu ostavio. Samo na taj način možemo uništiti mnogo neprijatelja i uhvatiti mnogo plijena.
 - c) Ako neprijatelj otvori prvi vatru na naše jedinice, to ne smije ni malo da utječe na ugovoreni znak za početak našeg napada.
 - d) Minobacači i haubice treba da strogo paze da ne tuku civilna naselja.
 - e) Štab XII. brigade uputiće odmah minobacačko odjeljenje Štabu XVI brigade.
 - f) Skicu uporišta s naznakom bunkera poslaćemo XVI. i XVII. brigadi sutra 6. maja o. g. do 16 sati radi lakšeg razrađivanja plana za napad.

Smrt fašizmu — • Sloboda narodu!

Politkomesar:

S. o.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 55/1.

Komandant:

Petar Drapšin

100

5. V 1943.

Izvještaj ustaškog logornika u Virovitici Ustaškom stožeru Velike župe Baranja u Osijeku o preseljenju mađarskog stanovništva sa područja Virovitice i Daruvara u Mađarsku i prebacivanje njihove imovine bez znanja i dozvole carinskih organa NDH, a pod zaštitom oružanih snaga pripadnika Njemačke narodne skupine (Einsatzstaffela).

Za ožujak 1943.

U ožujku 1943. prevezli su ljudi Ivana grofa Draškovića iz Podravske Slatine preko terezinopoljskog dravskog mosta u Mađarsku 22 konja, 41 kravu i 300 ovaca. Odobrenje za prijevoz izdano je po kotarskom predstojniku u Virovitici jer je grof Drašković dvovlastnik.¹

2. IV. 1943.

Prelazila je u Mađarsku jedna skupina »Madjara« koju su vodili satnik »Einsatzstaffela« Keck² iz Brezi ka, Pavao Török iz Suhopolja sa-

¹ Grofovi Draškovići su imali velike posjede u Mađarskoj i u Hrvatskoj u Trakošćanu, Klenovniku i pustom Višnjicu nedaleko Podravske Slatine.

² Michael Keck (Mihael Kek), bivši okružni rukovodilac Njemačke narodne skupine okruga Srednja Drava — Ilova.

da u Mađarskoj, te neki Horvath i Đula Nagy iz Virovitice. Skupinu je dočeka u Mađarskoj bojnič » Einsatzstaffel « Fritz Bökel,³ koji je dva dana prije prešao u Mađarsku, no svakako je broj bio znatan jer su sobom ponijeli ukupno oko 17 vagona pšenice, kukuruza i ferompira, te oko 5000 kg masti, 168 konja sa kolima i opremom, 72 krave i 43 komada odraslih svinja.

Osim gornjega ponijeli su sobom 22 dvokolice.

6. IV. 1943.

Otišlo je izvanrednim vlakom u Bares 10 vagona, koji su bili prikopčani oklopijenom vlaku pod zapovjedništvom poručnika »Einsatzstaffel« g. Franje Karoly-a, što se je našao i otišao bez znanja carinskih organa, a željezničkom osoblju nije bio dozvoljen pregled. U vagonima su se navodno nalazile izbjeglice mađarske narodnosti iz Cjepidlaka sa pokućtvom i raznim drugim stvarima.

7. IV. 1943.

U 10.40 sati izvezeno je 15 vagona u kojima se nalazilo 65 osoba navodno mađjara. Pored pokućstva i poljodjelskog oruđa izvoženo je 20 komada odraslih svinja, oko 30 kom. peradi. Od živežnih namirnica izveženo je oko 3000 kg. krompira, oko 3000 kg kukuruza, oko 100 kg graha, oko 600 kg. raznog brašna i drugih živežnih namirnica.

Gornji transport je pratio poručnik g. Franjo Karoly između 20 do 23 sata prevežena su 23 kola natovarena raznom robom, posteljinom, brašnom, krumpirom itd. Količina živežnih namirnica nije se mogla ustanoviti jer je bila noć, a prielaz uslijedio vrlo naglo.

Od Stoke su izvežene 123 krave, 40 konja sa opremom 15 odraslih svinja. Izbjeglice su navodno mađarske narodnosti, koji su bili nastanjeni u Cjepidlači.

9. IV. 1943.

U 8.10 sati preveženo je 5 vagona sa 27. osoba, 5 krava, 4 vola, 4 konja, 9 komada odraslih svinja, 1 tele, 17 kokoši, 2 patke i 1 guska. Od živežnih namirnica oko 400 kg krumpira oko 400 kg. kukuruza, 800 kg pšenice i oko 40 kg raznog brašna.

Prievoz je pratio i zaštićivao poručnik g. Franjo Karoly.

13. IV. 1943.

Prošla su tri transporta svaki sa 10 vagona. Tim transportima je preveženo oko 40 obitelji. Što su sobom nosili nije se moglo ni približno ustanoviti, jer se nije smio nitko približiti vlakovima, a vagoni su bili zatvoreni.

Uzprkos svoj strogoći kojom su bili praćeni transporti, zapaženo je da se među inim vozi i 4 vagona žita.

Transporte je pratio poručnik g. Franjo Karoly.

14. IV. 1943.

Prevežen je jedan transport sa 70 obitelji preko pješačkog mosta na Dravi kod Terezinog polja u Bares. Tom prilikom je navodno preveženo oko 300 kg pšenice, 3000 kg. kukuruza i oko 1000 kg. krumpira te oko 1500 kg. masti, 126 konja sa opremom i kolima, 52 krave, 31 odraslo svinjče.

³ Fritz Böckel, ES major, komandant III rezervnog bataljona »Max Emanuel von Bayern«.

Transport je pratio poručnik g. Franjo Karoly, bez ikakvog pismenoga naloga. Na prigovor rizničke straže zagrozio se je oružjem onome, tko mu bude smetao pri izvršenju zadataka.

25. IV. 1943.

Izveženo je po zapoviedi bojnika g. Fritza Böckela 38 kola sa pokućstvom i poljoprivrednim oruđem. Tom prilikom je prešlo oko 150 osoba, sa 63 konja sa opremom, 87 krava i 71 komad odraslih svinja. Od živežnih namirnica preveženo je oko 17300 kg. pšenice, oko 10600 kg, kukuruza, oko 11800 kg. krumpira i 400 kg graha. Osim toga preveženo je sedam gotovo novih dvokolica.

Obitelji i pojedinci, koji su do sada prešli u Madjarsku izselili su se uglavnom iz ovih mjesta: Grubišno polje (i okolica) Garešnica (i okolica) Daruvar (i okolica) Pepelana, Gjulaves, Novi Gradac, Crni Zaton, Terezino polje, Detkovic, Budakovac i Rez. Krčevima.⁴

Sve ovo napried spomenuto izvezeno je bez carinskih i redarstvenih formalnosti, pa je sasvim vjerovatno i razumljivo, da su količina stoke i živežnih namirnica daleko veće od ovih ovdje navedenih.

Primjećuje se, da se mnogi izbjeglice žele vratiti, dok su se već neki i vratili, razumije se bez ičega. Osim toga primiećeno je, da se na taj način bave kriumčarenjem razne robe, jer su već u nekoliko navrata išli prieko i vraćali se.

Moliko, da gornje primite na znanje uz podjednu potvrdu primitka i ev. primjedbe, te ostajemo uvijek.

Za Poglavnika i dom spremni!

Ustaški logornik:
(Franjo Vargović v. r.)

(M. P.)

Za točnost priepisa jamči:
Odjelni upravitelj
za opće poslove
Markulin
M. P.⁵

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 18/111.

6. V 1943.

Dopis Šumarskog ureda Vlastelinstva Vukovar Velikoj župi Vuka o ometanju eksploatacije šuma na području vlastelinstva od strane mađarskih vlasti.

Ovo Vlastelinstvo ima u području porezne občine Šarengrad šumu Hagel. Ova je šuma dunavska ada i prema dosadanjem stanju i prema svim mapama sačinjava sastavni dio drž. teritnija N. D. H. Kako mi imademo za sječu ove šume odobrenje naših hrvatskih vlasti, posjekli smo mi jedan dio

⁴ O iseljavanju Mađara vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 129, str. 291. i »Građa«, knj. V, dok. br. 135.
⁵ Okrugli pečat Glavnog ustaškog stana — Zapovjedništvo ustaša.

njen i izradili oko 400 pr. metri drva. Mađarske vlasti — šumska uprava u Palanki — zapljenila je ova drva i nas obtužila kod Kot. oblasti u Palanki, da nismo za ovu sječu imali odobrenje mađarskih vlasti, jer da ta šuma spada u Mađarsku. Bili smo pozvani na raspravu kod Kot. oblasti u Palanki 12. ožujka o. g. gdje smo dali izjavu, da mađarske vlasti postupaju nezakonito i da nemaju ovdje što tražiti, jer je to teritorij Hrvatske. Tražili smo, da se zapljena odmah digne i rekli, da ih činimo odgovornim, ako dođe velika voda i drva odnese.

Na upit, da li smo spremni za buduće tražiti od mađarskih vlasti dozvolu sječe, odgovorili smo, da nismo nikako na to spremni, i da to ne ćemo učiniti nikako, jer za izdavanje ovakovih dozvola smatramo nadležnim jedino **hrvatske vlasti**.

Sad smo međutim dobili izvješće naše šumarije Jelaš, da občina **Bu-kin** po naredbi Kot. oblasti u Palanki hoće ova drva prodati i novac kod sebe zadržati, dok se ovaj spor ne rješi.

Mi smo luguaru naredili, da ne dozvoljava, drva voziti, a podjedno smo, preko našeg advokata podnieli protest, na Kot. oblast u Palanki. Sve ovo prijavljujemo i **molimo zaštitu te župe prema mađarskim vlastima, te uputu što da radimo.**

Hitno je.

Za dom spremni!

Upravitelj
Vlastelinski šumarski savjetnik:
Ing. M. Sebetić, v. r.

M. P.¹

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 18/111.

102

7. V 1943.

Izvještaj¹ okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Srednja Drava — Ilova o političkim prilikama na okrugu, o nesigurnom položaju njemačkog stanovništva uslijed aktivnosti partizana i o slaboj mogućnosti političkog djelovanja vodstva Skupine na pripadnike mjesnih skupina u kotarima: Pakrac, Daruvar, Grubišno Polje i Garešnica. Okružni rukovodilac navodi da partizani imaju veliki utjecaj i uživaju svestranu podršku ne samo među hrvatskim i srpskim stanovništvom, koje se sve više odaziva partizanskim pozivima za mobilizaciju, nego i u organima javne uprave, gdje se službenici drže pasivno prema ovim pojavama, a mnogi čak i simpatiziraju NOP i ne poduzimaju nikakve mjere da se postojeće stanje sredi. Ovakve pojave djeluju negativno na moral pripadnika Skupine, stoga okružni rukovodilac predlaže poduzimanje vojnih operacija širih razmjera na području Papuka i Bilogore kako bi se pružila zaštita njemačkim porodicama čiji su sinovi mobilizirani u SS jedinice i bore se van domovine, na istočnom frontu.

Vertraulich!

Die politische Lage in dem Gebiet dieses Kreises ist in einem kümmerlichen Zustande. Die kommunistischen Banden wurden zwar von der

¹ Okrugli pečat šumarskog ureda Vukovar.
¹ Izvještaj se odnosi na vrijeme od 15. marta do 15. aprila 1943, iako u dokumentu stoji do 15. maja.

letzten Säuberung-Aktion,² die im »Papuk« durchgeführt wurde, zersplittert aber die politische Behörde mit ihrer Exekutive hat vollständig versagt und ist nicht in der Lage und hat auch keine Lust das Gebiet zu beherrschen.

Die Ursachen sind die Infiltrierung der sämtlichen staatlichen Verwaltung durch den Kommunismus, die durch ihre Massnahmen sabotiert, oder pasive Haltung einnimmt. Es ist selten ein Beamte zu finden der mit diesem Regiem, oder für die neue europäische Bewegung bereit ist sich einzusetzen.

Der Mittelbürgerstand des kroatischen Volkes wäre zu kennzeichnen und aus welchem Mitkämpfer für die neue europäische Ordnung sich der Bewegung hingeben. Die Intelligenz stellte sich vollständig kommunistisch, anglophilisch oder panslavistisch ein. Diese Einstellung der kroatischen Volksintelligenz wie auch das pasive Verhalten, oder Sabotieren von Seiten der staatlichen Angestellten der Verwaltung hat bei dem Bauer und Arbeitervolk eine erstaunliche Unklarheit hervorgerufen, was die Kommunisten ausnützen durch ihre Propaganda und Gewalttaten, oder politischer Bearbeitung der Menschen, so dass ein grosser Teil des kroatischen Volkes mit den Kommunisten aktiv mitarbeitet.

Die serbische Bevölkerung hat sich vollständig den kommunistischen Horden zur Verfügung gestellt, worauf auch die nationalen Serben gezwungen waren von der unvernünftigen Politik der Ustaschabewegung. Die Serben sind heute durch falsche Propaganda überzeugt, der Sieg wäre auf ihrer Seite, so dass mit jenen nichtmehr zu rechnen ist, dass sie für ein vernünftiges Verhalten gewonnen werden können.

Die Partisanen beherrschen fasst das ganze Gebiet, ihre Patrollen kommen über die Nacht, sogar in die stark gesicherte Bezirksstädten. Die Dörfer stehen ihnen fasst vollständig frei zu ihrer Beeinflussung zur Anwerbung und durch das wird die Masse von den Partisanen, als Herrscher der Lage gewonnen.

Die Lage der Volksgruppenangehörigen ist durch diese Zustände jämmerlich wie noch nie zuvor, da sie ohne einen Schutz zu haben den Partisanenhorden ausgeliefert sind, die Drohungen ausüben gegenüber den Familien dieser Angehörigen, die zum Militär eingezogen sind, die für den Volkstumskampf wertvollste Männer werden abgeführt auch abgeschlachtet,³ oder müssen von ihren Besitzen flüchten. Der Volkstumsaufbau leidet durch diesen Zustand sehr und ist in den Ortsgruppen der Bezirken: Daruvar, Garešnica, Grubišno Polje und Pakrac vollständig lahmgelegt. Die Kommunisten machen Anstrengungen die Volksgenossen der völkischen Beeinflussung der Volksgruppe zu entrauben und sie für den Kommunismus zu gewinnen.⁴

² Misli, se na operaciju »Braun« koju su poduzele okupatorske i kvislinške snage u cilju uništenja partizana. Vidi dok. br. 3, objašnjenje I i dok. br. 22, 23, 25, 40, 47 i 53.

³ Podatak izmišljen i netačan.

⁴ Partizani su za cijelo vrijeme rata u selima naseljenim njemačkim stanovništvom održavali političke zborove na kojima su ukazivali pripadnicima Skupine na propast njemačke nacističke politike, objašnjavajući im liniju NOP-a i pozivajući ih na suradnju. Pismenom i usmenom propagandom partizani su među pripadnicima Skupine postigli vidne uspjehe, što potvrđuje i formiranje Njemačke desetine, 4. marta 1943. god., u sastavu II odreda III operativne zone, gdje je djelovala do 15. augusta 1943. god. kada je od boraca pripadnika Njemačke narodne skupine formirana njemačka četa »Ernst Thälmann«.

⁰ tome vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 110, str. 241. Neka njemačka naselja kao Hrastovac i Blagorodovac su već u toku 1942. god. surađivala sa NOP-om, a u toku 1943. i 1944. godine njihov broj se znatno povećava. O tome vidi raspravu Z. Krnić, S. Li ubij anović, C. Tomljanović: Neki podaci o organizaciji i radu Njemačke narodne skupine u NDH, Zbornik, br. 1, str. 7—76.

Die Partisanen mobilisieren und konzentrieren ihre Kräfte, alle wehrfähige Männer werden von ihnen abgeführt, sogar einberufen. Dem gegenüber sind sehr viele Militärflüchtlinge aus dem kroatischen Heer und auch noch nicht eingezogene Männer im kroatischen Volk zu sehen. Es wird keine Rechnung geführt von Seite der militärischen Stellen über Militärflüchtlinge. Die politische Verwaltung unternimmt gleichfalls keine Massnahmen, so dass das Flüchten ein üblicher Streich geworden ist. Die Versorgung an Nahrungsmittel und Kleider und Fahrzeuge der Partisanen wird durch das Plündern⁵ bei den Angehörigen der Volksgruppe, oder nationalistischen Kroaten⁶ ausgeübt, keine Gegenmassnahmen werden unternommen auch ein rasches Handeln durch eine Hilfe den Beschädigten, oder eine Untersuchung des Falles bleibt aus.

Die Partisanen sind neuerst aktiv unter der Parole »Kein Korn, Nahrung den Okupatoren, versteckt die Nahrung« »Kein Soldat dem faschistischen Führer, alles zu den Partisanen«.

Diese alle erwähnten Geschehnisse wirken sich zum Schaden des Morals der Bevölkerung aus mit einer seelischen Unruhe, Unterdrückung und Schmerz, durch das die allgemeine Psychose in den von den Komunisten gewünschten Unruhezustand kommt. Es wären dringend Massnahmen, die konzentrierten Kräfte der Partisanen in »Bilogora« und »Papuk« nochmals zerschlagen und dann das Gebiet mittels den verfügbaren Kräften unter Kontrolle der politischen und Polizeiverwaltung halten, ein richtiges Nachrichtennetz auf stellen und mit strengsten gesetzlichen Massnahmen (Bestrafungen) den Moral zu beeinflussen.

Allgemein wird es gewünscht einen strengeren Regiem auf gesetzlichen Grundlagen einführen, dass aber durch das 25 jährige Demolisieren der jugoslawischen Regierungen des kroatischen Volkes von ihm selbst nicht durchführbar ist. Die Hoffnung der Volksgruppenangehörigen wie auch den recht denkenden Kroaten ist nur in einer Ordnungsschaffung durch das Deutschtum, denn die Grundgesetze eines staatlichen Lebens, die Sicherheit der Bürger ist geletzt durch den Willkür den unverantwortlichen Elemente von beiden Seiten. (Partisanen und Regiem)

In diesem kaotischen Zustand tauchen die Kriegsspekulanten auf und haben die beste Grundlage zu ihrer Arbeit, dass für die kriegswirtschaftliche Organisation zu einem wesentlichen Schaden ist.

Durch den vollkommenen Einsatz der wehrpflichtigen Volksgenossen der Volksgruppe und die Uebernahme der jüngeren Jahrgänge zu Waffen-SS die mit dem Widerstandswillen dem Komunismus mit der Waffe gegenüber gestanden waren, wird das Gebiet noch mehr zu Beeinflussung der Komunisten überlassen. — Die Volksgenossen, die Angehörige der Volksgruppe, sind in einer Erwartung mit Vertrauen zur Führung, dass das Problem der Sicherung der zurückgelassenen Familien, de zur Wehrpflicht eingezogenen Männer, gelöst wird.

Kreisleiter:
i. V.
W.7 Mundweil

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 2/11.

⁵ Rekviziciju. Usporedi dok. br. 113.
⁶ Radi se 6 ustašama.
⁷ Wendelin Mundweil

8. V 1943.

Dopis Štaba IV divizije NOVH svim podređenim jedinicama da spriječe koncentriranje protivnika u okolini Voćina jer opkoljena posada traži hitnu pomoć.

Na osnovu izvještaja naše informativne službe možemo vam javiti sledeće:

1.) Neprijatelj¹ oskudjeva u municiji. Ima vrlo veliki broj ranjenih i mrtvih. Traži pomoć od zapovjedništva Gorske Divizije.²

2.) Štab Gorske Divizije prikuplja snage za pomoć negdje oko Pivnica. Iz izvještaja može se zaključiti da postoji vrlo velika verovatnoća da će tu pomoć poslati i u toku noći. Banda ne samo da ima namjeru, da oslobodi svoje opkoljene, nego čak da nas razbije i progoni. Zapovjedništvo posade u Voćinu obavestilo je Štab Gorske Divizije gdje su po prilici naši položaji.

3.) Na osnovu svega ovoga jedinice XII. i XVIII. brigade moraju biti na najvećoj oprezi, biti stalno u pripravnom stanju da sačekaju i unište bandu. Ovo naročito važi za XII. brigadu, jer se sa strane njezinog sektora* vrši koncentracija. U noći naročito biti oprezan.

Da bi isključili svako iznenađenje Štabovi brigada i bataljona moraju održavati međusobono čvrsto vezu i jedne i druge obavještavati o svakoj promjeni.

Za sutrašnji dan obratiti najveću pažnju na maskiranje pošto postoji mogućnost, da stvarno neprijateljska avijacija dođe.

4.) III. bataljon XVIII. brigade koji se nalazi na zasjedi prema Slatini⁴ imao je trosatnu borbu od 8—11 časova sa snagama Pavelićeve telesne bojne. U toj borbi ubijeno je 12 ustaša, više žandara i zarobljen je 1 žandar. Uništena su 3 kamiona. Zaplijenjeno je 12 pušaka i 1 laki njemački mitraljez. Ovo se saopštava da bi se olakšao rad političkim komesarima.

Neprijateljska posada nije dobila municiju od aviona koji je doletao, zbog toga Štabovi XVI. i XVII. brigade moraju nastaviti borbu tokom čitave noći i onemogućiti konsolidaciju neprijatelja. Naročito treba povesti računa da je sada daleko lakše voditi borbu kada Štab Gorske Divizije naređuje što veću uštedu municije.

Za borce XVI. i XVII. brigade ova borba je jedna od najvećih proba jer pred sobom imaju najkrvaviju bandu. Čvrstina i upornost starešina i boraca slomiće otpor neprijatelja i time će imati čitav naš narod jedan korak bliže ka pobjedi.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

Komandant:

Napomena: Dokument nije potpisan.
Kopija originala u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 28/1.

¹ V Voćinu se nalazila 1. bojna 1. gorskog zdrug 1. gorske divizije. Vidi dok. br. 88. O napadu na Voćin vidi dok. br. 99, 107, 109, 110, 117 i 145.

² Zapovjedništvo Prve gorske divizije bilo je u Daruvaru.

³ XII NO brigada zaposjela je položaje Velika Breznica — Voćinsko brdo — Veliki Popovao sa zadatkom da spriječi svaki pokušaj pružanja pomoći opkoljenoj posadi. Vidi dok. br. 99.

⁴ Podravska Slatina

8. V 1943.

Izveštaj Komande Diljskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o radu partizanskih straža i preformiranju udarnih grupa u Udarni bataljon Diljskog područja.

Dostavljamo desetdnevni izvještaj jedinica našeg područja u vremenu od 27. IV. do 7. V. 1943. godine:

Udarna grupa

27. IV. 1943. godine. Povratak iz akcije Svetoblažje i odmaranje.

28. IV. 1943. godine. Vojna obuka.

Dne 29. IV. formiran je bataljon diljskog područja, i od tada su udarne grupe prestale postojati, prema tome od toga dana izvještava se o radu:

Udarnog bataljona

Dne 29. IV. Prije podne formiranje bataljona, a poslije podne zanimanje.

Dne 30. IV. Zanimanje i pripremanje drugova za proslavu prvog maja.

1. V. Proslava prvoga maja. Igranje pjevanje i defilovanje.

2. V. Prije podne odmor vojske, a štab je zato vrijeme imao sastanak sa komandirima, polit, komesarima vodnicima i desetarima. Poslije podne osiguranje puteva prema Slobodnoj Vlasti i Breznici.

3. V. Prije podne vojni čas kao i opis oružja. Poslije podne krenuli u akciji u Ruševo, ali nije bilo točnih podataka pa akcija nije bila izvršena.

4. V. Prije podne odmor. U dva sata krenuli su u akciju na Jelisavac i Našičku Breznicu.

5. V. U pol četiri sata u jutro izvršena je akcija, a poslije toga krenuli nazad. U akciji je dobiveno 8 pušaka manliher, sa svega 20 metaka, 5 pari cipela, nešto pisaceg materijala i zarobljeno 8 domobrana. Kod povratka dočekala nas je banditska zasjeda i razvila se borba. U borbi nije pao niti jedan drug.

6. V. Prije podne istraživani su krivci za povlačenje prije izdanog naređenja, t. i. u vezi sa jučerašnjom akcijom. Poslije podne obavljena je zakletva novih drugova.

7. V. Prije podne vojna cbuka, a štab ie bio na sastanku do 5 sati. Poslije toga pregled pušaka i municije. Kasnije pokret i to jedan vod na miting u Milince, a ostala tri veda u Lev. varoš.

Straža pri komandi područja:

27. IV. Radi izviđanja o kretanju bandita upućena je jedna patrola u pravcu Majara, a ostali vršili redovnu s'tražarsku službu.

28. IV. Jedna patrola upućena je u Majar radi mobilisanja novaka.

29. IV. Čitanje radio izvještaja, desinfekcija odjela, te vršenje stražarske službe.

30. IV. Jedna patrola je dana za osiguranje kod držanja mitinga u N. Hrkanovcima, a ostali vršili stražarsku službu.

1. V. Pored vršenja redovne stražarske službe upućena je jedna patrola u pravcu Rozmajerovac — Zdenkovac radi izviđanja.
2. V. Obilaženje stražarskih mjesta radi kontroie da li dobro vrše svoju dužnost.
3. V. Bila je upućena jača patrola u selo Svetoblažje radi mobilizacije novaka.
4. V. Pored vršenja redovne stražarske dužnosti bila je upućena patrola radi paljenja bakljade u šumi »Cisti Rastik«.
5. V. Upućena jedna patrola radi rekveriranja seoskog bika u selu Majar, a ostali vršili redovnu stražarsku službu.
6. V. Upućena jedna patrola u jačini od 3 partizana u pravcu Vel. Nabrđa. Tu je naišla na banditsku zasjedu, tu je došlo do pucnjave sa jedne i druge strane. Mrtvih i ranjenih nije bilo. Osim toga upućena je jedna patrola u selo Trnava gdje je izvršena rekveracija 2 civilne puške municije i barut, jedan pištolj 6.35. sa 2 metka.
7. V. Čitanje radio izvještaja i upućena jedna patrola u selo Zdenkovac.

Straža Paučje:

27. IV. Otišla je patrola u kontrolu sela Rozmajerovac—Zdenkovac, Cenkovo—Milinac. Ostali drugovi vršili redovnu stražarsku dužnost.
28. IV. Jedna patrola otišla u sela i predvela partizane koji se navodno nalaze na bolovanju, da ih se vrati u njihove jedinice.
29. IV. Patrola otišla u Rozmajerovac—Zdenkovac, Cenkovo—Milinac, a druga patrola Otišla u selo M. Londžica i Marinović Brdo i uhapsila 4 sumnjiva lica, ostali vršili stražarsku dužnost.
30. IV. Jedna patrola obilazila je selo Milinac, Cenkovo i Zdenkovac i Rozmajerovac, a ostali vršili redovnu stražarsku dužnost.
1. V. Cijeli dan vršila stražarsku dužnost u samom mjestu.
2. V. Jedna patrola otišla u selo Rozmajerovac—Zdenkovac—Cenkovo i Milinac, a duga patrola otišla u akciju selo Trnjanli i zapalila na lageru oko 700 metara drva što je banda izvezla iz šume.
3. V. Patrola je otišla u kontrolu sela Rozmajerovac—Zdenkovac, Cenkovo—Milinac, ostali vršili stražarsku dužnost i vršilo se čišćenje oružja.
4. V. Po jednoj patroli obilaženje sela Zdenkovac, Rozmajerovac, Cenkovo Milinac. Ostali vršili stražarsku dužnost.
5. V. Obilaženje sela Rozmajerovac, Zdenkovac, Cenkovo, Milinac, a jedna patrola išla je u selo Londžicu i Stojčinovac i doterala dva domobrana, ostali vršili svoju redovnu stražarsku dužnost.
6. V. Jedna patrola sprovela kola za mlin u Zdenkovac. Ostali vršili redovnu stražarsku dužnost.
7. V. Čitanje radio izvještaja, čišćenje pušaka, i vršenje redovne stražarske dužnosti.

Straža Živčani

27. IV. Jedna patrola izaslana u Ceremošnjak, jedna u Živčane, ostali imali čitanje letka »Hrvatski narode«² i vršenje redovne stražarske dužnosti.

² Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 103, str. 229—230 i dok. br. 104, str. 230—232.

28. IV. Jedna patrola izaslana preko Granica u Čeremošnja'k, jedna u selo Rozmajerovac. Osim toga 6 drugova išli su u selo Ledenik u akciju i zaplenili 120 kila šećera, 2 krave, 3 teladi i jednog bičića. Od šećera je odaslano 100 kila Štabu Zone, a razlika je ositala za ovdašnju ambulantu. Isti dan je patrola iz Klokočevika doterala jednu banditkinju.

29. IV. Patrola je išla u potjeru za odbjeglih banditom. Ostali vršili redovnu stražarsku dužnost.

30. IV. Patrola preko Granica prema Čeremošnjaku, druga patrola u Rozmajerovac, a dva druga su dana za pratnju kola za Duzluk.

1. V. Izaslana patrola prema Kršinci, jedna patrola prema Čeremošnjaku, jedna u Rozmajerovac i ostala redovna stražarska služba.

2. V. Cijela straža išla u Paučje radi reorganizacije same straže, i davanja uputa za rad. Dvojica su išli u pratnju kola za Duzluk.

3. V. Patrola u Čeremošnja'k, a jedna u Kršince i Ostrošince i vršenje redovne stražarske službe.

4. V. Patrola prema Čeremošnjaku. čišćenje oružja, pregled oružja, čitanje radio izvještaja i vršenje redovne stražarske službe.

5. V. Patrola preko Granica u selo Čeremošnjak, jedna patrola u Živčane, čas kritike, i ostala stražarska dužnost.

6. V. Patrola prema Čeremošnjaku i Rozmajerovcu i vršenje redovne stražarske dužnosti.

7. V. Gimnastika, vojničke vježbe. Držanje časa o stražama i patrolama.

Straža Breznica³

27. IV. Patrola izaslana u Slobodnu, Lev. Varoš i Musići.

28. IV. Obilaženje sa patrolom sela Nabrđe, Slob. Vlast, Lev. Varoš. Jedna grupa išla u selo Majar radi mobilizacije novaka.

29. IV. i 30. Patrole u Nabrđe, Lev. Varoš, Slob. Vlast, mobilisana dva druga iz sela Svetoblažje i iz Breznice.

1. V. Patrola u Slob. Vlast i Nabrđe. Proslava 1. maja, čas kritike i redovna stražarska dužnost.

2. V. Cijela straža išla u Paučje radi održanja sastanka t. j. davanje uputa za dalji rad.

3. V. Patrola Nabrđe, Slob. Vlast, čitanje radio izvještaja, gimnastika, vježbe i redovna stražarska dužnost.

4. V. Izvršena akcija u selu Majaru doteran jedan bik, jedna patrola u selo Vlatkovac i doterala jedno sumnjivo lice koje je sprovedeno u komandu područja.

5. V. Vršenje redovne stražarske službe izaslane patrole u Nabrđe, Sloib. Vlast i Lev. Varoš.

6. V. Patrole Nabrđe, Slob. Vlast, i Lev. Varoš, te vršenje redovne stražarske dužnosti.

7. V. Osim vršenja redovne stražarske dužnosti, pregled i čišćenje oružja, čitanje radio izvještaja.

³ Isto kao 1.

Straža Podgorje

Patrole iste straže danomice, obilaze teren prema Našicama, Slatniku,⁴ redovno svoju stražarsku dužnost u samom mjestu, obavljano je vježbanje straže, gimnastika. Pripremali su okolicu za proslavu 1. maja na koju je došlo mnoštvo ljudi iz one okolice.

Smrt fašizmu sloboda narodu!

Zamjenik komandanta:
Aleksa³

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 47/1.

9. V 1943.

Izveštaj Komande Diljskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji i proslavi Prvog maja, o radu NOO-a i uspješnoj mobilizaciji boraca, o radu pete kolone i ubacivanju agenata u redove NOV, o formiranju Diljskog bataljona i o političkom radu partizanskih straža, relejnih stanica, intendantura i Agitpropa Područja.

Politička situacija:

Politička situacija iz dana u dan se popravlja i sektor na koga se naš politički uticaj proteže postaje iz dana u dan sve veći. Odmah poslije ofenzive¹ moral u narodu je bio opao jer je neprijatelj ubacio u našu pozadinu parole o uništavanju partizana i pojedinih brigada, međutim poslije velike pobjede naše 12 brigade kod Šušnjara i Vučjaka,² narod se uvjerio da su to laži i neistine jer su kroz sva mjesta prolazili zarobljeni domobrani u gaćama i košuljama. Jasno mi smo to odmah politički iskoristili umnožili letak Operativnog štaba³ i pristupili držanju mitinga. Međutim zadnjih dana narod se ponovo malo uplašio jer kruže glasine o generalnom čišćenju Slavonije po njemačkim trupama.⁴ Situacija na sektoru S. K. Brod⁵ nije najpovoljnija usled toga što jače formacije poljske žandarmerije svakodnevno upadaju u sela, hapse, rekviriraju hranu i teraju u vojsku seljake. U posljednje vreme zapaža se da dižu glavu pojedini HSS-esovci i da dr. Filip Markotlić prikuplja oko sebe pristaše bivše H. S. S. Narod u tom kraju svejedno rado priima partizane ali strahuje i boji se ustaškog terora.

Situacija na sektoru S. K. Đakovo⁶ znatno se popravila te čak i ona udaljena sela kao i niži funkcioneri bivše H. S. S traže vezu s partizanima pa čak i to da se u njihovim selima formiraju N. O. O.-i. Međutim i na tom sektoru oseća se rad H. S. S.-a što vidimo i po letku kojega su izdali za Uskrs⁷ a koji smo uputili Oblasnom Komitetu.⁸ Na tome sektoru u srp-

4 Drenjski Slatinik
5 Aleksa štrbo
1 Misli se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 25, 31, 40, 47 i 53.
2 U akciji je učestvovala i XVII NO brigada. Vidi dok. br. 47.
3 Odnosi se na Operativni štab za Slavoniju. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 6.
4 Veće vojne operacije na teritoriju Slavonije poduzele su okupatorsko-kvislinške snage u julu 1943. god.
5 Kotarski komitet KPH Slav. Brod.
6 Kotarski komitet KPH Đakovo.
7 Redakcija ne posjeduje pomenuti letak.
8 Oblasni komitet KPH za Slavoniju.

skim selima osjeća se još uvijek četnički uticaj što je rezultat rada Mladena Radojčića i Save Bojanića o čijoj likvidaciji smo već javili kao i njegovih pomagača kojima smo ušli u trag i u najskorije vreme ćemo pristupili njihovom hapšenju i likvidaciji, koristeći se podacima koje smo dobili od Mladena i Save.

Situacija na onom sektoru Našičkog sreza koji se nalazi na našem području (Budimci itd.) znatno se popravila, međutim se i tu još uvijek osjeća rad četničkih agenata odnosno povjerenika, sada pokojnog Mladena Radojčića, kojima smo također ušli u trag. Najbolji dokaz da se politička situacija u tome kraju popravila jeste velebna proslava Prvoga Maja i svakodnevna pomoć partizanskoj vojsci kao i našim ambulantama.

Također se politička situacija popravila i u selima Stojčinovac, Sibokovac i drugim oko njih uklanjanjem petokolonaških elemenata, i ta sela bi u najskorije vrijeme bila sto posto ispod uticaj a četničkih agenata uklanjanjem pojedinaca iz Gradišta, Duboke i Jurkovca koja sela pod naše područje ne padaju.

Jednom reći politička situacija popravljja se na ovim sektorima i potpuno je sazrela za formiranje općinskih i sreskih N. O. O. S tim u vezi sam se već sporazumio sa partijom na terenu, te se ovih dana formiraju općinski N. O. O.-i i Komandi područja će na taj način u mnogome biti olakšan rad, kako vojnički tako politički i ekonomski, jer će mnoge poslove koje do sada obavljala Komanda područja obavljati općinski odnosno sreski N. O. O.-i.

Prvi Maj:

Prvi Maj je bio upravo veličanstveno proslavljen. Narod je dolazio pod nacionalnim i crvenim zastavama u povorkama i na proslavi je bilo zastupljeno više od deset sela bez manjih grupica koje su dolazile bez zastava i u kolima. Sam priređivački odbor koji se sastao 5 dana pred proslavu a bio je sastavljen od pojedinih članova N. O. O-a u cijelosti je izvršio sve što je na sastanku bilo zaključeno. Uoči samoga Prvoga Maja krijesovi su gorili na svima uzvišenim mjestima a Prvi Maj je osvanuo tako, da su sve kuće bile iskićene cvijećem i zelenim granama, zidovi ispisani prvomajskim parolama. Sama proslava obavljena je u šumi premda je bila zakazana u selu Paučju. U 9 sati trebala je početi proslava a već u 9 i pet kružilo je nad Paučjem 7 banditskih aviona koji su sipali zapaljive i razorne bombe. Po srijedi je bila sigurno izdaja. Avioni nisu uspjeli ometi proslavu i poslije održanih govora ispred vojske, ispred Partije', ispred omladine, ispred N. O. O-a i A. F. Ž-a, te poslije odigranog komada koji su izvodili članovi Agitpropa: »Partizani idu...« narod je burno klicao Komunističkoj partiji, Sovjetskom Savezu, Crvenoj armiji, drugu Staljinu, drugu Titi itd. ... Proslava se pretvorila u pravo narodno veselje i narod je obećao pomoć našoj junačkoj Vojsci, našim ranjenim drugovima, pogorelcima i siročadi. Naročito je povoljno uticalo na narod zajednički ručak vojske i naroda i kao rezultat uspjeha i dokaz da je proslava uspjela jesu bili plugovi koji su sutradan orali puste paučke i čenkovačke njive.³ Na poziv ove Komande, narod se bez gundanja odazvao, kako Srbi tako i Hrvati, da poore opustjela polja. Jednom riječju ta proslava je bila divna manifestacija fronta i pozadine.

⁹ Stanovnici selā Paučja i čenkova internirani su u logore. Vidi »Grada«, knj. III, dok. br. 102, str. 267—271.

Rad u narodu:

Zadnjih deset dana održano je na našem Području oko deset mitinga koji su možemo reći svi uspjeti, jer rezultat tih svih mitinga bila je mobilizacija na principu dobrovoljnosti. U samim Bračevcima ih se najedanput javilo 37 bez onih koji su dobili pozive. Svaki drugi dan štampaju se radio izveštaji koji se raznose po svim okolnim selima kao i ostali propagandni materijal koji izlazi. Narod se naučio na ovu Komandu kao na svoju majku i po svim pitanjima obraća se na nju. Međutim ta masa naroda koja svakodnevno dolazi u ovu Komandu u mnogome nam otežava rad, stoga smo i pristupili u sporazumu sa Partijom na terenu formiranju općinskih i sreskih N. O. O-a koji će s jedne strane odteretiti u mnogome ovu komandu, a s druge strane podići svoj ugled u narodu, kao pravi i istinski predstavnici narodne vlasti, jer sve dotle dok se ne formiraju općinski odnosno sreski N. O. CM autoritet N. O. O-a neće biti nikakav, jer je Komanda područja prisiljena da one poslove koje trebaju oni svršavati, svršava Komanda sama, što je potpuno neispravno.

Mobilizacija:

Zadnjih deset dana mobilisali smo oko 200 boraca, od kojih smo veći dio uputili Štabu IV. divizije, dok smo manji dio zadržali za potrebe našega Područja. U samome početku nije išlo lako sa mobilizacijom, međutim uklanjanjem petokolonaša rad na mobilizaciji u mnogome je olakšan. Izvršili smo nekoliko kako smo mi to nazvali »vojno-političko-ekonomskih akcija«, naime, održali miting pohapsili petokolonaše i izvršili rekviziciju. Te vrste akcija doprinele su u mnogome da smo uspjeti mobilisati i lisa ti i da ćemo uspjeti mobilisati još priličan broj boraca za našu vojsku. Među mobilisanima je bilo oko 170 Srba i 30 Hrvata, a sada pripređujemo teren za mobilizaciju Slovaka kojih ima priličan broj na našem Području. Mislim da bi bilo dobro da Štab Cehoslovačkog bataljona¹⁰ izda jedan letak u vidu apela i da ga potpišu svojim punim imenima, tako da bi Slovaci koji se nalaze na našem Području vidjeli i stvarno se uvjerali da ima i Slovaka u N.O.V. i vjerujem, da bi ih na taj način najlakše mogli mobilisati, jer sada mislim da nebi bilo ni malo zgodno da ih mobilisemo prisilno, jer čim čuju za mobilizaciju sakrivaju se i bježe.

Čišćenje pete kolone:

Uporedo sa dolaskom dobrovoljaca u N.O.V. pokušavaju se uvući u naše redove i raznorazni petokolonaški agenti. U zadnjih desetak dana uspjeti smo raskrinkati 3 agenta gestapo-a, od kojih smo dobili dragocjenih iskaza i imena osrtalih agenata kao i policijskih doušnika. Pored ovih pokušali su se provući pojedini kriminalni tipovi kao i prostitutke koji su smatrali da su partizani utočište lopova i razbojnika. Tako je neki dan došla u partizane cijela razbojnička banda koja je bježala pred policijom, a koja se sastojala od 3 muškarca i 1 ženske i jasno, mi smo ih izveli pred Vojni sud i streljali. Uspjeli srno poslije raskrinkavanja Mladena Radojčića i Save Bojanića da angažiramo mnoge poštene drugove i drugarice iz okolnih sela u političkoj obavještajnoj službi, tako da već danas oni samo smatraju da je to njihova sveta dužnost dostaviti imena

¹⁰ O formiranju Cehoslovačkog bataljona vidi dok. br. 95.

Komandi područja, svih onih, koji rovale protiv Narodnooslobodilačkog pokreta. Čak se čuju ova'kovi uzvici: »pa makar to bio moj rođeni otac, ja ću ga izvesti pred sud ako radi protiv partizana«. Također smo vam javili posebnim dopisom da su prije pet dana došla k nama tri četnika sa oružjem i da smo ih zadržali u našem botai jonu. Jedan od njih je već teško ranjen. Koliko smo mi mogli zaključiti iz njihovog pričanja nisu nikakovi četnički agenti, međutim mi ipak pazimo na njih i stalno su pod kontrolom. Recite nam svoje mišljenje po tom pitanju.

Formiranje Diljskog bataljona:

Dana 29. IV. formirali smo po vašem odobrenju Diljski bataljon koji je brojio 84 partizana, međutim, do današnjeg dana se povećao i broji 111 boraca od kojih su 104 naoružana a ostali nenaoružani. Spisak Štaba bataljona odn. njegov sastav smo vam poslali već možemo napomenuti da je Stab popunjen te smo imenovali i obaveštajnog oficira. Po samom formiranju održali smo savetovanje Štaba bataljona i Komande područja i postavili pred njih konkretne zadatke i dali im detaljne upute. Također je održano savjetovanje sa nižim rukovodećim kadrom koje je imalo i te kakvo veliko značenje i političke rezultate, jer se posle toga disciplina u mnogome popravila. Pokazalo se da je zamjenik pol. komesara partijski slabo izgrađen te smo ga uputili na niži partijski kurs koga održava O.K. Brod.¹¹ Nadamo se da će posle kursa zadovoljiti. Politički sastav bataljona je dosta slab, pored najbolje volje polit, komesara i polit, delegata da daju od sebe sve, te smo odlučili da organiziramo u sporazumu sa O.K. Brod kurs polit, komesara i nadamo se da će posle toga kursa moći udovoljiti svojim dužnostima. Materijal za kurs ja priređujem i dostavit ću vama da ga kontrolirate. Osjetilo se odmah posle formiranja Bataljona **Situacija** u narodu u mnogome se popravila i petokolonski elementi ne mogu se više služiti parolama kojim su se služili (Eto partizani su vas napustili). Također je politički rad u mnogome olakšan i **Sigurnost** mnogo veća osnutkom Diljskog bataljona.

Partizanske straže:

Formiranjem Diljskog bataljona okrnjili smo u mnogome naše straže ali njihov broj se nije smanjio već imamo jednu stražu Više pri ambulantima br. 1. Uspjeli smo da od svojih straža načinimo prave borbene straže, međutim kada bi politički rad u njima bio intenzivniji potpuno bi zadovoljavale. Nadamo se da će se i po tom pitanju u idućih deset dana stanje popraviti jer smo pronašli političkog instruktora, a s druge strane osposobit ćemo na političkom kursu nekoliko SKOJ-evaca koji će popuniti prazna mjesta polit, delegata i ga taj način politički učvrstiti straže.

Ambulanta brj 1.:

Od one privremene ambulante organizovali smo jednu solidnu ambulantu a druga je u izgradnji. Politički rad u ambulanti br 1. organizovan je i po izveštajima koje sam dobio od uprave ambulante politički delegat je ulpio da postane zaista pravi politički rukovodioc u ambulanti i omiljen je od svih partizana. Sav tekući propagandni materijal upućuje

¹¹ Okružni komitet KPH Slav. Brod nalazio se u Pauču.

se u ambulantu i bolesnici su svakodnevno izveštavani o političkoj situaciji u zemlji i u svijetu.

Relejne stanice:

Politički rad u relejnim stanicama nije do pred nekoliko dana možemo reći uopšte postojao, ali videći da jedino od intenzivnog političkog rada svakodnevne kontrole može da funkcioniše tačan, brz i pravilan rad relejnih stanica, te smo postavili jednog polit, delegata koji organizuje politički rad i undsli politički život u relejne stanice koje smo mi do skora zapostavljali i obraćali se na njih samo onda kada smo ih trebali. Za netačnost krivili smo kurire a sami smo bili krivci njihove netačnosti.

Intendanture:

Do danas još uvijek politički rad u intendanturama je vrlo slab, međutim smo zaključili da pojedine SKOJ-evce koji nisu sposobni za borbenu jedinicu osposobimo za političke delegate na kursu koga ćemo održati da bi u radne vodove, kočijaše, radionice uneli politički život i politički ih probudili. Grešili bi kada bi rekli da se politički u intendanturama nije ništa radilo, ali se nije radilo organizovano.

Agitprop:

U zadnjih deset dana Agitprop našeg Područja organizovao je nekoliko mitinga a najviše se angažovao oko organizovanja proslave Prvog Maja, koju je uspješno organizovao. Također je za Prvi maj priredio »Zidne novine« posvećene Prvom Maju, štampao svaki drugi dan radioizveštaje, umnožio Prvo-majski proglas, pjesme [iz] borbe kao i proglase koje smo upućivali N.O.O. ispred Komande područja. Naš Agitprop mogao bi da radi mnogo Više, ali usljed naše sopstvene aljkavosti ostali smo bez šapirografa tako da je rad malo zastao.

Moral partizana je dosta dobar dok disciplina nije na onoj visini na kojoj bi trebala da bude. Slučajeva krađe nema, slučajevi pijanstva rijetki, dezerterstva možemo reći nema ali se desi s vremena na vreme da partizani iz obližnjih sela odu svojim kućama bez znanja starešina. Ishrana partizana je dobra, odjeća i obuća srednja. Vašljivost se u mnogome smanjila od kad smo izradili dezinfektore. Zdravlje partizana se u zadnje vreme pogoršava i ima desetak slučajeva lakih formi trbušnog tifusa a bilo je par slučajeva i pjegavog tifusa.

Premda su se smanjili slučajevi neodgovornog puštanja partizana na osustvo i bolovanje kućama, još uvek pojedini nesavesni drugovi to čine i upućuju partizane na bolovanje te na taj način politički slabe našu pozadinu i otežavaju politički rad.

Pomoćnik:
I.¹² Mišković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 134.

12 Ivan Mišković

9. V 1943.

Izveštaj Okružnog komiteta SKOJ-a Virovitica Pokrajinskom komitetu SKOJ-a za Slavoniju o političkoj situaciji, organizacionom stanju i radu SKOJ-a i USAOJ-a na okrugu.

Dana 9. o. mj. održan je sastanak O.K. SKOJ-a. Sastanku nije prisustvovao član OK SKOJ-a drug Mirko,¹ a također i član Povjerenstva PK SKOJ-a, iako su drugovima obavjesti odaslane 22. IV. 1943.

Sastanak je održan ovim dnevnim redom: politička situacija, organizaciono pitanje (SKOJ-a, USAOJ-a, Rad po vojnoj liniji, Pioniri), agitacija i propaganda, raspodjela rada, eventualije.

POLITIČKA SITUACIJA:

Kotar Grubišno Polje

Na ovome kotaru stanovništvo je pretežno srpsko. Ima nešto malo Hrvata, Madjara, Slovenaca, Ceha. Na omladini se ne osjeća nikakav uticaj osim političkog uticaja narodno oslobodilačke borbe. Omladina voli partizane i odana je našoj borbi, što se vidi u njezinom odzivu u NOV-u, kao i u pomaganju naše vojske. Jedimo se osjeća uticaj roditelja, koji koči rad. Ostale manjine, osim Ceha, su u našem radu sasvim pozitivne, odazivaju se u vojsku i pomažu našu borbu radom i priložima.

Kotar Virovitica:

U ovom kotaru je uglavnom hrvatsko stanovništvo. Omladina je pozitivno raspoložena za našu borbu. U jednom selu osjeća se uticaj HSS-a. Ovdje manjka još veći politički rad sa omladinom, da bi se pokrenula u borbu. Omladina simpatije naš rad, ali je slabo borbena. Uslijed reakcije u ovom kotaru rad je prilično otežan, naročito u samoj Virovitici. Banda je izvršila zvjerstvo nad dvije žene i jednim čovjekom, i uslijed toga vlada zaplašenost.

Kotar Donji Miholjac:

Srpska omladina na ovome terenu uglavnom je mobilizirana. Među omladinom koja je još kod kuća raspoloženje i simpatisanje naše borbe je općenito, osim par porodica četničko-srpski nastrojeni, ali ti ne predstavljaju prepreku u radu. Među hrvatskom omladinom HSS nema nikakog organiziranog uticaja. Ustaške organizacije su organizaciono potpuno rasute, a ukoliko postoje, postoje samo po imenu. U hrvatska sela nije prodrto, osim u nekoliko, a gornje se odnosi na samo ta sela, a ne na čitav kotar, jer se dalje tek prodire. Osjeća se velika potreba za održavanjem mitinga da bi se objasnilo narodu ciljeve naše borbe. Izvršeno je mnogo vojničkih akcija, ali se te akcije nisu iskoristile politički. Veliku smetnju u radu čine neprestani naleti bande, koja pretresa sela.

Kotar Slatina

Na ovome kotaru je obuhvaćena uglavnom srpska omladina. Među tom omladinom osjeća se četničko nastrojenje, a također pod uticajem bande, što se vidi iz njihovog govora: »Od partizana ništa ne dobijemo, dok od bande dobijemo šećer, petroleum itd. (Meljani). Drug koji radi na

¹ Redakcija nije mogla ustanoviti o kome se radi.

tome kotaru nije došao, pa nemamo nekakvih točnijih podataka. Osjeća se slab politički rad.

ORGANIZACIONO STANJE

a) SKOJ

Kotar Grubišno Polje

Postoji 17 Skojevskih grupa sa 93 člana, od toga 89 seljaka, 1 radnik, 1 trg. pomoćnik, 2 intelektualca — 76 Srba, 5 Slovenaca, 9 Hrvata, 3 Mađjara.

Skojevci rade vrlo aktivno i izvršuju postavljene im zadatke. Vidi se po tome, što su njihovom inicijativom osnovane omladinske radne desetine u kojima su većinom Skojevci. Politička izgradnja je dosta slaba. Omladina ovoga kotara je uglavnom seljačka, a pošto je sada sezona rada to su njihovi sastanci svedeni samo na nedjelju, a tada sastancima prisustvuje i USAOJ, te njihovi sastanci ne prođu u prorađivanju Skojevskog materijala, nego u raspravljanju o tome kako će radne desetine uraditi nešto ili kako će onli svojim priložima pomoći našu vojaku. Osim »organizacionog pitanja«, Skoj nije iz tih razloga proučio nikakav drugi materijal. No neke grupe su ipak proučile još i »Šta znači biti član Kom. Partije«. ² Osjeća se potreba nižih skojevskih kurseva. Postoji Skojevsko kotarsko rukovodstvo od 5 članova. Drug Jozo, ³ član O.K. vrši privremeno dužnost sekretara. Drugarica Danica ⁴ je bolesna, te ne radi. Ostali članovi su dvije drugarice i jedan drug. Nacionalni sastav: 4 Srbina i 1 Hrvat — dva intelektualca i tri seljaka. Rukovodstvo je mlado, pokazuje volju za rad i dosta dobro se snalazi u radu. Od formiranja rukovodstva (27. III) održana su tri sastanka.

Kotar Virovitica

SKOJ ima 13 grupa, od toga su 4 grupe na Virovitičkoj gimnaziji. Ukupno 81 član, nac. sastav: 4 Čeha, 2 Srbina, 75 Hrvata — 66 seljaka i 15 intelektualaca.

Kotarsko rukovodstvo je nedavno formirano, dok je staro raspušteno, jer se pokazalo potpuno nesposobno i oportunistički. Sadašnje rukovodstvo ima 4 člana, jedna drugarica i tri druga. Drugarica je sekretar ⁵ i primljena je na naš prijedlog u O. K. SKOJ-a, ali privremeno vrši dužnost sekretara. Soc. sastav: 1 intelektualac, 1 radnik, 2 seljaka — 1 Čeh, 3 Hrvata. Rukovodstvo je mlado, ali su drugovi mladi i trse se. Na prijašnjem radu pokazali su se kao aktivni i borbeni Skojevci, te su na prijedlog SK ^B Virovitica uz odobrenje OK KPH primljeni u Partiju, te su prema tome Komitet.

Postoji gimnazijsko rukovodstvo od tri člana, 3 druga — 1 Srbin, 2 Hrvata. Radnička omladina bila je organizirana, ali je nastala provala uslijed pada dvojice, koji su uhvaćeni na djelu prilikom djeljenja letaka. Isti su odali druge. Neki su u zatvoru, a 5 ih je uspjelo pobjeći u partizane. Ponovo postoje mogućnost organiziranja radničke omladine u Virovitici.

² Puni naslov brošure glasi: Šta znači biti član Komunističke partije i kakve su njegove dužnosti. Umnoženo na ciklostilu.

³ Josip Kruljac

⁴ Danica Gašparević, sekretar Kotarskog komiteta Skoja u Grubišnom Polju.

⁵ Agneza Vostiel Darinka

⁶ Kotarski komitet KPH Virovitica.

Kotar Donji Miholjac

U ovaj kotar tek je prodrto. Uspostavljena je veza sa 7 sela, od kojih su četiri organizirana, a u ostalima se radi. Rad je otežan zbog neprestanih naleta bande, koja opkoljava, pretresa sela i rekvirira hranu. Postoje dvije Skojevske grupe: 8 članova, — 5 Srba, 3 Hrvata — 7 ženskih, 1 muš. U najskorije vrijeme formiraće se još dvije Skojevske grupe od članova USAOJ-a. Stvaranje rukovodstva sa terena još sada nije moguće, jer ne postoji nikakav kadar. Sada na tom terenu radi jedan član O. K. SKOJ-a. Potrebno je da nam pošaljete, ako je ikako moguće još nekoga koji bi pomagao u radu.

Drug koji je došao sa kursa na rad u ovaj kotar pokazao se kao paničar i nesposoban, te je poslan u brigadu.

Kotar Podravska Slatina

Za reakcije⁷ skoro [je] Skoj razbijen. Tek što se je stalno dobro pokazivala samo jedna SkojevSka grupa. Prije reakcije 8 grupa, sada 7. Svega 35 članova — 2 druga, 33 drugarice, —• seljaci — Srbi. Rad je bio vrlo slab. Samo kotarsko rukovodstvo dosta slabo. Sekretar Milan⁸, dobar radi, trsi se. b) Marija Puškarić prilično dobra trsi se, c) Olga (koju ste nam nedavno poslali sa kursa) ne vrijedi ništa. Govori: »Ne idi u vojsku dok te puškom ne poteraju!« Nosi neka sveta slova da je ne pogodi tane. Isljučena je iz rukovodstva i poslana u brigadu. Na prijedlog SK KPH Slatina primljene su dvije aktivne Skojevke u rukovodstvo. Rukovodstvo sačinjavaju sada 3 drugarice, 1 drug — Srbi — seljaci. Osjeća se potreba Skojevskog kursa. Neophodno bi nam bilo potrebno da nam pošaljete nekoga na rad u kotarsko rukovodstvo Slatina.

Ukupan broj Skojevaca: Na čitavom okrugu ima: 39 grupa, sa ukupno **217** članova.

Socijalni sastav: 118 seljaka, 1 radnik, 1 trg. pomoćnik, 17 intelektualaca.

Naionalni sastav: 118 Srba, 87 Hrvata, 5 Slovenaca, 4 Čeha, 3 Madjara.

b) USAOJ

Kotar Grubišno Polje

Postoji 19 odbora USAOJ-a sa 338 članova, — 247 drugarica, 91 drug, — seljaci — 257 Srba, 30 Hrvata, 9 Slovenaca, 21 Madjar, 19 Čeha i 2 Nijemca. Od toga je mobilizirano u zadnjih 15 dana 40 omladinaca. Postoji 17 omladinskih domova, 14 radnih desetina, koje su se istakle svojim radom u »omladinskim vrtovima«. Te radne desetine su obradile po jedan dio kolektivnog zemljišta i uredile svoje omladinske vrtove, koje su zasadili raznim povrćem, od kojih plodove namjeravaju pokloniti bolnicama i ambulantama. Radne desetine surađuju sa NOO-ima i pomažu rad na poljima.

Postoje 2 općinska odbora USAOJ-a, te sada je rad USAOJ-a znatno aktivniji. Omladina je za mjesec dana sakupila dobrovoljnih priloga i članarine u iznosu od 5610 Kuna, te 10 vreća krumpira, 2 vreće graha, 447 jaja, 59 Kg bijelog brašna, 3 vreće kukuruznog brašna, 1 kg suhog sira, 1 kg putra, 2 kg sira, pola kg maka, suhog voća. U robi: 4 plahte, 18 pe-

⁷ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 27, 40, 47 i 53.

⁸ Milan Posavac

škira, 6 maramica, 1 košulju i 1 gaće 1 metar domaćeg platna. Za uskrs je poslano 10 paketa sa kolačima u ambulante. Osim toga omladina svakodnevno sakuplja mlijeko i hranu za ovdašnje ambulante.

Kotar Podravska Slatina

Prije reakcije 19 odbora USAOJ-a, sada tek 10. Obuhvaćeno je 148 omladinaca. Pod utjecajem bande stoje 4 odbora, tri su četnički nastrojena, za dva se nezna. Uslijed reakcije rad je otežan. Osjeća se zaplašenost. Polit, rad na tome kotaru dosta je slab uslijed pomanjkanja kadra.

Kotar Donji Miholjac

Postoje tri odbora USAOJ-a, sa 38 članova, — 34 drugarice, 4 druga — Srbi — seljaci. Omladina je sakupila članarine i dobrovoljnih priloga i članarine 2150 Kuna. Novac je ostavljen za nabavku pisaćeg materijala. Sakupljanje hrane i ostalog imalo bi uspjeha, ali doprema istog je vrlo otežana zbog velike udaljenosti od oslobođenog teritorija.

RAD PO VOJNOJ LINIJI:

U posljednjih mjesec dana mobilizirano je na čitavom okrugu od strane SKOJ-a 80 omladinaca. Točne podatke nemamo ali broj mobiliziranih je sigurno veći.

PIONIRI

Sa pionirima se radi jedino ozbiljno na kotaru Grubišno Polje. Postoji 17 Saveza pionira sa ukupno 450 članova. Pioniri pišu pjesme i članke, vježbaju s puškama i mitraljezima koje prave sami, uče čitati i pisati, služe 'kao omladinski kuriri. S njima rade stariji drugovi iz SKOJ-a. Na neoslobođenom teritoriju ima za sada samo 5 pionira, koji su aktivni. Razbacali su letke i »petokrake« koje su dobili za prvi maj. Dojavili su našima da se u jednom mjestu nalaze tr!i domobrana pa da ih se dođe svući.

AGITACIJA I PROPAGANDA:

Kotar Grubišno Polje

Sav materijal kojega izradi tehnika pri O. K.: radio izvještaji, parole kao i razne brošure omladina redovno prima. Omladina sama piše parole koje -oni često bacaju i po neoslobođenom teritoriju. Naročito je propagandni rad bio živ za Prvi maj. Uoči Prvoga maja cijela Bilogora je bila obasjana od omladinskih krijesova. Parole i prvomajski letci bili su podjeljeni, a na neoslobođenom teritoriju zadržali su se i do dva dana. Na sam Prvi maj bila su na ovome kotaru tri mitinga, na kojima je omladina najživlje sudjelovala. Na mitingu u M. Dapčevići omladina je sudjelovala sa programom. Ovdje je osnovana pjevačka i diletantska grupa. Program se sastojao iz 9 točaka. Tri od njih su radovi pionira, koje su sami recitovali. Ostalo su bile pjesme i komad »Dva domobrana«. Odigrano je i rusko partizansko kolo. Na drugom mitingu su dva pionira recitovala dvije pjesme iz »Pjesme borbe«. Priredba je ponovljena u jednom drugom selu i na predstavi su prisustvovali omladina iz okolnih sela. Na ovome kotaru postoji jedan analfabetički tečaj za pionire. Rad sporo napreduje iz razloga što nema sposobnih ljudi za vođenje sličnih tečajeva. Izrađen je prvi broj omladinskih zidnih novina. Omladina rado piše, međutim ti nji-

bovi radovi su svi slični. Uglavnom događaji iz »logora«. Ima i dobrih članaka. Pioniri ta fcode vrlo živo sudjeluju u pisanju.

Kotar Virovitica

Omladina razbacava letke i parole koje prima. I na ovome kotaru za Prvi maj je bilo vrlo živo. Pored pojačane pažnje vlasti, ipak su na Prvi maj iskrsele parole, letci i »petokrake«. Na parolama je bilo dodano olovkom »Ne skidaj, ako ti je život drag!« te su se i ovdje parole zadržale nekoliko dana. U sam grad Viroviticu često stižu naši letdi, koje podjeljuje omladina. Pri takovom radu je provaljena jedna omladinska grupa, koja je pohapšena.

Kotar Donji Miholjac

Na ovome kotaru rad je tek započeo, no i pored toga letci i parole su razbacane po svim selima toga kotara u kojima imamo organizacije. Omladina je sama ispisala mnoge parole na koje je dodala: »Ne skidaj ... « te su se i ovdje parole dosta dugo zadržale. U jednom selu je vjetar poskidao neke parole, ali ih je jedan Mađar stalno ponovo lijepio nazad. Doduše bunio se: »Boga mu ljubim, ovaj vetar stalno skida, a ja moram pribijati!«

Kotar Slatina

O nekom radu omladine po ovome äketoru nemamo podataka:
RASPODJELA RADA:

Raspodjela rada po terenu. Odlučeno je da drugarica Nada⁹ ode na kotar Slatina, drug Zdenko¹⁰ na Donji Miholjac, Darinka¹¹ na Virovitički a drug Jozo¹² na Grubišno Poljski. Isti drug ostaje i zamjenjuje drugaricu sekretara u kancelariji. Izvršena je i ponovna raspodjela po sektorima, zbog primanja novoga člana u komitet.

Zaključak:

Idući sastanak O. K. biti će 6. — VI. i na isti se poziva i član Povjerenstva PK SKOJ-a. Javite nam pismeno da li ste primili od nas obavijest o ovome sastanku, a također i ovaj izvještaj. Pitanje kurira ćen» uskoro riješiti.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Drugarski pozdrav:

Za O. K. SKOJ-a
Nada¹³

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/489.

10.V 1943.

Brzjav Zapovjedništva Prve gorske divizije u Daruvaru Operativnom odjelu Glavnog stožera domobranstva o stanju Prve bojne u Voćinu.

Stanje kod Voćina¹ poslije 6 satne borbe izdržavši bezbroj neprijateljskih naleta i jaku topničku, bacačku i strojničku vatru, posada Voćina

9 Nada Božić
10 Zdenko Svete
11 Isto kao 5.
12 Isto kao 3.
13 Isto kao 9.
1 Vidi dok. br. 99, 103, 107, 110, 117 i 145.

bila je prinuđena, usljed pomanjkanja streljiva i neprijateljske nadmoćnosti, povući se.

Podijeljena na manje dielove, posada je težila probiti se u smjeru Podravske Slatine i Đulaveca.

U ova mjesta dosada stiglo sa oružjem 9 častnika, 24 dočasnika i 261 domobran.

Zapovjednik bojne nadsatnik Dujić² i 4 zap. sati do sada se nisu probili³.

Teško oružje koje je moralo ostati u Voćinu, krug. postaj a 30 vatna, brzoglasnici, uništeni su ili onesposobljeni prije napuštanja Voćina.

Povozi su uništeni i mnogo opreme.

Dosada poznati gubitci u Voćinu: 28 mrtvih, 34 ranjenih. Upućena pomoć jačine 6 sati pod zapovjedništvom nadsatnika Bobinca uslijed nailaska na vrlo jake neprijateljske dielove⁴, bila je još sinoć zadržana neposredno Huma.

Jutros zorom zauzela je na juriš selo Lisičine i visove Ricina, adi se je pod jakim pritiskom i vatrom 12 težkih strojnica i 2 bacača morala povući na crtu: Ramljani, vis neposredno sjev. ist. Huma — most 5 km. južno groblja jugoist. Huma — Budim na kojoj sada prenoćuje.

U Pivnicu stigao njemački p. pukovnik Vukić sa pojačanjima iz Zagreba te su njemu sve čete u prostoru Huma i Đulaveca stavljene na raspolaganje.

Dosadašnji gubitci kod Bobinca oko 7 mrtvih, 15 ranjenih i 7 nestalih. Neprijateljski gubitci pred Bobincem oko 90 mrtvih⁵.

Kod Voćina neodređeni ali vrlo znatni.

Dielovi četvrte bojne četvrtog g. z. pretresli zorom selo Kraguj.

3 partizana i 2 partizanke zarobljene.

Plien: 1 puška, 1 samokres.

10 taoca zadržano.

Kod Križa ubijen iz zasjede narodni, zastupnik Pavičić Ivan.

Na ostalom području bez događaja.

Op. broj 1306

P. 10/V D⁶

GORDIV

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u IIIS7 Slav. Brod, K 3/III.

Izveštaj Komande Požeškog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o proslavi Prvog maja, provođenju izbora za NOO-e i o partijsko-političkom i kulturno-prosvjetnom radu partizanskih straža u selima i bolnicama od 30. aprila do 10. maja.

U toku ovih 10 dana politički rad se sastojao u glavnom održavanjem mitinga u selima, sprovođenjem proslave 1. maja, sprovođenjem izbora za

² Josip Dujić
³ Vidi dok. br. 127.
⁴ Odnosi se na dijelove XVIII NObrigade.
⁵ Vidi dok. br. 145.
⁶ Paraf generala Dragojlova, načelnika Operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva.

općinske N. O. O.-e¹ i sastanaka sa pojedinim N. O. O.-ima i čišćenjem pojedinih nepoželjnih tipova sa ovoga područja.

I ako još postoje veliki nedostaci u samom političkom radu kako u samom području tj. stražama, bolnicama, intendanturama, radnim grupama tako i po našim selima ipak se osjeća da smo krenuli korak napred. Veliki zadaci i sama izgradnja područja koji su postavljeni pred ovo novo područje, a koji su članovi sve novi i mladi, neiskusni u radu mnogo nas još koče, da bi mogli više razviti političku svijest i raspiriti plamen narodno-oslobodilačke borbe protiv okupatora i njegovih domaćih slugu — ustaša.'

Do sada imamo pet partizanskih straža po raznim selima i dvije u bolnicama.

1) Straža u Snjegaviću nalazi se već duže vreme bez političkog delegata. Do sada ga nisam mogao postaviti, jer je nedostatak političkih radnika. Sa istom stražom održan je politički sastanak na kojem je tumačena naša narodno oslobodilačka borba, zadaci partizanske straže i pročitana najnoviji propagandistički materijal i protumačen. U istoj straži do sada ne postoji nijedan drug sa uslovima da bi postao član partije. Borbenost stražara je srednja, moral nije na visini, sami stražari ne Odnose se partizanski i drugarski sa narodom. Razlog svemu tome što je straža do¹ sada bila prepuštena samo komandiru koji je također mlad i politički nesvjestan, a i što nisu imali političkog delegata.

2) Straža u Škrabutniku također već duže isto nalazi se bez političkog delegata, ali je prilično dobra tj. dobro se odnosi sa narodom. Sa istom je također održan sastanak, protumačena naša borba pošto ima dosta mladih drugova, protumačeni [su] zadaci i odgovornost partizanskih Straža i pročitana materijal najnoviji (letci, Partizan²). Drugovi su se oduševili i ima uslova da će biti među istima za kratko vrijeme skojevaca i kandidata. Da bi mogli bolje odgovarati onim zadacima koji su pred njih postavljeni, neophodno bi bilo potrebno postaviti političkog delegata, što mi momentalno ne možemo nikako, jer ih nemamo. Moral iste straže je prilično dobar, disciplina dosta dobra, odani našoj nar. oslobodilačkoj borbi, zastupaju bratstvo Srba i Hrvata.

3) Straža u Klisi: Sa stražom u Klisi održan je također sastanak, tumačena naša borba, ciljevi, zadaci, što su to partizanske straže, kakovi treba da budu partizani pnigodom prolaza kroz selo i kako da se odnose kroz selo, pročitana najnoviji materijal. Pokraj svega toga još ima slučajeva nediscipline, pijančevanja i samovolje kao napr. Božo Lukić zvani Riba i sličan njemu Karika. Razlozi ovakvog stanja i slabe političke svijesti, što još uvijek ne možemo im dati političkog delegata a najveći razlog, što je to straža stvorena iz drugova koj'i su radi izgreda i grešaka slani u pozadinu i u partizanske straže. Moral slab, borbenost slaba pa ii disciplina na dosta niskom stupnju.—

¹ Izbori za NOO-e u Slavoniji vršeni su 14. marta 1943. god., a u nekim područjima i kasnije zbog vojnih operacija. Vidi dok. br. 62 i 144.

² Misli se na »Slavonski partizan«, glasilo Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Slavonije i Srijema. Podnaslov od. broja 9 (1943): Glasilo NOV i PO za Slavoniju. Urednici su bili: Pavle Gregorić, Karlo Mrzović, Josip Cazi, Zorko Golub i Zdenko Has. List je izlazio mjesečno, sa prekidima od aprila do augusta 1942. god. Umnožavala ga je Tehnika Agitpropa Povjerenstva CK KPH za Slavoniju i Srijem i Tehnika OK KPH Nova Gradiška. Tiraž 700—800 primjeraka.

4) Straža u Kamenskoj se nalazi pod političkom kontrolom druga 2ana³. Isti održava sa njima redovite sastanke, jedino što su ti stražari također sas-tavljanii kao i u Klisi sa greškama i po kazni tjerani u pozadinu iz operativnih jedinica. Sa njima je isto održan sastanak. Protumačena narodno-oslobodilačka borba, dužnosti i odnos sa narodom kakav treba da bude, o disciplini, borbenosti i drugim vrlinama.— Pročitano je najnoviji materijal i prodiskutovan.— Moral srednji, disciplina srednja, borbenost isto srednja. Bilo je slučajeva pijančevanja, i to ranije, što je otklonjeno. Pomalo se ista straža popravlja. Međusobno vlada dosta dobar drugarski odnos.—

5) Straža pri Komandi područja: Isto nema političkog delegata ali se stalno nalazi pod stalnom našom kontrolom a i stalno se neko nađe između nas koji im pročita kakav novi propagandni materijal i održi s njima sastanke.— Među istom stražom vlada dobar drugarski odnos i međusobno pomaganje. Disciplina, moral i borbenost je dosta dobra. Sama straža je do sada se pokazala na visini.—

Bolnica br. 4.

U toku ovih 10 dana održana su tri politička sastanka sa drugovima bolesnicima. Također pročitano je sav dobiveni propagandni materijal i protumačen. Inače se drugovi ranjenici veoma zanimaju za čitanje i rado učestvuju u samoj diskusiji. Nastojat ćemo da im što više materijala pošaljemo kako bi si mogli skratiti vrijeme a ujedno i razviti svoju političku svijest i osposobiti se.—

Sa radnicima redovito jedanput tjedno drži se političke časove na kojima se isto pročita sav propagandni materijal.

Straža u samoj bolnici s kojom se također redovito održavaju politički sastanci i čita sav dobiveni propagandni materijal.— Borbenost moral i disciplina kod same straže je dosta dobra prema izjavi same Uprave bolnice, jer vrši ispravno svoju dužnost. Među istom stražom vlada drugarski odnos i međusobno potpomaganje, što sam lično vidio.—> Sa pomoćnim bolničkim osobljem održavaju se redovito sastanci i čita sav propagandni materijal.— Moral, disciplina u radu je dosta dobra, to potvrđuje i sama uprava bolnice.

Kod svih stanovnika bolnice pokazuje se dosta interes za čitanje naše literature.

Bolnica br. 8.

U ovoj bolnici još se osjeća vrlo slab politički rad, 1) što je politički komesar većinom bolestan, a i kao zdrav ne pokazuje dovoljno sposobnosti za organizaciju političkog rada u jednoj bolnici. Mi od strane područja nastojat ćemo da mu dademo punu političku pomoć kako osobno tako i da mu dodjelimo u samoj bolnici čovjeka koji bi mu pomogao a i čak zamjenio ga. U ovih 10 dana organizovao je i održao sastanke sa bolesnicima na kojima je pročitano sav dobiveni materijal pa i nešto starog materijala kao napr. Brigadir⁴, Partizan, Dnevne vijesti i drugi neki letci i usmeno prodiskutovano. Također sa pomoćnim bolničkim osobljem isto održao sastanak, pročitao propagandni materijal, poslije toga nastala diskusija

³ Bogdan Krnjaić

⁴ Džepne novine XII NO brigade IV divizije NOVH.

na kojoj je također prikazao potrebu što požrtvornijeg rada naročito pomoćnog bolničkog osoblja, da mnogo ovisi ozdravljenje naših drugova od dobrog i požrtvornog rada pomoćnog bolničkog osoblja. Sa stražom u bolnici također je održao sastanak, proučio i prodiskutovao materijal, Brigadir, Partizan, poslane letke itd.

Moral, disciplina i borbenost kod iste straže je osrednja. Potrebno je mnogo sa istom stražom raditi da se podigne na viši stupanj političke svijesti kao i morala.

Intendantura naše radne grupe do sada još nema organiziran politički rad, ali je na dnevnom redu i u najkraće vrijeme i to ćemo pitanje riješiti s time, što ćemo zadužiti jednog čovjeka, koji će redovito odlaziti i organizovati politički i prosvjetni rad.

U vezi s organizacijom dana 1. maja koju smo organizovali u zajednici sa S. K.⁵ K. P. i sreskim N. O. O. koja je uspjela u svakom pogledu. Na našem Području organizovali smo tri veća zbora u Striježevici, Crljenicama i Kujniku. Na istim zborovima govorili su pretstavnicji partije narodno-oslobodilačke vlasti i ovoga Područja tj. vojne pozadinske vlasti.

Narod je na zborove dolazio sa nacionalnim hrvatskim i srpskim zastavama i našom crvenom zastavom. Prigodom dolaska na zborna mjesta i prigodom samih govora, narod je oduševljeno klicao Komunističkoj partiji, velikom vojskovođi drugu Staljinu, bratskoj Sovjetskoj Uniji, Crvenoj Armiji, našoj junačkoj naredno-oslobodilačkoj vojsci i našem Vrhovnom komandantu drugu Titi, a i samom 1. maju. Po završetku govora veselju nije bilo kraja, kliicanju, pjevanju, igri, pa nije se moglo spriječiti ni pucanje naoružanih drugova kao odraz oduševljenja i odanosti našoj narodno-oslobodilačkoj borbi.

Pokraj toga organizovale su brigade veliki zbor sa igrokazima i šaljivim recitacijama što je sto posto uspjelo. Tamo je sprovedeno u najvećem redu i veselju.—

Općenito proslavljen je 1 maj u svim našim partizanskim stražama, intendanturi i radnim grupama na dostojan i najsvečaniji način, a naročito u bolnici br. 4. gdje je priređen miting sa igrokazom sa slijedećim programom: Skeč, Brat na brata, recitacije: Omladino, O seljače i Ustaško i četničko primirje. Između programa pjevane su naše borbene pjesme. Za vreme govora i čitanja svi su prisutni pa i ranjenici i bolesnici klicali su našoj narodno-oslobodilačkoj vojsci drugu Titu, drugu Staljinu, bratskom Sovjetskom narodu i Velikoj Crvenoj Armiji. Prisutne je toliko oduševila priredba i sama prestava na 1 maja da su istu morali ponoviti i na Đurđev-dan sa istim programom i sa nekim nadopunama, pjesmama itd.

U međuvremenu ovih 10 dana organizovali smo izbore za opć. N. O. O.-e ii to u sedam općina. Isti su sprovedeni. Na same izbore bio je dosta dobar odziv naroda. Izbori su sprovedeni u dosta dobrom redu i miru.—

Održao sam jedan sastanak sa opć. N. O. O.-om na kojem su pretresana razna politička, ekonomska, čak i vojnička pitanja, kao napr. Sijanje neobrađene zemlje, nabava sjemena, pomoć nezbrinutim ženama i djeci međusobna pomoć sela, pitanje hrane, stoke i oranja, međusobno poma-

⁵ Kotarski komitet KPH Slav. Požega.

ganje u prehrani nezbrinutog naroda.— O potrebi održavanja mitinga po selima, prosvjetno-politički rad u selu, prosvjetni i politički rad između samih odbora.— Pitanje mobilizacije novih vojnika, pitanje bolesnih partizana po selima, pitanje prolaznih ljudi i partizana bez propusnica itd. sve je to obuhvaćeno na tom sastanku.

U toku ovih 10 dana također održano je na Babjoj gori u pet sela mitinzi i sastanci sa pojedinim narodno-oslobodilačkim odborima i razna slična pitanja.—

Druže politikom, pošto još nisu stigli izvještaji gdje postoje partijske jedinice, a koje mislim da će danas stići, i ako sam ja to na vrijeme tražio, da mi pošalju. Čim sastavim brojno stanje partijaca i rad partije u samom području, poslat ću ti.

Primi drugarski pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Bio bi rad i izvještaj obilniji,
da me nije sprečila bolest, a još
ni sada se ne Osjećam zdravim.

Pomoćnik komandanta:

Mesić Milan

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 125.

11. V 1943.

Izvještaj Štaba XVI NO brigade Štabu IV divizije NOVH o toku i uspjehu akcije na Voćin.

Podnosimo izvještaj o akciji na Voćin' i izlažemo rad naših jedinica:

Naređenjem toga štaba O. Br. 388 43². ova brigada imala je napasti neprijateljsko uporište sa dva bataljona i to jednim bataljonom Prevenu, jednim bataljonom Turski grad sa zapadne strane u zajednici sa bataljonom XVII. brigade. Jedan bataljon³ ove brigade bio je u rezervi divizijskoj i sa jednim pojačanim vodom u zasjedi na cesti Voćin — Zvečevo.

Prvi bataljon ove brigade, koji je imao zadatak napasti Prevenu i likvidirati bandu⁴ u bunkerima i zarobiti štab neprijateljski, za vrijeme svoga privlačenja — prilaženja za izvršenje zadatka bio je primjećen od strane neprijatelja i kao takav bio je prinuđen da bi izbjegao žrtve napasti bandu. U svom prvom naletu — jurišu uz pripomoć vatre teških bacača, likvidirao je bunkere t. j. istjerao neprijatelja iz njih i uspio doprijeti do crkve i Batine radnje. Pošto je to bila jedina operacija operativnih jedinica u uporištu⁵, banda je imala mogućnost i skoncentrisala se, te obuhvatnim napadom sa ceste Voćin — Hum, prinudila je naše jedinice I. bataljona da se povuku. Bataljon je odstupio, ostavivši sav plijen u zauzetim bunkerima, te je tako banda ponovno posjela i zauzela svoje prvobitne položaje. Poslije povlačenja bataljon se sredio i ponovno pokušao zauzeti

1 Vidi dok. br. 99, 103, 107, 110, 117 i 145.
2 Vidi dok. br. 99.
3 Odnosi se na III bataljon Brigade.
4 Radi se o 1. bojni 1. gorskog zdruga 1. gorske divizije poznatoj pod nazivom »Dr Ante Pavelić«.
5 U uporište se probio i I bataljon XVII NO brigade, ali se uslijed jake protivničke vatre morao povući.

bunkere ali nije uspjelo zbog toga što je brisani prostor i velika vidljivost, tako da je do mraka ostao u opsadnom stanju Prevende sve do novog zadatka, koji je dobio u 22 sata⁶.

II. bataljon ove brigade, koji je imao zadatak napasti Turski grad sa zapadne strane u zajednici sa bataljonom XVII. brigade uspeo se privući na polazni položaj za juriš, stupio u vezu sa bataljonom XVII. brigade i tako sačekao pripremu teških oružja. Zbog velike magle i nevidljivosti priprema teških oružja nije izvršena na vrijeme po planu, t. j. u svitanje, tako da je banda poslije odbacivanja I. bataljona sgruipisala se i vatrom teških bacača i automatskih oružja prinudila i II. bataljon da se i on povuče. Dvije čete toga bataljona su se povukle na slijedeći prihvatni položaj da bi izbjegle vatru automatskih oružja. Dvije čete su ostale na polaznom položaju za juriš, koje nisu bile ugrožene i izložene vatri neprijateljskoj.

U takvom borbenom rasporedu, jedinice su ostale do ponovnog naređenja za napad i likvidaciju uporišta. Magla, saznanje neprijatelja o rasporedu naših jedinica i naših oružja, onemogućilo je da se izvrši dobiveni zadatak. Pošto se dan rascistio i poslije pripreme teških oružja jedinice nisu pristupale izvršenju zadatka, zbog gore opisanih razloga.

U 21.30 sati dobiveno je naređenje prenešeno telegrafskim putem da se u 20.30 sati ima izvršiti ponovni napad u cilju likvidacije uporišta, s tim da će priprema teških oružja trajati od 20 do 20.30 sati, a poslije toga ima uslijediti napad. Iz izloženoga se vidi da je naređenje primljeno u zakašnjenju i prema tome naše jedinice nisu mogle postupiti, kako je to naređeno. Stab brigade izdao je naređenje da se jedinice srede i prikupe i da otpočnu napad. Kako se u to vrijeme već bila sUšala vatra to je bilo jedinicama i sumnjivo te tako nisu pristupale zadatku.

9. [maja] u 3 sata jedinice II. bataljona privukle su se neopaženo na polazni položaj za juriš, pred samu žicu i tako sačekale 4 sata kada su izvršile snažnim naletom juriš i uspjele osvojiti grad. Istovremeno vršio je juriš bataljon XVII. brigade, koji je nešto malo zakasnio, t. j. II. bataljon je prije stigao — izbio na sam grad.

I. bataljon ove brigade u 5.30 sati uspio je snažnim nalétom i jurišem ponovno osvojiti bunkere na Prevendi i istjerati bandu u uporišta, ali zbog neman ja u Vida o situaciji u samom uporištu i uspjehu ostalih jedinica nije produžio nadiranje u samo mjesto.

Za pojačanje i lakšu likvidaciju same Prevende i neprijateljskog štaba, štab brigade potražio je pojačanje XII. brigade u jačini jedne čete, koje je i dobio sa 6 automatskih oružja, ali ta četa zbog slabog rukovodstva i neizvršenja naređenja I. bataljona pod čiju je komandu potpadala odstupila je bez da je izvijestila I. bataljon, koji bi izvršio manevar za zatvaranje prostora koga je imala držati četa XII. brigade te tako onemogućiti bandi izvlačenje — bjegstva iz uporišta.

Banda je zbog propusta, koji je učinila četa XII. brigade uspjela se izvući pod pritiskom vatre jedinica, koje su upale u grad.

Vodenim borbama u samom mjestu i okolnim utvrđenjima naše jedinice uspjele su da u potpunosti osvoje Turski grad do 6.30 sati, to je učinio II. bataljon u zajednici sa bataljonom XVII. brigade. Prevendom je zavladao I. bataljon za to 'isto vreme pa i ranije, samo je ostala nelikvidirana Kalvarija, koja je nakon pola sata likvidirana.

⁶ Vidi dok. br. 103.

Banda je organizovano povlačila se u pravcu Popovca, gdje je naišla na zasjede XII. brigade između Popovca i Voćina.⁷ XII. brigada vodila je borbu sa tom bandom cijeloga dana, ali pošto nije bila u mogućnosti za kratko vrijeme likvidirati iste zbog slabih snaga, koje je specijalno odredila za hvatanje izbjeglica, to je štab divizije naredio ovome štabu da jedan bataljon za pomoć XII. brigadi da se banda likvidira. Bataljon je sa dvije čete i jednim vodom pošao u pomoć XII. brigadi do koga vremena je uglavnom već XII. brigada svojim snagama uspjela likvidirati bandu, tako da ovaj bataljon nije došao ni do izražaja. To se odigralo oko 17 sati.

Broj neprijateljskih žrtava, koje su nanijele naše jedinice iznosi oko 20, pa možda i više izbačenih iz stroja. Tačan broj se ne zna, ali postoji vjerovatnoća da je bilo i više, samo što ih je banda uspjela izvući.

Broj naših žrtava iznosi: mrtvih 14 ranjenih 48.

Naročito su se istakli u ovoj sekciji **1 i 2 četa II bataljona, svi su se borci pokazali dobri; komandni kadar kako viši [tako] i niži zadovoljio je.**

Broj zadobivenoga plijena u oružju iznosi: brdskih topova 2 u potpunom ispravnom stanju, jedino nedostaju nišanske sprave, bacača teških 2, teških mitraljeza 2, puš ko mitral jeza 1, pušaka 14, pored ovoga dobivena je velika količina municije, koja iznoji oko 15.000 do 20.000, veći broj granata za teške bacače i 200 granata za brdske topove, kao i raznoga ratnog materijala, tovarnog i zapreznog pribora i ostaloga. 1 teš. m. neispravan.

Veza između štabova bataljona i brigade bila je uredna i štab brigade imao je uvid o situaciji, te je tako bilo omogućeno pravilno komandovanje jedinicama. Veza između brigade i štaba divizije nije bila uredna, zbog nemarnosti samoga štaba, što pravdamo time da smo očekivali ishod naših juriša, kojii su vršile naše jedinice. Vidi se i po tome, da veza nije funkcionisala, što je naređenje za ponovni napad 8. [maja] u 20.30 salti sa pripremom teških oružja došlo u zakašnjenju od jednoga sata. Uzrok je i taj da je štab bio dosta udaljen od samog štaba divizije imajući u vidu, da su kuriri morali prolaziti kroz zonu, koja je bila tučena neprijateljskom vatrom.

Ceta pratećih oružja sa teškim mitraljezima doprinjela je u mnogome i olakšala izvršenje zadatka a naročito teški bacači, koji su svojom efikasnom vatrom obasipali rovove neprijateljske, pa i razbijali ih.

Može se naročito podvući da je moral kod boraca za sve vrijeme trajanja akcija bio na velikoj visini i da su borci zastupali uvijek mišljenje, pa i pri povlačenju, t. j. zauzimanju boljih položaja, da će uporište biti likvidirano pod svaku cijenu. Isto tako bili su oduševljeni kada su čuli i dobili zadatak za likvidaciju datih im objekata i utvrđenja.

Sanitetska služba nije u potpunosti zadovoljila, što se tiče bolničkih vodova, koji nisu blagovremeno pružali potrebnu pomoć ranjenim drugovima. Samo brigadno previjalište zadovoljilo je, jer sve primljene ranjenike blagovremeno otpremilo za bolnicu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:
Marijan Cvetković

Komandant:
Rade Knežević

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

⁷ Vidi dok. br. 145.

11. V 1943.

Pismo Štaba IV divizije NOVH svim borcima i rukovodiocima podređenih jedinica, kojim se odaje puno priznanje za hrabrost, požrtvovnost i sposobnost rukovođenja prilikom trećeg zauzimanja Voćina.

Borcima, komandirima, komandantima i političkim komesarima

IV. Divizije

U kratkoj, ali teškoj i krvavoj borbi, zajedničkim naporom boraca i rukovodioca izvojevana je još jedna pobjeda. Po treći put osvojen je Voćin.¹ Razbijena je i zarobljena, a delimično i uništena najbolja bojna I. Gorske divizije »Dra Ante Pavelića«.² Junaci naše XVI. i XVII. Narodno-oslobodilačke Brigade dokazali su neprijatelju, da je precenjivao sebe kad je rekao: »posle pada Zagreba Voćin će se održati još dva dana«.

Drugovi XVII Brigade:

U ovoj teškoj i krvavoj borbi pokazali ste se dostojni udarnika. Iako ste podneli najtežu vatru, koju smo do sada imali, vi ste neustrašivo išli napred i omogućili prodor kroz najosetljivije neprijateljsko mesto. U ovoj borbi vi ste ispunili obećanje, koje ste zadali na dan 1. maja drugu komandantu divizije,³ kada ste izjavili, da ste sposobni i da hoćete da izvršite i najteži zadatak.

Drugovi XVI. Brigade u borbi za treće oslobođenje Voćina, vi ste pokazali primerno junaštvo povezano sa ratnim lukavstvom. Vašom borbenošću i okretnošću, lukavstvom i sposobnošću, likvidirali ste najtvrdje neprijateljsko uporište — Turski grad i time ste omogućili i konačnu pobjedu.

Drugovi XII. Brigade, vi ste još jednom više opravdali veliko **poverenje**, koje uživate. Svojim junaštvom i manevarskim sposobnostima **vi ste najviše** uništili žive neprijateljske sile i zarobili najviše lakog oružja. Prepolovili ste najbolju »Bezglavnikovu« bojnu.

Drugovi XVIII. Brigade! Porazili ste Poglavnikovu telesnu bojnu i zatvorili usta hvalisavcima, koji su po Slatini⁴ govorili »zatrpavajte bunkere, jer u borbi s partizanima onli nam nisu potrebni«. Oni, koji **su se** vozili »samovozima« morali su sramno pobeći u Slatinu bez kamiona.

Borci, komandiri, komandanti i politički komesari IV. Divizije!

U borbi za treće oslobođenje Voćina, sve četiri brigade ispunile su svoj zadatak. Više nego ikada došla je do izražaja uzajamna pomoć koju su brigade jedna drugoj ukazivale. Više nego ikada pokazlo se bratstvo i jedinstvo između štabova i boraca četiri brigade. Ova teška i krvava borba stvorila je međusobno poverenje između naših brigada što je jedan [od] velikih zaloga budućih pobjeda naše divizije. Kroz ovakve borbe stiče se veliko poverenje našeg naroda i tada neće biti veće časti za svakog sposobnog čoveka, nego biti boinac u redovima naše divizije.

¹ O trećem napadu na Voćin vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 117 i 145.

² Vidi dok. br. 109, objašnjenje 4.

³ Petar Drapšin

⁴ Podravska Slatina

Drugovi i drugarice!

Pred nama stoje mnogobrojne teške zadaće, koje se mogu resiti uvlačenjem novih drugova i drugarica u borbene redove. Vi možete biti ponosni što ste za te nove borce oteli oružje. Vašom borbenošću i požrtvo-
van] em svešću i voljom omogućí će se stvaranje novih brigada 'i nove divi-
zije. Vi ste prvoborci, pioniri borbe naroda Slavonije, Zagorja, Moslavine
i Srema.

Borci, komandiri, komandanti i politički komesari IV. Divizije!

Na delu ste pokazali da ne izostajete iza naših najboljih drugova koji se bore u drugim krajevima Jugoslavije. Ponosni smo što se borimo pod vodstvom našeg slavnog Vrhovnog komandanta druga Tita i poru-
čujemo mu, da smo spremni na njegovu zapoved izvršiti svaki zadatak pa bilo to u Slavoniji ili Dalmaciji, Zagorju ili Srbiji, Bosni ii Crnioj Gori. Poručujemo MU, da ćemo časno proueti slavu slavonskih i moslavačkih, zagorskih i sremskih 'boraca širom čitave Jugoslavije.

Obećavamo našem Vrhovnom štabu i Glavnom štabu Hrvatske, obe-
ćavamo našem Vrhovnom komandantu drugu Titu, da ćemo visoko nositi zastavu narodnog oslobođenja širom čitave Jugoslavije do konačnog uni-
štenja fašističkih Okupatora i njihovih domaćih slugu.

**Živeli hrabri borci IV divizije, koji kuju oružje za nove borce i nove
pobede!**

**Živeo vrhovni komandant Narodno-oslobodilačke vojske i partizan-
skih odreda Jugoslavije drug Tito!**

**Živeo Glavni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odre-
da Hrvatske!**

Slava palim borcima za narodno oslobođenje!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar:
Jefto Sašić v. r.

Komandant:
Petar Drapšin v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

111

11.V 1943.

**Naredba Štaba IV divizije NOV Hrvatske svim podređenim jedini-
cama za povlačenje sa dosadašnjih položaja u novoraspoređene baze.**

Pošto je piri završetku evakuacija Voćina,¹ izvršiće jedinice naše divizije povlačenje u dolje navedene baze, radi odmora, lakše ishrane i pranja i čišćenja od ušiju.

1.) XII. brigada:

Bataljonii XII. brigade napustiće svoje dosadašnje položaje² u noći između 11 i 12 ov. mj. u 22 časa i krenuti u pravcu požeške koltline (sektor Kuitjevo-Kamensko, mijenjajući selo prema potrebi).

¹ O akciji na Voćin vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.
² Misli se na položaje oko Voćina. Vidi dok. br. 99.

Ovaj put prevaliti će u nekoliko mahova već prema sposobnosti i mogućnosti boraca za krdtanje.

Na svakom dužem zastanku obavjestiće nas Štab brigade gdje se momentalno nalazi radi održavanja veze.

U požeškoj kotlini pojsješće najprije sela oko Velike. Kroz to vrijeme Stab brigade neka bude u PoljanSkoj.

O svakoj daljnjoj promjeni mjesta boravka izvjestiće nas Stab brigade prije pokreta.

2.) XVI. brigada:

Batalj oni XVI. brigade povući će se sa svojih položaja u isto vrijeme kad i XII. brigada i krenuće u etapama na Bilogoru preko Korenličana. Prvo mjesto Štaba na Bilogori biće u Turčevtić Polju. O svakoj dalnjoj promjeni Štaba poslati izvještaj.

3.) XVII. brigada:

Bataljoni XVII brigade krenuće iz svojih dosadašnjih baza u isto vrijeme kad i XVI. brigada u pravcu Borafca. Jednim bataljonom kontroliraće Pjetlovu Nogu i Ljutoč. Stab brigade nalazi će se na Ljutoču.

4.) XVIII. brigada:

Bataljoni XVIII. brigade uputiće se u baze Pušina-Drenovac. Jednini bataljonom posješće Lom odakle će držati vezu sa bataljonom II. Odreda na Točku, a o⁶im toga kontrOlJiraće cestu Zvečevo-Voćin.

Stab brigade nalaziće se u Drenovcu (kod telefona).

Na nove položaje krenut će u isto vrijeme kad i ostale brigade.

5. Po dolasku u nove baze brigade će se osiguravati daljnjim izviđačkim patrolama i vezati se patrolama sa jedinicama sebi najbližim.

6.) Ovaj Stab nalaziće se do daljnjeg prli Stabu III. Operativne zone.³

Napomena:

a) bataljon XVII. brigade ostaće na Točku, dok onamo ne stigne bataljon II. Odreda iz požeške kotline (Vrhovca),⁴ koji će biti smjesta upućen u pravcu Točka.

b) XVI. i XVII. brigada dostaviće što veću moguću količinu municije XII. brigadi.

c) Komandant minobacačkog divizion³ popuniće sa minama bacače XVI. brigade koja odlazi na Bilogoru, a potom izvršiće pregled zaplenjenog teškog oružja u Ekonomskom odsjeku i kompletirati teške bacače i izvršiti njihov raspored po brigadama. Štabovi brigada kojima se budu dodelili novozaplenjeni bacači izabraće za poslugu najbolje drugove borce i staviti ih na raspoloženje drugu Gosparu.

Štabovi brigada isto tako za ovaj posao staviće na raspoloženje drugu Gosparu potrebno ljudstvo za obavljanje ovih poslova prema tome koliko istom bude potrebno.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

Jefto⁶

Zamjenik komandanta:

M.⁷ Jerković

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

³ Štab III operativne zone nalazio se tada u Leštatu, nedaleko od sela Vučjak.

⁴ Gornji Vrhovci

⁵ Franjo Kofler Gošpar

⁶ Jefto šašić

⁷ Mato Jerković

11. V 1943.

Dopis Ustaškog stožera Velike župe Livac-Zapolje Glavnom ustaškom stanu u Zagrebu kojim se traži upućivanje vojne jedinice u Lipovljane radi osiguranja mjesta od partizana.

Ustaški logor Novska svojim dopisom broj 328 od 3. V. o. g. dostavio nam je dopis slijedećeg sadržaja:

Ustaškom logoru Novska. Od 21. na 22. travnja 1943. došla je jedna grupa partizana u selo Krivaj, gdje su odveli mladiće i to: Stjepan Suja. Horvat Rudolfa, Milanka Rukavinu, Vaclav Pleskota, i Josipa Rajzera. U isto vrijeme oduzeli su krugoval od Stjepana Lolovca i Pere Rukavina. Oduzeli su obćinSkog bika od Stjepan Lilovca i Slavka Nemec. Sve navedeno odveli su u šumu.

U isto vrijeme, odnosno istu noć bili su partizani i u Lipovljanima, gdje su odveli jednu kravu od iseljenog Niemca Franje Pfefer, koja je bila na sačuvanju i uzdržavanju kod izbjeglice Hercegovca Stojana Kordića.

Istu noć odvedena je ili nestala diela familija Stjepana Kotarski, koji se je ranije odmetnuo i Jela Cipar sa svojom kćerkom.

Obzirom na gore navedene nastala je panika među ljudima i narod je ogorčen i ustrašen od partizana. Nastala je i kritika, koja uzima sve više maha, gdje se čuje kako su Lipovljani prepušteni sami sebi i na ovaj način stradavaju pojedinci, a svaki čas priete opasnost ostalim ljudima, koji već većinom ne spavaju kod svojih kuća, a u drugim mjestima imade vojske i previše, dclk u Lipovljanima nema nikakvog osiguranja, a samo kad treba nešto oduzeti onda se dolazi sa osiguranjem u Lipovljane, koji skoro najviše daju i najviše se izvuče za prehranu vojske, kao i prehranu ostalog pučanstva.

Da se ovakovi glasovi uguše potrebno bi bilo poduzeti mjere na mjerodavnim mjestima da se uputi **jedan dio vojske za osiguranje Lipovljana, jer je to i u Državnom interesu**, a ne samo za pojedinca, i ako pojedinci stradavaju, pa da se osigura mjesto i da se narod malo umiri, jer u koliko ostane i dalje ovako, narod će prestati sa poslom i na taj način doći će još do gorjega. Dakle sva promičba je uzalud i nemoguće je istu vršiti dok je ovakovo stanje.

Moli se 'ovo izvješće uzeti u obzir i mjerodavnom mjestu predložiti.

Za Poglavnika i Dom — Spremni!

M. P.

V. d. tabornika:
(Živaljević v.r.)

Dostavlja se priepis gornjeg dopisa radi znanja i postupka.

Za Poglavnika i Dom — Spremni!

Pobočnik za upravu:

IMé v. r.

M. P.

Stožemik:

Ing. Sažunić v. r.

Original u VII, Bgd.

Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

11. V 1943.

Naredba Štaba IV divizije NOVII svim podređenim jedinicama o postupku pozajmljivanja i načinu korištenja privatne imovine.

1.) Pošto su u posljednje vrijeme učestale sve Više i više pritužbe naših pozadinskih vlasti u zloupotrebljavanju privatne imovine (osobito konja i kola) po neovlaštenim drugovima iz naših jedinica koji konje i kola upotrebljavaju najčelšće radi svog ličnog komoditeta, naređujemo svima štabovima brigada da provedu kroz svoje jedinice izdavanje dozvola za pozajmljivanje pomenutih stvari, koje su potrebne našim jedinicama ili borcima pojedincima.

Nitko ne može uzeti, pozajmiti nikakvu privatnu stvar od seljaka, odnosno od Narodno Oslobodilačkih Odbora, tko ne bude snabdjeven ovakvom dozvolom od strane ovog Štaba, Štaba brigade, Štaba bataljona ili komande čete. Samo u hitnim slučajevima, za prevoz ranjenika ili teških bolesnika koji se nemogu kretati, mogu se uzeti potrebna prevozna sredstva i bez dozvole. Ali i u takvim slučajevima dotični drug koji pozajmljuje to sredstvo mora se obratiti na odnosni Narodno Oslobodilački Odbor, koji će ocijeniti tu potrebu i dozvoliti sredstva. Isto tako dotični N. O. O. treba da uzme od pozajmljivača točne podatke (ime i prezime, čin, komandu čete, naziv bataljona i brigade) kako bi ovaj štab mogao to lice povući na odgovornost, ako u redu i na vrijeme ne povрати pozajmljenu stvar.

Sve molbe pojedinaca iz pozadine kao i Narodno Oslobodilačkih Odbora koji budu od ovog Štaba tražili da im se pozajmljena stvar vrati, a ne budu sadržavala gornje podatke o pozajmljivaču, ovaj Štab će te molbe odbiti, jer ih zbog tehničkih razloga ne može riješiti.

Štab III. Operativne Zone izdaće svim pozadinskim vlastima po ovom pitanju potrebna naređenja odnosno obavjest.

2.) Sva lica koja naše jedinice ili štabovi upućuju sa pratnjom ili bez pratnje u Štab III. Operativne Zone,¹ treba ostavljati u Relejnoj stanici u Vučjaku i preko telefona obavijestiti o tom Štab III. Operativne Zone iz relejne stanice Vučjak, a nipošto takva lica upućivati direktno u Štab III. Operativne Zone.-

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Jefto²

Zamjenik komandanta:
M.³ Jerković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 25/1.

¹ Štab se nalazio u Leštatu (stovarište drva), nedaleko od sela Vučjak.

² Jefto šašić

³ Mato Jerković

11. V 1943.

Izveštaj Komande Papučko-krndijskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji, raspoloženju naroda, proslavi Prvog maja, akciji NOO-a za obradu njiva, sjetvi i zbrinjavanju stanovništva u popaljenim selima, o radu obavještajne službe i otkrivanju petokolonaša, o stanju sanitetske službe i uzdizanju bolničarskog kadra i o radu ćelija KP i SKOJ-a.

Politička situacija se znatno popravila, moral kod naroda sve više raste, naročito od kako su naše jedinice zarobile domobrane kod Vučjaka¹ i razbile neprijateljsku ofanzivu.² Pad Voćina³ stvorio je još bolje raspoloženje. Narod je sa velikim interesovanjem pratio tok borbe i mnogi su bojali se da neće banda odbiti napad. Sve više dolazi do izražaja ljubav na spram Narodno-oslobod. vojske, naročito za vrijeme borbi. Usporedo sa Vojnim akcijama populariziranjem uspjeha naše N.O.V. i pojačanim političkim radom podigao se moral u narodu. Razni kolebljivci i burgijaši su uvukli rogove, te istim je olakšan rad organizacioni i politički. Rad pete kolone jeste sve slabiji usljed čišćenja i što se za vrijeme reakcije banda otiselila iz ovih sela.⁴

Narodno-oslobod. odbori k'oji prvih dana nakon reakcije nisu se snašli kao najveći uzrok bio je taj, što su li u starim odborima sjedili razni špekulanti i burgijaši. Međutim, Narodno-oslob. odbori su sve više dolazili do izražaja kao narodna vlast. Odbori koji su izabrani na izborima pročišćeni su od raznih oportunističkih elemenata, a i oni koji su se uvukli rasrinkani su za vrijeme reakcije.

Danas nakon palenja i pljačkanja sela odbori imaju pune ruke posla. Briga koju su pokazali zadnjih dana, naročito po pitanju sjetve, narod sve više voli N.O.O., jer se oni brinu za pogorele, a naročito za one čiji su drugovi u partizanima. Izbor kandidata za N.O.O. je proglašen s tim, da su u svim selima održani sastanci i u kojima se našlo po koji špekulant i koji se nisu pokazali za vrijeme reakcije dosljedni izbačeni su, a na mjesto njih narod je izabrao druge. Tako su formirana dva općinska, jer je Voćin bio zauzet, te su izabrani kandidati iz voćinske općine, pniklj učeni općini Drenovac. Pósto je pao Voćin, pristupiti ćemo odmah uspostavljanju općinskog N.O.O.-a Voćin. Od izabranih kandidata Sreski narod, osi ob od. odbor³ je uspostavljen koji broji 12 članova, i izabran je uži odbor od 4 člana, koji zasjeda u Drenovcu.⁸ Broj članova S.N.O.O će se povećati, pošto će se koptiralti još drugovi predstavnici sa neoslobođenog teritorija.

Održali smo sastanak, na kojima su bili prisutni svi odbornici iz Slatinskog sreza, na kojem je bio prisutan i sekretar S.K. Slatina.⁷

Na sastanku se raspravljalo, o svim aktuelnim problemima, političkim i ekonomskim, o učvršćenju N.O.O-a i data je uputa za daljnji rad N.O.O-a.

1 Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51, 56, 65 i 72.

2 Misli se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br.

3 Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

4 Radi se o preseljenju ustaških i oficirskih skupine. Vid dok. br. 134, 140 i 144.

5 Kotarski NOO Podravska Slatina.

6 Slatinski Drenovac

7 Kotarski komitet KPH Podravska Slatina.

21, 22, 23, 27, 31,40,47 i

porodica, kao i pripadnika Njemačke narodne

53.

260

Održan je sastanak u selu Gjurčici, na komu se naročito pod vuklo protu-narodni špekulantski rad raznih elemenata, raznih burgijaša i rova-roša. Stanje u istomu selu zahtjevalo je, da se takav sastanak održi, jer je bilo nekoliko bremzera koji su kočili ceo rad.

Stanje u Slatinskom srezu jeste mnogo lošije od Nasičkog sreza, te smo sve naše raspoložive snage upotrebili u ovom srezu, kako bi ga organizaciono učvrstili i politički podigli.

Politički raid u stražama, radionicama, bolnicama i radnim grupama se znatno povećao. Održavaju se sastanci, časovi kriltike čitaju se letci i radio izvještaji, proučava se Partizan br. 9.⁸ Pristupilo se planskom političkom radu, određene su teme, koje se moraju proučiti za određeno¹ vrijeme, te za isto je odštampan i potreban materijal. U nekim stražama formirane su zidne novine.

Održan je bolničarski kurs na komu je bilo 13 drugarica. Održana su im politička predavanja i to: O uzrocima propasti Jugoslavije, o Ulozi Komunističke partije, Postanak partizanskih odreda i razvitak Narod, oslobod. borbe, O izdajicama našega naroda, O izbjegličkoj vladi, ustašama i četnicima o Skoju, U.S.A.O.J. i A.F.Ž-u, o ulozi Crvene armije i Sovjetskog Saveza u Narod, oslobod. borbi, Značaj bolničarske službe u Narod, oslobod. borbi i kakvi su njihovi zadatci.

Održana je proslava 1. Maja na dva mjesta i to u Drenovcu i u Meljanima. Na svakom zboru prisustvovalo je oko 120 drugova i drugarica od kojih je 70% bilo omladine. Odziv za proslavu bio je vrlo slab, usljed toga, što se slabo politički pripremilo, i što je narod, pošto je bilo lijepo vrijeme radio na njivama. Narod koji je došao, došao je pod zastavama narodnim sa petokrakom zvijezdom i sa ispisanim transparentima. Samo raspoloženje bilo je dosta dobro. Nakon zbora, na kome su govorili drugovi ispred omladine, ispred žena i ispred K. P. nastavila se pjesma i kolo. Pjevale su se naše pjesme, a naročito one koje je narod sam spjevao partizanima.

Na zboru u Meljanima dolšlo je do izražaja pjesma u kojoj se ocrtava ljubav na sprama prvim borcima, koji su dolazili u sela. Pjevalo se mnogo o drugu Dušku,⁹ Gašparu¹⁰ i o onoj maloj grupici koja se kretala prvih dana.

Uoči Prvoga Maja bili su zapaljeni kresovi na visovima, ispisane i izvjesite parole.

Obavještajna služba se znatno poboljšala, stvorene su mreže, neki su petokolonaši hapšeni, dok su neki sumnjivci stavljeni pod pasku. Pojava dezertara koja je bila dosta velika, likvidirana je skoro potpuno. U glavnom vrši se čišćenje.

Veze koje su bile vrlo slabe i kao glavni nedostatak, znatno su se popravile. Veza između civilne i vojne vlasti jeste čvršća, ali ni izdaleka zadovoljavajuća. Još uvijek se stavlja pred nas što više pomoći N.O.O-e učvrstiti ih organizaciono, politički izdići, kako bi mogli samostalno izvršavati zadatke koji su im postavljeni.

⁸ Slavonski partizan, br. 9. Vidi dok. br. 108, objašnjenje 2.

⁹ Dušan Brkić

¹⁰ Karlo Mrazović

Sanitetsko pitanje, jeste jedno od najbolnijih pitanja. Još do sada nismo uspjeli, da snabdijemo bolnice sa raznovrsnom hranom i sanitetskim materijalom. Pristupilo se skupljanju sanitetskog materijala, te se nešto skupilo, ali ni izdaleka, da bi podmirilo potrebe. Napravljeni su dezinfektori, tako da sada svaka bolnica ima za svoju potrebu. Kupatilo ima u bolnici broj 10, dok u ostalima za sada još nema. Nastojati ćemo da što prije uspostavimo i u drugima.

Općenita ocjena: od zadnjeg izvještaja okrenilo se je velikim korakom napred, a to je od tuda, što se na oslobođenom teritoriju kretalo više političkih radnika. Politička organizacija još uvijek nije zadovoljila anti-fašističke organizacije A. F. Ž. i U. S. A. O. J. koje još organizaciono nisu učvršćene, a na vrlo niskom i političkom i kulturnom nivou.

Borba proti petokolonaša još uvijek je ozbiljno pitanje. Zadnjih dana počeli su i neki H. S. S. u Našičkom srezu da rovere. Neki od njih već su u našim rukama.

Odnos Srba i Hrvata nije zadovoljavajući. Upornim radom stanje će se popraviti.

Partijski izvještaj: Sada na našem području imamo 5 partijskih jedinica ukupno 30 članova K. P. Od toga imade 8 članova bolesnih drugova, koji zajedno sa drugovima iz bolnice sačinjavaju partijsku jedinicu. Partijske jedinice sastaju se dva put nedeljno. Na jednomu sastanku pretresaju se sva organizaciona pitanja, a na drugom proučavanje materijala. Proučava se Proleter. Izgradnja partijaca je dosta niska. To su partijci koji su postali partijci u Narodno-oslobod. borbi, ali su vrlo odani, hoće da uče, te će moći da svladaju sve nedostatke.

Formirane su dvije kandidatske grupe, ukupno 12 članova. Proučavaju također Proleter.¹¹ Partijske jedinice imaju raspored rada, tako je svaki drug zadužen sa jednim sektorom.

Skojevske jedinice Imamo dve sa ukupno 23 člana. I to jedna u Drenovcu i jedna u bolnici broj 5.

Skojevci proučavaju razni materijal: Partizan br. 9 i brošuru: Savez Komunističke-Omladine Jugoslavije.¹²

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

M. P.

Pomoćnik:
Franjo Serbić

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 144.

115

12.V 1943.

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o proslavi Prvog maja i raspoloženju naroda, o organizaciji i aktivnosti partizanskih straža i o stanju intendantske, sanitetske, obavještajne i informativne službe.

Dostavljamo vam desetodnevni izvještaj za vrijeme od 1 do 10 maja o. g. sa molbom na znanje.

¹¹ Vidi dok. br. 25, objašnjenje 12.

¹² Puni naziv brošure glasi: SKOJ i USAOJ. Izdao Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju početkom 1943. godine.

Komandni sastav ove Komande sastoji se iz komandanta Područja, pomoćnika komandanta Područja, zamjenika komandanta Područja, obavještajnog i informativnog oficira. Toj Komandi područja dodijeljeni su na rad referent saniteta, intendant, vojni instruktor, vojni kontrolor, te dvije piisarničke sile. Pri Komandi područja nalazi se straža u jačini od 20 stražara i kurira.

Komandant područja održao je sastanak dne 1 maja u selu Jasenašu, prigodom proslave Prvog Maja. Na tom sam mitingu govorio ispred Komande područja u ime N. O. V. U svom sam govoru najveću važnost obratio ekonomskom stanju i potrebama naše N. O. V. Na tom je mitingu, koji je bio odlično posjećen, bilo i naroda iz neoslobođenih sela, kao na pr. iz Pčelica, Trapinske itd. Uspjeh je bio vanredan, što se očitovalo u mnogim dobrovoljnim priložima, koje smo nakon toga dobili iz tih sela. Raspoloženje naroda je na vrlo Visokom stepenu, te se pokazuje velika privrženost N. O. B. i ljubav za N. O. V. U selu Bukovoj održan je dne 4 o. m. miting, koji je bio prvi miting u tom selu, a komandant ovoga Područja bio je jedini govornik. Narod toga sela bio je u prvi mah dosta zaplašen, ali se je u tom hrvatskom selu nakon održanog mitinga pokazalo veliko oduševljenje, te je jedan od prisutnih seljaka smjesta predao jedan spremljeni karabin sa oko 400 metaka. Svi su prisutni obećali dobrovoljne priloge u prikupljanju hrane i inim potrepsčinama. Naročito su izrazili želju da partizani što više posjećuju to selo.

U Đakovcu sam održao miting na kojem je bio prisutan narod iz sela Đakovca, Turčević Polja i Munije. Odaziv je bio vrlo velik, te je uspjeh bio vrlo dobar. Na tom je mitingu naročito naglašena važnost ekonomske suradnje naših sela sa N. O. V. i to obzirom na prevažan je hrane za Slavoniju. Odaziv za dobrovoljne priloge i prevoz hrane u Slavoniju je vrlo dobar, te se taj rad uredno odvija. U nedelju dne 9 o. m. sazvaio isarn sastanak sviju područnih N. O. O.-a uz prisustvo općinskih i sreskih N. O. O.-a, kojom prilikom sam im dao uputstva o suradnji vojnih vlasti u pozadini sa N. O. O.-ima i riješio nekoliko aktuelnih pitanja. Naročitu važnost obratili smo na tom sastanku obrađivanju zemljišta i organizaciji tog rada. Na tom smo sastanku postigli vidno zbliženje članova ove Komande sa N. O. O.-ima. Glavnu brigu u svom radu posvećujemo organizaciji same Komande, osobito u administrativnom pogledu i u ekonomskom radu, koji je na tom sektoru od vanredne važnosti. Da bi mogli rad na tom Području bolje organizirati, bezuvjetno bi bilo potrebno da uredimo dva ekonomska sektora, no to još nismo mogli provesti, jer nemamo na raspoloženju drugova, koji bi bili sposobni za intendante. Isto tako se osjeća na svakom koraku pomanjkanje političkog instruktora.¹ Svojim posebnim dopisom tražili smo već od naslova da nam dodijeli drugove, koji bi preuzeli te dužnosti.

Tokom ovoga tjedna preseliti će se ova Komanda u nove prostorije sagrađene u šikari kraj Male Dabčice.

Rad postaja partizanskih straža.

Proveli smo pregrupaciju partizanskih straža, tako da je sastav pojedinih straža sada u vojničkom pogledu donekle odgovarajući.

U Jasenašu smo formirali jednu partizansku stražu, tako da sada na ovom Području imademo 4 postaja partizanskih straža i to u Šibeniku, Vel.

¹ Ivan Kocap

Peratovici, Turčević Polju i Jasenašu. Postaju u Jasenašu formirali smo iz ljudstva Bilogorske čete I. odreda, koja je bila stavljena na 'raspoloženje ovoj Komandi po naslovu. Iz te smo čete nadopunili brojno stanje onih postaja iz kojih smo stražare uputili u operativne jedinice IV. divizije, jer su ovi bili iz tih jedinica. Od Ostatka te Bilogorske čete osnovali smo udarnu grupu, koja sada broji 15 drugova pod komandom druga Ilije Bižića-Jelena, kao udarnu četu Bilogorskog Područja. Zadatak te udarne čete su u prvom redu akcije ekonomske važnosti, te je lista u tom smjeru već počela djelovati, u zajednici sa postajama partizanskih straža, kao i u suradnji sa terenskim vodom KK Bjelovar. Tako je izvršena i akcija u neprijateljskom uporištu Grubišno Polje, koju je organizirala drugarica Ljuba Pejnović, članica A. F. Zna, te je ujedno bila i vodič našim drugovima. Ta je akcija izvršena sa dobrim uspjehom. Do borbe sa neprijateljem nije došlo, jer je isti tek prilikom povlačenja naših drugova iz sela, pred samu zoru, posao u napad za njima, te ih je si jedio do Stanovitog mjesta naše oslobođene teritorije, gdje je odbijen od drugova koji su bili u toj akciji. U ovoj je akciji kao i u drugim manjim akcijama koje su izvršile pojedne partizanske straže, kao i udarna četa Bilogorskog područja, dobili smo mnogo rogovatog blaga, konja, kola, živežnih namirnica, posteljine i posuda. Partizanska straža u Jasenašu je prilikom jedne takove akcije u selu Borovoj trebala uhapsiti 5 ustaša, ali im to nije uspjelo nego su samo dvojicu teže ranili, a trećem je izbilo oko. U akciji u Grubišnom Polju uhvaćeni su tri bandita, koji su dopraćeni u ovu Komandu, gdje će im suditi vojni, sud. Prilikom same akcije ubijena je jedna žena, koja na poziv stražara nije htjela stati, nego je potrčala u pravcu neprijatelja.

Aktuelno bi bilo da se smjeni jedan komandir straže i to onaj u Šibeniku, koji ne odgovara toj dužnosti. Isto tako nema niti jedne od postaja partizanskih straža sposobnog zamjenika komandira, koji bi politički djelovao. Vojnički nadzor nad partizanskim stražama vrši vojni instruktor Komande područja, kao i vojni kontrolor, koji organizira i predvodi akcije tih stražara i udarne čete Bilogorskog područja. Bilo bi svakako neophodno da udarna četa bude povećana i na jačinu maloga bataljona, sa automatskim oružjem, jer imade na sektoru ovog Područja vanrednih mogućnosti za akcije, naročito ekonomske važnosti, što se sa 15 drugova naoružanih samo puškama vrlo teško ispunjava. Svakako bi bilo potrebno da osim oružja dobijemo i sposobnih boraca za tu četvu, a i odgovarajućeg polit, komesara.

Sve drugove koji se nalaze na ovom Području na bolovanju, pozvali smo u ovu Komandu, te o njima vodimo stalni nadzor i evidenciju. Drugovima iz operativnih jedinica dajemo produženje bolovanja samo na temelju nalaza referenta saniteta ili nastavnika bolničarskog tečaja. Imade još stanoviti broj drugova koji se još nisu javili, no u najkraćem roku ćemo i njih evidentirati. U pogledu borujućih partizana na tom Području obavjestili smo štab IV. divizije o našem postupku prema istima, tj. zatražili smo od štaba divizije da se nikoga ne pušta na odsustvo bez propusnice, a niti sa oružjem, jer mnogi drugovi zlorabljuju oružje te prave po selima izgrede. Naglasili smo da ćemo svakog druga koji bude zatečen bez propusnice svoje jedinice uputiti smjesta u istu, te ga razoružati. Isto tako ćemo razoružati svakog onog koji bude na bolovanju sa propusnicom u kojoj ne bude naznačeno da nosi sa sobom ružje, jer ćemo samo na taj

način spriječiti izgrede i dezerterstva. Za oduzeto oružje izdati ćemo dotičnim drugovima pismenu potvrdu, a upotrebiti ga za naše potrebe s time da stoji štabu divizije kod nas na raspoloženju. Drugove koji budu bolesni, zadržati ćemo u ovdašnjim ambulantama na liječenju, te ih onda uputiti u jedinicu.

Političko stanje: Raspoloženje naroda prema N.O.B. je dobro, što se očituje u mnogobrojnim dobrovoljnim priložima, te svaka akcija za sakupljanje nailazi na lijep odaziv. Sama mobilizacija za N.O.V. nije bila politički dovoljno pripremljena, te danomice primamo molbe od N.O.O.-a, da pojedince oslobodimo vojne dužnosti. Sve molbe koje se odnose na oslobađanje drugova, koji pripadaju operativnim jedinicama odbijamo, osim u slučajevima koje smatramo opravdanim, te ove molbe prosljeđujemo na nadležni štab.

Ekonomsko stanje: Kako smo već napred naveli najviše nam nedostaju sposobni intendant i za ekonomske sektore, uslijed čega je intendantura Područja preopterećena. Budući da na tom sektoru imade još stanovite količine neizvršenog žita, to smo poduzeli sve potrebno da se ta vršidba obavi, te je sa tim radom već otpočeto. Isto tako smo na temelju naredbe Vrhovnog Štaba odštampane u »Dnevnim vijestima« prišli formiranju Komisija za sjetvu u suradnji sa sreskim N.O.O.-om.

Poduzeto je sve potrebno za izgradnju suhoputnih stanica, kojoj će se tokom sljedećih dana prići. Svu hranu koja ide za Slavoniju za ishranu operativnih jedinica šaljem I. ekonomskom sektoru u Gor. Borcima.

Na naše traženje da nam se sa strane ekonomskog odsjeka pošalje nekoliko stručnjaka za obrtničke radione nismo mogli još nikoga, dobiti. Molimo sitoga i ovom prilikom da se to što prije učini. Istovremeno zadužili smo sve naše veze sa nabavkom materijala za uređenje obrtničkih radiona, koje kanimo u najkraćem roku ustrojiti. Naglašujemo ponovno da će se ekonomsko -stanje ovog Područja tek onda razviti, kada ćemo urediti ekonomske sektore, za ikoje su nam neophodno potrebna dva iskusna i sposobna intendant, koje smo također već u nekoliko navrata tražili.

Stanje sanitetske službe: Izgradnja ambulanta i bunkera kod istih napreduje. Obskrba i stanje bolesnika u ambulantama je zadovoljavajuće. U nekoliko navrata uspjeli smo nabaviti manje količine lijekova za potrebe ovdašnjih ambulanta, te smo uspostavili i veze za daljnje nabavke sanitetskog materijala. Izvještaj od bolnice br. 3 nismo primili.

Obavještajna služba: Na tom polju treba još mnogo raditi, jer niti straže, a niti N.O.O-i još nemadu pravu sliku o važnosti i radu obavještajne službe.

Informativna služba: Uspjelo nam je do sada uspostaviti nekoliko dobrih veza sa neprijateljskim uporištima, koje obećavaju dobre rezultate. Kako je drug informativni oficir stigao u ovu Komandu tek 3 o. m. to je za to vrijeme pokazao razmjerno doista uspjeha.

Služba veze: je organizirana, ali ne sa posebnim relejnim stanicama, nego su tu dužnost preuzele postaje partizanskih straža, koje će na tom radu moći potpuno zadovoljiti. Sa nadzorom nad tom službom veze zadužen je vojni instruktor ovog Područja.

Finansijalno stanje: Raspoložemo sa vrlo slabim sredstvima. Sva gotovina je oko Kn. 4.000.—, što je prema potrebama koje imademo, pogotovo u

sanitetskom materijalu i materijalu za radione koje formiramo¹, daleko premalo.

Detaljne izvještaje © političkom radu, te ekonomskom, sanitetskom, obavještajnom i informativnom dostavljaju drugovi koji su zaduženi po toj granii.

Prilažemo spisak naoružanja i brojnog stanja ovog Područja.

Molimo da se gornji izvještaj primi na znanje.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HS, Slav. Brod, K 21/1.

M. P.

Komandant:
Mirko Obrić, v.r.

116

12. V 1943.

Dopis nadstojnika Glavnog ureda Njemačke narodne skupine Ministarstva narodnog gospodarstva NDH o zapostavljanju pripadnika Skupine (u odnosu na hrvatsko stanovništvo) u pogledu otkupa hrane i stoke, ometanju nakupnog rada »Agrarije«, postavljanju povjerenika kod njemačkih poduzeća i u privilegiranju Zemproa.

Glavnom uredu čast je podastrijeti Vam, vrlo poštovani Gospodine Ministre,¹ prikaz zapostavljanja pripadnika Njemačke Narodne Skupine.

Nijemci, sinovi ove zemlje, ne traže nekakvo isticanje njihovog rada ili nagrade, oni čine svoju dužnost. Ali ako se nastavi nažalost sve veće zapostavljen je Njemačke Narodne Skupine, treba se bojati da će pojedini pripadnici Njemačke Narodne Skupine popuštati u predanom i samoprije-gornom vršenju dužnosti.

Neka činjenice govore:

I.) Predaja kukuruza u okružju Vinkovci:

M j e s t o :	Sadeno jutara		Predano kg.	
	Nijemci:	Hrvati :	od Nijemaca:	od Hrvata:
1. O r o l i k	337 iut. •	349 jut.	138.809 kg.	48.656 kg.
2. Privi aka	130 ⁵⁵	1170 „	35.732 ⁵⁵	119.664 „
3. Sol j ani	39 ⁵⁵	1053 „	7.000	133.000 „
4. Tovarnik	431 ⁵⁵	1569 „	287.200 ? ⁵	383.678 „
5. Babska Novak	327 ⁵⁵	623 „	132.300 ⁵⁵	130.000 „
6. Ilača	695 ⁵⁵	780 „	335.000 ⁵⁵	325.000 „
7. Sotin	625 ⁵⁵	382	402.000 ⁵⁵	125.000 „
8. Nuštar	216 ⁵⁵	290 „	32.658	44.568 „
9. Jarmin	900 ⁵⁵	⁵⁵	75.400 ⁵⁵	⁵⁵
10. Bogdanovci	196 ⁵⁵	390 „	97.824 ⁵⁵	102.400 „
11. Opatovac	84 ⁵⁵	396 „	45.200 ¹⁵	196.800 „
12. SI. Samac	17 ⁵⁵	388 „	3.500 ^{55*}	66.000 „

¹ Dopis je upućen ministru Narodnog gospodarstva dr inž. Josipu Balenu.

II.) Predaja kukuruza u Čeriću:

U Ceriiću živi 47%o Hrvata, ostatak Nijemci:	Nijemci u klipu kg u zrnu kg:		Hrvati u klipu kg iu zrnu kg:	
do 23. 3. 43	4669 kg	18.632 kg	5615 kg	4670 kg
rekvirirano 23. 3. 43		6.602 kg		40 kg
ukupno:	4669 kg	25.234 kg	5615 kg	4710 kg

III.) Predaja kukuruza Veliškovci:

Veliškovci u kojima Hrvati posjeduju 25% a Nijemci 75% površine trebalo je predati 150 q kukuruza. Nijemci su dali 75 q, Hrvati 2 q. Prilikom ponovne rekvizicije dali su Nijemci još 36 q, Hrvati 5 q. Po ključu predaje imali su Nijemci predavati 112,5 q, a predali su defacto 102 q, a Hrvati 37,5 q a predali su defacto 7 a.

IV.) Prisilan odkup goveda i svinja:

M j e s t o	Postotak Nijemci:	Nijemci predali	Hrvati predali	Nijemci predali	Hrvati predali
		g o v e d a		s v i n j e	
Sotin	66%	21	3	179	12
Retkovci	10%	li	4	3	20
Tovarnik	20%	15	15	3	43
Nuštatr	35%	4	1	74	12
Orolik	36%	9	5	34	64
Berak	62%	22	8	28	21
Lovaš	40%	32	17	119	87
Jankovci	20%	20	6	12	25
Svinjar evci	46%	8	5	33	23
Bogdanovci	20%	2	3	2	1
Vođino!	25%	13	9	12	10
Andrijaševci	17%	12	45	23	57

V.) Pojedini slučajevi rekviriranja:

Nabrajanje svih nekorektnosti kod postupka rekviriranja prekoračilo bi okvir ovog prikaza. Iz nepreglednog niza nepravednosti neka je dozvoljeno ukazati samo na očigledne pogreške, koje se bez naročitog truda mogu popraviti. Radi se nadme o rekviriranju u mjestima ugroženih od partizana.

Stanovnici takvih mjesta napušteni su od državne zaštite i prepušteni milosti i nemilosti partizana, i moraju čuvati glavu i imovinu kako sami znaju. Poznato je da naročito u Slavoniji, partizani napadaju u prvom redu Nijemce, da se prvo domognu što bogatijeg plijena, drugo da siju razdor između Hrvata i treće da se kao narodni borci umile Hrvatima seljacima.

Razumljivo da s takvim ljudlima treba najopreznije postupati, kad se njihovo mjesto oslobodi od partizanske opasnosti, a ne postupati kao

recimo u Buđanici, gdje je činovnik Sercar, opunomoćnik Ministarstva Narodnog Gospodarstva kao šef komisije plienio sve količine sakritog žita iako su svi ljudi na pitanje, da li imaju nešto sakriveno, odgovorili, da imaju i to radi partizana i pokazali najspremnije mjesto skrovišta. Tako je ta komisija oduzela Josipu Lukaču iz Budamce 12. 4. 1943 550 kg pšenice ili Ivanu Hauptmannu iz Budamice 9. 4. 1943 500 kg pšenice i 74 kg graha iako su ti ljudi udovoljili već davno svojim predajnim dužnostima.

Tako se postupa sa ljudima, koje unatoč svoje od partizana tako ugrožene egzistencije, pozitivno vrše svoju dužnost.

VI.) Smetan je nakupnog rada »Agrarije« — Virovitica:

Komisija Ministarstva Narodnog Gospodarstva čini Virovitičkoj nakupnoj postaji Agrarije potpuno nepotrebne poteškoće, kako to proizlazi iz priloženog dopisa, dopisa same komisije od 11. 4. 1943.

VII.) Postavljenje povjerenika kod njemačkog poduzeća.

Zajednica za mljekarstvo postavlja kod mljekarstva Josipa Martinčevića u Vel. Grđevcu Gosp. Antuna Troščana to jest, povjerenika konkurentnoga mljekarskog poduzeća.

Martinčević, Mlekarska zadruga, Vel. Grđevac, Mljekarstva Dukčević i Udbinac stoje već više od godinu dana u borbi za pravednu razdiobu nakupnog područja. Zajednica za mljekarstvo obaviješćuje Glavni ured, (broj: Fig. 303 od 27. 4. 1943) da će se to pitanje urediti, čim se prilike srede, a bez obavijesti postavlja ujedno kod njemačke tvrtke povjerenika-konkurenta da bi taj mogao upravljati s tvrtkom Martinčević na liniji svoga probitka.

VIII.) Razkomađanje rajona:

Njemačkoj mljekarskoj zadrugi Brčko dodjeljuje Zajednica za mljekarstvo 1. 3. 1943 kao nakupno područje: Rajevo-Selo, Posavski Podgajci, Gunju, Gjurići, Račinovci i Brčko, te polovinu občine Drenovci.

Tu odluku mijenja samovoljno Povjerenstvo Zajednice za mljekarstvo u Đakovu, 30. 3. 1943 svojim dopisom broj 35/43 dodjeljujući neke občine mljekari Schwager, Drenovdi kao izključivi rajon, tako da će umjesto plodnog rada doći do stalnih svađa.

IX.) Kupnja podržavljenog imetka:

Taj predmet, pretstavlja veoma bolno pitanje. Nije moguće doći do plodne saradnje, nego izgleda, da je problem postavljen na bazi da treba spriječavati »Germanizaciju hrvatskog priroda«. Budući da je prodaja trgovačkih poduzeća po Hrv. Napredku i Hrv. Radisi već skoro svršena, te su opravdane ponude pripadnika Njemačke Narodne Skupine uzete samo u iznimnim slučajevima u obzir, to postoji opasnost, da se kod prodaje nekretnina i veleobrtnih poduzeća neće njemačke želje uzeti u obzir, potrebno je pitanje razmotriti onako kako to državnim probitcima najbolje odgovara, a ne tretirati Nijemce, sinove iste zemlje kao neku nepoželjnu manjinu. O tomu slijedi prijedlog niže.

X.) Izmjena dobara:

Uvriježio se običaj, da je »Zempro«² ovlašten na »trampu«, a »Agrarija«,³ ne. Ako se uzima u obzir, da je »Agrarija« obuhvatila 40% sveu-

² Ured za zemaljski promet.

³ »Agrarija« — centralna njemačka nabavijačko-prodajna zadruga.

kupnog kvantuma predaje,⁴ nije niti opravdano niti oportuno, da se »Agrarija« liši najjačeg sredstva prikupa, jer bi »Agrarija« po svojoj prilici dala još bolje rezultate da se može ona služiti izmjenom robe.

Iz svih postupaka, koji su samo pojedini primjeri⁵ zapostavljanja proizlazi nužna potreba promjene.

Glavnom uredu zato je čast predložiti slijedeće mjere:

- 1.) U mjestima gdje žive Nijemci neće se provesti odkup ili oduzimanje blaga ili zemaljskih proizvoda bez prisutnosti vođe njemačkih seljaka. (Ortsbauemführera).
- 2.) Sva pitanja zajednica u kojima su zanimani ili pogođeni pripadnici Njemačke Narodne Skupine riješavati će se u suradnji s Glavnim uredom.
- 3.) U pitanju podržavljenog imetka imala bi se ustanoviti kvota za prodaju razpoloživih veleobrta, nekretnina za pripadnike Njemačke Narodne Skupine koja se temelji na pripadnoj snazi te zajednice. Osnovalo bi se poduzeće pod nadzorom ovog Glavnog ureda, koje bi preuzelo i platilo slično kao Radiša i NapredaJk ukupni njemački udio od države, a razdijelilo bi ga onim pripadnicima Njemačke Narodne Skupine koji zato najbolje moralno i prirodno odgovaraju.
- 4.) Da se »Agrarija« u pogledu izmjene robe izjednači sa »Zemprom«.

Za Dom spremni!
Heil Hitler:
v. r. Gasteiger⁶
nadstojnik Glavnog ureda

Kopija originala u HIS, Slav. Brod, K 15/11

12. V 1943.

Izvještaj Štaba IV divizije NOV Hrvatske o postignutim rezultatima napada na Voćin.

Dragi drugovi!¹

Šaljemo vam rezultate naše uspjele akcije na Voćin² izvedene od 8. V. 1943 do 9. V. 1943 (kroz 24 sata žestoke borbe sa najboljom Pavelićevom vojakom združencima I. Gorskog Zdruga);

Zarobljeno: 180 neprijateljskih vojnika i 4 oficira.

Ubijeno: 60 neprijateljskih vojnika.

Ranjeno: preko 100 neprijateljskih vojnika.

⁴ Vidi dok. br. 13.
⁵ Već od prvih dana uspostave NDH dolazilo je između ustaša i pripadnika Njemačke narodne skupine do nesuglasica i sporova oko podjele imovine oduzete od Židova i Srba interniranih u logore. Ustaške vlasti su izbjegavale da pojedinim Nijemcima prodaju napuštene židovske i srpske kuće i trgovačke radnje, pa je zbog toga vodstvo Njemačke narodne skupine upućivalo niz predstavki hrvatskoj vladi i A. Faveliću. Da bi se ti sporovi na neki način riješili, Pavelić 1943. god. daruje Njemačkoj narodnoj skupini dvije kuće u Zagrebu, u Osijeku 4 kuće, židovski hram i Srpski dom, a u Zemunu židovski hram. Podaci o tome u Historijskom arhivu Osijek, Partijski odjel.
⁶ Ferdinand Gasteiger (Gastajger)
¹ Izvještaj je vjerovatno upućen štabu III operativne zone.
² Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110 i 145.

Od oružja uhvaćeno: 2 brdska topa 65 mm., 4 teških minobacača, 1 laki minobacač, 4 teška mitraljeza, 14 puškomitraljeza, 5 ručnih mitraljeza, 150 karabina, 1.000 granata za brdske topove, preko 700 mina za teške minobacače, oko 200 mina za laki minobacač, 150.000 puščanih metaka, 70 konja teglećih, tovamih i jahaćih, čitavu bojnu i trupnu komoru, kancelariju sa povjerljivim aktama, te mnogo ostalog ratnog materijala i prehrambenih artikala.

Poslije likvidacije Voćina vodila se na zasjedama još dva dana borba dok je izvršena evakuacija plijena.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
si. odsutan

Zamjenik komandanta:
M.³ Jerković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

12. V 1943.

Izvještaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske političkom komesaru III operativne zone o radu na političkom i kulturno-prosvjetnom uzdizanju boraca, proslavi Prvog maja, radu Agitpropa, o moralu i visokoj političkoj svijesti boraca i o zdravstveno-socijalnom stanju partizana u vremenu od 2. do 12. maja 1943. godine.

I. OPCI PREGLED:

U ovoj rubrici polit, komesari¹ bataljona govore o slabijem političkom radu u posljednje vrijeme do čega je došlo zbog toga što su neki drugovi politički komesari i delegati obolili, neki su otišli u novoformirani 3 bataljon,² dok je jedan otišao na kurs.

Tako na primjer u 1 bataljonu je djelomično bio politički rad zaostao i za to što ta jedinica stalno je držala položaj na Točku³ i kroz sve vrijeme padala je kiša, tako da je rad bio jako otežan. Unatoč svemu rad nije sasvim zanemaren, radilo se koliko se moglo.

Opće stanje u 2 bataljonu mnogo se popravlja 'iz izvještaja polit, komesara bataljona vidi se da rad u toj jedinici svakim danom postaje sve sređeniji. Tako je u tom bataljonu počelo sada da se posvećuje mnogo pažnje kulturno-prosvjetnom radu koji je do sada bio sllab. Organizovane su usmene novine. Pristupa se organizovanju tamburaškog zbora. Ujedno su drugovi partizani pozvani da uzmu puno učešća u dopisništvu, kao i u pisanju raznih članaka, pjesama i recitacija.

U 3 bataljonu stanje političkog rada popravlja se. Izvještaj govori o tome da se u bataljonu nalazi veliki broj novaka kojima su još uvijek nepoznati svi naši neprijatelji kao ni naši ciljevi borbe. Pojačanim politič-

³ Mato Jerković
¹ U to vrijeme dužnost politkomesara I bataljona vršio je Slavko Medunić, a II bataljona Žarko Cortan.
² Misli se na bataljon koji je ušao u sastav novoformirane XXI NO brigade.
³ Jedinica je držala položaj za vrijeme napada na Voćin. Vidi dok. br. 99.

kim i kulturno-prosvjetnim radom nastoji se, drugovima novcima prikazati naše ciljeve borbe kao i raskrinkati naše neprijatelje.

Ovo isto vrijedi općenito za sve jedinice, u svim jedinicama imamo najveći dio novomobilisanih drugova. Sve svoje snage bacili smo na to da bi novim drugovima objasnili neophodnu potrebu oružane borbe protiv okupatora i njegovih slugu. Tako sam u jednom razgovoru s jednim drugom novakom opazio da isti ima potpuno pogrešno mišljenje o ciljevima naše borbe. Tako mi je na pr. on kazao kako- je u posljednjoj akciji na jednu pustaru primjetio da mi ne uzimamo od siromaka već da se borimo protiv gospode i slično. Ja sam mu objasnio naš stav u današnjoj narodno-oslobodilačkoj borbi i kazao mu, da se mi ne borimo danas protiv staleža ili klasa, već da je naš glavni cilj danas, da istjeramo okupatora iz zemlje i omogućimo našem narodu slobodan izbor svojih vlasti.

II. RAD U BATALJONIMA

1 bataljon:

1. četa: Održala je tri sastanka i to: 2. V. 1943. održan je četni sastanak na kome je pročitao radio izvještaj po kome se razvila diskusija o uspjesima naše narodno-oslobodilačke vojske i naših saveznika.

4. V. 1943. održana je četna kritika na kojoj su drugovi kritikovali nepravilno vršenje dužnosti pojedinih drugova.

6. V. 1943. održan je sastanak, sa četama na kome je prorađen referat N. O. V. i P. O.,⁴ nadalje drugovima protumačen je cilj izbjegličke vlade i rastumačeno je tko sve sačinjava tu vladu i kako je ona u osudnom času ostavila narod na cjedilu.

7. V. 1943. Održan je sastanak po vodovima na kome su čitani letci: »Radnici, seljaci i građani Slavonije«⁵ i »Slom neprijateljske ofenzive na Slavoniju«.⁶

8. V. 1943. Drugovima je prikazana potreba discipline i prenašanje veza pri pokretu.

2. četa: 2. V. 1943. i 5. V. 1943. čitani su radio izvještaji i drugovima je prikazana današnja situacija.

9. V. 1943. Drugovima je čitano zapažanje jednog Engleza »Sto sam vidio u SovjetSkom savezu« nakon čega su drugovi diskutovali.

Rad političkog komesara:

Održana su dva sastanka sa polit, komesarima i vodnim delegatima na kojima je drugovima ukazano na potrebu jačeg polit, rada, pogotovo¹ sa drugovima koji su mobilisani i kojima nije još dobro poznat cilj naše borbe. Primjetio se da ima drugova koji nerado izvršavaju izdata naređenja, te tim drugovima treba prikazati štetnost takvog rada. Održana su dva bataljonska sastanka na kojem je govoreno drugovima partizanima o našim neprijateljima i njihovim namjerama. Ukazano im je na sve vrste neprijatelja, koji se kriju pod raznim maskama kojima je svima isti cilj uništenje našeg naroda. Poslije akcije u Ivan Dvoru održana je kritika na kojoj su kritikovani drugovi koji su se bili loše ponijeli prilikom vršenja te akcije.

⁴ Brošuru štampao Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju. U njoj se govori o razvoju NOV i PO, njihovim zadacima, ciljevima i razvoju pozadinskih vojnih vlasti.

⁵ Izdao Oblasni komitet KPH za Slavoniju povodom proslave Prvog maja. Vidi dok. br. 87.

⁶ Izdao Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju 20. IV 1943. god. povodom neuspjeha operacije »Braun«. Redakcija nije štampala pomenuti letak.

2 bataljon:

1 četa: U ovoj četi održana su 3 četna sastanka i to:

Dana 29. IV. 1943. Održana je četna kritika. Kod same kritike veći-
na drugova je bila pasivna, s razloga toga što su to novi drugovi, koji nisu
još do sada prisustvovali kritici.

Dana 1. V. 1943. Pročitano je pred cijelom četom proglas 1. Radnici,
seljaci i građani Slavonije. 2. proglas Hrvatskom i srpskom narodu,⁷ 3.
Proglas o proslavi 1 Maja.⁸

Dana 4. V. 1943. Pročitano je pred cijelom četom radio izvještaj od 20
i 21IV. 1943 god.

Dana 5. V. 1943. Raspoređeno je po vodovima plitanja i odgovori.
Politički sastanak sa četom po rasporedu kakav treba da je partizan, čitan
Slavonski partizan⁹ br. 9.

Dana 6. V. 1943. Održan je politički sastanak sa četom o partizanskoj
disciplini za razliku od discipline u ostalim vojskama.

Dana 7. V. 1943. Nije se ništa radilo jer je četa bila na položaju u
zasjedi.

Dana 8. V. 1943. Pročitano je pred vodom radio izvještaj od 1 do 2.

o. mj. drugo nije bilo moguće, jer je četa bila na položaju u zasjedi.

2 četa: Održana su 4 četna sastanka, 2 četne kritike, 2 sastanka sa
delegatima i 3 sastanka po vodovima.

Dana 28. IV. 1943. Održano je predavanje kakav treba da je partizan
u partizanskim redovima.

Dana 29. IV. 1943. Održana je četna kritika. Govoreno je drugovima
o značaju kritike i samokritike. Na kritici istakli su se stari partizani. Je-
dan dio priznao je svoje greške, dok drugi nisu.

Isiti dan održan je sastanak sa delegatima. Drugovi su dobili upute
za rad i razdjeljen im je potrebni materijal.

Dana 2. V. 1943. Održan je četni sastanak. Govorio sam drugovima o
partizanskoj disciplini za razliku od discipline u drugim vojskama. Isti
dan delegati su održali sastanke sa svojim vodovima. Čitalo se članke iz
Partizana¹⁰ broj 8., iz Vijesnika¹¹ i dnevnih vijesti, i po tome diskutovali.

Dana 4. V. 43. Održan je četni sastanak. Govoreno je drugovima o
zadacima i ciljevima Narodno-oslobodilačke borbe. Delegati su održali sa-
stanke sa svojim vodovima. Čitali su iz Slavenskog partizana broj 9. i po
tom diskutovali.

Dana 6 V. 1943. Održan je četni sastanak. Govoreno je drugovima
o slomu Jugoslavije i petokolonaškom radu. Poslije svakoga sastanka
čitano je članke iz Slavenskog partizana broj 7. i 8. i broj 9, i iz Vijesnika,
dnevnih vijesti i ostale letke i brošure.

Dana 7. V. 1943. Održan je sastanak sa delegatima upućeni su u rad
1 razdjeljen im je potrebni materijal. U četi postoji čitalačka grupa od 8
drugova, koji čitaju letke i brošure i ostali NO materijal i nastoje da pre-
nose i na druge drugove. Osnovano je pjevačko društvo od 10 drugova
koji uče da pjevaju borbene pjesme.

7

Vidi dok. br. 123.

8

Vidi dok. br. 75.

9

Vidi dok. br. 108, objašnjenje 2.

10

Misli se na »Slavonski partizan«.

11

Puni naslov glasi: Vjesnik hrvatske

Jedinstvene

nacionalne

oslobodilačke

fronte.

Agitpropa

CK KPH. U 1943. god. dobiva naziv Vjesnik

Narodnooslobodilačke

Rad političkog komesara u bataljonu:

Dana 29. IV. 1943. Održan je sastanak sa politkomesarima i vojnim delegatima, gdje je stvoren plan za budući rad tokom narednih 10 dana. Izdan je 10-dnevni plan rada u pogledu političkih predavanja.

Dana 30. IV. 1943. Održan je sastanak sa politkomesarima, dat je savjet za budući rad i ukazana je važnost intenzivnog rada, sa novomobilisanim drugovima i kako treba s njima da se postupa da se podigne moral i borbenost.

Dana 1. V. 1943. Izvršena je zakletva mobilisanih drugova. Prethodno im je rastumačen tekst partizanske zakletve i važnost polaganja iste.

Dana 2. V. 1943. Cijelom bataljonu prikazana je vanjska i unutarnja situacija, nadalje reakcionarni rad izbjegličke vlade u Londonu.

Dana 3. V. 1943. Održan je sastanak Štaba bataljona gdje se pretreslo o stanju štaba u bataljonu, što treba poduzeti da se bataljon podigne u vojnom i političkom pogledu, da bi drugovi partizani služili što bolje svome narodu.

Dana 5. V. 1943. Prikazano je cijelom bataljonu reakcionarno vodstvo HSS-a na čelu sa Mačekom.

Dana 8. V. 1943. Razgovor sa pojedincima novo mobilisanim, što oni misle o današnjoj situaciji. Prilikom toga moglo se ustanoviti da većina ima pravilno shvaćanje.

Dana 7. V. 1943. Prilikom održavanja zasjede prikazano drugovima važnost iste i pripremio ih za borbu.

3 bataljon

1 i 2 četa: Po četama su održani četni sastanci i to:

Održano je 3 četna sastanaka, 1 kulturnonprosvjetni sastanak i 1 četna kritika.

Na sastancima su proradene tekovine naše borbe A.V.N.O.J., savez S.S.S.R., S.A.D. i Engleske, ciljevi N.O.B. i njeni uspjesi, bratstvo srpskog i hrvatskog naroda. Osim toga čitali su se radio izvještaji, letci »Srpskom i hrvatskom narodu«, letak »Hrvatskom narodu«, dnevne vijesti i »Slav, partizan«.

Da bi uspjeh bio potpun, isti materijal će se proraditi još koji puta, da bi se drugovi u potpunosti upoznali sa istim.

U četnim kritikama se je kritikovalo pojedine nedisciplinovane drugove, drugove koji se ne drže čistoće, kao i drugove koji ne vode brigu da im se odjeća pokrpa i t. d. U kritici su učestvovali većina drugova. Po svršenoj kritici drugovi su izjavili da će u buduće nastojati da isprave kritikovane nedostatke.

Kritiku su drugovi primili sa razumjevanjem.

O kulturnom i prosvjetnom radu se je upoznalo drugove sa istočnim i afričkim frontom, isto se ih je upoznalo sa veličinom zemlje Sovjetskog saveza, jedinom zemljom radnika i seljaka.

Rad političkog komesara:

Održano je savjetovanje sa političkim komesarima četa i date su upute za daljni rad političkih komesara u četama.

Održan je 1 bataljonski sastanak i 1 bataljonska kritika o izdajničkom vodstvu H.S.S. i izbjegličkoj vladi u Londonu.

Na istom govoreno je o potrebi političkog rada i upoznalo se drugove o historijatu političkih radnika u prošlosti.

Održano je jedno političko predavanje o značaju 1. Maja u današnjoj N.O.B. Zatim održana je jedna bataljonska priprema prije akcije na Voćin,¹² s time što je bataljon bio u zasjedi kod Kamenske, tu je govoreno drugovima o potrebi borbe protiv neprijatelja, koji je popalio i opljačkao naša sela i naš narod.

Održan je štabski sastanak, na kojem je konkretiziran rad svakog pojedinog člana štaba, kao i podjela dužnosti po sektorima rada.

Odnos štabskog osoblja u bataljonu je drugarski.

Rad političkog komesara u odredu:

Održao sam dvije konferencije sa političkim komesarima četa i bataljona 1 i 2 bataljona, dok sa 3 bataljonom nisam mogao to učiniti, zbog nepredviđene akcije na Voćin u kojoj su učestvovali naši bataljoni.

Na tim konferencijama u glavnom ispitao sam dosadnji rad političkih komesara i koliko su ispunili uslove postavljenog plana rada sa posljednje konferencije. Drugovi su materijal koji su dobili da proučavaju kao i da ga politički obrađuju pred drugovima partizanima dobro proučili. Na moje pitanje u kojoj su mjeri prenesli na drugove borce, drugovi odgovaraju da su to većim djelom i učinili a u koliko to nisu učinili, desilo se to zbog toga jednim djelom što su jedinice bile nekoliko dana na položajima, a drugim djelom zato što se politički radnici kao na primjer delegati i zamjenici komesara često pozivaju na razne kurseve kao političke

1 partijske, te se njihovo odsustvo ne može tako lako nadoknaditi. Uz to još neki od njih prebolili su i epidemiju tifusa, što je isto išlo na uštrb političkog rada.

Na istoj konferenciji podvukao sam još jedanput kao i na prošloj konferenciji ogromnu važnost političkog rada pogotovo sada kada u naše jedinice ulaze velike grupe novaka najedanput. Na toj konferenciji još sam govorio drugovima da je potrebno sada posvetiti veću pažnju kadrovima novih političkih radnika, svakog iole sposobnog, odanog i hrabrog borca u kojem vidimo da ima mogućnosti za politički razvitak, trebamo da mu damo mogućnosti za isti.

Na drugoj konferenciji govorio sam drugovima o potrebi vojničkog učestvovanja političkih radnika u našim jedinicama. Još uvijek velik broj političkih komesara ne shvaćaju pravilno svoje dužnosti i ne osjećaju se dovoljno odgovornim za vojnički rad. Tom zgodom ja sam im kazao da ću ih u buduću smatrati odgovornim za svaku Vojničku neispravnost do koje dođe bilo s koje strane. Politički komesari moraju na svakom koraku biti budni, paziti da njihove jedinice budu svuda i na svakom mjestu ispravne. Oni su jednako dužni da osiguraju da njihovi partizani budu disciplinovani, kako prilikom pokreta, tako i prilikom bivstvovanja u selima i slično, kao i što su dužni da njihovi partizani budu dovoljno vojnički obučeni za sve borbene zadatke koji se pred njih postavljaju.

Kroz posljednji period često sam prošao kroz naše jedinice i primjetio sam da u tim jedinicama vlada zdrav politički i vojnički duh. Primjetio sam da partizani sada već više poštuju svoje niže rukovodeće kadrove, nego

¹² Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

je to bio slučaj ranije. Pogotovo se to primjećuje kod novih drugova koji su služili vojsku. U razgovoru s partizanima primjetio sam da većina njih misli da jedino oružanom borbom moguće očuvati svoju slobodu i opstanak našem narodu. Kraj toga sam primjetio da neki od novih drugova imaju pogrešne predstave o našim ciljevima kao i o našem programu. Smatram da će toga ubrzo nestati ako se bude političkim radom i dalje nastavilo pravilno raditi s tim novim drugovima.

U posljednje vrijeme uložio sam više truda da formiramo svoj vlastiti agit-prop pri našem odredu, tako sam pred par dana sazvao drugove koji bi trebali u prvo vreme da sačinjavaju rukovodstvo istog, objasnio im zadatke koji se postavljaju pred agit-prop dao im sve potrebne upute koliko sam to mogao i znao i pozvao ih da otpočnu sa radom. Drugovi su kroz par dana formirali sam agit-prop i stvorili nekoliko sekcija kao glazbenu, diletantsku i kulturno prosvjetnu. Drugovi su stvorili plan rada, odredili pročelnike za svaku sekciju, postavili zadatke i otpočeli s radom.

Već Prvog maja diletanska i glazbena sekcija nastupile su prvi puta pred narodom i našim partizanima u sastavu agit-propa XVIII. brigade. Tom prilikom vidilo se da drugovi iz našeg agit-propa unatoč toga što nemaju nekog iskusnijeg, koji bi ih poučio kraj svoje velike volje polučili su lijep napredak.

9. V. 1943. pripremili smo u selu Pušini lijep miting sa glazbenom i diletanskom sekcijom. Na mitingu se skupilo prilično mnogo većinom mladeži iz Pušine i još nekih okolnih sela. Prije samoga mitinga stvorili su lijep štimung naši glazbenici. Poslije toga održan je politički referat o neprijateljskoj ofenzivi i namjerama neprijatelja da s njom skrši borbeni otpor naroda protiv porobljivača.

Nakon toga dala je naša diletantska sekcija dva igrokaza i to: »Dva domobrana« i »Radio zbrku«, nakon toga odsvirao je i otpjevao naš cijeli agit-prop par naših borbenih pjesama. Nakon toga počela je narodna igranka s pjesmama.

U tom nastupu naš agit-prop pokazao je mnogo napredka i obećaje dobre znakove za budućnost.

III. MORAL I POLITIČKA SVIJEST KOD PARTIZANA:

Moral je kod naših partizana unatrag 10 dana bio opao dolaskom novih drugova u naše jedinice, ta!ko da smo bili zabrinuti za naše jedinice, ako bi se desio slučaj da bi morali ući u jednu ozbiljniju borbu uz tako veliki procenat novih drugova. Danas međutim možemo s te strane biti već mnogo mirniji, kod novih drugova ostavio je najvidnijeg traga povoljan vojnički položaj u kome se danas nalazimo mi, kao i naši saveznici. Drugovi se danas već osjećaju ponosni što su članovi tako moćne vojske, koja svakim danom otima neprijatelju tako brojno teško oružje. Drugovi vide da naša narodno oslobodilačka vojska buja i raste i da danas neprijatelj nema više sredstva i načina kojega mi mogao da stavi pred ujedinjene oružne snage našeg naroda. Svi drugovi partizani danas su više nego uvjereni da samo jedinstvenom borbom srpskog, hrvatskog i slovenskog naroda možemo iskovati oružje za protjerivanje neprijatelja kao i stvoriti garanciju za buduću pravedniju nacionalni i socijalni poredak. Još uvijek među novim drugovima nismo stigli raskrinkati dovoljno sve naše neprijatelje kao na pr. četnike i njima slične te smo si to za sada postavili u

zadatak. U posijedne vrijeme nije se desio ni jedan slučaj bilo kakovog ispada kao napr. pijančevanja, dezerterstva, krađe ili slično. Isto tako drugovi partizani vrlo su obzirni kada ulaze u kuće našeg dragog naroda misleći uvijek da su to njihove sopstvene kuće. Drugovi partizani izvršavaju bez pogovora sve dužnosti koje im naređuju njihove starešine.

Primjećuje se kod novih partizana želja za rodnim krajem. To međutim ne znači da oni nebi pošli u druge krajeve. Svi naši partizani zakleti su, tokom posljednje zakletve bilo je prisutno preko 60 novih drugova ista je obavljena vrlo dostojno, tako da su drugovi partizani o samoj zakletvi dobili vrlo značajno mišljenje. Sami partizani gledaju u zakletvi jednu stvarnu i moralnu obavezu kojoj se čašću i životom obavezuju da će ispuniti sve ono što od njih zahtjevaju visoki interesi naše narodne zajednice. Oni u njoj gledaju jedan čin kojim se sjedinjuju i prisižu na obavezu sve sile našeg naroda. U tom smislu drugovima je objašnjena zakletva i često ih se na to podsjeća.

Stariji partizani gledaju u političkim komesarima rukovodioce bez kojih naša borba nebi mogla da se zamisli. Novi drugovi još ne posjeduju to mišljenje ali marljivim radom steći će i oni to uvjerenje.

IV. VEZE SA SELOM

U posljednje vrijeme naša veza sa selom poprimila je različite oblike. U više slučajeva imali smo prilike da u saradnji sa N. O. O. riješimo neki zajednički problem koji je nastao u životu i radu naših jedinica.

U selu Pušini održan je jedan miting sa kultumo-prosvjntim programom, gdje je došlo do vidnog i iskrenog odnosa između sela i naših jedinica kao i uvijek u tom je prednjačila naša omladina. Prilikom našeg prolaza kroz pojedina sela partizani su u doticaju s narodom često isticali uspjehe naše junačke IV. divizije kao i naše vojske u opće. Tim zgodama politički komesari davali su našim seljacima letke koje su seljaci sa mnogo interesa često puta i sami tražili i pokazivali mnogo interesa. Naše jedinice u sporazumu sa N. O. O. iz Pušine rekvirirale su poljoprivredni alat i stoku iz jednog neprijateljskog sela za obrađivanje zemlje na dva dana. Tom prilikom naše jedinice osiguravale su taj sektor od eventualnog napada neprijateljskih snaga na naš narod. Tim činom bio je narod vrlo zadovoljan i vidio je da je narodno-oslobodilačka vojske jedina njegova vojska. Naš narod prima naše partizane vrlo rado, ali nažalost u mnogim selima nije više u stanju da ih ishrani često puta čujemo riječi: mi bi Vas rado primili i pogostili kao što smo to uvijek radili ali eto neprijatelj je opljačkao našu hranu i stoku pa čak i posljednju kokoš. Imali smo prilike vidjeti sela u kojima nema ni jednog komada peradi.

V. ISTAKNUTI U BORBI:

U posljednje vrijeme nijedna naša jedinica nije vodila borbe sa neprijateljem, te se prema tome nije nitko istakao.

VI. ZDRAVLJE, ISHRANA, ODJEĆA i OBUĆA PARTIZANA:

Zdravlje naših partizana u posljednjih par dana malo se popravilo, dok se unatrag 10 dana pojavilo prilično bolesnih drugova, neki od drugova koji su od ranije obolili polako prizdravljaju i vraćaju se u svoje jedinice, tako se vratio informativac 1 bataljona kao i neki drugovi par-

tizani. U sva tri bataljona pojavila se gripa u lakšem stupnju što drugovi u glavnom preboljevaju u jedinicama. U posljednje vrijeme nismo imali ni jednog slučaja tifusa.

Ishrana naših jedinica još je uvijek dobra, kruha ima u dovoljnoj mjeri, isto tako hrana je i dovoljno masna, a i mesa imaju vrlo često puta, jede se tri puta dnevno osim u izuzetnim slučajevima kad je to nemoguće prirediti kao na dalekim položaj ima i slično.

Odjeća partizana za sada je srednja najviše se osjeća nestašica u vešu, partizani još nisu sasvim bez veš a ali se veš već pomalo raspada i može kroz kratko vrijeme ostati težak problem.

Higijena u našim jedinicama dosta je dobra. Drugovi su se već nekoliko puta parili protiv vaški i ušiju, većina naših partizana sada je već potpuno očišćana. Naše drugarice u jedinicama prilikom odmaranja u selima operu drugovima partizanima njihov veš.

Obuća partizana postaje iz dana u dan sve slabija, sada imamo već prilično bosih drugova. U posljednje vrijeme nismo imali prilike da u akcijama zarobimo bilo kakve obuće, dok se stara obuća sve više raspada.

VII. Finansije

Stanje blagajne u 1 bataljonu:

Stanje blagajne	1 čete je.....	2000.—	Kuna
Stanje blagajne	2 čete je.....	2000.—	Kuna
Stanje blagajne	štaba bataljona.....	12760.—	Kuna
Stanje blagajne 2 bataljona:			
1 četa: Stanje od prije.....		2721.—	Kuna
	Utrošeno	1000.—	Kuna
	Ostaje	1721.—	Kuna
2 četa: Stanje od prije	1800.—		Kuna
	Utrošeno	600.—	Kuna
	Ostaje	1200.—'	Kuna
Štab bataljona: Stanje od prije	17006.—		Kuna
	Utrošak	4336 —	Kuna
	Ostaje	12.670.—	Kuna
Stanje blagajne 3 bataljona	9.550.—		Kuna
Stanje blagajne II. N. O. P. Odreda			
Ostatak od prošlog izvještaja . .	16.450.—		Kuna
5. V. 1943. Dobiveno od 1 bataljona	8.000.—		Kuna
Ukupno .	24.450.—		Kuna
2. V. 1943. Posuđeno XVIII. Brigadi .	6.000.—		Kuna
Ostatak u blagajni dne 12. V. 1943. .	18.450.—		Kuna

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:
Lazar Vračarić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 93.

13. V 1943.

Naređenje Štaba IV divizije NOV Hrvatske svim podređenim jedinicama i Štabu III operativne zone da kopaju bunkere koji bi, u slučaju vojnih operacija širih razmjera, bili adaptirani za sakrivanje ranjenih i bolesnih boraca.

Da bi naši ranjeni i bolesni drugovi bili što sigurniji za slučaj nove ofanzive; odlučeno je na savjetovanju Štaba Divizije sa Štabom III. Operativne Zone¹, da se iskopa određen broj bunkera po predviđenom planu, u koje će se po potrebi moći smjestiti svi naši ranjeni i bolesni drugovi.

Budući, da nakon prošle neprijateljske ofanzive², III. Operativna Zona ne raspolaže sa dovoljno ljudstva i alata za kopanje tih bunkera, dužnost je i nas boraca IV. Divizije, a u prvom redu je i u našem najvećem interesu, da u tom pogledu priteknemo III. Operativnoj Zoni u pomoć, te da im stavimo na raspolaganje određeni broj naših drugova boraca i raspoloživi alat za kopanje tih bunkera.

U vezi s tim ovaj Štab

N A R E Đ U J E :

1.) a) Svaka brigada staviće na raspolaganje stručnjacima III. Operativne Zone po 60 (šezdeset) zdravih, iskušanih i našoj borbi odanih drugova, koji će pod rukovodstvom stručnih lica dodjeljenih od strane Štaba III. Operativne Zone odmah preći na gore spomenuti rad.

Konkretno, ti će se drugovi izabrati:

iz XII. brigade iz jednog bataljona koji se sad nalazi u Orljavcu i koji će raditi bunkere na Psunju,

iz XVI brigade iz jednog bataljona koji se sad nalazi u Turčević Polju i ti će drugovi raditi bunkere na Bilogori.

iz XVII. brigade iz jednog bataljona koji se nalazi na Pjetlovoj nozi i Ljutoču i ti će drugovi raditi bunkere na tom mjestu odnosno na Ravnoj Gori.

iz XVIII. brigade iz jednog bataljona koji se sad nalazi na Lomu i ti će drugovi raditi bunkere na tom mjestu.

b) Alat će dati brigade iz svojih pionirskih vodova, a po potrebi će ga pozajmiti i iz okolnih sela, te nakon upotrebe povratiti pozajmljeni alat vlasnicima, prema prije dobivenim uputama³.

c) Štab III. Operativne Zone uputiće stručna lica za taj rad u štabove brigada, koji će ih dalje sprovesti do određene grupe drugova za rad.

d) Ta grupa ostaće na radu stalno do završetka tih radova, koji će trajati 20—30 dana. S tom grupom uputiće štab brigade jednog političkog rukovodioca iz bataljona koji će se starati da se rad odvija ratnim tempom.

2.) Da bi se ti bunker i za ranjene i bolesne drugove mogli **upotrebiti**, potrebno je da ih se snabdije i određenom količinom hrane. Zato će bri-

¹ Sastanak je održan 3. V 1943. u štabu zone. Vidi dok. br. 98.

² Misli se na operaciju »Braun« koju su poduzele okupatorsko-kvislinške snage u cilju uništenja partizana u Slavoniji. Operacija je trajala od 20. marta do 1. aprila 1943. Vidi o tome dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 22, 23, 31, 33, 40, 47 i 53.

³ Vidi dok. br. 113.

gade na sektorima na kojima se nalaze vršiti stalno i što veći broj ekonomskih akcija kako radi ishrane samih boraca tako i radi spremanja rezervi za gore navedene bunkere odnosno za ranjene i bolesne drugove u njima.

Višak hrane koju ne utroše naše borbene jedinice dostavljaće štabovi brigada intendanturi Područja na kome se nalaze, te o predanoj hrani, kako o količini tako i o vrsti i kvalitetu, sastavljati točan spisak i dostavljati poslije svake izvršene akcije jedan primjerak ovom Štabu, jedan primjerak Štabu III. Operativne Zone, a jedan primjerak Ekonomskom otdjelu pri Štabu III. Operativne Zone radi evidencije i kontrole.

U budućće će i Štab Divizije voditi najstrožje računa o tome koliko su naši ranjeni i bolesni drugovi primili od te hrane, koju su borci brigada predali za ishranu svojih ranjenih i bolesnih drugova.

Pravo kontrole kao i dužnost imaju i Štabovi brigada u bolnicama ili u ambulantama na sektorima na kojima se kreću, te će o svemu dobrom i lošem što primjete u tim sanitetskim ustanovama izvijestiti odmah ovaj Štab, kao i Štab III. Operativne Zone i posebno sanitetskog referenta druga Žarkovića⁴.

Osim toga dužnost je štabova brigada da, gdje god im se pruži prilika poboljšaju hranom, ćebad'i, posteljinom, slamom, posuđem i td. stanje naših ranjenih i bolesnih drugova, te da to čine kao svjesni i dobri drugovi i valjani komunisti odmah na licu mjesta sami, ne čekajući zato posebno naređenje ili upute.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar;

Šašić⁵

Zamjenik komandanta;

M⁶ Jerković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

120

13. V 1943.

Dopis Agitpropa Diljskog područja svim narodnooslobodilačkim odborima i antifašističkim organizacijama na svom teritoriju kojim ih obavještava o pokretanju lista Diljski partizan i poziva na suradnju.

Dragi drugovi (ce) !<

Borba našeg naroda protiv fašističkih okupatora i njihovih agenata i sluga ustaša i četnika razvila se u opći narodni ustanak. Stavljajući se na čelo Narodno-oslobodilačke borbe Kom. Partija Jugoslavije formira i stvara N. O. V. i P. O., kao organiziranu silu naroda Jugoslavije za oružanu borbu protiv narodnih neprijatelja. Pored oružane borbe narod organizuje pozadinu za aktivno učešće u borbi i za pomaganje fronta, širom cijele domovine stvaraju se organi demokratske vlasti u formi N. O. O., koji su organi borbenog jedinstva naroda Jugoslavije u borbi za slobodu.

⁴ Dr Grujica Žarković
⁵ Jefto Šašić
⁶ Mato Jerković

Kako u ostalim pokrajinama naše domovine, tako i u Slavoniji i Srijemu razvio se veliki i moćni Narodno-oslobodilački front. Narodi Slavonije i Srijema uzimaju sve većeg učešća u borbi za oslobođenje. Danas je već dobar dio Slavonije oslobođen i svakim danom se oslobađaju i čiste nove i nove teritorije od okupatora i izdajnika našega naroda ustaša i četnika. Da bi to veliko djelo oslobođenja što prije i uspješnije dokončali potrebno je da u borbu uđu svi poštteni rodoljubi bez obziira na naciju, vjeru i političko gledište.

U svrhu što boljeg upoznavanja našeg naroda sa ciljevima Narodno-oslobodilačke borbe i što jače povezanosti fronta i pozadine služe nam naše novine i listovi koji izlaze po svim pokrajinama naše domovine.

Da bi se što bolje objasnila svrha i cilj borbe kao i potreba stvaranja nove i prave narodne vlasti, kako u ostalim djelovima Slavonije i Srijema, tako i u području oko Dillja, Agitprop Diljskog područja pokreće izdavanje lista »Diljski Partizan«.

»Diljski partizan« treba da bude izraz volje i nastojanja svih pozitivnih rodoljubivih snaga ovoga područja oko stvaranja Narodno-oslobodilačkog fronta i ostvarenja što jačeg jedinstva i bratstva Srba i Hrvata.

U »Diljskom partizanu« će se odražavati uska povezanost našeg naroda i partizana u radu i borbi protiv fašističkih okupatora Njemaca i Talijana i njihovih agenata ustaša i četnika.

Drugovi i drugarice! Dužnost je svih nas da učestvujemo u izdavanju našeg lista. Radi toga šaljite nam dopise o radu i borbi za jačanje Narodno-oslobodilačkog fronta. Pišite nam o zvjerstvima okupatora i narodnih krvnika ustaša i četnika u vašoj sredini. Organizirajte u svojoj okolini dopisništvo za našu štampu.

Tek aktivnom saradnjom svih rodoljubivih snaga iz našeg područja moći će se ostvariti izdavanje našeg »Diljskog partizana«.

Uz naš borbeni pozdrav:

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

13. maja 1943. god.

Agitprop
Diljskog područja

Kopija originala u HIS, Slav. Brod, reg. br. 23/1.

121-

13. V 1943.

Dopis Župske redarstvene oblasti u Slav. Brodu Ravnateljstvu Državne realne gimnazije kojim se traže podaci o prosvjetnim radnicima u osnovnim i srednjim školama na području grada.

Ministarstvo narodne prosvjete dostavilo je pod V. t. broj 415 od 4. svibnja t. g. sljedeće:

»Umoljava se naslov za izerpne podatke za sve osoblje (za svakoga pojedinog poimenično), koje radi u pučkim, građanskim, srednjim školama, kao i svim ustanovama i zavodima, koje spadaju pod nadležnost ovoga ministarstva, a nalaze se na povjerenom vam području. U podacima po-

trebno je posebno iztaknuti 1) marljivost dotične osobe u radu, i da li radi što mora i koliko mora, ili iz ljubavi prema narodu i državi, 2) da li sudjeluje u javnom životu (političkom, što je danas sinonim za nacionalni, kulturni, društvojni i t. d.) 3) da li je član Hrvatskog Oslobodilačkog Pokreta »Ustaša«, ili je pristaša, i kako mu je obćenito držanje prema pokretu, 4) u kakvom je odnosu (po svome radu i nazorima) prema Komunizmu; i na koncu 5) da li ideju države u svakoj prilici iztiče i da li svoj rad tome najvećem dobru hrvatskog naroda da usmjeruje.«

Naslov se moli zatražene podatke dostaviti ovoj oblasti najkasnije do konca mjeseca svibnja.

Za dom spremni!

Upravitelj župsk. redarstva:
(Dr. Vinek)

M. P.

Original u HIS, Slav. Brod, K 10/111.

122

13.V 1943.

Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Osijeku Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu ... o stanju zatvorenika i političkim događajima na području Velike župe Baranja.

Uhićenici

1. JELIĆ ANA, ratarka, rođena 1899. god. u St. Mikanovcima, občine isto, kotar Vinkovci, vjere rkt. dopraćena iz Đakova.—
2. CAREVIĆ MARKO, ratar, rođen 1909. god. u Đurdancima, občine Vrbica, kotar Đakovo, dopraćen iz Đakova.—
3. DORIĆ ANDRIJA, ratar, rođen 1924. god. u Budrovcima, kotar Đakovo, vjere rkt. dopraćen iz Đakova.—
4. JURATOVIC MARICA, rođena 1922. god. kućanica u Mrkoviću, kotar Đakovo, dopraćena iz Đakova.—
5. ŽIDO JOSIP, penzioner, rođen 1881. god., u Berak, kotar Vukovar, rkt. dopraćen iz Đakova.—*
6. JURATOVIC ILIJA, rođen 1883. god. ratar, rođen u St. Mikanovcima, kotar Vinkovci, vjere rkt, dopraćen iz Đakova.—
7. POPAR ILIJA, đak, rođen 1928. god. u Malom Gradcu, kotar Gлина, rkt. dopraćen iz Đakova.—•

Politički događaji na području grada Osieka:

Nije bilo.—

Politički događaji na području Velike župe Baranja:

Kotarska oblast u Našicama pod brojem Prs. 460/1943 izvješćuje:

Dana 5. o. mj. odveli su partizani sa sobom u šumu sljedeće osobe: ČUGUR MILU, rođenog 1925. god., radi toga što mu je rođak Ustaša SLAVKO I PASKO VULIĆ.—
BOŽIĆ IVANA, rođena 1893. god. rkt, jer je obtužen da radi protiv partizana.—

ZUBAK ANU, rođenu 1928. god., jer joj je jedan brat Ustaša, a druga bra-
ća su u domobranstvu.—
PETRU MARUNU, odveli su partizani svu marvu i svinje i odveli svu hra-
nu zato jer su mu Sinovi u domobranstvu.—
ZUBAK MIJATU, otjerali su svu marvu i sve živ. namirnice zato, što mu
je jedan sin Ustaša, a drugi u domobranstvu.
ZUBAK ANTUNU, otjerali su junicu i oduzeli hranu zato što mu je sin
Ustaša.—
VULIC JOSIPU, otjerali posljednju kravu i opljačkali svu pokretnu imo-
vinu zato jer je Ustaša.—«
ŠILOVIC ŠIMI, otjerali kravu, jer mu je sin u domobranstvu.—
MATEK MATI, otjerali kobilu i ždriebe, jer je bio istaknuti Hrvat.—
SMOLCIC JURJU, oduzeli svu hranu, zato jer je bio u domobranstvu.—
MILOSEVIC ANDRIJI, odnijeli su i otjerali svu marvu i živ. namirnice,
te posteljinu zato, što je otišao na oružanu vježbu.
Prema dobivenim informacijama izjavljivali su partizani, da će u Ora-
hov'ici obaviti mobilizaciju svih muškaraca i žena, te da će pučanstvo u oko-
lici Orahovice, te u selima i obćinama u Podravini podići Ustanak protiv
drž. vlasti.—

Kotarska oblast u Našicama pod brojem PRS 461-1943 izvješćuje:

Dana 27. travnja odbjegle su među partizane sljedeće osobe: i to sve
iz Orahovice:
SIME RONČEVIC rođ. 1912. g. MILE DRAŽENOVIC rođ. 1921. g., IVAN
ZAGAR rođ. 1923. g. IVAN TROHA rođ. 1912. g. LUKA KROMBAUER
rođ. 1926. g. MATI JA GRABEŽ rođ. 1903. g. JOSIP BARIO, rođen 1912.
god. RADAN MARKO, rođen 1904. god. MARICA BOZICEVIC rođena
1926. god. MAGDA MODRIC rođ. 1925. god. JELKA MATEK, rođena
1924. god. MATILDA BUGIC, rođena 1924. god. MARICA ŠPEK, rođena
1921. god. ANA BRKIĆ, rođena 1920. god. PERA MARKOVIC, rođena
1899. god. grk. st. MALKOČ, rođ. 1917. god.....¹ VID, rođen 1902.
god. STEVO KRSIJA, rođen 1904. god. NIKOLA ILINCIĆ, rođ. 1902. god.
BOGDAN JOVIC, rođen 1910. god. STEVO JOVIC, r. g. 1903. BOGDAN
MUSULINOVIC, r. 1925. g. PERO MUSOLINOVIC, r, 1925. g. ANTE
GVOZDANOVIC r. g. 1915. SIMO MANDIC. r. 1909. g. BLAGOJA SE-
KULIC, r. 1899. g. MILAN MANDIĆ r. 1902. g. NIKOLA VUCENOVIC, r.
1914. g. VOJIN PETRIC r. g. 1925. STEVO KURBALIJA, r. 1924. g. PE-
TAR SEKULIĆ r. 1910. g. LUKA SEKULIĆ r. g. 1904. JOVO SEKULIC,
r. 1917. g. DESA.NKA MESIC, r. 1914. MILAN BAJIC, r. g. 1920. MILU-
TIN MANDIC, r. g. 1913. GAVRO MANDIC, r. g. 1906. PERO STUPARIĆ,
r. g. 1906. g. ĐURO MILOVANOVIC, r. g. 1906. god. PROKO MANDIC,
r. g. 1901. g. LUKA MANDIC. rođ. 1909. g. LIMAN TUTIC, rođ. god. 1901.
god. NIKOLA JOVIC, r. g. 1913. MIRKO SERBEDZIJA, rođ. god. 1902.
god. STEVO SERBEDZIJA, rođ.'god. 1925, SAVO MILOVUKOVIC, ro-
đen god. 1923. god. ILIJA BOKUN, rođ. 1886. god. LJUBICA PARSa, ro-
đena 1926. god. BLAGOJA DEVIC, rođ. 1900. god. MILAN GRUJCIC, rođ.
1904. god. FILIP GRANDIC, rođ. 1887. god. JOVAN PERIC, rođen 1885.
god. SIMO MANDIC, rođ. 1906. god. BRANKO PUHAČ, rođ. 1921. god.
CEDO GLISIC, rođen 1926. god. ILIJA GAVRILOVIC rođen 1903. god.
MILUTIN BJELOBRK, rođ. 1926. god. PETAR ILINCIC, rođ. 1922. god.

¹ Prezime u dokumentu nečitko.

VLADOJA BJELOBRK, rođ. 1912. god. ANDRIJA GVOZDANOVIC, rod. 1910. god. JOVO ĐURĐEVIĆ rođen 1915. god. MIRKO ĐURĐEVIĆ rođen 1918. god. MILE BOZIC, rođ. 1907. god. NIKOLA BOŽIĆ, rođen 1912. god. MILOSAVA KUBALIJA, rođ. 1925. god. MARICA PEJAKOVIC, rođ. 1904. god. NEVENKA JOVICIĆ, rođena 1919. god. DRAGICA MATIJAS rođena 1919. god. i VIDOSAVA MATIJAS, rođena 1923. god.

Kotarska oblast u Našicama pod brojem PRS. 462/1942. izvješćuje:

Dana 30. travnja o. g. predvečer tjerao je čobanin LUKE SMILJANICA iz Ostrošinaca iz paše njegove ovce. Putem su ga dočekali partizani, te mu oduzeli 29. komada velikih ovaca i 21. komad jaganjaca i otjerali sa sobom u šumu.

Stanje političkih uznika:

Starih: 111.— osoba
Novih: 7.— osoba-
Puštenih na slobodu 10.— osoba
Prepraćeni vojsci 1.— osoba
Upućeni na raid u Njemačku
7.— osoba
U ovoredarstvenim uzama 100.— osoba •

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj Zup. red. oblasti:
(M. FulanoVić)
M. Fulanović

(M. P.)

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

15. V 1943.

Letak Okružnog komiteta KPH Virovitica hrvatskom i srpskom narodu Podravine s pozivom na borbu protiv okupatora i njegovih domaćih suradnika.

Radnici, seljaci, građani!

Zimska je ofenziva Crvene Armije zadavala smrtonosne udarce fašističkim hordama i prisilila ih na uzmak. Borbe saveznika u Africi potisnule su i uništile fašističke snage. Ogromni uspjesi slavom ovjenčane Crvene Armije zadivljuju cijeli svijet. Oni raspaljuju i jačaju antifašistički pokret i nacionalno oslobodilački rat u napadnutim i porobljenim zemljama. U sve većem broju zemalja — Francuskoj, Poljskoj, Češkoj, Grčkoj, Belgiji i t. d. — razgorjeva nacionalno oslobodilački rat u obliku partizanskog pokreta, sabotaza, diverzija, štrajkova i atentata. I u Italiji postaje sve očiglednije nezadovoljstvo i otpor naroda prema ratu i fašističkim zločincima. U Njemačkoj se gubi vjera u pobjedu fašizma i pravednost

njegove stvari. To su posljedice teških poraza fašista na Istočnom frontu, uspjeha Saveznika u Africi i jačanje otpora u porobljenim zemljama.

Zakleti neprijatelji čovječanstva, fašistički imperijalizam, gubi bitku za bitkom na svim frontovima. Fašistička je neman teško ranjena, ali još nije dotučena. Ona uzalud napreže svoje posljednje snage da bi se spasila od neizbježne propasti. Od te je prepasti neće i nemogu spasiti ni prisilna mobilizacija¹ u porobljenim zemljama za Istočni front, ni pojačano pljačkanje porobljenih naroda, ni nasilno odvođenje žena, iznemoglih staraca i djece na prisilan robovski rad u Njemačku, niti pojačani teror i zvjerstva. Sve mu to neće i nemože pomoći. Fašistička je neman teško ranjena, ona će biti dotučena.

Hrvatski i srpski narode!

Fašistički okupatori i njihove ustaško-četničke sluge već dvije godine siju pustoš i smrt u našoj zemlji. Masovni pokolji Srba i Hrvata, prepune tamnice i logori, prisilna mobilizacija za istočno bojište, nasilno odvođenje na stotine hiljada žena, djece i staraca na robovski rad u Njemačku, neobuzdana pljačka naroda i uništavanje njegove imovine, nacionalno ropstvo, bijeda i glad to su posljedice njihove zločinačke vladavine.

Fašistički su okupatori osudili Hrvate i Srbe na uništenje i smrt. Ogavnik izdajnik Pavelić po nalogu okupatora vrši pokolje Srba i pljačka njihovu imovinu. Podli izdajnik Draža Mihajlović, po nalogu istih gospodara, kolje Hrvate i pljačka njihovu imovinu, izdajnička vlada u Londonu i izdajničko vodstvo HSS s Mačekom na čelu sarađuju s krvnicima naših naroda, fašističkim okupatorima i njihovim slugama i guše narodno oslobodilačku borbu.

Kad su fašistički okupatori porobili i raskomadali našu domovinu, njihovi ustaški plaćenici otpočeli svoje krvave zulume, u tim najtežim časovima izdali su naše narode sve stranke i svi vođe, i izdajnička jugoslavenska vlada i izdajničko vodstvo HSS s Mačekom na čelu. Jedino je Komunistička Partija pozvala narode na oružje i povelu nacionalno oslobodilački rat. U teškoj i neravnoj dvogodišnjoj borbi s fašističkim okupatorima i njihovim plaćenicima ustašama i četnicima, naš je narod izgradio moćnu Narodno-oslobodilačku Vojsku Hrvatske, vojsku narodnih zaštitnika narodnih osvjetnika. Naša junačka Narodno-oslobodilačka vojska, pod vodstvom vrhovnog komandanta druga Tita i Glavnog Štaba Hrvatske, zadaje teške udarce fašističkim okupatorima i njihovim ustaško-četničkim slugama. Na desetine hiljada fašističkih gadova i njihovih slugu platilo je glavom svoje zločine. Mnogobrojna su sela, gradovi i krajevi naše domovine spašeni i oslobođeni. Naša Narodno-oslobodilačka vojska pokazala svoju nesalomljivu vojničku i političku snagu osobito u toku nedavne generalne ofenzive na oslobođeno područje.² Nadčovječnim naporima, pod najtežjim okolnostima, ona je zadala teške udarce njemačkim i talijanskim fašistima i njihovim slugama, razbila ofenzivu bolje naoružanih i nadmoćnijih neprijatelja. Prešavši odmah u protuofenzivu Narodno oslobodilačka vojska je oslobodila gotovo cijelu Liku i Kordun, natjerala u bijeg Talijane i ustaše, te razbila četnike.

¹ Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1.

² Vidi dok. br. 87, objašnjenje 3.

Radnici, seljaci i građani!

Narodnooslobodilačka vojska je zapalila požar narodno oslobodilačkog rata u svim krajevima Hrvatske. Naš narod u selima i gradovima, na oslobođenoj teritoriji i neoslobođenoj pokazuje neviđeno junaštvo upornost i požrtvovanje u borbi protiv okupatora, ustaša i četnika. Vidjevši da ni najzverskiji teror ne može spriječiti širenje narodnog ustanka, neprijatelji naroda: okupatori, ustaše, četnici i izdajničko vodstvo HSS-a pribjegavaju klevetama i podvalama. Svi oni trube u jedan glas, da komunistička Partija Hrvatske i Narodno-oslobodilačka vojska vode borbu za neke prikrivene »komunističke« ciljeve. Četnici trube, da se na čelu Narodno oslobodilačke vojske nalaze Hrvati, koji će izdati Srbe. Ustaše i izdajničko vodstvo HSS-a trube, da se na čelu narodno-oslobodilačke borbe nalaze Srbi, neprijatelji hrvatskog naroda. Svi oni nastoje, da razbiju borbenu jedinstvo Hrvata i Srba, da izazovu bratoubilačko klanje, i građanski rat u cilju slabljenja i ugušenja narodno oslobodilačkog pokreta.

Tim klevetama neće niko nasjesti. Ciljevi su Narodno-oslobodilačke borbe jasni i nedvosmisleni. U Nacionalno oslobodilačkoj fronti Hrvatske okupljene su sve antifašističke i rodoljubive snage Hrvatske bez obzira na stranačku i nacionalnu i vjersku pripadnost. U redovima se Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske bore pripadnici svih stranaka, narodnosti i vjera. Cilj je našeg svetog oslobodilačkog rata, da protjeramo fašističke okupatore iz naše domovine i uništavamo njegove ustaške-četničke sluge, da se odcijepljeni dijelovi naše domovine — Istra, Dalmacija, Primorje, i Međimurje — povrati svojoj matici, da Hrvati i Srbi kao slobodni i ravnopravni narodi urede svoj život i svoje odnose prema drugim zemljama onako, kako to najbolje odgovara njihovim interesima.

Ti se veliki ciljevi nacionalne slobode ne mogu postići neodlučnošću, kolebanjem i mešetarenjem. Dvogodišnje iskustvo, nacionalno-oslobodilačkog rata pokazuje, da je jedino pravilan put onaj na koji ukazuje Komunistička partija, put oružanog narodnog ustanka i nemilosrdnog oslobodilačkog rata.

Hrvati Podravine

Krvave ustaške i kulturbundaške horde predvođene krvavim psima majorom Böcklom,³ Vargovićem,⁴ Zalarom i Bartolićem krstare vašim selima, pljačkaju vašu imovinu, ubijaju vašu djecu, žene i majke, hvataju kao šintari pse, naše Sinove za robovski rad u Njemačkoj i za hranu topovima na istočnom frontu. (Slučaj u Virovitici 22. IV. 1943. kada su pohvatali po ulicama grada i otjerali za Njemačku 95 ljudi). Nakon ubijstva i pljačke u Starom Gracu (ubijstvo Drage Speglja) Turanovcu, Bušetini, Špišić-Bukovici, Podr. Sesvetama došla su na red i druga sela. Krvavi kulturbundaški psi na veliku subotu 24. IV. 1943 sačekali su žene i djecu koja su išla iz crkve u Lukaču na groblje, i napali ih vičući »Kurve Hrvatske sve ćemo vas pobiti« i rafalom iz mitraljeza ubili starice Minku Sokol iz Budrovca staru 68 god. i Ružu Dejak iz Dugog sela staru preko 50 godina. Svi ti zločini daju nam strašnu sliku i jasno nam govore o dalj-

³ Fritz Böckel, ES major, bio je komandant III bataljona Einsatzstaffela »Maks Ernanuel od Bavorske«. Vidi dok. br. 100.

⁴ Franjo Vargović, ustaški logornik u Virovitici.

njim i još strašnijim zločinima koji vas očekuju ako budete dalje sjedili kod kuće skrštene ruke.

Zar ćete dozvoliti da pljačkaju vašu krvavo stečenu imovinu? Zar da ostanu neosvećena vaša ubijena djeca i majke? Zar da ti fašistički izrodi nazivaju majke »Hrvatskim kurvama«? Naše majke koje su rodile tako ponosne sinove i kćeri o čijoj junačkoj borbi govore diljem cijeloga svijeta.

Hrvati Podravine!

Podite putem braće Dalmatinca, Primoraca i Gorana, koji se gotovo listom digoše protiv tlačitelja i krvnika našeg naroda. Dižite se i širite narodni ustanak, priključite se Narodno-oslobodilačkoj vojsci Hrvatske i partizanima, jer o borbi hrvatskog naroda ovisi naša Slobodna i ljepša budućnost.

ŽIVJELO ORUŽANO BRATSTVO SVIH NARODA JUGOSLAVIJE!
ŽIVIO CENTRALNI KOMITET KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE!
ŽIVIO VRHOVNI STAB NOV I PO I VRHOVNI KOMANDANT DRUG TITO!
ŽIVJELA KOMUNISTIČKA PARTIJA HRVATSKE!
ŽIVJELA NARODNO OSLOBODILAČKA VOJSKA I NJEN GLAVNI STAB!
ŽIVIO SOVJETSKI SAVEZ I NEPOBJEDIVA CRVENA ARMIJA!
ŽIVIO DRUG STALJIN ORGANIZATOR POBJEDE NAD FAŠIZMOM!

15. svibanj 1943

Okr. komitet komunističke Partije
Hrvatske
za ökrug Virovitica

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/II-

15. V 1943.

Izveštaj Glavnog ureda za narodno gospodarstvo Njemačke narodne skupine u NDH o organizacionim promjenama i formiranju strukovnih udruženja za trgovinu ugljem, drvetom i građevnim materijalom, o brojnom stanju Njemačke zajednice rada, proslavi Prvog maja kao Dana njemačkog rada i o sve težim životnim uslovima radnika, koji se sve više obraćaju za pomoć Njemačkoj zajednici rada.

1. Organisatorischer Aufbau, Ausbau und Aenderungen.

In der Berichtszeit wurden im Amte für Landwirtschaft Vorarbeiten für die Einführung der Hofkarte sowie der Durchführung der Silo-Bauaktion gemacht. Zwecks Ergänzung des Mitarbeiterstabes im Amte für Landwirtschaft, sowie in den Kreisbauernschaften wurden einige Mitarbeiter eingebaut.

Im Amte für gewerbliche Wirtschaft wurde die Fachschaft des Kohlen-Holz-und Baumaterialhandels errichtet. Ebenso wurden die schon bestehenden Fachschaften weiter ausgebaut und einige Kreis- und Ortsfachschaftsleiter bestimmt.

Der Mitgliederstand in der Deutschen Arbeitsgemeinschaft ist 28.421, davon entfällt auf Betriebsinhaber 6.702 und auf die Gefolgschaft 21.719.

2. Tätigkeit in der Berichtszeit.

Anlässlich der Reise des Hauptamtsleiters¹ ins Reich wo er alle schwebenden Fragen mit den deutschen Dienststellen bereinigte, wurde auch der Abschluss der Versicherungsverhandlungen Kroatien-Banat-Serbien in Wien getätigt. Aus der übrigen Arbeit der Wirtschaftsverbundungsstelle können folgende Probleme hervorgehoben werden:

Umbau der kroatischen Marktordnung, Landwirtschaftseinsatz, Preisbildung, Klärung von Lehrlingsfragen mit der Korporation-Hauptdirektion, Versorgung von Moja Volja und Ljulkovo, Kommassierung, Agrarfelder, Organisation der Auftragsverlagerung durch die Lieferzentrale, Lehrlingsheime Semlin, Esseg, Subvention für Dünwald, ärztliche Behandlung der Familienangehörigen der Waffen-SS, Unterstützung der »Agraria« (Blaustein, Samenzuteilung), Unterrichtung des Volkswirtschaftsministers über wirtschaftliche Benachteiligung der Volksgruppe mit diesbezüglichen Aenderungsvorschlägen.²

Die Feier des »Tages der Deutschen Arbeit« am 1. Mai 1943 wurde im ganzen Siedlungsgebiet begangen. Größere Veranstaltungen fanden in Esseg, Agram, Dakovo, Borovo, Vinkovci, Kr. Mitrowitz, Ruma, India und Semlin statt. Träger dieses nationalen Feiertages war die Deutsche Arbeitsgemeinschaft.

Das Amt für Landwirtschaft hat die Hofkarte fertiggestellt und die Verteilung, sowie die Organisation durchgeführt. Die Aufklärungsarbeit besonders die Presseabteilung, wurde erweitert.

Das Amt für gewerbliche Wirtschaft leitete den fachlichen Teil des Berufswettkampfes der deutschen Jugend. — Ueber die Lieferzentrale, Semlin erhielt das Amt einen Auftrag für die Herstellung von 1.200 Feldwagen für die Deutsche Wehrmacht, welcher den deutschen Handwerkern unterbreitet wurde. Dieser Auftrag wird auf cca. 3.000 erweitert werden.

3. Personelle Aenderungen.

In die Wirtschaftsverbundungsstelle, Agram trat ab 1. Mai 1. J. Martha Gasteiger als Schreibkraft an.

Im Amt für Landwirtschaft wurden folgende Mitarbeiter eingebaut: Karl Mader, Leiter der Abteilung Weinbau und Kellerei, Hans Matzenauer, Leiter der Abteilung Arbeitseinsatz und Gartenbau und Hans Schramm, Leiter der Abteilung für Werbung, Presse und Nachrichten.

4. Tätigkeit für den kommenden Monat.

Im Amt für Landwirtschaft wird die Einführung der Hofkarte und die Silo-Bauaktion stärkstens in Angriff genommen.

Im Amt für gewerbliche Wirtschaft werden Vorschläge für die Ernennung deutscher Gewerbetreibenden in die Steuerkommission ausgearbeitet.

Die »Lago« Landesgenossenschaft der deutschen Holzverarbeitenden Handwerker soll zu einer Zentralgenossenschaft der deutschen Gewerbetreibenden ausgebaut werden. Darüber Wird die Hauptversammlung, die am 16. V. 1943 stattfindet, entscheiden.

¹ Ferdinand Gasteiger
² Vidi dok. br. 116.

Die Deutsche Arbeitsgemeinschaft wird eine Schulung der Orts-
walter und Mitarbeiter der Deutschen Arbeitsgemeinschaft zwecks Auf-
richtung der Stimmung bei der Mitgliedschaft, und Tagungen der Arbeits-
gemeinschaft in allen grösseren Ortsgruppen veranstalten. An diesen
Tagungen soll womöglich auch ein volkspolitisch aus gebildeter Redner
auftreten.

5. Tätigkeitshemmende Schwierigkeiten und Hindernisse.

Keine Aenderungen.

6. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft.

Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft, besonder in den Arbei-
terreihen ist sehr gedrückt. Die Angehörigen der Volksgruppe haben festen
Willen auszuharren, kommen aber immer Wieder zur Deutschen Arbeits-
gemeinschaft um Hilfe. Die ständigen Preiserhöhungen haben die letzte
Lohnerhöhungen zunichte gemacht, da mindestens 80% der fürs Leben
unbedingt notwendigen Lebensmittel auf Schleichwege erworben werden
müssen.

**7. Verhältnis zu den gleichartigen Einrichtungen des Staates und staat-
führenden Volkes.**

Das Verhältnis zu den gleichartigen Einrichtungen des Staates kann
als ziemlich gut bezeichnet werden. Ausser den in Punkt 2. angeführten
Erfolge konnte im Einvernehmen mit dem Amte für gewerbliche Wirt-
schaft der Landeshandwerksmeister Ferdinand Millerlei zum Präsidenten-
-Stellvertreter der Handelskammer in Essegg ernannt werden.

Dennoch muss betont werden, dass die einzelnen Aemter der Kreis-
stellen (Mitteldrau-Ilowa)³ behaupten, dass es offensichtlich ist, dass die
kroatischen Behörden bei den Partisanenüberfällen nicht eingreifen wol-
len und mehr oder weniger verborgen die Banden unterstützen.

Dadurch erhalten die Partisanen täglichen Zuwachs.

Heil Hitler!

Gasteigetr⁴

Leiter des Hauptamtes

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/IL

125

15. V 1943.

**Izveštaj sekretara XVII NO brigade Centralnom komitetu KPH o
političkoj situaciji i organizacionom stanju partijske i skojevske organi-
zacije, o političkom i kulturno-prosvjetnom radu u četama, o visokoj bor-
benoj svijesti skojevaca, disciplini i vojnom uzdizanju boraca i o velikom
učešću i hrabrosti žena boraca u Brigadi.**

1. Prenošnje direktiva, pol. situacija.

Kao najvažniji zadatak bio je pred našu organizaciju postavljen za-
datak da se absorbiraju novo mobilizirani borci i da ih se upozna sa lini-

³ Vidi dok. br. 102.
⁴ Isto kao 1.

jom naše barbe. U tome smo da sada samo djelomično uispjeli. Možemo reći da je 50% novo mobiliziranih boraca upoznato sa linijom naše borbe, dak ostali još nisu. Svijesniji su oni borci, koji su mobilizirani na Bilo-Gori i oni se već osjećaju kao stari naši borci (tako neki Mađari sa Bilo-Gore kažu: ako se već moram boriti, onda ću se radije boriti u Narodnoj vojsci, nego da me šalju na istočno bojište), dok oni koji su mobilizirani u Trokutu¹ n'isu toliko svijesni i mnogi od njih još pomišljaju na to, kako bi se vratili svojim kućama, što dokazuju mnoge molbe Naradrtoslobodilačkih odbora u kojima traže da se ti borci vrate Svojim kućama. Naročito se u tame ističu neke drugarice, koje su nasilno mobilizirane i koje traže gotovo svaki dan da se vrate svojim kućama. Njih ćemo otpustiti.

Tempo rada na upoznavanju novih boraca sa ciljevima naše borbe još uvijek ne zadovoljava. Događa se da mnogi naši borci prije budu izbačeni iz Stroja, nego ih se upozna sa linijom naše borbe.

Po pitanju četnika pojmovi su većim djelom jasni. Zbog toga što do sada nismo imali prilike da se borimo protiv njih i to što se njihov rad ne osjeća u našim jedinicama, ne znamo kako bi se naši borci držali u borbi protiv njih, no vjerujem da bi se borili isto tako kao protiv ustaša i Nijemaca.

Bratstvo srpskog i hrvatskog naroda dolazi u našoj borbi do punog izražaja. U akciji na Voćin² zarobljen je velik broj domobrana iz ustaško-domobranske bojne³ »Ante Pavelića«. Iako smo u borbi protiv te najbolje i najkrvavije Pavelićeve vojske imali vrlo velik⁴ gubitke naši borci su sa velikim razumijevanjem primili one koji su ostali kod nas (njih oko 30) iako među njima zacijelo knađe i bandita koji su ostali u našoj vojsci samo zato da bi sačuvali živote, jer su vjerovali da ćemo ih ubiti ako ne ostanu kod nas.

Zadatak kojega je pred partijsku organizaciju naše Divizije postavio na partijskom savjetovanju⁴ u Voćinu sekretar C.K. K.P.H. drug Vlado Popović tj. da je naša dužnost da odgojimo kadrove za nove brigade i diviziju mi smo u potpunosti izvršili. Naša brigada dati će zamj. komandanta divizije,⁵ dva komandanta i jednog zamj. komandanta brigade. Osim toga imamo kadrove za sve naše bataljone kao i za bataljon koji ćemo dati u novu brigadu.⁸

Naši borci sa Bilo-Gore mnogo se interesuju za minule izbore.⁷ Oni protestuju zbog nekih nepravilnosti prilikom izbora i uputiti će žalbu Oblasnom komitetu⁸ (budući da za sada još ne postoji O.N.O.O.).⁹ To je znak da prate političke događaje.

1 Vidi dok. br. 34, objašnjenje 6.
2 Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.
3 Radi se o Prvoj bojni Prvog gorskog zdruga Prve gorske divizije.
4 Vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 126, str. 277-279.
5 Radi se o formiranju X divizije NOVH za čijeg je zamjenika komandanta imenovan Radojica Nenezic, dotadašnji komandant XVII NO brigade. Vidi dok. br. 130.
6 Armiranju XXI NO brigade, koja je ušla u sastav X divizije NOVH. Za njen sastav XVII NO brigada dala je 100 boraca. Vidi dok. br. 129 i 162.
7 Izbori za NOO-e provedeni su u Slavoniji 14. marta 1943. god., a u nekim okruzima i kasnije zbog vojnih operacija širih razmjera. Vidi dok. br. 62, 108, 144, 150, 151 i 158.
8 Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju.
9 Oblasni NOO za Slavoniju. Privremeni oblasni NOO za Slavoniju formiran je 24. maja 1943. Vidi dok. br. 158.

2. Organizaciono pitanje.

Brojčano stanjenaših partijskih organizacija je slijedeće:

I. bat.	44	partijaca	30	kandidata	u	5	part,	ćelija	na	oko	300	boraca
II. bat.	49	partijaca	10	kandidata	u	5	part,	ćelija	na	oko	300	boraca
III. bat.	17	partijaca	15	kandidata	u	4	part,	ćelije	na	oko	225	boraca
mitraljeska četa	6	partijaca	5	kandidata	u	1	part,	ćeliji	na	Oko	120	boraca
Agit-Prop	3	partijaca	3	kandidata	u	1	part,	ćeliji	na	oko	7	boraca
Stab brigade	7	partijaca	1	kandidat	u	1	part,	ćeliji	na	oko	7	boraca
Kuriri	2	partijca	2	kandidata	u	1	part,	ćeliji	na	oko	12	boraca
Svega	128	partijaca	66	kandidata	u	18	part,	ćelija	na	oko	971	borca

Od prošlog izvještaja ¹⁰ brojčano se stanje smanjilo. U zadnjoj borbi na Voćinu (8. V.) izbačeno je iz stroja 25 partijaca, od toga je poginulo 6. Izbačena je iz stroja cijela partijska jedinica I čete III. bataljona. Četvorica su poginula. Iako je to veliki udarac za III. bataljon ipak će se stanje brzo popraviti, jer se je mnogo drugova istaklo u borbi tako da je partijska jedinica već formirana. U borbi kod Voćina istakli su se partijci I. i III. bataljona, dok su zaostali partijci II. bataljona. U II. bataljonu osjeća se odsutnost sekretara bataljona druga Rafe MarkoVića koji je bolovao od pjegavca. Drug Svare, koji ga je zamenjivao imade malo autoriteta da bi mogao rukovoditi partijskom organizacijom u bataljonu. Poslije borbe kod Voćina primljene su mnoge drugarice u Partiju, tako da danas imademo u brigadi oko 20 partijki.

Obzirom na povećanje brojčanog stanja naše brigade stavljen je pred četne ćelije zadatak da se primi u Partiju veći broj drugova, te kandidata i skojevaca, tako da će ih do slijedećeg izveštaja u svakom bataljonu biti najmanje 60.

Osjećaj odgovornosti pred Partijom velik je. To dokazuje činjenica da se partijci više boje partijske kazne, nego druge koje kazne. Tako je na pr. jako kosnulo druga Popovića, komesara 1. čete II. bataljona što je dobio partijsku opomenu zbog kolebljivosti u Voćinskoj akciji...

Pitanje kadrovika vrlo se teško riješava. Vrlo malen postotak onih partijaca za koje su sastavljeni kadrovici ostali su na životu. Prilažem ovome izveštaju kadrovike iz II. bataljona.

3. Političko prosvjetni i kulturno prosvjetni rad u četi.

U radu na tome polju naročito je napredovao u zadnje vrijeme

III. bataljon. Tamo se redovito održavaju četne usmene novine, a prije akcije na Voćin održane su jedne uspjele bataljonske usmen, novine, koje su mnogo pridonijele podizanju borbenosti za vrijeme akcije.

U II. bataljonu je rad u zadnje vrijeme na tome polju zastao, i to u glavnom zbog toga, što se bataljon gotovo cijelo vrijeme zadržavao na položajima. 15. V. 1943. održati će se bataljonske usmene novine sa slijedećim programom: Nacionalno pitanje Jugoslavije u svjetlosti narodno-oslobodilačke borbe (prema referatu druga Tita iz Proleter¹¹) 2. Vladimir Nazor u Narodno-oslobodilačkoj vojsci (i s time u vezi sve veći priliv hrv. masa u N. O. vojsku), 3. Skeč (iz partizanskog života), 4. Ruske pjes-

¹⁰ Vidi dok. br. 90.

¹¹ »Proleter«, br. 16, organ Komunističke partije Jugoslavije.

me, (naučili smo ih od Sovj. oficira Semjona¹²), 5. 2 pjesme od Vladimira Nazora (recituje borac), 6. »Partizanka«, »Svi na front«, pjeva hór II. bataljona. Na tim usmenim novinama sudjeluju iz I. i III. bataljona po jedna četa. Isto tako izašao je danas 8 broj zidnih novina naše brigade sa naslovom »Fašizam u maju 1943 godine«.

4. Rad po omladini S. K. O. J.

Brojčano stanje je slijedeće:

I. bataljon	54	Skojevac	u	4	skoj. grupe	na	oko	150	omladinaca
II. bataljon	78	skojevac	u	4	skoj. gtupe	na	oko	150	omladinaca
III. bataljon	43	skojevac	u	4	skoj. grupe	na	oko	110	omladinaca
Kuriri	6	skojevac	u	1	skoj. grupi	na	oko	6	omladinaca
Svega	181	skojevac	u	13	skoj. grupa	na		416	omladinaca
Mitraljesku č.	6	skojevac	u	1	skoj. grupi	na		20	omladinaca

U akciji na Voćiin opet su nam izbačeni iz stroja skojevski rukovodioci I. i III. bataljona. To je već tireći puta da nam je izbačen iz stroja brigadni komitét Skoja. U akciji je nadalje izbačeno oko 30 skojevac.

Glavna karakteristika naših skojevac jeste borbenost. To su opet pokazali u zadnjoj akciji na Voćin. Tako se na pr. 15. godišnji skojevac Đuro Dragičević probio se jednim puškomitraljezom kroz čitavu prepreku do bunkera. Puškomitraljezac je pao, uz pomoć još jednog borca Đuro je izvukao puškomitraljez, te je pri povratku od drugova tražio da neka s njim idu po palog druga. Jedan drugi skojevac, kurir II. čete II. bataljona, prebacio se preko deset puta, pod kišom tanadi od bataljona do svoje čete na Turski grad i nazad. Isto tako istakle su se skojevke koje su došle sa terena (O. K. Virovitica).¹³ Iako im je to bila prva borba one su hrabro izdržale jako vatreno krštenje.

Borbenost naših skojevac dolazi do izražaja i prilikom sastanaka. Najoštrije se kritikuju slučajevi panikerstva i kukavičluka. No u taj kritici postaju često neobjektivni i sitničavi.

Kako sam naglasio preko 30% su skojevke. One su pokazale da ni malo ne zaostaju za svojim drugovima. Dvije sestre jurišale su zajedno sa drugovima na žicom opkoljene bunkere. Jedna je poginula, a druga je teško ranjena, ležala pred žicom 24 sata, dok ju drugovi niSu izvukli. Često se znade dogoditi da onda kada neke uhvati panika skoči koja skojevka i ne da, da se drugovi povuku. Bilo je više takovih Slučajeva u akciji na Voćin.

Budući da je raspisano majsko natjecanje za sve brigade naše divizije, skojevci nastoje da na svim poljima poboljšaju svoj rad, kako bi odnijeli prvo mjesto. To dolazi do izražaja u vježbanju pjesama u povećavanju discipline i u nastojanju oko rješavanja nepismenosti.

Nedostatak je na sposobnim skojevskim rukovodiocima koji bi znali pravilno organizirati rad i koji bi sve skojevce pravilno uposlili po sektorima rada.

Teoretski nivo naših Skojevac uvijek je još vrlo nizak. Osjeća se pomanjkanje materijala.

¹² Riječ je o jednom od petorice oficira Crvene armije, koje su slavonski partizani oslobodili iz zarobljeništva. Vidi »Grada«, knj. III. dok. br. 198, str. 508-509.

¹³ Radi se o novomobiliziranim borcima s područja OK KPH Virovitica. Vidi dok. br. 106.

5. Rad po vojnom sektoru.

8. o. m. izveden je po treći puta napad na Voćin. Ovaj puta nalazila se u njemu I. bojna IV. G. Z. »Ante Pavelića«, dakle najbolja Pavelićeva vojska. Naša brigada dobila je najteži zadatak tj. sva tri bataljona učestvovala su u jurišu.

Iako je u brigadi bio veliki broj boraca (oko 50%) kojima je to bila prva akcija, brigada je u cjelosti izvršila zadatak iako uz vrlo velike gubitke (preko 30 mrtvih i 70 ranjenih). U toj akciji pokazao se visoki moral naših boraca. I ako su dva dana bili izloženi najvećem nevremenu naši su borci i poslije neuspjelog prvog juriša i nalda'lje nastavljali sa upornim napadima, tako da je neprijatelj konačno bio prisiljen da se povuče, i da nam ostavi sve teško oružje, cijelu komoru i svu spremu.

U toj borbi bilo je nebrojeno primjera i pojedinačnog i masovnog herojstva. Naročito se istakao III. bataljon koji se sastoji od preko 70% boraca kojima je to bila prva akcija. Prva četa toga bataljona raspolovljena je. Izbačeni su iz stroja svi rukovodioci i cijela partijska jedinica, pred jednim bunkerom ostalo je 10 naših boraca. Herojskom smrću poginuo je komandir te čete drug Marko Plazibat.

Iako smo imali vrlo velike gubitke, moral se u našim jedinicama podigao zbog činjenice što su bordini svi jesni toga da su svojim heroizmom istjerali iz uporišta najbolju Pavelićevu bojnu, koja se do sada nikad nije povukla iz uporišta.

Partijci i skojevci osjećali su se u ovoj borbi kao rukovodioci. Oni su svojim parolama dizali moral ostalim borcima. Tako je na pr. jedan partijac za vrijeme borbe dovikivao (kada je pucala naša haubica) »bježat ćete svi dok vam naš kum vikne«. Jedan skojevac dovikivao je bandi: U prošloj akciji držali smo vas 7 dana. Sada ćemo vas držati i 15 dana, ako se ne predate. Prilikom nastupanja skojevci su budno pazili da se borci ne gomilaju, no nije im uspjelo da to u potpunosti spriječe zbog velikog broja novih neiskusnih boraca, tako da smo imali velike gubitke od neprijateljskog teškog oružja.

Isto tako izgubili su se u ovoj borbi neki komandiri, koji nisu cijelo vrijeme držali svoje čete u rukama (komandir I. čete II. bataljona koji je zamenjivao bolesnog komandira Svrabića i komandir II. čete I. bataljona kome je prilikom prvog juriša četa bila donekle razbijena, no prilikom ponovnog juriša držao je četu u kukama.)

Od štabova bataljona najviše je zadovoljio štab I. i III. bataljona.

Poslije ove teške akcije brzo se je pristupilo reorganizaciji i danals je stanje podpuno sređeno. Svakodnevno se vrši egzercir i drže se sastanci na kojima se ukazuje na greške učinjene u akciji.

6. Političko-prosvjetni rad u ćelijama.

Nismo uspjeli da se u potpunosti pridržimo plana izgradnje naših partijaca. Od zadnjeg izvještaja vrlo se je malo radilo na teoretskoj izgradnji naših partijaca. Još nije u svim ćelijama proučen materijal za niži part, kurs tako da ćemo do 20. V. svršiti samo polovicu predviđenog kursa. I ovdje se osjeća 'pomanjkanje drugova koji bi svojim znanjem mo-

gli pripomoći izučavanju kursa. Oblasni komitet pozvao je kursiste za srednji partijski kurs, međutim poziv je stigao kasno tako da bi kursisti zakasnili najmanje 4 dana. Osim toga za srednji partijski kurs traže se da drugovi imaju nekog predznanja. Takovih drugova nemamo jer su nam goitovo svi sekretari četnih čelija izbačeni iz stroja. Bilo bi potrebno da se posebno za vojsku osnuje niži partijski kurs koji bi se održavao na takovom mjestu da drugovi u slučaju većeg pokreta mogu doći u svoje jedinice.

7. Rad na terenu.

Uslijed toga što se naša brigada u zadnje vrijeme većinom nalazi u šumama malo se je na tome polju radilo. Dok smo se nalazili u Pož. kotlini osnovan je N. O. O. u Lucincima i predan je S. K.¹⁴ Požegi. Skojevci II. čete I., bataljona pomagali su u selu Odžakovcima okopati vinograd, a skojevci I. čete I. bataljona pomagali su pri poljskim radovima u Smoljanovcima.

8. Rad sa drugaricama.

Našu brigadu neki drugovi iz drugih brigada već nazivaju »ženska brigada«, jer u našem sastavu imamo preko 250 drugarica. U glavnom te drugarice zadovoljavaju. Bilo je doduše slučajeva da su neke drugarice plakale za kućom (bile su mobilizirane na poziv) no to su iznimni slučajevi. One su puštene kućama.

U borbi kod Voćina vrlo dobro su se držale. Naročito su dobre bosanke sa Kozare¹⁵. Kada su drugarice »Bosanka« i Vuka iz II. čete III. bataljona čule da njihova četa neće ići u nalpad one su došle svome komandiru i tražile da ih pridijeli četi koja je išla na juriš. Ta im se je želja ispunila i poslije borbe one su primljene u Partiju. Sada se u svakoj četnoj čeliji nalazi po nekoliko drugarica, tako da one rukovode radom među drugaricama.

Odnosi između drugova i drugarica vrlo su dobri, no još uvijek postoje kod nekih nižih rukovodioca predrasude o manjoj vrednosti žena, protiv čega se bore partijske jedinice.

Jedan komesar čete III. bataljona ostao je jednog dana da leži u sobi sa drugaricom (bio je navodno bolestan). Odmah su došli partizani sekretaru te čete i ukazali mu na to. Taj komesar je smjenjen. Taj slučaj dokazuje pravilno shvaćanje odnosa drugova i drugarica u našoj brigadi.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sekretar,
Franjo Knebl

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 5/133.

14 Kotarski komitet KPH Slav. Požega.
15 Poslije ofanzive na Kozaru u junu 1942. god. ustaško-okupatorske vlasti su preselile mnoštvo naroda s tog područja u Slavoniju, Moslavinu i Bilo-goru, čime su htjeli stvoriti utisak da su partizanske snage na Kozari uništene, te tako unijeti demoralizaciju među narod i partizane Slavonije i Moslavine. Samo na teritorij kotara Slav. Požega doseljeno je s Kozare preko 10.000, a na kotar Daruvar oko 5.000 lica. Vlasti NDH smjestile su taj narod u kuće pravoslavaca interniranih u logore ili u Srbiju. Vidi »Grada«, knj. II, dok. br. 142, str. 291. i dok. br. 209, str. 432-433.

15. V 1943.

Dopis Inicijativnog odbora ZAVNOH-a Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju kojim poziva sve delegate iz Slavonije na osnivačku skupštinu ZAVNOH-a.

Dragi drugovi,

u najskorije ćemo vrijeme održati osnivačku Skupštinu ZAVNOH-a¹. Stoga je potrebno da kandidati sa Vašeg područja odmah krenu na put i da što prije dođu do ZAVNOH-a. Nastojte da izbor kandidata bude u duhu naših ranijih pisama i da sve narodnosti budu proporcionalno zastupane. Bilo bi poželjno da se među kandidatima nađe i po jedan predstavnik nacionalnih manjina (Nijemac, Mađar i Čeh ili Slovak).² Ukoliko bi neki kandidati bili 'spriječeni da osobno dođu, potrebno je da vlastoručno potpisane punomoći predaju onim kandidatima koji će doći na skupštinu. Ako bi uslijed nepredviđenih poteškoća bilo nemoguće da dođu svi ili gotovo svi kandidati, onda uputite jednu delegaciju od par ljudi, koji će imati punomoći svih ostalih kandidata.

Pitanje održanja Skupštine je vrlo hitno. Stoga šaljite odmah Vaše kandidate. Ako bi se njihov dolazak odgodio na dulje vrijeme, biti ćemo prisiljeni, da osnivačku skupštinu održimo i bez Vaših predstavnika. Bilo bi poželjno da Vaši kandidati budu ovdje najkasnije do 10. idućeg mjeseca.

Pripreme oko slanja kandidata i njihovo slanje na skupštinu izvršite preko privremenog Okružnog N. O.-a³.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav:

Napomena: Dokument nije potpisan.
Kopija originala u IHRPH, Zgb.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 11/1.

15. V 1943.

Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske Zapovjedništvu Prve gorske divizije u Daruvaru kojim predlaže zamjenu zarobljenih domobranskih časnika za deset rodoljuba koje će predložiti Štab Zone.

Prilikom oslobođenja mjesta Voćina¹, jedinice Narodno-oslobodilačke Vojske, koje stoje pod komandom Štaba ove Zone, zarobile su sledeće domobranske časnike:

1.— Dujić Josipa, nadsatriik, zapovjednik I. Bojne I. Gorskog Zdru-ga I. Gorske Divizije;

2.— Ife'k Antuna, nadporučnik, zapovjednik 5 sata I. Bojne.

3.—■ Fištrović Kruinislav, rezervni poručnik, zapovjednik I. voda II. sata, I. Bojne.

¹ Vidi dok. br. 87, objašnjenje 9.
² O vijećnicima ZAVNOH-a iz Slavonije vidi »Građa«, knj. IV, dok. br. 2, str. 9-11. i dok. br. 3, str. 11-13.
³ Misli se Privremenog oblasnog NOO-a za Slavoniju. Vidi dok. br. 158.
¹ Vidi dok. br. 99, 103, 107 109 110, 117 i 145.

Gore imenovane časnike predlažemo za zamjenu za 10 rodoljuba Hrvatske, koji su zatočeni po tamnicama i koncentracionim logorima Nezavisne Države Hrvatske.

Ukoliko se vi sa goirnjiim predlogom slažete, izvjestite nas preko sela Boraka. Posle vašeg pristanka na naš predlog izmjene, mi ćemo vam poslati imena naših rodoljuba koje želimo zamjeniti ti².

Smatramo da ćete shvatiti hitnost razmjene, te da će te po ovom predmetu odmah i postupiti, pošto je to i u vašem interesu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

M. P.

Komandant:

Napomena: Dokument bez potpisa.
Kopija originala u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/1.

128

17. V 1943.

Dopis Kotarbke oblasti Slav. Požega Zajednici za promet stokom i stočnim proizvodima u Zagrebu kojim se traži posredovanje kod vojnih vlasti radi pružanja pomoći prilikom otkupa stoke u selima Požeške kotline.

Naslovna zajednica je svojim dopisom Od 17/IV. 1943. broj: 22411/43. naredila prilisni otkup stoke većih razmjera — pogotovu u t. zv. ugroženim krajevima — i to uz oružanu pomoć¹.

Ovaj nalog zaprimljen je dana 19/IV. 1943. pod brojem; 8760'43

Istog dana pod istim brojem ova je oblast uputila Zapovjedništvu mjesta u Požegi zamolnicu, da se kotarskom povjereniku naslova g. Klarić Zvonimiru stavi na raspolaganje jača oružana postrojba kao pomoć za vrijeme vršenja otkupa po selima. Ujedno je napomenuto da o uspjehu ovog otkupa zavisi u prvom redu prehrana i opskrba same vojske.

Na ovu zamolnicu dobiven je odgovor od strane Zapovjedništva podhvatnog područja Požega broj: 579-Taj-43 od 19/IV. 1943., a koji je odgovor zaprimljen dana 22 IV. 1943. pod brojem: 8760/1943. u kojem doslovce stoji

s l i e d e č e :

»Navesti mjesta najbliže okolice, gdje bi se imao vršiti otkup stoke. Obzirom na ugroženost požeške okolice i sadašnju situaciju za najbližu okolinu mogao bi se dati najviše jedan vod, dok za daljnju okolinu i jaču oružanu asistenciju nema mogućnosti.«

Usljed ovakovog odgovora bit će nemoguće namaknuti kontingente od 400 komada stoke mjesečnoza potrebe naše i savezničke vojske², jer su obližnja sela, za koja je vojska spremna pružiti pomoć, dala u glavnom

² Vidi dok. br. 139.
¹ Vidi dok. br. 52.
² Misli se na Wehrmacht.

kontingente stoke sposobne za klanje, dok su naprotiv udaljenija sela, koja za tu svrhu dolaze u obzir, a koja se nalaze izpod brdskih krajeva, ugrožena od partizana.

Obzirom na ugroženost područja u razmjere, koje je zauzela partizanska djelatnost, ne vidi se mogućnost izvršenja gore navedenog naloga, jer neaktivnost naših oružanih snaga daje podstreka pučanstvu, da se ne pokorava nalogima obćina, te da i tamo gdje ugroženost od partizana nije tako velika, iskorišćava prilike u svoju korist.

Tako n. pr. u okolini Pleternice, koja nije toliko ugrožena, seljaci se izgovaraju da su im »četirii partizana« zaprijetili, da će im zapaliti kuće, ako budu vodili stoku na prisilni otkup u Požegu.

Isto tako kao primljer neka posluži obćina Pož. Brestovac, 6 km. udaljena od Požege u pravcu Nove Gradiške, gdje partizani dolaze kad god im se prohtije, i danju i noću, i odvođe blago u većim i manjim količinama.

Moli se naslov, da posreduje kod mjerodavnih vojnih vlasti radi pružanja pomoći, da bi se njegovim nalogima moglo udovoljiti i iste izvršiti.

Za Dom spremni !

Kotarski predstojnik:
(Glunčić)

M. P.

Original u HA, Slav. Požega.
Prijepis u HIS, Slav. Brod. K I/III.

17. V 1943.

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu III operativne zone i svim podređenim jedinicama za formiranje XXI NO brigade.

- 1.) Formira se XXI. Brigada Narodno-Oslobodilačke Vojske Hrvatske¹.
- 2.) Formira se štab XXI. Brigade Narodno-Oslobodilačke Vojske Hrvatske i to:
 - a) komandant drug Dako S. Puač², dosadašnji zamjenik komandanta XII. brigade
 - b) politički komesar drug Feda Milić
 - c) zamenik komandanta Mijo Bobetko, dosadašnji načelnik štaba XVI. Brigade
 - d) zamenik polit, komesara drug Dušan Crnobrnja³, dosadašnji zamenik polit, komesara II. bataljona XVI. brigade
 - e) načelnik štaba Jovan Drača, zamenik komandanta I. Odreda

1 Vidi dok. br. 98, 145 i 162.
2 Dušan Puač Daka
3 Vjerovatno pogrešno. Treba Miloš Crnobrnja. Vidi dok. br. 162.

- 3.) Snage brigade sastoje se iz:
- a) IV. bataljona XII. N. O. Brigade + 20 (dvadeset) puškomitraljeza.-
 - b) 100 boraca XVII. N. O. Brigade + 4 (četiri) puškomitraljeza.
 - c) 80 boraca II. Odreda III. Operativne Zone. (tačke b) i c) sačinjavaju jedan bataljon).
 - d) 60 boraca XVI. N. O. Brigade + 2 puškomitraljeza.
 - e) 40 boraca XVIII. N. O. Brigade + 2 puškomitraljeza.
 - f) 80 boraca I. Odreda III. Operativne Zone. Tačke d), e), i f) sačinjavaju treći bataljon brigade.
- 4.) Pravilnu raspodelu (to ne znači ravnomerno) automatskog oružja izvršiće štab brigade.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politički komesar:
Duško S. Brkić v. r.

Komandant:
Petar Drapšin v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1

130

17. V 1943.

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu III operativne zone i svim podređenim jedinicama za formiranje X divizije.

- 1.) Formira se X. Divizija Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske¹.
- 2.) Formira se štab X. divizije Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske i to:
- a) Komandant Vinko Antić, dosadašnji komandant III. O. Z.²
 - b) Politički komesar Vlado Janjić.
 - c) zamjenik komandanta Radojica Nenezić, dosadašnji komandant XVII. Brigade N. O. V. Hrvatske.
 - d) obaveštajni oficir Mane Trbojević.
- Snage X divizije sačinjavaju:
- a) XVII. brigada Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske
 - b) XXI. Narodno-oslobodilačka Brigada Hrvatske³.
 - c) Baterija teških minobacača.
 - d) Mitraljeska četa.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politički komesar:
Duško Brkić v. r.

Komandant:
Petar Drapšin v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1

1 Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 17. oktobra 1943. god., a u skladu sa odlukom Vrhovnog štaba NOV i POJ, X divizija dobiva naziv XXVIII divizija NOVJ.

2 Operativne zone

3 Vidi dok. br. 129.

17.V 1943.

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu III operativne zone i svim podređenim jedinicama o formiranju I slavonskog korpusa.

- 1.) Prema naređenju člana Vrhovnog štaba Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Jugoslavije druga Vlade Popovića, formira se Slavonski Korpus Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske¹.
- 2.) Prema istom naređenju, formira se Štab Slavonskog Korpusa i to:
 - a) komandant drug Petar Drapšin, dosadašnji komandant IV. Divizije
 - b) politkomesar drug Duško Brkiić, dosadanji politlkomesar III. O. P.²
 - c) načelnik štaba drug Mate Jerković dosadanji zamJj. kom. IV. Divizije
 - d) obavještajni oficir drug Jefto Šašić, dolsadašnji politički komesar IV. Divizije.
- 3.) Snage Korpusa sastoje se iz:
 - a) IV. Divizije Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske.
 - b) X. Divizije Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske³.
 - c) Divizona teških bacača.
 - d) Baterije poljskih topova 100 mm.
 - e) Baterije brdskih topova 6.5 mm.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Naređenje druga Vlade over avaj u

Politički komesar:
Duško Brkić v. r.

Komandant:
Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

17. V 1943.

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima IV i X divizije o formiranju novog štaba IV divizije.

- 1.) Usled nastalih promena¹ formira se novi štab IV. divizije, i to:
 - a) komandant drug Milan Stanivuković, dosadašnji načelnik štaba IV. divizije
 - b) politički komesar drug Marijan Cvetković, dosadanji politički komesar XVI. Brigade

¹ U sastavu Korpusa bile su 2 divizije sa 5 brigada. Četvrta divizija imala je u svom sastavu XII, XVI i XVIII NO brigadu, a novoformirana X divizija XVII i XXI NO brigadu. 20 VI 1943. god. naredbom Glavno® štaba NOV i PO Hrvatske I slavonski korpus mijenja naziv u II korpus NOV i PO Hrvatske, čime ujedno prestaje djelatnost Štaba III operativne zone. / X 1943. god. odlukom Vrhovnog štaba NOV i POJ Korpus dobiva naziv VI korpus NOVJ.
² Operativne zone
³ Vidi dok. br. 130.
¹ Misli se na formiranje I slavonskog korpusa, X divizije i XXI NO brigade.

Stab
Slavenskog Korpusa
Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske

Dana, 17.V.1943./9.50.sati
A.Br.1./43.

Predmet: Formiranje Slavenskog Korpusa
i Staba Korpusa

Stabu IV.Divizije N.O.V.H.
Stabu III.Operativne Zone
Stabu XII.N.O.Brigade
Stabu XVI.N.O.Brigade
Stabu XVII.N.O.Brigade
Stabu XVIII.N.O.Brigade

Na poleđinu.

- 1./ Prema naredjenju člana Vrhovnog Staba Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Jugoslavije druga Vlade Pepevića, formira se Slavenški Korpus Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske.
- 2./ Prema istom naredjenju, formira se Stab Slavenskog Korpusa i to:
a/ komandant drug Petar Drapšin, desetanji komandant IV.Divizije
b/ politkomesar drug Duško Brkić, -"- politkomesar III.O.P.
c/ načelnik Staba -" Mate Jerkević -"- samj.kom.IV.Divizije
d./ obavještajni oficir drug Jofte Šabić, desetanji politički komesar IV.Divizije.
- 3./ Snage Korpusa sastoje se iz:
a/ IV.Divizije Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske.
b/ I.Divizije Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske.
c/ Divizionu teških bacača.
d/ Baterije poljskih topova 100 mm.
e/ Baterije brdskih topova 65 mm.

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

Naredjenje druga Vlade overavaju:

Politički komesar:
Duško Brkić v.r.

Komandant:
Petar Drapšin v.r.

- c) zamenik komandanta drug Rade Knežević, dosadanji komandant XVI. Brigade
 - d) načelnik Štaba drug Franc Inkret, dosadašnj i načelnik štaba III. Operativne Zone
 - e) referent saniteta drug Stoj an², dosadanji referent saniteta XII. Brigade.
- 2.) Snage IV. divizije sačinjavaju:
- a) XII. Narodno-Osiobodilačka Brigada Hrvatske
 - b) XVI. Narodno-Oslobodilačka Brigada Hrvatske
 - c) XVIII. Narodno-Oslobodilačka Brigada Hrvatske
 - d) baterija teških bacača
 - e) Top »PITO« 37 mm
 - f) Mitraljeska četa

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politički komesar:
Duško S. Brkić v. r.

Komandant:
Petar Drapšin v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

1

17. V 1943.

**Dopis Glavnog zapovjedništva Oružništva u Zagrebu Glavnom sto-
žeru oružanih snaga NDH... kojim javlja da su njemački vojnici samo-
voljno oduzimali živežne namirnice i stoku stanovnicima sela Šumetlice i
Pravoslavne Šagovine.**

Zapovjedništvo 3. oružničke pukovnije u Banja Luci sa J. S. Br. 749/taj. od 11. svibnja 1943. predložilo je sljedeće izvješće:

»Oružničko krilno zapovjedništvo Nova Gradiška, sa spisom Br. 546, taj. od 6. svibnja 1943. dostavlja sljedeće:

Zapovjednik oružničke postaje Nova Gradiška, sa spisom Br. 20/taj. od 5. svibnja 1943. izvijestio je sljedeće:

25. travnja 1943. oko 0400 salta, oko 300 partizana dolšlo je u selo Sumetlicu, (6 km. s. Nove Gradiške), te su od udove Mileve Borota oduzeli 3 krave, 2 junice i 1 tele, te sve otjerali u Psunj.

Povodom ovoga, istoga dana, oko 60 njemačkih vojnika pod zapovjedničkom jednog nadporučnika, došlo je u isto selo, te saikupdli sav narod t. j. žiteljstvo toga sela na jedno mjesto u selu, a momčad prema razporedu zaposjela sjeverni dio' sela. Dok je nadporučnik preko tumača držao govor u selu sakupljenim 'stanovnicima, vojnici koji su selo osiguravali, iz oko 20 kuća pokupili su sve suho svinjsko meso, mast, slaninu i drugih stvari, te 1 sat li nešto gotovog novca. Kada se pučanstvo vratilo svojim kućama, našlo je iste opljačkane, ali slučaj nije smio nitko prijaviti pošto se je svatko bojao represalija.

4. svibnja 1943. prije podne, jedan sat njemačke vojske 1 km ispred sela Pravoslavne Šagovine, (9 km s. z. Nove Gradiške), otvorio je na selo

bezrazložno pušćanu vatru. Povodom ovcjga žiteljstvo ovoga sela se je preplašilo i od straha razbjeglo iz sela na sve strane. Poslije ovoga njemački vojnici su sa polja kod toga sela uzeli 4 vola, 3 krave i junice, te 4 velike krmače navodno za razplod i sve cdvezli za Novu Gradišku.

Po ovome nije nikome dostavljeno izvješće».

Predlaže se.

Zamjenik glavnog zapovjednika
Glavar stožera, pukovnik
(Stjepan Toma)

M. P.¹

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 1 O/I 11.

17. V 1943.

Izvještaj organizacionog vođe Njemačke narodne skupine u NDH o organizacionom stanju i nastalim promjenama u Skupini uslijed obustavljanja rada i preseljenja nekih mjesnih skupina u okruzima Istočni Srijem i Donja Drava, o personalnim promjenama u vodstvu i o moralu i djelatnosti pripadnika Skupine u vremenu od 15. aprila do 15. maja 1943. godine.

I. Organisatorischer Auf- und Ausbau, Aenderungen.

Der Stand der Ortsgruppen im Siedlungsgebiet hat sich in der Berichtszeit folgend geändert: In der Kreisleitung Ostsyrmie-n wurden die Ortsgruppen Deč und Bukovac evakuiert, somit wurde auch die Arbeit niedergelegt, und die Angehörigen dieser Ortsgruppen werden von der Ortsgruppe Neu Pasua, Peterwardein u. Karlowitz¹ betreut. Ebenso wurde der Sitz der Ortsgruppe Bingula nach Erdevik, der von Banostor nach Beočin verlegt. Im Kreise Sawe¹—Donau blieb Stand der Ortsgruppen unverändert. Im Kreise Unterdrau wurde die Tätigkeit im sieben Ortsgruppen eingestellt, während die Ortsgruppe Darkovac nach Ernestinenhof und Hirschfeld übersiedelt wurde; die Männer jedoch in der Ortsgruppe zur Sicherung der Habe zurückgeblieben sind. Der Stand im Kreise Mittel-drau—Iłowa² ist ständig (im wechseln.

II. Tätigkeit im vergangenen Monat.

In der Berichtszeit wurden die Geburtstagsfeier des Führers und die Feier der Nationalen Arbert, 1. Mai in allen Ortsgruppen feierlich be-gangen. Zum 1. Mai wurden in grössern Ortsgruppen Amtswalter der Volksgruppenführung zu dem Feiern entsandt. Der Leiter des Organisa-t'ionlsamtes war bei dieser Feier in Indjija zugegen. Ebenso fiel in der Berichtszeit der Entscheid des Landesberufswettkampfes der Deutschen Jugend Weiter wurde auf verschiedenen Inspektionsreisen die Ortsgrup-pen teilweise des Kreises Ostsyrmien wie Ilok, Erdevik, Bingula, Calma,

¹ Okrugli pečat Nezavisne Države Hrvatske — Vrhovno oružničko zapovjedništvo.
¹ Sremski Karlovci
² Vidi dok. br. 102.

so auch im Kreise Sawe—Donau, Morović, Sid, Lipovac, Tovarnik, Sotin, Orolik, St. und Novi Jankovci, Vinkovci, Neudorf, Ivankovo, im Kreise Unterdrau, Ernestinenhof, Hirschfeld, Oberjosefsdorf, Đakovo, Gorjani, Valpovo besucht. Auf diesen Inspektionsreisen wurden Weisungen und Richtlinien für die kommende Zeit gegeben. Ebenso konnte festgestellt werden, dass die Arbeiten in den Ortsgruppen sehr viel zu wünschen übrig lassen. Dies ist zurückzuführen auf Mangel an Arbeitskräften in den Ortsgruppen. Wir hoffen aber, dass in kommender Zeit die Lehrerschaft mehr in den Betrieb der Ortsgruppe eingebaut wird und somit die Arbeit in den Ortsgruppen gehoben wird.

III. Aenderungen im Personalstand.

Der Geschäftsführer der Kreisstelle für gewerbliche Wirtschaft in der Kreisleitung Ostsyrmien Andreas Vollweiter wurde zur Waffen-SS eingezogene. Die Arbeit übernahm Viktor Salik Abteilungsleiter. Ebenso wurde in der Kreisleitung Untedrau Vg. Gelli, der die Arbeitsvermittlung inne hatte, reduziert. Der kom. Kreisleiter des Kreises Mitteldrau-Ilowa ist zum Waffendienst eingezogen worden und die Führung des Kreises wurden Kdn. Wendelin Mundweil übergeben. Sonstige Aenderungen in den Ortsgruppen kommen durch die ständige Einziehung der Amtswalter zum Waffendienst des öfters vor.

IV. Tätigkeit für den nächstfolgenden Monat.

In der kommenden Zeit muss besonderer Wert auf die Besuche der Ortsgruppen gelegt werden, da es sich gezeigt hat, dass unsere Leute direkt auf die Besuche der einzelnen Leiter der Aemter warten und es ist so die beste Propaganda an den Menschen zu bringen.

V. Die Tätigkeit hemmende Schwierigkeiten und Hindernisse.

Wie in den vergangenen Berichtmonaten, so iist auch in der jetzigen Zeit eine besondere Hemmung die Gefahr der aufständischen bolschewistischen Banden, die nun auch in grösserem Masse auch im Gebiet des Kreises Ostsyrmien auftreten. Das ganze Siedlungsgebiet ausser dem Kreise Sawe—Donau ist von diesen Banden bedroht. Es list unter solchen Umständen nicht möglich irgendwelche politisch-kulturelle Arbeit in den Ortsgruppen zu vollführen.

VI. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft.

Trotz den herrschenden Verhältnissen im Siedlungsgebiet ist die Stimmung und Haltung der Angehörigen sehr gut. Trotz der misslichen Lage ist die Opferbereitschaft unverändert, ja man kann sagen noch gesteigert worden.

VII. Verhältnis zu den gleichartigen Einrichtungen des Staates und des Staatführenden — Volkes.

Wie im vorigen Bericht.

Heil Hitler!
K.³ Jäger
Leiter des Organisationsamtes

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/III.

3 Toni Klaus Jäger (Jeger)

18.V.1943.

Dopis Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost Ministarstvu vanjskih poslova NDH u Zagrebu kojim se traži posredovanje kod njemačkih vojnih vlasti zbog preseljenja pripadnika mađarske narodnosti sa kotara Daruvar u Mađarsku. Preseljenje se vršilo pod zaštitom oružanih snaga Njemačke narodne skupine, a bez znanja i odobrenja upravnih vlasti NDH.

Izpostava župske redarstvene oblasti — Virovitica izvjestila je sljedeće:¹

»Danas dne 6. travnja 1943. godine u 13.30 h stigao je na ovdašnju željezničku postaju iz Đulavesi jedna preselica, vlak sa oko 12 vagona u kojem se nalazilo 10 obitelji, pripadnika mađarske manjine sa ukupno 29 osoba i to 13 muških i 16 ženskih.

U vagonima nalazile su se i sve njihove kućne pokretne stvari kao: kućni namještaj, živežne namirnice i ostalo.

Svi ovi iseljenici su iz sela Mali Ceplaki, općina Đuvenes, kotar Daruvar.

Ovaj vlak bio je praćen po Karoly Franji, časniku njemačke bojne² iz Đulavesi, te njegovim vojnicima. Pomenuti pratilci ove preselice Karoly Franjo nije za ove putnike imao nikakvih putnih izprava, niti kakvih naloga od bilo koje vlasti.

Upitan po ovome g. Karoly Franjo izjavio je da ovu preselicu prati po nalogu 1. gorske divizije iz Daruvara, te je zahtijevao da se odmah imade prebaciti u Barcs, nećdkajući nikakove željezničko-redarstvene i željezničko-carinske formalnosti, što je nakon ovoga i učinjeno tj. preselica je krenula prema Barcsu.

Dana 7. travnja 1943. godine ponova je kroz Viroviticu prošao jedan vlak^preselica u kojem su se nalazili pripadnici mađarske manjine iz sela Mali Ceplaki, općina Đulaves, kotara daruvarskog. Ovom prilikom bilo je u vlaku ukupno 51 osoba sa svim kućnim stvarima i 100 komada stoke. Vlak je i ovaj puta praćen po časniku njemačke bojne iz Đulavesi poručniku Karoly Franji. Ni ovaj puta pratilac ovoga vlaka g. Karoly nije za putnike imao nikakvih putnih izprava, već je na upite izjavio da ova preselica putuje u Barcs po nalogu 1. gorske divizije iz Daruvara u svrhu iseljenja pripadnika mađarske manjine u Barcs, Mađarsku.

Dana 9. travnja u 7.30 h ponova je iz Đulavesi stigla jedna preselica sa ukupno 27 osoba. Sve ove osobe pripadnici su mađarske manjine iz sela Velike Ceplaki, kotar Daruvar. Ovom prilikom bilo je utovareno u Vlak 5 konja i 5 krava, te dvoje svinja. Ova preselica praćena je i ovaj puta po časniku njemačke bojne iz Đulavesi Karoly Franjii, koji tvrdi da se ovo preseljenje vrši po nalogu 1. gorske divizije u Daruvaru. Podpisani se je već dana 6. travnja — odmah nakon obavijesti Naslova obratio na gla-

¹ Vidi dok. br. 100.

² Dijelovi III rezervnog bataljona Einsatzstaffela.

vara stožera 1 gorske divizije u Daruvaru koji je izjavio da mu o ovom preseljenju nije ništa poznato.

Dostavljaju se prednja izvješća sa molbom za posredovanje kod njemačkih vojnih oblasti, da se u buduće pravodobno kod nadležnih oblasti za ovakove vrsti preseljavanja zatraži privola i odobrenje.

ZA DOM SPREMNI!

M. P.

PROČELNIK UPRAVNOG REDARSTVA:
Dr. Josip Vragović, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 18/111.

136

18. V 1943.

Naredba Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske o formiranju odsjeka pri Štabu Zone.

U vezi naredbe Vrhovnog štaba Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda o Vojnoj vlasti u pozadini, postavljaju se i formiraju sljedeći odsjeci pri Štabu III. operativne zone:

1. — Odsek Vojne vlasti u pozadini. Za šefa Otseka druga Momu.
 - Nikolu Kosanovića, dosadašnjeg komandanta Psunjskog područja;
 2. — Tehnički otsek. Za šefa Otseka druga Ing. Bogomila Copa.
 3. — Ekonomski otsek. Za šefa Otseka druga Radu Pavlovića, zvanog Strica. Dosadašnji šef Ekonomskog otseka drug Hiršl,¹ ostaje dalje kao član Otseka;
 4. — Informativni otsek. Za šefa Otseka druga Stojana Divića, zvanog Barun;
 5. — Obaveštajni otsek. Za šefa Otseka druga Lazu Vidovića, dosadašnjeg obaveštajca Diljskog područja, drugarica Dr. Natalija Kiseljevska.
 6. — Sanitetski otsek. Za šefa Otseka drugarica Dr. Natalija Kiseljevska.
 7. — Otsek za vezu. Privremeno o radu O'tseka će se starati šef Vojnog otseka drug Momo;
 8. — Vojno-sudski otsek. Šef Otseka će se naknadno postaviti.
- Svi gore navedeni drugovi, ukoliko su imali do sada neku drugu dužnost, razrješavaju se svoje dosadašnje dužnosti.
- Šefovi Otseka treba da preuzmu svoje dužnosti u roku od 5 dana.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Duško²

Komandant:
Vinko³

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

¹ Feliks Hiršl
² Dušan Brkić
³ Vinko Antić

18. V 1943.

Izveštaj Srijemsko-slavonskog četničkog odreda¹ delegatu Vrhovne komande kapetanu Bori Mitranoviću o pokušaju organiziranja četništva u Slavoniji.

Potpisani² je izvršio jedan deo zadatka u Slavoniji, o kome sada izveštava sledeće:

U Slavoniji među partizanima ima veliki deo Srba i to iz sela uz železničku prugu od Nove Gradiške na zapad do Novske³. Sva ta sela pod pritiskom Nemaca i ustaša odbačena su u šumu i naravno pala pod komandu partizanskih vođa Hrvata i Muslimana⁴, a među kojima je i velik deo Čeha⁵, pa čak i Švaba⁶. Srbi služe kao slepo oruđe pri izvršenju najtežih zadataka, a sela su pod neverovatnim terorom. Ipak u Psunju postoji odred i područje u kome su isključivo sami Srbi i koji nastoje da se sjedine sa Srbima četnicima⁷, ali za sada je to neverovatna teškoća radi pritiska Hrvata i muslimana. Mnoga sela do sada su se držala i rii'siu odlazila, ali sada je nastalo stanje u kome su morali da krenu. Pre 15 dana Psunjsko partizansko područje mobilisalo je sve ljude iz sedam sela od 15—45 godina starosti⁸ i odvelo ih u Ravnu Goru negdje kod Drave. Tamo im je glavni štab i tamo su naoružani. Govori se da je ideja nekih komandanata Srba, da tako Uvuku što Više Srba i da očiste Hrvate i druge.

Ja sam dopro sve do sela **Čovac** koje se nalazi jugozapadno od Okučana na 3 km. Bio sam u nekoliko sela, isključivo srpska sela i uvideo da su söljaci listom za četnike tj. Srbi i da dm se partizani ne sviđaju, ali razbijanje vlasti Hrvata partizana koji su u većinli sada je vrlo otežano. Sem toga propaganda, sem ono što sam Uspevao da im ubacim, nije vršena sa strane četnika. **Bezuslovno je potrebno da se avionima bacaju letci a to bi dovelo do naglog preokreta.**

Velike smetnje još Od prošle godine imao sam od strane Nikole Forkape, koji znajući za neke ljude, nije hteo da mi to, prilikom mog puta kaže, a i sada je hteo da ljude koje sam sabirao 6 meseci razoruža na vrlo podli i mučki način. On sa Dukdćem igra vrlo slabu ulogu i želim da ih optužim kao sabotere, o čemu da se izvesti Vrhovna komanda. Kada sam došao u Slavoniju 12. o. m., Forkapa je širio vesti da sam pobegao i da sam kao komunista otišao u partizane, a ja sam to čuo i vratio se natrag. Naravno sa ovim brojem ljudi teško se u Slavoniji i održati, ali da nije Forkape ja bi se i održao. Tražim od delegata, da se na neki način taj Far-

¹ Odred kao formacija nije uopće postojao, već je pod tim imenom trebao biti formiran na teritoriju Slavonije i Srijema.

² Dokument rije potpisan, ali se, vjerovatno, radi o majoru Dušanu Janjiću, koji je pokušao organizirati oružano četništvo u Slavoniji. On se uz pomoć Nijemaca 15. augusta 1943. godine prebacuje s 30 četnika iz Bosne u Slavoniju, ali već 21. augusta 1943. god. naredbom Štaba II korpusa formira se Protivčetnički bataljon od boraca dobrovoljaca Srba, koji kod sela Čovca i Gredana uništavaju 20 četnika, a ostatak je uspio prebjeći u Bosnu.

³ O prebacivanju četničkih agenata u Slavoniju vidi dok. br. 93, objašnjenje 5 i dok. br. 105 i 144.

⁴ U sastavu I slavonskog korpusa i partizanskih odreda bio je veliki broj boraca Srba iz cele Slavonije, a ne samo iz sela uz željezničku prugu od Nove Gradiške do Novske, kako je to navedeno u dokumentu.

⁵ Podatak netačan. Boraca Muslimana u Slavoniji gotovo i nije bilo. Rukovodeći kadar najvećim dijelom bio je iz redova Srba i Hrvata.

⁶ Radi se o formiranju čehoslovačkog bataljona. Vidi dok. br. 95.

⁷ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 110, str. 241.

⁸ Podatak netačan. Na sektoru Psunja djelovao je I odred III operativne zone u čijem sastavu su bili borci svih narodnosti Slavonije.

⁹ O mobilizaciji boraca u NOV vidi dok. br. 64, 68, 69, 70, 73, 76, 85, 105 i 144.

kapa ukloni i da nesmeta, zajedno sa Dukićem. Ti ljudi kao da nisu Srbi niti shvataju važnost širenja pokreta. Pored utvrđenih zločina nad Galicijancima na sektoru Motaj ice, sada preko apaša žandarma Marka Vukovića vrše teror nad narodom, a taj Marko vrši svakodnevno silovanja galicijanki. Nastojte da se to što pre likvidira, a u koliko to nebi bilo učinjeno sa vaše strane, učiniću ja sa svojim ljudima.

Potrebno je da se Srbac ima na raspoloženju, jer veliki broj Srba, sada u partizanima, prešao bi zajedno sa svojim osobljem vrlo hrabrim borcima, a to su naročito sada na silu mobilisani ljudi. Mi takove prilike nebi smeli da propustimo. Ranije je hteo neki Mazalica⁹ da pređe ovamo, ali kako nije bilo veze glavni partizanski štab ga je streljao.

Jačina partizana ceni se u Slavoniji na 30.000 ljudi¹⁰ pod oružjem, ali izgleda da to nije tačno.

Sada se vode akcije u okolini Virovitice¹¹ i na Dravi, a zatim kod Voćina¹². Pre 10 dana imali su velikih uspeha.

Partizanska brigada u Psunju sastavljena isključivo od Srba štiti srpska sela od svakih Akcija i vrši napade na hrvatska sela i osвете nad ustašama i Nemcima. Radi toga dolazi do svađa među njihovim komandama, pa su svi Srbi u priličnoj nemilosti.¹³

U selu Paklenici severno od Novske, Srbi seljaci ispred ustaša odbegoše u šumu, ali osećaju se kao četnici. U opšte ovi partizani Srbi nose trobojke srpske, a pored njih po traženju štaba i petokrake odnosno neki nose srp, čekić i klas.

Ustaške vlasti gone Srbe i nedozvoljavaju organizaciju četnika, samo radi toga da bi pomogli partizanima. Dosta ustaša preobučeni u domobranska odela predaju se partizanima, što je Srbima partizanima krivo i izgleda da će i to uticati povoljno po nas¹⁴.

Dva važna komandanta izjavila su našim seljacima (to su opet moji rođaci) da će se oni pomiriti sa četnicima, jer vele Srbi moraju da se Slože. Jedan od njih, komandant osvetničkog odreda, izgleda da će vrlo brzo da nam pride. Naravno tu se mora biti oprezan i ja sam preduzeo potrebne mere, da taj prelaz bude u malim grupama i radi toga je potrebno da se Nikola Forkapdć urazumi i ukloni sa Vaše strane. U koliko se to ne učini, ja ću ga sam da uklonim. On je već dosta nepritika učinio i sada se mora ozbiljno i brzo da radi.

Ja se nalazim na levoj obali Vrbasa, jer neću incidenata, a mislim kroz koji dan dok bude veza, da ponovno predem u Slavoniju na nekoliko dana.

Posavski odred (Lijeveče) neka bude pod komandom Rade Radića, pa Vi to uredite i neka se preko Nemaca uredi da nas u Lijeveču ne diraju bar Nemci, a za Hrvate je lako.

Javite novosti i pošaljite štambilj o kome smo govorili. Vezu održavajte preko donosioca ovog pisma.

Komandant, major

Napomena: Dokument bez potpisa.
Kopija originala u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/11.

⁹ Nikola Mazalica Kiler

¹⁰ Broj preuveličan. U Slavoniji je tada bilo u operativnim jedinicama oko 5.000 partizana.

¹¹ Na tom području je tada djelovala XVI NO brigada IV divizije NOVH.

¹² Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

¹³ Podatak izmišljen i netačan.

¹⁴ Podatak netačan.

18. V 1943.

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška svim kotarskim komitetima KPH o pružanju pomoći organizaciji AFŽ prilikom provođenja izbora za seoske, općinske, kotarske i okružne antifašističke odbore žena.

Dragi drugovi!

Proširivanje organizacije AFŽ na našem okrugu i masovno obuhvatanje naših žena, kako na oslobođenom tako i na okupiranom teritoriju, postavilo je pred nas nove organizacione zadatke. Stoga mi danas moramo sprovesti učvršćivanje i obrazovanje svih rukovodstava AFŽ-a i sprovesti izbore odozdo, tj. stvoriti općinske, kotarske i okružne AFŽ putem demokratskih i masovnih zborova. Inicijativni odbor žena za Slavoniju i Srijem raspisao je izbore, za seoske, općinske, kotarske i okružne odbore AFŽ-a, i oni treba da se provedu u najkraćem vremenu. Kotarski komiteti, kao i sve partijske organizacije treba da pruže punu pomoć svim odborima žena u pogledu sprovođenja njihovih izbora. Naime partija sa svoje strane treba da omogući pravilno i provedenje izbora, kao i o tome da u odbore uđu one žene, koje su najsvjesnije, najborbenije i najodanije našem pokretu i borbi žena za svoju punu ravnopravnost.

Izbori za općinske, kotarske i Okružne odbore AFŽ-a vršiće se na općinskim, kotarskim i okružnim zborovima, odnosno konferencijama svih žena, bez obzira dali su udate ili neudate.

U općinski odbor žena ulazi najviše 5 drugarica, u kotarski isto 5, a u okružni 9 drugarica.

Dne 19. V. održat će se sastanak još starog Okružnog AOŽ-a na kome će se donijeti zaključci o tome, gdje će se i na kojem mjestu i u koliko sati i koji će se kandidati birati za općinske, kotarske i okružni AOŽ. Te delegate će prestat viti jedna od drugarica kojoj se to bude stavilo u dužnost na tim općinskim, kotarskim i okružnim zborovima žena.

U nedjelju dne 23. V. održat će se na svim kotarevima na općinskim zborovima žena izbori za općinske AOŽ, to znači na kotaru Nova Gradiška biće izbori na jednoj općini, na kotaru Pakrac, na pet općina, na kotaru Novska na tri općine, dok na Daruvar na dvije općine. Na tim zborovima treba da učestvuje jedan od članova kotarskog komiteta, koji će u ime partije da iznese važnost žena u današnjoj borbi, kao i političku važnost njenih antifašističkih organizacija.

U nedjelju 30. V. bit će održani kotarski zborovi na kojima će doći žene sa čitavog kotara, tj. sa oslobođenog teritorija, a u koliko je to moguće i sa neoslobođenog. Na tim kotarskim Zborovima birat će se kotarski odbor AOŽ-a od 5 članova. Također tamo mora da prisustvuje jedan od članova kotarskog komiteta, a u koliko bude moguće prisustvovati će jedan od članova Okružnog komiteta, koji će istupati ispred partije.

Okružni izbori su predviđeni za 6. VI. o. g. koji će se sprovesti kao i kotarski.

Svi ovi Zborovi treba da budu što masovniji i da se što veličanstvenije sprovedu, naime preko njih treba da se odrazi snaga, svijest i borbenost današnjih žena. Žene treba da dolaze pod nacionalnim zastavama i

crvenim zastavama sa transparentima putem koji će manifestirati bratstvo srpskih i hrvatskih žena i odanost današnjoj borbi.

Na tim zborovima u sporazumu sa AOŽ-om treba da se odredi tko će govoriti i da se organizira Izvikivan je parola. Pošto postaji mnogo ženske omladine SKOJ-evki, kao i žena partijki to treba preko SKOJ-a i partije da se što bolje organiziraju ti zborovi. Kao govornici treba da izađu: jedna žena ispred žena, jedan član KK ispred partije i 1 član NOO-a. Neka ti zborovi budu sprovedeni u znaku jačanja današnje borbe koju vodi pozadina kao i solidarnosti u zajedničkoj borbi svih žena i muškaraca za nacionalno oslobođenje i borbu žena za potpunu ravnopravnost.

U tu svrhu trebaju kotarski komiteti proširiti ovu direktivu na sve partijske organizacije i da ih zaduže u tome da se što bolje i masovni je sprovedu izbori.

Po izvršenim zborovima neizostavno nas izvijestite kako su i s kojim [uspjehom] isti sprovedeni.

Uz naš komunistički pozdrav:

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

O. K. — KPH. Nova Gradiška:

Sekretar

Milo¹

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/611.

1

19.V 1943.

Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske Zapovjedništvu Prve gorske divizije u Daruvaru s podacima onih rodoljuba koje traži u zamjenu za zarobljene domobrane.

Odgovaramo Vam na Vaš dopis od 16. svibnja o. g. broj 1375-1943.

U prvom redu dostavljamo Vam popis imena onih rodoljuba, koje tražimo za nadsatnika Duića i drugove:

1. — Marinković Ivo, profesor iz Zagreba, uhapšen 9. II. 1943 u Madulićevoj ili Derenčinovoj ulici.

2. — Dr. Vučak, liječnica iz Doma Narodnog zdravlja Nova Gradiška uhapšena 22. IV. 1943 u Novoj Gradiški, upućena za Brod kod Gestapoa.

3. — Viktor Sedmak, student, bio pred prekim sudom, nalazi se u bolnici u Vrapcu.

4. — Ljuba Vrhovac, uhapšena u Lipiku 1941. nalazi se u Staroj Gradiški.

5. — Mijoljević Nikola, iz Bobote, nalazi se u zatvoru u Vukovaru.

6. — Eker Štefanija, kućanica iz Bjelovara, nalazi se u Staroj Gradišci.

7. — Rasipor Vinko, nalazi se u Lepoglavskog kaznionici.

8. — Halilović Nedeljko iz Osijeka, uhapšen prije 3 nedelje.

¹ Milo Popović

9. — Tramšek Melhior, krojački radnik iz Osijeka, uhapšen prije 3 nedelje.

10. — Marindolac Jela iz Dubovca, nalazi se u koncentracionom logoru Jasenovac.

U drugom redu odgovaramo Vam na Vaše pitanje, zašto smo u Voćimi »masakrirali i streljali jednog časnika i 40 domobrana«. Vama je sigurno vrlo dobro poznato da naša Narodno-oslobodilačka vojska nije nigdje masakrirala ni najgore ustaše koljače, koji su počinili tolika zverstva nad našim narodom, a kamoli obične domobrane. Naprotiv, poznato je da su strahovite masakre po našim selima vršile ne samo Ustaške jedinice, nego čak i domobranske. Da Vam navedemo samo jedan od mnogih primjera takvog zverstva. 23. i 24. ožujka o. g., kad su Vaše jedinice upale u selo Vučjak, zaklale su oko 60 nevinih seljaka, među kojima je bilo žena, staraca i djece, koje smo mi pronašli u jamama, koje su načinile avionske bombe, a unakaženi leševi bili su zatrpani sa 10 cm. zemlje. Najgroznije zverstvo počinjeno je nad tifusnim bolesnicima u bolnici kraj Vučjaka, gdje su Vaše jedinice zaklale 18 nemoćnih bolesnika, koji su bili u visokoj temperaturi i nisu se mogli kretati. Da li je to viteški i čovječanski postupak i da li ste Vi ikada čuli da su partizani klali ili ubijali ranjene vojnike, pa makar oni bili i najzvjerskiji ustaše? Vi znate vrlo dobro, da je naša stalna praksa da sve domobrane puštamo svojim kućama, jer smatramo da oni nisu dobrovoljno pošli da liju bratsku krv, dok naprotiv sve one, koji su poznati kao koljači i zvjeri, mi bez daljnjega nakon što smo pokupili i provjerili sve informacije o njihovim zločinima, streljano. Vaša praksa je sasvim obrnuta, što dokazuje najbolje Vaše naređenje od 1. svibnja o. g., Op. br. 1228 potpisano po Vama gospodine pukovniče čaniću¹, a u tom naređenju stoji doslovno ovo: »Partizani, zarobljeni oružjem u ruci, boreći se protiv naših četa, imaju se po zapovjedi zapovjednika dotične bojne (sklopa) strijeljati na licu mjesta«. Vaše naređenje jasno govori.

Što se tiče konkretnog slučaja u Voćinu², odgovaramo Vam jasno i nedvosmisleno: Mi smo streljali 30 vaših vojnika, koji su činili zverstva, ali nismo ubili ni jednoga časnika. Odbijamo da je i jedan od tih streljanih masakriran. Ostale domobrane iako su oni pucali na nas, pustili smo svojim kućama. Mi ćemo i u buduću svakog onog vojnika, bio on ustaša ili domobran, ako je palio, pljačkao i klao po selima i gradovima naše napućene domovine, bez daljnjega streljati.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

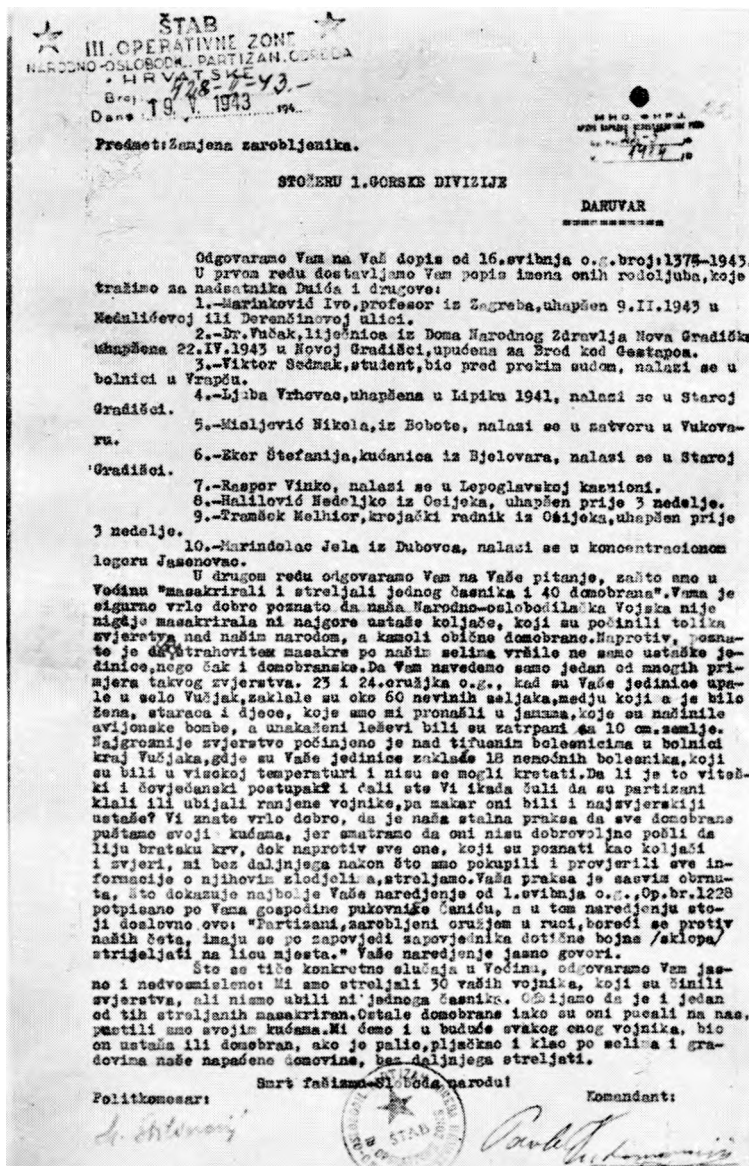
Politkomesar:
M.³ Stilinović

Komandant:
Pavle Vukomanović

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/1.

¹ Vidi dok. br.,88.
² Vidi dok. br. 145.
³ Marijan Stilinović

19. V 1943.

Molba predstavnika Zemaljskog vodstva Njemačke narodne pomoći iz Lučinaca Općinskom poglavarstvu Vilić-Selo za potvrdu da se njemačke porodice preseljavaju iz Lučinaca u Jovanovac kod Osijeka zbog aktivnosti partizana i da molbu proslijedi Kotarskoj oblasti u Slav. Požegi radi osiguranja besplatnog prevoza na željeznici.

Prema odredbi Njemačke narodne skupine Zemaljsko vodstvo njemačke narodne pomoći u Osieku od 19. V. 1943. ima se izseliti iz predjela tamošnje obćine selo Lučinci i ostale izvjestan broj izbjeglica pripadnika Njemačke narodne skupine i to iz Lučinaca u Jovanovac kod Osieka.

Ovo preseljenje diktirano je utvrđenom nuždom uslied partizanske djelatnosti.

Popis izbjeglica prileži ovom dopisu.

Moli se obćinsko poglavarstvo, da ovu okolnost (ugroženost) u produženju ovog spisa uredovno potvrdi kao i potrebu faktičnog izseljenja, te celi spis predloži sa poipisom izseljenika Kotarskoj oblasti u Požegi, a koju Oblast ovime najtoplije umoljavamo, da nam izda bezplatni odpremni list za putovanje željeznicom iz Požege u Jovanovac (Tenjski Antunovac).

Hei'l Hitler! — Za dom spremni!

Požega, 19. V. 1943.

Za Zemaljsko Vodstvo
Njemačke narodne pomoći:
(Adalbert Spehar)

Istinitost gornjih navoda potvrđuje Mjesno Vodstvo Njemačke narodne skupine u Požegi.

Lohner

M. P.

Popis izbjeglica iz Lučinaca

1. Staub Michael, rođ. u Kučanci god. 1895.
Staub Margarete, supruga, rođ. u Sanmargit god. 1902.
Staub Barbara, snaha, rođ. u Lučindi god. 1922.
Staub Elisabeta, kćer, rođ. u Lučinci god. 1924.
Staub Antun, sin, rođ. u Lučinci god. 1930.
Staub Katarina, kćer, rođ. u Lučinci god. 1932.
2. Staub Juliana, rođ. u Đuraku god. 1899.
Staub Adam, sin, rođ. u Lučinci god. 1923.
Staub Josef, sin, rođ. u Lučinci god. 1929.
Staub Jula kćer, rođ. u Lučinci god. 1931.
Staub Anna, kćer, rođ. u Lučinci god. 1934.
Staub Kata, kćer, rođ. u Lučinci god. 1937.
Staub Petar, sin, rođ. u Lučinci god. 1941.
3. Podobnik Franz, rođ. u Španovici god. 1902.
Podobnik Anna, supruga, rođ. u Bač-Petrovo Selo god. 1910.
Podobnik Anna, kćer, rođ. u Lučinci god. 1929.
Podobnik Katarina, kćer, rođ. u Lučinci god. 1935.

- 4. Hatz Johann, rod. u Španovici god. 1910.
Hatz Maria, supruga, rod. u Americi god. 1911.
Haltz Antun, sin, rod. u Lučinci god. 1931.
- 5. Konstantia Hatz, rod. u Galbovo god. 1920.
Josef Hatz, sin rod. u Lučinci god. 1943.
- 6. Winter Maria, rod. u Alaginci god. 1900.
- 7. Baumgartner Anton, rod. u Tinje god. 1870.
Baumgartner Gunigunda, rod. u Tinje god. 1873.
Baumgartner Marija, snaha rod. u Privlači god. 1916.
Baumgartner Josef, unuk, rod. u Lučinci god. 1937.
Baumgartner Katarina, unuka, rod. u Lučinci, god. 1940.
- 8. Drachsler Marija, rod. u Kaptol god. 1919.
Drachs'ler Anton, rod. u Velika god. 1942.
- 9. Mar Teresia god. 1910.
Mar Maria, rod. u Lučinci god. 1936.
Mar Josef, rod. u Lučinci god. 1941.
- 10. Fischer Anton, rod. u Toranj god. 1902.
- 11. Knežević Johann, rod. u Sinju god. 1906.
Knežević Katarina, supruga rod. u Toranj god. 1906.
Knežević Andreas, sin rod. u Lučinoi god. 1929.
Knežević Maria, kćer rod. u Lučinci god. 1934.
Knežević Johann, sin rod. u Lučinci god. 1942.
- 12. Kutschera Juliana, iz Striježevice god. 1895.
Kutschera Josef unuk iz Striježevice god. 1939.

Požega, 19. V 1943.

M. P.

Lohner

Original u HA, Slav. Požega.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K I/III.

20. V 1943.

Izveštaj zamjenika politkomesara XVI NO brigade IV divizije NOVH Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji i organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije u Brigadi, o radu na političkom, kulturno-prosvjetnom i vojnom uzdizanju boraca, o radu Agitpropa i uspjehu održanih mitinga u selima na području Bilo-gore, o radu partijskih biroa i štapske ćelije i o hrabrosti pojedinih članova SKOJ-a i žena boraca u Brigadi.

1. Politički izvještaj:

Od starih direktiva koje se stalno prenašaju na jedinice i partizane, prenesene su i neke nove direktive i to po pitanju što uže saradnje vojske sa pozadinom i pomaganje iste. Dalje proširenje najveće kampanje po pitanju zasijavanja i obrađivanja zemljišta, tu se uzimalo u obzir i samoučestvovanje vojske na poljskim radovima u koliko bi to prilike dozvolile. Mnogo je govoreno o predstojećem drugom frontu i pripremama, koje

trebamo mi u vezi s time izvršiti. Tu se misli na eventualno prebacivanje naših snaga iz Slavonije¹. Partizanima je objašnjeno kako mi nismo vezani uz teritorij, i pripremani su na eventualno napuštanje svog kraja. U Slavoniji formiran je »Slavonski Korpus«², što su partizani a i sam narod primili veoma povoljno.

Naša brigada nalazi se sada na odmoru u Bilo gori. Slobodno vrijeme je iskorišteno za politički rad po jedinicama kao i u selima. U selima smo dobro primani a odlazili smo i u okolna hrvatska kao i češka sela da održavamo mitinge. Tu smo naišli na dobar prijem, a bili smo i u mogućnosti da nešta mobiliziramo za našu brigadu.

Uslijed totalne mobilizacije³, koja se provada po gradovima i selima, dolazi u partizane sve veći priliv ljudstva iz takovih mesta. Iz sela u Podravini u posljednje vrijeme dolazi sve više Hrvata. Uopće u hrvatskim selima osjeća se sve veće gibanje.

Prilikom akcije na Pitomaču⁴ podjeljeni su narodu letci. Tamo smo mogli osjetiti da su simpatije onoga naroda na našoj strani.

2. Organizaciono pitanje:

Naša brigada broji ukupno 700 ljudi. U brigadi imade 17 jedinica sa 151 članom K.P. na licu i 34 člana K.P. u rashodu.

	Članova K P. na licu	Kandi- data	Novo prim.	Rashod
Štab brigade	8	—	-	-
I. bataljon	47	13	15	16
II. bataljon	42	22	13	10
III. bataljon	36	14	13	7
Bolnička četa	9	8	2	—
Prateća četa	3	4	-	1
Diverzantska grupa 1		—	-	—*
Pionirski vod	1	—	—	— ¹
Agipt-prop	2	—	1	—•
Intendantura	2	—	—	—
Ukupno:	151	62	43	34

Isključen 1 član K. P.
Partijski kažnjen 1 član K.P. opomenom, te 1 član K.P. ukorom. _
Poginulo ie 5 članova K.P. među njima 2 četna sekretara. Nešta više ih je ranjeno a ima ih dosta i bolesnih. Ti svi su ubilježeni pod rashod.
Socijalni sastav: 67 radnika, 66 seljaka, 12 intelektualaca, 1 podoficir, 2 namještenika.
Nacionalni sastav: 70 Hrvata, 72 Srba, 6 Slovenaca, i 3 Muslimana.
Iako je naša partijska organizacija imala opet novih gubitaka, ovaj puta se to nije osjetilo kao ranije i organizacija je potpuno sredena i radi

1 Rukovodstvo NOP-a imalo je u vidu prebacivanje jedinica IV divizije u Bosnu u slučaju ofanzive u Slavoniji ili uslijed potreba za jačim vojnim snagama u Bosni, ali do toga nije došlo i slavonske jedinice nisu napuštale svoj teritorij sve do sredine jula 1943. godine.
2 O formiranju I slavonskog korpusa vidi dok. br. 131.
3 Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1.
4 AkciAa izvršena noAa u 15/16 v 1943., na prn28* između želj. stanica špišić—Bukovice i Pito- mače

normalno. Razlog je u tome što je stvoren novi broj mladog kadra, koji se vrlo dobar pokazuje u radu.

Sastanci se održavaju redovno i mnogo se radi na izgradnji, što je sada mnogo lakše nego prije, jer je brigada opskrbljena sa dovoljno partijskog materijala. Inače sama partijska organizacija radi sve bolje i bolje, a naročito ima uspjeha na vojničkom polju, gdje su članovi Partije svojim primjerima, radom i strpljivim objašnjavanjem stvorili od naših boraca vojsku, koja je sposobna da izvrši i najteže zadatke. Tim i takvim radom podigao se je ugled naše Partije u brigadi i osjeća se njena rukovodeća uloga. Disciplina u brigadi se je mnogo popravila. Sama pak borbena sposobnost je na visini, što se je potvrdilo u III. akciji na Voćin³ u kojoj je naša brigada sudjelovala u jurišu i izvršila svoj zadatak. U svim borbama članovi K.P. su najbolji i najhrabriji borci.

U novopridošlim drugovima, koji su došli iz Zagreba, dobili smo dobre i disciplinirane borce oisim gdje kojeg izuzetka. Od tih drugova već smo jedan dio primili u članstvo K.P.

3. Političko-prosvjetni rad:

Na tom polju razvija se sve veća aktivnost, te se naročito ide za tim kako bi svi partizani što bolje upoznali liniju N.O.B. Tu smo imali najveće poteškoće sa drugovima, koji su došli iz Zagreba, ali i to je već savladano. Od materijala se sada najviše proučavaju članci iz Proleter⁶ broj 16, koji su svaki posebno izvađeni i umnoženi.

4. Rad po vojnim pitanjima:

Tu se je postiglo najviše uspjeha, jer se sistematski radilo. Članovi K.P. su među borce pravilno prenijeli potrebu borbene obuke i egzercira, tako da oni svakodnevno sa voljom rade na tom polju. Formalna disciplina, koja je prije bila slaba sada je na visini. Bobena disciplina je na visini i u trećoj brobi za Voćin su naši bordi mogli da dokažu da njihove pobjede u prošloj ofanzivi nisu bile slučajne. Oni su to i uspjeli. Tako je na pr. I. bataljon već prvi dan u jednom jurišu osvojio jake neprijateljske bunkere opkoljene bodljikavim žicama, te upao u sam Voćin prešavši ga preko cijeloga centra. II. pak bataljon je isto tako u jednom jurišu osvojio teško utvrđen Turski grad, zarobivši tom prilikom 2 topa 65 mm., te jedan teški mitraljez kao i jedan teški minobacač, te mnogo municije. I. bataljon je isto tako zarobio jedan teški mitraljez, jedan teški minobacač, kao i jedan puško-mitraljez, te nekoliko karabina. Sami pak borci II. bataljona pokazali su dobro snalaženje, jer kad je naišao neprijateljski avion oni su rasprostrli zastavu sa kukastim krstom, tako da im je avion bacio municiju misleći da su njegovi.

Vojničkog kadra imade naša brigada i rezerve tako da u svako vrijeme može dati 2 komandanta bataljona, kao i nekoliko komandira četa.

5. Omladina S.K.O.J.

U brigadi imade pretežan broj omladinaca sa kojima rukovodi naš S.K.O.J. Skoj je opet proradio i sada imade u brigadi 206 skojevaca na licu. Rad se odvija isto kao i u Partiji po sektorima i po planu. Svi skojevci zaduženi su sa nekim konkretnim radom. Najviše rade na kulturno-pro-

⁵ Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

⁶ Vidi dok. br. 25, objašnjenje 12.

svjetnom polju. Tu se naročito razvija njihova saradnja u našem listu, gdje su oni dali nekoliko članaka i pjesama, skoro bi se moglo reći umjetničke vrijednosti. Po vojničkim pitanjima najviše se radi na tome, kako bi se čim bolje naučili rukovati sa oružjem, naročito automatskim. Tu se planski predviđa za koliko vremena će se izvjestan broj omladinaca naučiti rukovati sa puškomitraljezom. U borbi kod Vočina akojevci su se istakli hrabrošću. Tu se je od članova Skoja istaknula drugarica Fahrija Kapetanović (Muslimanka) inače sekretar bataljonskog komiteta SKOJ-a. Ona je i ako bosa, po kiši ii blatu išla među prvima naprijed, n_e pazeći na to što joj se u noge zalbada trnje i rastrgana bodljikava žica. Ta drugarica je poslije te akcije zbog svoga hrabrog držanja primljena u članstvo K.P.

Brigadni komitet S.K.O.J-a radi dobro i postoje svi uslovi da se S.K.O.J. još bolje razvije. Sama partijska organizacija posvećuje S.K.O.J-u potrebnu pažnju i pomaže mu u radu. Inače samoga materijala za rad 5.K.O.J-a, imade u brigadi vrlo malo.

6. Kulturno-prosvjetni rad u četi i na terenu:

Taj rad je u četama sveden na održavanje usmenih novina, predavanja, kolektivnog čitanja, stvaranja analfabetskih tečajeva i si. U selima održavane su priredbe i mitinzi na kojima se obično daje i zabavni dio programa. Mitinzi su održani u slijedećim selima: Đakovac, Miletinci, Šibenik, Hrastovac i Ivanovo selo. Samu organizaciju kulturno-prosvjetnog rada u brigadi preuzeo je Agit-prop. Održani mitinzi su uspjeli i vladao je interes kod naroda. Na mitingu u Ivanovom selu uspjeli smo mobilizirati 6 mladića.

7. Agit-prop:

Agit-prop je popunjen novim ljudima, koji su odgovorni za rad, svaki po jednom sektoru. Inače sami članovi Agit-propa znadu svoj posao dobro i postoje svi uslovi da naš Agit-prop postane jedan od najboljih u diviziji. Već u samom početku pokazali su dobre rezultate. Izdan je 5. i 6. broj zidnih novina, kao i bataljonske novine za 2 bataljon. Novine su historijsko-političkog kao i konkretno borbenog sadržaja. Također je izdan i drugi broj našega lista⁷, koji je po svom kvalitetu premašio ostale listove u diviziji. Sada se upravo dovršava i treći broj lista. Najvažnije je kod toga svega da smo uspjeli da zainteresiramo partizane za štampu, zidne novine i uopće kulturno-prosvjetan rad tako da oni sami uveOlike učestvuju i sarađuju na tom radu. To se je najbolje vidjelo u našem drugom broju lista gdje je preltežan broj članaka i pjesama bio od običnih partizana i kurira.

Inače u Agit-propu postoji odgovoran drug za pjevačke zborove i diletantske grupe. Zborovi već postoje po bataljonima dok oko diletantskih grupa se tek radi. Isto tako po suzbijanju nepismenosti jedan je odgovoran i taj sada reorganizira taj rad na drugoj bazi nego je bilo do sada. Tu ćemo imati veliko olakšanje zbog toga, što smo nabavili u dovoljnoj količini pisaćeg materijala na kojemu smo do sada oskudijevali.

Nepismenih u brigadi imade 70.

⁷ Brigadni list nosio je naziv Crvena zvijezda. Broj 1 i 2 izdao je Agitprop XVI brigade, a od broja 3 nadalje izdavač je omladinska brigada »Joža Vlahović«.

8. Žene:

Drugarica u brigadi imade 95 od toga 80 boraca. Drugarice su se odlično pokazale u borbi osim nekih izuzetaka. One su hrabro i u prvim redovima jurišale na bunkere. Tako je na pr. na Turski grad kod topova prva došla jedina drugarica kuharica, koja je tamo i ranjena. Sa drugaricama se posebno radi i određena je jedna drugarica u brigadi za taj rad. U svemu se nastoji da se drugaricama Mde u susret. Kod jednoga dijela drugarica i to starijih u brigadi, koji je i veći postoji pravilan odnos sa drugovima i dobro ponašanje. Drugi manji dio je prilično slab po tim pitanjima i mora se mnogo paziti kako ne bi došlo do grešaka. Tu je najveća krivnja na nekim novim drugovima, koji se loše ponašaju prema drugaricama. Inače same drugarice nisu još svjesne veličine zadataka za koje se bore žene u našoj N.O.V. One nli su svjesne da će naša borba potpuno izmijeniti društveni odnos žena. Ti svi nedostaci su uočeni i po njima se sada radi sa drugaricama. Uz sve ovo može se reći, da su do sada drugarice vrlo malo učestvoval u političkom radu i to sve zbog toga što ih se nije znalo dovoljno zainteresirati za islti.

9. Kad jedinice štaba brigade:

Jedinica je održavala sastanke redovito, a održavani su i sastanci za izgradnju samo u manjoj mjeri, jednom rječju samoj izgradnji nije se posvećivalo dovoljno pažnje. Važnije naredbe primane su i proučavane na jediničnim sastancima. Po svim važnijim pitanjima bili su sazivani partijski sastanci na kojima su donášani zaključci. U jedinici se je postavljala puna odgovornost za rad, život i ponašanje svakog pojedinog člana štaba. Autoritet Partije u štabu bio je na visini. U posljednje vrijeme desili su se neki nezgodni slučajevi u Štabu, zbog kojih je morao biti sazvan sastanak jedinice štaba na kojemu su dva člana štabske jedinice morali biti kažnjeni...

10. Rad bataljonskih biroa:

BataljonSki birOi u posljednje vrijeme pokazali su da kada im se pravilno ukaže kako treba raditi oni to mogu i znaju. Tako su isti mal konkretnim primjerima neposredno pomagali rad jedinica i ukazivali im kako treba postupiti. Sekretari biroa obilazili su redovito sve jedinice. Također je preko biroa nadziran sam rad štabova. U svim štabovima autoritet Partije je na visini. Sva tri sekretara bili su banijski proleter, koji su uživali velik ugled među boreima. II. bataljon je sada oslabljen time što je sekretar bataljonskog biroa otišao za sekretara jedne brigade. Na njegovo mjesto postavljen je jedan mlađi drug bivši sekretar četne jedinice, koji doduše nema toliko iskustva, ali ima sve usi ove da se uz pomoć brigadnog sekretara razvije.

11. Razno:

Pojave dezerterstva, koje su prije bile česte, sada su se smanjile t. j. još ih uvijek ima ali rijetko. Unutar same brigade nisu se do sada Osjetile četničke ili bilo koje strane tendence.

Formiranjem korpusa naša brigada se 'isto nešto izmjenila s razloga što smo jedan dio boraca dali u sastav druge novoosnovane brigade⁸. Međutim, to ni u koliko neće oslabiti brigadu jer broj kadrova koji su po-

⁸ Radi se o formiranju XXI NO brigade. Vidi dok. br. 129 i 162.

slani je vrlo malen. S ovim izvještajem završen je moj partijski rad u ovoj brigadi i dužnost će primiti novi sekretar.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sekretar:
Mutak Vlado', v. r.

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 5/103.

142

20. V 1943.

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske za formiranje štaba baterije i o promjenama kadra u XVI i XVII NO brigadi.

N A R E D B A

- 1.) Formira se štab baterije i to:
 - a) komandir baterije Gajo Ivankdvić
 - b) zamenik komandira baterije Mato' Lovrenčević
- 2.) Drugovi Ivanković i Lovrenčević uz pomoć štaba XVII. brigade preuzeće brdske topove i osposobiti ih za pokret. (Pribaviti konje, samare i ostalo). Svi štabovi brigada, kao i ostale ustanove Narodno-oslobodilačke borbe moraju im na njihov zahtjev ukazati pomoć, koja će ubrzati formiranje baterije. Isti drugovi podneće izveštaj štabu Korpusa na koji način najbolje je osposobiti haubice 100 mm za pokret i dejstvo.
- 3.) Drug Josip Krajačić, dosadašnji politički komesar XVII. brigade stavlja se na raspoloženje Štabu IV. divMje.
- 4.) Drug Mutak Vladimir, dosadanji zamenik političkog komesara XVI. brigade stavlja se na raspoloženje štabu X. divizije.
- 5.) Moslavački bataljon¹, zajedno sa svojim štabom, uključuje se u XII. brigadu kao IV. bataljon te brigade.
- 6.) Drug Turčinović Ivan stavlja se na raspoloženje Štabu IV. divizije.
- 7.) Za šefa radio-telegrafske veze u Slavonskom korpusu Stavlja se drug Antičević Ante.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar
Duško Brkić, v. r

Komandant:
Petar Drapšin, v. r.

Na znanje:

- 1.) III. Operativnoj zoni
- 2.) Štabu IV. divizije
- 3.) Štabu X. divizije

Odnosi se na I bataljon Moslavačkog NOPO, koji je stigao u Slavoniju sredinom maja 1943. god. Ovo je drugi bataljon kojeg je štab Moslavačkog NOPO poslao u Slavoniju radi formiranja operativnog jedinica. Već prilikom formiranja IV divizije NOV i PO Hrvatske, krajem 1942. god., Moslavački odred je poslao jedan bataljon u sastav XVII NO brigade. Ovo prebacivanje boraca iz Moslavine u Slavoniju vršeno je u dogovoru sa sekretarom Operativnog partijskog rukovodstva CK KPH Vladom Popovicem. Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 41, str. 90-95.

- 4.) Štabu XII. N.O. Brigade
- 5.) Štabu XVIII. N.O. Brigade
- 6.) Štabu XXI. N.O. Brigade

Na znanje i postupak:

- 1.) Štabu XVI. N.O. Brigade
- 2.) Štabu XVII. N.O. Brigade

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

20. V 1943.

Izveštaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o akcijama I i II odreda, formiranju Čehoslovačkog bataljona i mobilizaciji boraca u NOV.

U periodu od prošlog izvještaja¹ do danas naše jedinice nisu vršile nikakvih vojnih operacija, što je bila direktiva Vrhovnog štaba. U posljednje vrijeme tj. u nazad 8 dana, od kako smo dobili obavjest preko »Slobodne Jugoslavije« da produžimo po starom, naše su jedinice ponovno prešle na vršenje novih akcija. Isto tako i diverzantske grupe, kako naših Odreda tako i Divizije nisu vršile nikakvih diverzija, sem što su skupljale eksplozivni materijal, iskopavale neeksplozirane avionske bombe i iz njih vadili eksploziv. To nas je najviše peklo kada smo videli mnogobrojne transporte koji su glavnom prugom prolazili za Grčku.

U tom periodu vremena vršile su se akcije ekonomskog karaktera po bogatim salašima i grofovskim imanjima u Požeškoj kotlini, kao i Podravini i Posavini.² Osim toga izvršena je reorganizacija naših Odreda i formiran je novi bataljon. Tako je formiran jedan bataljon Diljskog područja, koji broji oko 120 boraca³. Također je formirana i jedna udarna četa psunjskog i jedna bilogorskog područja.

Zadatak koji smo pred nas postavili u posljednje vreme za formiranje jednog čehoslovačkog bataljona⁴ izvršili smo do kraja. Tako smo početkom ovoga mjeseca formirali prvi Čehoslovački bataljon, koji za sad broji 120 drugova čehoslovačke narodnosti. Formiranje Čehoslovačkog bataljona od velikog je političkog značaja kako u našoj zemlji tako i u inostranstvu. Mi ćemo sve učiniti kako bise u najkraćem vremenu formirala jedna čisto Čehoslovačka brigada, jer za istu imadosta uslova. Naročito mnogo Čeha ima u daruvarskom i požeškom srezu.

Drugove Čehoslovake obukli smo u vojnička odjela sa puškama mauzer, koje će u najskorije vrijeme proći kroz sva čehoslovačka sela i mobilisati što više Čehoslovaka, jer neprijatelj prema njima postupa kao prema ostalim Hrvatima, — silom ih tjera u vojsku, na rad u Njemačku itd.

U tom bataljonu govori se čisto češkim jezikom, a komanda će im biti po čehoslovačkoj armiji (uzoru iste). Jedinica će nositi češku narodnu

¹ Vidi dok. br. 59.
² Vidi dok. br. 69, 77, 85, 91 i 118.
³ Vidi dok. br. 104 i 105.
⁴ Vidi dok. br. 95.

zastavu sa petokrakom zvjezdom u sredini bijelog polja. Oznake na kapama nosiće križem dve čehoslovačke zastavice iznad petokrake zvezde.

Izvršene akcije:

16. V. o. g. u noći jedinice I. odreda izvršile su uspešnu akciju na neprijateljsko uporište Lipovljane u kome je bilo 36 neprijateljskih vojnika na željezničkoj pruzi Beograd—Zagreb. Jedan bataljon vršio je napad, dok je drugi postavio zasjedu na pruzi prema Beogradu i Zagrebu. Sam napad počeo je u 24 časa, ali pošto je bila vidna noć i ravnica neprijatelj je primetio naše snage i pobjegao. Jedino je ostala posada u stanici od svega 10 vojnika, koji su posle kratke borbe zarobljeni. Zaplijenjeno je 7 pušaka i 1 puško-mitraljez. Stanica je zapaljena.

Za vreme izvođenja te akcije nailazio je teretni vlak iz Novske. Jedinice koje su bile u zasjedi pripucale su i samom Stroju probile kazan, tako da je bio primoran da stane na samoj stanici. Istodobno je iz Zagreba nailazio i drugi teretni vlak koji je bio zaustavljen, tako da su se na stanici nalazile dve kompletne kompozicije. Borci I. bataljona pošto su likvidirali sa posadom odmah su odpočeli sa paljenjem vagona. Tako je zapaljeno oko 105 teretnih vagona (8 konja, 40 vojnika), a obe lokomotive potpuno uništene. Vagoni su bili prazni sem dva vagona koji su bili natovareni sa brašnom.

U tim kompozicijama zarobljena su tri njemačka vojnika bez oružja, za koje se sada vrši razmjena, koja je već odobrena od strane njihove komande u Okučanima.

17. ov. mj. isti Odred mobilisao je oko 280 Hrvata iz hrvaltskih sela: Borovac, Jamarice, Janjina Lipa, Li povijani, Torovii, Plesma, Gaj, Kozarice (novski srez). Mobilizacija je izvršena pol prisilno, ali je većina njih sa pjesmom i zastavom na čelu veselo došla i stupila u naše redove.

Neprijatelj se češće puta zaletao u naš oslobođeni teritorij posle of anzi ve, no naše su ga jedinice uve'k odbile nazad u svoje uporište. Tako je početkom ovog mjeseca upao iz Daruvara prema Gornjim Borcima, ali ga je bataljon Psunjskog područja razbio i potjerao ne u Daruvar već u drugo uporište Sirač, presekavši mu odstupnicu za Daruvar.

Također je iz Voćina neprijatelj češće upadao i stalno bio odbijen od našeg II. odreda, sve dotle dok nismo sa našim jedinicama Divizije po treći puta oslobodili Voćin⁵. Akcija na uporište Voćin, koju je naša Divizija izvršila 9. ov. mj. na oslobođeni teritorij islti je kao i pred neprijateljskom ofenzivom.

Izvještaj akcija koje je naš III. odred izvršio u posljednje vreme dostavljamo Vam u prepisu. Također Vam šaljemo i predlog Štaba grupe Vojvođanskih udarnih bataljona koji su u formiranju za 2. Vojvođansku birgađu⁶.

Kurse vi:

Kurs oficirske škole koji se održava na sektoru naše Zone završio je svoj prvi tečaj 5. ov. mj. Posjetioci prvog tečaja nisu bili baš najbolje

⁵ Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

⁶ Vidi dok. br. 58.

izabrani dok su novi mnogo boljeg kvaliteta i pokazuju više razumije-
vanja za rad. Ovom drugom tečaju ima prisutnih 30 slušača.

S obzirom na to da dosadašnji komandant drug Vinko Antić odlazi
za komandanta X. divizije, vršioca dužnosti preuzeće dužnost komandanta
drug Pavle Vukomanović.

Zadaci naših jedinica jesu da napadaju manja neprijateljska upo-
rišta, da permanentno mobilišu nove borce i da brane oslobođeni teritorij.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:
Dušan Brkić, v. d.

Komandant:
Vinko Anftić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 42/1.

144

21. V 1943.

**Izveštaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvat-
ske o političkoj situaciji, raspoloženju naroda i uspjehu mobilizacije boraca
u NOV; o reakcionarnom radu vodstva bivše HSS i nastojanju četnika da
se prebace u Slavoniju i Srijem; o provođenju izbora za NOO-e i sastanku
plenuma Oblasnog NOO-a za Slavoniju; o stanju ranjenika i bolesnika u
bolnicama i gerilskim upadima protivnika na oslobođeni teritorij i o po-
litičkom radu među borcima odreda, operativnih jedinica i komandi pod-
ručja.**

Opšti pregled političke situacije.

U periodu od posljednjeg izvještaja¹ do danas, politička situacija na
teritoriju III. operativne zone, bila je uglavnom sljedeća:

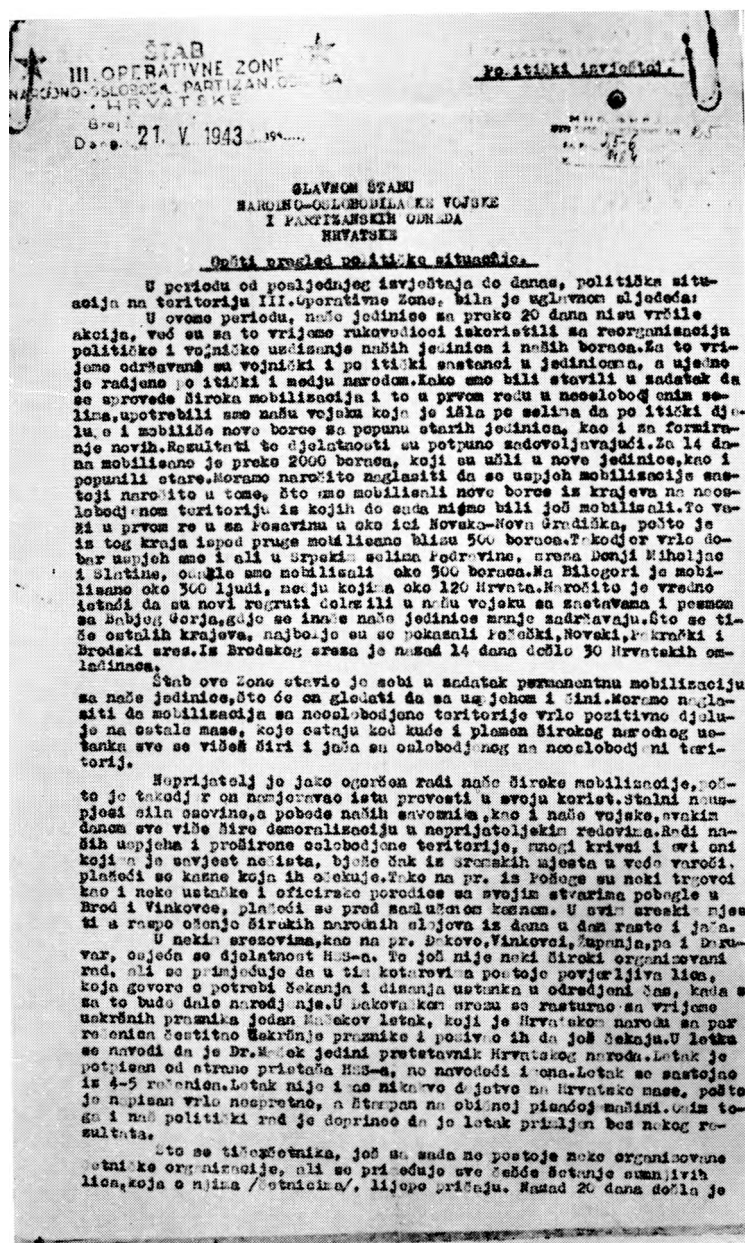
U ovom periodu, naše jedinice za preko 20 dana nišu vršile akcije,
već su za to vrijeme rukovodioci iskoristili za reorganizaciju, političko i
vojničko uzdizanje naših jedinica i naših boraca. Za to vrijeme održavani
su vojnički i politički sastanci u jedinicama, a ujedno je rađeno politički
i među narodom. Kako smo bili stavili u zadatka² da se sprovede široka
mobilizacija i to u prvom redu u neoslobođenim selima, upotrebili smo
našu vojsku koja je išla po selima da politički djeluje i mobiliše nove
borce² za popunu starih jedinica, kao i za formiranje novih. Rezultati te
djelatnosti su potpuno zadovoljavajući. Za 14 dana mobilisano je preko
2000 boraca, koji su ušli u nove jedinice, kao i popunili stare. Moramo
naročito naglasiti da se uspjeh mobilizacije sastoji naročito u tome, što
smo mobil išali nove borce iz krajeva na neoslobođenom teritoriju iz ko-
jih do sada nismo bili još mobil išali. To važi u prvom redu za Posavinu³
u okolini Novska—Nova Gradiška, pošto je iz tog kraja ispod pruge mobi-
lisano blizu 500 boraca. Također vrlo dobar uspjeh smo imali u srpskim
selima Podravine,⁴ sreza Donji Miholjac i Slatine, odakle smo mobilisali
oko 500 boraca. Na Bilogori je mobilisano oko 300 ljudi, među kojima oko

¹ Vidi dok. br. 60.

² Vidi dok. br.- 64, 68, 69, 70, 73, 76, 85 i 105.

³ Mobilizaciju izvršio I odred III operativne zone. Vidi dok. br 85

⁴ Mobilizaciju vršio II odred III operativne zone.

120 Hrvata. Naročito je vredno istaći da su novi regruti dolazili u našu vojsku sa zastavama i pesmom sa Babje gore, gdje se inače naše jedinice manje zadržavaju. Sto se tiče ostalih krajeva, najbolje su se pokazali Požeški, Novski, Pakrački i Brodski srez. Iz Brodskog sreza je nazad 14 dana došlo 30 hrvatskih omladinaca.

Štab ove Zone stavio je sebi u zadatak permanentnu mobilizaciju za nage jedinice, što će on gledati da sa uspjehom i čini. Moramo naglasiti da mobilizacija sa neoslobođene teritorije vrlo pozitivno djeluje na ostale mase, koje ostaju kod kuće i plamen širokog narodnog ustanka sve se više širi i jača sa oslobođenog na neoslobođeni teritorij.

Neprijatelj je jako ogorčen radi naše široke mobilizacije, pošto* je također on namjeravao istu provesti u svoju korist. **Stalni** neuspjesi sila osovine, a pobjede naših saveznika, kao i naše vojske, svakim danom sve više šire demoralizaciju u neprijateljskim redovima. Radi naših uspjeha i proširene oslobođene teritorije, mnogi krivci i svi oni kojima je savjest nečista, bježe čak iz sremskih mjesta u veće varoši, plašeći se kazne koja ih očekuje. Tako na pr. iz Požege⁵ su neki trgovci kao i neke ustaške oficirske porodice sa svojim stvarima pobjegli u Brod i Vinkovce, plašeći se pred zasluženom kaznom. U svim sreskim mjestima raspoloženje širokih narodnih slojeva iz dana u dana raste i jača.

U nekim srezovima, kao na pr. Đakovo, Vinkovci, Županja, pa i Daruvar, osjeća se djelatnost HSS-a. To još nije neki široki organizovani rad, ali se primjećuje da u tim kotarevima postoje povjerljiva lica, koja govore o potrebi čekanja i dizanja ustanka u određen čas, kada se za to bude dalo naređenje. U Đakovačkom srezu se rasturao za vrijeme uskrsnih praznika jedan Mačkov letak, koji je Hrvatskom narodu sa par rečenica čestitao uskršnje praznike i pozivao ih da još čekaju. U letku se navodi da je dr. Maček jedini prets'tavnik hrvatskog naroda. Letak je potpisan od strane pristasa HSS-a, ne navodeći imena. Letak se sastojao iz 4—5 rečenica. Letak nije imao nikakvo dejstvo na hrvatske mase, pošto je napisan vrlo nespretno, a štampan na običnoj pisaćoj mašini. Osim toga naš politički rad je doprineo da je letak primljen bez nekog rezultata.

Što se tiče četnika, još za sada ne postoje neke organizovane četničke organizacije, ali se primećuje sve češće šetanje sumnjivih lica, koja o njima (četnicima), lijepo pričaju. Nazad 20 dana došla je na teritorij našeg Diljskog područja⁶ sa Majevice jedna četnička trojka, naoružana sa 2 karabina i 1 poškomitraljezom. Oni su izjavili da se četnici na njihovom sektoru nalaze u raspadu, te da bi oni htjeli sa još 80 njihovih prijatelja preći k nama u Slavoniju. Pošto su isti sumnjivi, odmah smo izdali naređenje da se stave u zatvor i da se otpočne sa istragom. Iz izjave kurira Lale⁷, koji je bio kurir između Slavonije i Srijema, a koji je u službi Intelidžens servisa, saznali smo prilikom hapšenja i istrage nad istim, da četnici namjeravaju ovoga ljeta prebaciti u Slavoniju jednu svoju četu od 120 ljudi, a u Srijem dve čete sa ukupno 300 ljudi. Svim našim ustanovama objasnili smo namjere četničkih bandita i upozorili ih na budnost. Moramo napomenuti da među narodom ne postoje nikakve simpatije prema četnicima, već naprotiv ogorčenje i mržnja. Narod krivi četnike da su oni uzrok

⁵ Slav. Požega

⁶ Vidi dok. br. 105 i 137.

⁷ Milan Blagojević

za tolike naše Žrtve u ostalim pokrajinama i ubjeđen je da bi oslobodilačka borba mnogo ranije završila da nije izroda četnika i njihove razbojničke djelatnosti.

U svim oslobođenim srezovima izvršeni su izbori za seoske, općinske i sreske NOO-e.⁸ Izbori su se **vršili** u Požeškom, Slatlinskom, Našičkom, Grubišnopoljskom, Virovitičkom, Daruvarskom, Novogradiškotm, Novskom i Pakračkom srezu. Učestvovanje u izborima bilo je 82%». Sami izbori mnogo su uticali na podizanje političke svještosti naroda i ubjedili isti u potrebu da sam rukovodi sa sobom i sa svojom sudbinom. Ovih dana će se sazvati i članovi plenuma Oblasnog NOO-a za Slavoniju, na kome će se izabrati Izvršni odbor,⁹ kao i ujedno postaviti zadaci tom Oblasnom rukovodstvu NOO-a. Moramo istaći da u sVim NOO-a se nalaze i žene i njihov rad među narodom se prihvaća sa zadovoljstvom i razumijevanjem.

Stanje u našim bolnicama iz dana u dan se popravlja. U našim bolnicama imamo oko 800 ranjenika i bolesnika. Najteži problem bio- je nabavka mlijeka za naše oboljele drugove. Međutim, u posljednjim akcijama naše jedinice su zarobile dosta krava muzara, tako da su sada sve bolnice obezbjedene sa dovoljnom količinom mlijeka. Pored svih bolnica su obrađene i zasijane bašte u kojima raste i njeguje se razno povrće i zelen za naše bolesnike.

Uslijed sve jačeg političkog djelovanja naših jedinica i naših ustanova, neprijatelj se laća i posljednjih sredstava. On se presvlači u partizansku uniformu, upada u sela i u ime partizana vrši pljačku, krađu, a i često puta u našim uniformama pokušava napadati na naše jedinice. **To** se desilo u selu Bučju, srež Đakovo, nazad 12 dana. Međutim, neprijatelj je u tom svom poslu već raskrinkan.

Naročito je povoljno djelovalo na moral našeg stanovništva u Podravini ponovno osvajanje Voćina¹⁰, gdje su naši borci pokazali nečuvenu hrabrost jurišajući na Turski-grad. Oslobođenjem Voćina ponovo su pod našom kontrolom oko 20 sela. Sirom cijele Slavonije oslobođenje Voćina imalo je vrlo povoljan odjek. Vjera u našu pobjedu i konačno oslobođenje sve više raste.

Politička situacija i politički rad u Narodno-oslobodilačkoj vojsci i partizanskim odredima.

Posljednja pobjeda naših jedinica prilikom oslobođenja Voćina, u znatnome je podigla političku svijest i moral kod naših boraca. Svi naši borci su ponosni na našu pobjedu i svakim danom imaju više vjere u sebe i konačnu pobjedu. Politički rad je morao u posljednje vrijeme biti naročito pojačan, radi toga, što je u naše jedinice stupilo mnogo novih boraca. S obzirom na to, da su se neko vrijeme naše jedinice odmarale, slobodno vrijeme je iskorišteno za političke i vojne sastanke naših vojnih jedinica. Naročito je povoljno djelovalo na naše borce formiranje Korpusa, koji je vidan znak našega napredka i oličenje naših snaga i skorašnjih uspjeha. Moramo napomenuti da su se u borbama mnogi pojedinci izdigli i izgradili,

⁸ Izbori za NOO-e održani su 14. marta 1943. god., a u nekim mjestima i kasnije, ier zbog vojnih o^eracija^msu^mo^H biti tada provedeni. Vidi dok. br. 62, 108, 150, 151 i 158.

¹⁰ O tome vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

tako da su bili u stanju primiti nove više odgovorne položaje i dužnosti. Sada se ponovo sve naše vojne jedinice pripremaju za nove akcije i to kako vojnog, tako i ekonomskog karaktera.

Kursevi.

Kurs za politkomesare za vrijeme ofanzive¹¹ je bio uništen. Nazad 6 dana bila je zgrada za kursiste gotova i nastavnici škole su otpočeli ponovno sa radom. Na kursu imamo 30 slušača, koji su prema dosadašnjim izgledima srednjega kvaliteta i sposobnosti. Neki referati su prepravljani i dopunjeni, s obzirom na nove događaje i situaciju. Dodat je još jedan drug za nastavnika, pošto su drugovi iz Agitpropa, koji su do sada bili nastavnici, preopterećeni poslom. Za sada kursisti pokazuju uspjeh.

Ishrana i snabdjevanje.

Prilikom posljednje ofanzive je neprijatelj opljačkao i popalio mnoga naša sela¹², usljed čega je ishrana naših boraca u mnogome otežena. Međutim, za posljednjih mjesec dana zahvaljujući radu naših drugova, kao i akcijama ekonomskog karaktera naših jedinica, ekonomsko stanje se nešto popravilo, premda još nije zadovoljavajuće. Naročito se to osjeća u Papučko-Krndijskom području, gdje ima preko 500 ranjenih i bolesnih, osim drugih mnogim ustanovama, a na čijem teritoriju su skoro sva sela popaljena i uništena. S obzirom na to da na sektoru Diljskog područja postoje rezerve brašna i ostalog, izdali smo naređenje da pomenuto Područje uputi Papučko-Krndijskom potrebne zalihe hrane. I pored toga što je Slavonija bogata pokrajina, osjeća se oskudica u mašiti. Uzrok je u tome što je neprijatelj opljačkao svinje iz naših sela, a i naši drugovi nisu pravilno rukovodili sa potrošnjom svinja, odnosno masti. Detaljan izvještaj po ekonomskom pitanju, podneće Vam Ekonomski odsjek III. operativne zone. Međutim, možemo naglasiti, da naše rezerve koje imamo mogu ishraniti sve naše jedinice i ustanove do nove žetve.

Komande područja.

Formiranje novih područja i to Bilogorskog¹³ i Požeškog¹⁴ donelo je povoljne rezultate, i to kako ekonomske, tako i političke. Međutim, moramo naglasiti da se Bilogorsko područje mnogo bolje snašlo, dok se Požeško područje nalazi još u sređenju svoga rada i djelatnosti. U posljednje vrijeme najaktivnije sa svojim radom je Diljsko područje, koje se naročito istaklo u obrađivanju napuštenog zemljišta, kao i u pravilnoj i pozitivnoj ekonomskoj i političkoj djelatnosti.

Zahvaljujući našim Komandama područja, samo mah broj neobrađene zemlje će ostati. Najslabije će se obraditi zemlja u Bilogorskom području, usljed nedostatka ljudstva, pošto je sa tamošnjeg sektora odveden i pobijen veliki deo naroda. Najbolje će obraditi svoja polja Požeški kraj, pošto je taj sektor ostao sa dovoljno radne snage iako iz toga kraja ima najviše partizana u našoj vojsci. Na sektoru Požega biće obrađeno oko 95% zemljišta.

¹¹ Misli se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.
¹² Vidi dok. br. 60.
¹³ Vidi dok. br. 64 i 115.
¹⁴ Vidi dok. br. 83 i 108.

Teškoće oko obrade zemlje postoje u Našičkom srezu, pošto se banda zaljeće iz nekih uporišta i sprečava u poljoprivrednoj djelatnosti. Radi toga ćemo biti prinuđeni da i u tome kraju likvidiramo neka neprijateljska uporišta.

Poslije posljednjih naših akcija, naš oslobođeni teritorij je postao najveći od početka borbe u Slavoniji, te smo postavili sebi u zadatak što jači i širi politički rad.

S obzirom na to, da drug Duško¹⁵ odlazi za politkomesara I. Slavonskog korpusa, a drug Marijan¹⁶ je ozdravio i sposoban za rad, on ponovo preuzima svoju staru dužnost kao politkomesar III. operativne zone. Za vršioca dužnosti komandanta smo uzeli druga Pavla Vukomanovića (Stepu).

U vezi Naredbe Vrhovnog štaba, koja se odnctei na vajnu vlasit u pozadini, formirali smo Sve predviđene odsjeke¹⁷. Za šefa Vojne vlasti u pozadini, postavljen je drug Nikola Kosanović, zvani Momo. Za šefa Ekonomskog odsjeka, drug Rade Pavlović, zvani Stric, za obaveštajca drug Lazo Vidoviić, za informativca drug Stoj an Divić, za sanitetski odsjek drugarica Dr. Natalija Kiseljevska. Otsjekom za vezu i vojno-sudskim otsjekom do popune će rukovoditi šef Vojne Vlasti u pozadini drug Momo.

Potvrđujemo prijem listova »Naprijed« br. 1, 2 i 3, kao i »Vjesnik« 1, 2 i 3.

Smrt fašizmu —• Sloboda narodu!

M. P.

Politkomesar:

Napomena: Dokument bez potpisa.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HTS, Slav. Brod, fl. 99.

Izveštaj Štaba IV divizije NOVH Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbi za Voćin i daljnjim operativnim namjerama.

Ovaj operativni izveštaj obuhvatiće period od 5. V do 17. V. 1943. to jest do dana formiranja Slavonskog korpusa¹.

I. Opća vojnička situacija na sektoru divizije:

Na ovom sektoru nisu se desile nikakve značajnije promene, osim što je posle naše uspele akcije na Voćin² ispražnjeno ovo neprijateljsko uporište. Tako, na ovaj način slobodna teritorija III operativne zone u mnogome se proširila. Sve ostalo u teritorijalnom pogledu, kao i u pogledu rasporeda neprijateljskih snaga, važi ono što smo naveli u našem operativnom izveštaju broj 4³.

Sto se tiče uznemiravanja naše slobodne teritorije o kojem je toliko trubio Stab I gorske divizije, njega nema. Zadnjih deset dana neprijateljska avijacija nije vršila nikakva bombardovanja, pa čak ni izviđanja.

15 Dušan Brkid
16 Marijan Stilinović
17 Vidi dok. br. 136.
1 Vidi dok. br. 98 i 131.
2 Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110 i 117.
3 Vidi dok. br. 98.

2. Rad naših jedinica u općim crtama:

(Sekcija Podrav. Slatina 1:100.000) 8. V. 1943. u 4 časa ujutro započela je borba za treće oslobođenje Voćna.⁴ 9., 10. i 11. trajale su borbe na zasedama u Ruzmi, Lisičinama i Humu. Posle uspjelih akcija i pošto je evakuisan Voćin, naše jedinice napustile su svoje položaje i razmestile se ovako⁵: XII brigada poslala je na odmor u zapadni deo Požeške koitline (sekcija Slav. Požega 1:100.000), XVI brigada poslata je na Bilo Goru (sekcija Bjelovar 1:100.000) na odmor i ishranu XVII brigada na sektoru Vrani Kamen — Ljutoč — Gornji Borki vršila je zaštitu naših bolnica od eventualnih napada neprijatelja, XVIII brigada poslata je na odmor i ishranu na sektoru Siatinski Drenovac — Orahovica (sekcija Podravska Slatina 1:100.000). Sve tri brigade, izuzev XVII vršile su manje akcije ekonomskog karaktera radi svoje ishrane. XVI brigada napravila je ekonomsku akciju na Pitomaču, 17. V. 1943. Radilo se politički na učvršćenju postignutih uspjeha, kao i pranje veša, čišćenje odelaii trebljenje od vašiju.

3. Pokreti i manevri, neprijatelja:

Neprijatelj je uglavnom mirovao u svojim uporištima. 8. V. 1943. prilikom akcije na Voćin, poslala je iz Slatine Pavelićeva tjelesna bojna u pomoć napadnutom Voćinu, ali je odbijena uz gubitak od 3 kamiona, 15 mrtvih i dosta ranjenih⁶. 9. V ujutro krenule su neprijateljske snage od Đulaveca pravcem Đulavec — Kuzma — Voćin, Đulavec — Lisičine — Voćin, Levinovac — Hum — Voćin, u jačini od 1.200 ljudi, gdje su naišle na zasedu XII brigade. Uz velike gubitke (preko 200 mrtvih) u ljudstvu kao i materijalu, pošto je sve evakuisano iz Voćina, neprijatelj je uspeo da ponovo uđe u Voćin. Neprijatelj je izvršio prisilnu evakuaciju nemačkog i većeg dela hrvatskog stanovništva iz Voćina, te je isitog napustio 19. V. 1943. svojevoljno.

4. Rad naših jedinica:

U ovom periodu rad po vojnoj liniji, kako je to navedeno u našem izveštaju O broj 4, nije prosledio uBled akcije na Voćin, pokreta, koji su se morali izvršiti da bi se stiglo na polazne položaje za akciju kao i radi odmora.

5. Disciplina i moral naših jedinica:

U zadnjoj akciji na Voćin pokazala se borbena disciplina, kako štabova, tako i boraca, na vrlo velikoj visini⁷. Strojna disciplina, kao' pozdravljanje i ostalo, još uvek nije zadovoljavajuća.

Borbenost i moral naših boraca na zavidnoj je Visini, što' se najbolje može videti iz opisa akcije na Voćin (tačka broj 9 ovog izveštaja).

6. Stanje unutar divizije uglavnom je ostalo onako kako smo to naveli u operativnom izveštaju O. broj 4, s tom razlikom, što smo u akciji na Voćin imali preko 200 izbačenih iz stroja i što se naoružanje povećalo u teškom i automatskom oružju.

U akciji na Voćin zarobljena su 2 brdslka topa 65 mm, 4 teška bacača, 2 kompletna a 2 će se kompletirati u radionici; također se ojačalo naoru-

⁴ Vidi dok. br. 98, objašnjenje 23.

⁵ Vidi dok. br. 111.

⁶ ^{su} postavile jedinice XVIII NO brigade. Vidi dok. br. 107.

⁷ Vidi dok. br. 110.

žanje u automatskom oružju, 14 puškomitraljeza, 4 teška mitraljeza oteto je od neprijatelja u Voćinskoj akciji.

7. Rad štabova:

Stab divizije, kao i štabovi brigada, uglavnom su bili zauzeti u pripremi akcije na Voćin i na organizacionom sređivanju jedinica.

Kod štabova brigada, izuzev XII i XVII, nije uspostavljena puna odgovornost. Naročito se u neodgovornosti istakao Stab XVIII brigade, što je bilo verovatno pod lošim uticajem načelnika toga štaba. Ova neodgovornost štabova uglavnom se odnosi na naređenja manjeg značaja. Mi smo u ovom međuvremenu načinili jedan propust što posle akcije na Voćin nismo održali vojno-političko savetovanje sa štabovima brigada. Zbog otkazivanja poslušnosti streljan je načelnik štaba XVIII brigade Teodor Ilić.

8. Služba veze:

Ona se znatno popravila. Za vreme akcije na Voćin, održavali smo vezu radio-stanicam sa Štabom III operativne zone i sa Štabom XII brigade. Telefonsku vezu, zbog stalnog pomeranja kao i zbog nedostatka stručnog osoblja, nismo uspostavljali. Za vezu između brigada i Štaba divizije još uvek kao glavno sredstvo služe kuriri.

9. Izvedene akcije:

Akcije na Voćin

a) Snage neprijatelja: U Voćinu se nalazila I bojna I gorskog zdruga 1 gorske divizije⁸. Snaga neprijatelja iznosila je: 630 vojnika, naoružanih sa 2 brdska topa 65 mm, 4 teška minobacača, 4 teška mitraljeza i oko 28 puškomitraljeza, ostalo puške. Posada se nalazila u rovovima i bunkerima, ograđeni bodljikavom žicom oko čitavog mesta, te na Turskom gradu i Prevendu.

b) U akciji sudelovale su sve snage divizije. U napadu na samo uporište učestvovala su snage XVI i XVII brigade, dok su snage XII i XVIII bile na zasedi.

c) **Ratni plen:** Zarobljeno je 126 neprijateljska vojnika i 4 oficira, među njima i zapovednik I bojne nadsatnik Dujić⁹.

Zapljenjeno oružje: 2 brdska topa 65 mm u ispravnom stanju sa 760 granata, 4 teška bacača, 2 u ispravnom stanju, dok će se dva naknadno osposobiti, sa 150 mina, 5 teških mitraljeza, od kojih 3 u ispravnom stanju, 2 će se naknadno kompletirati, 14 puškomitraljeza, 80.000 metaka, 163 puške, 1 radio-stanica te celokupna bojna i trupna komora sa 80 konja. Također je zarobljena cela kancelarija bojne i poverljiva arhiva. Uništena su tri kamiona.

Gubici neprijatelja: Neprijatelj je imao preko 200 mrtvih i isti toliki broj ranjenih.

d) Sopstveni gubici: 53 mrtva 165 ranjenih.

Gubici u oružju: Uništen 1 puškomitraljez. Ispucano 30.000 puščanih metaka. 75 mina od teškog bacača, 40 granata od haubice 100 mm i 60 granata od 37 mm (»Pito«).

⁸ Vidi dok. br. 88.

⁹ Josip Dujić

e) Tok akcije i kritički osvrt na nju: Napad je započeo u 4 sata i 25 minuta. Posle pripreme koju su izvršili teški bacači i top »PITO«, I bataljon XVII brigade, koji je nastupio sa istočne strane cestom Čeralije — Voćin, probio je odbranbeni pojas i ušao unutra sa te strane do samog centra grada. I bataljon XVI brigade¹⁰, koji je nastupao sa seveme strane cestom Hum — Voćin, također je probio obranbeni pojas i došao do centra grada, gdje je uhvatio vezu sa I bataljonom XVII brigade. II bataljon XVII brigade, koji je napadao sa južne strane, cestom Voćin — Zvečevo, uspeo je doći do parka, gdje je bio sačekan jakim vatrom automatskog oružja, topova i minobacača i nije mogao ići napred, tako da se mogao povući. II bataljon XVI brigade također nije izvršio svoj zadatak iz istih razloga.

Četa I bataljona XVI brigade, koja je išla napred, izgubila je svog komandira, te je usled toga nastala demoralizacija i panika, pa se čitav bataljon povukao na svoj polazni položaj. I bataljon XVII brigade usled toga nije se mogao održati u uporištu i on se također povukao na svoje polazne položaje. Isto je učinio II bataljon XVII brigade. 8. V. 1943. u 10 sati stanje na svim položajima bilo je opet kao pre početka borbe.

Posle takvog ishoda prvog napada, Stab divizije doneo je odluku da se izvrši reorganizacija jedinica koje napadaju i da se sprema za noćnu borbu, dok u toku dana ima da se drže polaznih položaja kao uporišta.

8. V u 21 čas započela je odlučna teška i krvava bitka. (Za ilustraciju: Neprijatelj je u toku 7-satne noćne borbe ispalio preko 100 mina iz teških bacača i 260 granata iz topova). U svojoj žestini ona čitavu noć nije popuštala. I bataljon XVII brigade uspeo je opet da prodrre do centra grada. II bataljon XVI brigade ovde je pokazao vanredno ratno lukavstvo. Pod zaštitom mraka u 23 časa dovukao se na nekoliko stotina metara sa zapadne strane do utvrđenja Turskog grada i tu se pritajio. Neprijatelj je otvorio vatru na njega i držao ga pod vatrom nekoliko sati, kako ovi nisu odgovali posada sa Turskog grada smatrala je da je bataljon napustio svoj položaj i svu pažnju i vatru skoncentrisala je na I i II bataljon XVII brigade. Pred samu zoru II bataljon XVI brigade je iskoristio zauzetost neprijatelja na istočnoj strani i u jednom snažnom naletu uspeo se na Turski grad.

Posle pada Turskog grada neprijatelj je smesta napustio okolne položaje sa južne i zapadne strane a zatim i celo uporište, pokušavajući da se probije u pravcu Huma. Uporište je likvidirano u toku 7-časovne noćne borbe. U samom uporištu nije zarobljen nijedan neprijateljski vojnik, nego su se svi begom povlačili u pravcu Huma sa lakim automatskim oružjem, dok su teško oružje, komora i kancelarija ostali u Voćinu.

Posada iz Voćina naišla je na zasedu XII brigade, koja ih je sačekala i delom zarobila, delom uništila i raspršila. Zaseda XII brigade uspjela je da otme od bande koja je bežala 10 puškomitraljeza.

8. V u 8 časova pošla je Pavelićeva telesna bojna u pomoć opsednutom Voćinu, koju je sačekao bataljon XVIII brigade na 1 km ispred same Slatine na cesti Slatina¹¹ — Čeralije. Bojna je raspršena i vraćena u Slatinu, ostavivši na polju 15 mrtvih, 2 puškomitraljeza i 3 kamiona.

9. V 1943. velike snage neprijatelja napale su na zasedu XII brigade nadirući pravcima Đulavec — Kuzma — Voćin, Đulavec — Lisičine — Vo-

¹⁰ Vidi dok. br. 109.

¹¹ Podravska Slatina

ćin, Pivnica — Hum — Voćin. XII brigada herojski je odolevala toj navali, gdje je bilo borbe prsa u prsa sa ustašama, Nemoima i kulturbundashima. Njezin štab naročito se pokazao dorastao kad se brigada našla između dve vatre: između posade iz Voćina, koja ih je napadala s leđa, i od Đulaveca i Pivnice, koje su lih napadale frontalno. U trodnevnog teškoj borbi XII brigada nanela je neprijatelju ogromne žrtve, preko 180 mrtvih ostavio je neprijatelj na bojnopolju i veliku količinu ratnog materijala i opreme.

Kritički osvrt:

— Zbog vrlo guste magle nije se u početku napada moglo iskoristiti teško oružje, bacači i top, što je onemogućilo brzu likvidaciju neprijatelja. Izgubili smo mogućnost da neprijatelja iznenadimo. Da smo imali dobru službu veze, da možemo momentalno saopštavati svoje odluke, mi bismo napad izvršili bez ikakve pripreme teškog oružja i akcija bi uspela sa mnogo manje žrtava. Postiglo bi se u potpunosti iznenađenje.

— Štab XVII brigade nije iskoristio ulazak svog bataljona da bočno i s leđa likvidira sve rovove sa južne i severo-istočne strane, nego je bataljon držao zaposednute položaje ne krećući se. Oni su trebali kroz otvor koji je napravio I bataljon uvući i III bataljon svoje brigade. Oni to nisu učinili, nego je III bataljon držao sa južne strane frontalno položaje. Drugim recima, Štab XVII brigade nije dovoljno manevrisao svojim snagama.

— Sličnu grešku napravio je i Štab XVI brigade, koji također nije iskoristio dolazak svog I bataljona u grad.

— Također su napravili grešku štabovi XVI i XVII brigade što nisu poslali potrebna odelenja za neprijateljem koji je bežao, kako je to bilo predviđeno zapovješću za napad, nego su se njihove snage zadržale u gradu, kupeći oružje i ostali materijal. Zbog odsuitnosti poternih odelenja nije u potpunosti iskorišćena jedna velika pobjeda, nego je time omogućeno i neprijatelju begstvo.

— Usled slabe veze nije bilo dovoljno saradnje između teških oružja, t. j. bacača i haubice, sa drugovima koji su vršili napad. Napad je izvršen mnogo kasnije posle dejstva bacača i haubica.

— Činjenica da pored tako velikog broja mrtvih neprijateljskih vojnika, koji su išli u pomoć u Voćin, nije zarobljeno više pušaka, proizlazi usled toga što se XII brigada morala povući ispred neprijatelja i nije pokupila sve oružje i materijal.

Stečeno iskustvo: U buduće u noćnim akcijama bacači i ostalo teško oružje moraće ići neposredno uz bataljon koji napada (razume se sa potrebnim obezbeđenjem) da bi se u potpunosti moglo iskoristiti dejstvo ovog oružja. Isto to će se morati učiniti i u dnevnim borbama kada su naše snage već ušle u jedno uporište. Bacači kao i topovi mogu biti dalje od pešadije samo dotle dok ne probijemo spoljni obruč, a zatim oni moraju ulaziti unutra.

— U budućim akcijama moramo u potpunosti iskoristiti prodor na jednome mestu i kroz taj prodor naliti snage u uporište, ne stršeći se pri tom opkoljavanju.

— Za pravilnu saradnju teških oružja i pešadije u budućim akcijama moraju se upotrebiti svetlosni signali (raketama i lampama).

10. Raspored jedinica i njihovo stanje:

U međuvremenu, koje obuhvata ovaj operativni izveštaj, jedinice naše divizije nalazile su se na sektorima: XII brigada na Ravnoj Gori, XVI brigada u Gornjim Borkima, XVII brigada u selima na sevemoj strani Požeške Kotline, XVIII brigada na sektoru Slatinski Drenovac — Orhovicha.

Zdravstveno stanje u jedinicama mnogo se popravilo. Sve su redi slučajevi obolenja od tifusa.

Što se tiče odeće i obuće, ona se usled neopisivog blata i pokreta koje su napravile naše jedinice još više pogoršala nego što smo to izneli u prošlom operativnom iaveštaju, mada je u ovoj akciji na Voćin zarobljeno prilično odela i obuće. U sledećoj akciji to će se stanje u mnogome popraviti, naročito još kad se uzme u obzir da je prošao kišni period (od 1. V do 15 V) u Slavoniji.

11. Daljnje operativne namere:

Drug Vlado Popović postavio nam je zadatke: Daljnje jačanje u oružju i ljudstvu naše divizije i mobilizacija hrvatskog naroda, što znači kretanje na zapad. Zatim uništenje arterije O-Z¹², te nekoliko jakih akcija na glavnoj arteriji B-Z¹³. U vezi sa formiranjem Korpusa, od drugova u III operativnoj zoni postavljen je zadatak: otimanje oružja za dva nova odreda koji treba da se formiraju, jedan na Dilju¹⁴, a drugi na Bilo Gori¹³. Eto u tom smislu ići će naše daljnje operacije.

12. Formiranje I slavonskog korpusa:

Izveštaj o formiranju I slavonskog korpusa, kao i promenu u vezi sa predlozima za rukovodeće drugove¹⁶, podneće Štab I slavonskog korpusa Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske.

Brojno Stanje i naoružanje također će podneti Štab korpusa.

13. Naši predlozi za pojedine štabove izmenili su se posle savetovanja sa odgovornim drugovima iz Štaba III operativne zone. Također je donesena odluka da se ovog momenta formira samo jedna brigada¹⁷, a posle prve uspele akcije Korpusa formirala bi se i druga brigada. Za sada jedna divizija¹⁸, ima samo dve brigade.

Definitivne predloge za sve štabove podneće Staib I slavonskog korpusa.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar

Komandant:
Petar Drapšin

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 5/1

12 Misli se na željezničku prugu Osijek—Zagreb.

13 Misli se na diverzije na glavnoj pruzi Beograd—Zagreb.

14 Naredbom štaba II korpusa NOV i POH od 29. VI 1943. god. formiran je Diljski odred od Diljskog bataljona i novih boraca u jačini od 2 bataljona.

15 Bilogorski NOPO formiran je u selu Gakovu 29. VI 1943. god. od Bilogorske čete i novih boraca.

16 Uporedi dok. br. 98, 129, 130, 131 i 132.

17 Misli se na XXI NO brigadu. Vidi dok. br. 98, 129 i 162.

18 Novoformirana X divizija imala je u sastavu XVII i XXI NO brigadu.

21. V 1943.

Izveštaj Zapovjedništva II domobranskog zbora u Slav. Brodu Ministarstvu oružanih snaga NDH... o političkim prilikama i raspoloženju naroda, o aktivnosti partizana u Slavoniji i Srijemu i o stanju u domobranstvu.

Prema zapoviedi Očev. br. 4163/tajno od 17. studenoga 1941., dostavljam sljedeće izvještajno izvješće za vrijeme od 1.—15. svibnja 1943. sastavljeno iz prikupljenih podataka i primljenih dopisa:

I. — OBĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

1.) Raspoloženje naroda obzirom na unutarnje i vanjske prilike:

a) Hrvati:

Raspoloženje Hrvata ostaje nepromijenjeno t. j. veći dio apsolutno je odan N. D. H. i Poglavniku, vjerujući da će pobjedom sila osi učvrstiti se mir i blagostanje i na području N. D. H. Drugi dio prišao je komunistima bilo iz ideoloških motiva, bilo što je prisilno uvučen u njihove redove. Dosta velik dio hrvatskog naroda sticajem prilika mora podpomagati partizane u njihovoj destruktivnoj djelatnosti. Treći dio naroda ostaje skeptičan, ne mogući se odlučiti da aktivno surađuje bilo u duhu novog poredka bilo da svojim djelovanjem podpomaže pobunjeničke akcije.

Na raspoloženje naroda djeluje nepovoljno:

1.) Slaba i oskudna prehrana pučanstva.

2.) Postojanje djelomične nesigurnosti u pojedinim pokrajinama od napada komunista i drugih odmetnika.

Pored tih naših unutrašnjih teškoća također djeluju i vanjske prilike na obćenito raspoloženje naroda.

Likvidacija afričkog bojišta po Saveznicima, razorno bombardiranje Italije, Njemačke, kao i okupiranog područja po Saveznicima, kao i ograničena djelatnost na istočnom bojištu, povodom su raznoraznog razmišljanja i prepričavanja pojedinaca.

Karakteristično je i simptomatično prebjegavanje komunistima časnika muslimanskog diela naroda, povodom njihovog pozivanja u SS postrojbe, kao i priključenje komunistima ustaškog logornika Envera Meškovića i tabornika Joze Cajе, obojice iz Kladnja.

b) Pravoslavni:

Oni koji su ostali kod svojih kuća prividno su mirni i lojalni, no što misle o današnjem poredku vjerojatno je daleko od iskrenosti. U glavnom se drže pasivno i rezervirano. Gdje mogu pomažu odmetničku djelatnost javno i potajno. Drugi dio koji se nalazi na ugroženom području od pobunjenika zdušno iste podpomaže i ide im u svakom pogledu na ruku.

c) Židovi:

Gotovo ih i nema, a u koliko još postoje ne dolaze do izražaja niti su u stanju bilo u kojem pogledu uticati na tok događaja.

d.) Narodnostne skupine:

Niemci: Nema promjene u njihovom držanju, no vrlo su potišteni u onim područjima, koja su ugrožena od odmetnika¹, jer vide da se isti osvećuju na njima, a ne postoji mogućnost njihove djelatvorne i stalne zaštite.

Mađari: Njihovo držanje je i nadalje neiskreno prema našoj državi. Nisu se odrekli aspiracija za pojedinim našim sjevernim pokrajinama.

Ostale narodnostne skupine su mirne i lojalne, no među Slovacima se opaža da na razne načine izbjegavaju vojnoj obvezi.

Na području Slavonskog gorja komunisti su se u zadnjim borbama³ jako ojačali, zaplieniivši velik broj našeg oružja, pa je s time u vezi opasnost njihova na ovome području još povećana. Iako od zednjeg izvještaja nije usliedio na ovom području sa strane komunista jedan veći masovni napadaj na koje naše uporište⁴, ipak je stanje vrlo kritično, jer se može svaki dan očekivati takav napadaj. Velika aktivnost međutim od strane raznih komunističkih grupa opaža se vršenjem pljačke, sabotaznim djelima, nasilnim mobiliziranjem muškaraca i si. osobito u bogatim selima po nizinskim krajevima Podravine⁵.

Naše jedinice po raznim uporištima vrše danomice krstarenja, izviđanja, postavljanje zasjeda u svrhu prikupljanja podataka o kretanju komunista i njihovog uništenja.

Na području Srema, a naročito u njegovom jugoistočnom dielu kao i na ogranicima Fruške Gore, jaka je pobunjenička djelatnost⁶.

29. IV. 1943. poslie dvosatne borbe zarobljena je posada oružničke postaje ČereVić, (26 SZ Ruma). Jakost neprijatelja navodno oko 200 ljudi.

Naši krstareći odjeli uništavaju djelomično pobunjeničke skupine, ali to nije efikasno s obzirom na malobrojnost tih odjela. Pobunjenička djelatnost naročito se očitovala u paljenju javnih zgrada (škole, općine), podmetanju eksploziva pod vlakove, pljačke i oistalim sabotaznim djelima.

7

5. O radu, akciji, kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora, protudržavnih elemenata:

Ne raspolaže se pojedinačnim podacima o takvim osobama. Neosporno je da ih ima vrlo mnogo, ali njihovo djelovanje vrlo je dobro organizirano i tajno. U ovom pravcu koliko je poznato i njemačko tajno redarstvo poduzelo je obsežne mjere i nadati se je da će imati djelotvornog uspjeha.

II. STANJE U DOMOBRANSTVU:

Raspoloženje, duh i stega nije na dovoljnoj visini i nije onakova, kako bi trebala da bude. Razlozi tomu su u glavnom slaba odjeća i obuća, a tako isto i slaba hrana, te neredovito i neuredno izplaćivanje pristojbi domobranima, naročito na položajima i u podhvatima, a tako isto i veliki

1 Vidi dok. br. 15, 20, 82, 102 i 134.

2 Izostavljeni dio teksta ne odnosi se na Slavoniju.

3 Misli se na borbe kod šušnjara i Mrkoplja, gdje su jedinice IV divizije razbile Slavonski zdruk. Vidi dok. br. 47, 49, 50., 51 i 56.

4 U to vrijeme napale su jedinice IV divizije NOVH uporište Voćin. Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

5 Na tom području vršio je rekviziciju i mobilizaciju II odred III operativne zone. Vidi dok. br. 69.

6 Na tom sektoru djelovao je III odred (sremski) III operativne zone.

7 Izostavljeni dio teksta odnosi se na Bosnu.

nedostatak u cigaretama. Nadalje uslied pomanjkanja velikog broja djelatnih čaistnika i dočastnika, postrojbama zapovjedaju u većini pričuvni častnici, koji ne umiju da održe potrebnu stegu, kao ni raspoloženje i duh domobrana na onoj visini, na kojoj bi trebao biti.

Naročito s'laba stega, kao i duh i raspoloženje opaža se kod postrojbi Dorado pukovnije⁸, te su vrlo česte pojave neizvršivanje dobivenih zapovjedi, pa čak i otkazivanje poslušnosti.

Iz II. bojne 1. novačke pukovnije pri koncu prošlog razdoblja nalazi se u bjegstvu 13 domobrana i 1 legionar. Iz po'sadne sati Vinkovci nalaze se u bjegstvu 2 domobrana, a iz pomoćne sati 1 domobran.

III. — VANJSKA SITUACIJA:

1.) O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država:

a) Srbija:

Nema naročitih izvještaja od zadnjeg izvješća.

b) Mađarska:

Bez promjene.

2.) Strani vojni bjegunci:

Nije ih bilo.

3.) Nedozvoljeni prielazi granica:

Nisu zapaženi iako postoje preko Zemuna u Beograd i obratno, a naročito na granici prema Srbiji duž Save, pošto ista nije dosta čuvana i osigurana.

4.) O odnosima sa susjednim pograničnim oblastima:

Odnosi su korektni. Izgreda nlije bilo.

IV. — OBCI ZAKLJUČAK:

Vanjska situacija može se označiti u duhu neprestanih borbi na iztočnom bojištu, daleko još od rješavajućeg značaja po konačni ishod rata. Pobuda na tom ratištu mienja se iz dana u dan i ne može se predvidjeti ishod ovih gigantskih napora sa jedne i sa druge strane u ovoj godini.

Napori osovinskih sila, zadržati mostobran na Kubanu, od presudnog su značaja po obćem vođenju rata na iztoku, pošto bi možebitni pad toga mostobrana, dozvolio mogućnost široke slobodne akcije neprijatelja u područjima crnomorske oblasti.

Napuštanjem bojišta u Sjevernoj Afrlici po silama osi stvorilo je Anglosasima mogućnost poduzimanja daljnjih namjera u Sredozemlju, pošto gospodarenje sjeverno afrčkom obalom, kao i uz pomoć svojih glavnih oslonih točaka u Sredozemlju (Gibraltar, Malta, Cipar) to dozvoljava. Pažnja je baš najviše usredotočena na ovo južno bojište, pošto se ovim najnovijim činjeničnim stanjem, želi vidjeti daljnje namjere neprijatelja na jugoiztoku Europe. I politički događaji govore da neprijatelji imaju namjere slomiti osovinu. Razna putovanja političkih i diplomatskih čimbenika u strane zemlje, kao i uporno držanje nekih neutralnih zemalja, moglo bi se označiti u duhu jedne akcije za stvaranje baze, kako bi se došlo do pregovora o zaključenju jednog mira ili primirja.

⁸ Radi se o domobranskoj dobrovoljačkoj pukovniji.

Unutarnja situacija poboljšava se u toliko što poduzete mjere naših i njemačkih oružanih snaga, daju nade da će se pokret komunista i odmetnika konačno ipak ugušiti ili svesti bar na neosjetljivu mjeru.

Od svega najosjetljivije je pitanje prehrane pučanstva, kome s© mora bezuvjetno posvetiti naročita pažnja, a naročito regulirati pitanje prehrane činovništva (i radništva, kako je to gore spomenuto, jer ako se u tome pravcu ne poduzmu potrebne mjere mogle bi se u dogledno vrijeme pojaviti teške posljedice po čitavo pučanstvo i obće stanje u zemlji.

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 8/III.

Zapovjednik
general Iser⁹,
Toevr - 17^v
, V. I.

147

21.V 1943.

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine okruga Sava—Dunav vođi Skupine o političkim prilikama i raspoloženju naroda, o progonima Židova i Srba i oduzimanju njihove imovine, o neraspoloženju hrvatskog naroda prema ustašama i njihovim zlodjelima i o aktivnosti partizana na području okruga. Za sređenje postojećeg stanja okružni rukovodilac predlaže: potpuno istrebljenje Židova, povišenje plaća državnim službenicima, uvođenje smrtne kazne za povišenje cijena namirnica i stavljanje hrvatskih oružanih snaga pod njemačku vojnu komandu.

Da mein Kreis einen Teil von Syrmien, Slavonien und Bosnien umfasst, habe ich aus diesem Grunde eine gemischte Bevölkerung.

Pravoslaven: Nach dem 10. April 1941 konnte ich feststellen, **das** die Pravoslaven den Entschluss hatten, sich des Schutzes vom Reich zu bedienen und das aus folgenden Gründen:

- 1.) Sie hassen die Kroaten und fühlen sich nationalwirtschaftlich und selbst kulturell diesem überlegen.
- 2.) Sie befürchten die Rachegelüste der Kroaten und nahmen richtig an, dass bei einem sofortigen Schutze des Reiches, ein Blutvergiessen ausbleiben würde.

Als den Pravoslaven kein Schutz geboten wurde und die unsinige zwangsweise Umtauffungswelle seitens des kroatischen Staates im Gange kam, kamen die Pravoslaven zu uns Deutschen mit der Bitte, zum evangelischen Glaube übertreten zu können, da sie dies als die letzte Möglichkeit sehen, sich den Schutz der Reichsstellen zu sichern. Als nun auch dies nicht gelang, zogen sich die Pravoslaven zurück, ohne vorläufig zu provozieren. Doch dies alles nützte nichts, viele Tausende wurden in die K. Z. verschleppt, ermodet usw. Den wohlhabenden Pravoslaven gelang es nach Belgrad zu flüchten und die ärmere Bevölkerung war dem Wüten der Ustasche erbarmungslos ausgesetzt. Und so begann ein flüchten in die Wälder und es entstand das Partisanentum, welches allerdings von reinen Komunisten und Juden gefördert und geführt wird.

⁹ Đuro Iser

Kroaten: Die Kroaten nicht deutschfeindlich wären mit 90% selbst für die Ustaschabewegung nach dem Umbrüche zu gewinnen gewesen, hätte man ihnen nicht vorgeworfen, dass Sie »Matschekaner«¹ seien. Sie wurden von den Ustasche beiseite geschoben, minderwärtige Elemente (U) kamen an führende Stellen und dies verbitterte die Matschekaner derart, dass sie den Gedanken eines freien und unabhängigen Staates vergassen und wieder in Opposition traten.

Bosniaken — Muslimanen: Diese waren nie auf eine richtige Arbeit eingestellt, sie sind faul und wollen leicht verdienen und viel gemessen. Als der Umbruch kam, wüteten besonders die Muslimanen und viel unschuldiges Blut wurde vergossen.

Bei all diesen Aktionen während des Umbruches herrschte nur ein Gedanke der Rache den Pravoslaven gegenüber, zu morden, um den Ermordeten oder in die Lager abgeschobenen Pravoslaven das Vermögen und Gut zu rauben.

Die Kroaten verschonten in der ersten Welle des sinnlosen Wirtschaftens die J u d e n vollkommen.

Die Volksgruppenangehörigen hatten während dieser Zeit einen besonderen schweren Stand, denn sie wurden von den Pravoslaven gebeten, ihnen zu helfen, doch durften wir uns nicht einmischen und konnten nur immer Meldungen abgeben. So zogen wir uns mit der Zeit auch den Hass der Pravoslaven zu.

Juden: Da für uns Deutschen der Jude der eigentliche Feind ist, haben wir in der Zwischenzeit die Verfolgung der Juden aufgenommen. Es ist interessant zu melden, dass ich zweimal vor das Gericht kam, weil ich in Nova Gradiška am 17. 8. 1941 45 Juden, Millionäre, verhaftete und sie im Orstgruppenheim einsperrte. Selbst das Ministerium in Agram setzte alle Hebel in Bewegung, damit ich die Juden frei gebe, doch tat ich dies nicht und erst am 28. Dezember 1941 gelang es mir, insgesamt 250 Juden aus Nova Gradiška ins Lager abzuschieben. Als nun die Kroaten die Sinnlosigkeit der Verfolgung der Pravoslaven anfangen einzusehen oder besser gesagt, als von den Pravoslaven nichts mehr zu holen war, begann der Juden tanz. Ich möchte besonders hervorheben, dass die Kroaten die Juden nicht aus Sicherheitsmassregeln oder gar nationalen Gefühlen liquidierten, sondern rein nur deshalb, um sich ihre Güter und Geschäfte auf billige Art und Weise anzueignen.

Die Lage wie sie jetzt ist:

Pravoslaven: Die Pravoslaven haben heute in niemanden mehr Vertrauen, doch haben sie grossen Respekt vor der SS. Sobald die Pravoslaven erfahren werden, dass die Ordnungs und Sicherheitspolizei im Lande verbleibt werden sie ganz bestimmt mit mehr Vertrauen bürgerliche Arbeit leisten und ich bin überzeugt, dass auch so mancher Partisane heimkehren wird, doch trauen darf man den Pravoslaven nicht, denn ihr Nationalbewusstsein ist sehr gross, sie werden immer Serben bleiben, jedoch bei geordneten Verhältnissen bestimmt den Gehorhsam und die Mitarbeit im Lande nicht verweigern.

¹ Misli se na pristaše bivše HSS.

Kroaten: Diese sind bedeutend schwerer zu verstehen und zu behandeln. Momentan sind sie kopflos und hätten selbst die Ustasche nichts dagegen, wenn das Reich den Staat übernimmt. Würde dies jedoch geschehen, dann bin ich felsenfest davon überzeugt, dass sich das gesamte Kroaten gegen Deutschland wenden würde, mit den alten Phrasen: »Wir sind unterdrückt, wir kämpfen für unsere Freiheit usw.«

Die Ustascha werden von etwa 80% Kroaten ungern gesehen und zwar aus folgenden Gründen:

- 1.) Das sinnlose Morden der Ustasche verletzte die ansonsten friedliche Natur der Kroatischen Bürger.
- 2.) Das Ausschalten der wertvollen kroatischen Männer seitens der Ustascha nach dem Umbrüche, verletzte diese und deren Anhänger.
- 3.) Die ursprüngliche italienische Einstellung der führenden Ustascha entsprach nicht der Gesinnung der überwiegenden Mehrheit der Kroaten.
- 4.) Die kroatische Landwehr, welche ja die Mehrheit der bewaffneten Macht bildet, werden von den Ustasche bagatellisiert, die Ustasche jedoch werden bevorzugt, haben bessere Verpflegung, Uniform und besonders die Behandlung ist besser.

Es liegt in der Eigenheit der Kroaten, Probleme, welche sie angeht und kompliziert sind, in der Form zu lösen, dass sie einfach in Opposition treten.

Sie aus dieser Opposition zu reissen, ist sehr schwer. Nur muss der Umstand beachtet werden, dass die oppositionellen Kroaten grösstenteils die Staatsämter einnehmen (Bezirk, Gericht, Post, Bahn) die Ustasche hingegen die höchste Gewalt in den Händen haben. So gibt es Reibungsflächen und entstehen Sabotageakte.

Mein Bekanntenkreis umfasst sowohl Ustasche, als auch oppositionelle Kroaten und konnte ich mich x-mal von der Richtigkeit obiger Ausführung persönlich überzeugen.

Partisanen: Aus vorerwähnten Gründen vermehrt sich die Zahl der Partisanen und sind die Führer meistens aus jenen Orten stammend, wo sich kleinere oder grössere Gruppen bewegen. In meinem Kreise ist das Gebiet von Brod westlich bis einschliesslich Okučani, mit den Orten St. Petrovoselo, Vrbje, Vrbova, Nova Gradiška, Rešetari, Šagovina und Dragalić, nördlich der Psunj, südlich das bosnische Gebiet, von Unter-Mittel-Ober Windhorst, Adolstal, Trošelj, sehr gefährdet. Šagovina, Vrbje, Dragalić und Rešetari musste ich grösstenteils aussiedeln, da aus diessen Orten mehrere Volksgruppenangehörigen verschleppt und ermordet wurden. Bezirk Sid bis einschliesslich Kukujevc, wird von den Partisanen aus Ostsyrmien beunruhigt, doch sind diese Aktionen noch nicht gefährlich. Bezirk Vinkovci wird propagandistisch bearbeitet und wurden bereits einige Orte von den Partisanen heimgesucht. Tatsache ist dass es überall in meinem Kreise geheime Zellen gibt und sobald diese unschädlich gemacht werden bin ich überzeugt, dass der Teil meines syrmischen Partisanaktionen verschont bleiben kann.

Mein Vorschlag: Um zu einem guten Resultate zu kommen, wäre notwendig:

- 1.) diejenigen Juden oder Halbjuden, welche noch immer im staatlichen Dienste stehen sofort zu eliminieren,
- 2.) den Staatsbeamten, besonders den Eisenbahnangestellten, ein den jetzigen Verhältnissen entsprechendes erhöhtes Gehalt zu geben, oder was noch besser wäre, ihnen Lebensmittel zu verschaffen, da die Beamten tatsächlich unter aller Kritik, falls sie anständig bleiben wollen, leben. Die Beamten müssen sich mit Lebensmittel bestechen lassen, um leben zu können und verlieren dadurch an Autorität und Durchschlagskraft.
- 3.) Todesstrafe für Preistreiberei. Es wird ganz offen beispielsweise der Mais zu Kuna 8.000,— pro 100 kg. verkauft.
- 4.) Eine jegliche bewaffnete Macht in Kroatien müsste gänzlich einer einheitlichen deutschen Führung unterstellt werden.
- 5.) Die Bevölkerung im kroatischen Staate müsste propagandistisch bearbeitet werden.

Heil Hitler!
Der Kreisleiter:
(Holzschuh)²

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 2/II.

148

22. V 1943.

Izveštaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu informativne službe i jačini ustaško-domobranskih i okupatorskih snaga u uporištima na teritoriju zone.

Od zadnjeg izveštaja¹ pa do danas, naša informativna služba napravila je dobar korak unapred, te se stanje iiste z dana u dan popravlja. Stvorene su veze sa svim okolnim uporištima i sada se mreža informativne službe proširuje i na daljnja neprijateljska uporišta.

Najveći nedostatak naše informativne službe do sada bio je taj, što služba veze nije funkcionisala onako kako bi trebala, te su pojedini inf. izveštaji stizali sa zakašnjenjem od nekoliko dana. Relejne stanice nisu bile upoznate sa važnošću informativnih izveštaja, te su isti čekali na pojedinim relejnim stanicama da budu otpremljeni sa ostalom poštom, te je otuda i dolazilo toliko zakašnjenje. Sada je međutim i taj nedostatak otklonjen osnivanjem specijalnih relejnih informativnih stanica, na mestima na kojima su bile najpotrebnije. Informativni izveštaji stižu sada tačno i na vreme na određena mesta.

Sto se tiče samih veza u pojedinim uporištima, najvećim delom su stvorene veze sa samom vojskom te od njih i crpimo najglavnije podatke o neprijatelju, dočim su podaci slabiji iz onih uporišta u kojima nije stupljeno u kontakt sa samom vojskom. Uspostavljena je veza između naše, Moslavačke Kalničke i Bilogorske informativne službe. Informativna služ-

² Fritz Holzschuh
¹ Vidi dok. br. 53.

ba na gore pomenutim sektorima ne funkcioniše onako kako bi trebala, i mi smo im od naše strane poslali uputstva što su rađena za naše informativce, da se sa njima koriste u koliko im budu odgovarala. Mi ćemo i nadalje ostati u tijesnoj vezi sa tim sektorima, te ćemo ih pomagati savetom, da bi i njihova inf. služba dosegla odgovarajuću Visinu.

Na našem se sektoru za sada ne oseća nikakva koncentracija neprijateljskih snaga, nego sve snage u neprijateljskim uporištima imaju čisto defanzivan karakter. Retko u kojima uporištima imaju stalna posada, nego se posade u uporištima menjaju skoro svakih četrnaest dana, jer su u nekim mestima osetili rad naše informativne službe, pa na taj način hoće da je onemoguće. Njemački transporti su sve doskora prolazili od Zagreba za Srbiju i Bugarsku, a neki opet idu preko Broda² prema Sarajevu navodno za Jadransko more.

Stanje neprijateljskih snaga u pojedinim neprijateljskim uporištima na sektoru III. operativne zone izgleda ovako:

Novska: 170 Nemaca, 220 domobrana, 30 žandara i 26 ustaša, naoružani s I teški bacač 7 t. mitr. a svaka desetina imaju p. mitr. plus toga imaju na stanici oklopni voz sa posadom od 60 ljudi.

Brestača: 60 domaćih ustaša naoružani sa francuskim trometkama i jednim pm. mitr.

Rajić: 150 ustaša na stanici naoružani sa I min. 2 T. mitr. i 4. p. mitr. osim toga imaju 28 žandara i 40 domaćih ustaša naoružani sa 2 p. m. i karabinima.

Jasenovac: 5 satnija ustaša i jedna satnija domobrana.

Dubica: 1200 vojnika raznih rodova.

Sisak: 1800 vojnika raznih rodova.

Grabovac: 20 domaćih ustaša naoružani sa trometkama.

Jazavica: 40 domaćih ustaša naoružani sa trometkama.

Rožđanik: 45 domaćih ustaša naoružani sa trometkama.

Okučani: 470 Nemaca, 325 ustaša, 260 domobrana, 15 žandara a naoružani sa većim brojem teškog i automatskog oružja.

Nova Gradiška: 1500 Nemaca i ustaša, naoružanje neprovereno.

N. Kapela: 60 domobrana želj. bojne i 12 žandara naoružani sa 2 p. m. 1 karabinima.

Slatina:³ 250 ustaša i 62 žandara naoružani sa 3 teška i 6. p. m.

Našice: 125 ustaša, 55 žandara i 135 domobrana, naoružani sa 5. t. mitr. I teški i 2 laka bacača, te 30 p. mitr.

Ljeskovica: 157 domobrana, naoružani sa 11. mitr. 2 laka bacača i 4. p. mitr.

Čaglin: 60 domobrana, naoružani sa I p. mitr.

Kula: 150 kulturbundaša.⁴

Daruvar: 1100 domobrana, naoružani sa 3 topa 100 mm, I top 65 mm, 9 teških mitraljeza, 52 p. mitr. 4 t. minobacača i 10 lakih bacača.

Sirač: 100 domobrana, naoružani sa jednim protutenkovskim topom 2 t. mitr. i 8 p. mitr.

Mali Bastaji: 90 kulturbundaša.

² Slav. Brod

³ Podravska Slatina

⁴ Oružane snage pripadnika Njemačke narodne skupine.

Vel. Bastaji: 40 kulturbundaša naoružani sa jednim teškim mitr. i 4. p. mitr.
Đulavec: Oko 250 kulturbundaša, naoružanje nije proivereno pošto ih 400 otišlo peko Virovitice u pravcu Zagreba.
Badljevina: 35 domobrana.
Končanica: 35 domobrana.
Đakovo: stalna posada 40 žandara, 80 domobrana i 50 domaćih Švaba.
Đakovačka Satnica: 60 kulturbundaša.
Drenjski Slatinik: 60 kulturbundaša i 50 domaćih Švaba naoružani sa II p. mitr. i krabinima.
Pridvorje: 25 kulturbundaša i 25 domaćih Švaba, naoružani sa 2 p. mit. i karabinima.
Mandićevac: 77 kulturbundaša, naoružani sa 2 miinoib. i 5 mitr.
Gašinci: 200 domaćih Švaba i ustaša naoružani sa 2 laka bacača i 8 p. mitr.
Garešnica: 3 satnije IV bojne I. G. Z.⁵
Banova Jaruga: jedna satnija G. Z. i jedna satnija Nemaca.
Goiilo: 750 domobrana, Nemaca i Ukrajinaca.
Kutina: 1300 domobrana Nemaca i Ukrajinaca.
Popovača: 2 satnije G. Z. i jedna satnija želj. bojne od 130 ljudi ukupno 430 ljudi.
Križ: 1 satnija G. Z. i jedna satnija Nemaca.
Čazma: jedna satnija domobrana i 80 žandara.
Pakrac: 750 domobrana IV. G. Z.
Lipik: jedna satnija IV. G. Z.
P. Poljana:⁶ 63 domobrana IV. G. Z. naoružani sa 5 p. mitr.
Kukunjevac: 45 vojnika želj. bojne
Požega:⁷ 1300 domobrana.

Osim gore navedenih uporišta imade još i riiz manjih uporišta koji nisu od velikog značaja pa ih sitoga i ne unašamo. Osim toga u ovaj izvještaj nisu unešena ni neka uporišta koja su od značaja pošto nemamo od njih sveže podatke. Posade u gore navedenim uporištima ne mogu se uzeti kao stalne posade, nego se iste prema potrebi smanjuju i povećavaju, ali se ukupan broj neprijatelja okolo naše oslobođene teritorije u glavnom ne menja nego je stanje posle ofenzive⁸ stalno jednako.

Posle ofenzive nije bilo nekih većih upada neprijatelja na našu oslobođenu teritoriju, nego su samo u par navrata pokušali prodreti od strane Daruvara, pokret im je uvek na vreme bio osujećen i suzbijen.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:
Dušan Brkić v. r.

Komandant:
Vinko Antić v.r.

Inf ormativac:
Stoj an Divić

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 42/1.

⁵ Odnosi se na I gorski zdruk.
⁶ Pakračka Poljana
⁷ Slav. Požega
⁸ Misli se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

22. V 1943.

Izvještaj Štaba I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske političkom komesaru Zone o radu na političkom, kulturno-prosvjetnom i vojnom uzdizanju boraca, o formiranju radnog bataljona, izdavačkoj djelatnosti Agitpropa, moralu, borbenosti, disciplini i socijalno-zdravstvenom stanju boraca i o uspjehu političkog rada među narodom na sektoru djelovanja Odreda.

Druže politički !

Dostavlja se izvještaj o političkom i kulturno prosvjetnom radu u roku od 9. V. do 20. V. 1943 (do odvajanja boraca za Korpus.¹⁾)

Opći pregled

U ovom odsjeku vremena politički rad u jedinicama se znatno pojačao. Politički komesari bataljona su se više osamostalili i sa više brige i više kontrole vode računa o svojim batalj onima. Politički i kulturno prosvjetni rad u jedinicama pojačan je zbog velikog broja novih partizana kojima nisu još jasni pojmovi o našoj borbi i našoj vojsci. Isto tako i politički komesari četa samostalniji su nego prije.

Moral naših boraca je odličan. U ovom vremenu izvršene su dvije uspješne akcije, koje su dobro vojnički i politički pripremljene, a isto tako pravilno objašnjene te je moral u mnogome porastao. U samoj Lipovljanskoj akciji² pokazali su se borci I bataljona ravnim brigadirima, po svojoj borbenosti. Naročito su se istakli drugovi iz I čete I bataljona i ito jedan od njih Musliman bivši domobran, drugi Hrvat bivši ustaša i jedan Srbin. Drugovi su napadali jednokratnu gostionu iz koje je banda davala otpor. Četiri puta se jurišalo gore, da se likvidira ali nije uspjelo, jer banda se krvavo branila. Tek kad je zgrada zapaljena i dim zahvatio sobe, banda se predala. Borci su za vrijeme cijele borbe izvikivali naše parole. (Domo-brani koji su davali otpor osuđeni su pred cijelim batalj onom na smrt na opće zadovoljstvo svih drugova. Drugovi su zadovoljni i traže nove borbe i akcije.

Disciplina se isto tako popravljajući pojačanim političkim radom i uspješnim akcijama. Odnos drugova partizana prema rukovodiocima i štabovima je dobar. Oni imaju povjerenja u svoje rukovodstvo, koje ih vodi u uspješne akcije.

Odnos drugova i drugarica znatno se popravio. Drug'arstvo među samim partizanima isto tako se popravljajući.

Stanje odjeće i Obuće nije još uvijek najbolje ali će se to akcijama popraviti. Organiziranjem pokretne šuster^ke radionice u Odredu pitanje krpanja obuće, radikalno se rješava.

Ishrana našeg Odreda je dobra i zadovoljavajuća.

Zdravstveno stanje se znatno popravilo. Osim nekoliko zabušanata i i novaka koji se javljaju za lječarsku pomoć bolesnih nema. Pojačana je briga oko čišćenja od vaški i pranja rublja i tijela, te se zdravstveno stanje poboljšalo.

¹ Za formiranje I slavonskog korpusa I odred je dao 80 boraca u novoformiranu XXI NO brigadu. Vidi dok. br. 162.
² Vidi dok. br. 34.

U ovom odsjeku vremena naš je Odred u saradnji sa političkim radnicima na terenu uspio mobilia a ti oko 400 novih boraca, a oid toga oko 300 Hrvata. Mobilizacija hrvatskih sela oko Trokuta je uspjela. Naročito se pokazalo lijepo selo Jamarica, koje je dalo 67 novih boraca koji su došli sa pjesmom i zastavom na čelu.³

Moral u narodu naročito na sektoru Trokuta⁴ u mnogome se popravio. Kad su vidjeli da smo mobilisali toliko Hrvata, zadovoljni su i uviđaju da mi ne tražimo sve od Srba nego i od Hrvata. Osim toga naše uspješne akcije oko Trokuta znatno su djelovale na podizanje morala na tom slobodnom području.

Prisustvovao sam na dva bataljonska sastanka i na tri četna. Na istim sastancima upoznao sam bolje same rukovodioce u radu, kao i partizane. Na konkretnim primjerima dao sam im upute i sugestije za dalji rad. Poslije LipoVljanske akcije u kojoj je bilo nedostataka u pogledu odnosa drugova prema civilima održani su sastanci u I bataljonu na kojima je drugovima skrenuta pažnja, kako treba da se partizani odnose prema narodu i prema civilima naročito sa neoslobođenog područja.

13. V. održao sam novoformiranom radnom bataljonu miting o značaju izgradnje u našoj borbi a konkretno o potrebi podizanja vojnih logora izvan sela. Istom radnom bataljonu dodijeljen je dobar politički komesar koji će politički podizati i ujedno nadzirati ceo rad.

Drugi bataljon dostigao je u svemu prvi bataljon koji je do sada prednjačio. Treći bataljon na sektoru Borci-Bijela nije još sreden kako treba te nemam dovoljno jaSnu sliku o njihovom radu. Za koji dan ću ih posjetiti te se upoznati sa stanjem u istom. Bolnička četa našeg odreda je jedna od uzorčeta po disciplini, drugarstvu i radu.

Stanje u Odredu se u mnogome popravilo: politički, kulturno-prosvjetni, vojnički, kao i u svemu ostalom osnažili smo se. Odvajanjem boraca i nekih rukovodioca za prvi Slavonski korpus malo smo okrnjeni ali ćemo mi našim radom opet srediti Odred.

I bataljon

U ovom bataljonu održana su tri četna i Više vodnih sastanaka. Govoreno je o aktuelnim pitanjima u četama. Izneseni su nedostaci partizana u pogledu ponašanja u narodu i prikazano kakvi trebaju biti u odnosu prema narodu, a naročito na neoslobođenom teritoriju. Drugovi su kritikovani zbog nekakvih manjih nedisciplinovanosti i prestupa u jedinicama. Zaključeno je da se primjenjuju najstrože kazne za one, koji narušavaju red i disciplinu. Naglašena je potreba pravilnog i drugarskog odnosa te poštovanja rukovodećeg kadra. U vezi tim popularisani su naši Štabovi te Vrhovni Stab i drug Tito.

Naročito su podvučeni nedostaci iz akcije na Lipovljane, gdje su drugovi pokazali sjajnu borbenost samo su se nepartizanski ponijeli prema civilnom stanovništvu. Te greške i nedostaci strogo su osuđeni i drugovima je skrenuta pažnja na štetnost takvog odnosa po našu borbu.

U ovom bataljonu održano je jedno vojno političko savjetovanje na kome su pretresene akcije i stanje u bataljonu. Iznesena je najnovija politička situacija i veliki uspjesi N. O. V. u Bosni, Hercegovini i Crnoj Gori kao i kod nas u Slavoniji te upozoreni drugovi na političko vrenje kod nas

³ Vidi dok. br. 85.

⁴ Vidi dok. br. 34, objašnjenje 6.

na Balkanu. Rukovodioci su upozoreni na sve nedostatke i date su im detaljne upute za dalji rad.

Na savjetovanju se moglo konstatovati poboljšanje discipline, jačanje borbenosti i spremnosti z'a akcije. Naglašena je potreba jačeg vojno političkog rada i osjećaj veće odgovornosti pred komandom i Partijom.

U jedinicama se čita Slavonski partizan,⁵ dnevne vijesti, letci, radio izvještaji, i Vijesnik.⁸ Isto tako se čita u bataljonu i knjiga »Stvaranje novog svijeta« od Iljina.

Održano je par predavanja o sljedećem: O Antifašističkom Vijeću Narodnog Oslobođenja i formiranju u Hrvatskoj, političkoj situaciji u zemlji i svijetu, o uspjesima N. O. V. Bosni, Hercegovini i Crnoj Gori te kod nas u Slavoniji.

Stanje u bataljonu: Moral je odličan, borbenost isto tako. Najjasnije se to Vidjelo u zadnjim akcijama. Disciplina se popravlja i poboljšava. Odnos partizana prema rukovodiocima je dobar. Nekvi naročiti disciplinski prestupaka nije bilo. Ishrana je dobra. Odjeća i obuća nezadovoljavaju. U pogledu zdravstvenog stanja mnogo se pojačala briga te se isto popravilo:

II bataljon

Održana su četiri četna i više vodnih sastanaka na kojima su pretresene sltvvari iz dnevnog života u jedinicama. Iznešeni su nedostaci iz akcija kao i iz Pokreta. Govoreno je o potrebi jače discipline, šlireg drugarstva i veće borbenosti. Naglašena je potreba poštivanja, svojih pretpostavljenih štabova i rukovodioca. Drugovima je govoreno' o značaju izvršavanja **na**ređenja, da partizani moraju izvršiti svako naređenje savjesno i tačno, jer samo tako možemo voditi uspješnu borbu.

Održani su časovi kritike na kojima su se drugovi kritikovali i iznosili sami svoje nedostatke u akcijama te su iste ispravljene.

Održan je jedan bataljonski sastanak poslije same akcije na kome su iznešeni svi nedostaci iz akcije. Na istom se govorilo i o najnovijim uspjesima N. O. V. u Hercegovini i Lici kao i kod nas u Slavoniji.

Održano je jedno savjetovanje politički rukovodioca sa bataljonom na kome su se iznijeli svi nedostaci u radu u zadnje vrijeme. Pored toga izneseno je najnovija politička situacija, te podvučena otvorena izdajnička rabota H. S. S.

Na tom savjetovanju zapazilo se poboljšanje morala, pojačanje drugarstva i borbenosti kao i savjesnije izvršavanje naređenja u jedincama. Naglašena je potreba pojačanog rada na političkom kulturno prosvjetnom i vojničkom polju.

Od propagandnog materijala čitao se Slavonski Partizan, Dnevne vijesti, Vijesnik i ostali materijal.

Održano je nekoliko politički predavanja o Crvenoj Armiji, o Narodno Oslobodilačkoj Vojsci i Narodno Oslobodilačkoj Borbi, o političkoj situaciji i t. d.

Stanje u jedinicama: Moral je na dostojnoj vMini i borbenost iSto tako. Drugarstvo i disciplina se popravlja. Odnos prema rukovodiocima je dobar. Ishrana dobra. Odjeća i obuća dosta slaba, jer se ista mnogo upropastila, na položaju Metla Javomik.

⁵ Vidi dok. br. 108, objašnjenje 2.

⁶ Vidi dok. br. 108, objašnjenje 11.

III bataljon

U ovom baitaljonu u roku od 27. IV. do 20. V. održano je osam četnih i više vodnih sastanaka na kojima su raspravljani svi nedostaci u četama. Govorilo se o pojačanju discipline koja još nije na onoj visini na kojoj bi trebala biti. Isto tako naglašavana je potreba šireg drugarstva i boljeg odnosa prema rukovodiocima. Na istim sastancima pretresane su borbe koje je bataljon vodio sa bandom. Iz istih su povučena iskustva i drugovima obrazložena, kako se nebi nedostaci ponavljali.

Od propagandnog materijala čita se Slavonski partizan, letci, radio izvještaji.

Održano je više političkih časova u jedinicama na kojima se govorilo o slijedećem: naša N. O. B. cilj i značaj iste, Komunistička partija, organizator i rukovodioc iste, neprijatelji naše N. O. B. Draža Mihajlović, četnici, H. S. S., pozadinske uređenje vlasti, Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Jugoslavije, Veliki uspjesi Crvene armije, te veliki uspjesi naše N. O. V. Jugoslavije.

Održan je jedan miting u cijelom bataljonu povodom zakletve novih boraca.

Rad u narodu: Održano je savjetovanje sa N. O. O. na sektoru Borci-Bijela na kome isu izneseni nedostaci o radu istih i dati su im savjeti i upute za dalji rad.

Održan je jedan miting u cijelom bataljonu povodom zakletve neuspjeli. Na istim je govoreno o najnovijoj političkoj situaciji, te o našoj borbi i našim velikim uspjesima. Poslije mitinga narod se sa svojom vojskom provešelio u igri i pjesmi.

Moral naroda na tome sektoru znatno se popravio. Narod vrlo rado prima i lijepo se odnosi prema svojoj vojsci.

Stanje u jedinicama. Moral je na visini a borbenost isto tako. Disciplina nije dovoljna ali se popravlja. Stanje odjeće i obuće dosta slabo. Zdravstveno stanje je osrednje. Ima nešto lakše bolesnih, ali formiranjem jedne ambulate rešava se i taj problem.

Bolnička četa

Održana su dva četna i više vodnih sastanaka. Na jedhom od četnih sastanaka prisustvovao je komesar I bataljona. Na sastancima je raspravljano o dnevnim pitanjima ove čete, o potrebi jače discipline borbenosti, boljeg izvršavanja naređenja, razvijanja šireg drugarstva a naročito¹ kod drugova kao bolničara, čija je dužnost uzvišena. Održano je par predavanja o slijedećem: O našoj N. O. V. i najnovijoj političkoj situaciji o Crvenoj armiji i njenim uspjesima, zatim jedno predavanje iz općeg obrazovanja o geografiji SSSRa.

Moral, disciplina, borbenost je na vjerodostojnoj visini u ovoj četi. Stanje odjeće i Obuće, je dobro a isto tako i sa zdravstvenim stanjem. Ova četa sada raspolaže sa dovoljno saniteta za naš Odred a isto tako vodi računa o zdravlju naših partizana.

Radni bataljon

Nije podneo izvještaj o radu, jer je isti prije nekoliko dana formiran i tek su se sada radovi počeli odvijati.

Agit-prop

U ovom odsjeku održana su dva predavanja kulturno prosvjetnog karaktera u jedinicama i organizovani pjevački horovi u tri čete.

U tehnici se nalazi drugi broj našeg lista »Napred« koji zbog tehničkih prepreka nije mogao izići. Izrađen je treći broj Zidnih novina.

Tehnika umnaža radio izvještaje, letke i sav materijal koji je potreban Odredu.

Rad Agit-propa pokrenuo se mnogo bolje nego prije i isti su drugovi shvatili svoje dužnosti.

Druže politički!

Ovaj izvještaj nije mogao stići ranije zbog pokreta kao i reorganizacija Odreda, a čim nam stignu sve jedinice u sastav Odreda izvršit ću temeljitu raspodjelu političkih rukovodioca, srediti Odred i posjetiti treći bataljon.

Uz naš borbeni pozdrav
Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar
Duka Balenović

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 102.

150

22.V1943.

Izvještaj Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji i reakcionarnom radu HSS-a, naročito na području OK KPH Virovitica, o pojačanom teroru, o organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije u okružnim komitetima KPH, operativnim jedinicama, partizanskim odredima i vojnopozadinskim ustanovama, o provođenju izbora za NOO-e, formiranju Privremenog oblasnog NOO-a za Slavoniju i o radu AFŽ i Agitpropa Oblasnog komiteta.

POLITIČKA SITUACIJA:

Zahvaljujući dobrome radu partijskih organizacija,, naročito okružnih komiteta¹, koji su u većini situacija dosta se dobro snašli kao¹ rukovodioci i kao organizatori, uticaj naše Partije na narod doista je velik. Ima mnogo slučajeva gdje pojedinci nastoje da nauče što više i trude se da što bolje upoznaju zašto se bori naša Partija i zahtijevaju od pojedinih partijskih rukovodioca da im pomognu da postanu članovi Partije. Partijske organizacije pokazale su se dobro za vrijeme ofanzive². Ni jedan član OK nije zatajio.

Rad HSS-a kod nas u Slavoniji pojačava se, ali ipak nije postigao takav razmjer kao što je to u srezovima oko Zagreba. Najaktivniji su bivši narodni zastupnici koji održavaju sastanke, ali ipak sa malim brojem ljudi. Oblici rada HSS-a jesu ovi: oni održavaju pouzdaničke sastanke, zatim dijele letke potpisane sa »Veritas« ili »Pobjeda« odgovaraju ljude da idu u

¹ Okružni komiteti KPH.

² Vidi o tome dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

partizane, a nagovaraju ih da odlaze u domobrane. Najviše energije posvećuju u radu sa domobranskim oficirima. Najaktivniji HSS-ovac je Mesarov³, bivši narodni zastupnik za srez Viroviticu, koji ima podršku dvojice oficira i jednog sudije. Iza njega dolazi Ipša⁴ koji se prikazuje kao pristalica narodno-oslobodilačke borbe, a povezao se sa zapovjednikom Gorske divizije⁵ u Daruvaru. Dosta aktivan je i Hefer⁶, koji naročito radi u kotarevima Valpovo i Osijek. Mi poduzimamo mjere da ih raskrinkamo i već je OK Virovitica izdao letak⁷ protiv HSS-ovaca izdajica na svome kotaru. Kad uvjerimo narod i dokažemo da su povezani sa okupatorom, mi ćemo ih likvidirati.

Četničkoga djelovanja kod nas skoro da nema. U našim vojnim jedinicama nema ih uopće. Među stanovništvom ima pojedinaca koji su četnički nastrojeni, a povezani su i s ustaškom vlašću. Nažalost ima takvih koji su povezani s ustaškom vlašću i u našim nekim Narodno oslobodilačkim odborima. Četnici pokušavaju da iz Bosne prodru k nama preko kotara Nove Gradiške. Ustaške organizacije ne postoje osim samo u nekim gradovima, kao na pr. Nova Gradiška. Kulturbund je razbijen svagdje, osim na teritoriju OK Osijek.

U posljednje vrijeme sve veći je broj pridolaska Hrvata u naše redove. Prije dva dana OK Gradiška mobilisao je iz kotara novskog 310 Hrvata. Isto tako oko 200 Hrvata došlo je iz Moslavine⁸, a sve veći je priliv iz kotara Virovitice⁹.

Otšampali smo letak za Nijemce¹⁰, koga su oni odlično primili, ali još uvijek ne prilaze u partizane, a veći (dio ih ipak simpatizira Njemačku. To je simpatija za to što su Nijemci, dok oni ne vole fašizam i mnogi se izražavaju da će dotični izgubiti rat.

Češko stanovništvo sve više je uz nas i priliv Čeha je sve veći, a naročito kad se je pročulo da smo osnovali češki bataljon¹¹.

Na Mađare nemamo nikakav utjecaj i oni uglavnom bježe ispred mobilizacije u Mađarsku¹².

Sela našeg oslobođenog teritorija u velikom su popaljena i opljačkana¹³. Ima sela gdje gotovo nema tegleće marve, a isto tako ni alata za obrađivanje zemljišta. Iako su prilike vrlo teške, narod ih dobro podnosi a naročito je to došlo do izražaja za vrijeme ofanzive. Mnoga sela koja su za vrijeme ofanzive postradala ostala su i dalje čvrsto uz nas.

Na neoslobođenom teritoriju neprijatelj vrši sve veći teror. Opkoljava sela i vrši pretrese, postavlja zasjede ne samo na drumovima, nego i na stazama i poljima. U gradovima na svakih 10 kuća ima jedan špijun.

Mi smo mobilisali s našeg oslobođenog i poluoslobođenog teritorija veći dio muškaraca i žena za vojsku i to bez razlike Srbe i Hrvate. To

³ Martin Mesarov

⁴ Mijo Ipša

⁵ Odnosi se na Prvu gorsku diviziju, čiji je zapovjednik bio domobranski pukovnik Matija Čanić.

⁶ Dr Stjepan Hefer, župan Velike župe Baranja.

⁷ Vidi dok. br. 123.

⁸ Odnosi se na I bataljon Moslavačkog NOPO koji je prilikom formiranja I slavonskog korpusa usao u sastav XII NO brigade kao njen IV bataljon. Vidi dok. br. 142.

⁹ O mobilizaciji boraca u NOV vidi dok. br. 64, 68, 69, 70, 73, 76, 85, 105 i 144.

¹⁰ Vidi »Grada« knj. IV, dok.br. 103 i 104, str. 229-232.

¹¹ Vidi dok. br. 95.

¹² Vidi dok. br. 100 i 135.

¹³ Vidi dok. br. 87 i 114.

vršimo na taj način da dođe jedna desetina, pokupi sposobne i odvede. Jasno da se nigdje ne upotrebljava sila. Raspoloženje naroda prema tome je ovakvo: On smatra da smo mi vlast i prema tome treba ići u vojsku. Čak su sva na taj način u novskom kotaru mobilisana hrvatska sela došla pod zastavom. Poslije u komandama područja mnogi se nastoje izvući, ali veliki dio ih ostaje u jedinicama.

U posljednje vrijeme neprijatelj nam pokušava da ubaci policijske agente. To mu je nažalost i gdjegdje i Uspjelo. Tako je ubacio u OK Skoja Osijek jednu špijunku¹⁴. Osim ustaške policije ubacuje nam i Intelidžens Servis svoje špijune¹⁵. To ćete vidjeti iz izvještaja Lale¹⁶. Zahvaljujući budnosti kako izgleda do danas smo pohvatali najvažnije špijune.

ORGANIZACIONO STANJE:

Okružni Komitet Nova Gradiška:

OK ima	... 5	članova	
KK Pakrac ima.....	... 6		
7 partijskih jedinica.....	... 41	"	58 kandidata
KK Nova Gradiška ima . . .	... 6		
4 partijske jedinice.....	... 33	"	44 "
KK Novska ima.....	... 7	članova	
15 partijskih jedinica	... 7	8 "	7 kandidata
KK Daruvar ima.....	... 5		
5 partijskih jedinica.....	... 26	"	18 "

Ovo je najbolji Okružni komitet. On se dobro razvija, te je sposoban da nam izdaje iz sebe rukovodioce za ostale organizacije. U zadnjih 15 dana uzeli smo im 3 člana OK. Njihovi KK talkoder se izdižu, te daju nove rukovodioce. Partijska organizacija na tom okrugu postala je rukovodioc naroda. OK ima slabu vezu i kontrolu nad KK Daruvar, a isto tako nedovoljno ga pomaže. Vrlo polako prodiru u istočni dio kotara Nove Gradiške. U zadnjih mjesec dana mobilitali su oko 1.000 ljudi, a od toga oko 350 Hrvata, Okružni drži niže partijske kurseve, kroz koji je prošao dobar broj partijaca. Ima odličnu tehniku, te su sami umnožili 250 primjeraka »Proletera«¹⁷.

Okružni Komitet Brod:

OK ima			
KK Požega ima.....	... 6 "		
6 partijskih jedinica	... 25 „		25 kandidata
KK Brod ima.....	... 6		
6 partijskih jedinica	... 31 „	11	)
KK Đakovo ima.....	... 4 „		
1 partijsku jedinicu	... 4 „	11	"
KK Županja ima	... (nema)	11	"
M. K. Bos. Brod ima	...		

14 Vidi dok. br. 151.
15 Vidi dok. br. 105 i 144.
16 Milan Blagojević, kurir III odreda III operativne zone. Vidi dok. br. 155.
17 Vidi dok. br. 25, objašnjenje 12.

Okružni Komitet, pošto ima tradiciju dosta čvrstu ima partijsku organizaciju. Po broju članova kao i po porastu vanpartijskih organizacija oni su sve masovniji. Odlika organizacije je budnost prama klasnom neprijatelju. OK kao forum ipak ne zadovoljava, jer niti se on, a niti čitava organizacija ne razvija dovoljno brzim tempom. Oni nam misu u stanju da za ostale organizacije iz svog OK dadu nekoga, a to je zbog slabe politike kadrova. Oni zahtijevaju prevelike uslove za primanje u partiju t. j. još uvijek sektaše. Njihovi rukovodioci po kotarevima kao i sam OK nemaju dovoljno pozornosti ni ratnog tempa. To se vidi što još ni do danas nisu postigli neke veće rezultate u srezu Županja. Čitav OK još uvijek najviše posvećuje pažnje samom kotaru Brod.

Okružni Komitet Virovitica.

OK ima	... 5	članova		
KK Virovitica ima.....	... 6			
5 partijskih jedinica.....	. 19		35	kandidata
KK Grubišno Polje ima .	... 5			
5 partijskih jedinica	3 1	55	1 9	55
KK Slatina ima.....	... 5			
2 partijske jedinice	1 1	55	2	55
KK Donji Miholjac.....				
1 partijska jedinica.....	... 5	55	—	

Kao što se vidi, OK sasma dobro radi na srezu Virovitica i Grubišno Polje. Tu je organizacija naglo se uzdigla i postala je rukovodioc naroda tako da je taj narod najviše privržen našoj borbi. Oni su uspjeli da u Virovitici 200 legalaca Hrvata pokrenu na rušenje pruge Zagreb—Osijek, koju su srušili u dužini od 500 m. Na sve događaje OK brzo i ispravno reagira, tako su izdali letak¹⁸ protiv izdajica HSS-ovaca u srezu Virovitici. SK Slatina¹⁹ i Donji Miholjac dosta su slabi iako jedan dio Slatine oslobođen. Baš na tom dijelu ima velikosrpskih, gotovo može se reći četničkih tendenca. Sam OK dosta je dobro radio i dao je pomoć ovim srezovima. Organizacija je dosta poletna i ima razvojnu liniju tako da će u najskorije vrijeme nekoji članovi KK ialko su mladi biti osposobljeni za članove OK. OK održava redovito kurseve, a tehnika im dobro radi.

Okružni Komitet Osijek:

OK ima	... 5	članova		
KK Našice ima	.	5		
6 jedinica.....	... 23		24	kandidata
KK Valpovo ima.....	... 5	55		
8 partijskih jedinica.....	... 35	55	9	55
KK Vinkovci.....	... 4			
5 partijskih jedinica	, ... 18	11	2	11
KK Osijek ima.....	... 3	55		
3 partijske jedinice.....		1055	14	11
KK Vukovar ima.....	... 4	55		
1 partijsku jedinicu.....	... 5	55	14	11

18 Isto kao 7.
19 Kotarski komitet KPH Podravska Slatina.

Prije dva dana jedan član²⁰ Oblasnog komiteta vratio se je sa OK Osijek, gdje je bio duže vremena i pregledao rad organizacije²¹. Mnogo nas je mučilo, odakle česte provale u toj organizaciji. Povećavši budnost uspjelo nam je uhvatiti jednog provokatora koji je bio ubačen u partizanske redove od strane osječke policije. Na saslušanju izdao je jednu djevojku koju je policija ubacila i ona se uspjela popeti do člana OK SKOJ-a. Poslije toga uhvatili smo još jednog provokatora i on nam je izdao masu provokatora koji se nalaze na periferiji organizacije, a ima ih i u organizaciji. Interesantno je da policija ne hapsi partijska i skojevska rukovodstva u Osijeku, iako je utvrđeno da zna za njih. Provokatori su policiji provaljivali organizacije i javljali puteve kurira. Kao što smo rekli stvorena je mogućnost da konačno pročistimo organizacije. Za ove članove, koje smo naveli u brojnom stanju možemo sa velikom sigurnošću tvrditi da su odani Partiji. Mi ćemo da još ispitamo rad ovih provokatora čija smo imena dobili, pa ćemo ih pohapsiti i preko njih otkriti po mogućnosti sve neprijatelje u našim redovima. Prije nekog vremena pali su nam u zatvor 2 člana OK Halilović²² i Tramšek i po dosadašnjim informacijama držali su se odlično i mi smo ih tražili u zamjenu. Pošto smo dobili dokaza i a u Mjesnoj organizaciji Osijek ima provokatora, da bi sačuvali vanjske arganizacije koje su zdrave raspustili srno organizaciju u Osijeku, pa ćemo preko trojice sigurnih drugova stvoriti novu organizaciju. U Osijeku imamo VK²³ od 15 članova Partije i 45 kandidata. Oni imaju 100 odijela, ali ih mi baš zbog slabe veze ne možemo prebaciti k nama.

RAD PARTIJSKE ORGANIZACIJE U NARODNO OSLOBODILAČKOJ VOJSCI I PARTIZANSKIM ODREDIMA:

Poslije razbijene neprijateljske ofenzive i zadnjih naših vojnika uspjeha²⁴ mi smo formirali I. Slavonski korpus N. O. V. Hrvatske²⁵, koji ima 5 brigada²⁶. Štabovi su podneseni na odobrenje G. Š²⁷. Partijski rad * tim brigadama je sledeći:

Partijski Komitet IV. Divizije:

Sastoji se od partijskog rukovodioca XII, XVI, XVIII brigade i komesara divizije. To su drugovi Petar Car, Franjo Knebl, Aleksandar Jovanić i Marijan Cvetković. Pošto je taj Komitet sada formiran i s njime >mo održali nedavno sastanak, još ne znamo kaJko će se snaći, jedino moderno dati sud o pojedinim rukovodiocima, koji su već i prije bili u divizijskom komitetu.

XII. brigada:

Ima 158 članova Partije na 1.100 ljudi t. j. 14%. Rukovodioci bataljonskih biroa nalaze se na toj dužnosti najmlađi 14 dana, a najstariji 3 mjeseca. Četne ćelije kao i biroi redovno se sastaju. Izobrazbu vrše proučavajući »Teorija Partije« »Rad Partije u vojsci« »Proleter«. Samrukoviio u brigadi dosta je slab. U II Bataljonu nije bio oko mjesec i po dana.

²⁰ Antun Biber

²¹ Vidi dok. br. 151.

²² Nedeljko Halilović

²³ Vojni komitet.

²⁴ Misli se na treće zauzimanje Voćina. Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

²⁵ Vidi dok. br. 98 i 131.

²⁶ Radi se o XII, XVI, XVII, XVIII i XXI NO brigadi.

²⁷ Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske. Vidi dok. br. 98.

Vrlo slabo ocjenjuje kakove su poteškoće i zadaci pred organizacijom njegove brigade.

XVI. brigada:

Rukovodioc u toj brigadi je vrlo dobar i on je sekretar Divizijskog komiteta²⁸. Tačnih podataka o brojnom stanju u toj brigadi²⁹ nemamo, jer je sadašnji rukovodioc bio prije u XVII brigadi, tako da nema detaljan pregled preko XVI. Izvještaj je dao kotmeisar divizije, koji je tamo bio prije komesar. Otprilike u svakom bataljonu ima 35 članova Partije na oko 200 ljudi t. j. ukupno ima oko 150 partijaca na 650 ljudi. Taj je broj po našem mišljenju zadovoljavajući. Mi smatramo da je normalno, ako neka brigada ima 25% — 30% članova Partije. Oni se isto tako redovno sastaju t. j. četne ćelije i bataljonski biroi. Proučavaju »Rad Partije u vojci« i »Proleter«.

XVIII. brigada:

U tu brigadu došao je novi rukovodioc³⁰, koji je prije bio' sekretar jednog bataljonskog biroa u XVII brigadi. Vjerojatno će biti dobar. U brigadi ima 92 člana Partije na 747 ljudi. Ovdje je rad bio loš, jer nisu znali ni organizacionu strukturu Partije, nego su dva komesara bili u bataljonskim biroima. Ćelije kao i bataljonski biroi nisu se redovno sastajali. Dosta je slaba partijska odgovornost članova. Partijske direktive nisu se uvijek prenosile. Ipak je brigada vojnički bila dobra.

Sa drugim Divizijskim komitetom³¹, koji ima 2 brigade i to; jednu novo-osnovanu nismo još održali sastanak. U toj novo-osnovanoj nije još uopće Partija sređena, docim u XVII brigadi, koja pripada tome Komitetu, Partija je sređena. U XVII brigadi ima 128 članova Partije na 971 borac. Partijske ćelije kao i biroi redovno se sastaju. Ta je brigada imala najveći broj mrtvih i ranjenih partijaca.

I. Odred:

Prvi Odred ima 50 članova Partije i 27 kandidata. Pošto rad u tom odredu nije zadovoljavao', to je izmijenjen partijski rukovodioc. Novi rukovodioč pokazao se mnogo agilniji. Sam odred vojnički je dobar. Što se vidi u zadnjoj akciji, gdje je zapalio 105 vagona na pruzi Zagreb—Beograd.

II. Odred:

U Drugom odredu ima 14 člana Partije sa 16 kandidata. Zbog slabog rada partijskog rukovodioca isti je smenjen kao i čitav Štab koji nije zadovoljavao.

I Prvi i Drugi odred su reorganizovani, jer je iz njih uzeto po 80 ljudi za novo-stvorenu brigadu.

Diljski bataljon:

U tom bataljonu ima 12 članova Partije i pošto je to novoformirani bataljon, to je Partija još mlada i neiskusna.

KOMANDE PODRUČJA:

Poslije zadnjih uspjelih akcija, pošto smo proširili teritorij, osnovana su još nova 2 područja³², tako da ih sada ima 5. Sama područja kao i nj i-

²⁸ Franjo Knebl

²⁹ Vidi dok. br. 141.

³⁰ Aleksandar Jovanović

³¹ Odnosi se na novoformiranu X diviziju koja je imala u sastavu XVII i XXI NO brigadu.

³² Odnosi se na Bilogorsko i Požeško područje. Vidi dok. br. 64, 83, 108 i 115.

hovi rukovodioci dosta su slabi i pozadina još uvijek je najslabija tačka u Slavoniji i za to je neprijatelj baš u nju uspio da ubaci svoje agente. Drug Marijan Stilinović preuzeo je dužnost kao komesar Zone, dok je komandant drug Stipe³³. Osnovali smo odsjek pozadinske vojne Vlasti čiji je šef drug Momo³⁴. Iako svako područje stoji pod kontrolom jednog OK još uvijek mi nismo uspjeli dovoljno čvrsto da obuhvatimo našu pozadinu. Tako se jedino četničke tendence u vojsci pojavile u straži Papučko-krndijskog područja. Mi smo stavili za zadatak da iz partijskih organizacija a pomognemo pozadinu sa dobrim komunistima.

Papučko—krndijsko područje:
3 jedinice.....20 članova 8kandidata
Diljsko područje
3 jedinice.....17 članova 12kandidata
Požeško područje:
6 jedinica..... 22 članova 14kandidata
Psunjsko područje:
Tačan izvještaj nemamo, ali ima otprilike oko 70 članova Partije.
Bilogorsko područje:
Nemamo podataka.

S K O J :

Stvorili smo Oblasni komitet SKOJ-a, pošto samo Povjerenstvo nije moglo ni da obuhvati sve skojevske organizacije, a kamo li da im rukovodi. Oblasni SKOJ-a sastoji se od drugova: Jucfco³⁵, Buba³⁶, Mato Opić, Meleš (Traktor³⁷) i Rodo³⁸. Poslije dolaska Jučka nazad, oni su uspjeli da pregledaju rad u 3 Okružna Komiteta i u Brigadama i pomogli su tim Skojevskim organizacijama. Još uvijek ipak skojevske organizacije nisu samostalne, nego zavise od Okružnih komiteta od kojih dobivaju veću pomoć nego od Povjerenstva. Same organizacije nisu jednako razvijene u svim okružima, nego to uglavnom zavisi od jakosti partijskih organizacija. Rukovodioci skojevski uglavnom su svi slabi. Jedino SKOJ u vojsci je vrlo dobar. Ipak stanje brojčano još ne bi bilo loše kad bi organizacije imale ratni tempo rada. Nigdje još u našim skojevim organizacijama nije bilo natjecanja. Pošto smo stvorili Oblasni K. SKOJ-a, a ii sam Oblasni K. dobio je upute od P. K³⁹. SKOJ-a, oni su poduzeli sve mjere da se stanje popravi i ono se doista brzo popravilo. Kao što ćete vidjeti iz daljeg izlaganja, održale su se uglavnom sve kotarske konferencije USAOJ-a, a održavaju se i SKOJ-evskasavetovanja.

OK Nova Gradiška:

OK ima 6 članova ... 419 skojevaca u 76 aktiva i 2.221 čl. USAOJ-a Održane su sve četiri kotarske konferencije USAOJ-a.

OK Brod —

OK ima 4 člana .. . 317 skojevaca u 37 aktiva i 850 čl. USAOJ-a Održane Su dve kotarske konferencije USAOJ-a, a 13. VI. o. g. bSJće Okružna konferencija.

33 Pavle Vukomanović Stipe
34 Nikola Kosanović. Vidi dok. br. 136.
35 Stjepan Sekulić
36 Ljubica Jančić
37 Ivan Meleš
38 Ivan Lovinčić
39 Pokrajinski komitet SKOJ-a.

OK Virovitica:

OK ima 5 članova . . . 182 skojevca u aktiva i 665 čl. USAOJ-a Nisu ordžane konferencije.

OK Osijek:

OK ima 4 člana ... 272 skojevca u 49 aktiva i 180 čl. USAOJ-a Konferencije nisu održane.

Narodno oslobodilački odbori

Formiran je Privremeni Oblasni Narodno oslobodilački odbor za Slavoniju, koji se sastoji od ovih članova: Jovo Delibašić (Delija) pretsjednik, Dr. Grijica Žarković potpretsjednik. Dr. Josip Hrnčević (Steva) sekretar, članovi Franjo Banak, Josip Vojaček, Mišo Tadijanović, Simo Lufčić.

Kod nas su svršeni izbori sve do sreskih N. O. O.-a. Na izborima narod raznih krajeva različito je glasao. Dok je na Bilo Gori glasalo 80%, dotle je oko Kamenske glasalo jedva 60%. Jedan od razloga što nije više glasalo jeste to što su se izbori otegli čitavih mjesec i po dana⁴⁰. Seoski kao i sreski N. O. O.-i već uživaju ugled narodne vlasti i brinu se o problemima svoga kraja samo usled nepostojanja Oblasnog N. O. O.-a nije bilo jedinstvenog rukovođenja, nego je svaki sreski N. O. O. bio rukovođen Okružnim komitetom. Po naređenju druga Vlade⁴¹ mi smo formirali Oblasni N. O. O. a i po potrebi. Osim da koordinira rad svih sreskih N. O. O. Oblasni N. O. O. trebaće da provede Okružne konferencije kao i Oblasnu konferenciju N. O. O. na kojima će se izabrati Okružni N. O. O. i Oblasni N. O. O. Brojno stanje izgleda ovako:

OK Nova Gradiška:

S.N.O.O. ima 10 članova. Postoji 30. N.O.O. seoskih.
S.N.O.O. Novska 15 članova. Postoji 38 seoskih N.O.O.
S.N.O.O. Pakrac 11 članova. Postoji 42 seoskih N.O.O.
S.N.O.O. Daruvar 11 članova. Postoji 51 seoski N.O.O.

OK Brod:

S.N.O.O. ima 12 članova. Postoji 57 seoskih N.O.O.
S.N.O.O. Brod 6 članova. Postoji 42 seoska N.O.O.
S.N.O.O. Đakovo (nema). Postoji 24 seoska N.O.O.
S.N.O.O. Županja (nema S.N.O.O.). Postoji 1 seoski N.O.O.

OK Virovitica:

S.N.O.O. ima (nema sreski N.O.O.) Postoji 18 seoskih N.O.O.
S.N.O.O. Grubišno Polje ima 4 člana. Postoji 20 seoskih N.O.O.
S.N.O.O. Slatina ima 4 člana. Postoji 30 seoskih N.O.O.
S.N.O.O. Donji Miholjac (nema S.N.O.O.) Postoji 6 seoskih N.O.O.

OK Osijek:

S.N.O.O. Našice ima 5 članova. Postoji 17 seoskih N.O.O.
S.N.O.O. Osijek (nema S.N.O.O.) Ne postoje seoski N.O.O.
S.N.O.O. Valpovo (nema S.N.O.O.) Postoji 3 seoska N.O.O.
S.N.O.O. Vinkovci (Nema ni S.N.O.O. ni seoskih N.O.O.)
S.N.O.O. Vukovar (Nema S.N.O.O.) Postoji 5 seoskih N.O.O.

⁴⁰ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 5.

⁴¹ Vlado Popović

A FŽ:

Na našem zadnjem sastanku prije ofenzive donijeli mo zaključak da se provedu konferencije AFŽ sve do Oblasne. Sada je taj rad u jeku. Inicijativni je izdao »Udarnicu« broj 3. One održavaju kurseve i to¹ jedan kurs koji ide iz Okruga u Okrug. Same organizacije kao i AFŽ iako su u Slavoniji dosta brojne ipak one nisu učvršćene. Žene pomažu borbu i do- bar dio ima ih u vojnim jedinicama, ali ima ih još koje iako pomažu borbu nisu organizovane. Inicijativni nije uspio da organizira odbor AFŽ na teritorju OK Osijek. Sam Inicijativni odbor nije se sastao već mjesec dana. Kolektivnog rada kod njih ima vrlo malo, a i odnosi nisu dobri naročito između Bebe⁴² i predsednice⁴³. Inicijativni je okrnjen jer je dru- garica Maja⁴⁴ uhapšena. Nastojaćemo da dođe do učvršćenja organizacija AFŽ i da se što prije svrše konferencije kotarske, okružne i konferenciju⁴⁵ za Slavoniju na kojoj bi bio biran Odbor AFŽ-a za Slavoniju⁴⁶. Isto tako posvetićemo pažnje da dođe do boljeg kolektivnog rada i do veće harmo- nije u samome Inicijativnom.

OK Nova Gradiška:

Postoji Okružni AOŽ. Taj se odbor nije sastao 30 dana.
Sreski AOŽ Nove Gradiške postoji. Ima 26 seoskih AOŽ.
Sreski AOŽ Novska postoji. Ima 22 AOŽ-a.
Sreski AOŽ Pakrac postoji. Ima 30 AOŽ.
Sreski AOŽ Daruvar postoji. Ima 21 seoski AOŽ.

OK Virovitica:

Okružno rukovodstvo ne postoji premda je prije postojalo.
Sreski AOŽ Grubišno Polje postoji. Ima 21 seoski AOŽ.
Sreski AOŽ Virovitica postoji. Ima 24 seoska AOŽ.
Sreski AOŽ Podr. Slatina (Sreski AOŽ ne postoji) Imao je 24 seoska AOŽ-a prije ofanzive. Poslije ofanz'iVe održani su sastanci sa 10 AOŽ-a koji rade dok se do ostalih nije moglo usled boravka nepri- jateljske vojske u dotičnim mjestima.
Sreski AOŽ Donji Miholjac ne postoji. Postoje 3 seoska AOŽ.

OK Brod:

Ne postoji Okružni AOŽ
Sreski AOŽ Požega postoji. Ima 48 seoskih AOŽ.
Sreski AOŽ Brod postoji. Ima 16 seoskih AOŽ.
Sreski AOŽ Đakovo ne postoji. Ima 10 seoskih AOŽ.

OK Osijek:

Ne postoji Okružni AOŽ.
Sreski AOŽ Našice ne postoji. Ima 14 seoskih AOŽ.
Sreski AOŽ Osijek ne postoji. Nema seoskih AOŽ.
Sreski AOŽ Valpovo ne postoji. Ima 1 seoski AOŽ.
Sreski AOŽ Vinkovci ne postoji. Nema seoskih AOŽ.
Sreski AOŽ Vukovar ne postoji. Nema seoskih AOŽ.

⁴² Bosiljka Krajačić

⁴³ Mara Nikolić

⁴⁴ Maja Jankes-Komar

⁴⁵ Misli se na Oblasnu konferenciju AFŽ za Slavoniju, koja je održana 19-21. IX 1943. god. u sumi nad Voćinom.

⁴⁶ U Oblasni odbor AFŽ za Slavoniju izabrano je 25 žena. Za predsjednicu je izabrana ravka Jakšić, a za tajnicu Anka Bujak Seka.

AGITACIJA I PROPAGANDA:

Kao što Vam je poznato, rotator našeg Agitpropa je uništen i za to je dosadašnji rad tehnike a i samog Agitpropa bio vrlo slab. Oni su jedino uspjeli da izdaju »Slavonski partizan« br. 9⁴⁷ u 500 primjeraka, koji je na vrlo niskoj razini. Osim toga obnovili su izdavanje Radio-vijesti. Iako je rad našeg Agitpropa vrlo slab, dosta su nam jake Tehnike Okružnih komiteta, jer imamo u Virovitici i Gradišci rotatore tako da ipak materijala propagandnog ima prilično. Nastojaćemo obnoviti tehniku našeg Agitpropa, a sam Agitprop ćemo morati izmijeniti i popuniti. Od toga smo već nešto učinili t. j. dali smo im jednog novog člana. Stavljeno je u dužnost Agitpropu da uz pomoć tehnika OK umnoži teme za srednji partijski kurs, jer je za tim brošurama velika potreba. Mi održavamo srednji partijski kurs, koga drži drug Božićević⁴⁸ i kroz njega je prošao dobar dio naših rukovodioca. Kao što smo Vam napred javftli osnovaćemo još jedan partijski kurs za drugove iz vojske.

Č l a n a r i n a :	
OK NOVA Gradiška.....	4.448 Kuna
OK Brod ,.....	1,050 Kuna
OK Virovitica.....	1.400 Kuna
OK Osijek	2,000 Kuna
Ukupno.....	8.898 Kuna
Za oblasni Komitet Čule ⁴⁹	

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/199.

22. V 1943.

Izveštaj Okružnog komiteta KPH Osijek Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju o političkoj situaciji i organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije, o provali u kotarskim komitetima KPH Osijek i Vukovar, formiranju novih komiteta, provođenju izbora za NOO-e, sazivu plenuma Okružnog NOO-a Osijek, radu Agitpropa i o stanju organizacije AFZ na okrugu.

Dragi drugovi

Šaljemo Vam dopunu izvještaja sa savjetovanja Okružnog komiteta, a na osnovu održanih sastanaka 15 i 16 o. m. te konferencije Okružnog komiteta održane 19 i 20 o. m. u prisustvu člana Oblasnog komiteta druga Teheka¹.

Na konferenciji je izvršeno formiranje novog Okružnog komiteta od pet lica koji su zaduženi po sektorima i to:

Puba² sekretar, organizaciono pitanje, kadrovik, agitprop.

⁴⁷ Vidi dok. br. 108, objašnjenje 2.
⁴⁸ Ivan Božićević
⁴⁹ Dušan Čalić
¹ Antun Biber
² Franz Schremph (Franc šremf)

Ciro³, Narodno oslobodilački odbori, rad sa neprijateljskom vojskom, rad sa II. odredom.

Johan⁴, Udarne grupe.

Živka⁵, Antifašistički Front Žena.

Drug Joco⁶ je određen za sekretara Agitpropa s tim da obrazuje komisiju Agitpropa i kao sekretar da ulazi u plenum OK.⁷ Osim toga u plenum OK ulaze svi sekretari Kotarskih komiteta⁸.

POLITIČKA SITUACIJA:

Izvještaj po tom pitanju ostaje uglavnom isti kao što je u izvještaju sa savjetovanja navedeno uz nadopunu da se u našičkom kotaru Cesi izjašnjavaju za našu narodno-oslobodilačku borbu, a također i među HSS-ovcima osjeća struja za saradnju s nama. Konstatuje se da je partijski uticaj u istočnom dijelu kotara prilično jak i dobro učvršćen i mase slušaju Partiju, dok se to isto ne može reći za zapadni dio. U zapadnom dijelu osjeća se uticaj Partije, ali izgleda da je to privremen i neučvršćen, i može vrlo lako pasti, te prema tome taj uticaj moramo učvrstiti.

Valpovo: Postoji tradicija Partije i prema tome uticaj l3SS-a ne bi smio da se osjeti. Mase će uvijek poći za našom Partijom samo ako naše partijske organizacije budu bile budne i ako budu radile. U tome kotaru jako je razvijen oportunizam. Jedan član OK biće upućen u taj kotar da ga sredi.

Vukovar: Uticaj Partije osjeća se samo u jedan mali broj srpskih sela, dok se u hrvatskom dijelu kotara opšte ne radi.

Osiječki kotar: Rad je također skoncentrisan uglavnom na srpska sela dok se sa manjinskim i miješanim selima slabo radi.

Vinkovci: Obratno od Vukovara, radi se samo u hrvatskim selima, dok se u srpska sela, osim jednoga, još nije prodrlo.

Iz grada Osjeka ponovno niko nije došao na sastanak, tako da je stanje još uvijek nepoznato. Za popravku toga stanja odlučeno je, sa KK da se uticaj Partije proširi na sva hrvatska, srpska i manjinska sela. Da se raskrinkava izdajnička uloga vodstva HSS-a, a zbog pojave neke anglo-filske linije, koju još ne smijemo nazvati četničkom tendencijom, primamo savjet Oblasnog komiteta, te smo isti preneli na Kotarske komitete t. j. da se sa aktivnim radom u masama istima dokazuje da baš sa pobjedom saveznika jača se savez Engleske i Rusije, a da pri tom istaknu rukovodeću ulogu Crvene armije u uništavanju fašizma. Isto tako da stalno narodu ističu žilavu borbu Narodno-oslobodilačke vojske protiv okupatora i izdajnika našeg naroda, te rukovodeću ulogu naše Partije. Po ostalim pitanjima političke situacije ostaje kao u izvještaju sa savjetovanja.

ORGANIZACIONO PITANJE:

Na sastanku sa članovima Kotarskih komiteta izvršena je rekonstrukcija istih i to Vukovar, pošto je izvršena provala te je uhapšeno sedam članova Partije među kojima i dijeli Kotarski komitet osim druga Živojina izvršeno je formiranje novoga KK, na taj način što je kao popuna

³ Ivan Buković

⁴ Josip Salopć

⁵ Živka Nemčić

⁶ Živojin Jocić

⁷ Okružni komitet KPH Osijek.

⁸ Kotarski komiteti KPH: Valpovo, Osijek, Vukovar, Vinkovci i Našice.

jedan drug iz vinkovačkog i jedan iz osječkog KK dodjeljen i tako formiran novi KK Vukovar od četiri lica (četvrti je SKOJ-evac koji je u Komitetu zadužen po liniji SKOJ-a). Provala je izbila u veži sa SKOJ-evskom radnicom Amiconi, koja je već osuđena, a koja je bila u otvorenoj službi policije. Zadaci novoga KK jesu, proširiti partijsku organizaciju u Batine tvornice i u Vukovar, prodiranje u hrvatska sela, stvarati čvrstu ilegalnu organizaciju sa masama povezanu, proširiti uticaj Partije i stvarati konstruktivne NOO-e.

Vinkovci: Jedan član Partije je uhapšen, a pošto su ostali članovi Partije razbacani po selima, to u saglasnosti sa Kotarskim komitetom izvršen je raspored t. j. skup sela u jednu jedinicu. U Vinkovcima postoji dve jedinice od šest članova, no do njih se još nije uspjelo prodrti. Izvršena je reorganizacija KK, zaduženje po sektorima. KK ima četiri člana, sekretar se nailazi na srednjem partijskom kursu. Zadaci Kotarskog komiteta jesu: proširiti Partiju na srpska sela, Partiju stvoriti ilegalnom, uzdići na visinu rukovodioca masa, a za to postoje uslovi u tom kotaru, pojačati konspiraciju i pojačati rad na stvaranju NOO-a, te prodrijeti u Vinkovce. Pojačati rad sa ženama kao i na mobilizaciji.

Osječki kotar: Pošto članovi Kotarskog komiteta nisu došli na sastank 15 i 16 o. m, usled provale koja je izbila padom jednom kurira, to je pitanje Osječkog KK, te grada Osjeka ostalo otvoreno. Jedan član Okružnog komiteta običi će taj kotar, a po mogućnosti doći u vezu sa gradom Osjekom i riješiti pitanje rekonstrukcije i učvršćivanja toga Kotarskog komiteta, Ispitati stanje u gradu Osjeku i uz predlog Okružnog komiteta dostaviti ga Oblasnom na riješenje.

Valpovački kotar: Član Okružnog komiteta običi će taj kotar da utvrdi stanje, te da izvrši mobilizaciju jednog dijela Partijaca, pošto u tom kotaru iako postoje ogromni uslovi za rad, možemo reći najbolji uslovi, jer u tom kotaru nema banditskih uporišta, a postoji partijska tradicija, nije dosada ništa učinjeno niti u pogledu proširenja partijskog uticaja a niti u pogledu partijske mobilizacije itd. Konferencija je konstatovala da je sekretar Komiteta, nosioci oportunitizma te je doneta odluka, da, pošto drug iz OK utvrdi stanje da se sekretara mobilizira, a na njegovo mjesto da se postavi druga Dušana (Grmečliju)⁹ iz SK Našice.

Našički Kotar: Usled pojačane reakcije u istočnom dijelu kotara morali su četiri partijci iz sela Ordenje i Babjak da budu mobilizirani dok su preostala dvojica ostali da rade kao ilegalci. U Sreiskom komitetu primjećena je pojava oportunitizma i prilično velike indolencije u radu. Okružni komitet će pojačati svoju budnost i stalnu kontrolu nad Sreškim komitetom. Za popunu Sreskog komiteta kada bude drug Dušan otišao na Valpovački, doći će drug Stanić sekretar jedinice iz Budimaca. Sekretaru Sreskog komiteta postaviti kritiku zbog njegovih slabosti. U izvještaju sa savjetovanja nije upisano da postoji općinski komitet za općinu Budimci.

Socijalni sastav Okružnog komiteta: četiri radnika, jedan seljak.

Nacionalni sastav: Svi Hrvati. Spol četiri muška i jedna ženska.

SKOJ:

U izvještaju sa savjetovanja nije upisano da postoji lopćinsko rukovodstvo u Budimcima, te mjesno rukovodstvo u Orahovici. Odlučeno je

⁹ Dušan Stanković

da se proširi OK SKOJ-a koji sada broji četiri lica, zatim da se pređe na stvaranje udarnih omladinskih radnih bataljona. Pošto postoje uslovi da se prodi u manjinska sela¹⁰, to da Komitet SKOJ-a posveti naročitu pažnju tome pitanju. Zbog nejasnog stanja u Osjeku da se izvrši mobilizacija cjelokupnog SKOJ-evskog članstva s tim, da ostane samo kostur. Da se do savjetovanja SKOJ-a organizuju sva kotarska rukovodstva. Pojačati konspiraciju, naročito na neoslobođenom teritoriju gdje se banda svakodnevno zalijeće, a i ubacuje svakodnevno svoje špijune. Da se SKOJ-evske organizacije učvrste i da se osamostale. Našičkom Sreskom rukovodstvu se stavio zadatak da organizuje veze između istočnog i zapadnog dijela kotara, to preko neoslobođene teritorije (ispod Našica), pošto na putevima po oslobođenoj teritriji banda često postavlja zasjedu. Pročistiti SKOJ-evske organizacije sa kojima je radila Anica Blažilčević u vukovarskom kotaru, pošto je utvrđeno da je ona u službi osječke policije. 14 idućeg mjeseca održaše se savjetovanje Okružnog SKOJ-a. Okružnom komiteu SKOJ-a date su sugestije za utvrđivanje dnevnog reda, koji će definitivno donijeti drug Jucko¹¹, te da ovo savjetovanje pretvore u snažnu manifestaciju omladine Osječkog okruga. U nedjelju 23. o. m. odžaće se u Duzluku konferencija USAOJ-a našičkog sreza na kojem će biti tri referata: 1) Uloga omladine u narodno-oslobodilackoj borbi, 2) USAOJ i 3) Politička situacija.

NARODNO OSLOBODILAČKI ODBORI:

Drugu Ciri, koji je zadužen po tome sektoru, Stavljeno je u zadatak da hitno sakupi karakteristike za članove plenuma Oblasnog¹² NOO-a, te da Sreski NOO — uz pomoć Sreskog komiteta Našice izvrše izbore u trećoj općini t. j. sektor Živčane, te da se i to do prvog, a drugog da se sastane plenum Sreskog NOO-a Našice da se izaberu delegati za Okružni i da se u najkraće vrijeme formira Okružni NOO. Na konferenciji je podvučeno da posle partijskog rada najveću pažnju moramo posvetiti radu NOO-a, proširiti njihov uticaj na narod, a naročito posvetiti pažnju stvaranju NOO-a na neoslobođenoj teritoriji.

AFŽ

Drugarici Živki stavljeno je u zadatak da pregleda Antifašističke odbore žena u našičkom kotaru, te da pomogne drugarici iz Sreskog komiteta formirati općinski i sreski AOZ, te uz pomoć kotarskih komiteta neoslobođene teritorije da formira Okružni AOZ, koji će formirati sreske AOZ u četiri neoslobođena kotara i omogućiti drugaricama da dalje proširuju organizacije AFŽ-a po selima. Partijske organizacije zadužiti da i one stvaraju AOZ i kažnjavati indolenciju (Valpovo, postoje dobri uvjeti).

RAD U NEPRIJATELJSKOJ VOJSCI:

Svim Kotarskim komitetima stavljeno je u zadatak da izrade popis svih uporišta na svom kotaru sa naznakom kakve je vrsti banda, kolike su snage, te da iste podatke pošalju Okružnom komitetu, a istovremeno jednoga druga da zaduže po tom sektoru koji treba da prodi u ta neprijateljskog uporišta, da stvara veze i partijske organizacije u neprijateljskoj

¹⁰ Na području OK KPH Osijek bilo je mnogo sela naseljenih pripadnicima njemačke i mađarske manjine.

¹¹ Stjepan Sekulić

¹² Vjerovatno se radi o Okružnom NOO-u Osijek.

vojsci, ujedno da stvara informativnu liniju, te da omogući drugu koji je zadužen po toj liniji u OK da poveže veze u neprijateljskoj vojsci, kako bi na taj način mogli pomoći Narodno-oslobodilačkoj vojsci a i da učvrstimo partijsku organizaciju.

AGITPROP:

Konferencija je konstatovala da pri Okružnom komitetu zapravo ne postoji Agitprop, nego samo tehnika. Stoga je odlučeno da se formira komisija Agitpropa u koju ulaze: kao sekretar drug Joco, drug Nikola Hećimović, zadužen za tehniku, dok će se ostali članovi komisije biti popunjeni u najkraće vrijeme. Agitpropu se stavlja u dužnost da preko SKOJ-a organizuje redovno ispisivanje aktuelriih parola. Organizovati dopisništvo na celome okrugu. Posvetiti pažnju prosvjetnom radu i uzdizanju kadrova, redovno izdavanje radio izvještaja, uzdizanje kadrova u vojsci, letake koje izdaje OK da budu sažeti, konkretni, lokalni s kratkim uvodom (greška ko'd letka OK izdanog za vrijeme reakcije povodom direktivnog pisma vodstva HSS-a). Izdati letak za manjine Njemce, Mađare i Slovake. Izdati letak za domobrane Srbe koji se nalaze u formacijama »DORAP«¹³.

Od savjetovanja do konferencije umnoženo je:

»Hrvatskom i srpskom narodu« proglasZAVNOH-a 600	komada
»Rad Partije u Vojsci« referat	10 komada
»Razvitak društva« referat	10 komada
»Borimo se za čistoću i boljševizaeiju KP«	
(od druga Zujovića iz »Proletera« br. 16)	60 komada
»Organizaciono pitanje KPJ u N. O. borbi«	
(od druga Rankovića iz »Proletera« br. 16).	

Ova dva članka štampana su kao jedna brošura, te ranije umnoženih 60 komada brošura od druga Zujovića. Ukupno 120 brošura od druga Zujo-
vića.

»Borba protiv okupatora prvi i najvažniji zadatak«	
(od druga TITA iz »Proletera« br. 16)	
»Sta znači sadašnja propaganda o poisleratnom uređenju Evrope«	
(od druga Dilasa iz »Proletera« br. 16)	61 komad
»Antifašističko vijeće Narodnog Oslobođenja Jugoslavije i Komunistička Partija«	
(od druga Pijade iz »Proletera« br. 16)	16 komada
»Nova uloga mlade generacije u narodno oslobodilačkoj borbi i zadaće SKOJ-a«	
(od druga Ribara iz »Proletera« br. 16)	20 komada
»Uloga AFZ-a u oslobodilačkom ratu«	
(od drugarice Mitrović iz »Proletera« br. 16)	64 komada
»Uloga Sovjetskog Saveza u borbi protiv fašističkih Osvajača«	
(od druga Zujovića iz »Proletra« br. 16)	
U čemu je smisao bratstva balkanskih naroda«	
(od druga Masleše iz »Proletera« br. 16)	61 komad
Radio izvještaj Okružnog komiteta	60 komada
»Pjesme borbe«	50 komada
»Teorija i organizacija KPJ« referat	10 komada

¹³ Domobranski radni puk.

Brošure iz »Proletera« koje su množene u malom broju, umnožićemo ponovno u većem broju, što do sada nismo mogli, jer smo iscrpljeni u tehničkom materijalu, a novi još nismo dobili. Sada nam je »crkao« i šapirograf te ne možemo ništa umnožavati. Nadamo se da će nam drugovi sa terena obećanje izvršiti i tehnički materijal poslati.

Komisija Agitpropa organizovaće niže partijske kurseve, a na srednji partijski kurs šaljemo redovno rukovodioce iz Kotarskih komiteta i dobre partijce iz jedinica. Kroz niži partijski kurs trudićemo se da nam prođu svi naši kadrovi kako bi dobili jasni pregled s čim raspolažemo, a svakako rukovodićemo se sitim da mlađe, odane i poletne partijce uzdižemo. Sav materijal je piodjeljen Kotarskim komitetima.

UDARNE GRUPE:

Pošto su naše udarne grupe ušle u sastav Diljskog bataljona¹⁴, to se prešlo na formiranje novih udarnih grupa u svakom kotaru.

VEZA:

Da bi što bolje učvrstili vezu i to posebno partijsku, strogo ilegalnu, a posebno vezu za prebacivanje ljudstva i udarnih grupa, odlučeno je da se druga Doku MioljeVića odredi posle završenog nižeg partijskog kursa za odgovornoga za vezu ispred OK. Njegov zadatak će biti prije svega da učvrsti sigurnu vezu sa Srijemom, zatim vezu za gradom Osijekom, vezu svih kotareva sa Okružnim komitetom, te vezu između graničnih kotareva t. j. između Kotarskih komiteta.

MOBILIZACIJA:

Ovo pitanje je uvijek otvoreno. Kotarski komiteti i sve partijske jedinice dobile su tačna uputstva za što širu mobilizaciju narodnih snaga, naročito Hrvata, a za tu svrhu koristićemo i novoformirane udarne grupe, kao i Diljski bataljon.

Plenum Okružnog komiteta održaće se 20 idućeg mjeseca, a mjesto će Vam biti naknadno javljeno.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sekretar OK:

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/733.

p. > m. 15
JrUDa

152

22. V 1943.

**Izveštaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske
Štabu Zone o brojnom stanju i naoružanju boraca.**

Naš Odred za novo formiranu 21. NO brigadu dao je 80 najboljih boraca sa puškama mauzer i potrebne rukovodeće drugove.¹

U odredu su ostali većim dijelom novi drugovi koji su prisilno mobilisani još do sada nisu bili u ni jednoj borbi. Dok rukovodeći drugovi ostali su dosta dobri, samo smo izvjesna mjesta morali popuniti sa novim manje iskusnim drugovima.

¹⁴ Vidi dok. br. 104.
¹⁵ Isto kao 2.
¹ Vidi dok. br. 162.

Brojno stanje ljudstva u Odredu broji 246 drugova, u razhodu 18, a na licu 228. Brojno stanje oružja 169 pušaka 4 šmajsera, 3 puško-mitraljeza, i 1 laki mitraljez.

U strojobravarskoj radionici imamo na popravku 2 puškomitraljeza i 12. pušaka.

U međuvremenu 11. V. 1943. do 20. V. 1943. g. Odred nije izvršio niti jedne akcije na oružje. Akcije koje su izvršene sve su ekonomskog karaktera. Desetodnevni operativni izvještaj dostaviti ćemo naknadno.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
Handal Štef

Komandant:
Radišić Ljuboja

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

153

22.V. 1943.

Dopis Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH kojim traži uspostavljanje čvršće veze i uputstvo za daljnji rad.

Dragi drugovi!

Mi smo od Vas primili u zadnje vrijeme »Napred«¹ od 1—3 br. kao i »Vjesnik«² od 1—4 br. Sa zadnjom poštom primili smo Vaše pismo u kojem pozivate Puštek Martina. On je zamjenik komesara Kalničkog Odreda i mi smo mu uputili poziv.

Mi vam šaljemo izjavu koju je dao Lala,³ čovjek koji je služio Fruškogorskom odredu čak i kao veza za Vrhovni Štab.⁴ Koliko smo mi mogli provjeriti ovi njegovi iskazi skoro sasma su tačni. Pošto smatramo da je to ipak važna stvar, šaljemo Vam jedan primjerak. Od Vas nismo primili nikakvih partijskih direktiva, premda se mi mučimo sa mnogim problemima a isto tako nismo dobili ni kritiku naših izvještaja koje smo redovno slali. Zbog toga ovaj put šaljemo direktno kurira da bi bili sigurni da Vam je pošta u rukama.

U našim vojnim jedinicama gine dosta velik broj partizana, a naročito partijaca i rukovodećeg kadra. U zadnjoj akciji na Voćin poprečno je svaka brigada imala do 100 izbačenih iz stroja.⁵ U XVII Brigadi čitava jedna četna ćelija i Skojevska grupa izbačene su iz stroja t. j. većina ih je poginulo a manji dio ih je ranjeno.⁶ Pošto to dovodli do toga da postoji opasnost da se stvori uvjerenje da partijac biti znaci poginuti, što već ima kod nekih Skojevac, to smo poduzeli mjere da likvidiramo uvjerenje mnogih naših nižih rukovodioca da mu je dobra partijska ćelija, ako mu u akciji pogine nekoliko članova, a ne da bezrazložno ginu. Održaćemo savjetovanja partijska po Brigadama. Pošto je to dosta važan problem, javite nam kako da ga riješimo najbolje.

¹ Vidi dok. br. 159, objašnjenje 5.
² Izdanje Agitpropa ČK KPH. Izlazio s prekidima od 1941. do 1945. god., i to u prvo vrijeme desetodnevno, zatim mjesečno i sedmično. Tiraž 300—7.000 primjeraka.
³ Vidi dok. br. 155.
⁴ Vrhovni štab NOV i POJ.
⁵ Vidi dok. br. 145.
⁶ Vidi dok. br. 125.

Osnovali smo Češki bataljon u kome ima 11 partijaca.⁷
Drug Grga⁸ prešao je za OK Bjelovar. Po dosadašnjem izvještaju i OK Bjelovar i OK Čazma imali su slabe veze sa Povjerenstvom Zagreb,⁹ pa su dosta grešili. Sam OK Bjelovar po njihovom zadnjem izvještaju koga smo primili sastavljen je nepravilno. Oni traže da se njihov polusreski N. O. O. poveže sa AVNOJ-om iz čega izlazi da su njima Stvari po tom pitanju sasna nejasne. Izdali su létak »Poziv seljacima« u kojem ima dosta grubih političkih pogrešaka, na pr. oni kažu — »Borba koju vode narodi Jugoslavije već preko 20 mjeseci približuje se svom uspješnom završetku« ili »Dodite svi Hrvati i Srbi. Obustavite bratoubilačku borbu . . . Ima još i ostalih pogrešaka. Isto tako ni OK Čazma nije dovoljno kontrolisan, tako i tu ima dosta pogrešaka i propusta. Mi koliko smo mogli smo ih pomagali, ali nismo htjeli da se previše miješamo u njihove stvari.
Primili smo pismo iz Srema iz k'oga se vidi da su oni stvorili Pokrajinski Komitet Vojvodine.¹⁰ Ipak oni traže pomoć i izgleda da imaju vrlo slabe veze sa CKKPJ. Mi smo im pomogli koliko smo mogli, ali su veze vrlo slabe. U drugom pismu oni se opet obraćaju na nas kao na viši forum, premda smo i mi i Vlado¹¹ obavestili ih, da smo mi samo Komitet za Slavoniju. Javite nam na koji način da im najbolje pomognemo.
Nikola GruloVić uputio se k nama, ali još nije stigao.
Primate komunistički pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za Oblasni
Ćule¹²

P. S.
Mi smo- pokušali da izvršimo' zamjenu za Slavka¹³ i s ustašama i s Njemcima. Njemoi su nam odgovorili da su pregledali sve zatvore, ali da ga nigdje nema, a ustaše da ga ne mogu pronaći.

Original »IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/205.

23. V 1943.

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Podravska Slatina Okružnom komitetu KPH Virovitica o političkim prilikama i raspoloženju naroda, o organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije i o radu NOO-a, AFŽ i Agitpropa Komiteta.

Na sastanku su bili prisutni Rodo¹, Blagi², i Ratko³. Sastanak je tekao po slijedećem dnevnom redu:

7 Vidi dok. br. 95.
8 Grga Jankeš
9 Povjerenstvo CK KPH za Zagreb.
10 Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 52, str. 122—123.
11 Vlado Popović
12 Dušan Čalić
13 Ivo Marinković. Vidi dok. br. 139.
1 Ivan Lovinčić
2 Glišo Arbutina
3 Ratko Svilar

- 1.) Političko stanje.
- 2.) Organizaciono Stanje Partije.
- 3.) Organizaciono stanje SKOJ-a.
- 4.) Organizaciono stanje N.O.O.-a.
- 5.) Organizaciono stanje A.F.Ž.-a.
- 6.) Agitacija i propaganda.
- 7.) Razno.

1.) Na neoslobođenom teritoriju Srbi su odani našoj borbi i našem pokretu tek se javlja po koji jugofil koji pokušava da rovari. Takav rad se osjeća u G⁴. Miholjcu.

Na oslobođenom teritoriju stanje se već mnogo popravilo zahvaljujući pojačanom političkom radu. Raznim dezerterima iz vojske i seljacima koji su rovarili po našim selima sada smo ušli u trag, i još nastojimo kupiti sve podatke o njima. I u Gjuričićima se popravljaju stanje, zahvaljujući stalnom radu Zmaje⁵ i drugih drugova koji su odlazili tamo.

U nekim selima kao Jorgić i Kometnik veliki utjecaj imala je ustaška banda koja je svojom propagandom i zastrašivanjem uspjela sa sobom povući nekoliko ljudi pa i dva odbornika iz Kometnika. Kada su ovi seljaci sa svojom stokom prešli u njihov kraj, onda su im ustaše oduzeli stoku a njih poslali nek idu kud znaju. Oni traže da se vrate nazad na naš teritorij. Smatram da je potrebno da ih se primi i da se onda svima rastumači kako mi ne smijemo nikada očekivati neku zaštitu od bande.

U selima oko Kometnika i Jorgića javljaju se često krađe, neki kradljivci kradu od seljana razne stvari i sve to ide na teret partizana. Među omladinom na oslobođenom kraju mnogo je više rađeno i sada se stanje popravljaju.

H.S.S.-ovački organizovani rad do sada nismo osjetili nigdje, jer nemamo pregleda nad svim hrvatskim selima. Dosta H.S.S.-ovaca iz okolice Sladojevačkog Luga traže saradnju sa našom organizacijom, ali mi do sada nismo imali mogućnosti da nekog od naših radnika pošaljemo među njih. Pero Mat ovina zastupnik u saboru sada se izjasnio u gostioni pred nekim našim ljudima da su partizani narodna vojska i da spašavaju hrvatski narod. Zašto je to govorio ne znamo, vjerovatno iz straha pred partizanima. Jedan ustaški rojnik koji je napustio ustaški pokret govori, da bi se dosta ustaša predalo ali se boje jer ne znaju šta bi se njima tada dogodilo. Ustaške organizacije ne postoje na terenu jedino posada i garnizon u Slatini⁶. Hrvati su loše raspoloženi prema ustaškoj organizaciji, simpatišu ju samo oni čiji su sinovi zagrezli u njihov pokret.

Među Zagorcima koji su ovdje naseljeni ima dobrih ljudi, ali mi nismo imali koga da pošaljemo da ih organizira i poveže.

Raspoloženje kod Mađarskih manjina je dosta dobro. Neki su prelazili u Mađarsku⁷ tamo su bili zatvarani u logor odakle su pobjegli nazad i sada govore da je ovdje još bolje nego u Mađarskoj jer ne moraju bar ići u vojsku. To je bio slučaj u Buđakovcu. Izgleda da među njima postoji njihova mađarska organizacija, ali točnih podataka ne znamo. Prema na-

⁴ Gornji Miholjac

⁵ Josip Zmajić

⁶ U Podravskoj Slatini nalazila se Pavelićeva tjelesna bojna. Vidi dok. br. 88.

⁷ Vidi dok. br. 100 i 135.

šem pokretu su ravnodušni, kad partizani dođu oni ih nahrane i ne pričaju nikome.

2.) Organizaciono stanje Partije. Sam K.K.⁸ ima 4 člana, sekretar Rodo, Blagi odgovoran za rad N.O.O.-a, Mile⁹ odgovoran za rad SKOJ-a, i Ratko (ilegalno ime S. S. koji je primljen u K.K.) odgovoran za rad A.F.Ž.-a. Ratko je mlad i neiskusn ali do sikrajnosti odan, poslati ćemo ga 'na srednji part, kurs i ima izgleda da će postati dobar član K.K. Drug Lazo¹⁰ sa neoslobođenog teritorija ima uslova da uđe u K.K., jer se pokazao naj-vredniji u radu svoje part, jedinice. Lazo je pošten, hrabar, i odan našoj partiji. Treba ga najpre poslati na niži part, kurs a onda mu dati jednu općinu da se pokaže u radu. Drug Bata koji je bio u K.K. pa je isključen, sada ga po potrebi šaljemo na rad u Slatinsku općinu, jer nikoga od komi-teta nemožemo poslat tamo. Na ovom kotaru postoje dve part, jedinice, jedna na oslobođenom jedna na neoslobođenom kraju, svega 8 partijaca sve Srbi, muški, 6 seljaci, 1 trgovački pomoć. Partijci sa oslobođenog ter. sad su prilično aktivni. Održan je niži part, kurs gdje je bilo s našeg kotara 5 drugova. Kandidatskih grupa za sada nema, ima dve žene ali ih se ne može povezati sa nikom grupom. U najskorije vreme formirati ćemo kan-didatsku grupu u jednom hrvatskom selu.

3.) Organizaciono stanje SKOJ-a.

Na ovom kotaru ima 8 SKOJ-evskih grupa sa 59 Skojevaca, 55 Srba, 3 Hrvata, 1 Slovenac, 3 muška, 55 ženskih. Ovde smo uračunali 2 SKOJ-evske grupe sa Virovitičkog kotara (Cabuna i Gačište) koje je uspjelo našim drugovima tamo formirati, te jednu SKOJ-evsku grupu iz ra-dionica Komande područja. Čim drugovi iz K. K. Virovitica budu mogli preuzeti rad u ovim selima mi ćemo im predati ove dve grupe.

U.S.A.O J. ima 8 odbora sa 208 omladinaca, 29 muških, 179 ženskih, 206 Srbi, 2 Mađara, sve seljaci.

Tek sada se je pristupilo organizovanju radnih četa te sada postoji:

2 čete od 60 omladinaca sa komandnim osobljem, jedan vod od 28 omladinaca, jedna desetina od 14 omladinaca. Postavljeno im je u zadatak odmah se povezati sa odborom i prema uputama odbora pomagati onim obiteljima, u poljskom radu, kojima je to potrebno, kopanje nužnika, te skupljanje mlijeka za bolnicu. Postoji jedan omladinski dom gdje se redo-vito sastaje omladina. Pionira do sada ma tek jedna desetina.

4.) Organizaciono stanje N.O.O.-a.

Postoji kotarski N.O.O. od 13 ljudi, uži odbor od 4 čovjeka. Odbor je počeo da pravilno radi. Postoji 30 seoski N.O.O. Odbori do sada još uvijek nisu dali sve od sebe nisu se pokazali kao prava vlast, ali su se neki znatno popravili. Odbori su mnogi još nesigurni i kolebljivi, neki odbor-nici kao iz Kometnika čak bježe sa bandom, a neki kao iz Lipovca voze hranu i prodaju u Slatinu. Prilažemo vam zapisnik sa sastanka kotarskog N.O.O.-a¹¹.

5.) Organizaciono stanje A.F.Ž.-a.

Kotarsko rukovodstvo bilo je rasuto, sada formirano od 4 žene, ali je samo rukovodstvo loše. Odgovorna za rad rukovodstva je Darinka¹².

⁸ Kotarski komitet. KPH Podravska Slatina.

⁹ Milan Dobrić

¹⁰ Lazo Filipović

¹¹ Vidi dok. br. 166.

¹² Darinka Puškarić

Podataka o odborima A.F.Ž.-a nemamo tek što se može reći za jedan odbor da postoji, ostali svi su pasivni i ne djeluju ništa. Darinki i Slavici¹³ stavljeno je u zadatak da sređuju stanje na oslobođenom teritoriju.

6.) Agitacija i propaganda.

Rastureni su u narod letci: »Srpskom i hrvatskom narodu«,¹⁴ »Govor Vladimira Nazora«, »Proglas Z.A.V.N.O.H.-a«. Na oslobođenom teritoriju dijeljene su vijesti koje je slao Agitprop Područja.¹⁵ Svoje tehnike do sada nemamo jer ne možemo nabaviti pisaae mašine.

7.) Razno.

Sa vojskom u Slatini nemamo veze jer je to tjelesna bojna Pavelića, a domobrana gdje bi možda mogli uspostaviti vezu na našem kotaru nema. Iz Viljeva i Bukovice otišla su 2 partizana u Bijelu gardu i potpisali su Štirov letak, ovaj iz Viljeva je provalio odbor te su uhapšena 2 odbornika iz Međinaca. U Kapinci su uhapšena 2 naša saradnika neznamo kako je došlo do provale. Na sastanku je zaključeno da Blagi otiđe poslije sastanka Kotar. N.O.O.-a na teren oko Voćina. Ratko treba da ide sa Rodom da se malo upozna sa radom i sa terenom. Do sledećeg sastanka mora se proučiti: Nacionalno pitanje od Tita¹⁶ i 12 uslova¹⁷. Sljedeći sastanak kotarskog komiteta održaće se 17. VI. 1943. U prepisu vam šaljemo izveštaj o radu Gerilske grupe, zapisnik sa sastanka kotarskog N.O.O.-a.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za K.K. Podr. Slatna:
Rođo¹⁸

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 31/150.

23. V 1943.

Izveštaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu obavještajne službe.

Posljednji Obaveštajna izveštaj poslan je 20. IV. 1943. potvrđujemo primitak uputa od G. O. C.¹ za organizaciju obaveštajne službe i uputstva kako se pišu izveštaji. Obaveštajna služba Štaba III. O.Z.² do sada je raspolagala samo sa uputstvima br. 26/41 od 25. XII. 1941. koja su poslana po G.Š. Hrvatske³. Na temelju tih uputa mi smo organizirali obaveštajnu službu, koja je potpuno odeljena od informativne službe. Prema novodobivenim uputama G.O.C. pod obaveštajnu službu dolazi i informativna služba. Sa formiranjem I. Slavanskog Korpusa povučeni su sa raznih dužnosti sposobni drugovi u obaveštajnu službu i prema novodobivenim uputama obaveštajna služba krenuti će napred.

¹³ Slavica Samboliček
¹⁴ Vidi dok. br. 123.

¹⁵ Odnosi se na Komandu Papučko-krndijskog područja.

¹⁶ J. Broz Tito: Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svjetlosti narodnoslobodilačke borbe.

¹⁷ J. Višarionovič Staljin: Dvanaest uslova za boljševizaciju Partije.

¹⁸ Isto kao 1.

¹ Glavni obavještajni centar. Vidi dok. br. 93.

² Operativne zone

³ Vidi »Vidi »Grada«, knj. I, dok. br. 240, str. 422—424.

Naša obavještajna služba do sada bila je vrlo skućena uglavnom obuhvaćala je naše vojne jedinice i oslobođeni teritorij. U neprijateljska uporišta prodrle je informativna služba, tako da smo imali taćne podatke 0 neprijateljskim snagama u uporištima i namerama neprijatelja. O politićkom stanju sa neoslobođenog teritorija dobivali smo podatke preko partijskih organizacija.

Preko obavještajne službe otkrili smo rad Intelidžens Servisa na našem teritoriju. Bio je uhvaćen kurir Lala iz Srema po imenu Milan Blagojević, koji je k nama u Slavoniju stigao u jesen 1942. Isti je bio preporućen kao dobar i odan N.o.b. U saglasnosti sa Povjerenstvom SK KPH za Slavoniju i Srem mi smo istome dali stanovite zadatke. Hvatanje veza sa oficirima u neprijateljskoj vojsci đa preko istih dobiju potrebne informacije 1 drugo. Također da stupi u tješnju vezu sa povjerenicima Intelidžens Servisa o kojima je on nama govorio. Prvi zadaitak kojega je on dobio nije ga izvršio u potpunosti. Dali smo mu drugi i poslije mjesec dana njegovoga rada konstatovali smo da je više naklonjen bandi nego nama. Pod istragom dao je ove podatke, koje vam prilažemo. Broj 1. je sam napisao, a broj 2 na saslušanju. Istraga je vođena u Komandi Diljskog područja uz prisustvo drugova iz OK Brod i Osijek⁴. Nepažnjom stražara koji je ćuvao toga tipa, Lala uspijeva 27. IV. 43 svezan pobjeći u nepoznatom pravcu. S time je tok dalje istrage prekinut. Navesti ću imena koja se spominju u zapisniku, a mi smo ih uhvatili, Iso Samardžija, koji je bio povjerenik uhvaćen je i na saslušanju nije ništa priznao. Bio je tvrd kao konj. Pokušao je pobjeći, straža ga je dotukla.

Drugi Dr. Nikola Vukadinović iz Rume, koji je bio za vreme Jugoslavije gradonaćelnik Rume, uhvaćen je prema Lalinim izjavama i nalazi se kod nas u zatvoru. Dosadašnji tok istrage nije ništa otkrio. Isti se poziva da je on sa Lalom sarađivao kao pristaša Narodno oslobodilaćke borbe i da je Lala njemu se pretstavio kao takav. Propusnice odnosno otvorene zapovijedi on mu je izdavao računajući da je Lala sto posto naš ćovek. Tako isto o spomenutim oficirima govori Vukadinović, đa je i sa njima Lala imao vezu kao pristaša N.O.B. Lala je stvarno negdje nastupao kao odan i borac N.O.V. a na drugim mjestima kao agent Intelidžens Servisa.

Treći Janko Arnaut, natporučnik radne bojne u Sibiru uhvaćen je sa 40 domobrana Srba po našoj jednoj jedinici. Od njega nije ništa drugo dobiveno osim đa je svršio ustaški kurs i imao zadatak vaspitati Srbe prelaznike (kako to ovdje zovu) u ustaškom duhu. Sada smo saznali đa se Lala nalazi u radnoj bojni Sid.

Imena koja spominje, a odnose se na drugove u Sremu, mi smo obavijestili OK Srem, a kod nas se nalazi u Oblasnom Komitetu za Slavoniju drug Stevo⁵, koji poznaje toga druga kojega Lala spominje pod imenom Marko Perićin (partizansko Kamenjar) vrši dužnost komandanta grupe udarnih bataljona. Predviđen je za komandanta I. Vojvođanske brigade. Isti je bio oženjen sa Marom Hrušćulk, koju spominje Lala đa ju je ubacio Momćilović Ljubomir. Drug Stevo poznaje istog druga i kaže za njega đa je odan i pošten i đa je sudjelovao na tajnim sastandima gdje se je donasao

⁴ Sjedište OK KPH Slav. Brod i Osijek bilo je u toku 1943. god na oslobođenom teritoriju Diljskog područja u selu Paućju i šumi živćani.
⁵ Josip Hrnćević

zaključak o likvidaciji jedne grupe četnika i ne slaže se s tim da bi isti mogao pripadati bilo kojoj neprijateljskoj organizaciji.

Političko stanje na našem oslobođenom teritoriju i neoslobođenom.

HSS je oživio i kod nas. Rasturuju se letci i neka upuitstva potpisana sa »Veritas«. Zapovjednik Podravljja bojni Stier izdao je letak kojega prilažemo. Na letku su potpisani partizani, koji su dezertirali iz naših jedinica. Ovi partizani su pred ofanzivu mobilisani, a većinom su takovi koji su cijele ove borbe u Slavoniji sjedili kod kuća. Neki su simulirali bolest i bili poslani na oporavak, a par ih je i sa oružjem prebjeglo bandi. Sa Motajice došla su tri četnika sa jednim puškomitraljezom. Poslani su u borbenu jedinicu i tamo se pokazali vrlo hrabri. Jedan je poginuo, drugi teže ranjen, a treći se nalazi u jedinici.

Na sve pokušaje neprijatelja, naše jedinice iz dana u dan rastu i sve je veći odziv hrvatskih masa u partizane. Većina na principu dobrovoljnosti. Tako posljednjih osam dana došlo je iz Zagreba i okolice 230 Hrvata, a iz sreza Novska bliže 300. Sva HSS-ova propaganda ne pali kod ogorčenih i prevarenih Hrvatskih masa. Posa'vska se'la s desne strane pruge od Okučana prema Novoj Gradiški isto su se odazvala u našu vojsku kada su naše jedinice sprovadale mobilizaciju⁶. Prije se u tim selima osjećala četnička tendencija dosta jaka, jer su stanoviti tipovi održavali vezu sa četnicima iz Motajice.

Moralno i političko stanje u našoj vojsci je na visini, borbeni duh isto tako. Posljednja uspjela akcija na svim sektorima pozitivno djeluje na borbe, a isto tako i na pozadinu. Dezerterstva imade sve manji broj. Totalna mobilizacija⁷ koja se provodila na oslobođenim selima i gradovima nije uspjela, što svjedoči veliki priliv Hrvatskih masa u N.O.V. Navađam između raznih otimanja ljudske snage i ovaj: U selima Blagorodovac, Uljanik i Hrastovac, kotar Daruvar, hvatali su ljude na kolima, koji su išli na rad u polje i sa bicikla Skidali ljude i tjerali na željezničke stanice gdje su ih u blombiranim vagonima otpremili za Njemačku. Mnogo ljudi i mladih žena sakriva se oko sela kalko bi izbjegli toj otimačini ljudske radne snage.

Od posljednjeg izvještaja izvršili smo zamjenu za jednog starog kulturbundaša i za njega dobili 4 naša rodoljuba. Švabska banda tražila je za njih 8 karabina u ispravnom stanju, ali kada smo uhvatili starog bundaša, pustile su 4 naša druga za njega.

U akciji na Slavonski zdrug⁸ i sada treći puta na Voćin⁹ zarobljeno je svega 13 oficira. Od toga ostaje u N.O. Vojsci 2 oficira jedan satnik zapovjednik bitnice kojeg smo zarobili i jedan poručnik. Za ostale je zatražena zamjena u obadve ponude zatražen je na prvom mjestu drug Slavko sekretar Povjerenstva CK KPH¹⁰ i ostali naši rukovodeći drugovi. Najviše računamo dobiti za nadsatnika Dujića¹¹, koji pripada I. bojna IV. gorskog zdruga I gorske divizije.

O organizaciji obaveštajne službe po novim uputama izvestiti će vas drug koji dolazi na moje mjesto¹² u sledećem izvještaju. Kako sam prije

⁶ O mobilizaciji vidi dok. br. 64, 68, 69, 70, 73, 76, 85, 105 i 144.

⁷ Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1 i dok. br. 6, objašnjenje 7.

⁸ Rach se o bici kod šušnjara i Mrkoplja. Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51,

⁹ Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

¹⁰ Ivo Marinković, sekretar Povjerenstva CK KPH za Zagreb.

¹¹ Josip Dujic, zarobljen prilikom trećeg zauzimanja Voćina.

¹² Lazo Vidović

56, 65 i 72.

Vidi dok. br. 139 i 153.

spomenuo o formiranju prvog SI. Korpusa, formirana je i Oblasna Vojna Vlast u pozadini pri Štabu III. Operativne Zone¹³. Molim Vas, izvestite nas hoće li se P.O.C.¹⁴ nalaziti u sastavu O.v.v. u p¹⁵. ili neovisno od ovih ustanova, i hoće li kod šefa O.v.v. u p. postojati vojni sud, ili samo Komanda Područja kako se spominje u uputstvima za pozadinske vojne vlasti.

Na pitanje što su to udarne grupe odgovaram sledeće: Udarne grupe su formirane po sreskm komitetima KP. i broje 3—8 ljudi i stoje pod kontrolom KK KP. Zadatak im je da u neprijateljskim uporištima izvrše atentate na najkrvavije bandite do kojih se ne može drukčije doć.

Kao prilog šaljem fotografije, koje su pronađene kod ubijenog bandita. Tri fotografije poginulih naših drugarica boraca iz IV Divizije u akciji na Viroviticu. Banda ih je mrtve svlačila i slikala, jednu fotografiju 2 zaklana seljaka, jednu masakrirana trupla i jednu čišćenje po Kozari 1942. Prilažem podatke kako to banda naziva o neprijatelju broj 5 i 7.

Od posljednjeg izveštaja do danas streljano je na sektoru Štaba III Operativne Zone 46 raznih bandita, špijuna i petokolonaša.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:	Obaveštajac:	V. d. Komandant:
	Rade Pavlović, s. r.	

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K *i/l*.

23. V 1943.

Izveštaj Komande Psunjskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o radu Tehnike, partizanskih straža, pozadinske čete, o stanju bolnica i ambulant, o radu relejnih stanica, informativne i obavještajne službe, o ponovnoj uspostavi mobilizacionih centara i o ekonomskom stanju Područja.

Rad članova Komande:

Ovo Područje poduzelo je sve potrebno, da bi se opet rad mogao odvijati normalnim tokom i da bi se sagradilo ono, što nam je neprijatelj razrušio u toku ofanzive¹. Uspjelo se je, doći do finansijskih sredstava akcijama partizanskih straža i našim vezama, te smo na taj naćn nabavili velike kolićine obućarskog, krojaćkog itd. materijala, da bi naše radionice mogle otpočeti radom i zadovoljiti potrebe naše oslobodilaćke vojske. Kako su nekoji ćlanovi Područja bili oboljeli od tifusa, a organizacijom Bilogorskog područja otpao nam je drug zamjenik² Područja, te je naš opo-

¹³ Vidi dok. br. 131 i 136.

¹⁴ Pokrajinski obavještajni centar.

¹⁵ Kratica za vojnu vlast u pozadini.

¹ Radi se o operaciji »Braun«. Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i dok. br. 53, objašnjenje 1.

² Mirko Obrić

ravak trajao nešto duže i nije se odvijao onim tempom koji je planom predviđen.

Članovi Komande područja rade suglasno i harmonično i svaki na svojoj dužnosti do danas je zadovoljilo, ili barem pokazao puno volje i ljubavi u radu.

Formiranjem novog Požeškog područja, otpao je izvjestan dio našeg Područja tom Području sa dve partizanske straže Skrabutnik i Snjegavić. Straža u Bijeloj formirana je u bataljon. Tako ovo Područje na svom sektoru imade 6 partizanskih straža.

Partizanske straže:

U ovom periodu partizanske su straže izvršile mnoge sitne ekonomske akcije u smislu naših direktiva. Na taj način došli smo do mnoge stoke, koja je bila opljačkana prilikom ofanzive i oterana iz naših sela, te podjeljena u ona neoslobodena sela, koja su na dohvat neprijatelju. Takovu stoku poduzimali smo i izručivali onim našim porodicama, koje su bile opljačkane i gdje se pokazivala najveća potreba.

U političkom pogledu straže nisu na svojoj visini, jer pojedini drugovi stražari nisu dovoljno svjesni i okretni, da bi mogli pametno i taktički prilaziti narodu. Ove mane nastojimo prilikom naših izlazaka na teren popravljati, a za stražare postavljati odane i svesne borce, koji će znati svoj rad i postupak dovesti u sklad sa interesima naše oslobodilačke borbe.

Pozadinske čete:

U toku rada osjetila se potreba da Komanda područja raspolaže sa kojom jačom jedinicom za obranu naših ustanova, bolnica itd. a isto tako za vršenje akcija ekonomske naravi, kao i sitni vojničkih akcija i uzne- miravanja neprijatelja oko njegovih glavnih uporišta. Tako smo uspjeli formirati na sektoru Psunja jednu našu udarnu četvu sa 30 karabina, čiji se broj do danas povećao na 60. Sa ovom četom od 60 boraca u stanju je Područje da zadovolji mnogim svojim potrebama i ona se pokazala na dosadašnjem radu kao korisna i opravdala je svoje postojanje. Mnoge goruće potrebe na stoci, među našim narodom zadovoljene su njenim zaslugama.

Tehnika:

Naša tehnika otpočela je ponovno svojim radom i ako ne sa punim kapacitetom usljed pomanjkanja raznih tehničkih predmeta. Ima izgleda da će tehnika u najkraćem roku zadovoljiti sVim našim potrebama, jer smo na dobrom putu da ju snabdijemo sa svim potrebnim materijalom.

Bolnice:

Stanje u našim bolnicama zadovoljava, kako u pogledu ishrane tako i u pogledu reda, čistoće i političkog stanja. Moral bolesnika je na svojoj visini, jer se našim bolnicama posvećuje najveća pažnja. Naše operativne jedinice isto tako daju po svojim polit, komesarima obilaziti svoje ranjene drugove, dostavljajući im razne darove. U ovom pogledu naročito prednjači Stab XVII. brigade, što najpovoljnije djeluje na njihov moral, jer u tim momentima njihove bolesti živo osjete da nisu zaboravljeni i da im tek onda pružamo očinsku ljubav i pomoć.

Pristupilo se je proširenju kapaciteta bolnice br. 7, još sa 60 bolesnika, a isto tako izgradnji ambulanata u pravcu koji vodi prama bolnici

na konspirativnim mjestima, kako bi na taj način rekonvalescenti imali mogućnost da se dobro oporave za ponovno stupanje u borbene jedinice.

Ishrana u našim bolnicama zadovoljava. Osjeća se oskudica lijekova i sanitetskog materijala.

Ambulante:

Ambulantska služba nije do sada zadovoljila, jer nismo tako brzo mogli izgraditi zgrade, gdje bi smjestili ambulantsku službu, pošto je neprijatelj za vreme of anzi ve sve zgrade u kojima su bile smještene ambulante uništio i popalio. Ovo će se popraviti na taj način, što se pristupilo brzom ponovnom podizanju dovoljnog broja paviljona u šumama, koji će zadovoljiti potrebe ambulantske službe.

Tifuska obolenja sve su reda i osjetilo se je, da ova bolest u našim redovima jenjava.

Relejne stanice:

Na sektoru ovog Područja postoji 9 relejnih stanica. Službe u ovim stanicama odvijaju se redovito, ali još uvijek ne sa dovoljnom brzinom, koja se u današnjim vremenima traže. Osjeća se potreba da se sastanu svi oficiri za vezu iz Komande područja, te da na sastanku donesu plan kada bi se i u koje vreme iz pojedine relejne stanice upućivao kurir u stanovitom pravcu, te da se u tom planu predvidi da pošta koja dolazi do jedne relejne stanice bez ikakvog zastoja ide odmah dalje na svoje određeno mjesto. Ovaj sastanak će biti od neophodne potrebe za brzu i sigurnu vezu. Veza relejnih stanica funkcionirala je u svim pravcima.

Informativne relejne stanice:

Osjećala se potreba, da se pri redovitim relejnim stanicama formiraju i informativne relejne stanice, koje bi isključivo služile za podnašanje informativnih izvještaja o kretanju i podacima o neprijatelju. Ovim stanicama određena je duža linija, kako bi pošta i izvještaji što prije stizali na određeno mjesto. Na našem sektoru organizovane su 4 takove stanice, a kako je njihovo Obrazovanje bilo pred nekoliko dana o njihovom radu nemožemo dati još svoje mišljenje.

Informativna služba:

Od informativne službe osjetili smo dobre rezultate. Ona je na nekim sektorima uspjela da probije u srce neprijatelja i da od tamo crpi odlične podatke. Zato smo za vreme ove neprijateljske ofanzive bili tačno upoznati koliko je stanje neprijatelja i na vreme smo saznali o njegovim pokretima i namjerama. Nastojimo i stavili smo u zadatak našem informativcu da ovoj službi posveti najveću brigu, jer od nje u mnogome zavise naši uspjesi.

Obavještajna služba:

Obavještajna služba nije zadovoljila. Razlog je, tome što je ova služba dosta komplikovana, a ne raspolaže sa dovoljnim brojem kadrova, koji bi se na tom radu snašli. Tako se desi da nam poverenici iz pojedinih mjesta dostavljaju izvještaje u kojima iznašaju nevažne stvari, a one baš koje su toliko važne i potrebne ne iznašaju, jer oni njihovu važnost ne uviđaju. Ova služba trebala bi da dođe u ruke dobrih kadrova, jer se osjeća već sada velika njena važnost, svakog dana osjećati će se sve više, jer do-

bivamo nove neprijatelje u licu HSS-ovaca i nekih Srba, koji su nas čak do danas ponegdje pomagali i sa nama prividno sarađivali.

Mobilni centri:³

Prije ofenzive na ovom području bila su organizovana 3 mobilna centra. U samoj ofenzivi zgrade gdje su bili smešteni mobil, centri popaljene su, a omladinci iz mobil, centra su upućeni u operativne jedinice. Novim prilivom omladine, koja je nevjesta u baratanju u oružju i nedovoljno upoznata sa linijama naše oslobodilačke borbe, osjećala se potreba da ovom našem području formiramo bar jedan mobil, centar sa kapacitetom od 150 omladinaca. U ovom smislu Štab III. O.Z. izdao nam je naređenje i direktive i pristupili smo svim predradnjama, tako da je mobil, centar otpočeo sa svojim radom. Omladinci će spavati po seljačkim štagljevima, a sama obuka će se vršiti na terenu.

Financijsko stanje:

Preko naših veza, kao i partizanskih straža i udarne čete uspejemo da dodemo do dovoljnih finansijskih sredstava, da možemo da podmirimo potrebe ovog područja. Na ovakav način od završetka ofenzive do danas ovo je područje uspjelo doći do svoje 600.000 kuna. Sav taj novac potrošili smo u nabavke najpotrebnijeg materijala za naše radionice. Perspektive se pokazuju sve povoljnije. Mnogi naši saradnici i simpatizeri dragovoljno nam stavljaju na raspolaganje veće svote novaca u vidu dobrovoljnih priloga stim, da im izdajemo reverse na položene svote, znači da pojedini drugovi i naši simpatizeri osjećaju uzdrmanost prilika u NDH i stižu sve više i jače uvjerenje u pobjedu naše oslobodilačke Vojske.

Političko stanje:

Neprijatelj je vršeći ofenzivu na naše oslobođeno teritorije, uspeo je da uništi i popali mnoga naša sela, da pljačka stoku i da u nekim selima izvrši strašno krvoproliće nad našim narodom, misleći da će nas stim svojim barbarskim postupkom uplašiti, ekonomski uništiti, a naš narod uplašiti i demoralisati i time štetiti interesima naše oružane moći. Međutim posle ovoga naš narod je postao još čvršći, još u svojim pregnućima za svoje oslobođenje. Da je tome tako najbolji su znakovi provedena šira mobilizacija našeg naroda, koja je može se reći potpuno zadovoljila. Tu i tamo javljaju se malodušnici i oportuniste, ali to se sve gubi u općenitim pogledima. Trokutu⁴ i Posavini, kao u graničnim mjestima, gdje se neprijateljske snage često zaleću, trebalo bi pokloniti veću pažnju. Politički rad na tim sektorima nije do sada bio dovoljan, a to su sektori u kojima bi neprijatelj najprije ukolebao duh narodne borbe za oslobođenje. Od svih naših oslobođenih krajeva najsigurniji, najodaniji, najpouzdaniji je elemenat Bučkoga kraja, koji je do danas najviše stradao, najviše dao za oslobodilačku borbu.

Drug pomoćnik⁵ opisao detaljnije stanje političko ovoga područja⁶.

Ekonomsko stanje:

Naše područje podjeljeno je na 4 ekonomska sektora. Prilikom neprijateljske ofenzive najteže je stradao II. ekonomski sektor, ali se i on

³ U mobilizacionim centrima, formiranim pri komandama područja, novopridošli borci sticali su osnovno znanje iz vojne obuke i nakon toga tek slani u operativne jedinice.

⁴ Vidi dok. br. 34, objašnjenje 6.

⁵ Josip Vojaček

⁶ Vidi dok. br. 157.

počeo uspješno oporavljati. Ishrana naših bolnica i ustanova neće doći u pitanje, jer su rezerve dovoljne.

Ishrana naroda na ovom Području isto tako neće doći u pitanje i ako se mjestimično pojavljuju potrebe rešavanja tih pitanja, ali će se ona uspješno moći resiti u sklopu organizovanja pomoći preko susjednih općinskih i kotarskih N.O.O., koji raspolažu sa izvjesnom rezervom. U oVom smislu konzultovali smo K.N.O.O. i dobili od njih pozitivan odgovor, te im na sastanku plenumom stavili u dužnost brigu o porodicama, koje su ili stradale ili nisu imale dovoljno hrane, da bi prehranili svoju obitelj. Ekonomski izvještaj podnesen je izravno Ekom. odseku III. O.Z.

Spisak o naoružavanju prilažemo.

Molimo da se ovi izvještaji prime na znanje.

Smrt fašizmu — Slobod narodu!

(M. P.)

Komandant Područja:
Momo⁷

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 49/1.

24. V 1943.

Izvještaj Komande Psunjskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o stanju partijskih jedinica, njihovoj političkoj izgrađenosti, političkom radu u bolnicama i među narodom i o dnevnom redu sastanaka kotarskih NOO-a Novska i Pakrac.

Predmet: Politički izvještaj za period od 10. do 20. V. 1943.

Nakon neprijateljske ofenzive¹, politički život naših ustanova, krenuo je ponovno na bolje. Iako se mnogi drugovi nisu vratili na svoja stara mjesta, i ako je mnogo novih drugova popunilo njihova mjesta, političko stanje se popravilo. To je zasluga partijskih jedinica, i prema tome ako je partijska jedinica starija i izgrađenija političko stanje ustanova je bolje. U nekim našim ustanovama stvorene su nove partijske jedinice, a ako nije bilo mogućnosti za osnivanje istih, zaduženi su političkim radom i izgradnjom drugova partizana pojedinci, najsposobniji i najodaniji **Narodno-oslobodilačkoj** borbi. Na terenu našeg Područja ima 14 partijskih jedinica od kojih su tri novo osnovane. Kako sam rekao, u koliko je partijska jedinica starija, političko stanje je povoljnije. U ustanovama gdje postoje partijske jedinice, članovi K.P. zaduženi su političkim radom, kako sa kandidatima i SKOJ-evcima, tako i sa ostalim drugovima. Politički rad koči nedostatak političkog materijala, koji nemožemo ni od kuda dobiti, a naša tehnika nije još u stanju da zadovolji potrebe. Tehnika je proradila, ali usljed poimanjkanja tehničkih sredstava njezin rad nezadovoljava, ali ima izgleda da će ona u najkraće vreme proraditi punom parom, tako da ni sa te strane neće biti zapreke.

⁷ Nikola Kosanović
¹ Vidi dok. br. 3, objašnjenje 1 i dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 33, 40, 47 i 53.

Političko stanje u bolnicama je povoljno. Bolnice priređuju natjecanje i priredbe u kojima prednjače SKOJ-evei, izdaju zidne novine, kako bi se drugovi ranjenici uz ini politički rad i ste strane zadovoljili. Stanje se svakim danom popravlja, te budemo li mi u mogućnosti da im dostavimo, kako partijski tako i ostali politički materijal, razviše se ono veoma povoljno. Također u ekonomskim centrima politički rad se povoljno razvija, i ako su oni veoma opterećeni dužnostima bitne prirode, tako da to u mnogo čem koči politički rad. Stanje u stražama i relejnim stanicama je mnogo slabije. Uzrok tome je pomanjkanje politički izgrađenih drugova, i njihova preopterećenost dužnostima. Da to popravimo šaljem stražama političke delegate.

Među narodom na našem sektoru, posije neprijateljske ofenzive, osjećalo se je pomanjkanje morala i pojavila su se razna komešanja. Među srpskim življem Posavine ii Trokuta osjeća se kod mnogih četnička tendenca.² U hrvatskim selima narodni neprijatelji pokušavaju pomoću HSS-a udaljiti ta sela od nas. Na oslobođenom terenu mislimo poduzeti potrebne mjere održavajući mitinge i sastanke Kotarski N.O.O. Održani su Kotarski sastanci N.O.O. za kotar Novsku i Pakrac na kojima su se rešavala sva najvažnija pitanja, sa dnevnim redom:

obrada zemlje;
higijena na selima;
skupljanje hrane za Narodno-oslobodilačku vojsku;
ishrana siromašnih porodica, specijalno čiji se članovi nalaze u redovima Narodno-oslobodilačke Vojske;
otvaranje škola i kultumo-prosvetni rad;
političko stanje uopće. —

Među samim odbornicima moglo se konstatovati da imade priličan broj ljudi, koji ne odgovaraju za tu dužnost. To specijalno važi za Trokut, gdje se neke odbornike može nazvati saboterima. Za većinu odbornika može se reći da su odani N.O. B., svjesni današnje teške brbe i odani istoj. S te strane naša obaveštajna služba nije do sada poduzela potrebne korake. Drug Fizir³ bio je sprečen bolešću, a drugi neznam s kojih uzroka, također nisu ništa poduzeli.

Sve u svemu političko stanje u našim ustanovama se povoljno razvija, dok politički rad među narodom treba najhitnije pojačati. Naročito Trokut i Posavinu osjećaju pomanjkanje, i ako bi baš na tim pograničnim sektorima politički rad trebalo svakim danom pojačavati. Naročito u hrvatskim selima gdje je sada najpogodniji momenat da se ta sela čim više vežu uz Narodno-oslobodilačku borbu. Zatim obaveštajnu službu na čitavom sektoru treba najhitnije pojačati, kako bi se riješili raznih izdajničkih i kapitulantskih elemenata.

Molim da se ovaj izvještaj primi na znanje.—<

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M. P.

Pomoćnik Komandanta:
Josip Vojaček

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 142.

² Vidi dok. br.137 i 144.

³ Mijo Kmečig

24. V 1943.

Izveštaj Privremenog oblasnog NOO-a za Slavoniju Inicijativnom odboru ZAVNOH-a o formiranju Odbora i njegovim narednim zadacima, o organizacionom stanju i radu NOO-a poslije provođenja izbora, formiranju prehrambenih komisija radi pružanja pomoći postradalom stanovništvu, radu na uzdizanju prosvjetnog i zdravstvenog kadra i o izdavanju lista Glas Slavonije.

Dragi drugovi,

Primili smo Vašu poštu, t. j. Poslovník¹ s ostalim direktivnim pismima o ustrojstvu i radu N.O.O.-a. Isto tako primili smo i pošiljke »Vjesnika«² br. 1 — 4.

O organizacionom stanju i radu naših N.O.O.-a možemo Vam zasad ukratko izvijestiti ovo:

Formirali smo Privremeni Oblasni N.O.O. za Slavoniju, koji je ovih dana otpočeo s radom. U taj Odbor ušli su drugovi: Jovo Delibašić, seljak iz Čaprginaca, Dr. Grujica Zarković liječnik iz Nove Gradiške, Dr. Josip Hrnčević sudac Okružnog suda iz Srem. Mitrovice, Simo Lukić seljak iz Šušnjara, Mišo Tadijanović seljak iz Rastušja, Josip Vojaček radnik iz Banove Jaruge i Franjo Banak seljak iz Starog Gradca. Nacionalni sastav Odbora je ovaj: 3 Srbina, 3 Hrvata i 1 Čeh. Kao prve zadatke postavio si Odbor formiranje Okružnih N.O.O.-a za okruge Nova Gradiška, Virovitica, Brod i Osijek. Okružni N.O.O. za prva tri okruga formiraće se putem izbornih konferencija, a Okružni N.O.O. za Osijek putem postavljanja, jer je na području tog okruga mreža N.O.O.-a zasad rijetka pa se konferencije za izbor Odbora ne bi mogle pravovremeno izvršiti. Odredili smo si rok za održavanje okružnih konferencija i formiranja Okružnih N.O.O.-a od 2—3 nedelje. Daljnji zadatak, kojeg smo si postavili, jeste, da na postojeće kotarske, općinske i seoske N.O.O.-e prenesemo direktive koje ste nam poslali i da im pomognemo u radu oko sprovođenja tih direktiva. Konačno smo pristupili radovima za ustanovljenje jednog središta i kancelarije, iz koje će djelovati naš Oblasni N.O.O. Na pretstojećim Okružnim konferencijama biraće se i delegati za oblasnu konferenciju, na kojoj će se između ostalog birati stalan Oblasni N.O.O. za Slavoniju.

Naš Oblasni N.O.O. obuhvata područje od 17 kotareva. U tih 17 kotareva imamo 9 kotarskih N.O.O.-a, od kojih je osam njih ustrojeno putem izbora. Ti kotarski N.O.O.-i imaju plenum i uže odbore i njihov rad odvija se normalno. Do osnivanja Privremenog Oblasnog N.O.O.-a, radom tih kotarskih N.O.O. rukovodili su i ujedinjavali njihov rad u stvari Okružni Komiteti KP. Nadalje na našem području irnade formiranih ukupno 31 Općinski N.O.O., 376 Seoskih N.O.O.-a i 3 M.O.O.-a u gradu Brodu. Izbore za kotarske, općinske i seoske N.O.O.-e bila je prekinula neprijateljska

¹ Poslovník o radu NOO-a od 27. marta 1943. god. umnožila je u Slavoniji Tehnika Okružnog NOO-a Virovitica.

² Vidi dok. br. 118, objašnjenje 11.

ofanziva³ na oslobođeno područje Slavonije tako, da su se izbori predugo otegli. Dok je u nekim kotarevima kao na pr. u grubišno-poljskom, pakračkom i novskom učešće naroda u izborima bilo zadovoljavajuće (oko 80%), dotle je učešće naroda u ostalim kotarevima bilo slabije (negdje jedva 60%). To je posljedica što u potonjim kotarevima izbori nisu bili dovoljno politički pripremljeni kao i to što su se usljed neprijateljske ofanzive izbori otegnuli. Članovi svih tih N.O.O.-a odani su N.O.B-i, što su svojim dosadašnjim radom na djelu pokazali, no ipak imade pojedinaca u tim Odborima, koji našoj borbi nisu odani. Naravno je, da ćemo ih redovnim putem izmijeniti. Narodno oslobodilački Odbori, možemo reći, shvaćaju svoju ulogu prave narodne vlasti i poznaju svoje dužnosti.

Iako nismo imali okružnih ni Oblasnog N.O.O.-a, koji bi iz centra rukovodili radom kotarskih, općinskih i seoskih N.O.O-a, ipak je putem sastanaka postojećih N.O.O-a uspjelo rukovoditi njihovim radom. Naši N.O.O-i pokazali su vrlo veliku aktivnost oko organdzOvanja i provedbe proljetne sjetve tako, da su tek pojedini komadi zemlje ostali neobrađeni, dok je uglavnom sva zemlja obrađena i zasijana. U sjetvi ispomagali su jedni N.O.O. druge dajući im plugove i tegleću marvu, a ponegdje i sjeme. Na bilogori su neki seoski N.O.O.-i obradili kolektivne vrtove i zasadili ih povrćem za potrebe naših vojnih bolnica. Ishrana stanovništva na našem području nije u pitanju. Daleko pretežna većina nardda imati će hrane do nove žetve. Tek u pojedinim selima, koja su prigodom neprijateljske ofanzive popaljena i opljačkana,⁴ nastalo je pitanje ishrane. Zaključeno je da se hrana u ostalim selima sakupii li preda oVirn selima tako, da glada neće biti. Ipaik je potrebno da se pristupi organizovariju prehrambenih komisija, koje će organizovano pristupiti radu oko skupljanja hrane za ta opljačkana sela i tu hranu dijeliti onima, kojima je potrebno.

Najveći dio sela našeg oslobođenog područja popaljena su. Narod iz tih popaljenih sela smjestio se je bilo u susjedna sela, koja nisu popaljena bilo da se je povukao na rubove šuma, gdje izgrađuje privremena skloništa. Kada bi i oVo zgrada, koje su još ostale u popaljenim selima, ostalo pošteđeno pitanje nastambe dalo bi se lako riješiti na taj način, što bi se stanovništvo koje je ostalo bez krova smjestilo u susjednim pošteđenim selima. Razmotrićemo i plan za izgradnju kućica, u koje bi se također jedan dio stanovništva mogao nastaniti.

Prosvjetne prilike na našem oslobođenom području slabe su. Istina, da je pred duže vremena pri Stabu III. Oper. Zone bio formiran Prosvjetni Obor za Slavoniju⁵, alii njegov dosadašnji rad nije zadovoljavajući. Taj Prosvetni Odbor organizirao je međutim jedan tečaj za nastavnike, koji bi rukovodili prosvjetnim ii školskim radom u našim selima. Kako stvari sada stoje izgleda, da će nam uspjeti organizirati analfabetske tečajeve za odrasle i djecu, dok s pitanjem otvaranja škola za djecu stvar stoji teže s razloga, što nemamo dovoljno učitelja, školskih zgrada, a najveća teškoća oko otvaranja škola sastoji se u tome, što se roditelji boje da im djeca u

³ Misli se na operaciju »Braun«. Vidi o tome dok. br. 3, objašnjenje 1, dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 40, 47 i 53.

⁴ ,0 popaljenim, bombardiranim i opljačkanim selima u toku operacije »Braun« vidi dok. br. 60, 63, 87 i 114.

⁵ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 73, str. 162-174. i dok. br. 119, str. 268.

Privremeni Oblasni N.O.O.
za Slavoniju
24. maja 1943.

Inicijativnom Odboru ZAVNOH-a

Dragi drugovi,

Primiti moju Vašu počin, t.j. Pošto mi i ostalim direktivnim pismima o ustrojstvu i radu N.O.O.-a isto tako primiti moju i podiljke "Vjesnika" br. 1 - 4.

On organizacijskom stanju i radu naših N.O.O.-a na temu Vas zasad ukretno izvijestiti ovi:

Formirali smo Privremeni Oblasni N.O.O. za Slavoniju, koji je ovih dana otpočeo s radom. U taj Odbor ušli su drugovi: Jovo Delković, seljak iz Čeprijana, Dr. Grujica Žarković liječnik iz Nove Gradiške, Dr. Josip Hrgević sudac okrugsog suda iz Šibenika, Sime Lukić seljak iz Šibenika, Miro Tadijanović seljak iz Starog Grada, Josip Vojanac radnik iz Šibenika i Dr. Mijo Benak seljak iz Starog Grada. Nacionalni sastav odbora je ovaj: 3 Srbi, 3 Hrvati i 1 Čeh. Kao prve zadatke postavio si Odbor formiranje Okrugh N.O.O.-a za okruge Nova Gradiška, Vrginjevac, Brijuni i Opatovac. Okrug N.O.O.-a za Osijek putem postavljanja, jer je na području tog okruga mreža N.O.O.-a zasad rijetka pa se konferencije za izbor Odbora ne bi mogle pravovremeno izvršiti. Odradili smo si rok za održanje okrugskih konferencija i formiranja Okrugskih N.O.O.-a od 2-3 nedelje. Daljnji zadatak, kojeg smo si postavili, jeste, da na postojeće kotarske, općinske i seoske N.O.O.-e primenimo direktive koje su nam poslali i da ih pomognemo u radu oko sprovođenja tih direktiva. Konacno smo pristupili radovima za ustrojenje jednog sekretariata i kancelarije, iz koje će djelovati naš Oblasni N.O.O. Na predstavljenim okrugskim konferencijama birade se i delegati na oblasnu konferenciju, na kojoj će se između ostalog birati utaleni Oblasni N.O.O.-i za Slavoniju.

Naš Oblasni N.O.O. obuhvata područje od 17 kotareva. U tih 17 kotareva imamo 9 kotarskih N.O.O.-a, od kojih je osam njih ustrojeno putem izbora. Ti kotarski N.O.O.-i imaju sljedeće i više odbore i njihov rad odvija se normalno. Do osnivanja Privremenog Oblasnog N.O.O.-a, radom tih kotarskih N.O.O. rukovodili su i ujedinjavali njihov rad u stvari Okrugski Komiteti KP. Nadalje na našem području imamo formiranih ukupno 31 Općinski N.O.O., 376 Seoskih N.O.O.-a i 5 N.O.O.-a u gradu Brijuni. Radom za kotarske, općinske i seoske N.O.O.-e bila je prekinuta neprijateljska ofanziva na oslobođeno područje Slavonije tako, da su se izbori predugo oticali. Dok je u nekim kotarevima kao na pr. u Križevcima, pakračkom i središnjem području narod u izborima bilo zadovoljavajuće, u nekim drugim, gdje je u nekim kotarevima bilo slabije, gdje je jedva 50%. To je posledica što u petojim kotarevima izbori nisu bili dovoljno politički pripremljeni kao i to što su se usled neprijateljske ofanzive izbori oticali. Ustavni svih tih N.O.O.-a odnosi su N.O.O.-i, što su svojim desetakdeset radom na ojačanje pokazali, ne ipak imade pojedinih u tim Odborima, koji su se borili slobodno, jer je uglavnom samo ih redovno putem izmjeniti. Kroz naše oslobođenički Odbori, možemo reći, shvaćaju svoju ulogu prave narodne vlasti i počinju svoje dužnosti.

Iako nam imamo Okrugski N.O.O. za Slavoniju, koji bi iz centra rukovodili radom kotarskih, općinskih i seoskih N.O.O.-a, ipak je putem sastanka postojećih N.O.O.-a uspjela rukovoditi njihovim radom. Naši N.O.O.-i pokazali su vrlo veliku aktivnost oko organiziranja i provedbe proljetne sjelice tako, da su tek pojedinih kotara imali ostali nesređeni. Jedan je uglavnom sva zemlja obradila i zadržala. U četvrti ispravljali su ljudi N.O.O.-i, drugu dajući im plugove i teglove, a ponegdje i sjeme. Na Brijunima su neki Seoski N.O.O.-i obradili kolektivne vrtove i zasadili ih povrćem za potrebe naših vojskih bolnica. Isprava stanovništva na našem području nije u pitanju. Dovoljno prehrane većina naroda imati će hrane do nove žetve. Tek u pojedinim selima, koje su prigodom neprijateljske ofanzive popaljene i opljačkane, nastale je pitanje ishrane. Zbog toga je da se hrana u ostalim selima skupi i preda svim selima tako, da glada neće biti. Ipak je potrebno da se pristupi organiziranju prehranbenih komisija, koje će organizirati pristupiti radu oko skupljanja hrane za ta opljačkana sela i za hranu dijeliti onima, kojima je potrebna.

Naljazi da se naša, od oslobođenog područja popaljena su. Narod is tih popaljenih sela očekuje da se je bilo u susjedna sela, koja nisu popaljena. Kada bi i ove sgrade, koje su još ostale u izgradnji, privremeno sklonište. Kada bi i ove sgrade, koje su još ostale u izgradnji, privremeno sklonište. Kada bi i ove sgrade, koje su još ostale u izgradnji, privremeno sklonište.

školama ne bi bila od neprijatelja 'bomba rđo vana. Pored toga trebaju djecu za čuvanje blaga i lakše radove, jer je mnogo stanovništva usled terora postradalo, a drugi dio je pristupio u našu vojsku tako, da imade na selima malo radne snage. Funkciju postojećeg Prosvjetnog Odbora preuzeće jedan član našeg Izvršnog N.O.O-a.

Zdravstvene prilike: Vaš dopis o potrebi ambulanta za svaku općinu primili smo. Možemo izvijestiti da smo po tome pitanju kod nas već ranije radili osobito u pakračkom kotaru, gdje je svaiko selo imalo formirani Zdravstveni odbor, a svaka općina je imala podignutu ambulantu i higijenski centar (uredaje za tamanjenje ušiju i kupatilo). Nažalost prilikom prošle ofanzive sve je to izgorelo, a prilikom mobilizacije skoro svi članovi Zdravstvenih sekcija su mobilizirani, tako da je d ovdje potrebno osnivati te odbore ispočetka.

Od bolesti koje ugrožavaju kod nas civilno stanovništvo, zasad je najopasniji pjegavi tifus, iako je i on počeo da jenjava. Zaraza je počela u pakračkom kotaru i kraju oko Voćina, tamo je jenjala, na istoj se proširila od Voćina preko Duzluka prema kraju sjeverno od Dii ja, dok ona iz pakračkog kotara proširila se na cijeli bučki kraj, Trokut⁶ i Poljadiju. Kako su prilike iza ofanzive bile u vojsci dosta teške a oblasno rukovodstvo civilne vlasti nije bilo još formirano, to smo za pomoć civilnom stanovništvu u to vrijeme mogli učiniti vrlo malo.

Sto se tiče odgoja bolničarskih kadrova, mi lih nećemo odgajati po bolnicama, jer u svakom području kod nas postoje zdravstvene škole čiji je zadatak da odgajaju bolničare za bolnice, pozadinsku i trupnu sanitetsku službu. Program njihovog rada ćemo malo izmijeniti, pa će one moći odgajati i kadrove za civilnu sanitetsku službu.

Nakon neprijateljske ofanzive na Kozaru lanjske godine mnogo stanovništva iz Bosne prešlo je u Slavoniju, gdje se je smjestilo po našim selima.⁷ Neki od njih uposlili su se i žive u Slavoniji, a drugi žele da se vrate natrag u Bosnu. Mi im to omogućavamo tako što ih u manjim grupama krišom prebacujemo preko Save u Bosnu. Stavili smo si u zadatak, da organiziramo smještanje i prehranu porodica poginulih partizana i nastradalih uslijed neprijateljskog terora. Tolikoi o djelatnosti na socijalnom polju.

Sto se tiče propagandne djelatnosti, to namjeravamo osnovati Agitprop Oblasnog Odbora. Između ostalog taj Agitprop izdavaće i list Nacionalno oslobodilačke Fronte Hrvatske za Slavoniju, a namjeravamo ga nazvati »Glas Slavonije«.⁸ Prema našem planu taj list bi izlazio svake nedelje makar s manjim brojem stranica.

Slijedeći naš izvještaj biće detaljniji i konkretniji.

Molimo vas da nam šaljete daljnje direktive. Također vas molimo da nam šaljete veći broj primjeraka VIJESNIKA, direktno na nas, za potrebe samih NOO, jer one koje ste slali dosada dijeljeni su vojsci u prvom redu.

⁶ Vidi dok. br. 34, objašnjenje 6.

⁷ Vidi dok. br. 125, objašnjenje 15.

⁸ Izdavač u 1943. i 1944. god. bio je Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju, a u 1945. god. Propagandno odjeljenje Oblasnog odbora za Slavoniju. List je izlazio sedmično, petnaestodnevno i mjesečno. Podnaslov od 1 god. (1943), br. 2: Glasilo Jedinствene narodnooslobodilačke fronte u Slavoniji.

Primjedba: Broj navedenih seoskih NOOa pretstavlja ukupan broj tih odbora na oslobođenom i neoslobođenom području Slavonije.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

Tajnik:
Dr Joza Hrnčević, v. r.
Pročitali:¹⁰
Babić
Gregorić

Potpredsjednik:
Dr Zarković,⁹ v.r.

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 12/28.

1

24. V 1943.

Izveštaj Štaba XII NO brigade političkom komesaru IV divizije NOV i PO Hrvatske o političkom i kulturno-prosvjetnom uzdizanju boraca, sportskim priredbama, radu štabova bataljona, socijalno-zdravstvenom stanju boraca i o pozitivnom utjecaju političkih zborova među narodom u selima Požeške kotline.

I. Politički rad i stanje u brigadi

Za proteklih 10 dana jedinice su se nalazile na odmaranju¹ i politički rad u jedinicama bio je intenzivan. Održavani su četni sastanci na kojima se prorađivao aktuelni materijal. Održane su troje usmene novine i to dvoje u II. bataljonu i jedne u I. bataljonu. Zaključili smo da se na svim usmenim novinama govori o historijatu i borbi naše Komunističke partije, da bi se naši borci što bolje upoznali sa našom partijom i da bi na taj način što više popularizirali Partiju.

U našu brigadu došao je novi bataljon² sastavljen od 90% Hrvata i po socijalnom sastavu preko 60% radnika. Njihova politička svijest jeste dosta visoka i bolje poznaju liniju Narodno-oslobodilačke borbe od ostalih bataljona. Politički rad u tome bataljonu jeste intenzivan, samo što oni nisu do sada iskorištavali nove forme političkog rada i agitacije, t. j. usmene novine i džepne novine.

U II. bataljonu politički rad je dobar, dok u I. i III. bataljonu bio je politički rad dosta slab. Uzrok slabog političkog rada jeste taj što u I. bataljonu fali politički komesar bataljona i dva politička komesara četa, a u III. bataljonu fali dva politička komesara četa. Svi su oni bolesni ili ranjeni, a zamjena za njih ne može se momentalno nadoknaditi.

Sto se tiče kulturno-prosvjetnog i sportskog rada učinjeno je sljedeće: izdane su jedne brigadne Zidne novine, Brigadir broj 9,³ koji je vrlo dobro primljen u jedinicama i koji se smatra da je do sada najbolji. Nedostatci u ovome Brigadiru sastoje se u tome što su neki gorući problemi

⁹ Dr Grujica Žarković
¹⁰ U ime Inicijativnog odbora ZAVNOH-a izveštaj su pročitali Vlatka Babić i dr Pavle Gregorić, a za trećeg potpisnika redakcija nije mogla ustanoviti o kome se radi.
¹ Vidi dok. br. 111.
² Radi se o I bataljonu Moslavačkog NOPO, koji je prilikom formiranja I slavonskog korpusa usao u sastav XII NO brigade kao njen IV bataljon. Vidi dok. br. 142.
³ Džepne novine XII NO brigade. Format 21x17. Izdanje Agitpropa Brigade. Sapirograf.

proipušetni da se o njima piše kao na primjer: Pitanje mobilizacije hrvatskih masa, kao danas najvažnije i političko i vojno pitanje i zatim nije u ovome Brigadiru obrađena jedna tema o našim novomobilisanim drugovima, s kojima treba naročito mnogo politički da se radi i da se na njih djeluje. Kao treći nedostatak bio bi taj što nema članka o iskustvima iz poslednje akcije na Voćin.⁴ Nastojaćemo da drugi put ne učinimo te propuste, a naročito nam u tome dobro dolazi članak iz našeg lista »Naprijed« broj 3.⁵ »Za bolju štampu«.

Saradnja partizana u Brigadiru je dobra.

Što se tiče nepismenosti tu se poduzelo mnogo da se krene napred. Sve do danas to je bila najslabija tačka našeg rada. Međutim sada se stvar razvija dobro. U II. batalj onu naučilo je četvero čitati i pisati, a ima još 15 nepismenih. U I. i III. bataljonu ima također po dvadesetak nepismenih i to u glavnom novomoibilisani, dok u IV. bataljonu nema nepismenih.

Mi smo u Brigadiru naročito istakli imena onih koji su naučili pisati i to je dalo novog poleta ostalim nepismenim da uče čitati i pisati.

23. V. 1943. održana je sportska priredba čitave brigade na kojoj je prisustvovalo mnogo nairoda iz svih Okolnih sela. Pored sportske naravi trebala je ta priredba da posluži za upoznavanje drugova boraca iz IV. bataljona sa ostalim našim bataljonima. Poslije sportske priredbe nastupilo je »Slavonsko kazalište«. Ova priredba odlično je uspjela.

Disciplina u jedinicama se popravila. Osobito se to odražava u pozdravljanju, pošto se o tome dosta govorilo i radilo i na vojnim i na političkim sastancima.

II. Rad Štabova

Štab I. bataljona jeste nepotpun. Komandant⁶ i politički komesar,⁷ još se nisu vratili iz bolnice, **tako** da dužnost komandanta vrši naš načelnik⁸ štaba. Zamjenik komandanta⁹ I. bataljona jeste mlad i neiskusan rukovodioc, ali poletan i marljiv.

Štab II. bataljona potpuno se sredio i to je sada najsolidniji štab u brigadi. Politički komesar¹⁰ toga bataljona snašao se u novoj dužnosti.

Štab III. bataljona nije još potpun, pošto je zamjenik komandanta¹¹ još na bolovanju. Novi politički komesar toga bataljona drug Geno,¹² shvatio je svoju novu dužnost i obećaje da će se vrlo brzo razviti.

Štab IV. bataljona još nije potpuno shvatio novi vojnički način rada.

III. Ishrana, odjeća, obuća i higijena

Ishrana za sve ovo vrijeme [je] dobra.

Odjeća kao i ranije.

Obuća u svakom bataljonu, oSim IV. bataljonu ima mnogo bosih, prosječno po bataljonu od 20 do 30.

4 Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.
5 Organ Komunističke partije Hrvatske. List je izlazio sedmično, a prešampavan je u toku 1943. god. u štampariji Oblasnog NOO-a za Slavoniju.
6 Stanko Prodanović
7 Redakcija nije mogla ustanoviti tko je u to vrijeme vršio tu dužnost.
8 Bogdan Jovanović
9 Dušan Ostojić
10 Ivića Miličević
11 Milivoj Babac
12 Nikola šušnjar

Sto se tiče higijene ona se poboljšala od kako smo u selu. Parenje odijela i čišćenje od vašfci uspješno se nastavlja. Broj bolesnih je sada malen, a sve se više vraćaju u jedinice koji su prije obolili. Tako je u našoj privremenoj ambulanti na Skresinama ostalo sada svega još 6 bolesnih od 30 koliko ih je tamo obolilo.

IV. Rad u narodu

Održani su mitinzi (narodni zborovi) u hrvastkim selima Orljavac, Ivan Dol, Skenderovci, Kunovci i Jaguplije. Najbolje je uspio miting u selu Ivan dol i Skenderovcima. U Ivandolu su se poslije mitinga javila dobrovoljno u našu vojsku dva mladića. Narod u svim ovim hrvatskim selima dočekao je vrlo lijepo našu vojsku i izrazio želju da opet dođemo u njihova sela. U selu Toranj ranije su vrlo slabo primali partizane i slabo ih hranili. Ali od kako smo im poslali naš IV. bataljon u kome se nalazi 90% Hrvata popravili su se i dobro ih hrane.

V. Financije

U blagajni štaba brigade ima svega 10.000 Kuna.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

KoŠÄlt^rpisan'

Fotokopija u HIS, Slav. Brod. fk. 10.

Politički komesar:

160

24. V 1943.

Izveštaj Štaba XVII NO brigade političkom komesaru X divizije NOV i PO Hrvatske o intenzivnom političkom i kulturno-prosvjetnom radu, moralu, disciplini i o socijalno-zdravstvenom stanju boraca.

I.) Političko stanje i politički rad u Brigadi

1.) Općenito političko stanje u Brigadi

Nakon formiranja Korpusa,¹ te poslije prekomandovanja boraca i rukovodioca, naša se je Brigada sredila i počela da živi svojim normalnim i redovitim životom. Novi Štabovi bataljona kao i novi četni rukovodioci počeli su raditi i rade sa mnogo volje i poleta, te se rad u Brigadi odvija uspješno. Svakodnevno osjeća se živahan tempo rada, priređuju se četne i bataljonske usmene novine, održavaju se četni i bataljonski politički sastanci i vojničke vježbe.

Štabovi bataljona, zaključujući po radu, daju naslućivati da će na svojoj dužnosti zadovoljavati. Oni su sastavljeni vrlo dobro i zadovoljavaju, do sada u svim našim bataljonima. Četni rukovodioci, iako među njima imade dosta mlađih drugova i novih rukovodioca, moći će uz našu pomoć uspješno raditi. Oni SVi u svom radu pokazuju mnogo volje te rade marljivo na podizanju kulturno-prosvjetnog nivoa, političke svijesti vojničkog znanja boraca.

Političko stanje u Brigadi zadovoljava. Svi borci upoznati su sa osnovnim stvarima iz naše borbe. Novaci, od kojih je velika većina, mobilisana, po malo su se stopili sa starijim borcima i više se u jedinicama naročito ne zapažaju. Oni isu svi prošli vatreno krštenje u Voćinu.² Ipak, još

¹ Vidi dok. br. 131.

² Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

uvijek borci nemaju ispravan stav prema novacima i odnose se prema njima superiorno i sa p o t e j e n j i v a n j e m. Za takav stav po malo smo krivi i mi rukovodioci, jer nismo poduzeli potrebne mjere da se s tim poteženjavanjem novaka prestane. Međutim, sada se poduzima sve da se to popravi i da se naši novaci osjete u našoj sredini što bolje.

Kulturno-p rasvjetni rad u Brigadi započeo je u posljednje vrijeme još intenzivnije nego li je to bilo ranije. U svim batalj onima praktikuju se četne i bataljonske usmene novine. Sve čete imaju svoje pjevačke horove, diletantske grupe i analfabetske tečajeve. U ovom razdoblju održao je svaki batalj on dva broja usmenih novina, a gotovo svaki dan su se održavale četne usmene novine. Na tim priredbama borci su nastupali sa svojim vlastitim skečevima, te recitacijom nekih pjesama koje su spjevali sami borci. Tim putem može se mnogo toga postići, jer borci pokazuju velik interes i mnogo volje za kulturno-prasvjetni rad.

Moral boraca u Brigadi je na visini. Žrtve koje smo imali prilikom brbe za Voćin nisu u Brigadi ostavile ni najmanji negativni utjecaj. Uspjeh te akcije organizaciono je učvršćen u jedinicama i borci su toga svjesni da se velike pobjede ne mogu izvojevati bez žrtava. Višednevni odmor naših boraca imao je između ostalih i tu dobru stranu, da je kod boraca izazvao veliku želju za borbom i akcijom. Oni će u prvu akciju pohitati sa veseljem i čvrstom vjerom u uspjeh.

Disciplina boraca nije na dovoljnoj visini. Naročito formalna strana nije vojnička. Još uvijek imade mnogo aljkavosti u pozdravljanju starijih na postrojavanju i sličnom. Borbene discipline imade kod naših boraca u dovoljnoj mjeri i oni će pristupiti izvršavanju svakog zadatka bez pogovora, osim možda nekoliko izuzetaka.

U ovom razdoblju bilo je i nekoliko slučajeva dezerterstva. Tako su iz našeg III. bataljona dezertirala dva zarobljena Zdrugovca³ sa puškama. Neki dan dezertirao je još jedan zarobljeni Zdrugovac iz I. bataljona također s puškom. Zbog toga je raspoloženje naših boraca u tim batalj onima prema tsim domobranima vrlo loše. Borci na njih gledaju prijekim okom, što nije nikakovo čudo, kada se zna da mi svoje oružje plaćamo krvlju naših drugova, a onda nam ga odnose naši neprijatelji, koji su i odgovorni za naše žrtve. U III. bataljonu taj je problem riješen na taj način, što je nekoliko tih Zdrugovaca koji su izrazili želju da idu kući, pušteno kući, dok je ostatak raspoređen između II. i III. bataljona s tim da su im oduzeti karabini i objašnjeno im je da je to zbog toga što im drugovi bježe, a oni da će dobiti karabine kada svojim dobrim ponašanjem dokažu da ih zaslužuju i kada kod naših boraca steknu potrebno povjerenje. Na taj način biće taj problem riješen i u I. bataljonu. Osim njih dezertirao je još jedan stariji partizan iz II. bataljona, te je na bijegu uhvaćen, i pošto je ponovo htio da uteče ranjen je pri tom ponovom bijegu od stražara i uhvaćen. Sada se nalazi u bolnici, no mi smo mu oprostili iz razloga što mu se u partizanima nalazi cijela porodica (Otac, mati, brat i tri sestre), a on je inače dobar borac samo je malo abnormalan i nije uvijek svijestan svojih djela, što nam je bilo poznato od ranije. Svakako on mora nakon ozdravljenja biti udaljen iz operativne jedinice.

Promatrajući političko stanje po pojedinim batalj onima, došao sam do zaključka da je ono u svim batalj onima zadovoljavajuće, dok je u mi-

³ Radi se o domobranima I gorskog zdruha zarobljenim u borbama za Voćin.

traljeskoj četi, koja se nalazi izravno pod komandom Štaba Brigade, političko stanje daleko slabije nego li u bataljonima. U I. i II. bataljonu, političko je stanje nešto bolje nego li u III. bataljonu. To je s razloga što u III. bataljonu imade najveći broj novaka i što su prilikom voćinske akcije izbačeni iz stroja svi četni palit, komesari, te dva sekretara i jedan delegat. No polit, komesar bataljona, drug Rajdl,⁴ svojom marljivošću i velikom voljom za rad učinio je da bataljon zbog toga nije mnogo štetovao ii nije se to u političkom stanju, kao ni u moralu illi poletu, mnogo očitovalo. Mitraljeska četa po malo je počela da se podiže, ali još uvijek ne zadovoljava. Komesar te čete je prilično nesposoban i ne snalazii se u radu. Ipak, pomoću kulturno-prosvjetnog rada i uz našu pomoć, četa će se u najskorije vrijeme podići i poraditi još intenzivnije, te mora na taj način dostići nivo ostalih naših jedinica.

Kulturno-prosvjetni rad na najvećoj je visini u II. bataljonu, kod kojeg se je takav način rada sasvim uvriježio i na taj se način postiglo već dosta uspjeha i u pogledu likvidacije nepismenosti i u pogledu priređivanja usmenih novina i drugog. Kulturno-prosvj etni rad u I. i III. bataljonu također zadovoljava, šta više on je obzirom na naše prilike vrlo dobar. Praksa usmenih novina započela je neki dan i u Mitraljeskoj četi, pa se nadamo da će i ona na tom polju dostići ostale jedinice.

2.) Politički rad u Brigadi

U ovom razdoblju Brigada se je nalazila na odmoru i to je iskorišteno za intenzivan politički rad. Vbćinski uspjeh organizaciono je učvršćen u svim našim jedinicama. Isto tako prorađeno je osnivanje Korpusa i prikazano borcima kako se naša vojska razgranjuje i kako napreduje iz dana u dan. Nadalje je specijalna pažnja posvećena političkoj izobrazbi novaka te je govoreno o fašizmu, ustašama, četnicima, izbjegličkoj vladi, reakcionarnom vodstvu HSS-a itd. U svim trim bataljonima radilo se je jednakom intenzivnošću.

3.) Odjeća, obuća, ishrana i zdravlje boraca.

Odjeća i obuća boraca stoje vrlo slabo. Imade mnogo bosih drugova, dok je mnogima obuća posve slaba i nepopravljiva. U pogledu odjeće, također većina ih je u vrlo lošem civilnom odijelu. Ishrana boraca bila je u ovom razdoblju zadovoljavajuća. Borci su svakodnevno jeli tri puta dnevno i uvijek je bilo i kruha. Zdravlje boraca popravlja se. Naročito se ono popravilo u I. bataljonu gdje sé više ne primjećuje zaraza pjegavca, a ni ostale bolesti. U II. bataljonu stanje se također popravilo, ah još uvijek nije najbolje. U III. bataljonu stanje je u tom pogledu najlošije, ali je mnogo bolje i tu nego li je bilo ranije. U cjelostli zdravlje boraca u Brigadi se vidno poboljšalo. Zaraze pjegavca više i nema.

4.) Rad Štaba Brigade

Do sada u Štabu Brigade vlada harmonija, a nema razloga strahovati da tako neće ostati i nadalje. Mi smo do sada premalo zajedno da bi se o radu Štaba Brigade moglo nešto naročito reći.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Original u VII. Bgd. J
Fotokopija u HIS, Slav. Brod. fk. 66.

4 Matija Rajdl

Polit, komesar:
Ivan Sibi

25. V 1943,

Izvještaj Štaba XVII NO brigade Štabu X divizije NOV i PO Hrvatske o vojnim akcijama Brigade od 15. do 25. maja 1943. godine.

14. 15. i 16. naše jedinice su se nalazile na Točku, gdje su se odmarale, kad su došle iz Voćinske akcije,¹ i odpremale plijen, koji se je nalazio na Točku.

Dana 17. V. 1943 naše su jedinice krenule sa Točka i to: I. bataljon, Lisine, Jovanovica i Pjetlova Noga. II. bataljon Ljutoč. Isti bataljon je imao jednu četvu na cesti Voćin—Zvečevo na osiguranju. III. bataljon se je nalazio, Gornji Borci, Vrani Kamen i održavao je vezu sa Brkinim bataljunom.²

Od 18. do 22. V. 1943 nalazile su se naše jedinice na tim mjestima gdje su [se] zanimale vojnički tj. razvijali su se u streljački stroj, rukovanje sa puškomitral jezmom, kao i sa bombama, pešadijski egzercir, održavali vojne časove, također i političke.

22. na noć 23. V. 1943 uputili smo naš II. i III. bataljon sa zamj. komandanta Brigade³ na sektor Daruvarskog sreza, gdje su skupili nešto hrane i dovezli za naše bolnice.

23. na 24. V. 1943 vratio se naš II. bataljon sa svoje dvije čete, dok je jedna četa ostala u sastavu III. bataljona. Naš III. bataljon sa jednom četom II. bataljona i zamj. komandanta Brigade, napali su selo Končanicu. Borba je trajala tri sata i akcija nije u potpunosti uspjela, pošto nije bila vojnički pripremljena. U toj borbi imali smo dva druga mrtva i jednoga ranjenog. Neprijatelj je imao tri mrtva, četiri ranjena i jednoga smo ustašu zarobili, koji nam je dao podatke o njihovim gubitcima, također o ranjenicima. Naknadno je isti ustaša streljan.

24. na noć 25. V. 1943 izvršili smo akciju na pancir tj. na pruzi Daruvar—Dulovac. Akcija je bila pripremljena vojnički, također i politički i uspjela je u potpunosti. Naš I. bataljon bio je u zasjedi prema Bastajima, Kalnički bataljon⁴ sa jednom četom II. bataljona bio je u zasjedi prema Dulovcu. Jedna četa I. bataljona vršila je juriš na pancir, kad je bio podminan. Miniranje su izvršili diverzanti III. Operativne Zone. U stoj akciji bio i prisutan zamj. komandanta X. Divizije drug Radojica Nenezić. Sa istom akcijom rukovodio je štab XVII Brigade. Borba je trajala pola sata. Kad je voz naišao dignut je u vazduh jedan vagon gdje je bila posada i dva vagona gdje nije bilo posade, dok je drugi vagon isto razbijen u kome je bila posada. U tom vagonu isto je bilo mrtvih, dok je jedan dio Njemaca⁵ (bandita) ostalo živih i davali su otpor. Naši hrabri borci izvršili su juriš i osvojili su i pobili bandu koja je još ostala živa, i uništili u potpunosti lokomotivu i pancir. U toj akciji neprijatelj je imao 15 mrtvih Njemaca i

¹ Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.

² Radi se o III bataljonu I odreda III operativne zone koji je djelovao na području Daruvara. O njegovom formiranju vidi dok. br. 67. Bataljon je 29. VI 1943. prerastao u Daruvarski NÜPO. Komandant bataljona, a kasnije i Daruvarskog odreda bio je Paio Orozović Brko.

³ Mihajlo Mišević

⁴ Vidi dok. br. 11 i 165.

⁵ Dijelovi njemačke 187. rezervne divizije.

zaroobili smo 3 željezničara koji su vozili taj voz, koji su kod nas na ispiti-
vanju. U toj borbi zarobljen je jedan laki njemački mitraljez, jedan šmaj-
ser, 5 karabina, oko 2000 municije, jednu radio stanicu, dva tromblona,
nešto municije za tromblone, oko 20 bombi i 10 mina za laki minobacač.
U stvarnosti bilo [je] oružja i sprema još mnogo više, ali je odletelo u vaz-
duh i onespособljeno za daljnji rad. Mi nismo imali ni jednog mrtvog ni
ranjenog. Sa te akcije naše jedinice povukle su se na svoja stara mjesta.⁶

U međuvremenu od 15. do 25. V. 1943 naše jedinice zarobile su sli-
jedeći plijen:

- 1 laki njemački mitraljez
- 1 šmajser
- 5 karabina
- 2 000 municije
- 1 radio stanicu
- 2 tromblona
- nešto municije za tromblone
- 20 bombi
- 10 mina za laki minobacač

U međuvremenu od 15. do 25. V. 1943. neprijatelj je imao 25 mrtvih
Njemaca, jednog zabrojenog ustašu i 3 mrtva ustaše, i nepoznat broj ra-
njenika. I zarobili smo 3 željezničara.

Naši gubici: 3 mrtva, i 1 ranjeni. Od ove dvojice naših mrtvih dva
su poginula u borbi na Končanicu, a jedan drug poginuo je nehotično od
jednoga našeg druga. Imena mrtvih i ranjenih dostaviće referent saniteta
ove Brigade⁷.

Utrošak municije od 15. do 25. V. 1943: 1500 metaka.

Napomena:

18. o. m. dobili smo naređenje od Štaba Slavanskog korpusa, da da-
demo 100 boraca naoružanih sa puškama i 4 Pm. u sastav novo formirane
XXI Brigade.⁸ Isti drugovi upućeni su u XXI Brigadu 19. V. 1943. Tako-
der smo dobili naređenje da uputimo 15 drugova na diverzantski kurs, mi
smo iste i uputili. Isto smo uputili 7 drugova, koji su otišli u sastav artilje-
rije.⁹ I uputili smo 6 drugova za pratnju kod Štaba Slavanskog Korpusa.

Naši štabovi bataljona sa svojim, dužnostima zadovoljavaju.

Moral i borbenost naših drugova zadovoljava, tj. na Visini je, dok
disciplina nije baš na visini, ali u glavnom zadovoljava i u najskorije vrije-
me nastojati ćemo, da i disciplina u našoj Brigadi bude na visini.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pol. komesar,
Ivan A. Šibi, v. r.

Komandant:
Demomja I. Nikola, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS. Slav. Brod, K 31/1.

⁶ Vidi dok. br. 111.
⁷ Ekrem Maglajlić
⁸ Vidi dok. br. 162.
⁹ Vidi dok. br. 142.

25. V 1943.

Izvještaj Štaba XXI NO brigade Stabu X divizije NOV i PO Hrvatske o formiranju i sastavu brigade.

Šaljemo Vam izvještaj o vojničkoj djelatnosti u našim jedinicama. Dne 24. o. mj. formirana je XXI. brigada¹ koju sačinjavaju 3 bataljona.² Brigada nije mogla biti formirana 21. V. 1943 iz slijedećih razloga:

I. Odred III. Operativne Zone nije poslao određeni broj partizana na vrijeme, tek ih je poslao 23. V. 1943. stih razloga riiije se mogla formirati Brigada, dok I. bataljon formiran je 21. o. mj. a II. bataljon 23. V 1943.

Sa I i II. bataljonom ove Brigade održani su vojnički sastanci, dok sa III.bataljonom to činimo sada, 24. o. mj. održano je vojno-političko savjetovanje na kome su doneseni slijedeći zaključci:

Štab I. bataljona kompletan je i obećao da će u budućim akcijama izvršiti sve zadatke koji se pred njega postave. Štab bataljona sastavljen je iz prokušanih boraca, u bataljonu vlada disciplina a moral je na visini. Partizani očekuju nestrpljivo naređenja za akcije.

II. bataljon: U II. bataljonu naše Brigade nema obavještajne službe i nema izgleda da bi se iz bataljona moglo da pronade jedan dobar obaVještajac. Štab bataljona sastavljen je od starijih boraca, pošto je bataljon sastavljen od više j edinica, stoga se nema pravi pregled nad istim ali borci žele akciju po tome se vidi da će bataljon za kratko vrijeme biti u stanju da izdrži najteže zadatke. Disciplina u samom bataljonu je dobra, jedino veliki dio partizana je slabo obučen i obuven. U bataljonu se dnevno održavaju vojnički časovi i zanimanja po vodovima.

III. Bataljon: Formiran je od jedinica XVI. Brigade, I. Odreda i jedinica XII. Brigade. Štab bataljona obećava da će ovaj bataljon biti u stanju da već sada preuzme teže zadatke. U bataljonu vlada disciplina a moral je na visini. Dnevno se vrše zanimanja i patrolna izviđačka služba. Štab bataljona daje si truda i neprekidno drži vojno-politička predavanja u bataljonu. Partizani su zadovoljni, da se u ovom bataljonu neprekidno čuje pjesma i upiti kada ćemo ići u akciju.

Po svemu ovom vidi se da Štab bataljona si daje mnogo truda. Sam bataljon sa odjećom i obućom stoji vrlo loše.

Mitraljeska četa: Mitraljeska četa je sastavljena od najboljih boraca. Disciplina u samoj četi je na visini, može se reći da je to jedna naša najbolja jedinica.

Ova jedinica drži dnevno zanimanje, ite raspolaže sa dovoljnim brojem municije i primila je dovoljnu količinu ulja za podmazivanje oruđa, **Pionirski vod:** Ovaj vod nije još formiran kako treba t. j. nema dovoljno alata, ali postavljen mu je zadatak da u najkraće vrijeme sakupi potreban alat. Diverzantske grupe još nemamo, ali imademo partizana koji izrazuju želju za kurs diverzanata.

Bolnička četa: Komandir i komesar ove čete daje obećanja da će sanitetska služba u našoj Brigadi dobro funkcionirati. Komesar ove čete daje si

¹ Vidi dok. br. 98 i 129.

² Na dan formiranja brojno stanje Brigade bilo je 630 boraca.

mnogo truda, te je za ovo kratko vrijeme uspio da sredi prilike u ovoj četi, osjeća se oskudjevanje sanitetskog materijala.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Z. Polit, komesar:
Miloš Crnobrnja, v. r.

Z. Komandant:
Mijo Bobetko

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

163

25. V 1943.

Pismo Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske kojim se pohvaljuju politički komesari podređenih jedinica za dotadašnji rad na razvijanju političke i borbene svijesti, morala i discipline boraca.

Dragi drugovi!

Ovih dana Narodno-oslobodilačka Vojska Hrvatske u Slavoniji doživila je jedan od najljepših svojih svečanosti i uspjeha-formiranje jedne od najvećih vojnih formacija naše vojske — I. Slavonskog Korpusa.¹ Taj uspjeh jeste zajedničko djelo svih boraca, komandira i komesara naše vojske. Međutim, jedan od najznačajnijih d najuzvišenijih zadataka izvršili su nesumnjivo naši politički rukovodioci. Tumačeći borcima Iniju narodno-oslobodilačke borbe, kao i njene ciljeve, oni su podigli disciplinu, moral, samopožrtvovanje i odanost u našoj borbi na taj način uslovili i omogućili tako velike vojne i političke uspjehe.

Danas, kada pred nama stoje još krupniji i teži zadaci, politički rukovodioci moraju dati još više od sebe, kako bi još uspješnije, još sigurnije uništavali fašističku gamad i izvoj evali u što skorijem vremenu punu pobjedu i slobodu našim narodima.

Sve vojne i političke rukovodioce, kao i ostaile borce treba uzgajati i politički podizati, tako da ostanu vjerni narodu i njegoVOj borbi do konačne pobjede.

Svim svojim snagama trebamo da podižemo u našoj vojsci nov duh, čvrstu disciplinu i pravilne odnose između boraca i starješina. Politički rukovodioci moraju da budu glavna potpora vojnih rukovodioca. Oni treba stalno da podižu autoritet naših komandira i komandanata. Treba učiniti sve, da naši borci u svojim komandirima, komandantima i komesarima ne gledaju samo obične borce, već borce čija je uloga u borbi daleko veća i značajnija.

Da bi požnjeli što bolje rezultate u svome radu, potrebno je da politički rukovodioci redovno održavaju političke sastanke i savjetovanja u svojim jedinicama.

¹ Vidi dok. br. 98 i 131.

U cilju podizanja što više političke svjesiti kod naših boraca, potrebno je stalno izlagati i tumačiti političku situaciju u zemlji i na strani. Treba zainteresovati sve borce za razvoj političke situacije. Čitanjem radiovjesti političkih brošura i članaka, kod naših boraca razvije se politička svijest a s time i potrebna ustrajnost u borbi.

Treba stalno izlagati najaktuelnija politička pitanja današnjice, najbliže političke zadatke Narodno-oslobodilačke Vojske, detaljno objašnjavati ciljeve i zadatke našeg Narodno-oslobodilačkog fronta. Pri tome treba uvijek paziti da se spriječe i onemogućе skretanja bila ona »lijevog« ili »desnog« karaktera. Preko je potrebno pravilno rastumačiti značaj, važnost i postojanost Sovjetsko-Englesko-Američkog bloka.

Svim borcima treba objasniti i ukazati na rukovodeću ulogu naše Komunističke Partije u sadašnjoj borbi, na značaj i važnost Antifašističkog Vijeća Narodnog oslobođenja kao najveće političko predstavništvo narodno-oslobodilačke borbe Jugoslavije.

Politički komesari treba da budu naj tješnje povezani sa svojim borcima, kao i sa narodom. Oni svojim svakodnevnim ispravnim radom treba da steknu najšire simpatije svojih boraca i našega naroda. Oni treba da pruže organizovanu pomoć našim selima u poljskim radovima (okopavanje kukuruza, žetva i t.d.).

Nužno je isticati mobilizaciju svih snaga u borbi protiv fašizma. Nasuprot saradnje okupatora i njihovih slugu ustaša i četnika, treba jačati i snažiti jedinstvo svih rodoljuba u borbi protiv fašizma.

Kako u naše jedinice iz dana u dan pristiže sve veći broj ženaboraca, koje u borbi pokazuju junaštvo i samopregor, treba razvijati među drugovima pravilan odnos prema drugaricama, koje se rame uz rame sa njima bore protiv okupatora i narodnih izdajica.

Politički komesari su dužni isticati primer dobrog borca, naše hrabre drugove, koji su prošli kroz mnoge žestoke borbe, a ostali su živi i zdravi.

Svima, a naročito novim drugovima potrebno je rastumačiti izdajničku ulogu Draže Mihajlovića, njegovih četničkih banda, kao i izdajničku rabotu Jugoslavenske vlade u Londonu, te sramnu i podlu ulogu izdajničkog vodstva HSS-a, na čelu sa Dr. Mačekom.

Potrebno je popularisati Vrhovni i Glavni Stab, druga Tita, naše brigade, divizije i korpuse, popularisati Komunističku Partiju Jugoslavije, kao organizatora narodnog Ustanka protiv okupatora, zatim Sovjetski Savez sa njegovom Crvenom Armijom, kao predvodnika oslobodilačkog rata protiv fašističkih imperijalista i kao garanta da će fašizam biti uništen, a mi doći do slobode, demokracije i ravnopravnosti.

Treba veliku pažnju obratiti na kulturno-prosvjetni rad. Potrebno je organizovati putujuće knjižnice, muzičke i pjevačke grupe, horske recitacije, pozorišne sekcije, usmene i zidne novine. Sva ta djelatnost treba da omogući vedrinu, radost, dobro raspoloženje i kulturno uzdizanje naših boraca. Samo politički svjesna, vojnički obučena, disciplinovana, vedra i uvijek raspoložena vojska, "moći će da odoli svim nasrtajima neprijatelja i da mu u svim prilikama zada teške udarce.

Da bi što prije izvoj evali pobjedu, treba da politički rukovodioci u zajednici sa vojnim, vojnički osposobe naše drugove. Borci koji bolje rukuju s oružjem, lakše i sa manje žrtava odnose pobjedu. Zato treba tome posvetiti naročitu pažnju.

Samo ona vojska, koja ima vezu i podršku u narodu, može i mora pobjediti. Zaito treba naši politički rukovodioci da dolaze u najtješnji dodir sa narodom, tumače mu ciljeve n a rod n o-osl obodi l ačke boirbe, kao i potrebu pune saradnje fronta i pozadine. Mitinzi, konferencije i sastanci po našim selima jesu najbolje sredstvo za gore navedenu djelatnost. Naročito treba isticati nužnost lijepog i pravilnog odnosa prema Narodno-oslobodilačkim odborima i isticati njihov značaj, kao narodne vlasti. Veza sa Komunističkom Partijom na terenu, sa AFZ-om, Skojem i Savezom antifašističke omladine, je također jedan od ustava za bližu i 'bolju saradnju sa narodom.

Jedan od vrlo važnih zadataka političkih rukovodioca, jeste briga oko smještaja i njege ranjenika. Nužno je da borci naših operativnih jedinica pomognu Komandama područja građenje bolnica i bunkera² za naše obolele i ranjene drugove. Vođenjem brige o ranjenicama, podiže se moral i borbenost naših boraca, radi čega se tom pitanju mora posvetiti puna pažnja. Potrebno je iz svih jedinica organizovati dopise svojim ranjenim i bolesnim drugovima. Treba uvijek voditi računa da se u akcijama dobivena bolja hrana, veš, duvan it.d. pošalje svojim drugovima u bolnicama i ambulantama.

Narodno-oslobodilačka borba, je borba svih naših naroda. Zato treba nastojati da u naše redove stupaju pripadnici svih naroda zemlje³. Mora se politički i akcijama uticati na što veći priliv Hrvata u redove naše vojske. Treba naći mogućnost kako da se što više dovede u naše jedinice fabričkih radnika, kojima je prvima mjesto u redovima Narodno-oslobodilačke Vojske.

Da bi stariji odgovorni drugovi mogli dati uputstva svojim mlađim drugovima, potrebno je da se šalju redovni, jasni i pregledni izvještaji o radu. Jedino pod kontrolom i sa upustvima starijih drugova, mlađi će u sVome radu imati pun uspjeh i odgovoriti svojim dužnostima.

Drugovi politkomesari!

23. maja o. g. objavila je radio-stanica »Slobodna Jugoslavija«, da su neprijateljske razbojničke bande na čelu sa njemačkim fašističkim hordama ponovo napale na naš oslobođeni teritorij u Bosni, Hercegovini, Sandžaku i Crnoj Gori⁴, kao i da se priprema neprijateljska ofanziva na Liku i Kordun⁵. Vrhovni Komandant Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih odreda Jugoslavije drug Tito, izdao je naređenje svim našim jedinicama izvan gore navedenog oslobođenog teritorija, da preuzmu ofanzivne operacije protiv neprijatelja. On se naročito obratio na našu Narodno-oslobodilačku Vojsku u Slavoniji, kojoj je izdao naređenje da pred'uzme sve, da što više uništi neprijateljskih garnizona njegove žive vojne sile i saobraćajne komunikacije. Povjerenje koje nam je ukazao naš junački komandant, moramo i opravdati. Zato treba naše borce pripremiti na nove i teže zadatke i podvige. Na Vama je drugovi politkomesari, da učinite

² Vidi dok. br. 119.

³ U to vrijeme bila je u Slavoniji formirana Njemačka desetina od boraca pripadnika Njemačke narodne skupine u NDH i Cehoslovački bataljon od boraca češke i slovačke narodnosti. Vidi »Grada«, knj. IV, dok br. 110, str. 241. i dok. br. 95 u ovoj knjizi.

⁴ Radi se o operaciji »Švarc« (bitka na Sutjesci) koju su poduzele okupatorsko-kvislinške snage 15. maja 1943. god. u cilju uništenja Glavne operativne grupe Vrhovnog štaba NOV i POJ na planinskom prostoru Crne Gore, Sandžaka i Hercegovine.

⁵ Na području Like i Korduna poduzele su talijanske divizije »Re« i »Macerato« operacije širih razmjera 24. maja 1943. god. u cilju uništenja jedinica I korpusa NOV i PO Hrvatske.

sve, kako bi naši udarci po neprijatelju bili što žešći i n an jeli mu što više gubitaka. Dajte sve od sebe da se plamen narodno-oslobodilačkog rata ras-plamsa širom cjele naše potkraj ine.

Drugovi politkomesari! Budite u svakom trenutku svjesni svoje uzvi-šene i historijske misije u borbi naših naroda za slobodu. Budite' svjesni, da ste vi duša narodne vojske i da od vaše djelatnosti u mnogome zavise uspjesi i pobjede naših jedinica. Podižite visoko političku svjest naših boraca i našega naroda i cementirajte redove naše vojske disciplinom, neustrašivošću i herojstvom. Ispunite svoj dug prema svome narodu, koji vam je tako značajnu i uzvišenu dužnost povjertio.

Samo napred i pobjeda je naša.

Smrt fašizmu — Slobodu narodu!

Duško S. Brkić, v. r.
Politkomesar:

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 2.

164

25. V 1943.

Zapovijest Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske svim podređenim jedinicama za napad na uporište Kutjevo.

U neprijateljskom uporištu Kutjevu nalazi se dve satnije ustaša¹ sa običajenim naoružanjem. Neprijatelj se nalazi u starim bunkerima, u zgradama samog mesta, a obnoć izvlači dio snaga van mesta sa namerom, da u slučaju našeg napada udari naše jedinice s leđa.

U cilju likvidacije tog uporišta ovaj štab

ZAPOVEDA:

(sekcije SI. Požega, SI. Brod 1:100.000)

1.) Štabu IV. divizije:

a) Jednom brigadom da likvidira uporište (XVIII.²)

b) Jednom brigadom da organizira zasedu i demonstrativan napad na Kulu i Bektež od strane Kutjeva³, drži zasedu na linijama Kutjevo—Pleternica, Kutjevo—Požega, jednim bataljonom (sa minobacačima) fin-gira s južne strane napad na Slavonsku Požegu, u zajednici sa haubicom, koja će tući Požegu sa seveme strane.

2.) Štabu X. divizije.

a) Jednom brigadom blokira Kutjevo i napada bandu s leđa⁴, ako bi eventualno ova izišla jednim svojim delom iz uporišta kako je gore spo-menuto.

b) Jednom brigadom postavlja zasedu na cesti Kutjevo—Vetovo—Jakšić na cesti Kutjevo—Orahovica, na cesti Bekteže—Našice i na željez-

¹ Odnosi se na 16. ustašku bojnu. Vidi dok. br. 181.

² Zadatak XVIII NO brigade. Vidi dok. br. 172.

³ Zadatak XII NO brigade. Vidi dok. br. 172.

⁴ Zadatak XVII NO brigade. Vidi dok. br. 173.

ničkoj pruži Našice—Pleterniea⁵. Jednom četom osigurati haubicu, koja će vršiti fingirani napad.

3.) Pionirski vodovi i minerske grupe obiju divizija treba da onesposobe za promet sve prometne linije.

4.) Komandant minobacačkog divizion⁶ rasporediće teške bacače najvećim delom za napad na samo uporište, a ostatak za fingirani napad na Kulu i Bektež i Slavonsku Požegu, te na glavnim zasedama. To će učiniti u saglasnosti sa štabovfima divizije.

5.) Komandir baterije⁷ dodeliće brdske topove XVIII. brigadi za napad a haubicu za demonstrat'ivan napad negdje od Kunovaca i Bankovaca. Za taj demonstrativan napad može se upotrebiti do 40 granata. U slučaju da haubica dođe u opasnost, da padne neprijatelju u ruku, osiguranje će držati dotle vatru, dok posluga haubice istu ne uništi. Pred zoru sledećeg dana povući haubicu preko Vrhovaca u pravcu Papuka i zakonspirisati je negdje na pultu Vrhovci—Papuk.

Demonstrativnu vatru usmeriti u pravcu kasarne na istočnom delu grada kao i u pravcu Glavice (k. 212).

6.) Stab Korpusa nalaziće se u Venju.

Stab IV. divizije nalaziće se u Mitrovcu.

Stab X. divizije nalaziće se na Matauli (K. 269) između Bekteža i Kutjeva.

7.) Veza između štaba Korpusa i štaba IV. Divizije održavaće se eventualno telefonom.

Veza između štaba Korpusa i štaba X. divizije Održavaće se preko radio-stanice.

Vezu će između pojedinih štabova u korpusu organizirati drug Smjeli⁸, te dodeliti divizijama potreban broj radio-stanica i telefona u koliko se već taj materijal ne nalazi u divizijama.

8.) Početak napada biće 28. maja 1943. u 23 časa.

9.) Naređenje za povlačenje daće štab korpusa pismenim putem.

Pravac povlačenja za IV. diviziju: Tromeda-Klokočica—Bazova glava, a za X. diviziju: Kapovac-Petrov vrh.

10.) Znači raspoznavanja za noć između 28. i 29. maja 1943.: »KORPUS — SLAVONSKI«, a za dan: 29. maja 1943.:

Poziv: Pušku u horizontalnom položaju desnom rukom triput dići iznad glave.

Odziv: Pušku u vertikalnom položaju levom rukom dva puta isturiti u stranu.

Osim toga bezuvetno treba da se svaka desetina snabde belim platnom kojli će za znak raspoznavanja našh jedinica kružno mahati ispred sebe.

11.) Centar za evakuaciju ranjenika biće Tromeda (713) preko Hrnjevca i Lipe.

12.) Centar za evakuaciju plena biće Bazova glava preko Doljanovca i Petkove glave.

⁵ Zadatak XXX NO brigade. Vidi dok. br. 173.

⁶ Franjo Kofler

⁷ Gajo Ivanković

⁸ Ante Antičević

Napomena:
Skicu Kutjeva dobiće štab IV. divizije naknadno.
Zapovedi za napad na sledeća uporišta Kulu” i dr. dobiće štabovi divizije naknadno.
Upute: za organizaciju vatre i pokreta dobiće štab IV. divizije naknadno.
Razradu plana za napad i sastavljanjem zapovedi za napad treba da štabovi čuvaju i drže u najvećoj konspiraciji.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar:
Duško Brkić, v. r.

Komandant:
Petar Drapšin, v. r.

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS. Slav. Brod. K 30/1.

25. V 1943.

Dopis Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu X divizije o povratku I bataljona Kalničkog NOPO na Kalnik.

Mitraljeska četa od 4 teška mitraljeza, sa čitavom poslugom i komandnim kadrom te čete, koja je došla sa Kalnika, ulazi u sastav X. Divizije.

Kalnički bataljon¹ koji je došao kao pratnja i osiguranje te mitraljeske čete, vraća se natrag preko Bilogore, gdje će u zajednici sa XVI. Brigadom prije povratka na Kalnik, izvršiti neku akciju².

Drug Čorković Dušan, koji je do sada vršio dužnost operativnog oficira u Štabu Kalničkog P. O., a koji je po našem planu predviđen za zamjenika komandanta XXII. Brigade³, ostaće do formiranja te brigade u sastavu vaše divizije, gdje ga rasporedite prema vašim potrebama do tog formiranja. Ukoliko nemate upražnjenih dužnosti, drug Čorković neka se nalazi pri Štabu neke od vaših brigada, gdje će se upućivati u svoju novu dužnost, kao zamjenik komandanta brigade.

Drug Fabijan Franjo, koji je do sada vršio dužnost bataljonskog sekretara u jednom kalničkom bataljonu, a koji je po našem planu predviđen za zamjenika komesara XXII. Brigade, treba da također bude raspoređen na neku upražnjenu dužnost u vašim jedinicama. Ukoliko iste nema,

⁹ Napad na Kulu nije izveden, jer su dijelovi ES toataljona u pripravnosti »Prinz Eugen« (oružane snage pripadnika Njemačke narodne skupine) i ustaše iz Bekteža napustili mjesta prije nego što je napad trebao da poene.

¹ Odnosi se na I bataljon Kalničkog NOPO koji je sredinom maja 1943. god. upućen u Slavoniju radi formiranja Korpusa i dviju brigada. Prvobitni plan o formiranju XXII NO brigade je izmijenjen i bataljon se ponovno vraća na Kalnik. Vidi dok. br. 11. 98, 145 i 161.

^{XVI} NO brigada IV divizije NOVH vršila je u to vrijeme diverzije i akcije političkog karaktera na području Bilo-gore.

³ Od formiranja pomenute brigade se odustalo i pristupilo formiranju partizanskih odreda. Vidi naredbu štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske od 29. VI 1943. god.

rasporedite ga u Stab jedne od vašh brigada, gdje će se upućivati u dužnost zamjenika politikomesara Brigade do formiranja XXII. Brigade.

Drug Duka Milosavljević, koji je do sada vršio dužnost operativnog oficira u I. baltaljonu Kalmličbog Partizanskog Odreda, stavlja se također na raspoloženje u Vašu Diviziju, te ga upotrebile prema vašim potrebama i njegovim sposobnostima. Drug Duka je proleter i dobar je vojnik.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

Duš'ko⁴

Komandant:
Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 1 O/I.

166

25.V 1943.

Zapisnik sa sjednice plenuma Kotarskog NOO-a Podravska Slatina o stanju i radu općinskih i mjesnih NOO-a, raspoloženju naroda, zabrani kretanja lica na neoslobodeno područje, suzbijanju krađe i primjeni kazna, o zdravstvenoj službi, kontroli boraca na bolovanju i o cijenama kovačkih usluga.

Zapisnik

Održane sednice šireg Sreskog Narodno Oslobodilačkog Odbora, na dan 25. maja 1943. godine.

Prisutni:

Od strane Područja drug Zet¹, pomoćnik Komandanta drug Zmajo², drug Rodo³, predstavnik S. K.⁴ kao i referent saniteta⁵ područja.

Od strane samoga odbora prisutni su billi : Arbutina Glišo, Boilić Mile, Mijatović S'tojan, Pantelić Savo, Vučković Pero, Filipović Lazo, Vukađinović Mile, Petrović Milan, Tomašević Krsta, Radmilović Milan.

Sjednica je počela u 10 sati sa sledećim dnevnim redom:

- 1) Opća politička situacija i raspoloženje u narodu,
- 2) Organizaciono pitanje u narodu,
- 3) Zabrana kretanja u neoslobodene krajeve —
- 4) Suzbijanje krađe i primena kazne,
- 5) Kontrola nad drugovima partizanima koji se nalaze kod kuće na bolovanju,
- 6) Organizacija zdravstvenih sekcija,
- 7) Određivanje cijena majstorima kovačima,
- 8) Razno — eventualije.

⁴ Dušan Brkić
¹ Mirko Bulović, pomoćnik komandanta Papučko-krndijskog područja.
² Josip Zmajić
³ Ivan Loviričić
⁴ Odnosi se na Kotarski komitet KPH Podravska Slatina.
⁵ Dr Natalija Kiseljevska

I.

1) Pošto je mjesto predsjednika ovog odbora smrću druga Pere Pavlovića upražnjeno, to drug potpredsjednik Glišo Arbutina otvara sjednicu i predlaže da se prvenstveno popuni mjesto predsjednika ovog odbora. Odbor jednoglasno izabrao je za predsjednika druga Giišu Arbuitinu, a na njegovo mjesto druga Savu Pantelića za potpredsjednika. Ujedno predlaže da se mjesto umrlog druga Pere Pavlovića popuni ovaj odbor sa jednim članom iz Drenovca⁶. Odbor jednoglasno zaključuje da se na zboru sela Drenovca izabere jedan drug koji bi ušao u odbor.

2) Drug Zmaj obrazložio je ukratko dužnosti svakoga člana odbora i dao upute za budući rad, i traži da se iznese stanje raspoloženja naroda u pojedinim selima, upućujući drugove odbornike da su dužni biti tumači političke situacije u narodu kako bi narod¹ uvidio da su oni stvarni predstavnici njegovi, kao i strogo voditi računa o pojedincima koji štete ugled naše N. O. Borbe. Zatim se prelazi izlaganju pojedinih odbornika:

Za Pušinu: Drug Stojan govori o raspoloženju u svome selu i kaže da je stanje u tom pogledu sada mnogo bolje nego prije reakcije⁷, a naročito posle dolaska naroda iz logora, koji sada mnogo više cijene N. O. V. Dva druga odbornika iz odbora br. II prema izveštaju predsjednika njihovog odbora zanemaruju svoju dužnost.

Za Prekoračane: Prikupljeni su podatci od svih odbornika i svi su se složili sa tim da oni složno potpomažu N. O. B. i malo se žale što su zapostavljeni, t. j. da ih ni ko od političkih radnika ne posjećuje.

Za KratkoVice: prema prikupljenim podacima od svih odbornika saznaje se da u selu ne vlada potpuna sloga, jer da pojedini odbornici ne uživaju potpuno poverenje naroda. Pojedini drugovi odnosno drugarice, odlaze u Mikleuš i Slatinu⁸ a da to odbor nije ni pokušao spriječiti niti izvijestiti nadležnu vlast.

Za Đurišiće: Drug Pero Vučković izjavljuje: Sto se tiče samoga naroda u glavnom ima pristaša dobrih, ali ima i pojedinaca koji ometaju rad odbora, a u samome odboru se donekle slažu.

Drug Radmilović Ljuboja izbegava svaki susret sa političkim radnicima t. j. ne učestvuje na skupštinama a na koje i pristupi demonstrativno ih na samome početku napušta (22 maja o. g.).

Izveštava da su tri drugarice iz sela bile u Slatini, bez ičijeg znanja i dozvole.

Za Meljane: Mile Bolić: Sto se tiče raspoloženja naroda ono je dobro i narod voli Narodno Oslobodilačku Vojsku i to pokazuje svojim radom. Odbor sam nije baš u potpunosti na svome mjestu, t. j. drug Vaso Bolić ne slaže se u potpunosti sa ostalim članovima odbora, više puta ispadne malo drzak, ali u glavnom opet se brzo popravi i priznaje da nevalja kako ponekad radi.

Iz sela je išlo nekoliko drugarica u Slatinu bez znanja i odobrenja odbora. Pojedini ljudi iz sela se žale na odbornika Vasu da je prilikom podjele soli izvesnu količinu zadržao za sebe.

Ceralije: Drug Mile Vukadinović: izveštava da odbor ne radi, a narod je nedisciplinovan te većina ide u Slatinu bez ičijeg znanja i odo-

⁶ Slatinski Drenovac

⁷ Misli se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br. 21, 22, 25, 31, 40, 47 i 53.

⁸ Podravska Slatina.

brenja moli da se što prije provede reorganizacija mjesnog N.O.O. Drugarice Kiva Lavić i Dragica Crnobrnja, sarađuju sa bandom. Dragica je pobjegla sa bandom a Kiva se još nailazi kod kuće.

Smude: Drug Milan Petrović izveštava: da je raspoloženje naroda u glavnom dobro a i za odbor kaže da je dobar. Izjavljuje da manjka politička svijest naroda i disciplina, a dokazom je što su skoro iz svake kuće ženske odlazile u Slatinu bez propusnice.

Vukelić Iso napustio je svoj posed i odselio u Bukovicu. Drug Zet primećuje da je čuo da neki ljudi iz toga sela govore protiv partizana i da će Englezi doći i pobijediti a da partizane ne priznaju.

Za Sekulince: Drug Krsta Tomašević izveštava da je raspoloženje naroda dobro i čvrsto, a sam odbor da nije onakav kakav bi trebao da bude. Za predsjednika kaže da je zaklao jedno tele i djelimično rasprodao samo zaito da ga partizani ne otjeraju, kako je sam izjavio.

Za odbornika Tomaševića Nikolu kaže da je izjavio da je u odbor ušao samo zato da ne ide u vojsku.

Za Dobriće: Drug Milan Radmiilović izveštava da narod nije pokoleban i da je dosta čvrst i zadovoljan sa N.O.V., i ako je od bande postradao. Za Jorgiće drug Jorgiić, izveštava da je narod u glavnom dobar i nije se pokolebao unatoč tome što je od bande postradao. U samome selu zapaljena je škola. Odbor je u glavnom dobar.

Za Rijence: Drug Lazo Filipović izveštava: da je narod donekle dobar ali za odbor kaže da je slabo sastavljen jer neuziva povjerenje naroda. Druga Lazu Filipovića nevole zato što je radio energično za N. O. V. dok za ostale drugove odbornike Bosanac Vida 'i Bosanca Krstu kaže da neće vršiti svoju dužnost. Narod koji je izbegao ispred bande u glavnom se je povratio svojim kućama. U Slatinu su također išle mnoge ženske po pozivima ustaške vlasti navodno da im se povrati od njih opljačkani novac kojega nisu dobile pod izgovorom vlasti da lm se nemože izdati dok ne dođu sve one kojima je novac opljačkan.

Za druga Miloša Cmobmju kaže da je izjavio svoju žalost što nije poneo novac u Slatinu da plati porez jer se boji da će se nagomilati i da ga neće kasnije moći isplatiti.

Izjavljuje da se narod buni zbog toga što prikupljene namirnice za N.O.V. moraju dostavljati u Drenovac, jer da se izlažu opasnosti od bande i gubitku vremena.

3) Svako kretanje u neoslobođene krajeve zabranjuje se a također se zabranjuje i kretanje liz mjesta u mjesito bez znanja i odobrenja dotičnih N.O.O. t. j. bez propusnice.

Kršenje ovoga zaključka najstrožije će se kažnjavati.

Drug Zmajo predlaže da prva kazna bude zatvor, a u ponovljenom slučaju prisilan rad na neodređeno vreme, a za ženske koje dolaze u kontakt sa bandom šišan je kose. Odbor je jednoglasno prihvatio ovaj predlog.

4) Pitanje školske obuke ostavlja se pojedinim mjesnim odborima da riješe prema prilikama samoga mjesta.

5) Za sprečavanje krađe okrenuti pažnju svima članovima N.O.O. u svima mjestima da kontrolišu kretanje osoba osumnjičenih za krađu a za hvatanje na djelu da se po potrebi postave i zasjede. Svakoga koga

se osumnjiči ili uhvati na djelu odmah pomoću najbliže straže predvesti u Komandu područja, gdje će biti priveden zasluženju kazni.

Drug Milan Radmilović iz Dobrića pritužuje Vukelića Nikolu i Maleševića Milana da su pokrali njegovo meso i mast koju je 'kod njih pro-našao.

6) Stavlja se u dužnost svima mjesnim N.O.O. da strogo vode računa o svim drugovima partizanima koji se nalaze u selu izvan svojih jedinica. Za koje konstatuje da se bez dozvole svoje jedinice zadržava u mjestu bez potrebe, odmah prijaviti najbližoj partizanskoj straži koja će ga predvesti u Komandu područja. Za drugove koji se nalaze na bolovanju u mjestu voditi evidenciju kada je stigao u mjesto, kada mu izstiče bolovanje te ga po isteku roka uputiti u njegovu jedinicu, a u koliko nije ozdravio produžiti mu po potrebi bolovanje i o tome obavijestiti Komandu područja. Prema teme svaki drug koji dolazi u mjesto dužan je odmah se javiti N.O.O.

7) Organizacija zdravstvenih Sekcija: Pri Sreskom N.O.O. organizira se zdravstvena sekcija od tri člana i to jedan član sreškog odboira jedna drugarica iz A.F.Ž. i jedan član od U.S.A.O.J.

Od strane sreskog odbora jednoglasno se izabira drug Pantelić Savo dok će se organizacija općinskih sekcija provesti nakon održanja sastanka sa općinskim Odborima.

8) Eventualije:

Referent saniteta Područja moli da se za drugove u bolnicama pribavi potrebna slama i posteljina.

Odbor jednoglasno zaključuje da se slama nabavi preko mjesnih N.O.O. kao i posteljina po mogućnosti a manjak će se morati nabaviti sa neoslobodene teritorije.

Drug Stevo Vučković, traži da se nabavi rano sjemenje i sadnice raznog povrća za zasadu kolektivnog zemljišta. Odbor zaključuje da se ovo odmah nabavi preko mjesnih N.O.O.

Drug Zmajo predlaže da se narod upozori da odmah pristupi izgradnji spremišta za buduću žetvu, što odbor i usvaja.

Odbor jednoglasno određuje cijenu majstorima kovačima za kovanje gvožđa i to jedan kilogram kukuruza ili 20 kuna za jedno kovanje.

Kovačima je dužan odbor nabaviti drva od čega će kovači sami paliti ugljen.

Sve Općinske Narodne Oslobodilačke Odbore sazvati na sjednicu na 28. o. m.

Pošto u Čeralijama odbor ne radi kako to zahtevaju interesi naše Borbe, stoga se stavlja u dužnost drugovima Savi Panteliću, Mili Vukašiniću i Lazi Filipoviću, da se odbor reorganizira i uputi u rad u koliko oni to budu u stanju učiniti. O oVome podnijeti izveštaj.

Drug Krsta Tomašević iz Sefculinaca izveštava da u selu kod škole postoji jedna livada kOja je bila svojina škole, a sada kada škole nema postavlja pitanje kome će se ta livada dodijeliti? Odbor jednoglasno rešava da se ta livada ostavi za potrebe naše N.O.V.

Pošto u pojedina sela dolaze izbjeglice i tamo obrađuju zemlju, a na veće se opet vraćaju u Slatinu ili u koje drugo neoslobodeno mjesito, stoga

se stavlja u dužnost svima N.O.O. da takove obavijeste da se nesmiju više vraćati natrag tamo odakle su došli, ili u protivnom ako tko od njih još koji put vrati se pa opet dođe na naš oslobođeni teritorij 'ima se odmah uhapsiti i predati najbližoj sibraži koja će ga sprovesti do Komande područja.

Drug Stoj an Mijatović izveštava da u Pušini ima još dosta zemlje koja je neobrađena i da bi se trebalo na neki način ista obraditi. Od te zemlje ima i takove koja nije podesna za rad pošto već ranijih godina stalno sijano po istoj a nije đubrena.

Drug Stojan se stavlja u dužnost da svu tu zemlju pregleda sa svojim odborom i ustanovi koja zemlja valja za rad i o tome da podnese izvještaj 26. o. m.

Ova zemlja koja bude sposobna za rad obradit će se na taj način što će se uzeti radna snaga i pribor za obradu iz sela Meljana i Durišića.

Sve zemlje koje su izdate na obradu naroda ima da po pojedinim selima popiše N.O.O. sa čime su zasijane i dali su sve obrađene, kao i to da se objasni narodu da od toga usjeva ide jedna 1/4 u korist Narodno Oslobodilačkih Fondova, odnosno u korist Narodno Oslobodilačke Vojske. Ovo važi i za livade koje su već podjeljene pojedinim ljudima.

Da bi se rad u pojedinim općinama i selima ovoga Sreza obavljao pravilnije i da nebi opet desilo se da u nekom selu odbor ne obavlja svoju dužnost, stoga se određuju drugovi iz užeg odbora za rad po pojedinim općinama i to:

Općina Drenovac: Stoj an Mijatović i Pero Vučković kao zamjenik

Općina Čeralije: Savo Pantelić, Lazo Filipović i Mile Vukadinović,

Općina Voćin: Glišo Arbutina, Krsta Tomašević i Milan Radmilović.

Sjednica je završena u 18 časova.

Tajnik,

Predsjednik,

Napomena: Dokument nije potpisan.
Kopija originala u IHRPH, Zgb.
Fotokopija"u HIS, Slav. Brod. fl. 32/628.

25.V 1943.

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Pakrac Okružnom komitetu KPH Nova Gradiška o organizacionom stanju, agitaciono-propagandnom i kulturno-prosvjetnom radu partijskih, skojevskih i antifašističkih organizacija, o uspjehu mobilizacije boraca u NOV i uspostavi veza sa domobranima, o radu i organizacionom stanju NOO-a i o raspoloženju naroda i narodnosti prema NOP-u.

Dragi drugoVi,

Šaljemo Vam redovni mjesečni izvještaj, o stanju na našem Kotaru za 25. V 1943. godine i to:

I. Partija: Sastoji se od 77 članova 64 druga, 1-3 drugarica, 58 Srba, 10 Hrvata, 8 Čeha, 2 Mađara, 1 Talijan, seljaka 57, obrtnika 12, radnik 1, intelektualaca 2, pol-intelekt. 1. vojnika 4.

Partijske organizacije podjeljene su na Kotarski Komitet, 4 Reonska Komiteta, te na 16 partijskih jedinica.

Komitet: sastoji se od 7 članova, 6 drugova 1 drugarica 6 Srba, 1 Hrvat, 5 seljaka, 2 obrtnika. Komitet se sastaje svakih 10 dana a po potrebi i vanredno. Na sastancima se podnose izvještaji po dnevnom redu tj. po sektorima rada, po kojima je svaki pojedini član zadužen, polit, izgradnja.

Reonski Komiteti: Sastoje se od sekretara jedinica tj. koliko na pojedinom reonu ima partijskih jedinica. Komiteti se sastaju svaki 10 dana, a po potrebi i vanredno na sastancima se pretresa rad u jedinicama tj. svaki član o svojoj jedinici, koje sekretar podnosi za celi reon KK.

I. Reon: Sa sjedištem u G. Čagliću sastoji se od 3 druga muški, Srbi, seljaci, djelokrug rada, Bobare, G. i D. Rogolji, Lještani, Bjelanovac, G. Čaglić, Bijela stijena, Bukovčani, Skenderovci, Šeovica, Kraguj, Brusnik 1 Lipovac.

II. Reon: Sa sjedištem u Kričkama sastoji se od 3 druga: Srbi, 2 seljaka, 1 obrtnik, djelokrug rada, Šumetlica G¹. i Donja, Kričke, Cicvare, Bjelajci, Jakovci, Rogulje, Cikote, Prgomelje, Tisovac.

III. Reon: Sa sjedištem u Budićima sastoji se od 4 druga: Srbi, seljaci, djelokrug rada, Grdevica, Koturić, Popovci, V.² i Mali Budići, Bučje, Žaile, Ožegovci, Branešci, Gornji, Srednji i Donji Grahovljani i Barica.

IV. Reon: Batinjani sastoji se od 6 drugova: 4 Hrvata 1 Mađar, 1 Ceh, 2 seljaka, 3 obrtnika, 1 intelektualac, djelokrug rada, Omanovac, Batinjani, Toranj, G. i D. Obrež.³ Kunovo selo, Kapetanovo Polje, Klisa, Pakrac, Lipik, Filipovac, Prekopakra, Franjevac, i BadljeVina.

I. Jedinica (I. Reona) Sa sjedištem u Rogoljima, sastoji se od 6 drugova djeluje u selima, Bobare, G. i D. Rogolji⁴, Bjelanovac, Lještani, članovi su Srbi, seljaci. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana. I. sastanak se održava po dnevnom redu, članovi podnose izvještaje po sektorima rada kako je koji zadužen. II. sastanak je namenjen za 'političku izobrazbu, na izobrazbenim sastancima je proučavano zadnjih mjesec dana Proleter⁵, i Učenje o Partiji⁶. Jedinica je imala u zadatku pronalaziti nove kandidate za KP i prijem novih članova u KP i rad sa svim Anti-Fašističkim organizacijama, organizovanje izbora za općinski A.O.Z., Agit-Prop rad, ove zadatke je izvršila djelomično dok je izbor A.O.Ž. najslabije izvršen.

II. Jedinica (I. Reon) Sa sjedištem u G. Čagliću, sastoji se od 4 člana 2 druga i 2 drugarice, Srbi, seljaci. Jedinica djeluje u Selima: G. Čaglić, Bukovčani Katolički i Pravoslavni, Bijela stijena, Skenderovci. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana. I. sastanak je po dnevnom redu podnose se izvještaji po sektorima rada kako je koji član zadužen II. sastanak je namenjen izobrazbi na izobrazbenim sastancima je proučavano Proleter, Historija⁶ I. glava i drugi prop, materijal. Jedinica je imala u zadatku, rad sa svim Anti-Fašističkim organizacijama Agit-prop rad, kult. prosvetni rad, mobilizacija, primanje novih članova u KP i novih kandidata za KP,

¹ Gornja Šumetlica

² Veliki Budići

³ Gornja i Donja Obrijež

⁴ Gornji i Donji Rogolji

⁵ Organ Centralnog komiteta KPJ. Izlazio povremeno. Zadnji broj izašao u decembru 1942. godine.

⁶ Historija Svesavezne komunističke partije (boljševika).

te organizovanje izbora za A.O.2. ove zadatke jedinica je djelomično izvršila, dok je najslabije uspjela organizacija izbora A.O.Ž.

III. Jedinica (I. Reona) Sa sjedištem u Brusniku, sastoji se od 10 članova, 8 muški, 2 ženske, Srbi, 9 seljaka 1 pol.intelektualac. Jedinica djeluje u selima: Šeovica, Kraguj, Brus ni k, Lipovac. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana I sastanak je po dnevnom redu tj. podnose izveštaj e članovi po sektorima rada kako je koji zadužen. II. sastanak je za izobrazbu, na Izobrazbenim sastancima je proučavano Proleter, i Učenje o Partiji. Jedinica je imala u zadatku politički rad sa svim Anti-Fašističkim organizacijama, primanje novih kandidata za KP te novih članova u KP Agitaciju i propagandu, kulturno prosvetni rad, te organizovanje izbora za Općinski A.O.Ž. Ove zadatke jedinica je djelomično izvršila dok je najslabije organizovala izbore A.O.Ž.

I. Jedinica (II. Reona) Sa sjedištem u Kričkama, sastoji se od 3 druga, Srbi, seljaci. Jedinica djeluje u selima Krič'ke, G-. i D. Šumetlica, Cicvare. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana, 1 sastanak je po dnevnom redu, pretres rada po sektorima po kojima je koji član zadužen. II. sastanak je za političku izobrazbu, materijal je proučavan Proleter, Učenje o Partiji, i dr. prop, materijal. Jedinica je imala u zadatku rad sa svim Anti-Fašističkim organizacijama Agit-Prop rad, kulturno prosvetni rad, proširenje partije i kandidata sa novim članovima, te organizovanje izbora za A.O.Ž. Ove zadatke jedinica je vrlo slabo izvršila.

II. Jedinica (II. Reona) Sa sjedištem u Roguljama, sastoji se od 3 člana, 2 muška, 1 ženske, Srbi, sei jadi. Jedinica djeluje u selima Roguljama, Jakovci, Bjelajci. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana, i to I sastanak je politička izobrazba materijal je proučavan Proleter, i Učenje o Partiji te razni drugi prop, materijal. Partija je imala u zadatku rad sa svim Anti-Fašističkim organizacijama, Agit-Prop rad, kulturno prosvetni rad, proširenje Partije i Kandidata, te organizovanje izbora Općinskih A.O.Ž. Ove zadatke jedinica nije izvršila.

III. Jedinica (II. Reona) sa sjedištem u Prgomeljama, sastoji se od 4 člana, 2 muška, i 2 ženske, Srbi, 3 seljaka, 1 obrtnik. Jedinica djeluje u selima Ciko te, Prgomelje, Tisovac, i Glavica. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana. I sastanak je dnevnom redu, članovi podnose izveštaj po sektorima rada kako je koji zadužen. II. sastanak je za političku izobrazbu, na izobrazbenim sastancima je proučavano 12 uslova⁷ i Proleter, te razni drugi prop, materijal. Jedinica je imala u zadatku, rad sa svim Anti-Fašdističkim organizacijama, Agit-Prop rad, kulturno prosvetni rad, proširenje Partije i kandidata za KP te organizovanje izbora za Općinski A.O.Ž. Ove zadatke jedinica je vrlo slabo izvršila.

I. Jedinica (III. Reona) Sa sjedištem u Popovdima, sastoji se od 6 članova, 4 muška, 2 ženske, Srbi, 5 seljaka, 1 intelektualka. Jedinica djeluje u selima Grdevica, Koturić, Popovci. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana I. sastanak je po dnevnom redu, članovi podnose izveštaj po sektorima rada kako je koji zadužen, II. sastanak politička izgradnja, na izobrazbenim sastancima je proučavano Proleter, Učenje o Partiji, Historija I. i II. glava. -Jedinica je imala u zadatku, proširenje, Partije i kandidata, rad

⁷ J. V. Staljin: Dvanaest uslova za boljševizaciju Partije.

sa svim Anti-Fašističkim organizacijama, ku 1 turno-prosvetni rad, te organizovanje izbora za Općinski A.O.Ž. Jedinica je ove zadatke izvršila sa zadovoljstvom osim izbora AOZ.

II. Jedinica (III. Reona) sa sjedištem u Budićima, saStoj se od 5 članova, 4 muška, 1 ženska, Srbi, seljaci. Jedinica djeluje u selima V. i M. Budići, Buče, i Zaile. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana. I sastanak je po dnevnom redu, članovi podnose izveštaj po sektorima kako je koji zadužen. II. sastanak je za političku izgradnju. Na izobrazbenim sastancima je proučavano, Proleter, Učenje o Partiji, i drugi prop, materijal. Jedinica je imala u zadatku, proširenje Partije i kandidata, Agit-prop rad, kultumoprosvetni rad, rad sa svim anti-fašističkim. organizacijama, te organizovanje izbora za Općinski AOZ; ove zadatke jedinica je izvršila sa zadovoljstvom osim izbora AOZ.

III. Jedinica (III. Reoma) Sa sjedištem u Ožegovcima, sastoji se od 5 članova, 4 druga, 1 drugarica, Srbi, seljaci. Jedinica djeluje u selu Ožegovcima. Jedinica se sastaje dva puta nedeljno. I. sastanak je po dnevnom redu članovi podnose izveštaj po sektorima rada 'kako je koji zadužen. II. sastanak politička izgradnja, gdje se proučavalo 12 uslova i šta znači biti član KP. Jedinica je imala u zadatku proširenje Partije i kandidata, rad sa svim antifašističkim organizacijama. Agit-prop rad, kulturno prosvetni ra, organizovanje izbora za AOŽ. Ove zadatke jedinica je djelomično izvršila dok organizovanje izbora u opšte nije uspjela.

IV. Jedinica (III. Reona) Sa sjedištem u Grahovljanima, sastoji se od 3 druga, Srbi, seljaci. Jedinica djeluje u selima Branešci, G. S. i D. Grahovljani⁸, Barica i veza sa Siračom. Jedinica je novo osnovana, sastanke održavaju dva puta nedeljno, rad je raspodjeljen po sektorima, te se na prvom sastanku održava po dnevnom redu, tj. pretres rada po sektorima, a drugi politička izobrazba. Jedinica nije imala zadataka pošto je novo osnovana osim što je organizovala izbore za AOZ, gdje je uspjela bolje od svih ostalih. Jedinica proučava 12 uslova.

I. Jedinica (IV. Reona) Sa sjedištem u Batinjanima sastoji ss od tri druga, seljaci, 1 Hrvat, 1 Srbin, 1 Čeh. Jedinica je djelovala u selima, Batinjani, Toranj, G. i D. Obrež, Kunovo selo, Kapetanovo polje, Klisa, Pakrac, Prekopakra, Lipik, Filipović, Franjevac i Badljevina. Jedinica se sastaje 2 puta nedeljno. I. sastanak je po dnevnom redu pretresa se rad po sektorma kako su pojedini članovi zaduženi. II. sastanak je politička izobrazba, na izobrazbenim sastancima je proučavano: Proleter, učenje o Partiji, I. II. glava Historije. Jedinica je imala u zadatku proširenje partije i kandidata za KP osnivanje NOO na djelokrugu svih jedinica tamo gdje još nema, mobilizacija, agit-prop rad. Ove zadatke jedinica je izvršila na potpuno zadovoljstvo, osim mobilizacije koja nije dovoljno zadovoljila.

II. Jedinica (IV. Reona) Sa sjedištem u Gornjoj Obreži, sastoji se od [3] druga: 2 Hrvata, 1 Čeh, 1 obrtnik, 2 seljaka. Jedinica djeluje u selima Omanovac, G. i D. Obrež, Banovac, Badljevina. Jedinica se sastaje dva put nedjeljno. I. sastanak pretres rada po sektorima, II. pol. izobrazba, materijal proučavaju Nacionalno pitanje, i učenje o Partiji. Jedinica

je tek sad kao novo osnovana dobila djelokrug rada, rad po sektorima, i nove zadatke.

III. Jedinica (IV. Reona) Pakrac sastoji se od 6 članova: 5 muški 1 ženska, 2 intelektualca, 4 vojnika. Jedinica se sastaje redovno jedan a po mogućnosti dva i tri puta nedjeljno, jedan sastanak se« uzme za pretres rada po sektorima a ostali za izobrazbu, i pretres pitanja po potrebi, jedinica nije imala zadatka osim što je sama izvršila bez zadatka. Materijal proučava, Učenje o Partiji, Nacionalno pitanje⁹, i I. ti II. glava Historije. Jedinica djeluje u Pakracu. 1 Čeh, 3 Hrvata.

IV. Jedinica (IV. Reona) Sa sjedištem u Prekopakri, sastoji se od 4 člana: 2 Ceha, 2 Hrvata, 1 obrtnik, 1 radnik, 2 seljaka, muški svi. Jedinica djeluje u Prekopakri i po mogućnosti veza sa domobranima, Jedinica se sastaje 2 puta nedjeljno. I. sastanak za pretres rada, II. pol. izgradnja. Jedinica nije dobila zadatka, kao novo osnovana, materijal proučava, nacionalno pitanje, i što znači bitli član KP¹⁰.

V. Jedinica (IV. Reona) Sa sjedištem u Filipovcu, sastoji se od tri druga, 2 Čeha, 1 Mađar, 2 obrtnika, 1 seljaka. Jedinica održava sastanke 2 puta nedjeljno. I. pretres rada, II. polit. izgradnja. Jedinica djeluje u Filipovcu i po mogućnosti vezu sa domobranima. Jedinica kao novo osnovana nije imala zadataka, materijal proučava, nacionalno pitanje, i Učenje 0 Partiji.

VI. Jedinica (IV. Reona) Sa sjedištem u Lipiku, sastoji se od 3 druga: 1 Čeh, 1 Talijan, 1 Mađar, 1 obrtnik, 1 slob. zvanje, 1 seljak. Jedinica djeluje u Lipiku, po mogućnosti veza sa domobranima. Jedinica se sastaje dva puta nedjeljno, i sastanak po dnevnom redu pretres rada, drugi politička izgradnja. Jedinica kao novo osnovana nije imala zadataka, materijal proučava: Nacional, pitanje, i Proleter.

II. KANDIDATI:

Na kotaru ima svega 75 kandidata za KP: 50 muški, 25 ženski, 70 Srba, 5 Hrvata, svi seljaci.

Kandidati su podjeljeni na 13 grupa i to, na I. reonu: 4 grupe. I. grupa Rogolji: 9 Kandidata 6 muški, 3 ženske, Srbi, seljaci. II. grupa Bukovčani, 6 kandidata, 3 muška, 3 žene Srba 5, Hrvat 1, seljaci. III. grupa, 5 članova, 4 muška, 1 ženska, Srbi, seljaci. IV. grupa 5 kandidata, 3 muška, 2 ženske, Srbi, seljaci. 3 grupa je u Skenderovcima, IV. u Brusniku.

II. Reon: 3 grupe, I. grupa Kričke, 6 kandidata, 4 muška, 2 ženske, Srbi, seljaci, II. grupa Rogu lje, 6 kandidata, 5 muški, 1 ženska, Srbi, seljaci, III. grupa Prgomelje, 7 kandidata, 5 muški, 2 ženske, Srbi, seljaci.

III. Reon: 5 grupa: I. grupa Koturić, 8 kandidata, 5 muški, 3 ženske, Srbi, seljaci, II. grupa V. M. Budići i Bučje, 6 kandidata, 2 muška, 4 ženske, Srbi seljaci, III. grupa Ožegovci, 3 kandidata, muški, Srbi, seljaci. IV. grupa G. Grahovljani, 3 kandidata, 2 muška, 1 ženska, Srbi, seljaci. V. grupa S. Grahovljani, 7 kandidata, 5 muški, 2 ženske, Srbi seljaci.

IV. Reon: 1 grupa Batinjani, 4 kandidata, muški, Hrvati, seljaci.

Sve kandidatske grupe su novo osnovane te im je dodeljen materijal, i raspodeljen rad po sektorima u glavnom su većina zaduženi da po-

11 I' B' T' to: Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svjetlosti narodnooslobodilačke borbe.
10 sta znači biti član Komunističke partije i kakve su njegove dužnosti.

mažu članovima tj. prideljen svakome članu po neki kandidat po istom sektoru, sastanci su zakazani redovno 2 puta nedeljno, isto kao kod Partije.

III. SKOJ: Na celom Kotaru ima 111 SKOJ-evaca, 78 ženski, 33 muška, 102 Srbina, 9 Hrvata, 110 seljaka, 1 polintelektualac, a podeljeni su na Kotarsko rukovodstvo, i 5 Općinskih rukovodstava, te jedan novo osnovani Aktiv na neoslobodenoj teritoriji, od 4 člana, ženska, 2 Srпкиnje, 2 Hrvatice, seljanke, tačan izveštaj o radu SKOJ-a i podelu na aktive nemogu podneti radi toga što mi odgovorni drug po tome sektoru nije podnio izveštaja, tj. sekretar K. Rukovodstva je na kursu a zamjenik njegov se tako nesmatra odgovornim kako je primio direktive od KK.¹¹

IV. U. S. A. O. J.: Organizacije USAOJ-a postoje u svim selima na oslobođenom teritoriju, dok na neoslobodonom još nema ni jedne, tačan izveštaj o radu kao i brojno stanje nemogu podneti, razlog je isti kao i kod SKOJ-a.

V. PIONIRI: Organizacije pionira postoje u većini sela na oslobođenom teritoriju, dok na neoslobodonom nikako ne postoji, u 3 sela na oslobođenoj teritoriji idu pioniri u školu tj. Grdevtica, Koturić i Popovci. Broj kao i tačan rad pionira nemogu zasad podneti, razlog isti kao i prvih dviju organizacija.

VI. N. O. O.: Na teritoriji Kotara postoji 30 NOO. na oslobođenom teritoriju, i sa 4 priselka, podeljeni su na 5 općina, dok na neoslobodonom teritoriju 1 općina koja 'obuhvaća 7 NOO. Na području Općine broj 1 Bobare, sakupljeno je 10 mr. kukuruza za postradala sela od neprijatelja, osnovana je jedna kovačka radionica. Općina broj 2 Brusnik, uspostavljena je jedna kovačka radionica, i sakupljeno 702 kune u N. F. za nabavku raznih potrepština. Općina broj 3 Prgomelje, na području općine broj 3 uspostavljene su 3 civilne radionice, 2 kovačke, 1 šusterska. Općina broj 4 Popovci, na području općine broj 4 iako je narod stradao najviše za vreme neprijateljske ofanzive ipak se nije pokolebao i dalje se odaziva našoj N. O. B. Općina broj 5 Ožegovci na području općine br. 5 sakupljeno je 8—9 mt. kukuruza i 50 kgr. graha te 4.000 kuna u N. F. koja je hrana već podeljena postradalom narodu. Općina br. 6 Batinjani neoslobodeni teritcn rij, sakupljeno je 200 kgr. pšeničnog brašna, 30 kgr. masti i 10.000 kuna u N. F. Kotarski N. O. O. nabavljeno je 716 kgr. soli, 450 kut. šibica, 5 kgr. sumpora, i podeljeno narodu, te nabavljeno je šusterSkog materijala koji je dat u šustersku radionicu. Nabavljena je dovoljna količina pisaćeg materijala te jedan pisaći stroj. Kotarski NOO. se je potpuno osamostalio i postao prava narodna vlast, u koju narod ima potpuno poverenje, dok Općinski NOO nisu stekli toliko poverenja, ali ih narod sve više uvida i stječe poverenje u njih. Seoski NOO još u pojedinim selima nemađu narodnog poverenja, kao što se dogodilo u jednom selu da je sam predsednik išao u pljačku gdje je vadio rakiju jedne drugarice koja je sakrila od bande, isiti ima 4 sitne djece pa ga je Kotarski NOO kaznio da mora istoj da vrati rakiju te 50 kgr. kukuruza u N. F. te će ga uputiti u NOV. ...¹² Seoskim NOO-ima treba samo malo više političke svijesti pa će i oni postati prava narodna vlast, dok većina ih već doista zadovoljava.

¹¹ Kotarski komitet KPH Pakrac.

¹² Izostavljeni dio teksta nije čitljiv u dokumentu.

VII. A. F. Z.: Na kotaru postoji u svim selima na oslobođenom, i u jednom selu na neoslobođenom teritoriju. Rad po AFŽ je vrlo slab pošto i sam Kotarski A. O. Ž. nije bio na pravoj visini, morala i političke svijesti, a tako i drugarica koja je zadužena od strane Partije u KK, naročito zadnje vreme u opšte se nije smatrala odgovornom, iako smo ju svaki dan terali na posao, te je Partija poduzela mjere da se taj sektor rada popravi, izabrali Općinski A. O. 2., te će na 30. V. biti izbor Kotarskog A. O. Z. gdje smo predviđili da izaberu drugaricu Dušanku Rogulić koju smo predviđili za člana KK ispred žena.

VIII. AGITACIJA I PROPAGANDA: Vršila se na svim masovnim sastancima svake pojedine organizacije i to: popularizira se AVNOJ, Vrhovni Štab NOV, uspjesi naše NOV, SSSR, Crvena Armija, K. P, Savez SSSR-Amerike i Engleske; Raskrinkava se Draža Mihajlović i četnici, izbjeglička vlada u Londonu, reakcionarno vodstvo HSS-a itd. Pismena propaganda vrši se rasturanjem radio izvještaja, i drugog propagandnog materijala, na oslobođenom i neoslobođenom teritoriju.

IX. KULTURNO PROSVJETNI RAD: Domova na našem Kotaru ima. vrlo mali broj, i to u onim selima koja su najbliža bandi pa narod neda da se pišu zidne novine i parole, pjevačka društva, diletantske grupe, to je razbijeno sa reakcijom, pošto je omladina u velikom dijelu otišla u NOV, a koja je ostala za sada se naročito bave obradom zemlje pošto je zaostala, usied reakcije, analfabetiski tečajevi isto tako su prekinuti usled obrade zemlje.

X. MOBILIZACIJA: Zadnjih mjesec dana mobilisano je sa našeg kotara oko 100 Srba i oko 40 Hrvata. Srbi na našem kotaru su mobilisani već sa 80% 90% dok Hrvati vrlo mali broj ali sad i oni svakim danom sve Više sami dolaze a i traže da ih tobože oteramo.

XI. UDARNE GRUPE: Grupa je organizovana 25. V. 1943. od 9 drugova, to je zajednički organizovao KK i SKOJ-evsko rukovodstvo. Ista grupa je organizovana od drugova koji su bili u partizanima te su sad bili na bolovanju, cd istih imadu 2 člana KP, 3 Kandidata, a ostalo su bili obični partizani. Izveštaj o radu još nije podnosila pošto je novo osnovana, zaplijenila je kako smo Vam javili, 5 volova, 1 telca, 6 ovaca, 4 janjaca, 3—4 vune koje smo stavili na raspolaganje K. NOO. Volove, ovne smo dali u selo na čuvanje za svaku potrebu, telca smo zaklali za ishranu KK, SKOJ-evsko rukovodstva i Kotarskog NOO-a.

XII. RAD SA DOMOBRANIMA: Rad sa domobranima je nešto krenuo tako da imademo organizovanu jednu Partijsku ćeliju među domobranima, i to 1 zastavnik, 1 vodnik, i 1 razvodnik, i 1 domobran, te u Prekopani u civilnoj ćeliji imademo jednog domobrana, pored toga imademo organizovani 34 domobrana kojima smo dali predlog da po mogućnosti pređu na našu stranu ili preko veze ili u slučaju borbe, ali su nam oni na to odgovorili daje to kod njih još za sad dosta teško pošto imadu među sobom veći broj ustaša koji ih čuvaju i vode strogu špijunažu, nego dok se organizuje veći broj tako da bi za svaki slučaj mogli i borbu primiti.

XIII. RADNE CETE: Osnovane su u svim selima oslobođenog teritorija, koje su date na raspolaganje N. O. O.-ima. Radne grupe dosada radile samo neke [poslove] pošto su sad osnovane. Radna četa Brusnik je radila u Bolnici br. 7 15 dana. Radna četa D. Grahovljani obradila je škol-

sku baštu oko 200 kv. fati i 'istu zasadili s raznim povrćem. Radna četa Rogolji gradi Omlad. dom, i sve ostale radne čete rade po zahtevu NOO.

XIV. RASPOLOŽENJE MASA: Na oslobođenom teritoriju raspoloženi e masa i pored stradanja od nepratej ske of anžive, raspoložen je je zadovoljavajuće, osim neki starijih koji uvijek kažu nema nama života, ali to su samo pojedinci koje nastojimo da popravimo, ali njihova opasnost nije nikakva pošto nitko neće za njima. Na neoslobođenom teritoriju raspoloženje masa prema našoj borbi svaki dan raste, i tako možemo sigurno računati da je i na neoslobođenoj teritoriji naša velika većina.

XV. ČETNIČKA RASPOLOŽENJA: Na našem kotaru se u opšte ne zapažaju, bilo je nekih pljački na neoslobođenoj teritoriji ali od kako je uhapšen Đuro Marin (Jelen) komandir bolničke čete koji je bio na bolovanju od tada je pljačka prestala, sumnja se na njega pošto¹ za neke stvari postoji stvarni dokaz dok se za ostalo vodi istraga. Isti je u zatvoru pri Komandi Psunjskog Područja.

XVI. HSS-OVSKA RASPOLOŽENJA: HSS svakim danom sve više gubi povjerenje kod Hrvatskih masa, i hrvatske mase sve više vjeruju u NO borbu i prelaze na našu stranu, i možemo računati daće u najkraćem roku borba sa njima biti gotova, u našu korist.

XVII. RASPOLOŽENJE NACIONALNIH MANJINA: Nacionalne manjne na našoj strani osim Nijemaca koji su još neutralni, koji svakim danom sve više gube nadu u pobjedu, naročito posle isterivanja osovinskih trupa iz Afrike.

XVIII. ODJEL MOBILIZACIJE ZA ISTOČNI FRONT: Sa mobilizacijom neprijatelj u opće ne uspijeva, od svih mobilisanih ako ih odazove 10% ali i oni jedva čekaju da se predaju.

XIX. EKONOMSKO STANJE MEĐU NARODOM: Oseća se oskudica na svim sredstvima za život potrebnim, u večni sela oslobođenog teritorija kao i na sredstvima za obradu zemlje, naročito u selima oko Bučja, ali je Kotarski NOO poduzeo sve moguće mjere da se sa neoslobođenog teritorija sakupi čim više N. F. i pomogne postradalim selima.

Higijena je dosta slaba pošto su civilne Ambulante većim dijelom izgorile, a i koje su ostale još nisu otpočele sa radom tj. još nemaju bolničara.

Bolest se je smanjila i tako sad u glavnom još se povlače od stare bolesti, ali još nije prešla opasnost od nje, sad se naročito pojavljuje svrab.

XX. VEZA SA TRŽIŠTEM: Na oslobođenom teritoriju veza sa tržištem u opće ne postoji, osim iz pojedinih 'sela koji su bliže grada koji stariji ljud ili po neka žena ode u Pakrac i to ništa ne prodaje nego ako može šta da kupi, ali to su vrlo retki slučajevi, i to se nastoji na svafei način spriječiti.

XXI. NABAVKA MATERIJALA: Materijal se nabavlja po mogućnosti koliko god mogu naši drugovi ilz Pakraca, sa kojima mi održavamo vezu, stalno na tome urgiramo da se čim Više nabavlja.

Ujedno Vam prilažemo izvještaje pojedinih članova K. K. tj. koji su podnijeli, dok drug koji je zadužen po sektoru SKOJ-a i drugarica po

AF2 ni jesu podnijeli, i pored toga što sam im dao direktive koje su i sami čitali koje sam primio od OK.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!
ZA KOTARSKI KOMITET
SEKRETAR:
Milan,¹³ v. r.

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod. fk. 30/776.

168

25.V 1943.

Naredba Slaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima IV i X divizije za racionalno korišćenje živežnih namirnica.

Radi boljeg pregleda ishrane operativnih jedinica ovaj Stab izdaje sljedeću:

N a r e d b u

- 1.— Štabovi bataljona trebaju sa ostalim redovnim izvještajima, dostaviti izvještaj po pitanju ishrane svojih borbenih jedinica.
- U istom izvještaju treba navesti:
- a) Kako su se i na koji način jedinice ishranile za vrijeme od zadnjeg izvještaja (da li se u kućama po selima ili na batal jonskom kazanu, da li dobro ili slabo, te razlog dobre i slabe ishrane).
- b) Koliko i od koga su dobivene živežne namirnice, te koje vrsti (preko NOO-a, preko O. K.¹ ili S. K.² ili od intendanture područja³).
- c) Da li su živežne namirnice dobivene u vidu pljena, rekvizicije ili dobrovoljnih priloga.
- 2.— U istom izvještaju treba navesti točno količinu zadobivenu u živežnim namirnicama, kao mast, tjestenina, šećer, bjelo brašno ii ostale vrste potrebne za naše bolnice i ambulate.
- 3.— U izvještaju također navesti koliko je rogate marve zaklano, te što je učinjeno sa kožama iste. Kod predavanja kože, treba tražiti potvrdu primaoca.
- 4.— Poduzeti potrebne mjere, da se sve kože od zaklane stoke pošalju hitno u intendanture područja, koje će ih otpremiti dalje u svoje kožare. U slučaju da je nemoguće kože odmah uputiti na određeno mjesto, t. j. u intendanture, moraju se iste negovati, kako bi se sprečilo njihovo kvarenje.
- 5.— Sve zalihe živežnih namirnica trebaju se racionalno iskoristiti. U tom smislu neka vam služi slijedeći uput:
- a) pri klanju svinja, treba svu, pa i najmanju masnoću upotrebiti za topljenje masti. Mast treba skidati i sa crijeva. Iznutricu kao džigericu, pluća i t. d. također upotrebiti u kuhinji.

¹³ Milan Anđelić
¹ Okružni komitet KPH.
² Kotarski komitet KPH.
žeskgog i²BiYoJ>+s™jP 'C tada bilº Pet komandi pºd™zja: Psunjskog, Papučko-krndijskog, Diljskog, Po-

b) Sav loj od govečeta, pa i onaj sa crijeva treba stopiti, pomješati sa svinjskom masti i takvog u potrebi ti za kuhinju.

c) Iskoristiti sva dozvoljena sredstva radi nabavke dovoljno povrća za kuhinju. S tim će se uštedjeti na ostalim živežnim namirnicama, a osim toga poboljšaće kakvoću hrane.

Dužnost je intendantata bataljona da strogo nadzire kuhinju i da kontroliše točno izvršenje izdate naredbe.

Poboljšanje kakvoće hrane može se postići i na taj način, što će se najboljem kuharu brigade dostaviti drugare iz ostalih bataljonskih kuhinja. Dužnost kuhara jeste, da im pokaže na praksi i da dade upute drugovima iz ostalih bataljonskih kuhinja kako treba raditi, da jelo bude što ukusnije, te da ih uputi u racionalno iskorištavanje živežnih namirnica, što se odnosi prvenstveno na mast.

Zabranjuje se klanje mršavih svinja. Takove svinje trebaju se odmah poslati peko Komandi područja bolnicama, ambulantama i ostalim ustanovama, koji mogu da sa otpacima hrane te svinje. Za slučaj da se je ipak zaklalo mršavo svinjče, mora se imati opravdanog razloga. Taj razlog se mora u izvještaju navesti. Za točnost te izjave i ostale navode u izvještaju, odgovara politički komesar bataljona sa vlastoručnim potpisom.

Ne dozvoljava se operativnim jedinicama stvaranje veće zalihe u živežnim namirnicama od trodnevne potrošnje po tabeli sledovanja. Višak zalihe od gore navedene količine treba se predati komandama područja za bolnice, ambulante i ostale pozadinske ustanove.

Spravljanje zalihe u spremištima izgrađene od bataljona operativnih jedinica se dozvoljava samo onda, ako je plijen u živežnim namirnicama udaljen od intendantura ekonomskih sektora, pa iz tog razloga nemoguć brzi prevoz. I u tom slučaju se svaka zaliha stavlja na raspolaganje Komandi područja. Na taj način će Komanda područja doći do zalihe i tako će lakše moći izaći u susret potrebama operativnih jedinica.

Operativne jedinice koje operišu van domaka ekonomskih sektora, imaju pravo da stvaraju sebi veću zalihu. No treba paziti da se pri ovakvim slučajevima ne nagomila nepotrebno velika količina zaliha. To ne znači da se prekine intenzivno prikupljanje zaliha, već treba višak te zalihe poslati područjima koji oskudjevaju na izvjesnim artiklima živežnih namirnica.

Obskrba brigadnih ambulanata vršice se prema mogućnostima sa strane same brigade i sa strane komande područja. Zato je potrebno« da se zbog ishrane brigadne ambulante radi sporazumno s komandom područja i na taj način izbjegne nezgodne slučajeve koji su se u prošlosti dešavali, a to da brigadna ambulanta osStaje bez najnužnije hrane, t. j. bez obroka.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Intendant:
Ivan Pichler

Politkomesar:
Duško⁴

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 12/1.

4 Dušan Brkid

25. V 1943.

Dopis Ustaškog logora u Slav. Brodu Udruženju trgovaca kojim ih obavještava da je formirao krstareći odjel dobrovoljaca i traži materijalnu pomoć za njegovo izdržavanje.

Ovaj logor je organizirao u zajednici sa kotarskim predstojnikom, krstareći odjel dobrovoljaca, koji će krstariti po našem kotaru da zaštiti imovinu građana i seljaka, od pljačkaških partizanskih bandi, već kod druge naći zasjede isti je odred ubio jednog partizana a jednog ranio.—

Kako Logornik i Kotarski predstojnik nemaju zate izdatke posebne navjere, nego će iste ljude hraniti i plaćati iz dobrovoljnih priloga rodoljubivih građana.—

Stoga se umoljava brodska staleška postrojba, da bi među svojim članovima povelu sabirnu alkciju, sakupljeni iznos ovom logoru čim prije pošalje, da se mogu isti ljudi izdržavati.—

Mjesečni izdatci su samo za beriva dotični ljudi Kn. 90.000.—

Za poglavnika i Dom spremni:

M. P.

Logornik:
(Mile Balen)

Original u HIS, Slav. Brod, K 7/III.

26. V 1943.

Dopis Inicijativnog odbora ZAVNOH-a Okružnom NOO-u Srijem i Slavonija¹ o uslovima i načinu rada pilana i vršalica, o čuvanju i spremanju sijena i o čuvanju i zabrani sječe šuma.

Sa ciljem da se srede neka gospodarska pitanja i da se na gospodarskom polju postigne što bolji uspjeh bilo bi potrebno učiniti slijedeće:

Uslovi rada pilana: Inicijativni odbor ZAVNOH-a, dogovorno sa tehničkim odsjekom G. Š.² uzeo sii je u zadatak da se koliko tolliiko sprovede stanovito razgraničenje u radu između pilana koje bi radile za civilne i onih koje bi radile za čisto vojne potrebe. Uskoro će svima Okružnim N. O. O.-ima biti saopćeno koje pilane će izvjesno vrijeme raditi samo' za vojne potrebe, a koje će moći raditi za civilne potrebe. Međutim, Okružni N. O. O.-i preuzeti će na sebe kontrolu rada onih pilana koje će raditi za civilne potrebe. Ta kontrola vŕšiće se putem N. O. O.-a. Potrebno je da Okružni N. O. O.-i riješe pitanje naplaćivanja rada pilana. Tako na primjer u Kordunu pilane naplaćuju od 1 m kubičnog 4 daske, a u Lici pojednoj žaganici 6 kuna. Nadalje valja riješiti pitanje pogonskog sredstva za te pilane, a ne da se događa kao u nekim Kotarevima, da su pilane imale dovoljno uglja za saugas, dok je vojska mobilizirala ljude na rad, a kad

¹ Dopis je primio i proslijedio Privremeni oblasni NOO za Slavoniju i Srijem. O njegovom for-
miranju vidi dok. br. 158.
² Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

su N. O. O-i preuzeli na sebe taj zadatak, onda nije bilo dovoljno uglja. Isto tako valja riješiti tko će davati ulje za pilane, hoće li ga sami pilanari nabavljati ili će im okružni N. O. O.-i preko svojih veza to učiniti. Od toga naravno zavisi i visina naplate koju će vršiti pojedine pilane za svoj rad.

Pošaljite nam o svem gornjem podatke da znademo kako ste riješili gornje pitanje.

Vršalice, gdje god ih imade valja upotrebiti u što većoj mjeri kod ovogodišnje žetve, jer će od brzine kojom će se žetva vršiti zavisiti i koliko će nam okupator manje žita moći uništiti. Radi toga okružni N. O. O.-i neka preko svojih veza nastoje nabaviti potrebna pogonska sredstva za vršalice (petrolej, nafta, benzin). Ili ih na vrijeme preraditi u sauigas i osigurati im potrebne količine drvnog uglja. Ukoliko su okružni N.O.O.-ima potrebna kakova novčana sredsitva u tom pogledu, neka se obrate fna naš odbor.

Radi što boljeg **čuvanja i spremanja sijena** trebalo bi pristupiti izradbi preša za sijeno. Na taj način olakšat će se, kasnije i pojednostaviti prevoz sijena za vojne potrebe. Te preše trebat će poslije rasporedit pravilno po pojedinim kotareviima.

Mjestimično se nemilice uništavaju šume i divljač u njima. Stoga razloga trebalo bi da Okružni N. O. O.-i uzmu neko odgovorno lice za šumarstvo i lovstvo. Zadatak dotičnih bio bi da pravilno izvrše raspodjelu sječe šuma i da odrede vrijeme kad se pojedina divljač može loviti.

Okružni N. O. 0.4 neka nas izvješte što su po svim ovim pitanjima učinili i neka poduzmu najhitnije korake da te probleme uzmu u rješavanje.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu

M. P.

Zlatarić³

St.⁴ Opačić

Original u IHRPH, Zgb.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

171

26. V 1943.

Izjava Inicijativnog odbora ZAVNOH-a i Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske o ciljevima i načelima narodnooslobodilačke borbe.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Izjava

o ciljevima i načelima Narodno-oslobodilačke borbe

Neprijatelji Narodno-oslobodilačke Borbe, počam od njemačko-talijanskih fašističkih okupatora i njihovih slugu Pavelićevih ustaša i četnika Draže Mihajlovića, pa do izdajničkog vodstva HSS-a i agenata izbjegličke jugoslavenske »vlade« u Londonu, pokušavaju na Sve moguće načine da unište naš pokret. Uporedo s najbrutalnijom vojničkom silom i najstrašnijim terorom, koji pozna historija naših naroda, oni, preko svoje lažne propagande, nastoje oklevetati naš pokret u očima neupućenih ljudi.

³ Branko Zlatarić
⁴ Stanko Opačić

Jednom optužuju naš pokret da je inspiriran i vođen iz Londona i Washingtona, drugi put iz Moskve, čas da je komunistički, pa židovski, velikosrpski, veli'kohrvatski, protuvjerski i tako dalje.

Zbog toga smatramo potrebnim dati sledeću izjavu o ciljevima i načelima naše Narodno-Oslobodilačke Borbe:

1) Narodno-Oslobodilački Pokret Hrvatske na čelu s Glavnim Štabom Narodno-Oslobodilačke Vojske Hrvatske i Inicijativnim Odborom Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske jest općenarodni pokret, u kojem sudjeluju svi hrvastki i srpski rodoljubi, bez obzira na stranačku socijalnu i vjersku pripadnost. On je dio Narodno-Oslobodilačkog Pokreta Jugoslavije, koji se pod rukovodstvom druga Tite, Vrhovnog Štaba Narodno-Oslobodilačke Vojske i Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Jugoslavije bori za oslobođenje svih Srba, Hrvata, Slovenaca, Crnogoraca i Makedonaca.

2). Stojeći na stanovištu demokratskih ideja i prava narodnog samoodređenja Narodno-Oslobodilački Pokret Hrvatske bori se za potpuno oslobođenje Hrvatske ispod jarma zakletih neprijatelja hrvatskog i srpskog naroda — njemačkih i talijanskih fašističkih osvajača; za priključenje Hrvatskoj svih onih krajeva, koje je Pavelić prodao Italiji i Mađarskoj, t. j. Hrvatskog Primorja, Sjeverne Dalmacije i otoka, Gorskog Kotara i Međimurja, kao i onih djelova, koje su talijanski imperijalisti prisvojili nakon prvog imperijalističkog rata, t. j. Zadra, Lastova i svih Kvarnerskih otoka.

3) Nakon Oslobođenja od fašističkih okupatora i njihovih slugu i pomagača, hrvatski i srpski narod Hrvatske, samostalno će na temelju najšire narodne demokracije i prava narodnog samoodređenja — odlučiti kako o svom unutrašnjem uređenju, tako i o odnosima s ostalim narodima i zemljama.

4) Narodno-Oslobodilački pokret ne uvodi nikakvih radikalnih promjena u pogledu društvenog (socijalnog) života, osim zamjene reakcionarnih općinskih uprava, načelnika žandara, koji su se stavili u službu okupatora, s pravim, slobodnom narodnom voljom, izabranim predstavništvima, koja imaju istinski demokratsko-narodni karakter. Sve najvažnije mjere, kako u društvenom životu, tako i državnoj organizaciji rješavat će nakon rata predstavnici, koje izabere sam narod.

5) Narodno-Oslobodilački Pokret bori se za socijalna i demokratska prava, te je prema tome daleko od svakog nasilja i nezakonitosti. On priznaje nepovredivost privatnog vlasništva kao i najšire mogućnosti ispoljavanja inicijative u industriji i ostalim privrednim djelatnostima. On poštuje slobodu savjesti i vjeroispovjesti.

6) Oficirima, koji stupe u Narodno-Oslobodilačku Vojsku, jamče se njihovi činovi i položaji, koji odgovaraju njihovim sposobnostima.

26.V. 1943.

Inicijativni Odbor
Zemaljskog Antifašističkog Vijeća
Narodnog Oslobođenja
Hrvatske

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/III.

Glavni Štab
Narodno-oslobodilačke Vojske
i Partizanskih Odreda
Hrvatske

Spartakizam - Sloboda narodu!

I Z J A V A

O CILJEVIMA I NAČELIMA NARODNO-OSLOBODILAČKE BORBE

Neprijatelji Narodno-Oslobodilačke Borbe, počevši od njemačko-talijanskih fašističkih okupatora i njihovih slugu Pavelićevih ustaša i četnika Brade Linačevića, pa do izdajničkog vodstva Mosona i agenata izbojke, šiše jugoslavenske "vlade" u Londonu, pokušavaju na sve moguće načine uništiti naš pokret. Uporedo s najbrutalnijom vojničkom silom i najstrašnijim terorom, koji pozna historija naših naroda, oni, preko svoje lažne paravande, nastoje oklevetati naš pokret u očima neupućenih ljudi. Jednom o tuđuju naš pokret da je inspiriran i vođen iz Londona i Washingtona, drugi put iz Moskve, da je komunistički, pa židovski, veličocrpski, velikohrvatski, jugoslavenski, protivvjerski i tako dalje.

Zbog toga smatra se potrebnim dati sledeću izjavu o ciljevima i načelima naše Narodno-Oslobodilačke Borbe:

1/ Narodno-Oslobodilački Pokret Hrvatske na čelu s Glavnim Štabom Narodno-Oslobodilačke Vojske Hrvatske i Inicijativnim Odborom Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske jest općenarodni pokret, u kojem sudjeluju svi hrvatski i srpski rodoljubi, bez obzira na stranu, na socijalnu i vjersku pripadnost. On je dio Narodno-Oslobodilačkog Pokreta Jugoslavije, koji se pod rukovodstvom drugu Tite, Vrhovnog štaba Narodno-Oslobodilačke Vojske i Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Jugoslavije bori za oslobođenje svih Srba, Hrvata, Slovenaca, Crnogoraca i Makedonaca.

2/ Gledeći na stanovištu demokratskih ideja i prava narodnog samoodređenja Narodno-Oslobodilački Pokret Hrvatske bori se za potpuno oslobođenje Hrvatske ispod jarma zakletih neprijatelja hrvatskog i srpskog naroda - njemačkih i talijanskih fašističkih osvajača; za priključenje Hrvatskoj svih onih krajeva, koje je Pavelić prodao Italiji i Mađarskoj, t.j. Hrvatskog Primorja, Sjeverne Dalmacije i otoka, Darskog kotara i bedju marja, kao i onih dijelova, koje su talijanski imperijalisti priavojili nakon prvog imperijalističkog rata, t.j. Zadra, Lastova i svih Kvarnerskih otoka.

3/ Nakon oslobođenja od fašističkih okupatora i njihovih slugu i pomagača, hrvatski i srpski narod Hrvatske, samostalno će na temelju najšire narodne demokracije i prava narodnog samoodređenja - odlučiti kako o svom unutrašnjem uređenju, tako i o odnosima s ostalim narodima i zemljama.

4/ Narodno-Oslobodilački pokret ne uvodi nikakvih radikalnih promjena u pogledu društvenog /socijalnog/ života, osim vanjske reakcionarnih općinskih uprava, muševitih bandara, koji su se stavili u službu okupatora, a pravim, slobodnom narodnom voljom, isabramis predstavništva, koja imaju istinski demokratsko-narodni karakter. Sve najvažnije mjere, kako u društvenom životu, tako i državnoj organizaciji rješavat će nakon rata predstavnici, koje isabere sam narod.

5/ Narodno-Oslobodilački Pokret bori se za socijalnu i demokratsku pravdu, to je pravda toliko daleko od svake namisli i nezakonitosti. On priznaje nepovredljivost privatnog vlasništva kao i najširu mogućnost ispoljavanja inicijative u industriji i ostalim privrednim djelatnostima. On pružuje slobodu savjesti i vjeroispovijesti.

6/ Oficirima, koji stupe u Narodno-Oslobodilačku Vojsku, jamče se njihovi čini i položaji, koji odgovaraju njihovim sposobnostima.

26. V. 1943.

Inicijativni Odbor Zemaljskog Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske	Glavni Štab Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Hrvatske
---	--

26. V 1943.

Zapovijest Štaba IV divizije I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima XII i XVIII NO brigade za napad na uporište Kutjevo.

Štab I. Slavonskog Korpusa Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske pod brojem 21/43 od 25. V. 1943 godine izdao je naređenje za likvidaciju neprijateljskog uporišta Kutjevo.¹

U neprijateljskom uporištu u Kutjevu nalazi se dve satnije ustaša² sa običnim naoružanjem. Neprijatelj se nalazi u starim bunkerima i zgradama samoga mjesta, u pastu harni i vatroga'sn'om spremištu, a štab se nalazi u dućanu u sredini sela. Obnoć se izvlači deo neprijateljskih snaga van mjesta sa namjerom, da u slučaju našeg napada udari naše jedinice u leđa.

U cilju likvidacije toga uporišta izdaje se sledeće:

, NAREĐENJE:

(Sekcija Slav. Požega i Slav. Brod 1:100.000)

1.) XVIII. Brigada:

- a) Bataljon A. napada uporište sa južne strane uz Kutjevačku rijeku sa zadatkom da likvidira oba bunkera sa južne strane sela, a u zajednici sa bataljonom B. likvidira bunker u selu. Ovom se bataljonu dodaje top»Pito« 37 mm. i 1 teški bacač. Poslije likvidacije bunkera produžuje čišćenje sela u pravcu pastuharne gdje se ima povezati sa bataljonom B. u cilju zajedničkog čišćenja uporišta u koliko bi se banda još gdje pojavljivala. Pri svom nastupanju treba strogo povesti računa da jedinice jednog i drugog bataljona ne trpe od sopstvene vatre, u koliko bataljon B. do toga vremena ne bude likvidirao pastuharnu i vatrogasni dom.
- b) Bataljon B. napada uporište sa sjeverozapadne strane preko kote 300 i likvidira oba bunkera sa sjeverne strane sela, a potom usmjeri glavni napad u pravcu pastuharne i vatrogasnog spremišta, gdje se ima povezati sa bataljonom A. u cilju zajedničkog čišćenja sela u pravcu odakle bi se neprijatelj eventualno još pojavljivao. Tome se bataljonu pridodaje dva brdslka topa 65 mm. Svakom topu Štab brigade odrediće iz brigadne rezerve po jedan vod za pratnju i za pomoć u prebacivanju topa.
- c) Bataljon C. sačinjava brigadnu rezervu, koja je smještena i prikupljena u blizini Štaba brigade, spremna svakog momenta za pokret i pomoć jedinicama u napadu. Pored vodova koji se iz tog bataljona izdvajaju kao pratnja topovima odvojiti i jedan kompletan vod kao divizijsku rezervu, koju uputiti na komandno mjesto Štaba divizije.—

¹ Vidi dok. br. 164.

² Odnosi se na 16. ustašku bojnu. Vidi dok. br. 181.

Po naređenju Štaba brigade iz rezerve može se jedinicama u napadu dodjeliti izvestan broj lakih automatskih oružja.

2.) XII. Brigada:

- a) Bataljon A. postavlja zasjedu sjeverno od uporišta Bekteža, i to na ivici šume kote 269 pa preko šumske pruge u pravcu drumu Bektež-Kula. Desno održava vezu sa bataljonom B., a levo sa jedinicama X. Divizije, koje imaju zadatak da zatvore pravce Bektež—Našice i Pleternica—Našice.
- b) Bataljon B. postavlja zasjedu sjeverno od Kule na liniji: južna ivica šume sjeverno od kote 163 — preko Kutjevačke rijeke na raskrsnici poljskih putova 500 metara istočno od slova U, natpisa Kutjevačka rijeka.
- c) Bataljon C. postavlja zasjedu prema uporištu Ferovac—Majur³, istočno i zapadno od kote 180. Prema istoku vezaće se sa bataljonom B, a prema zapadu sa jedinicama X. Divizije, koje imaju zadatak da zatvore pravac: Kutjevo—Vetovo'—Jakšić⁴.
Sva tri ova bataljona imaju izvršiti fingirani napad na uporište prema kojim postavljaju zasjedu. U koliko se banda ne bude nalazila na Majuru—Ferovac, bataljon C. spusti će se i postaviti zasjedu na samom Majuru, t. j. na raskršću cesta Kutjevo—Pleternica—Jakšić i Kula—Ferovac.
- d) Bataljon D. jednom četom svoga bataljona sa pridodatim teškim bacačem fin gira napad na Slav. Požegu sa južne strane, sa Sokolovačkog brda. Bacač ne smije izbaciti više od 10 mina, a sa njima tući po mogućnosti⁵ koja se nalazi na sjevernoj strani samoga mjesta. Povlačenje ove čete sa zadatka ima biti u svanuće-svitanje i to u sastav čete iz X. Divizije koja će osiguravati haubicu kod sela Benkovca ili Kunovca, po tom pripomoći izvlačenje haubice imade se povući u sastav svoje jedinice.

3.) Bataljon! koji drže zasjede na cestama imaju ih na nekoliko mjesta prekapati i nabaciti naslage drveća ili kamena, porušiti bandere i skinuti tt veze u koliko se nalaze na tim putovima. Ovaj posao otpočeti u određeno vrijeme kada počinje i akcija, a tt veze mogu se prekinuti nekoliko minuta ranije kako banda iz uporišta nebi mogla javiti o napadu. Prekopavani e cesta vršiti sa radnom snagom pionirskih vodova, a u nedostatku mobilisati i seljake da se komunikacije izbace iz saobraćaja.

Zadatak je zasjeda da pad svaku cijenu spriječi dolazak bande, kako ista nebi omela rad naših jedinica u uporištu.

4.) Fingirani napadi počinje u određeni čas napada, ali prije toga treba saznati da li zaista postoji posada u pomenutim uporištima i to iz

³ Radi se o pustari Ferovac.

⁴ Vidi dok. br. 173.

⁵ Odnosi se na kasarnu.

razloga toga, što se posade stalno mijenjaju napuštaju jedna a posjeduju druga uporišta.

5.) Štab Divizije nalaziće se u zapadnom dijelu sela Mitrovca.

Štab XII. brigade nalaziće se sa svojom rezervom kod krsta na poljskom putu koji vodi od Kutjeva prema Kuli (sjeverno od slova K natpisa Kutjevaeka rijeka).

Štab XVIII. brigade sa svojom rezervom nalaziće se na istočnom dijelu sela Mitrovca.

6.) **Veza** će se održavati kuririma i telefonima u koliko se dodjele operativnim jedinicama. U slučaju hitne pošte slati kurira na konju.

7.) Početak napada 28. V. 1943. u 23 sata.

Naređenje za povlačenje izdaće se pismenim putem.

Pravac povlačenja XII. Brigade: Tromeda—Javor, a XVIII. brigade: Klokoeica—Bazova glava.

Pismeno naređenje za povlačenje sadržaće detaljnija uputstva i direktive u koliko bi se situacija u toku same operacije ili posije nje izmjenila.

8.) **Previjalište** za XII. i XVIII. Brigadu smjestiti u selu Mitrovcu.

Centar za evakuaciju ranjenika Tromeda (K. 713), preko Krnjevca i Lipe.

Centar za evakuaciju plijena Bazova Glava preko Doljanovca i Petrove Glave.

9.) **Znaci** raspoznavanja za noć 28/29. V 1943. »KORPUS-SLAVONSKI«.

Dnevni znaci za 29. V. 1943. poziv: pušku u horizontalnom položaju desnom rukom tri puta dići iznad glave. Odziv: pušku u vertikalnom položaju lijevom rukom dva puta isturiti u stranu.

Osim toga bezuvjetno treba da se svaka desetina snabdje bijelim platnom kojim će za znak raspoznavanja naših jedinica kružno mahati ispred sebe.

Opšte napomene:

1.) Raspored teškog automatskog oružja izvršiće komandanti brigada* prema svome nahođenju.

2.) Ba'taljoni u napadu snabdjeće se benzinskim flašama. U koliko takovih kod sebe nema, ta brigada reguliraće da se dobavi iz Ekonomskog odsjeka.

3.) Štabovi brigada proračunaće vrijeme potrebno svojim jedinicama do dolaska na određena im mjesta i prema tome odrediće čas polaska. Štabovi brigada kada svoje jedinice stave u pokret izvestiće ovaj Štab o pravcu kretanja i vremenu polaska jedinica i Štaba brigade.

Naređenje za pokret i plan za organizaciju vatre i ostala uputstva i direktive dostaviće se naknadno.

XVIII-oj brigadi, za bataljone A. i B., dostavljaju se i skice uporišta.

4.) Svi štabovi imaju poduzeti sve mjere, da se putem patrola i specijalnih kurira uspostavi veza između svojih jedinica oko sebe, ispred i pozadi.

6 Komandant XVIII NO brigade bio je Uroš Popara, a XII NO brigade Josip Antolović.

Raspored jedinica X. Divizije:

1.) Jednom brigadom stvara обруч oko samog uporišta za hvatanje bande koja bi pokušala bježati i napada bandu s leđa koja se eventualno nalazi na K. 444, a koja ima zadatak da u slučaju napada naših jedinica na uporište iste napadne s leđa.

2.) Jednom brigadom postavlja zasjedu na cesti Kutjevo—Vetovo—Jakšić te na cesti Kutjevo—Orahovica, na cesiti Baktež—Našice i željezničkoj pruži Našice—Pleternica.

3.) Štab X. Divizije nalazi se na Matauli (k. 269) između Bekteža i Kutjeva.

4.) Pravac povlačenja jedinica X. Divizije Kapavac—Petrov Vrh.

Razradu plana za napad i sastavljanje zapovedi za napad treba da Štabovi čuvaju i drže u najvećoj konspiraciji.

Sm.rt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

si. odsutan

Komandant:

Mil.⁷ Stanivuković, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 55/1.

173

26. V 1943.

Zapovijest Štaba X divizije I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima XVII i XXI NO brigade za napad na Kutjevo.

U neprijateljskom uporištu Kutjevo nalazi se 2 satnije ustaša sa običnim naoružanjem¹. Neprijatelj se nalazi u starim bunkerima, u zgradama samog mesta, a obnoć izvlači deo snaga van mesta sa namerom, da u slučaju našeg napada udari naše jedinice s leđa.

Prema naredenju I. Slavonskog Korpusa², za likvidaciju ovog uporišta ovaj Štab

Naređuje:

(sekcija SI. Požega, SI. Brod 1:100.000)

1. XVII Brigada.

A. Jednim bataljonom spušta se od K. 396 preko K. 595 (Dobra voda) prema K. 552 odakle sa svojom jednom četo'm nastupa prema K. 444 i to u borbenom rasporedu sa zadatkom, da teren koji se od ove K. i ceste prema Kutjevu nalazi, blokira. Ostale dvije čete produžuju levo od K. 552 istočno od Kutjeva, grebenom Kajderovac do K. 244.— i blokiraju severoistočnu stranu mesta Kutjeva.

b) Jednim bataljonom dolazi Bilom K. 675, selo Mitrovac, odakle blokira severozapadnu stranu Kutjeva tako, da blokadu izvrši ispred sela Mitrovca u prostoru od ceste Kutjevo—Orahovica i ceste Kutjevo—Vetovo. Na svom lijevom krilu hvata vezu sa bataljonom a, (a desno sa bataljonom c).—

c) Jednim bataljonom od dvije čete blokira jednu stranu Kutjeva, tako da jedna četa zapoisjedne cestu Bjeliševac—Kutjevo prema K. 194, a

⁷ Milan Stanivuković

¹ Odnosi se na 16. ustašku bojnu. Vidi dok. br. 181.

² Vidi dok. br. 164.

druga put Kutjevo—Bektež preko Oljasa i puta koji dolazi sa K. 244—Ovaj bataljon uhvatiće vezu sa jedinicama naše IV. Divizije, koje drže zasjedu Bektež—Kula i vrše na avaj mesta demonstrativan napad.

Prema pretpostavci neprijatelj se nalazi negdje oko Kutjeva na zgodnom položaju, a najverovatnije, na K. 444 sa namjerom, da u slučaju našeg napada na Kutjevo udari na naše jedinice sa leđa.

Zadatak ove Brigade je, da prema predviđenom opsjedanju povezano između sebe naprave obruč oko ovog uporišta tako, da banditi koji bi negdje pokušali napasti naše drugove, koji ulaze u uporište, i razbiti ih sa leđa, organizovano udare istoj bandi također s leđa.

Pri postavljanju ovog opsjedanja nastojati da se obruč što više stegne i da nijedan bandit ne može izbjeći van, a isto tako za vreme same opsade da ove jedinice naiđu na neprijatelja, koji bi eventualno bio van svog uporišta, dužnost im je odmah ga razbiti tako, da nebi banda dobila u vremenu da se može srediti i dati organizovan napad na naše drugove koji ulaze u uporište.

Ova Brigada daće jednu četvu Štabu ove Divizije za rezervu od onih jedinica koje zaposjedaju južnu stranu Kutjeva.

2. XXI. Brigada.—

a) Ovaj bataljon postavlja zasjedu i zatvara ceste Kutjevo—Vetovo, Kutjevo—Jalkšić na liniji, od sela Lukača K. 188 kod ceste do Slobodnjaka jednim dijelom svoje snage, a drugim djelom zaposjeda od fabrike špirita K. 178, preko K. 186 do Ograđenica, i hvata vezu sa jedinicama IV. Divizije na cesti Požega—Kutjevo³.

b) Ovaj bataljon zaposjeda cestu i prugu Našice—Pleternica, desno od sela Gradca i ispred Male Brazde K. 304.—Ovaj bataljon izvršiće diverziju pruge i prekopati cestu, te navaljati drveća na cestu.

c) Ovaj bataljon ima jednom četom zatvoriti cestu Kutjevo—Orahovica, kod Petrovog Vrh, jednu četvu daće za obezbeđenje topova (haubice), a ostali deo snaga imaće Štab Brigade kao rezervu.

Četa dodeljena za osiguranje haubice imaće zadatak, da u slučaju da haubica dođe u opasnost, da padne neprijatelju u ruke, ista će držati dotle vatru dok posluga kod topova potpuno ne uništi, topove.

3) Štab XVII Brigade poslaće svoj Pionirski vod u sastav XXI. Brigade.

4) Štab Korpusa nalaziće se u Venju.

Štab X. Divizije nalaziće se na Matauli K. 269. između Bekteža i Kutjeva.

Štab XVII Brigade nalaziće se u najgornjem mlinu na cesti Kutjevo—Orahovica.

Štab XXI Brigade nalaziće se u selu Hrnjevcu s tim, što će neko od članova Štaba biti kod zasjeda na cesti Našice—(Požega)—Bektež.

5) Veza između Štabova Brigada i Divizije održavaće se kuririma, i to svakih 2 sata slati po jednog kurira, a u izuzetnim slučajevima i vanredni izveštaj.

6) Početak napada biće 20. maja o. g. u 23 časa.

7) Naređenje za povlačenje daće ovaj štab pismenim putem.

³ Radi se o XII NO brigadi. Vidi dok. br. 172.

tiv Pete Kolone, U sastav ovih jedinica treba da uđu odabrani borci, hrabri, potpuno povjerljivi i politički pouzdani, te fizički izdržljivi. Ovakve jedinice osim zadatka borbe protiv Pete Kolone treba da imaju i izvjesne zadatke kontrolnog karaktera t. j. da na terenu u kome izvjesno vrijeme djeluju imaju pravo i kontrole kretanja, isprava i objava kako civilnih, tako i vojnih lica. To je još jedan razlog da u njihovom sastavu moraju biti drugovi besprekornog ponašanja, jer se kontrola nad vojnim licima nemože povjeriti nepouzdanoj ljudstvu.

U borbi protiv Pete Kolone ove jedinice treba da se služe raznim metodama rada. One će na pr. u neka sumnjiva mjesta u kojima bi mogli da se zadržavaju nepoćudni elementi, upadati iznenada i podvrći svojoj kontroli sve ljudstvo koje se u dotičnom mjestu u tom momentu nalazi. One će češće kao cjelina i u manjim grupama a krstariti terenom naseljenim elementom koji nije privržen našoj borbi. One će nastojati da otkrivaju u začetcima ili već razgranate neprijateljske organizacije u našoj sredini. Te jedinice prikupljaju razne vijesti koje kolaju po pojedinim sektorima, tražiti njihove uzročnike, pronalaziti njihove širitelje i uočavati efekat koji one kod naroda čine. Ukratko rečeno oni će se služiti u svome radu u svrhu suzbijanja Pete Kolone svim mogućim sredstvima pazeći jasno uvijek da nebi na razne načine okrnili ugled narodno-oslobilačke vojske. Kako je gore rečeno ove jedinice imaju i izvjesno pravo kontrole i nad vojnim licima. Konkretno to znači da te jedinice mogu kontrolisati kretanje pripadnika narodno-oslobilačke vojske i partizanskih odreda, legitimirajući ih, ispitujući vjerodostojnost njihovih navoda o potrebi kretanja izvjesnim pravcima, naročito onda kad postoji opravdana sumnja da u dotičnim predjelima ili možda čak sa dotičnim licima postoji neka veza sa neprijateljem i nepouzdanim elementima. Takve jedinice po potrebi mogu vršiti hapšenja i civilnih i vojnih lica ukoliko postoji mogućnost da bi takova lica izbjegla zasluženu kaznu za razne ispade, izgrede, zločine i t. si. Same jedinice nemaju dužne Vlasti pa su prema tome dužne sav materijal koji prikupljaju kao i sva lica za koje ima konkretnih dokaza za bilo kakve presteupe predavati nadležnim vojnim ili civilnim vlastima.

Naročita pažnja treba se obratiti na to da pripadnici ovakvih jedinica neprave samovoljne ispade, hapšenja, teroriziranje stanovništva i t. d. Oni u svemu moraju biti podložni svojim rukovodiocima i raditi po njihovim direktivama u kojima će im biti dodjeljivani konkretni zadaci.

Jedinice ove vrste moraju biti osposobljene da se po potrebi razdvajaju i na manje djelove za izvršenje naročitih zadataka.

Ukoliko se na teritoriju Vaše Zone pokazala potreba za ovakvim jedinicama, pristupite formiranju čete koja bi odgovarala svima gore navedenim uslovima.

Naročitu pažnju treba obratiti na komandni kadar te čete, koji mora biti u stanju da savladava sve teškoće na koje razumljivo ovakova jedinica u svome radu može da naiđe. Ta četa treba da je direktno vezana na obavještajni centar Vašega Štaba koji će joj davati sva uputstva za rad, konkretne zadatke i koji će pronaći mogućnosti za njeno izučavanje i specijaliziran je u poslu ove vrste.

Ta četa treba da se zove »ČETA PROTIV PETE KOLONE« (četa P. P. K.).

Sadržaj ovoga naređenja je strogo povjerljive prirode.
Potvrditi njegov prijem.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Komesar:
V.¹ Bakarić, v. r.
P. S.

M. P.

Komandant:
Ivo Rukavina, v.r.

Napominjemo da rad ovakovih P.P.K. jedinica ne smije da ide na uštrb osjećaja sigurnosti kod stanovništva. Njihov rad ne treba da ulijeva strah u stanovništvo, da ono dobiva dojam da nikad nije sigurno i da su vječito ugroženi bilo životi, bilo imovina. Naprotiv ove jedinice treba svojim djelovanjem da kod naroda stvaraju osjećaj sigurnosti, da on steče uvjerenje da stradati odnosno dobiti kaznu mogu samo oni pojedinci koji su zaista krivi.

Među ostalim P.P.K. jedinice imaju dužnost pronalaženja i hvatanja raznih petokolonaških grupica koje bi se kretale po našem teritoriju, po šumama i sel'ima. Konkretno to će one činiti tako da će prema potrebi sa manjim ili većim odjeljenjima krstariti tako nepouzdanim terenom, po više dana zadržavati se i noćiva'ti neopaženo po šumama i predjelima, gdje bi se mogle neprijateljske grupice kretati, sačekivati ih u zasjedama, hvatati i uništavati. Ukoliko postoji mogućnost da bi neka sela prikrivala petokolonaške grupe, treba iznenada upadati u takva sela, pretraživati sumnjive kuće te opet odlaziti iz tih sela. Na taj način razni jataci neprijateljskih grupica osjećaće se ugroženi očekujući svaki čas moguću kontrolu naših jedinica, te će se bojati pružati hranu i prenočište neprijatelju.

Radi što bolje sigurnosti stanovništva i izbjegavanje bilo kakovih samovoljnih mjera pojedinaca ili Odjeljenja P.P.K. jedinica, potrebno je iste jedinice čvrsto rukovoditi, davati im konkretne zadatke, neproširivati njihov djelokrug rada i uvijek ih kontrolisati.

P.P.K. jedinice trebaju biti dobro izučene i osposobljene za izvršavanje svojih zadataka, te se tome treba obratiti naročita pažnja, održavati im predavanja, davati pouke, objašnjavati razne slučajeve iz prakse i uvijek upozoravati na razne moguće greške u njihovom radu.

Slati redovno izvještaje o njihovom radu.

V. Bakarić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

175

27. V 1943.

Pismo Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju svim okružnim komitetima KPH o neophodnim pripremama za ilegalne uslove rada u slučaju izvođenja vojnih operacija širih razmjera i ponovnog okupiranja oslobođene teritorije u Slavoniji.

Dragi drugovi!

Mi smo Vas već prije upozorili, a i čitali ste u našoj direktivnoj štampi, kao što je: »Proleter«¹ »Borba«² i t. d. kako treba sve partijske

¹ Vladimir Bakarić

¹ Vidi dok. br. 25, objašnjenje 12.

² Organ Komunističke partije Jugoslavije.

organizacije pripremiti na ilegalne uslove rada. Svima Vam je poznato kako je Srbija krvavo platila prekršaj te direktive, jer je na oslobođenoj teritoriji skoro potpuno legalizirala svoje partijske organizacije. Iako smo mi upozoravali naše Komitete da naprave plan koje će članove Partije poslati u vojsku, a koje na terenu, ipak to nije ni jedan komitet izvršio, te nas je ofanziva³ zatekla ne pripravljen. Isto tako ima vrlo malo Komiteta, koji su novoprimitljene članove uspjeli da ne kompromituju. (otkriju). Na sreću mi smo u ovoj zadnjoj of anzi Vi dobro prošli, ali iz nje se vidi koliko su se duboko naši Komiteti uljuljkali oslobođenim teritorijem. Da je došlo do dublje okupacije našeg oslobođenog teritorija, ništa ne bi bolje prošli nego Srbija, premda imamo njihovo iskustvo. Još više je žalosno da se naši Komiteti uljulkuju premda svi imaju neoslobođene kotaireve koji su im živa opomena krvavog fašističkog terora i teških uslova rada.

Kao što sami znate neprijatelj je poduzeo ofanzivu⁴ na naš oslobođeni teritorij Sandžaka, Crne Gore i Bosne i sasma je sigurno da će ofanziva doći i na naš teritorij⁵. Pošto smo mi zadnju ofanzivu potpuno razbili, to će iduća vrlo vjerovatno biti mnogo ozbiljnija i teža. Naročito će ona biti mnogo ozbiljnija i teža. Naročito će ona biti teška, jer ćemo mi izvršavajući zapovijed Vrhovnog Komandanta druga Tita neprijatelja baš napasti na najosjetljivije mjesto⁶ koje mu je možda važnije old čitave Bosne. Iz svega ovoga jasno izlazi da pred nama stoje krvavi bojevi i da se može dogoditi da nam neprijatelj okupira teritorij t. j. da vodi s nama teške borbe duže vremena. Zbog toga treba smjesta pristupiti pripremanju svih političkih i tehničkih radova da se partijska organizacija krene⁷ za takvu jednu stuaciju koja će nastupiti u najkraće vrijeme. Zbog toga zahtjevamo od svih Okružnih komiteta da u roku od 10 dana po primitku ovog pisma završe taj sav posao. On se uglavnom sastoji u ovome:

1.) Da si svaki Okružni Komitet nađe siigurno mjesto ne kompromitovano na neoslobođenom terenu iz koga bi mogao da djeluje i u uslovima još goreg terora, koji bi mogao nastupiti. Iz toga središte treba da sli osigura veze sa svim svojim kotarskim komitetima. Za smještaj OK ne smije da zna više niko od dve osobe.

2.) Da svaki Okružni Komitet odredi koji će broj ilegalaca da ostane na ilegalnom radu, a da ostale i sve kompromitovane na oslobođenom teritoriju u slučaju takve situacije pošalje u vojne jedinice.

3.) Da se uhvate veze i to pješačke kao i veze željeznicom sa lozin-kama sa sVim susjednim okružnim komitetima.

4.) U slučaju da ostanete bez veze sa Oblasnim Komitetom, pripremiti sve za samostalno djelovanje.

5.)Iskopati bunkere za sve partijske funkcionere kao i za tehniku.

Da se pobrinete da nađete dobro mjesto ukoliko imate takovo za smještaj Oblasnog Komiteta. Mjesto treba da bude potpuno nekompromitovano ali da se iz njega rnože imati veza sa dotičnim OK i preko njega sa ostalim OK. Cim takovo mjesto pronađete, javiti nam da ste pronašli.

³ Radi se o operaciji »Braun« koju su poduzele okupatorsko-kvislinške snage krajem marta 1943. god. u cilju uništenja partizana u Slavoniji. Vidi dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, J3, 40, 47 i 53.

⁴ Vid dok. br. 163, objašnjenje 4.

⁵ Operacije širih razmjera nisu poduzimane u Slavoniji sve do sredine jula 1943. god.

⁶ Radi se o izvođenju diverzija na svim komunikacijama, a naročito na željezničkoj pruzi Beograd—Zagreb. Naredbu Vrhovnog komandanta NOV i POI za izvođenje diverzija i uništenje žive sile protivnika prenijela je radio-stanica Slobodna Jugoslavija. Vidi dok. br. 163.

⁷ pripremi

Ovome poslu treba prići sa najvećom ozbiljnošću. Ukoliko ne bude ovo. izvršeno, a bez naročitih opravdanja, mi ćemo donesi; po pojedincima u čitavom forumu vrlo oštire kazne. Civilno stanovništvo dofoiće upute od »Privremenog N.O.O. za Slavoniju«.

Primate drugarski pOizdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za Oblasni!

Napomena: Dokument bez potpisa.
Kopija originala u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/206.

27. V 1943.

Dopis Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška Kotarskom komitetu KPH Pakrac o kopanju bunkera, sakrivanju živežnih namirnica i pripremanju udarnih grupa za izvođenje diverzija na svim komunikacijama.

Dragi drugovi!

U posljednjoj naredbi Vrhovni Komandant drug Tito traži od svih partizana kao i drugih organizacija da se pristupi sa pojačanim ofanzivnim operacijama, a Slavoncima postavio kao zadatak rušenje glavne pruge Zagreb — Beograd, kao mostova i saobraćajnih veza na toj pruzi¹. To je izdao u cilju pomaganja našim jedinicama koje se bore u Crnoj Gori, Hercegovini i Istočnoj Bosni, protiv ponovne ofanzive na taj teritorij². U vezi s time trebaju sve udarne grupe da pojačaju svoje diverzije na prugi i cestama. Zato neka naše udarne i diverzantske grupe pripreme sav alat i sredstva za rušenje pruge i mostova, odnosno dizanje vlakova.

Zbog pojačanih akcija naših partizana, vjerovatno će doći i kod nas u Slavoniji do neke veće ofanzive neprijatelja³. Kada će to biti i s kakvim snagama, mi to ne možemo reći, ali već sada treba da se pripravimo nato. Naše kotarske komitete treba da osiguramo sa dobro maskiranim bunkerima u koji treba u slučaju nužde smjelstiti sav tehnički materijal i namirnice. Pored toga treba izgraditi u nekom od nekompromito vani/m selima, ili na nekom zgodnom mjestu bunker ili sklonište za koje se ne smije znati. Ta skloništa služila bi u slučaju jače reakcije sakrivanju naših partijskih rukovodioca, koji bi morali ostati na svojim sektorima.

Pored toga treba da djelujemo preko naših partijskih i vanpartijskih organizacija na narod da grade bunkere na zgodnijim mjestima. To nesmije izazvati paniku, već treba shvatiti ozbiljno i kao neophodno potrebno.

Uz naš komunistički pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za O. K.
Milo⁴

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/614.

1 Naredbu je prenijela radio-stanica Slobodna Jugoslavija. Vidi dok. br. 163.
2 Vidi dok. br. 163, objašnjenje 4.
3 Vidi dok. br. 175, objašnjenje 5.
4 Milo Popović

27. V 1943.

Dopis Štaba IV divizije I slavonskog korpusa NOVH štabovima XII, XVI i XVIII NO brigade o upućivanju boraca na obuku u oficirsku školu za vojne i političke rukovodioce.

Štab I. Slavonskog Korpusa Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske pod brojem 23/1943 od 27. maja 1943 dostavio je slijedeće:

»1.) Idući kurs u oficirskoj školi¹ počće sa radom 5. juna 1943. Za kurs je potrebno 25 drugova kursista, koji će se tamo obrazovati za vojne rukovodioce.

U vezi s tim odrediće te iz svake brigade po petoricu drugova, koji imaju preduslove razvoja za vojne rukovodioce. Razumije se da odabrani drugovi treba da budu zaista odabrani, t. j. najsposobniji, najhrabriji, najzaslužniji, za našu borbu i njoj najodaniji borci koji dakle po svemu zaslužuju povjerenje da im se dade starješinska dužnost i čast,

U isto vrijeme počinje i kurs za političke komesare, pa ćete u vezi s tim uputiti iz svake brigade po 4 na taj kurs.

Sve što je rečeno o kvalitetu vojnih kursista, važi i za kursiste političkog kursa.

Vjerujemo da ćete i ovu stvar najozbiljnije shvatiti, jer ise već i na ovakav način odužujemo našim najzaslužnijim i najboljim borcima, a s druge strane olakšavamo sebi samima vršenje dužnosti, koje su nam povjerene, jer samo sa zaista sposobnim nižim rukovodiocima možemo i mi da izvršavamo naređenja i zadovoljavamo dužnosti koja nam je povjerenjena.

2.) Drugovi kursiste treba da budu pristojno odjeveni i snabdjeveni potrebnom ratnom spremom te pisaćim priborom (olovka, mastilo i t. d.).

3.) Na put neka krenu tako da 4. juna o. g. u 10 časova budu na Relejnjoj stanici u Vučjaku, gdje će se telefonom javiti Zoni², koja će im dati daljnji pravac kretanja«.

Zbog mogućih promjena na vašem sektoru možete kursiste poslati i nešto ranije, kako bi na vrijeme mogli stići.

Štabovi XVI. i XVII. brigade neka odmah izvjestе ovaj Štab, da li su poslali drugove u Štab Korpusa, koji su bili određeni za stražu i ujedno vojno-političku izobrazbu, a koji su trebali stići u Štab Korpusa do 28. ov mj.?

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:

Marijan Cvetković, v. r.

Komandant:

Mil. Stanivuković, v. r.³

Original u VII, Bgd.

Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 25/1.

¹ Oficirska škola nalazila se u Zvečevu.

² Štab III operativne zone nalazio se tada u Leštatu nedaleko sela Vučjaka.

³ Milan Stanivuković

27. V 1943.

Dopis Kotarske oblasti Ilok Velikoj župi Vuka u Vukovaru o samovoljnim postupcima mađarske pogranične straže prema stanovnicima kotara Ilok.

U posljednje vrijeme desilo se na granici uz područje ovoga kotara nekoliko incidenata prouzrokovanih po mađarskim pograničnim vlastima na štetu naših pripadnika i imovine te se moli, da se ovo iznese na nadležno mjesto kako bi oštećeni došli do satisfakcije i kako bi se stalo na kraj samovoljnim postupcima s druge strane.

1.) 12. ožujka o. g. nestala su sa Šaregradske ade 2 kom. svinja, 14 mjeseci starih, vlasništvo Tili Mije poljodjelca iz Saregrada, za koje je po tragu ustanovljeno, da su prešli na susjedni otok Hagel, koji se nalazi u mađarskim rukama, a na kojem se otoku nalazi stalno mađarska pogranična straža. Kako mađarska pogranična straža vlasniku nije dozvolila da si svinje na otoku potraži, postoji osnovana sumnja, da je straža sama svinje na Hagel dognala ili barem zadržala, ako su same prešle.

2.) 17. svibnja o. g. 2 mađarska pogranična stražara na Haglu u društvu lugara Bauer Andrije iz Bukina pucali su iz pušaka na svinje koje su pile vodu na dunavskom kanalu između šaregradske ade i Hagla i tom prilikom ubili jedno svinjče ispod godine dana starosti vlasništvo Janković Ivana seljaka iz Saregrada. Voda je svinjče ponela, a navedena trojica dovezli su se čamcem do svinje i odvukli je sa sobom u Hagel. To je gledala majka Janković Ivana, koja je vikala, da ne pucaju, a onda da vrate ubijenu svinju, na što su joj mađarski pograničan dobacivali razne nepristojne izraze i vikali joj neka podigne suknju i da dođe sama na Hagel.

3.) Više puta se je dogodilo da su mađarski pogranični stražari sa lugarom Bauer Andrijom dolazili sa Hagla na šaregradsku adu i odanle otjerali stoku na Hagel te poslije od vlasnika stoke tražili odštetu za navodno počinjene štete. Konkretni slučajevi za sada se ne mogu navesti, jer ovo još nije točno provjereno.

4.) 22. ov. mj. uhitila je hrvatska pogranična straža 3 ribara iz Bukina, zato što su loveći ribu na Dunavu prešli graničnu crtu i približili se samoj hrvatskoj obali. Uhićeni bili su istog dana predani u zatvor ovoj Oblasti. Dana 24. ov. mj. provedena je protiv istih rasprava, te je tom prilikom utvrđeno, što su ribari i sami priznali, da su doista prelazili graničnu crtu tj. sredinu rieke i da su vršili ribolov na hrvatskom području. Protiv uhićenih je proveden ovdje postupak ali ih oblast nije kaznila, pošto u vodama oko šaregradske ade često dešava, da ribari radi užine i plićine dunavskih rukava koji čine granicu obostrano prelaze graničnu crtu, pošto u protivnom nemaju nikakvih izgleda u uspjeh u ribolovu. Uhićene ribare ova je oblast pustila 24. ov. mj.

Međutim mađarske vlasti u Palanci i to szolgabiro Szalay i lučki kapetan Szabo, saznajući za ovaj slučaj, još istog dana 22. ov. mj. zadržala su našeg državljana Čonić Miroslava iz Petrovaradina, vlasnika motornog

čamca »Vihor«, koji se je tamo poslom i sa urednim ispravama nalazio, a oVoj oblasti poručio, da Čonić Miroslava ne će pustiti tako dugo dok ne budu pušteni ovdje uhićeni ribari. Pošto se Čonić Miroslav nije o ništa ogrješio, postupak rečenih madžarskih službenika jest obična samovolja i nasilje. Za ovo se od strane madžarskih vlasti ima dati zadovoljština, a Čoniću naknaditi šteta, ako je ovaj bude tražio.

Kako su međutim madžarski ribari 24. ov. mj. pušteni iz navedenih razloga, to su madžarske vlasti pustile Čonića, pa se je ovaj povratio 25. ov. mj. nakon što mu je više od 2 dana bila oduzeta sloboda kretanja t. j. povratka.

5.) 13. ov. mj. poručila je madžarska pogranična straža na Haglu, da je na Hagl prešla 1 kobila sa 2 ždrebeta. Straža je poručila da po ovu stoku dođe predsjednik zemljišne zajednice Šarengrad Kuričević Gjuro. Isti se je odmah drugog dana prevezao na Hagel sa čamcem, koji je vlasništvo iste zem. zaj. sa dvojicom pastira. Kako nisu našli stražu tražili su po otoku stoku sami i nakon dužeg traženja su je pronašli, ali je u to došla i straža od 2 vojnika sa lugarom Bauer Andresom iz Bukina. Straža je prigovarala zašto su tražili marvu sami bez straže, a potom je otpustila pastire Hofschustera Jakoba i Ugljik Janoša, da pređu preko dunavskog kanala na šarengradsku adu. Kuručević Đuru i marvu međutim zadržali, te povelili sa sobom u šumu, pošto su predhodno odredili, da se lugar Bauer udalji. U šikari je jedan od vojnika odredio Kuručeviću, da digne ruke u vis, dok je drugi na 3 koralka daljine uperio spram njega pušku. Prvi mu je pretražio sve džepove i našao kod njega 200 kn., ali mu oduzeto nije ništa. Napominje se da je Kuručević Đuri bilo poručeno da sa sobom ponese pengö a na ime otštete za štetu koju je počinila stoka, ali ovaj pengö nije ponio, jer ih nije ni imao. Vojnici su otpustili nakon toga Kuručevića i prisilili ga da pregazi dunavski kanal, dok su čamac zadržali navodno, da će ga povratiti kad se donese potvrda, da je čamac vlasništvo zem. zajednice.

6.) 16. travnja o. g. uhitili su madžarske pogranične straže Radusinović Timotija ribara i Čosić Savu poljodjelca oba iz Mohova zato, što su bili zatečeni kod prebacivanja, dviju madžarskih pripadnika sa našeg na madžarsko područje. Isti su predani mađarskim sudovima i sada se nalaze kod sudbenog stola u Novom Sadu još uvijek pod istragom. Kod uhićenja bili su oni vrlo teško zlostavljani.

Molim da se navedeno dostavi madžarskim vlastima diplomatskim putem kako bi se barem u buduće spriječili ovakovi po naše državne pripadnike nemili događaji.

Za Dom Spremni!

M. P.¹

Upravitelj Kotara:
(Mikulandi)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 18/111.

¹ Okrugli pečat Nezavisne Države Hrvatske — Kotarska oblast Ilok.

27. V 1943.

Dopis Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju svim okružnim komitetima KPH o suzbijanju sektaštva i protekcionizma, o potrebi intenzivnijeg političkog uzdizanja žena i o pravilnom stavu prema nacionalnom pitanju.

Dragi drugovi!

Pošto smo primili izvještaje iz svih okružnih Komiteta, možemo Vam saopćiti sledeće stvari:

Naši Okružni Komiteti po svome radu zadovoljavaju. Ipak kod mnogih ima još dosta pogrešaka. Okružni Komitet Brod¹ još uvijek sektaši po primanju u Partiju, dočim O.K. **Osijek** treba posvetiti pažnju čistoći partijskih organizacija. Svi Okružni Komiteti još uvijek se'ktaše po primanju žena u Partiju. Iako smo mi naglašavali već nekoliko puta da treba izdizati i osposobljavati žene za Partiju, jer su one pokazale veliku odanost narodu i želju da pridonesu što Više u Narodno oslobodilačkoj borbi. Istina ima njih mnogo k'oje ne pokazuju dovoljno interesa za političko osposobljavanje, a imaju sve uslove da se razviju. To su ostatci prošlosti, to su ostatci mnogogodišnjega zaglupljivanja žena i uvjerenja »da je za ženu kutlača a ne politika«, dočim mi komunisti sledimo velikog Lenjina, koji je rekao: »da svaka kuharica mora znati upravljati državom«. Tome problemu treba posvetiti mnogo više pažnje.

Isto tako zapaženo je da mnogi partijski funkcioneri, pa čak članovi kotarskog komiteta, a poneki članovi i okružnog ne poznaju potpuno rad SKOJ-a. Mnogi skojevs'ki materijal nisu proučili i tako niti poznaju organizacionu strukturu niti način rada SKOJ-a pa ga prema tome ne mogu niti pomoći a niti kontrolisati. Svaki član Partije, a naročito rukovodioc mora da pozna sav direktivni materijal svih sektora rada koje ima naša partija. (Skoj, AFŽ i td.)

Upozoravamo Vas da se usled slabe budnosti naših članova uvuklo dosta protekcionizma pri mobilizaciji i pri ostaloj raspodjeli tereta Narodno oslobodilačke borbe na pojedince. Tako se događa skoro u svim Komandama Područja², da su se uvukli mnogi sinovi špekulanata u komande straža izbjegavajući na taj način bprbene jedinice. Svakome članu Partije mora se podizati budnost prema 'svim nepravilnostima koje se mogu učiniti.

Opaženo je da naše partijske organizacije niisu uspjele pravilno da kanališu nacionalni osjećaj Srba. U borbi protiv šovinističkih i četničkih težnja ne objašnjavajući pravilnu politiku KP po nacionalnom pitanju, mnogi naši drugovi, članovi Partije misle da mi ne treba da se ponosimo svojom naeijom i tako daju baš tlo četnicima da na tome pitanju t. j. isticanju nacionalne pripadnosti postignu neke uspjehe. Mi komunisti smo sledbenici Lenjina i kao što je on mogao da kaže: »Ja se ponosim što sam Rus«, tako isto treba razviti nacionalni osjećaj kod Srba, Hrvata i ostalih narodnosti. Treba pravilno postaviti stvar po nacionalnom pitanju t. j. da se svaki pojedinac ponosi sa sVim onim što je napredno d revolu-

¹ Okružni komitet KPH Slav. Brod.

² Odnosi se na Psunjsko, Papučko-krndijsko, Diljsko, Požeško i Bilogorsko područje.

cionarno u istoriji i sadašnjosti njegovog naroda, a isto tako da mrzi i prezire sve reakcionarno u istoriji svoga kao¹ i ostalih naroda. Samo tako postavljena stvar, mi ćemo da suzbijemo fašističke laži, da su oni neki nacionaliste. Pravi nacionalisti u najpotpunijem smislu riječi mogu biti samo komunisti.

Primitite naš komunistički pozdrav

Smrt fašizmu —< Sloboda narodu!

Za Komitet:

Napomena: Dokument bez potpisa.
Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/208.

28. V 1943.

Pregled brojnog stanja ljudstva Komande Diljskog područja.

		Komanda područja	Štab Dilj. bataljona	Intendantura	Radni bataljon	Ambulanta	Agitprop	registratura	Uprava kupatila	rei. st. Pauče	rei. st. Podgorje	rei. st. Borojevci	rei. et. Bračevci	rei. st. Budinči
Po spisku	muških	14	112	4	147	14	5	3	2	13	8	6	7	6
	ženskih		2	—	35	10	1	—	2	—	—	—	—	
U rashodu	muških	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	
	ženskih													
	muških	14	112	4	147	14	5	3	2	11	8	7	7	6
	ženskih	—	2	—	35	10	1		2					

Priraštaj	—	—	—	48	7	—	3	4	—	2	1	2	
Manjak	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	

radni bataljon	Intendantura II ekonom. sektora			Svega	Pri koman.	Partizanske straže					Ukupno u području	Primjedba
						Pauče	Živčani	Podgorje	Breznica	—		
	12			353	20	18	17	18	25	98	451	
	1			51	1	2	2	2	4	11	62	
	1			3	1	1	—	—	—	2	5	
	11			350	19	17	17	18	25	96	446	
	1			51	1	2	2	2	4	11	62	

				67	—	—	1	—	17			
5				9								

Komandant:
Nik. Kokić

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 47/1.

29. V 1943.

**Brzjav Župske redarstvene oblasti iz Nove Gradiške Operativnom
odjelu Glavnog stožera domobranstva o napadu partizana na Kutjevo.**

Upr. župe za javni red i sig. red oblasti Nova Gradiška javlja:

Prošle noći napali su partizani u snazi od 3000 boraca 12., 17., i 18. brigade mjesto Kutjevo¹ kotar Požega, koje je branila 16 ustaška bojna pod zapovjedništvom ustaškog satnika Delije. Radi premoći partizana u ljudstvu i naoružanju povukla se ustaška bojna u drž. pastuharnu na koju su partizani navalili sa dva topa i bacačima mina. Borba je u jutro prestala jer je sigurno ustaška bojna uništena.

U Jakšić je od ove bojne stiglo samo 7 ustaša do sada. Partizani su natjerali stanovništvo među prve svoje redove da je i od stanovništva mnogo poginulo.² Prema tome Kutjevo je po partizanima zauzeto. Partizani se od Kutjeva razvijaju prema Bektežu i Kuli.³ Opasnost prijeti i Pleternici u kojoj bi mogli napraviti mnogo štete a spriječili bi i dolazak pojačanja.

U Kaptolu partizani imaju krugovalnu postaju za davanje.

Na Požegu je bačeno nekoliko mina iz bacača te je učinjena manja šteta.

Raspoloženje naroda očajno i beznadno.

dato i Vrh. zapov. Oružništva

Primljeno iz Nove Gradiške
uprav, župe Nova Gradiška

O 30/v D⁴

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

1 O napadu na Kutjevo vidi dok. br. 164, 172, 173 i izvještaj Štaba IV divizije štabu I slavonskog korpusa od 2. VI 1943. god.
2 Podatak netačan. Vidi pomenuti izvještaj Štaba IV divizije štabu I slavonskog korpusa od 2. VI 1943. god. i izvještaj Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske od 5. VII 1943. godine. Dok. reg. br. K 29/1 i K 42/1.
3 Ustaše iz Bekteža i dijelovi ES bataljona u pripravnosti »Prinz Eugen« iz Kule napustili su mjesta prije nego je napad uopće počeo.
4Datum i paraf generala Dragoj lova, načelnika Operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva.

29. V 1943.

Pregled brojnog stanja i naoružanja Komande Bilogorskog područja.

Jedinice	Brojno stanje	Mauzera metaka	Manlihera metaka	Franc, tromb. metaka
Postaje part, straža i straže pri usta- novama	140	102 5600	32 909	10 159
Udarna četa	23	13 1020	8 235	
Komanda Područja	13	5 250	2 100	
Svega	176	120 6870	42 1244	10 159

Duplona patrona	Šmajsera metaka	Revolveri					Bombe		Opaska
		Gaser	Štajer 9	Vojno-drž.	6.35	7.65	Defanzivne	Ofanzivno	
1 8	1 100			3	1		14	25	
				1			1	4	
	2 280	2	1	3	1	1	11	2	
1 8	3 380	2	1	7	2	1	26	31	

Komandant:
Mirko Obrić, v. r.

M. P.

Original u VIT, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

29. V 1943.

Dopis vođe za propagandu Njemačke narodne skupine u NDH vođi Glavnog ureda o hapšenju u Osijeku cca 100 osoba osumnjičenih da su suradnici NOP-a. Među njima su dva liječnika optužena za pružanje pomoći ranjenim i bolesnim partizanima, oko 40 uhapšenika su srednjoškolci, a ostali su pretežno radnici.

Am Donnerstag den 27. d. Mts. Nachmittag, wurden zahlreiche Kommunisten verhaftet. Die Zahl der Verhafteten beträgt zirka 100 Personen. Unter anderen befinden sich: Dr. Mihailo P r a ž i ć und Dr. Franjo K o r d i ć, die angeblich laut Aussage des verhafteten Kommunistenführers und zugleich Führers der HRS Hranilović, den verwundeten und kranken Partisanen ärztliche Hilfe geleistet haben. Die übrigen Verhafteten rekrutieren sich aus den Mittelschulschüler krdisen (cca. 40 Personen) und aus den Arbeiterkreisen (cca. 60 Person one). •—

HEIL HITLER !
(Floth)

Sachbearbeiter für Presse
Werbung und Nachrichten

i. A. d. Leiters des Hauptamtes
(Hebel)
Geschäftsführer

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/11.

31. V 194-3.

Naredba Štaba X divizije I slavonskog korpusa NOVH Štabu XVII NO brigade za izvođenje diverzija na željezničkoj pruzi Našice — Slavonska Požega.

Prema situaciji u kojoj se sada nalazimo i djelovanju naših jedinica,¹ vidimo da banda bježi iz uporišta oko nas, t. j. sjeveroistočnom dijelu Požeške kotline, tako da je i uporište RuševO' napustila koga je imala naša XVII Brigada likvidirati, a u vezi naredbe Vrhovnog Komandanta druga Tite da se poduzmu sve mere o rušenju i uništavanju komunikacija,² u blizini našeg sadanjeg boravišta nalazi se željeznička pruga Našice — Požega kojom banda vrši redovno svoje saobraćaje, dovozi svoju vojsku kao i njihove potrebe za živežne namirnice, da bi se ovo sprečilo u tom cilju ovaj Štab:

¹ Jedinice I slavonskog korpusa poduzele su krajem maja 1943. godine operacije »čišćenja« uporišta ti Požeškoj kotlini. Za nepuni tjedan dana likvidirana su uporišta: Kutjevo, Kaptol, Vetovo, Fero-vac, Ljeskovica i Čaglin. dok su se posade iz Kule, Bekteža, Poreča, Darkovca i Ruševa povukle bez bor-be.

² Vidi dok. br. 163.

N a r e đ u j e

Jedinice XVII. Brigade izvršiće rušenje ove pruge t. j. na sektoru od sela Latinovaca prema Našicama kroz šumu u što većoj dužini.³ Za izvršenje ovog zadatka pokupite svo ljudstvo iz okolnih sela i to: Latinovac, Ivanovci, Migalovci, Kneževac, Sibovac. Sapna, Darkovac, Jurkovac, Milan Lug i Čaglin. Tako da se radna snaga koristi vrbovanim ljudima, a partizane koristiti za nadzor i pripomoć istima.

Avaj rad otpočeti 1. juna o. g. u 7 časova (u jutro), voditi računa da se na ovom sektoru pruge ista isprekida na više mesita, te tako da se na nekoliko mesta počne rad i u slučaju nailaska neprijateljske avijacije da se vojnici mogu sakriti. Tako' isto i sami radnici.

O Završenom rušenju ove pruge podneti tačan izveštaj ovom Štabu, kao i to koliko je učestvovalo mobilisanih radnika.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Načelnik Štaba:
Bogdanović GeCO

FotokopijaY/hIS* Slav. Brod, K 30/1.

185

31. V 194.3.

Izveštaj Kotarske oblasti Slav. Požega Ministarstvu unutrašnjih poslova u Zagrebu ... o uspješnim akcijama jedinica I slavonskog korpusa u Požeškoj kotlini.

I.

Dana 28. svibnja o. g. oko 23 sata započele su ogorčene borbe između 16 ustaške bojne, koja se je nalazila u Kutjevu,¹ i jako premoćnih snaga partizana, sastavljenih od XII, XVII i XVIII brigade, čije je ljudstvo bilo dobro oboružano askericama, lahkim i teškim strojnicama, lahkim i teškim bacačima mina, i sa 'dva brdska topa.

Borbe su trajale do 30. svibnja u zoru, kada su se ustaške postrojbe morale uslied premoćnosti napadača probijati kroz njihove guste redove prema Jakšiću i Požegi.

Gubitci su na našoj strani znatni, ali su na partizanskoj ogromni (oko 800).²

II.

Dana 29. svibnja o. g. oko 1.20 sati izbačeno je iz teškog bacača sa jugozapadne strane 8 mina na Požegu.³

Mine su pale u glavnom u središte grada. Ljudskih žrtava nije bilo, već samo neznatne materijalne štete.

III.

Dana 29. svibnja o. g. poSlie podne partizani su sa teškim oružjem bombardirali Kulu, i posada je bila prisiljena izprazniti mjesto i povući se sa pučanstvom u Pletemicu.

³ Vidi »Građa«, knj. VI, izvještaj Štaba X divizije Štabu I slavonskog korpusa NOVH od 8. VI 1943. godine.
Original u VII, Bgd.
¹ Vidi dok. br. 164, 172 i 173.
² Podatak netačan. O gubicima partizana vidi »Građa«, knj. VI, izvještaj štaba IV divizije od 2. VI 1943. god. i izvještaj Štaba X divizije NOVH od 8. VI 1943. god.
³ Radi se o fingiranom napadu na Slav. Požegu. Vidi dok. br. 172.

V E R M E R K

Essagg, den 29. Mai 1943.

Vertraulich

Betrifft: Kommunistische Verhaftungen in Essagg. -

Akt.Zsh.: IV-Vertr./Pth/Beh.-

Am Donnerstag den 27. d. Mts. Nachmittag, wurden zahlreiche Kommunisten verhaftet. Die Zahl der Verhafteten beträgt zirka 100 Personen. Unter anderen befinden sich: Dr. Mihailo P r a z i d und Dr. Franjo K o r d i d, die angeblich laut Aussage des verhafteten Kommunistenführers und zugleich Führers des HRS Hranilovic, den verwundeten und kranken Partisanen ärztliche Hilfe geleistet haben. Die übrigen Verhafteten rekrutieren sich aus dem Mittelschülerkreisen (cca. 40 Personen) und aus dem Arbeiterkreisen (cca. 60 Personen). -

HEIL HITLER !

VERTEILER :

Stl. m.B.u.K.

HAL IV -"-

KL III -"-

2 S.d.A.

(Floth)

Sachbearbeiter für Presse

Werbung und Nachrichten

i.A.d. Leiters des Hauptamtes

(Hebel)
Geschäftsführer

Kulu su branili odredi Einsatzstaffel-a der D. M.

Padom Kule postala je iluzorna svaka odbrana Bekteža,⁴ pa su partizani istog dana na večer zauzeli to mjesto.

Kula je jedno od najnaprednijih i najbogatijih mjesta ovoga kotara, u kojem su bile razvijene sve grane stočarstva, pa je radi ove evakuacije pailo u ruke partizanima vrlo mnogo rogate stoke.

Padom Kutjeva, Kule i Bekteža ostalo je to područje bez vojnih uporišta, pa se partizanske snage razvijaju u pravcu Pleterniice i Jakšića.

IV.

Dana 31. svibnja o. g. dobiveno je obavještenje, da Čaglin,⁵ Ljeskovica i Darkovac⁶ gore i da su partizani zauzeli ova tri posadna uporišta.

Darkovac su branili odredi Einsatzstaffel-a⁷ der D. M., a Čaglin i Ljeskovicu odredi domobranstva.

Padom Ovih uporišta postala je Pleternica nepolsredno ugroženom.

Danas u jutro počeli su partizani razvijati svoje snage u pravcu Požege, i to na području između Alilovaca, Mihaljevaca i Bankovaca, te su prema izvještaju obć. Požega Vanjska broj 142-Taj-43. danas u jutro u šumi Gornja Glavica iznad sela Turnić prema Alilovcima primijećene velike skupine partizana.

Partizani međusobno govore, da im je namjera danas na večer ući u Požegu,⁸ ali pod pretpostavkom, da polije toga zauzmu Pleternlicu i Jakšić.

U sredini linije između Mihaljevaca Novih i Alilovaca u šumovitom predjelu postavili su partizani dva topa "uperena prema Požegi te rii je isključeno, da će Požega bitbi noćas bombardirana.

Za Dom spremni!

Kotarski predstojnik:

Original u VII Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 16/111.

ništa
v
v

31. V 1943.

Molba Kotarske oblasti Novska Ministarstvu unutrašnjih poslova NDH ... da uputi jače snage u Novsku, jer je povlačenjem njemačkih jedinica na željezničku stanicu mjesto ostalo bez osiguranja.

Događaji koji su se kroz zadnji mjesec dana odigrali na području ove oblasti, a o kojima je Naslov svojevremeno izvješćivan takove su naravi, da je njima ozbiljno* pokoleban javni red i sigurnost u dvije trećine područja ovoga kotara. Jaki napadaji odmetnika, koji su se zbili u Lipovljanima¹ te drugim mjestima, a naročito po njima provedena »mobilizacija«² istovremeno u deset sela ovoga kotara ukazuje na to, da su partizani

4 Posade iz Kule i Bekteža povukle su se u Pleternicu prije dolaska partizana.

5 Napad na Čaglin izvršila je XVII NO brigada X divizije NOVH.

6 Uporišta Ljeskovica i Darkovac zauzela je XII NO brigada IV divizije.

7 Radi se o dijelovima ES bataliona u pripravnosti »Prinz Eugen«.

8 Pretpostavka nije tačna. Poslije likvidiranja uporišta u Požeškoj kotlini jedinice I slavonskog korpusa izvode 2. VI 1943. god. napad na Našice.

1 Akciju su izvele jedinice I odreda III operativne zone. Vidi dok. br. 34.

2 Vidi dok. br. 64, 73, 76, 85 i 144.

u okolici Novske sakupili vrlo jake snage, koje će imati sigurno neke dalekosežnije namjere i zadatke. Ako se ima u vidu, da — prema točno utvrđenim podacima — ovdje imade oko 1.500 dobro oboružanih odmetnika te s druge strane ako se uoči, da su i najvažnija mjesta i najosjetljivije točke na području ove oblasti branjene sa vrlo slabim snagama, onda je jasno kolika opasnost prijeti od ovih odmetničkih snaga i mjestima, i javnim zgradama, i javnim objektima i pučanstvu.

Odmetnici sigurno svLestni svoje snage danas su već toliko sigurni, da se posve slobodno kreću i danju i noću u brdskim selima, a feto tako gotovo svake noći posjećuju i sela uz glavnu cestu osim Novske i Banove Jaruge.

Usljed toga došla je u teški položaj i sama Novška te joj prieti stalna cpasnost od odmetničkih napada. Osiguranje Novske oslanja se danas samo na jednu jedinicu njemačke vojske koja brojli oko 50 ljudi. Ova jedinica bila je do nedavno znatno jača te je i mjesto bilo dosta dobro osigurano. Međutim ovih dana i ovaj ostatak Niemaca preselit će se iz mjesta na kolodvor Novska tako, da će mjesto ostati gotovo bez ikakove zaštite. Kolodvor Novska udaljen je od samoga mjesta — u kome se nalaze svi državni uredi — akoro 3 kim. Samo mjesto ne može u nikom slučaju računati na zaštitnu pomoć od vojničkih poistrojbi koje se nalaze na kolodvoru, a kojima je jedina svrha zaštita i osiguranje žljezničke pruge i željezničkih objekata.

Podpisani je već u nekoliko prijašnjih izvješća upozorio na težak položaj Novske i molio, da se ovamo pošalje dvije ili barem jedna satnija vojnika, kako bi se mjesto očuvalo od najgorega, ali do danas molbi nije udovoljeno. Ovdje je poznato da se u Kutini i Pakracu nalaze znatne oružane snage te da je sada konačno pruženo potpuno osiguranje i selu Banova Jaruga, ovoga kotara te selu Kukunjevac, kotara Pakrac, pa bi bilo krajnje vrieme da se takovo osiguranje pruži i Novskoj, koja je i kao željezničko i kao prometno čvorište te sjedište državnih ureda od tolike važnosti koliko su i navedena mjesta.

Moli se stoga ponovno poslati ovamo odmah barem dvije ili makar jednu satniju vojnika gorskog zdruha u Pakracu ili u Kutini.

Za Dom spremni!

M. P.³

Upravitelj kotara:
(Peraković)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 16/111.

187

Maj, 1943.

Izvještaj Okružnog komiteta KPH Virovitica Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju o političkoj situaciji i raspoloženju naroda, organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije i o radu NOO-a, USAOJ-a, AFŽ i Agitpropa Okružnog komiteta.

Politička situacija u kotaru VIROVITICA:

Sve je veće ogorčenje i mržnja protiv okupatora i ustaša i sve je veća vjera u pobjedu NOV i sve je veći uticaj K.P. Narod voli partizane, tra-

³ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska — Kotarska oblast Novska.

ži veze i šalje pomoć. No još je uvijek neodlučan, ne ulazi u oružanu borbu, bjegunci iz domobranstva skrivaju se kod kuća — u skoro svakom selu ima ih dosta (10 do 30), a pošto ih banda energično ne traži, slabo se odayivaju i malo ih dolazi u partizane. Boje se terora, strahuju da će im banda otjerati obitelji u logor ako stupe u partizane. Mnogi su od tih bjegunaca kao domobrani vidjeli po Bosni i drugdje teror okupatora i domaćih izdajjica i boje ga se, to jest boje se da se njihovim obiteljima to isto ne desi ako oni odu u partizane.

No u zadnje vrijeme od kako se pojačao teror ustaških i okupatorskih bandi nad mirnim stanovništvom tog kotara odziv u partizane stalno raste. Od 18. IV. 1943 do 5. V. 1943 stupilo je u partizane iz tog kotara ukupno 83 (45 Hrvata, 37 Srba i 1 Čehinja).

Teror ustaških i okupatorovih kulturbundovskih banda¹ stalno se pojačava. Nakon ubijstava i pljačke u Starom Gracu, došla su na red i druga sela. Banda u kamionima stalno krstari po selima, pljačka, rekvirira i vrši pretrese. Kad je nedavno došla banda u Turanovac neki vojni bjegunci dali su sa oružjem otpor (poslije su dosili u partizane — iz tog sela ima 25 u partizanima (24. IV. 1943) na Veliku Subotu (išle su žene iz crkve u Lukaču na groblje (kako je to tamo običaj) a kulturbundaši su ih napali vikajući: »Kurve Hrvatske sve ćemo vas pobiti« i rafalom iz puškomitraljeza ubili su Minku Sokol iz Budrovca staru 68 godina i Ružu Dejak iz Dugog Sela staru preko 50 godina. Ova su ubijstva povećala još više mržnju protiv okupatoru. 22. IV. 1943 je po ulicama Virovitice i na vašaru pohapšeno oko 150 ljudi i žena, a od toga je 95 otjerano na rad u Njemačku i u vojsku. Nijemci su ubili tada na stražarskom mjestu 2 domobrana radi toga što su jednu ženu bez propusnice pustili u grad. Sve je to pojačalo mržnju prema okupatoru koju nastojimo iskoristiti za što veću mobilizaciju za partizane i za raskrinkavanje izdajničkog vodstva HSS-a.

Rad izdajničkog vodstva HSS-a opaža se stalno (dijele letake —i ali samo pouzdanima), rade u vrlo malim grupicama i sa najpouzdanijim. Siro se organizovani rad ne vidi, vrlo su konspirativni. Svojim radom rukovode iz Virovitice i sa Korija. Na čelu stoji poslanik HSS-a, no najaktivniji su sudac Petek, advokat Domac i natporučnik Cerić. Oni sami umnažaju svoj propagandni materijal. Šaljemo Vam u prilogu 2 primjerka njihovih propagandnih letaka kao i jedan letak što su ga izdali nezadovoljnici iz ustaških redova². U narodu ne uživaju ugled radi prvotne izdajničke rabote HSZ i sadašnjeg izdajničkog rada te sve jasnijeg očitijeg saveza i hvaljenja Draže Mihajlovića i »Jugoslavenske Vojske«.

Četnička propaganda opaža se oko Cabune. Tamo smo poslali druga Grgu da to ispita i da prikupi podatke.

Ustaških organizacija nema po selima, postoji jedino još u Virovitici. U kotaru ima svega 35 ustaša, koji se svi nalaze u Virovitici. Njihov raspad je sve očitiji, vršili su neuspjelu agtaciju za upis u ustaše. Kulturbundaši iz Virovitice nalaze se u Gjulovcu ima ih 45. Drugih neprijateljskih organizacija nema. Posada u Virovitici sastoji se od oko 600 domobrana.

¹ Odnosi se na oružane snage pripadnika Njemačke narodne skupine u NDH. Na području Virovitice, tj. okruga Srednja Drava — Ilova, bilo je raspoređen III rezervni bataljon Einsatzstaltela »Max Emanuel von Bayern«.

² Redakcija ne posjeduje pomenute letke.

Politička situacija u kotaru GRUBIŠNOPOLJE:

Utjecaj KP. je sve veći, narod voli KP. i partizane i spreman je za borbu. To se vidi i po tome što se je narod odazvao mobilizaciji. Od 18. IV. do 1. V. 1943 mobilisano je 270 ljudi za našu vojsku. Više sa nije moglo mobilisati jer ih nema, sela su gotovo prazna, ostali su samo sttarci, djeca i žene. Poslije kao i za vrijeme ofanzive na Slavoniju³ narod je sa mnogo požrtvovanja pomagao svoju vojsku i poslao je preko Komande Područja:⁴

pšeničnog brašna	4381 kg.	blaga	250 kom.
kukuruznog brašna	5417 kg.	svinjskog mesa	417 kg.
krumpira	17600 kg.	bjelog brašna	533 kg.
hljeba	4548 kom.	masti	734 kg.
graha	7185 kg.	zobi	350 kg.

te jaja, sira, kolača i raznog oruđa i alata. Bilo je vrlo lijepih primjera ljubavi prema svojoj vojsci a u tome su naročito prednjačile žene, no i N.O.O. bili su na vüsini. Sa neoslobođenog teritorija sltalno traže veze sastanke i mitinge. Raspad ustaških organizacija sve je veći. Većina ih bježi, mnogi traže veze. Nastoji se sa prodiranjem u ta mjesta. Rad HSS-a je slab jedva primjetljiv, nema ništa organizovanoga, no potrebna je budnost pošto postoje neki od njihovih ljudi. No pošto su i ti njihovi ljudi svezali se sa ustašama to su se već kompromiitovalli u očima naroda kao izdajnici.

Organizovanog četničkog rada nema, no postoje šovinističke tendencije u nekim selima blizu bande.

Ustaške organizacije postoje jedino u Grubišnom Polju i Velikom Grđevcu drugih neprijateljskih organizacija nema. Posada u Grubišnom Polju sastoji se od 450 domobrana, a u Velikom Grđevcu od 600.

Politička situacija u kotaru PODRAVSKA SLATINA:

Raspoloženje naroda na oslobođenom teritoriju poslije ofanzive dosta je loše usljed toga što su sela opljačkana i popaljena. Narod ozlojeđen nasjeda raznim šovinističkim elementima i njihovim parolama: »partizani su nas ostavili i pobjegli. Partizani se bore za ustaške žene i djecu. Srbi će svi izginuti samo će ostati Tito i ustaška djeca. Od Srba niko neće dočekati slobode i. t. d.«

Ovako raspoloženje zapazili smo i na sastancima opštinskih N.O.O. za Drenovac⁵ i Ceralije. Sami odbornici pa čak i neki partijci kritikovali su naša rukovodstva. Veliko neraspoloženje naročito se osjeća u Đurišiću, Dren ovcu i Melj anima. U Đurišiću gdje je postojala Skojevska organizacija danas Više ne postoji jer su je neki partizani razbili, govoreći omladini da ne ulazi u Skoj jer će doći Engleska pa će oni onda nastradati, jer Hrvatii nastoje da pridobiju Srbe za komunizam jer se plaše pravedne kazne srpskog naroda. Narod se boji da partizani zalaze u njihova sela jer će ih banda poslije zapaliti. Posljednje vrijeme stanje se popravlja i ponovnim osvajanjem Voćina⁶ raspoloženje će se popraviti a i vjera u snagu i pobjedu partizana će porasti. Ovakom raspoloženju naroda doprinio je i naš nedovoljan politički rad i nepravilan odnos pojedinih Hrvata prema Srbima a isto tako i područja⁷ prema narodu. Pojačanim političkim

³ Misli se na operaciju »Braun«. Vidi dok. br. 21, 22, 23, 25, 27, 31, 40, 47 i 53.
⁴ Odnosi se na Komandu Bilogorskog područja.
⁵ Slatinski Drenovac
⁶ Riječ je o trećem zauzimanju Voćina. Vidi dok. br. 99, 103, 107, 109, 110, 117 i 145.
⁷ Radi se o Komandi Papučko-krndijskog područja.

radom pravilnim odnosom područja narodu, pružanjem pomoći onima koji su stradali za vrijeme reakcije, zatim pomoći pri obrađivanju polja te podjelom banditske zemlje, soli i ostali potrebština, organiziranjem kovačkih i kolarski radionica raspoloženje naroda prema nama i našoj vlasti će se popraviti.

Na neoslobođenom teritoriju raspoloženje naroda je mnogo bolje. Narod voli partizane i pomaže ih. Jedino su pojedini dezertteri za vrijeme ove reakcije djelovali svojim držanjem na kolebljivce li time štetili ugledu narodno-oslobodilačke vojske. Mi smo takove dezerttere pokupili i one-mogućili njihov štetan utjecaj.

Ustaške organizacije po selima su razbijene i njihov utjecaj je vrlo slab. U posljednje vrijeme osjeća se pomalo utjecaj H.S.S. a i to preko Pere Matovine iz Slađoj evačkog Luga bivšeg narodnog zastupnika a sada u Pavelićevom saboru. On odlazi u srbska sela i govori o slozi Srba i Hrvata upozorava ih da se čuvaju partizana. Hrvatska sela uglavnom pasivno promatraju borbu. Zogorci kolonisti su dosta dobri i uskoro će mo se povezati sa njima. Mađara ima u nekoliko sela i u glavnom su neutralni posmatraoi.

Politička situacija u kotaru DONJI MIHOLJAC:

U ovom kotaru ima svega četiri srbska sela, u njima je raspoloženje dobro naročito u Kapelni. Veliko-srbskih tenedenca se neosjeća ali zato se osjeća utjecaj HSS-a. Hrvati se neodazivaju u Pavelićevu vojsku ali neodlaze niti u partizane jer smatraju da još nije vrijeme. U nekim selima izvršena je prisilna mobilizacija koja nije politički pripremljena pa je to izazvalo malo nerazpoloženje naročito u Crncu.

Borba naših gerilaca protiv grupe žandara u kojoj je bilo četiri mrtva žandara zatim borba jednog bataljona 18 brigade u Jelasu u kojoj je bilo 17 mrtvih ustaša, zatim pričanja razoružanih domobrana koji su sudjelovali u borbi kod Sušnjara⁸ odlično su primljena od naroda i ono je pozitivno djelovalo na raspoloženje naroda.

Ustaša uopće po selima nema nego se u grupama po 50—60 zaletaju u sela i teroriziraju narod što još više podiže mržnju naroda protiv njih. Na tome kotaru naš utjecaj je dosta slab, jer nemamo nijedne partijske jedinice. Pojačanim političkim radom, stvranjem K.K.⁹ mi ćemo biti u stanju da se suprostavimo utjecaju HSSa koji je u ovome kotaru dosta jak.

ORGANIZACIONO PITANJE:

O.K.¹⁰ se sastoji od 6 članova (Zvonko¹¹, Zmajo¹², Dunja¹³, Tanja¹⁴, Božo¹⁵ i Bijeli¹⁶) od kojih je jedan u vojsci — pri komandi Papučko- Kmdijskog Područja. Konačno se O. K. popunio i na putu je da obuhvati i kontroliše rad sviju kotareva, da sa radom rukovodi. No još postoje smetnje, a to je pitanje veze, pošto se veze stalno trgaju.

⁸ Vidi dok. br. 47, 49, 50, 51, 56, 65 i 72.

⁹ Kotarski komitet KPH.

¹⁰ Okružni komitet KPH Virovitica.

¹¹ Zvonko Brkić

¹² Josip Zmajić

¹³ Milka Zorić-Jovanović

¹⁴ Jovanka Pavić-Tencer

¹⁵ Božo Pištalić

¹⁶ Franjo Sertić, pomoćnik komandanta Papučko-krndijskog područja.

Stanje Partijskih organizacija na kotaru VIROVITICA.

Ukupno ima 19 članova Partije i 35 kandidata. (38 Hrvata, 11 Srba, 2 Nijemca, 2 Mađara, 1 Slovenka. — 46 muškaraca i 8 žena, — 7 radnika, 2 obrtnika, 44 seljaka i 1 slobodne profesije).

K. K. se sastoji iz 6 članova (Slavko,¹⁷ Radio,¹⁸ Ivo,¹⁹ Kolac,²⁰ Slavica,²¹ i Grga²²). Drug Grga je novo kooptiran u K. K. Četiri su Hrvata, 1 Nijemac i 1 Slovenka — 2 seljaka i 4 radnika.

K. K. se sve više osamostaljuje i sve više rukovodi radom u svom kotaru. Sektaštvo po primanju u partiju nisu još prebrodili, a sa radom u istočnom dijelu kotara istom započinju. Jedinice izim one u Trapinskoj još samostalno ne rukovode Narodno oslobodilačkom borbom. Politički i teoretski nivo članova je slab. Rad sa SKOJ-em se popravlja, rad sa AFŽ-om je dobar, sa NOO još uvijek manjkav. Rad sa Vojtkom (domobranima) je u razvitku — uzpostavljanje prekinutih veza.

Provedeno je ranije zaključeno čišćenje u partijskim jedinicama Budrovac i Korije 4 druga i jedna drugarica isključeni su zbog nerada i oportunistizma. U partizane su otišla 2 člana partije.

Partijske jedinice postoje:

Trapinska		od 6 članova (svi Hrvati, seljaci, muškarci — dva novoprimljena.)
Korije	od 2 člana	(Hrvati, 1 m. 1. ž. — 1 obrtnik i seljak),
Stari Gradac	od 3 člana	(Hrvati, seljaci, 2 muškarca 1 žena),
Budrovac	od 1 člana	(Hrvat, seljak, muškarac). Ranije je ta jedinica brojala 6 članova no radi nerada i oportunistizma raspuštena je i oko tog jednog druga formirati će se nova jedinica,
Turanovac	od 3 člana	(Hrvati, seljaci, muškarci).
Novoprimljeno je u Patriju 2, a isključeno 5 drugova.		

Kandidatske grupe postoje:

Vodice	od 3 člana	(Srbi, seljaci, muškarci).
Pčelić	od 4 člana	(1 Hrvat, 3 Srbina- seljaci, 2 m. 2 ž.).
Borova	od 4 člana	(Srbi, seljaci, 3 muškarca, 1 ženska).
Cabuna	od 5 članova	(1 Srbin, 1 Hrvat, 1 Nijemac, 2 Mađara, 3 radnika, 1 obrtnik, 1 slob. prof, svi muškarci).
Bukova	od 3 člana	(Hrvati, seljaci, muškarci).
Marof	od 6 članova	(Hrvati, seljaci, muškarci).
Stari Gradac	od 3 člana	(Hrvati, seljaci, 2 muškarca, 1 ženska).
Lozan	od 4 člana	(Hrvati, seljaci, muškarci).

Novoprimljenih kandidata ima ukupno 27.

Pod rukovodstvom K. K. nalazi se jedna udarna grupa od 14 drugova (još legalnih) svi naoružani, vojnički organizovani (3 partijca 3 kandidata). Grupa vrši akcije čišćenja i diverzije.

17 Ivan Samboliček
18 Franjo Banak
19 Milan Posavac
20 Josip Banak
21 Slavica Samboliček
22 Audi Benedikt

Za vrijeme of anzi ve na Slavoniju grupa je samostalno kod Pitomače srušila prugu i telefonske linije u dužini od 500 metara i onemogućila promet. Koturaši koji su iz Koprivnice išli za Slavoniju morali su u Pitomači čekati 30 sati dok se pruga popravi. Udar na grupu također zapalila je 12 vagona sa sijenom, drvom i ugljenom u Pitomači, razoružala finance u Neteči itd.

Stanje Partijskih organizacija na kotaru GRUBIŠNO POLJE

Ukupno ima 31 član Partije i 19 kandidata. (50 Srba, 1 Hrvat, 3 Mađara i 1 Nijemac, 3 radnika, 1 intelektualac, 1 vojnlik i 45 seljaka) 39 muškaraca ili žena).

K. K. se sastoji od 5 članova (Vili,²³ Kukta,²⁴ Dušan,²³ Ljepša²⁶ i Dorđe²⁷). Dorđe je novo kooptiran, on pri Komandi Područja vrši dužnost pomoćnika komandanta. 1 radnik, 3 seljaka i 1 intelektualac — 4 Srbina i 1 Nijemac.

K. K. je u glavnom prebrodio sektaštvo po pitanju primanja u Partiju. Dobar rad na oslobođenom teritoriju, mnogo slabiji na neoslobođenom. Rad sa SKOJ-em je dobar, sa AFŽ dobar na oslobođenom, a slab na neoslobođenom teritoriju, dobar rad sa NOO na oslobođenom, mnogo slabiji na neoslobođenom. Partijske jedinice u glavnom slabo rukovode Narodno oslobodilačkom borbom. Svi Partijci su u glavnom prošli niži partijski kurs.

Partijske jedinice postoje:

Jasenaš	od 3 člana	(Srbi, seljaci, muškarci).
Dijakovac	od 2 člana	(Srbi, seljaci, muškarci).
Turčević Polje	od 4 člana	(Srbi, seljaci, muškarci i 1 žena).
M. Dabčevica	od 4 člana	(3 Srbina, 1 Mađar, svi seljaci, muškarci).
Jasenovača	od 5 članova	(2 Srbina, 1 Hrvat, 2 Mađara, 4 seljaka , 1 radnik, muškarci).
Komanda Područja	od 5 članova	(Srbi, 1 radnik, 2 seljaka, 1 vojnlik, 1 intelektualac, muškarci).
Sreski NOO	od 4 člana	(Srbi, seljaci, muškarci).

Novoprimljenih je u Partiju 10 drugova.

Kandidatske grupe postoje:

Vel. Dabčevica	od 5 članova	(Srbi, seljaci, 3 muš. 2 žen).
Šibenik	od 3 člana	(Srbi, seljaci, 2 muš. 1 žen.).
Rei. stan. Šibenik	od 3 člana	(Srbi, seljaci, muškarci).
Gakovo	od 4 člana	(Srbi, seljaci, 2 muš. 2 žen.).
Sreski AOŽ	od 4 člana	(Srbi, seljanke).

Nov oprimi jeni kandidata ima ukupno 15.

Dobro je protkana Partijska organizacija NOO a slabo kod AFŽ. Tako u Sreskom NOO ima 4 Partijca u 1. općinskom NOO 4 Partijca i 2 kandidata, u II. općinskom NOO 2 Partijca i 4 kandidata, a u selskim NOO 10 Partijaca, 13 kandidata i 2 SKOJ-evca.

²³ Josip Vili
²⁴ Mitar Dančilo
²⁵ Dušan Bukvić
²⁶ Ljuba Pejnović
²⁷ Dorđe Momčilo, pomoćnik komandanta Bilogorskog područja.

Stanje Partijskih organizacija na kot. SLATINA

Ukupno 11 članova partije i 2 kandidata sve Srbi, seljaci, kandidati su 2 žene, Srbkinje. U Području ima 20 članova partije i 8 kandidata i tri part, jedinice i dvije kandidatske grupe.

K. K. se sastoji od 6 članova. Rodo,²⁸ Glišo,²⁹ Milan,³⁰ Rezika,³¹ Franjo,³² Pero.³³ Rodo.— sekretar, dobar, vrijedan, gubi se u sitnicama.

Milan.— odgovoran za rad SKOJ-a. Dosta vrijedan do slkranjosti odan, prilično se snalazi, teoretski dosta slab.

Blagii,³⁴ odgovoran za N. O. O.-a. Pošten, odan, teoretska izgradnja osrednja, prilično spor u radu.

Rezika, odgovorna za A. F. 2. Hoće raditi, teoretski slaba, pomalo malo-građanka, ne podnosi kritiku, plače, itd.

Franjo, hoće da radi, legalac, detaljnije ga nepoznamo.

Pero, Veliko srbski raspoložen (umro)

Stanje Partijske organizacije na kot. DONJI MIHOLJAC

Partijske organizacije nepostoje a niti kandidatske grupe. K. K. također ne postoji. Postoje dva člana, Jovanka³⁵ i Zdenko.³⁶

Jovanka, sama nije mogla mnogo učiniti. Zdenko je bio svega dvije nedelje na tome kraju.

S K O J

Postoji Okružni Komitet SKOJ-a od 5 drugova (1 drugarica) 3 Hrvata, 2 Srbina— 1 radnik, 1 seljak, 3 intelektualca.

O. K. SKOJ-a nije u potpunosti zadovoljio naročito nije zadovoljavajući rad drugova koji rade na terenu Slatina i Miholjac. Trebaće njihov rad više kontrolisati i pomoći im u radu. Njihove veze sa Povjerenstvom SKOJ-a su slabe a i direktive Povjerenstva SKOJ-a su neredovite a kontrola je mala.

Srez VIROVITICA: Postoji kotarsko rukovodstvo od 5 članova, 4 druga, 1 drugarica, 3 Hrvata, 1 Srbin, 1 Čehinja, 1 radnik, 2 seljaka, 1 intelektualac. Postoje aktivni u 3., 5., 6., 7. i 8. razredu gimnazije, a po selima postoji 11 grupa, dok u samoj Virovitici postoji 1 grupa. U SKOJ-u ima 65 članova od toga 12 drugarica. SKOJ-evci su vrlo aktivni, mnogi su mobilisani, pa i cijeli aktivni ali su odmah u tim mjestima stvarani aktivni od novih drugova. USAOJ u tom srezu ne postoji, a isto tako ni pioniri.

Srez GRUBIŠNO POLJE: Postoji sresko rukovodstvo od 5 članova, 2 druga 3 drugarice, 3 Srbina, 2 Hrvata, 3 seljaka, 2 đaka.

Na ovome kotaru ima 13 SKOJ-evskih grupa sa ukupno 76 članova od toga 52 drugarice i 24 druga. Socijalni i nacionalni satsav je: 72 seljaka, 1 radnik, 1 trgovački pomoćnik, 2 intelektualca — 59 Srba, 5 Slovenaca, 9 Hrvata, 3 Mađara. SKOJ-evci su se istakli naročito kod prikupljanja pomoći za partizane, paketa za bolnice, te obradbe zemlje. SKOJ si je postavio zadatak da omladina svakog sela obradi jedan dio zemljišta kao i da

²⁸ Ivan Lovinčić

²⁹ Glišo Arbutina

³⁰ Milan Dobrić

³¹ Rezika Kovačić

³² Franjo živković

³³ Pero Pavlović

³⁴ Isto kao 29.

³⁵ Jovanka Čović

³⁶ Zdenko Svete

uredi svoj vrtić (bašću sa povrćem). Ovdje se naročito osjeća potreba nižih SKOJ-evskih kurseva.

USAOJ:

Postoji 18 odbora USAOJ-a sa ukupno 338 članova od toga 91 drug i 247 drugarica (337 seljaka, 1 naučnik — 257 Srba, 30 Hrvata, 9 Slovenaca, 21 Mađar, 2 Nijemca, 19 Čeha. Također postoje i dva općinska odbora USAOJ-a od ukupno 16 članova. Kotarskog odbora USAOJ-a nema. On će se uskoro formirati. U selima postoji 17 omladinskih domova i 4 omladinske radne desetine vojnički organizirane koje su se naročito istakle kod obrađivanja zemlje.

PIONIRI:

Postoji 17 saveza Pionira sa ukupno oko 350 članova. Pioniri su vrlo aktivni pišu pjesme, crtaju, mnogi uče čitati i pisati, a javno su nastupali sa svojim priredbama na proslavi 1. Maja.

Srez SLATINA: Prije reakcije postojalo kotarsko rukovodstvo, međutim sada se u rukovodstvu nalaze samo dva člana. Drugarice Marija i Olga isključene su iz rukovodstva radi nerada, a potonja i radi saboitanja. Oba člana sadanjeg rukovodstva su seljaci, Srbi, jedan drug i jedna drugarica.

Na ovome kotaru ima 8 SKOJ-estih grupa sa ukupno 41 članom od toga su 7 drugova i 34 drugarice. Socijalni i nacionalni sastav je: 28 seljaka, 11 obrtnika i 2 đaka; 36 Srba, 5 Hrvata. Od tih grupa jedna je uz Komandu područja i sastoji se od 13 članova, od toga 5 drugova i 8 drugarica, 5 Hrvata i 8 Srba, dva đaka, 11 obrtnika, koji rade u šusterskoj i šnajderskoj radionici. Posle reakcije moral je pao kod omladine u nekim selima radi uticaja velikosrpske propagande. (Naročito se ističe selo Durišić). Požrtvovnim i pravilnim radom popraviti će se stanje.

USAOJ

Postoji 12 odbora USAOJ-a sa ukupno 289 članova, sve Srbi, seljaci i u glavnome skoro sve ženske. Svi na oslobođenom teritoriju. Do sada se nije posvećivala dovoljna pažnja neoslobođenoj teritoriji, međutim je sada dato u zadatak drugovima osnivanje USAOJ-a na okupiranoj teritoriji. Organizirane su dve radne čete i to jedna četa od 43 člana i jedan vod od 18 članova. U radnim grupama su u glavnome drugarice, jer su omladinci u N. O. V. Ima jedan omladinski dom.

Srez DONJI MIHOLJAC: Sresko rukovodstvo SKOJ-a niti SKOJ-cvski aktivni ne postoje. Rad sa omladinom u tome srezu tek je sada otpočeo.

USAOJ

Postoji 3 odbora sa ukupno 38 članova, sve Srbi, seljaci, drugarice. Prikupljali su hranu, rublje i posteljinu za bolnice i našu vojsku.

PIONIRI

Postoji jedan savez pionira od 3 člana.

AF2

Postoji Okružno Rukovodstvo od 7 članova kao i tri kotarska rukovodstva AF2-a. Rad O. R. se slabo vidi, neredovno se sastaju i zapravo ono i ne rukovodi AF2-om.

Kotar GRUBISNO POLJE: Postoji kotarski odbor AFŽ-a i 2 općinska odbora te 21 seoski odbor od toga tri na neoslobodеноm teritoriju. 81 drugarica su odbornice, (69 Srпкиnja, 5 Hrvatica, 6 Mađarica i 1 Čehinja) sve su seljakinje. Svega AFŽ organizacije obuhvaćaju u ovom kotaru oko hiljadu žena od kojih je 90% Srпкиnje, a ostalo druge narodnosti. Drugarice su se naročito istakle u prikupljanju hrane i pečenju hljebova za partizane za vrijeme reakcije na Slavoniju. Drugarice su si stavile u zadatak prodiranje u neslobodeni teritorij i aktivno učestvovanje u kampanji za obradbu zemlje.

Kotar VIROVITICA: Postoji Sreski Odbor sa 7 članova te 24 seoska odbora. Sreski AOŽ sastavljaju 2 radnice, 5 seljanki sve Hrvaticе. Ukupan broj žena u organizaciji iznosi oko 300. Drugarice su aktivne u slanju paketa za bolnicu, no slabo su radile za mobilizaciju. Također postoji 1 općinski odbor od 6 članova sve seljakinje Hrvaticе!

Srez PODRAVSKA SLATINA: Sresko rukovodstvo AFŽ-a ne postoji. Za vreme reakcije neke drugarice su ubijene a neke pohapšene tako da se rukovodstvo raspalo. Prije reakcije postojala su 24 seoska odbora, od toga 17 na oslobođenoj a 7 na neoslobodenoj teritoriji. Posle reakcije obilaskom jednog dijela sreza utvrđeno je da na neoslobodenoj teritoriji postoje 3 odbora, a na oslobođenoj 7 seoskih odbora, dok se ostale odbore nije moglo obići radi zadržavanja bande u tim selima. Za vreme reakcije neki su se odbori potpuno rasturili ili raspali. Formiranjem sreskog rukovodstva AFŽ-a i konkretnim zadacima oživi će i rad među ženama.

Srez DONJI MIHOLJAC: Sreski odbor AFŽ-a ne postoji. Rad sa ženama u tome kotaru tek je sada otpočeo. Osnovana su tri seoska odbora sa 13 odbornica. Od toga 9 Srпкиnja i 4 Hrvaticе, 10 seljakinja i 3 kućanice. Sakupljale su hranu i rublje za bolesne drugove, pekle kolače i nabavljale lekove.

N. O. O.

Kotar VIROVITICA: Pošto je cijeli teren ovoga kotara neoslobodен to izbori nisu provadani. U kotaru postoji 18 N. O. O. no nema ni općinskih a ni sreskog N. O. O. Drugovi su dobili za zadatak da stvaraju nove NOO a naročito da formiraju sreski kao i Općinske NOO.

Novostvorenih odbora ima 13. Rad NOO sastoji se još uvijek samo na skupljanju hrane, obavještenjima, špijunaži, vezi i ponešto propagandi. Imena delegata za Oblasni NOO poslana su na Stab Zone. Oba delegata su seljaci, Hrvati, a poznati su kao HSS-ovci, odani i poštени su.

Kotar GRUBISNO POLJE: Na oslobođenom dijelu ovog kotara provedeni su u cijelosti izbori i to u 20 sela. Prilažemo rezultate glasalih u broju i postotku. Detaljne rezultate poslali smo Štabu Zone. Na izborima je učestvovalo ukupno 73% glasača (80% muških, 67% ženskih i 84% omladine). U NOO -e su u ogromnoj većini unišli kandidati predloženi po K. K. (63:7) također su provedeni izbori i za općinske NOO-e (2 općine) i za kotarski NOO. U općinske i sreski NOO unišli su svi kandidati predloženi po K. K. Općinski NOO broje po 5 članova, a kotarski 4 člana (u plenumu ih ima 45). NOO-i se svakim danom sve više osamostaljuju. Odnos između NOO-a i Komande Područja postaje sve pravilniji — bez koman-

đovanja. Sreski NOO rukovodi radom iz centra (kancelarije) u kojima se nalaze stalno 4 člana. Sreski NOO održao je 2 plenarne skupštine.

Na izborne zborove narod je dolazio u povorkama sa zastavama i transparentima. Interes za izbore bio je živ i velik a također i glasanje. Na svakom izbornom zboru izim naših govornika govorili su drugovi iz NOO-a, AFŽ-a i omladina. Drugovi su si stavili za zadatak da stvaraju NOO-e na neoslobođenom teritoriju i do sada su u tome imali uspjeha, u istinu malog. Rad NOO-a bio je vrlo uspješan u pomaganju naše vojske i slanju živežnih namirnica za vrijeme ofanziva na Slavoniju, te za mobilizaciju.

Kotar SLATINA: Na oslobođenom teritoriju provedeni su izbori u 18 sela, međutim su proglašeni u 10 sela, a u ostalih 8 sela radi zadržavanja bande izbori nisu proglašeni. Glasalo je ukupno 65% glasača. Također su provedeni izbori za Općinske i Sreski NOO. Unišli su u glavnome kandidati predloženi po KK. Općinski NOO broje i to jedan 8 a drugi 5 članova, dok plenum sreskog NOO broji 12 članova. Za vreme reakcije a i posle reakcije odbori se nisu u glavnome sastajali međutim je sada otpočeo pravilan rad. Sreski NOO rukovodi radom iz centra (kancelarije) i sastoji se od 4 člana, a tek sada je formiran.

U kotaru postoji 30 NOO-a. Od toga na neoslobođenoj teritoriji 12 odbora, dok se je 7 NOO-a sa oslobođene teritorije izvesno vreme nalazilo pod okupacijom bande, koja je prošle reakcije zaposela i kontrolisala njihova sela.

Kotar DONJI MIHOLJAC: Ceo kotar se nalazi na neoslobođenoj teritoriji. Ima 6 seoskih NOO-a, no nema ni općinskih ni kotarski NOO. Drugovi su dobili u zadatak da prodiru u ostala sela i da stvore sreski NOO.

AGITACIJA I PROPAGANDA:

Agit-prop: Postoji komisija Agit-Propa od 3 člana, pošto je treći član drug Dorde sada na dužnosti u Komandi Područja. Drug Zmajo održao je sa Miškom 2. niži partijski kurs, koji je trajao 5 dana, a na kojem je prisustvovalo 20 kursist a. Jedan član Agit-Propa nalazi se na terenu Podr. Slatina gdje održava mitinge. Agit-Prop je učestvovao u organizaciji izbornih zborova i Prvomajske proslave. Agit-Prop izdaje Zidne Novine, do sada su izašla 3 broja. Prosvjetni rad se sastojao u tome što je održan kurs sa 9 drugarica koje će dalje učiti nepismene čitati i pisati.

TEHNIKA: Izvještaj o radu Tehnike prilažemo u prilogu. Rad Tehnike, stalno šepa zbog nestašice štamparske boje, te šapirografa. Tehnika bi nužno trebala jednog stenografa za radio vijesti kao i jednog dobrog crtača.

RAD SA VOJSKOM:

Još uvijek je slab, a sastoji se u uspostavljanju veza sa okolnim garnizonima, neke veze su već uspostavljene i preko njih se šalje propagandni materijal i druge upute. Nastojimo da u svim okolnim garnizonima formiramo V. K.³⁷

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu!

Za Komitet:
Zvonko³⁸

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 30/477.

37 Vojni komitet
38 Isto kao 11.

Maj, 1943.

Izveštaj sa sastanka mjesnih vođa Njemačke narodne skupine na području kotara Pakrac o nesigurnom stanju mjesnih skupina uslijed aktivnosti partizana, o suradnji sve većeg broja Hrvata, Ceha, pa i pripadnika Skupine s NOP-om, o odlasku liječnika u partizane, te o podmićivanju predstavnika kotarske vlasti radi oslobođenja vojnih obveznika.

Verfasst in Pakrac anlässlich der Tagung der Amtswalter der Ortsgruppen des Bezirkes Pakrac.

Ortsleiter und Bezirksveauftragte Herbert St e n z e l aus Pakrac erklärte folgendes:

»Die Verhältnisse in der Ortsgruppe Pakrac sind sehr schlecht, da fasst lauter Tscsechen in der Og. sind. Der Ortsgewerbeleiter Mellinger Franz ist mit der Kassa von der Og. zu den Partisanen geflüchtet und befindet sich in Psunj und ist angeblich Püchsenmacher. Von dem genannten Mellinger sind auch Dr. Horvat mit Frau in der Nacht vom 3—4. 5. 43. zu den Partisanen geflüchtet, zu bemerken ist, dass die beiden Slowenen waren und in den Pakracer Krankenhaus angestellt waren wo auch der geflüchtete Mellinger als Nach inist angestellt war. Dr. Horvat soll jetzt Leiter eines Krankenhauses in Psunj sein. Der Angehörige der Og. Daruvar Brzobohati, Schüler der Lehrerbildungsanstalt in Pakrac ist mit noch 3 kroatischen Schülern zu den Partisanen geflüchtet, in Badljevinu wurden aber alle 4 von dem kroatischen Militär verhaftet.

Die Partisanen mobilisieren¹ in der ganzen Umgebung von Pakrac, nicht nur Serben, Kroaten oder Tschechen, sondern auch Deutsche, besonders in Prekopakra. Sie gruppieren sich in der Umgebving von Pakrac (zwischen Pakrac und Požega) und nach der Aussage einiger kroatischen Offiziere befinden sich 12—15.000 in der Gegend.² Direktor des kroatischen Krankenhauses in Pakrac Dr. Grdowitsch nimmt den ganz gesunden Soldaten für Mehl und Speck den Blinddarm heraus, wie z. B. dem ES Mann Knollmayer und Eigner aus Pakrac, Glaser Josef aus Mali Sredani und Kuballek Franz aus Prekopakra. Nebst diesen deutschen Soldaten befinden sich immer noch 10—15 Angehörige der kroatischen Wehrmacht Domobrani. Diese Angaben wird jederzeit Dr. Rodić Boris bestätigen (der wurde jetzt nach Vinkovci versetzt). Die Kroaten sind im grössten Teil gegen uns. Das kroatische Militär ist sehr gut, aber die Offiziere sind nicht viel wert. Der Bezirksvorsteher hat sehr viel Verständnis für unsere Sache. Die Partisanen befinden sich in BUTSCH—SPANOVITZA KUKUNJEVAC und MEDJURIC. Sehr viel Pakracer halten mit den Partisanen mit. Vor drei Tage ist die Frau von dem Verkäufer Batta zu den Partisanen geflüchtet, hat den Mann und drei Kinder zurückgelassen. Am 2. Feber 1943 bei dem Angriff auf Pakrac³ haben sich die Soldaten sehr gut gehalten, deshalb haben die Pakracer Bürger den Soldaten aus Dankbarkeit sehr

¹ O mobilizaciji vidi dok. br. 64, 68, 69, 70, 73, 76 i 85.

² Broj preuveličan. U operativnim jedinicama I slavonskog korpusa bilo je tada oko 5.000 boraca.

³ Vidi »Grada«, knj. IV, dok. br. 59, str. 133-137. i dok. br. 60, str. 137-139.

viel Geschenke vorbereitet. Die Soldaten bekamen aber nur ein wenig Gulasch und 2 del Wein und alles andere wurde angeblich nach Agram verschleppt. Dr. Grdowitsch und Oberstleutnant Grlitsch haben angeblich eine ganze Schwärzerbande. Die gewesene Aerztin des Pakracer Krankenhauses Gold Schmidt geb. in Novi Grad ist in Psunj als Sanitäts-Kommissarin. Der Ortsleiter der Og. Dobrovac erklärte:

Bei uns haben die Partisanen noch sehr wenig gemacht. Erst vor paar Tage haben sie uns etwas Vieh weggetrieben — 5 st. Kleiner Gruppen von 500—600 Mann befinden sich in Jagma, Subotska und Kuku-njevac, sowie auch Kritschke, Bobare und Rogulje (hier befindet sich angeblich der Stab). Lehrer POP ARA⁴ aus Kritschke ist der Führer der operierenden Gruppen im Dobrovac. In der letzten Zeit formieren die Partisanen eine Tschechische Brigade⁵ und die Tschechen gehen auch sehr gerne ganz freiwillig. Der Führer ist aus Poljane oder Daruvar. Das Dorf Prekopakra halt mit den Partisanen. Die Kroaten besonders Anhänger der Matschek—Bewegung sind sehr pasiv. Der Ortsleiter bittet bei den massgebenden Stellen, dass man die Jungen nach der beigelegten Liste sofort einzieht da die Gefahr besteht, dass sie eines Tages von den Partisanen erwischt werden.

Gegen Ing. Brand, Verwalter des staatlichen Gutes in Lipik besteht von der kroatischen Seite eine Anklage, dass er mit den Partisanen mitgeht und das Innenministerium hat seine sofortige Entlassung verlangt. Er bittet die Kreisleitung man möge Schritte unternehmen damit man feststellt, wer der Ankläger ist und scheinbar soll er auch als Deutscher von diesem Posten verschwinden. Die Gemeinde Lipik liefert ohne weiteres für Lebensmittel einem jeden eine Bestätigung damit der enthoben wird vom Militär. Notär in Lipik ist Barbaric z. B. den Latschan aus Dobrovac hat er ohneweiteres eine Bestätignug und auch ein Gesuch gemacht um Enthebung, dafür bekam er Lebensmittel.

Aus Dobrovac ist der Ungar Mayor Mischko geflüchtet mit seiner Frau und soll bei den Partisanen ein hoher Offizier sein. Der Militärreferent im Bezirk Pakrac Oberleutnant Slivarić werbt die Volksdeutschen in die Domobrani,

Der Ortsleiter der Ortsgruppe Filipova c erklärte:

Die Verhältnisse zwischen den Deutschen und Kroaten sind sehr schlecht. Die Kroaten sind gegen uns sehr misstrauisch und auch feindlich gesinnt.

Kreisschulinspektor :
Franz Krewedl.

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/11.

⁴ Uroš Popara, komandant XVIII brigade.

⁵ Radi se o formiranju čehoslovačkog bataljona. Vidi dok. br. 95.

REGISTAR LIČNIH IMENA

A		Benzler — 185
Abalić Marko — 57		Bertolović — 210
Abramović (inž.) — 83		Bešlagić — 147
Acman Kata — 57		Biber Antun — 345, 350
Adžić Ivan — 145, 149		Bižić Ilija — 264
Alt'gayer Branimir — 9, 11, 12, 21, 27		Bjelobrk Milutin — 282
Andelfinger Ivan — 124		Bjelobrk Vladoja — 283
Andelić Milan — 398		Blagojević Milan — 319, 343, 361
Antić Vinko — 43, 49, 91, 92, 106, 116,		Blagojević Stevo — 57
129, 130, 132, 147, 151, 163, 211,		Blažičević Anica — 353
214, 221, 297, 303, 318, 336		Blečić Tomo — 117
Antolović Josip — 53, 147, 221, 405		BO'ban Đuro — 64
Arbutina Glišo — 357, 360, 386, 387,		Bobetko Mijo — 221, 296, 380
390, 432		Böckl Fritz — 192, 229, 230, 285
Arnaut Janko — 361		Bogdanović Bosiljka — 57
Arnošt Jasmin — 311		Bogdanović Gedeon — 31, 33, 81,
Antičević Ante — 315, 384		408, 424
Audi Benedikt — 430		Bogdanović Ilija — 126
B		Bogdanović Jovo — 65, 151, 221
Babac Boško — 184		Bogdanović Mile — 57
Babac Milivoj — 373		Bojanić Jovo — 124
Babić Vlatka — 372		Bojanić Sa.vo — 239, 240
Bajić Milan — 282		Bokun Ilija — 282
Bajić Slobodan — 22, 126		Bolić Mile — 386, 387
Bajt Franjo — 175		Bolić Vaso — 387
Bajt Janko — 222		Borota Mileva — 299
Bakarić Vladimir — 100, 162, 410		Bosanac Krsto — 222, 388
Bakić Aleksandar — 126		Bosanac Vida — 388
Bakula Jure — 29		Bosnić Tomislav — 108, 113, 114, 146
Balen Josip — 266		Božičević Ivan — 350
Balen Mile — 400		Božičević Marica — 282
Balenović Duka — 79, 109, 168,		Božić Ivana — 281
186, 341		Božić Mile — 283
Banak Franjo — 348, 369, 430		Božić Nada — 247
Banak Josip — 430		Božić Nikola — 283
Barić Josip — 282		Branežac Savo — 125
Barišić Ivan — 209, 210		Brkić Ana — 282
Bauer Andrija — 414, 415		Brkić Dušain — 19, 49, 54, 91, 92, 116,
Baumgartner Anton — 310		129, 130, 133, 140, 147, 151, 163,
Baumgartner Gunigunda — 310		211, 214, 221, 261, 297, 298, 299,
Baumgartner Jasef — 310		303, 315, 318, 322, 336, 383, 385,
Baumgartner Katarina — 310		386, 399
Baumgartner Marija — 310		Brkić Zvonko — 429, 435
Beck — 20		Broz Josip — 354, 360, 381, 382, 394,
Beljanski Jovan — 25		402, 411
		Bubalo Franjo — 149, 150
		Buchsbaum — 21, 26
		Bugić Matilda — 282

Bujan Anka — 349
Buković Ivan — 351, 353
Bukvić Dušan — 431
Bukvić Stevo — 124
Bulović Mirko — 43, 161, 386, 388

C

Car Pero — 139, 221, 345
Carević Marko — 281
Cazi Josip — 249
Cerjan Stjepan — 139
Crnobrnja Bogdan — 43, 55, 106, 121, 129, 130, 140, 159
Crnobrnja Dragica — 388
Crnobrnja Miloš — 222, 296, 380, 388
Cvetković Marijan — 221, 254, 298, 345, 413
Cvijetić Tanasija — 124

C

Čalić Dušan — 112, 119, 140, 186, 350, 357
Čanić Matija — 194, 215, 308, 342
Čerkovski Ćiro — 124
Čevapović — 70
Čipor Jela — 258
Čonić Miroslav • — 414, 415
Čqp Bogumil — 303
Čorković Dušan — 222, 385
Čortan Žarko — 270
Čosić Savo — 415
Čović Jovanka — 432
Čug-ur Mile — 281
Čurić Zivko — 34

ć

Ćaje Jozo — 328

D

Damjan Rudi — 86
Dančilo*vić* Mitar — 431
Dančilo*vić* Nikola — 64
Daničić Đuro — 64, 65
Dejak Ruža — 285, 427
Delibašić Jovo — 348, 369
Demonja Nikola — 221. 378
Devčić Luka — 210
Dević Blagoj a — 282
Dikić Dirago — 126
Divić Stoj an — 49, 79, 116, 303, 322, 336
Dobrić Milan — 359, 432
Dorić Andrija — 281
Došen Stjepan — 150
Drachsler Anton — 310
Drachsler Marija — 310
Drača Jovan — 186, 296
Dragičević Đuro — 291

Dragić Stevo — 64
Dragojlov (general) — 113, 158. 248, 420
Drapšiin Nada — 218
Drapšin Petar — 30, 106, 121, 130. 147, 159, 166, 196, 215, 221, 222, 228, 255, 256, 297, 298, 299, 315, 327, 385, 386
Drašković Ivan — 228
Draženović Mile — 282
Dropuljić Ćiro — 49, 79
Dujić Josip — 192, 248, 294, 324, 362
Dulić Đuro — 67, 221
Dupko Zlata — 209

D

Điković (dr) — 41
Đilas Milovan — 354
Đojić — 96
Đurđević Jovo — 283
Đurđević Mirko — 283

E

Eker Štefanija — 307
Erti Franc — 48

F

Fabijan Franjo — 385
Fajdetić Franjo — 125
Filipović Lazo — 359. 386, 388. 389, 390
Fischer Anton — 310
Fišić Srećko — 125
Fištrović Krunoslav — 294
Forkapa Nikola — 201, 304. 305
Fulanović — 283

G

Gasteiger Ferdinand — 269, 287, 288
Gasteiger Martha — 287
Gašparević Danica — 244
Gavrilo*vić* Ilija — 282
Gerdijan Blagoje — 145, 195
Glaise-Horstenau Edmund — 19
Glaser Josef — 436
Glavaš Petar — 57
Glišić **Ćedo** — 282
Glunčić — 94, 296, 425
Gojko Franjo — 195
Golub Zorko — 249
Gottfried Antun — 115
Grabež Matija — 282
Grandić Filip — 282
Grbić **Ćedo** — 53, 221
Gregorić PaVle — 140, 249, 372
Grozej Marijan — 78
Grujčić Milan — 282
Grulović Nikola — 357

Grum Andrija •— 116
Gsellmann Nikolaus — 21
Gvozdanović Andrija — 283
Gvozdanović Ante — 282

II

Hager Anton — 41
Hajdin Žarko — 210
Hailović Nedeljko — 307, 345
Handjal Štef -- 356
Hanzl Josip — 211
Has Zdenko — 249
Hatz Antun — 310
Hatz Johann — 310
Hatz Josef — 310
Hatz Konstanziia — 310
Hatz Maria — 310
Hauptmann Ivan — 268
Hečimović Nikola — 354
Hefer Stjepan — 342
Helbich — 44
Hemmerling-Skreptschuch Stefan — 48
Hima — 117
Hiršl Feliks — 303
Hitler Adolf — 19, 98, 188. 189
Hoffman — 20
Hofschuster Jakob — 415
Holzschuh Fritz — 82, 334
Horvat — 70
Horvat Josip — 29
Horvat Pero — 210
Horvat Rudolf — 258
Hrnčević Josip — 22, 348, 361. 369, 372
Hruščuk Mara — 361

I

Ifek Antun — 294
Ilić Vladimir Lenjin — 175, 178, 199, 416
Ilić Slobodan — 43
Ilić Todor — 219, 324
Ilić M. Vojislav — 126
Ilinčić Nikola — 282
Ilinčić Petar — 282
Inkret Franc — 221. 299
Ipša Mijo — 117, 342
Iser Đuro — 77, 114, 331
Ivančić Josip — 195
Ivan'ković Gajo — 217, 223, 226, 227, 315, 384

J

Jakšić Pa vika — 349
Jančić Ljubica — 139, 347
Jankes Grga — 357
Jankes-Komar Maja — 349
Janković Ivan — 414

Janjić Dušan — 304
Janjić Vlado — 67, 221, 297
Jelić Ana — 281
Jergović Ivan — 102, 221
Jerković Mato — 19, 30, 36, 47, 108, 112, 123, 130, 135, 160, 221, 257, 259, 270, 279, 298
Jocić Zivojin — 351
Joka Milan — 211, 221
Jokić Boško — 126
Jovanović Aleksandar — 60, 222, 345, 346
Jovanović Bogdan — 221, 373
Jovanović Milka — 65
Jovanović Svetozar — 124
Jovanović-Zorić Milka — 429
Jovičić Nevenka — 283
Jović Bogdan — 282
Jović Nikola — 282
Jović Radoslav — 126
Jović Stevo — 282
Juratović Ilija — 281
Juratović Marica — 281
Jurišić Marko — 145. 149

K

Kadlec Bogumil — 195
Kapetanoivić Fahrija — 313
Karanović Tomislav — • 43, 124, 130, 158
Karoly Franjo — 229, 230, 302
Keck Michael — 228
Kiseljevska Natalija — 303, 322, 386
Klarić Zvonko — 115
Klaus Jäger Toni — 97, 98, 301
Kmecig Mijo — 142, 170. 308
Knebl Franjo — 57, 64, 201, 221, 293, 345, 346
Knežević Andreas — 310
Knežević Johann — 310
Knežević Katarina — 310
Knežević Maria — 310
Knežević Rade — 117, 221, 254, 299
Knežić Mile — 64
Kocaip Ivan — 263
Kofler Franjo — 31, 32, 34, 46, 90, 101, 102, 153. 159, 217, 225, 257 384
Kokić Nikola — 419
Kokić Radovan — 153
Komljenović Stanko — 124
Koprivčević Josip — 7
Kordić Franjo — 423
Kordić Stoj an — 258
Kosamović Nikola — 161, 173, 303, 322, 347, 367
Kotarski Stjepan -- 258
Kovač Martin — 95. 96
Kovač Pavo — 28
Kovačević Gojko — 72, 73, 156, 203, 222
Kovačević Luka — 200

Kovačević Mijo —● 169, 170

Kovačić Rezika — 432

Kraft (dr) — 115

Krajačić Bosiljka — 349

Krajačić Josip — 58, 197, 315

Krewedl Franz — 437

Kristmann Matheis ●— 48

Knnjaić Bogdan — 250

Kromfoauer Luka — 282

Kr.šija Stevo — 282

Kruljac Josip — 244, 247

Kufoalija Milosava — 283

Kubaillek Franz — 436

Kučšec Andelko — 43, 161, 299

Kühr Dragutin — 42

Kundadžija Dušan — 64

Kundadžija Javo — 64

Kundak Nikola — 64, 65

Kurbalija Stevo — 282

Kuručević Đuro — 415

Kutschera Josef — 310

Kutschera Juliana — 310

L

Lamza (dr) — 147

Lamza Zlatko — 218

Lavić Kiva — 388

Lenjin Vladimir Ilić — 175, 178, 199, 416

Levar (bojnik) — 112

Lichtanberger — 19

Lilovac Stjepan — 258

Lalić Jaćim — 64

Lolovac Stjepan — 258

Lončar Đuro — 64, 65

Lončarević Lazo — 125

Lovinčić Ivan — 347, 357. 360, 386, 432

Lovreričević Mate — '217, 226, 315

Lukač Josip — 268

Lukić Božo — 249

Lukić Nikola — 67

Lukić Simo — 348, 369

Lužajić Stanko — 22

Ljubotina Sraten — 201

M

Maček Vlatko — 188, 190, 273, 284. 319, 381

Mader Karl — 287

Maglajlić Ekrem — 56, 161, 378

Malešević Milan — 389

Malinić Dragan — 124

Mandić Gavro — 282

Mandić Luka — 282

Mandić Milan — 282

Mandić Milutin — 282

Mandić Proko — 282

Mandić Simo — 282

Mar Josef v- 310

Mar Maria — 310

Mar Teresia — 310

Margetić Danilo — 210

Marin Đuro — 397

Marindolac Jela — 308

Marinković Ivo — 307, 362

Marinković Jovo — 44, 222

Marinković Marko — 125

Markotić Filip — 238

Marković Pera — 282

Marković Rafo — 290

Martinčević Josip — 268

Marun Petar — 282

Masleša Veselin — 354

Matek Jelka — 282

Matek Mato — 282

Matijaš Dragica — 283

Matijaš Vidosava — 283

Matovina Pero — 358, 429

Matzenauer Hans — 287

Mazalica Nikola — 305

Mažuran Zlatko — 209

Medić Augustin — 77

Medunić Slavko — 270

Meleš Ivan — 347

Mellinge Franz — 436

Mesarov Martin — 342

Mesić Desanka — 282

Mesić Milan — 252

Mešković Enver — 328

Mihajlović Draža — 121, 189, 200, 284, 340, 381, 396, 427

Mihalić (dr) — 118, 157, 195

Mijatović Stojan — 386, 387, 390

Milaković Bogo'ljub — 124

Milaiković Jovan — 141, 161, 170

Miličević Ivica — 373

Milić Feda — 222, 296

Milinković Branko — 124

Milinović Milivoj — 57

Millerlei Ferdinand — 288

Milling — 183

Milasavljević Duka — 386

Milošević Andrija — 282

Milošević Milasava — 57

Milošević Stanko — 186

Milovanović Đuro — 282

Milovuković Savo — 282

Miljanoivić Srđa — 64

Mioljević Đoko — 355

Mioljević Nikola — 307

Miščević Mihajlo — 221, 377

Miššković Ivan — 242

MiiTRANOVIĆ Boro — 304

Modrić Magda — 282

Momčilović Đorđe — 431

Momčilović LjJulbomir — 361

Mrazović Karlo — 249, 261

Mnkšić LjJka — 126

Muker Ivan — 27

Munidweil Wendelin — 182, 183, 233, 301

Mu'sulinović Bogdan — 282

42

Musuliniović Pere — 282
Mutak Vlado — 139, 182, 222, 315

N

Nagy Dula — 229
Nazor Vladimir — 176, 290, 291, 360
Nekić — 114
Nemčić Živka — 351, 353
Nemec Slavko — 258
Nenezić Radojica — 57, 59, 221, 289, 297, 377, 408
Nikolić Mara — 349
Nikolić Marko — 222
Novosel Stjepan — 77

O

Obrić Mirko — 170, 266, 363, 422
Ognjenović Lazar — 150
Opačić Stanko — 401
Opić Mato — 138, 139, 347
Ormanović Nikola — 65
Orozović Pajo — 150, 225, 377
Ostojić Dušan — 34, 373
Ožegović Gajo — 65

P

Pantelić Savo — 386, 387, 389, 390
Parsa Ljubica — 282
Pavelić Ante — 13, 189, 190, 284
Pavičić Ivan — 248
Pavić Jovanka — 64. 65, 429
Pavić Stevo — 29
Pavlek Franjo — 145, 149
Pavlović Pero — 386, 432
Pavlović Rade — 209, 303, 322, 363
Pejaković Marica — 283
Pejnović Ljuba — 264, 431
Peričin Marko — 22, 126, 361
Perić Jovan — 282
Perić Ljubiško — 57
Petković Andrija — 79, 168
Petričević Ivo — 42
Petrić Vojin — 282
Petrović Milan — 386, 388
Petrović Vladimir — 91, 128, 132, 140
Pfaff Friedrich — 21, 41
Pfefer Franjo — 258
Pichler Ivan — 399
Pijade Moša — 354
Pištalić Božo — 429
Plazibat Marko — 292
Pleskota Vaolav — 258
Podobnik Anna — 309
Podobnik Franz — 309
Podobnik Katarina — 309
Poiane Ivica — 168
Po\par Ilija — 281 .
Popara Uroš — 84, 90, 222, 405, 437

Popović Branko — 64, 65
Popović Dušan — 57
Popović Milo — 137, 307, 412
Popović Petar — 89
Popović Vlado -- 127, 140, 220, 289, 298, 315, 327, 348, 357
Posavac Milan — 245, 430
Pražić Mihailo — 423
Prodanović Stanko — 373
Prpić (general) — 158, 212
Prša Eduard — 210
Pauč Dušan — 43, 218, 222, 296
Puhač Branko — 282
Puklavac Jozo — 150
Puškarić Darinka — 359, 360
Puškarić Marija — 245
Puštek Martin — 356

R

Radaković Marko — 125
Radan Marko • — 282
Radić Rade — 305
Radišić Ljuboja — 72, 156, 356
Radmiiović Ljuboja — 387
Radmilović Milan — 386, 388, 389, 390
Radojčić Mladen — 239, 240
Radusinović Timotije — 415
Rajdl Mati ja — 376
Rajzer Josip — 258
Ranković Aleksandar — 354
Raspor Vinko — 307
Rašić Stevan — 43
Reich Rudi — 57
Ribar Ivan — 354
Richter Therese — 70
Richter Walter — 70, 71
Rodić Boris — 436
Rogulić Dušanka — 396
Rohrbacher — 21. 26
Rončević Šime — 282
Rubel Ludwig — 21
Rukavina Ivo — 100, 162, 410
Rukavina Milenko — 258
Rukavina Pero — 258
Ružička Josip — 211

S

Salik Viktor — 301
Sa'lopek Josip — 351
Samardžija Iso — 361
Samtboliček Ivan — 430
Samboliček Slavica — 360, 430
Sarkanjac Živko — 28
Savić Dušan — 126
Savić Sreta — 25
Sažunić Milivoj — 68, 210, 258
Schramm Hans --- 287
Schrempf Franz — 27, 350, 355
Schwärs — 26

Schweiiibach Erich — 19
Sebele Franjo — 72, 158
Sedmak Viktor — 307
Sekulić Blagoje — 282
Sekulić Jovo — 282
Sekulić Luka — 282
Sekulić Petar — 282
Sekulić Stjepan — 139, 347, 353
Senjug Ivan — 161, 221
Serbedžija Mirko — 282
Serbedžija Stevo — 282
Sertić Franjo — 262. 429
Sesar Grga — 139
Smiljanić Luka — 283
Smolčić Juraj — 282
Sokol Minka — 285, 427
Spehar Adalbert — 309
Spreizer Peter — 97
Staljin Visarionovič Josip — 360, 392
Staničić Nevenka — 64
Stanić Obrad — 210
Stanivuković Milan — 34, 106, 137.
153, 221, 226, 298, 406, 413
Stanković Dušan — 352
Starčević Božo — 210
Starčević Marica — 210
Starčević Tone — 210
Staub Adam — 309
Staub Anna — 309
Staub Antun — 309
Staub Barbara — 309
Staub EHsabeta — 309
Staub Josef — 309
Staub Julia — 309
Staub Juliana — 309
Staub Kata — 309
Staub Katarina — 309
Staub Margareta — 309
Staub Michael — 309
Staub Petar — 309
Stenzel Herbert — 436
Stilinović Marijan — 43, 55. 106, 121,
129, 130, 140. 147, 159, 308. 322,
347
Strainski — 41
Stuparić Pero — 282
Su ja Stjepan — 258
Suknjajić Dušan — 64
Svete Zdenko — 247, 432
Svilar Ratko — 357. 360
Svrabić Milan — 57

Š

Šalovac — 96
Šašić Jefto — 60, 108, 112, 123, 134,
151, 160. 218, 221, 222, 256, 257,
259, 279, 298
Šeben Ivan — 64
Šebetić M. (inž.) — 231
Šibi Ivan — 221, 376, 378
Šilović Šime — 282

Šloser Ivan — 78
Špegelj Drago — 285
Špek Marica — 282
Štern Hugo — 72, 156
Štimac — 169
štir Ivan — 54
Štrbo Aleksa — 238
Šubarić Mato — 77
Šušnjar Nikola — 372

T

Tadijanović Mišo — 348, 369
Tencer Alojz — 210
Thälmann Ernst — 27
Till Mijo — 414
Tolj Ivan — 96
Toma Stjepan — 300
Tomašević Krsta — 386, 388, 389, 390
Tomašević Nikola — 388
Tomica Đuro — 29
Tomić Ilija — 149
Tomić Milan — 84, 88, 90, 222
Török Pavao — 228
Tramšek Melhior — 308, 345
Trbojević Bosiljka — 64
Trbojević Jovan — 57
Trbojević Mane — 221, 297
Troha Ivan — 282
Troščan Antun — 268
Tuna Antun — 221
Turčinović Ivan — 221, 315
Tutić Liman — 282

U

Ugljik Janoš — 415
Uskoković Zdravko — 43

V

Vajiić Milan — 57
Vajs J. — 126
Valpotič Rudolf — 27
Valtruski Vlado — 195
Vargović Franjo — 230, 285
Veselinov Jovan — 22
Vicković Uroš — 203
Viđali (dr) — 69
Vidović Lazo — 303, 322, 362
Vili Josip — 431
Vinek (dir) — 281
Vinković Blagoje — 153
Visarionović Josip Staljin — • 360, 392
Vlaisavljević Bosiljka — 64
Vojačak Josip — 170, 172, 211, 348,
366, 368, 369
Vojković Lazo — 29
Vostrel Agneza — 244, 247
Vračarić Lazar — 72, 73, 156, 203, 277

Vragović Josip — SOS
Vrgoč Slavko — 168
Vrhovac Ljuba — 307
Vučak (dr) — 307
Vučenović Nikola — 282
Vučković Pero — 386. 387, 390
Vučković Saja — 29
Vučković Stevo — 339
Vujić Mirko — 29
Vukadinović Mile — 386, 387, 390
Vukadinović Nikola — 331
Vukašinović Mile — 389
Vukelić Andrija — 125
Vukelić Iso — 388
Vukelić Nikola — 389
Vukić Lovro — 77
Vukojević Dušan — 29
Vukojević Milan — 29
Vukomanović Pavie — 29, 308. 318, 322, 347
Vukotić Mitar — 143
Vuković Branko — 222
Vuković Marko — 305
Vulić Josip — 282
Vulić Paško — 281
Vulić Slavko — 281

W
Winter Maria — 310

Z
Zec Ranko — 217
Zeman Matija — 195
Zjačić Rade — 64
Zlatarić Branko — 401
Zmajić Josip — 138, 358, 386, 387 388, 429
Zubak Ana — 282
Zubak Antun — 282
Zubak Mijat — 282
Zvekić — 70

ž
ZagarIvan — 282
Zarković Grujica — 218. 279, 348 369, 372
Zido Josip — 281
Zilić Grga — 72, 156
Zivaljević — 258
Zivković Franjo — 432
Zivković Ljubica — 168
Zujović Sreten — 354

REGISTAR GEOGRAFSKIH POJMOVA

A		Bihać — 176, 189
Adolfovac — 19	Ado'lstal — 333	Bijela — 45, 46, 56, 67, 117, 129, 150, 151, 170, 176, 180, 195, 225, 338, 340, 364
Afrika — 283, 284, 330, 397	Alaginci — 310	Bijela Stijena — 167, 391
Alilovci — 425	Amatovci — 30, 31, 32, 50, 53	Bili Brig — 209, 210
Amerika — 14, 15, 191, 310, 396	Anidrijaševci — 267	Bilo-gora — 54, 55, 56, 116, 129, 132, 138, 140, 142, 144, 150, 151, 157, 165, 172, 192, 193, 231, 233, 248, 257, 278, 289, 293, 311, 318, 323, 327, 348, 385
Andrijeveci — 83	Antunovac — 158	Bingula — 113, 300
Arad — 184, 185	Ašikovci — 26	Blškupci — 33, 42, 145, 146, 151, 199
Austrija — 95		Bjelajci — 52, 391, 392
		Bjelanovac — 167, 391
		Bjeliševac — 406
		Bjelovar — 104. 157, 208, 264, 307, 323, 357
B		Blagorodovae — 25, 27, 158, 195, 232, 362
Babja gora — 214, 252, 319	Babjak — 352	Bobare — 52, 160, 172, 391, 395, 437
Bačko Petrovo Selo — 309	Badlješina — 336, 391, 393	Bobinac — 248
Balinci — 193	Balkan — 339	Babota — 307
Banat — 287	Banija — 13, 62, 188	Bodegiraj — 185
Bankovci — 41, 384	Bankovci — 41, 384	Bogaz — 33, 192
Banova Jaruga — 79, 186, 336, 369. 426	Banovac — 393	Bogdanovci — 266
Banja Luka — 26, 94, 299	Baranja — 281	Bogdašić — 31, 32, 34
Barč — 229, 302	Barica — 391, 393	Bokane — 53, 225
Bartolovci — 26	Bastaji — 141, 143, 194, 377	Borki — 45, 62, 64, 67, 71, 105, 117. 129, 151, 176, 180, 257. 295. 338, 339
Batinjani — 391, 393, 394, 395	Bektež — 87, 89, 92, 194, 124, 215, 383, 384, 385, 404, 408, 407, 408, 420, 423, 425	Borojevci — 67
Bela Crkva — 101	Belgija — 283	Borova — 182, 264, 430
Benkovac — 404, 425	Beograd — 27, 43, 71, 72, 120, 128, 137, 147, 184, 185, 188, 208, 317, 327, 330, 331, 346, 411, 412	Borovac — 167, 317
Berak — 267, 281		Borovo — 97, 287
Bešenovo — 113		Bosanska Dubica — 92, 93, 94
		Bosanska Gradiška — 93
		Bosanska krajina — 62, 188
		Bosanska Krupa — 93
		Bosanski Brod — 343
		Bosanski Kobaš — 208
		Bosna — 9, 13, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 35, 40, 48, 62, 74, 83, 104, 126, 188, 203, 220, 256, 304, 311, 329, 331, 338, 339, 342, 371, 382, 411, 412, 427
		Bosut — 113
		Bračevci — 240

Branešci — 33, 391, 393
Brčko — 39, 268
Brestača — 335
Brezik — 228
Breznica — 193
Brezovac — 186
Brno — 211
Brodski Drenovac — 210
Brusnik — 130, 391, 392, 394, 395, 396
Brzaja — 31
Bučje — 30. 33, 42, 44, 45, 51, 52, 57, 62, 67, 105, 107, 108, 110, 111, 113, 114, 116, 127, 130, 148, 186, 214, 320, 391, 393, 394, 397, 436
Bučko Kamemsko — 30, 45, 50, 110
Budakovac — 182, 230, 358
Budanica — 268
Budići — 56, 57, 111, 391, 393
Budim — 248
Budimci — 57, 239, 352
Budimpešta — 184, 185
Budrovac — 427, 430
Bugarska — 335
Bujavica — 139
Bukin — 231, 414, 415
Bukava — 263, 430
Bukovac — 300
Bukovčani — 391, 394
Bukovica — 192, 193. 194, 360. 888
Bukvik — 225
Bušetina — 285

C

Cabuna — 182, 193, 202, 359, 427, 430
Cievare — 12, 52, 79, 91, 130, 160, 391
Ciglenik — 26
Cikote — 12, 54, 91, 130. 171, 172, 214, 391, 392
Cipar — 330
Cipelovac — 66
Cjepidlake — 143, 229
Crljenci — 53, 251
Crna Gora — 256, 338, 339, 382, 411. 412
Crnac — 429
Crni vrli — 54, 192, 224
Crni Zaton — 230

C

Čačinci — 104, 124, 129, 201
Čadavica — 192, 193
Čaglin — 26, 27, 89. 104, 215, 335, 423, 424, 425
Čalma — 97, 300
Čapljina — 92, 93, 94
Čaprginci— 55, 172, 369
Čavlovica — 195
Čazma — 336, 357
Čelikova kosa — 192
Čenkovo — 89, 236, 239

Čepin — 43, 48
Čeremošnjak — 236, 237
Češka — 283
Češljakovac — 35. 45, 180
Čovac — 185, 304

Č

Čeralije — 53, 54, 57, 131, 215, 223, 225, 325, 387, 389, 390, 428
Čerević — 329
Čerić — 267

D

Dalmacija — 14, 121, 190, 256, 285, 402
Darkovac — 19, 21, 25, 26, 27, 66, 89, 300, 423, 4-24, 425
Darugar — 12, 54, 104, 105, 110, 111, 115, 117, 129, 136, 148, 150,157, 158, 192, 194, 195, 219, 221,228, 230, 231, 232, 234, 247, 293,294, 302, 303, 306, 307, 317, 319,335, 336, 342, 343, 348, 349, 362,377, 436, 437
Darugarški Brestovac — 157, 195
Deč — 113, 300
Detkovac — 230
Dežanovac — 157, 158, 195
Dijakovac — 431
Dilj — 12, 67, 71, 89, 104, 105, 129, 130, 154, 175, 188, 280, 327. 371
Dinjevac — 192
Djedina Rijeka — 27
Dobrić — 124, 228, 388, 389
Dobri j in — 13
Dobrovac — 437
Dolci — 155
Doljanci — 87, 199, 200
Doljanovac — 35, 384, 405, 408
Donja Obrijež — 393
Donja Pištana — 124
Donja Šumetlica — 391, 392
Donja Vrba — 128
Donji Borki — 56
Donji Grahovljani — 391, 393, 397
Donji Miholjac — 48, 72, 113, 138. 243, 245, 246, 247, 318, 344, 348. 349, 429, 432, 433, 434. 435
Dapsin — 43
Draga — 34, 42, 145, 146, 151, 199
Dragalić — 120, 128, 333
Drago vić — 215
Drava — 49, 192, 193, 194, 229, 305
Drenje — 25, 27
Drenjski Slatinik — 25, 27, 28, 233. 336
Drina — 13
Drvar — 13
Dubica — 335
Duboka — 124, 239
Dubovac — 308

Dugo Selo — 285, 427
Duhovii — 158, 195
Dunav — 331, 414
Duzluk — 41, 46, 88, 124, 152, 237, 371

D

Đakovac — 263, 313
Đakovačka Breanica — 235, 237
Đakovačka Satnica — 97, 336
Đakovo — 97, 238, 268, 281, 287, 301, 319, 320, 336, 343, 348, 349
Đukina kosa — 193
Đulovac — 25, 54, 104, 117, 118, 143, 192, 194, 221, 224, 230, 248, 302, 323, 325, 326, 336, 377, 427
Đurak — 309
Đurdanci — 281
Đurđenovac — 201
Đuretina — 192
Đurići — 268
Đurišići — 358, 387, 390, 428

E

Engleska — 14, 15, 99. 178, 191, 273. 351, 396, 428
Erdeviik — 97, 300
Ernestinovo — 97, 300, 301
Evropa — 74, 75, 77, 98, 99, 187, 188, 330, 355

F

Filipovac — 391, 393. 394
Francuska — 283
Franjevac — 39, 391
Fruška gora — 22, 25, 91, 329

G

Gaćište — 193, 359
Gaj — 193, 317
Gakovo — 327, 431
Garčin — 28
Garešnica — 100. 120, 158, 188, 230, 231, 232, 336
Gašinci — 336
Gazije — 71, 124, 125
Gibraltar — 330
Glamoč — 13
Glina — 281
Gojio — 336
Golo Brdo — 35
Golubinjak — 195
Gorjani — 97, 301
Gornja Kovačica — 27
Gornja Motičina — 124
Gornja Obrijež — 391, 393
Gornja Pištana — 124

Gornja Šumetlica — 391, 392
Gornja Vrijeska — 117, 192
Gornje Sredice — 157
Gornji Borki — 46, 54, 55, 56, 57, 61, 107, 189, 220, 265, 317. 323, 327, 377
Gornji Caglić — 391
Gornji Grahovljani — 391, 393, 394
Gornji Miholjac — 202. 358
Gornji Rajić — 167
Gornji Rogolji — 391
Gornji Uljanik — 195
Gornji Vrhovci — 214, 257
Gorski kotar — 14, 121, 402
Goveđe Polje — 157
Grabarje — 26
Grabovac — 25, 27, 335
Grabrovnica — 192
Gračac — 13
Gradac — 124, 125, 407
Gradište — 124, 147, 239
Grahovljani — 393
Grahovo — 13
Granice — 237
Grōka — 283, 316
Grdevac — 141, 143
Grdevica — 33, 46, 50, 51, 52. 391. 392, 395
Gredani — 185, 304
Grgurevci — 25, 27
Grulbišno Polje — 43, 57, 64, 138, 141, 143, 221, 230, 231, 232, 243, 244, 245, 246, 264, 344, 348, 349. 428. 431, 432, 434
Gubavo brdo — 55
Gunja — 268

H

Hercegovina — 13, 62, 150, 338, 339, 382, 412
Hrastovac — 25, 27, 232, 313, 362
Hrkanovci — 235
Hrnjevac — 384, 407, 408
Hrvatska — 8, 15, 19, 25, 66, 67. 95. 99, 100, 116, 119, 120, 121, 140, 150, 154, 158, 161, 162, 167, 169, 183, 185, 186, 189, 191, 196, 201, 203, 211, 212, 214, 219, 220, 228, 231, 235, 238, 248, 256, 260, 262, 269, 270, 278, 284. 285, 286, 287, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 307, 315, 316, 318, 322, 327, 334, 337, 339, 345, 355, 360, 363, 367, 371, 372, 373, 374, 377, 378, 380, 383, 385, 398, 400, 401, 402, 403, 406, 408, 413, 426
Hrvatsko primorje — 14, 121, 190, 285, 402
Hrvatsko zagorje — 256
Hum — 194, 223, 224, 227, 248, 252, 323, 325, 326

Hum Varoš — 193
Humiói — 33
Humljani — 124

I

Ilača — 266
Ilok — 97, 300, 414
Ilova — 127, 194
Imotski — 93, 149
Indija — 287
Istra — 285
Italija — 74, 328, 402
Ivan-Dol — 374
Ivan-Dvor — 271
Ivanaševac — 224
Ivankovo — 301
Ivanovci — 424
Ivanovo Selo — 313
Ivanjski Krst — 214

J

Jadransko more — 335
Jagma — 437
Jaguplije — 374
Jajce — 93
Jakovci — 215, 391, 392
Jakšić — 26, 70, 93, 383, 404, 406, 407, 424, 425
Jalkovac — 30
Jamarice — 317, 338
Jamena — 40
Jankovac — 35, 66, 88, 111, 124, 147, 152, 155
Jankovci — 267
Janja Lipa — 317
Jarmina — 266
Jaisenaš — 213, 263, 264, 431
Jasenovac — 335
Jasenovača — 431
Jaisi'kovo brdo — 214
Javor — 405
Javortni'k — 33, 225, 339
Javorovica — 33, 52, 55, 57, 121, 130, 159
Jazavica — 335
Jelas — 429
Jelisavac — 235
Jelova gora — 32, 114
Jorgići — 227, 358, 388
Jovanovac — 309
Jovanovica — 55, 377
Jugoslavija — 39, 40, 107, 119, 120, 121, 163, 187, 189, 203, 256, 262, 272, 279, 286, 290, 340, 354, 357, 360, 380, 382, 402, 410
Jurkovač — 239, 424

K

Kadimljije — 54, 55
Kalnik — 30, 221, 385

Kamenski Šeovči — 31
Kamenski šušnjari — 32, 107, 110, 131, 145, 147, 149
Kamenski Vučjak — 110, 112, 113, 114, 146, 147
Kamensko — 31, 32, 33, 51, 52, 54, 55, 57, 67, 105, 107, 108, 124, 125, 129, 154, 183, 188, 219, 225, 250, 256, 348
Kaipavac — 406
Kapela Batrina — 209, 210
Kapelna — 71, 113, 155, 429
Kapetanovo — 27
Kapetanovo Polje — 391, 393
Kapovac — 384
Kaptol — 35, 68, 75, 88, 93, 102, 131, 132, 148, 180, 200, 215, 310, 423
Karlobag — 93, 94
Karlovac — 43
Katinci — 138
Kesten java kosa — 194
Kladanj — 328
Klisa — 34, 46, 53, 124, 183, 249, 250, 391, 393
Klokočevik — 28
Klokočica — 384, 405
Ključ — 93
Krieževac — 424
Kokočak — 111, 124, 125
Kolac — 66, 67, 71, 88, 105, 121, 124, 155, 159, 178, 179
Kometnik — 124, 228, 358, 359
Komletinci —- 95
Komušina — 42
Končanica — 195, 336, 377, 378
Konjic — 117
Koprivnato brdo — 111, 124, 193
Kqprivnica — 157, 431
Kordun — 13, 62, 188, 284, 382, 400
Koreni'čani — 55, 56, 66, 159, 257
Korije — 427, 430
Kostajnica — 95
Koturić 34, 45, 47, 50, 111, 391, 392, 394, 395
Kozara — 293, 363, 371
Kozarice — 317
Kraguj — 248, 391, 392
Kranja — 124
Krasković — 124, 387
Kričke — 160, 391, 392, 394, 437
K rivaj — 64
Križ — 248, 336
Krndija — 12, 44, 68, 75, 89, 91, 129, 154, 175, 188, 214
Krnjevac — 405
Krstovi — 67
Kršinci — 237
Kruševo — 34, 112, 113
Kuban — 330
Kučanci — 155, 309
Kujnik — 251
Kukujevci — 97, 333
Kukunjervac — 336, 426, 436, 437

Kula.-— 25, 26, *ti*, 93, 104, 215, 338,
383, 384, 385, 404, 405, 407, 408,
420, 424, 425
Kunovci — 145, 374, 384, 404
Kun'ovo Selo — 391, 393
Kup usine — 193
Kutina — 92, 158, 336, 426
Kutjevačka Rijeka — 403, 405
Kutjevo — 26, 53, 68, 88, 93, 100, 103,
108, 115, 116, 121, 158, 168, 188,
200, 201, 202, 215, 256, 344, 383,
385, 403, 404, 405, 406, 407, 408,
420, 423, 424
Kuzma — 158, 228, 323, 325
Kuzmica — 75
Kuzmms'ki Kam — 192, 193

L

Lađevac — 29, 167, 185
Lastovo — 402
Latisnovac — 27, 424
Laze — 42
Ledenik — 237
Levanjska Varoš — 148, 236, 237
Levinovac — 323
Lijevice — 305
Lika — 13, 14, 15, 62, 188, 203, 284,
339, 383, 400
Lipa — 384, 405, 408
Lipik — 51, 52, 104, 167, 170, 307,
336, 391, 394, 437
Lipovac — 12, 91, 97, 130, 189, 210,
220, 301, 359, 391, 392
Lipo vi j ani — 78, 127, 258, 317, 338,
425
Lisičine — 158, 248, 323, 325
Lisine — 377
Lom — 35, 193, 202, 214, 257, 278
London — 14, 40, 121, 189, 199, 200,
273, 284, 380, 396, 401, 402
Lan ja —158
Lovaš — 267
Lovska — 79, 160
Lozan — 430
Lučinci — 124, 145, 293, 309, 310
Lulkač — 285, 407, 427
Lukovac — 192

Lj

Ljeskovica — 26, 86, 98, 335, 423, 425
Lještani — 391
Ljubinje — 94
Ljubuški — 92
LjrUkovo — 287
Ljutoč — 55, 56, 67, 151, 214, 257,
278, 323, 377

M

Macute — 53, 225
Mađarska — 77, 117, 118, 182, 228,
229, 230, 231, 302, 330, 342,
358, 402

Magdć-Mafa — 210::
Majar —: 236, 237
Majevica — 128, 197, 319
Mala Čre&njevica — 192
Mala Dapčevica — 64, 246, 263, 431
Mala Londžica — 236
Mala Velika — 35
Male Dungere — 224
Mali Bastaji — 25, 335
Mali Budići — 45, 391, 393, 394
Mali Ceplaki — 302
Mali Gradac — 281
Mali Sređani — 436
Malta — 330
Mandićevac — 25, 27, 336
Marindvor — 34, 145
Marof — 430
Mataula — 384, 406, 407
Medari — 185
Medinci — 360
Međimurje — 285, 402
Međurić — 436
Meljani — 12, 124, 130, 131, 152, 243,
261, 387, 390, 428
Metla — 33, 54, 55, 56, 111, 151, 339
Migalovci — 67, 424
Mihaljevci — 68, 93, 425
Mihaljevo brdo — 224, 225
Mijači — 33, 50
Mijajlije — 51, 110, 146
Mikanovci — 82
Mikleuš — 124, 225, 387
Milan-Lug — 424
Miletinci — 313
Milinci — 89, 236
Milisavci — 29, 167
Mitrovac — 384, 405, 406
Mohovo — 415
Moja Volja — 287
Morović — 97, 301
Moskva — 40, 190, 402
Moslavina — 72, 129, 150, 180, 181,
182, 256, 293, 315, 342
Mostar — 92, 94
Motajica — 208, 305, 362
Mr,kaplje — 32, 51, 32, 110, 112, 113,
114, 120, 121, 123, 131, 146, 151,
197, 198, 200, 329, 362
Mrković — 281
Muni je — 263
Musići — 237

N

Nabrđe — 237
Našice — 48, 57, 124, 220, 238, 283,
335, 344, 348, 349, 351, 352, 353,
383, 384, 404, 406, 407, 423, 424,
426
Našieka Breznica — 235
Naudovac — 202
Neradin — 23
Nsteća — 431

Nevesinje — 13, 92, 93, 94
Nova Gradiška — 12, 29, 42, 43, 70,
119, 136, 138, 140, 158, 160, 186,
199, 209, 210, 212, 249, 296, 299,
300, 304, 306, 307, 318, 332, 333,
335, 342, 343, 347, 348, 349, 350,
362, 369, 390, 412, 420
Nova Jošava — 155
Nova Kapela — 335
Novi Gradac — 230
Novi Jankovci — 301
Novi Sad — 184, 415
Novi Vinodol — 94
Novska — 79, 136, 186, 212, 220, 258,
304, 305, 317, 318, 335, 343, 348,
349, 362, 367, 368, 425
Nuštar • — 266, 267

Nj

Njemačka — 13, 23, 40, 71, 74, 101,
138, 184, 283, 284, 285, 328,
362, 427
Nježići — 33, 34, 46, 50, 124

O

Oberjosefsdorf — 97, 301
Obrijež — 27, 391
Obrov — 225
Odžakovci — 56, 293
Okučani — 12, 26, 29, 55, 79, 101,
104, 120, 128, 167, 168, 186, 304,
317, 333, 335, 362
Oljaisi — 145
Omanovac — 391, 393
Omiš — 92, 93, 94
Orpatovac — 97, 266
Orahovica — 41, 46, 88, 124, 155, 176,
180, 188, 219, 281, 327, 352,
406, 407
Ordanja — 352
Orljava — 31, 33
Orljavac — 31, 33, 52, 124, 188,
278, 374
Oralik — 266, 267, 301
Osijtk — 26, 27, 28, 36, 39, 41, 42,
43, 48, 104, 129, 138, 184, 208,
228, 269, 281, 287, 288, 307, 308,
309, 327, 342, 343, 344, 345, 348,
349, 350, 351. 352, 353, 361, 269,
423
Ostrošinci — 237, 383
Ostrovo — 82
Oštri Vrh — 31, 32
Otočac — 94, 189
Otok — 95, 96
Ožegovci — 45, 391, 393, 394, 395

P

Paka — 87, 89, 90, 148, 149, 159
Paklenica — 305

Pakrac — 12, 54, 57, 79, 92, 94,
108, 136, 148, 159, 160, 186, 215,
231, 232, 306, 336, 343, 348, 349,
367, 368, 390, 391, 393. 394, 395,
397, 412, 426, 436, 437
Paferačka Poljana — 336
Pakrački Antunovac — 27
Palanka — 231
Palešnik — 27
Papuk — 12, 15, 48, 52, 53, 55, 68, 75,
88, 91, 104, 105, 112, 128, 129.
154, 188, 189, 193, 214, 217, 219,
231, 233, 384
Paučje — 67, 148, 214, 236, 237, 239,
241, 361
Pavlovci — 33
Pčelić — 263, 430
Papelana — 230
Peratovica — 141
Perenci — 198
Perušić — 94
Petranovac — 25, 27
Petrov vrh — 225, 406. 407
Petrovac — 13
Petrova Glava — 405
Petrovaradin — 39, 300, 414
Petrovo Polje — 192
Petrovo Selo — 333
Pijetlova Noga — 54, 213, 224, 257,
278, 377
Piljemica — 127
Pisanica — 143
Piškorevci — 97
Pitomača — 193, 194, 311, 323, 431
Pivnica — 43, 158, 194, 234. 326
Plavsinac — 157
Plesmo — 317
Pleternica — 89, 93, 103, 296, 383, 384,
404, 406, 407, 408, 424
Pljeskovica — 31
Podgorje — 199, 200, 238
Podravina — 49, 128, 154, 155, 156,
193, 201, 220, 282, 283, 285, 286.
311, 316, 318, 320, 329, 387
Pddravska Slatina — 12, 48, 104, 115,
129, 131, 138, 188, 192, 193, 194,
215, 223, 225, 228, 234, 243, 245,
246, 247, 248, 255, 260, 319, 323,
325, 335, 344, 348, 349, 357, 358,
359, 360, 385, 388, 389. 428, 432,
433, 434, 435
Podravske Sesvete — 285
Podvinje — 28
Poganovci — '57
Pogledalo — 193
Poljakovci — 146, 148
Poljanska — 34, 35, 42, 46, 87, 124, 257
Poljslka — 283
Ponor — 189
Popovac — 254
Popovača — 336
Popovci — 34, 391, 392, 395
Poreč — 25, 26, 27, 423

Posavina — 49, 167. 185, 316, 318, 366, 368
Posavski Podgajci — 268
Posušje — 92, 93, 94
Potočani — 33, 35, 45, 87, 151
Požeška kotlina — 42, 60, 61, 68, 86, 88, 103, 104, 216, 121, 132, 156, 158, 165, 166, 168, 172, 196, 200, 203, 215, 219, 295, 316, 323, 327, 372, 423, 424
Požeški Brestovac — 92, 296
Pravoslavna Šagovina — 299
Prekopakra — 391, 393, 394, 396, 436, 437
Prekoračani — 124, 387
Prgomelje — 391, 392, 394, 395
Pridvorje — 25, 27, 336
Privlaka — 266, 310
Prnjavor — 113
Proložac — 149
Psunj — 12, 15, 47, 51, 52, 54, 55, 56, 68, 91, 104, 105, 128, 130, 157, 158, 167, 170, 171, 172, 188, 189, 214, 278, 299. 304, 305, 333, 364, 436
Pušine — 124, 139. 152. 257, 275, 276, 387, 390

R

Račinovci — 268
Radlovac — 125
Radovanci — 35, 45, 131, 148, 151
Rađenovci — 167
Rajevo Selo — 268
Rajić — 120, 128, 335
Rakovac — 223, 224
Ramljani — 248
Rastovac — 194
Rastušje — 369
Rašaška — 186
Rašenica — 141
Ratkov Dol — 89, 148
Ratkovica — 125, 170
Ravna gora — 32, 46, 50, 51, 52, 55, 56, 72, 78, 105, 110, 112, 130, 147, 214, 225, 278, 304. 327
Ravno — 92, 93, 94
Removac — 142
Rešetari — 333
Retkovci — 267
Ribnjačka — 192, 222
Rijenačko Brdo — 124
Rijenci — 124, 388
Rogolji — 52, 394, 397
Rogoljica — 214
Rogulje — 391, 394, 437
Rozmajerovac — 236, 237
Roždanik — 335
Ruma — 113, 287, 329, 361
Rusija — 190, 351
Rust — 214
Ruševo — 27, 67, 93, 149, 150, 423

S

Sandžak — 382, 411
Sanski Most — 93, 94
Sapna — 424
Sarajevo — 149, 150, 335
Saševo — 192
Sava — 22, 212, 330, 331, 371
Savkovac — 210
Savoja — 188
Sažije — 32, 50
Seged — 184, 185
Sekulinci — 124, 125, 139, 388, 389
Selci — 97
Senj — 93, 94
Sesvete — 169
Šibenik — 213, 263, 264, 313, 431
Sibimj — 361
Sibokovac — 239
Sinj — 310
Sirac — 110, 111. 195, 317, 335
Sisak — 95, 176, 335
Skenderovci — 55, 374, 391, 394
Skresine — 54, 55, 111, 112
Sladojevački Lug — 358, 429
Slana Voda — 192
Slatinski Drenovac — 43, 45, 66, 71, 88, 111, 125, 130, 152, 179, 214, 219, 257, 260, 261, 262, 327, 387, 388, 390, 420
Slavonija — 9, 12, 13, 14, 15, 23, 24, 25, 27, 29, 30, 42, 45, 46, 49, 50, 53, 54, 55, 60, 63, 65, 72, 75, 79, 88, 91, 100, 104, 105, 106, 114, 115, 116, 118, 127, 130, 133, 137, 139, 144, 150, 157, 158, 169, 182, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 196, 204, 206, 207, 209, 215, 216, 220, 221, 239, 243, 249, 256, 262, 263, 265, 271, 272, 278, 280, 289, 293, 294, 304, 305, 311, 315, 318, 319, ©20, 321, 322, 327, 328, 329, 331, 338, 339, 341, 347, 348, 349, 350, 356, 361 362, 369, 370, 371, 372, 373, 380, 382, 385, 398, 400, 410, 411, 412, 4-16, 426, 428, 431, 434, 435
Slavonska Požega — 12, 33, 34, 42, 50, 55, 56, 68, 70, 75, 92, 100, 103, 104, 107, 108, 112, 114, 115, 129, 137, 138, 145, 147, 148, 157, 159, 168, 169, 186, 200, 215, 221, 223, 251, 293, 295, 297, 309, 319, 321, 336, 343, 383, 384, 403, 404, 406, 407, 408, 420, 423, 425, 436
Slavonske Bare — 155
Slavonski Brod — 7, 27, 28, 42, 43, 83, 104, 115, 130, 138, 145, 147. 148, 158, 208, 210. 212, 215, 238, 241, 280, 307, 319, 328, 333, 335, 343, 344, 347, 348, 49, 350. 361, 369, 383, 400, 403, 406, 416

Slavonski Samac — 266
Slobodna Vlast — 44, 235, 237
Smoljanovci — 34, 46, 53, 293
Smude — 124. 227, 388
Sokolovac — 25, 27, 195
Sotin — 97, 266, 267, 301
Savjetski Savez — 74, 98, 187. 191, 239, 261, 271, 273, 355, 380
Sovski Dol — 67, 90, 149
Srbac — 305
Srbija — 13, 22, 39, 77, 184, 220, 256, 287, 330, 335, 411
Srednji Borki — 56
Srednji Grahovljani — 391, 393, 394
Sremska Mitrovica — 39, 113, 287, 369
Sremski Karlovci — 300
Srijem — 21, 22, 23, 24, 25, 39, 40, 114, 125, 126, 131, 185, 249, 256, 280, 300, 301, 304, 318, 319, 328, 329, 331, 333, 355, 357, 361, 400
Stara Gradiška — 92, 208, 307
Stara Pazova — 39
Stare Bokane — 224
Stari Gradac — 285, 369, 427, 430
Stari Mikanovci — 281
Stockerau — 95
Stojčinovac — 236, 239
Stolac — 92, 93, 94
Stražeman — 35, 42, 68, 75, 87, 94, 146, 148, 151, 199
Striježevica — 32, 110, 113, 114, 251, 310
Subocka — 437
Suha Mlaka — 71
Suhopolje — 193, 194, 228
Sunja — 95
Sut ješka — 382
Svetoblažje — 235, 236, 237
Svinjarevci — 267

S

Šagovina — 333
Šaremgrad — 97, 231, 414, 415
Šeovci — 50
Šeovica — 391, 392
Šibovac — 195, 424
Šid — 24, 97, 117, 301, 333, 361
Šidški Banovci — 97
Širinci — 186
Škrabutnik — 170, 184, 214, 249, 364
Šnjegavić — 170, 249, 364
španovica — 33, 52, 110, 215, 309, 310, 436
Špišić-Bukovica — 182, 193, 285, 311
Šumeće — 124
Šumetlica — 299
Šušnjari — 108, 111, 120, 121, 123, 147, 159, 165, 188, 217, 219, 238, 329, 362, 369, 429

T

Temišvar — 184, 185
Tenje — 28, 48, 310
Terezino Polje — 193, 229, 230
Tas'lić — 28
Tisovac — 33, 50, 391, 392
Točak — 54, 111, 113, 155, 158, 193, 202, 227, 257, 270, 377
Tomiinovci — 26
Tomislavgrad — 93
Tompojevci — 97
Topolovica — 57
Toranj — 33, 34, 102, 132, 145, 199, 200, 310, 374, 391. 393
Torovi — 317
Tovarnik — 266, 267, 301
Trakošćan — 228
Trapinska — 263, 430
Trenkovo — 75
Trnakovac — 29
Trnava — 236
Trnjani — 28, 83, 236
Trojeglava — 157, 195
Trošeljje — 19, 26, 333
Turanovac — 285, 427, 430
Turčević-Polje — 56. 213, 257. 263, 264, 278, 431
Turnić — 4'25

U

Udbina — 93, 94
Uljanik — 25, 27, 158, 195, 362
Uskočka — 193
Uvačka glava 111, 193

V

Valpovo — 301, 342, 344, 348, 349, 351, 353
Varaždin — 30
Vašington — 402
Velika — 12, 34, 35, 42, 45, 66, 68, 75, 86, 88, 94, 100, 102, 108, 111, 116, 121, 131, 132, 145, 148, 151, 158, 176, 180, 188, 196, 199, 215, 220, 225, 257, 310
Velika Breznica — 224, 234
Velika Cjepidlaka — 117, 118
Velika Dapčevica — 431
Velika Kopanica — 97
Velika Peratovica — 264
Velika Pisanica — 120
Velika Vrijeska — 117
Velike Dungere — 224
Veliki Bastaji — 117, 336
Veliki Bečkerek — 184, 185
Veliki Budići — 45, 391, 393, 394
Veliki Grdevac — 57, 268, 428
Veliki Javornik — 111
Veliki Popovac — 224, 227, 234

Veliko Brdo — 45
Veliko Nabrđe — 236
Veliškovci — 267
Venje — 384, 407
Vetovo — 12. 68, 86, 94, 100, 102, 103,
108, 116, 121, 131, 158, 175, 188,
199, 200, 215, 220, 383, 404, 406,
407 423
Vilić-Selo — 33, 52, 55, 56, 68, 94,
309
Viljevo — 48, 71, 138, 360
Vinkovci — 39, 82, 83, 95, 96, 266,
281, 287, 301, 319, 330, 333, 344,
348, 349, 351, 352, 436
Virovitica — 104, 120, 138, 142, 143,
145, 182, 192, 193, 194, 199, 228,
243, 244, 247, 283, 285, 291, 302,
305, 336, 341, 342, 344, 348, 349,
350, 357. 359, 363, 369, 426, 427,
429, 432, 434
Visoki virh — 193, 214
Viteroga — 147
Vlatkovac — 237
Voćin — 12, 35, 43, 51, 54, 56, 60,
63, 67, 105, 108, 110, 111, 113,
116, 119, 124, 127, 128, 129,130,
139, 147, 148, 151, 155, 158,159,
175, 176, 188, 192, 193, 194,215,
(220, 222, 223, 224, 225, 226,227,
228, 234, 247, 248, 252, 254,255,
256, 257,260 , 269, 270, 274,289,
290, 291, 292, 293, 294, 305,308,
312, 313, 317, 320, 322, 324, 325,
326, 327, 329, 349, 360, 362, 371,
373, 374, 375, 377, 390, 428
Voćinsko brdo — 224, 234
Vodice -— 430
Vođinci — 267
Vojvodina — 22, 357
Vrani Kamen — 54, 55, 56, 151, 202,
213, 323, 377
Vranić — 33, 53, 124, 125
Vranova — 151
Vrapče — 307
Vražji vis — - 193
Vrbas — 305
Vrbica — 281
Vrbje — 333
Vrbova —210, 333
Vrbo vi j ani — 185

Vrhovci — 28, 32, 34, 42, 124, 146,
147, 384
Vrpolje — 97, 128
Vučjak — 12, 31, 50, 51, 52, 53, 56,
91, 108, 112, 113, 125, 145, 146,
147, 149, 189, 220, 238, 257, 259,
308, 413
Vuka — 97
Vukovar — 38, 39, 230, 231, 281, 307,
344, 348, 349, 350, 351, 352, 414
Vukovje — 195

W

Windhorst — 19, 333

Z

Zabrdska Glavica — 51
Zabrdske Kričke — 33
Zabrtovski Popovci — 44
Zabrdski Ttsovac — 33
Zadar — 402
Zadubravilje — 158
Zagreb — 27, 28, 38, 43, 71, 72, 76,
95, 96, 115, 120, 128, 157, 168,
176, 188, 195, 208, 209, 210,248,
255, 258, 269, 281, 287, 295,299,
302, 307, 312, 317, 327, 335,336,
341, 346, 357,362, 411, 412, 424
Zajile — 12, 54, 64, 71, 91, 110, 129,
189, 220, 391, 393
Zdenci — 155
Zdenkovac — 236
Zečje brdo — 44
Zemun — 13, 39, 76, 208, 269, 287, 330
Zoljani — 266
Zvečevo — 12, 32, 35, 43, 49, 54, 56,
67, 91, 110, 113, 115, 124, 128,
129, 130, 132, 146, 149, 151,155,
189, 219, 220, 223, 225, 228,252,
257, 325, 377, 413

Ž

Zigerovci — 33
Živčani — 71, 203, 214, 236, 353, 361
Županja — 138, 319, 343, 344, 348

REGISTAR PREDMETNIH POJMOVA

A	Šesnaeste (XVI) NO bri- gade 180, 181, 310, 313
<i>Agitacija i propaganda</i> II NOB 60, 135, 163, 186, 246, 251, 262, 263, 350, 358, 360, 390, 391, 392, 395	»Agrarija«, <i>centralna njemačka</i> <i>nabavljačko-prodajna zadru-</i> <i>ga</i> 36, 37, 266, 268, 269, 286
Agitprop	
Centralnog komiteta KPH 272, 356	<i>Akcije Narodnooslobodilačke voj-</i> <i>ske i partizanskih odreda Ju-</i> <i>goslavije (NOV i POJ)</i> 23, 24, 30, 40, 48, 68, 70, 78, 88, 96, 100, 101, 102, 117, 127, 157, 158, 167, 182, 183, 188, 195, 201, 202, 225, 226, 231, 252, 258, 269, 271, 308, 316, 317, 328, 331, 337, 338, 377, 423
Diljskog područja 238, 239, 242, 279, 280	Bučko Kamensko 30, 31, 32, 33, 34, 35, 44, 45, 50, 62, 67
Drugog (II) odreda III ope- rativne zone 270, 275	Caglin 425
Dvanaeste (XII) NO briga- de 163, 164, 165	Đulovac 377
Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju 63, 137, 139, 249, 262, 272, 341, 350, 371	Kamenski Šušnjari 110, 112, 113, 114, 120, 121, 123, 131, 145, 146, 148, 159, 198, 200, 215, 217, 219, 238, 329, 362
Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška 138, 139, 343, 350	Kula 424, 425
Okružnog komiteta KPH Osijek 350, 351, 354, 355	Kutjevo 53, 68, 101, 121, 215, 383, 403, 404, 405, 406, 408, 420
Okružnog komiteta KPH Virovitica 142, 344, 350, 357, 426	Lipovljani 78, 127, 317, 337, 338
Osamnaeste (XVIII) NO brigade 85, 86, 275	Pitomaca 311
Papučko-krndi j skog pod- ručja 124, 360	Velika 101, 102, 121, 215
Prvog (I) odreda III ope- rativne zone 337, 340	
Psunj skog područja 364, 367	
Sedamnaeste (XVII) NO brigade 61, 62, 63, 290	

Vetovo 101, 121, 215

Voćin 120, 215, 220, 222, 224, 234, 247, 248, 252, 253, 255, 256, 260, 269, 274, 289, 290, 291, 294, 308, 312, 313, 320, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 356, 362, 375, 377, 428

Analfabetški tečaj v. Kursevi

Antifašistički front iena (AFŽ) 14, 47, 118, 136, 137, 181, 196, 200, 261, 262, 264, 288, 293, 306, 310, 314, 341, 349, 351, 353, 354, 357, 358, 359, 360, 382, 387, 391, 392, 396, 416, 426, 430, 432

Oblasna konferencija AFŽ za Slavoniju 139, 349

Antifašistički odbori žena (AOŽ) 139, 200, 306, 307, 391, 392, 393, 396

Inicijativni odbor AFŽ za Slavoniju 139, 306, 349

Kotarski AOŽ

Daruvar 349

Donji Miholjac 349

Đakovo 349

Grubišno Polje 349

Našice 349

Nova Gradiška 349

Novska 349

Osijek 349

Pakrac 349

Podravska Slatina 349

Slavonska Požega 349

Slavonski Brod 349

Valpovo 349

Vinkovci 349

Virovitica 349

Vukovar 349

Okružni AOŽ

Nova Gradiška 349

Osijek 349. 353

Slav. Brod 349

Virovitica 349

Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) 120, 180, 189, 199, 273, 339, 340, 354, 357, 381, 396

B

Bolnice v. Vojne vlasti u pozadini

Bombardiranje selä 12, 43, 45, 130, 176

»Borba« v. Stampa

Brigade NOVJ v. Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije

»Brigadir XVIII brigade« v. Štampa

Brošure:

»Dvanaest uslova za boljševizaoiju Partije« 175, 360

»Hisitorija Svesavezne komunističke partije (boljševika)« 391, 392

»Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svjetlosti narodnooslobodilačke borbe« 360, 393, 394

»O radu Partije u vojsci« 175, 199, 345, 346, 354

»SKOJ i USAOJ« 63, 262

»Sta znači biti član Komunističke partije i kakve su njegove dužnosti« 244

»Učenje o Partiji« 178, 199, 392, 394

C

Crvena armija 14, 187, 188, 150, 239, 251, 261, 283, 286, 339, 340, 351, 381

oficiirti 42. 291

»Crvena zvijezda« v. Štampa

C

Cesi 92, 211, 243, 244, 245, 294, 316, 342, 351, 390, 393, 394, 427

Čehoslovački bataljon 157, 211, 240. 316, 342,' 357, 332

Čelnici 28, 120, 121, 137, 160, 161, 163, 175, 180, 187, 189, 196, 201, 203, 204, 208, 220, 239, 243, 284, 285, 289, 304, 305, 318, 319, 320, 340, 342, 347, 362, 368, 381,397, 401

Komanda vojno-četničkih odreda u Jugoslaviji 304

Srij emsko-slavanski četnički odred 304, 305

D

Dezerterstvo 51, 182, 276. 314, 362, 375, 429

Diverzije 24, 27, 28, 51, 120, 128, 184, 188, 195, 218, 316, 327, 411, 412, 423, 424, 430

diverzantske grupe 22, 71, 128, 164, 166, 202, 209, 218, 316

Divizioni NOV i POJ v. Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije

»Dnevne vijesti« v. Štampa

Domobrani 42, 51, 78, 79, 89, 95, 99, 101, 104, 133, 137, 140,

147, 170, 216, 238, 260, 282, 289, 307, 308, 328, 329, 336, 337, 342, 360, 361, 396, 425, 427, 428, 429, 430

divizije:

Četvrta pješačka 114

Prva gorska 44, 50, 51, 54, 61, 67, 108, 111, 112, 192, 215, 222, 234, 247, 252, 294, 303, 307, 322, 324, 342, 362

Treća pješačka 114

divizioni:

Prva bitnica V topničkog sklopa 145, 146, 148, 149

Treća bitnica artiljerijskog diviziona 115

moral domobrana 77, 98, 103, 168, 169, 329

postupak sa zarobljenim domobranima v. *Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije*

pukovi:

Četvrti pješački 103, 105

Dobrovoljački 330

Peti pješački 66, 115

Radni 354

Sesti pješački 115

taktika 35, 161, 215

zbor

Drugi (II) 25, 27, 74, 113, 145, 328

Zapovjedništvo II domobranskog zbora 42, 74, 113, 145,328

zdrug

Četvrti gorski 30, 44, 54, 105, 115, 116, 167, 215, 248, 292, 336

Prvi gorski 35, 215, 269, 294, 336, 375

Slavonski 71, 89, 108, 110, 112,113, 114, 115, 120, 131, 145, 146, 159, 215, 217, 329, 362 i

Srijemski 115 Treći 95					<i>Hrvatska seljačka stranka (HSS)</i> 99, 136, 137,140, 142,176, 180, 190, 196,200, 238,243, 262, 273, 284,285, 319,339, 340, 341, 342,344, 351,354, 358, 362, 366,368, 376,381, 397, 401, 427, 428, 429
»Dvanaest uslova za boljševizaciju Partije« v. Brošure					
Dž					vodstvo 99, 120,188, 190,200, 238, 284, 285,318, 344,427
»Džepne novine v. Stampa	XII	NO		brigade«	
					<i>Istočni front</i> 24, 74, 188, 189, 190, 284, 289, 328, 330. 397
<i>Fašizam</i> 233, 283, 284, 286, 342, 351, 381					<i>Italijanske divizije:</i> »Macerata« (»Macerata«) 382 »Re« 382
G					<i>Izbjeglice</i> 92, 93, 94, 258
»Glas Slavonije« v. Stampa					<i>Iznajmljivanje stanova</i> 7
<i>Glavni štab NOV i POH v. Narod- nooslobodilačka vojska Ju- goslavije</i>					
<i>Gradsko poglavarstvo Slav. Brod</i> 7					<i>Jugoslavenska emigrantska vlada u Londonu</i> 14, 121, 189, 200, 273, 284, 396, 401
<i>Grupa vojvodanskih udarnih ba- taljona</i> 125, 126					
II					K
<i>Hapšenja</i> 13, 14, 27, 28, 29, 285, 423					<i>Kazalište v. Slavonsko kazalište</i>
»Historija Svesavezne komunistič- ke partije (boljševika)« v. Brošure					<i>Kolonizacija</i> 149, 150 <i>Komisija</i> prehrambena 369 za sjetvu 265 <i>Komunistička partija Hrvatske (KPH)</i> 119, 163, 173, 191, 196, 286, 288, 306, 341 Centralni komitet (CK KPH) 60, 137, 163, 173, 175, 191, 196, 199, 272, 288, 289, 310, 315, 341, 356, 357
<i>Hrvati</i> 14, 40, 42, 44, 74, 92, 99, 137, 161, 176, 177, 189, 204, 239, 240, 243, 244, 245, 249, 262, 267, 280, 282, 284, 285, 286, 304, 311, 316, 317, 319, 328, 332, 338, 342, 343, 352, 355, 358, 359, 372, 382, 390, 391, 393, 394, 395, 396, 402, 416, 427, 428, 429, 430, 431, 432					

Bjelovar 264
Daruvar 136, 306, 343
Donji Miholjac 138, 344,
432 '
Đakovo 238, 343
Grubišno Polje 138, 344,
431
Našice 138, 344
Nova Gradiška 136, 186,
306,343
Novska 136, 186, 306, 344
Osijek 344, 350, 351, 352
Pakrac 136, 306, 343, 390,
395, 398,412
Podravska Slatina 138, 245
344, 357, 358, 360, 386, 431
Slavonska Požega 138, 200
251,343
Slavonski Brod 238, 293,
343
Valpovo 344, 351
Vinkovci 344, 351, 352
Virovitica 138, 243, 244,
344
Vukovar 344, 350- 351, 352
Županja 343

Okružni komiteti (OK KPH):
 Bjelovar 357
 Čazma 357
 Nova Gradiška 43, 79, 111, 119, 136, 138, 139, 140, 183, 306, 307, 342, 343, 348, 353, 390, 412
 Osijek 43, 118, 138, 344, 345, 348, 350, 352, 353, 354, 361, 416
 Slavonski Brod 43, 118, 138, 241, 343, 344, 348, 350, 361, 416

Daruvr 231, 319
Donji Miholjac 243, 245,
246, 247, 429, 432
Đakovo 319
Grubišno Polje 231, 243,
244, 245, 246, 370, 431
Našice 262
Nova Gradiška 136- 161,
342
Novska 136, 370
Osijek 342

	Pakrac 136, 231, 370, 426 Podravska Slatina 243, 245, 246, 247, 428, 432 Slavonska Požega 293 Valpovo 342 Vinkovci 319 Virovitica 244, 247, 430 Županja 319	»Radnici, seljaci, građani!« 283 »Radnici, seljaci i građani Slavonije!« 187, 196, 242, 271,272 »Rodoljubivom narodu Slavonije« 12, 79, 133 »Slom neprijateljske ofanzive na Slavoniju« 271 »Srpskom i hrvatskom narodu« 273, 360
<i>Kotarske oblasti:</i>	Daruvar 117, 157, 195 Ilok 414 Našice 281, 282, 283 Novska 425 Slavonska Požega 92, 115, 295,309 Vinkovci 95	<i>Legionari</i> 95, 104 369. legionarska divizija 95
<i>Krijumčarenje živih namirnica</i> 39		<i>Logor</i> 28, 40
<i>Kursevi (tečajevi)</i> 132, 245, 270, 274, 293, 317, 320		
analfabeti 198, 246, 375		
bolničarski 261		
niži partijski 63, 138, 163, 164, 166, 199, 241, 274, 292, 293, 343, 354, 359, 431		
srednji partijski 51, 293, 350, 359		
viši partijski 156, 202		
za članove AFŽ 349		
za nastavnike 370		
za oficire 370		
L		
<i>Leci</i> 79, 118, 119, 133, 140, 176, 187,247, 250, 251, 271, 272, 273,283, 304, 311, 319, 339, 341, 354, 362, 427		
»Hrvatski narode!« 133, 140, 273, 342		
		»Radnici, seljaci, građani!« 283 »Radnici, seljaci i građani Slavonije!« 187, 196, 242, 271,272 »Rodoljubivom narodu Slavonije« 12, 79, 133 »Slom neprijateljske ofanzive na Slavoniju« 271 »Srpskom i hrvatskom narodu« 273, 360
		<i>Legionari</i> 95, 104 369. legionarska divizija 95
		<i>Logor</i> 28, 40
		M
		<i>Mađari</i> 117, 118, 228, 243, 245, 288, 294, 329, 342, 354, 358,359, 390, 391, 429, 430, 431, 432 iseljavanje 117, 118, 228, 243, 245, 288, 294,329, 342,354, 358, 359, 390,391, 429,430, 431,432
		<i>Mobilizacija u Narodnooslobodilačku vojsku</i> 23, 24, 30, 49, 63, 64, 72, 79, 90, 110, 115, 128, 131, 140, 142, 145,151, 152, 155, 156, 160, 163,165, 166, 172, 176, 185, 186,203, 208, 217, 220, 233, 236,238, 240, 246, 265, 271, 288,289, 291, 293, 304, 313, 316,317, 318, 319, 327, 338, 342,343, 352, 355, 371, 381, 390,393, 396, 425, 428
		<i>Mobilizacija u ustaško-domobranske jedinice</i> 23, 24, 71, 98, 99, 188, 190, 284
		<i>Mobilizacija za rad u Njemačkoj</i> 14, 23, 40, 71, 188, 285, 316, 427

Mobilizacijski centri. NOV i POJ
131, 160, 363, 365, 366

Muslimani 304, 311, 332, 337

N

»Nacionalno pitanje u Jugoslaviji
u svjetlosti narodno oslobodi-
lačke borbe v. Brošure

»Naprijed« v. Štampa

Narodnooslobodilačka borba
(NOB) 14, 16, 120, 121, 122,
136, 161, 163, 172, 178, 188,
190, 191, 196, 200, 204, 205,
206, 207, 243, 249, 251, 260,
261, 263, 265, 271, 272, 273,
274, 279, 284, 285, 288, 289,
312, 314, 320, 339, 340, 350,
353, 354, 361, 366, 367, 368,
370, 382, 387, 395, 397, 401,
402, 408, 409, 416, 430

Narodnooslobodilačka vojska Ju-
goslavije (NOVJ) 13, 14, 15,
18, 30, 49, 50, 64, 65, 71, 73,
85, 98, 99, 107, 110, 117, 120,
121, 123, 129, 131, 137, 140,
151, 158, 160, 163, 167, 172,
176, 186, 188, 189, 190, 191,
197, 199, 201, 203, 204, 205,
207, 211, 222, 234, 235, 238,
239, 240, 248, 249, 255, 256,
259, 260, 263, 265, 269, 270,
271, 275, 279, 284, 285, 290,
294, 296, 297, 314, 327, 329,
337, 338, 339, 340, 345, 354,
361, 362, 380, 382, 390, 408

akcije v. Akcije Narodnooslo-
bodilačke vojske i partizan-
skih odreda Jugoslavije

brigade:

Druga (II) vojvođanska 21,
24, 125, 126, 131
Dvadeset prva (XXI) 131»
221, 222, 270, 289, 296, 298,
314, 316, 327, 337, 346, 355,
378» 379, 384, 407

Dvanaesta (XII) 30, 31, 32,
33, 34, 35, 36, 43, 44, 45, 46,
50, 53, 55, 56, 75, 80, 100,
101, 102, 104, 105, 106, 108,
110, 111, 112, 113, 128, 130,
139, 147, 148, 151, 153, 158,
163, 201, 218, 219, 220, 221,
224, 225, 226, 228, 234, 253,
254, 255, 256, 278, 296, 297,
298, 299, 316, 323, 324, 325,
326, 327, 342, 345, 372, 404,
405, 413, 424

Osamnaesta (XVIII) 30, 31»
32, 33, 34, 35, 44, 46, 66,
67, 71, 75, 85, 88, 100, 101,
102, 103, 104, 105, 106, 111,
125, 145, 147, 148, 152, 153,
155, 159, 173, 174, 178, 199,
201, 217, 219, 220, 222, 224,
225, 226, 227, 228, 234, 248,
255, 257, 277, 278, 297, 298,
299, 316, 323, 324, 325, 345,
346, 384. 403, 405, 408, 413,
424

Prva (I) vojvođanska 22,
125, 126, 128, 131, 361

Sedamnaesta (XVII) 15, 30,
31, 32, 33, 34, 35, 43, 44,
45, 47, 52, 53, 58, 59, 60,
61, 71, 75, 100, 103, 104,
105, 106, 107, 108, 110, 111,
112, 114, 121. 147, 148, 151,
153, 155, 159, 196, 219, 220,
221, 223, 224, 225, 226, 227,
228, 234, 252, 253, 255, 257,
278, 288, 289, 290, 297, 298,
315, 323, 324, 325, 326, 327,
345, 346, 356, 357, 364, 374,
375, 376, 377, 407, 423, 424,
425

Šesnaesta (XVI) 15, 30, 32,
33, 34, 44, 45, 46, 54, 61,
65, 66, 67, 71, 75, 88, 100,
103, 104, 105, 106, 107, 110,
111, 112, 117, 125, 139, 148,
151, 153, 155, 159, 176, 199,
218, 219, 220, 223, 224, 225,
227, 228, 234, 252, 253, 254,
255, 257, 278, 296, 297, 298,
299, 305, 310, 314, 315, 323,

324, 325, 327, 345, 346, 385, 413

Sesta (VI) istočnobosanska 22, 128

Čehoslovački bataljon u NOV v. *Cesi*

Diverzantske grupe v. *Diverzije*

divizije:

Četvrta (IV) 12. 15, 29, 30, 42, 43, 44, 45, 58, 60, 68, 75, 80, 91, 104, 116, 119, 121, 123, 127,131,139,140, 145, 147, 163,188,191,205, 213. 215, 220,255,256,276, 289, 298, 305,310,311,315, 329, 363, 372, 398

borbenost 42, 44, 57, 60, 62, 66, 67, 85, 90, 122, 173, 174, 175, 178, 179, 199, 219, 255, 288, 291, 323, 380

disciplina 15, 16, 23, 44, 60, 61, 62, 85, 123, 173, 174, 196, 197, 199, 216, 288, 291, 373, 375, 378, 379, 380

informativna služba 85, 87, 116, 123, 218

intendantska služba 34, 46, 64, 85, 87, 181, 218, 373

kulturno-iprosvjetni rad u jedinicama 62, 122, 179, 196, 197, 198, 288, 290, 310, 312, 313, 372, 375, 376, 381, 390, 393, 396

moral 15, 16, 18, 23, 42, 44, 53, 57, 60, 67, 85, 149, 174, 216, 255, 292, 323, 364, 375, 380

obavještajna služba 85, 87, 123, 217, 379

Partijski komitet Divizije 138, 177, 181, 345, 346

Partijsko isavijetovamje Divizije 60, 53, 164, 166, 289

političko^rosvjetni rad u jedinicama 63, 85, 86, 122, 131, 163, 164, 165, 166, 173, 174, 178, 196, 197, 288, 290, 292, 310, 311, 312, 318, 372, 374, 380, 381, 390

postupak sa zarobljenim domobranima 98

pregled brojno® stanja Divizije 134, 135

rad KP u jedinicama i među narodom 64, 85, 87, 120, 139, 101, 163, 166. 173, 174, 196, 200, 292, 374

rad na vojnom uzdizanju boraca 02. 107. 120, 122, 123, 163, 165, 174, 178, 196, 199, 216, 288, 310, 312

sanitetska »služba 34, 35, 47, 56, 64, 86, 123, 153, 166, 218, 228, 260, 278

služba veze 53, 219, 227, 315

sociijalno-zdravstveno stanje boraca 85, 87, 90, 372, 374, 376

Štab IV divizije 45, 46, 47, 50, 53, 65, 88, 100, 102, 104, 107, 110, 120, 127, 130, 151, 158, 159, 213, 215, 1218, 219, 220, 221, 322, 223, 224, 227, 234, 25(2, 254, 255, 256, 259, (264, 269, 278, 279, 298,3122, 325, 384, 385, 403, 407, 420, 424

taktika ratovanja 22, 44, 106

Deseta (X) 30, 31, 221, 289, 297, 298, 315, 318, 327, 346, 374, 377, 379, 384, 385, 398, 404, 405, 406, 407, 423, 424

Partijski komitet 346

Divizion:

Haubički 298, 315, 384

Minobacački 153, 159, 217, 225, 226, 257, 315

Glavni štab NOV i POH 49, 98, 100, 115, 119, 127, 129, 130, 133, 140, 154, 161, 207, 215, 219, 256, 284, 286, 297, 316, 318, 322, 334, 345, 360, 381, 400, 402, 408

Glavni obavještajni centar 360

Njemačka četa u NOV »Ernst Thälmann« v. *Njemačka četa*

Prvti (I) slavonski korpus (II korpus NOV i POH, VI korpus NOV i POJ) 296, 322, 327, 338, 342, 345, 360, 363, 378, 380, 383, 384, 385,

398, 403, 406, 407, 420. **423**,
424,425
Stab 298, 315
297, 298, 304, 311, 315, 320,
Treća (III) operativna zona
NOV i POH v. *Operativne
zone*
Vrhovni štab Narodnooslobo-
dilačke vojske Jugoslavije
(VS NOV i POJ) 91, 119,
123, 128, 132, 196, 207, 256,
286, 297, 298, 303, 316, **322**,
338, 356, 381, 382, 396, **402**,
411
Glavna operativna grupa
VŠ NOV i POJ 188. 382

Narodnooslobodilački fond (NF)
204, 272, 280, 285, 390, 395,
397

Narodnooslobodilački odbori
(NOO) 14, 44, 49, 60, 64, 65,
118, 121, 137, 138, 139, 140,
141, 142, 176, 181, 189, 199,
206, 238, 239, 240, 245, 248.
251, 259, 260, 261, 263, 265,
276, 279, 307, 318, 340, 348,
351, 352, 353, 357, 358, 359,
369, 370, 371, 372, 382, 386,
387, 388, 389, 390, 393, 395,
397, 398, 400, 426. 430, 431,
432

izbori za NOO-e 14, 44, **60**,
121, 136, 137, 139, 142, **139**,
248, 251, 260, 289, 318, **320**,
341, 348, 350, 353, 369, **370**

Kotarski narodnooslobodilač-
ki odbor (KNOO)
Darugar 348
Donji Miholjac 348
Đakovo 348
Grubišno Polje 64, 265,
348, 431
Našice 348
Nova Gradiška 348- 367

Novska 136, 348, 367, 368
Osijek 348
Pakrac 136, 348, 367, 368,
395, 396
Podravska Slatina 260,
348, 359, 360, 386
Slavonska Požega 251- 348
Slavonski Brod 348
Valpovo 348
Vinkovci 348
Virovitica 348
Vukovar 348
Županja 348

Mjesni narodnooslobodilački
odbor 369, 386
Lučinci 293

Okružni narodnooslobodilač-
ki odbor
Nova Gradiška 369
Osijek 350, 353, 369
Slavonski Brod 369
Virovitica 369

Općinski narodnooslobodilač-
ki odbor 369, 386, 389
Voćin 260

Privremeni oblasni NOO za
Slavoniju 136, 137, 139,
289, 294, 318, 320, 341, 343,
369, 370, 400, 412

Seoski narodnooslobodilački
odbor 369, 370, 395

Narodnooslobodilački pokret
(NOP) 12, 13, 43, 95, 209, 231,
232, 240, 285, 311, 390, 402,
423

Nezavisna Država Hrvatska (NDH)
36, 37, 42, 44, 68, 69, 74, 212,
228, 230, 266, 269, 293, 299,
300, 328, 415

Ministarstvo narodnog gospo-
darstva 83, 96, 266, 268

Glavno ravnateljstvo za prehranu 115

Ministarstvo oružanih snaga NDH 35, 42, 74, 328

Glavni stožer 44, 157, 212, 299

Operativni odjel Glavnog stožera domobranstva 27. 83, 247, 248, 420

Ministarstvo unutrašnjih poslova NDH 157, 168, 195, 212, 424, 425

Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost 38, 68. 168, 209, 281, 299, 302

Ministarstvo vanjskih poslova NDH 302

promet 39, 76, 184, 185

Nijemci 40, 51, 52, 66, 75, 104. 105. 167, 200. 245. 266, 267, 269, 289, 294, 304, 305, 326, 329. 342, 354, 357, 377, 378, 397. 426, 430, 431

N.i

Njemačka 13, 36, 37, 74. 184. 342. 362

Ministarstvo vanjskih poslova 184, 185

Njemačke oružane snage (Wehrmacht) 7, 12, 21, 25, 287, 295

187. rezervna divizija 12, 50, 52, 54, 66, 95, 115

Njemačko poslanstvo u Zagrebu 7, 28

njemački opunomoćeni general u NDH 19, 25, 212

Waffen SS 7, 10, 12, 19, 25, 48, 96, 97, 192, 231, 287, 301, 328

Njemačka četa u NOV »Ernst Thälmann« 232

Njemačka desetina u NOV v.

II odred III operativne zone

Njemačka narodna skupina u NDH

7, 12, 19, 25, 28, 41, 48, 70, 72, 82, 91, 95, 157, 182, 192, 228, 231, 232, 260, 266, 300. 302, 309, 331, 335. 422, 427

Glavni ured za narodno gospodarstvo 286

Gubici pripadnika Skupine 7, 8, 9, 26

Mjesna skupina

Bankovci 41

Budakovac 182

Ja'kšić 70

Slav. Požega 309

Ten je 28

Naredba br. 5 vođe Skupine 19

Njemačka zajednica rada 286

okruži:

Donja Drava 48, 70, 97, 300, 301

Istočni Srijem 300, 301

Sava — Dunav 82, 97, 300, 301, 331

Srednja Drava — Ilova 96, 182, 183, 228, 231, 232, 233, 288, 300, 301, 427

oružane snage Skupine:

Einsatzstaffel (ES) 7. 10, 19, 20, 26, 113, 155, 192, 201, 228, 229, 285, 302, 336, 425

I ES bataljon »Ludwig von Baden« 19, 21, 25, 26, 201

II ES bataljon »General Laudon« 19, 21

III ES bataljon »Max Emanuel von Bayern« 19, 21, 192, 193, 194, 229, 285, 302, 427

ES bataljon pripremni
»Prinz Eugen« 12, 19, 21,
26, 86, 1012, 159, 385, 420, 425
Heimatswacht 7, 10, 19, 26
Njemačke čete u Hrvat-
skom domobranstvu 7, 10,
11
reorganizacija oružanih
snaga Skupine 19
preseljavanje pripadnika
Skupine 301, 309, 310
raspoloženje pripadnika Sku-
pine 96', 97, 98, 182, 231,
288, 300, 331

O

Obrada zemlje 65, 141, 239, 260.
321, 368, 397, 429, 432

Okupator 12, 13, 14, 15, 25, 26, 99,
105, 120, 187, 188, 189, 204,
232, 233, 256, 270, 284, 342,
381, 401, 402, 426

Omladina 14. 42, 43, 166, 179, 190,
198, 243, 244, 246, 261, 276,
312, 319, 359, 366, 432
omladinski domovi 397

Općinska poglavarstva:
Komletinci 95
Vilić — Selo 309

Operacije :
»Braun« 12. 13, 15, 18, 29,
42, 44, 47, 49, 50, 53, 60,
61, 62, 65, 71, 75, 85, 88,
89, 91, 104, 107, 115, 121,
123, 129, 137, 139, 158, 163,
169, 181, 182, 188, 213, 215,
232, 260, 278, 336, 342, 363,
367, 370, 411, 428
Četvrta (IV) ofanziva
(Weiss) 62, 188, 284
Peta (V) ofanziva
(Schwarz) 382

Operativne žoiie:
Druga (II) 29
Treća (III) 18, 43, 48, 49, 54,
106, 121, 127, 129, 140, 147,
154, 165, 167, 205, 211, 213.
219, 259, 270, 278, 294, 298,
303, 318, 322, 324, 329, 346,
409
Ekonomski odsjek 91, 130,
132, 228, 257, 279, 303, 321,
322, 367, 399, 405
informativna služba 79, 115,
116; Informativni odsjek
303, 322, 334, 336, 360, 361
obavještajna služba 203,
204, 205, 207; Obavještajni
odsjek 303, 322, 360, 361, 382
partizanski odredi III ope-
rativne zone v. *Partizan-*
ski odredi
Regrutna komisija III ope-
rativne zone 160, 161, 172,
185
sanitetska služba 92, 218,
279; Sanitetski odsjek 303,
321, 322
Štab III operativne zone 21,
22, 26, 29, 43, 45, 49, 51, 66,
78, 90, 91, 104, 112, 119, 123,
125, 127, 130, 140, 143, 150.
154, 169, 187, 201, 203. 211,
213, 220, 235, 238, 257, 259,
260. 262, 269, 278, 294, 296,
297, 298, 299, 303, 307, 316,
318, 327, 334, 355, 360, 363,
366, 367, 408
Tehnički odsjek 303
veza III qperativne zone sa
Srijemom 23, 24, 322
Vojnosudski odsjek 303, 322

Operativni štab za Slavoniju 12,
15, 30, 31, 33, 34, 35, 45, 50,
54, 55, 56, 65, 104, 105, 127,
130, 133, 170, 238

»O radu Partije u vojsci« v. Bro-
šure

Oružnici 39, 40, 335, 336

Oružničke postaje:
Okučani 29
Ruševo 149

Sid lit	Njertiaöka desetina 232, 382
Vilić-Selo 52	partizanska grupa 155
Oružničko krilno zapovjedni-	politički rad među borcima
štvo Nova Gradiška 29	i narodom 155, 270, 272, 273,
	275, 318, 320
Treća (3) oružnička pukovni-	pregled ibrojnog stanja 73
ja 299	služba veze 72, 156, 202
	socijalno-zdravstveno sta-
	nje boraca 270, 276, 277
P	Kalnički NOPO 29, 30, 63,
<i>Paljenje selà 12, 13, 91, 137, 172,</i>	221, 356, 385
<i>188, 189, 190, 203, 220, 238,</i>	Moslavački NOPO 63, 182,
<i>260, 274, 285, 321, 342, 370,</i>	221, 315, 342, 372
<i>428</i>	Prvi (I) cdred III operativ-
<i>Partizani 13, 15, 16, 17,18, 22, 23,</i>	ne zcne 49, 78- 90, 91, 150,
<i>28, 39, 40, 41, 42, 48, 60, 61,</i>	167, 185, 222, 296, 297, 304,
<i>68, 69, 70, 72, 82, 83, 100,</i>	316, 318, 337, 338, 340, 3 i<3,
<i>117, 124, 137, 141, 145,14 7,</i>	379
<i>148, 149, 15 7, 164, 176,177,</i>	Bilogorska četa 144, 264
<i>178, 179, 180, 184, 190,194,</i>	Bolnička četa 340
<i>195, 197, 200. 205, 210,215,</i>	borbenost 78, 129, 168, 337,
<i>216, 231, 232, 233, 238,241,</i>	339
<i>243, 258, 267, 268, 272.274.</i>	disciplina 78, 168, 339, 340
<i>276, 277, 282, 283, 288,293,</i>	moral 168, 339, 340
<i>296, 304, 305, 308, 310,311,</i>	politički rad među borcima
<i>331, 333, 339, 340, 362,396,</i>	i narodom 79, 221, 318, 3/20,
<i>411, 420, 423, 424, 425,427.</i>	337, 339, 340
<i>428</i>	pregled brojnog stanja 109
<i>Partizanske straže v. Vojne vlasti</i>	radni bataljon 340
<i>u pozadini</i>	socijalno-zdravstveno sta-
<i>Partizanski odredi:</i>	nje boraca 337
Bilogorski NOPO 327	Treći (III) cdred III opera-
Diljski NOPO 327	tivne zone (sremski) 21, 75,
Drugi (II) odred III opera-	91, 113, 117, 128, 131, 329,
tivne zone 28, 41, 49, 54, 56,	343
57, 71, 82, 83, 90, 91, 105,	Štab 22, 25
110, 111, 113, 125,147,148,	veza sa Bosnom 25
154, 201, 222, 225,257,270,	<i>Peta kolona 49, 203, 295, 206, 220,</i>
272, 273, 277, 297,316,317,	<i>238, 240, 241, 260, 408, 409,</i>
318, 329, 346, 351,355,356	<i>410</i>
borbenost 71, 72, 129, 155,	<i>Pioniri 246, 395, 432</i>
202, 221, 275	<i>Pljačka 12, 14, 71, 91, 100, 132,</i>
disciplina 71, 72, 128, 155,	<i>167, 190, 200, 238, 260, 274,</i>
202, 272, 273, 276	<i>285, 320, 321, 342, 370, 397,</i>
diverzantska grupa 71, 128,	<i>427, 428</i>
202	<i>Pozadinske ustanove i jedinice v.</i>
gerilska grupa 48	<i>Vojne vlasti u pozadini</i>

<i>Prebacivanje hrane iz Srijema u Bosnu</i> 25	356. 357, 358, 359, 367, 368, 382. 395. 397, 416. 428. 430, 431, 432
<i>Prisilan otkup stoke</i> , 95, 96, 115, 261, 295, 296	Kotarska rukovodstva SKOJ-a: Grubišno Polje 244, 431, 432 Podravska Slatina 245, 432 , Virovitica 244, 432
<i>»Proleter« v. Stampa</i>	: ' Okružni komiteti SKOJ-a: Nova Gradiška 347 Osijek 343, 345, 348, 353 Slavenski Brod 347 Virovitica 243, 245, 348' 432
<i>Proslava 1. maja</i> 118, 119, 162, 180. 181. 186, 187, 188, 189, 190, 191, 196. 198. 238, 239, 246. 248, 251, 260, 261. 262, 263. 270	Povjerenstvo (Oblasni komitet) SKOJ-a za Slavoniju 63, 138, 139, 180, 243, 247, 347
<i>Prosvjetni odbor za Slavoniju</i> 370, 371 otvaranje škola 370	
R	
<i>Radiostanica Slobodna Jugoslavija</i> 130, 316, 382	<i>Savez mlade generacije (SMG)</i> 180. 382'
<i>Raseljavanje srpskih sela</i> 68, 212	<i>»XVII brigada« v. Stampa</i>
<i>Raspoloženje naroda</i> 25, 74, 129, 137, 172, 176, 243, 260, 262. 263, 265, 285. 318, 328, 342, 357, 397, 426, 429	<i>Sjetva</i> 37, 38
<i>Realna gimnazija u Slav. Brodu</i> 280	<i>-SKOJ i USAOJ« v. Brošure</i>
<i>Rekvizicija</i> 49, 64, 72, 152, 167, 233, 236, 267	<i>»Slavonski partizan« v. Stampa</i>
<i>Relejne stanice</i> 23, 47, 49, 125, 141, 183, 184, 209, 238. 242, 259, 260, 265, 334, 363, 365	<i>Slavensko kazalište</i> 51, 373
S	<i>Slovaci</i> 211, 240, 294, 329, 354
<i>Savez komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ)</i> 51, 60, 63, 118, 137, 138, 139, 140, 163, 164, 165, 173, 174, 179, 180, 198, 206, 241, 243, 244, 245, 260, 261, 291, 292, 307, 310, 312, 313, 341, 347, 352, 354,	<i>Slovenci</i> 177, 243, 245. 311, 359, 402, 430, 432
	<i>Srbi</i> 14, 28, 92, 161, 177, 189, 204. 232, 239, 240, 244, 245, 246. 249, 262, 280, 284, 285, 304. 305, 311, 331, 359, 366, 369, 391, 392, 393, 395, 396, 402, 416, 427, 428, 429, 430, 431, 432

Strijeljanje komunista 28

Strijeljanje talaca 68, 69, 194

Suhoputne stanice 213

S

Stampa:

»Borba« 410
»Brigadir XVIII brigade« 174 '
»Crvena zvijezda« 181, 313
»Dnevne vijesti« 133, 140, 165, 250, 265, 272, 273, 339, 350
»Džepne nevine XII NO briigade« 250, 372
»Glas Slavonije« 369, 371
»Naprijed« 322, 340, 356, 373
»Proleter« 63. 138,140-164, 166, 178, 196, 199. 262, 290, 312, 343, 345, 346, 354, 391, 410
»XVII brigada« 62, 197
»Slavonski partizan« 249, 250, 261, 272, 273, 339, 350
»Udarnica« 349
»Vjesnik« 272, 322, 339, 356, 371

»Sta znači biti član Komunističke partije i kakve su njegove dužnosti« v. Brošure

T

Talijani 390

Tečajevi v. Kursevi

Teror 14, 23, 25, 138, 189, 201, 203, 238, 243, 285, 342, 427

Todt organizacija 208

Totalna mobilizacija 19, 24, 98, 188, 190, 362

U

Učiteljska škola u Osijeku 43

»Udarnica« v. Stampa

Udruženje trgovaca u Slav. Bro-du 400

Ujedinjeni savez antifašističke o-mladine Jugoslavije (USAOJ) 118, 136, 243,244, 245,246, 261, 262, 347.348, 353,359, 389, 395, 426,432

Usmene novine 290, 291

Ustaše 42, 68, 82, 102, 138, 143, 148, 155,159, 163, 167, 170. 175, 187,196, 203, 204, 232, 233, 281,282, 284, 285, 289, 304, 305,308, 326, 331, 335, 337, 342,358, 377, 378. 381. 396. 401,403, 420, 426

bojne:

Šesnaesta (16) 54, 89, 115
Trinaesta (13) 115

zdrug

Drugi (II) stajaći 82

Ustaški pokret 68, 281, 358

Glavni stan 68, 212, 230, 258

Ustaški logor

Novska 258
Slavonska Požega 42
Slavonski Brod 400
Virovitica 228, 230

Ustaški stožer

Velike župe Baranja 228

V

Velike župe Livac-Zapolje
42, 68, 212, 258

»Vjesnik« U. Stampa

Vojne vlasti u pozadini 47, 49, 64, 91, 98, 100, 104, 121, 132, 142, 160, 161, 162, 169, 181, 199. 200, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 213, 220, 238, 259, 262, 263, 279, 303, 310, 318, 322, 341, 346, 347, 363, 398, 399, 416

partizanske straže 161, 162, 206, 209, 235, 238, 241, 249

partizanski vojni sudovi 207, 208, 209, 240, 264

područja:

Diljsko 49, 91. 132,206,213, 214, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 303, 319, 321, 347, 361, 418, 419

ambulanta br. 1 241

intendantska služba 242

partizanske straže 236, 237, 238, 241

politički rad među nardo-
dom 240

Udarni bataljon 235, 238, 241, 316, 346, 355

Ekspozitura Psunjskog po-
dručja u Bilo-gori 116, 140, 172; (Bilogorsko) 206, 213, 262, 263, 265, 321, 347, 363, 421, 428

ambulante 141, 265

Bolnica br. 3 265

informativna služba 140, 143, 262, 265

intendantska služba 140, 143, 262,1263, 265

obavještajna služba 140, 142, 262, 265

partizanske straže 140, 262. 263. 264

politički rad 142, 266

radionica 141

radna grupa 141, 142

sanitetska islužba 264, 265

služba veze 265

Udarna četa 264, 316

Papučko-krndijsko 43, 88, 91, 123, 124, 131, 132, 206, 213, 214, 260, 261, 321, 347, 360, 386, 428, 429

Bolnica br. 4 125, 261 (da-
lje v. Požeško područje)

Bolnica br. 5 262

Bolnica br. 10 262

Ekonomski sektor (I, II, III) 125

informativna služba 116

Komanda mjesta Voćin 124, 130, 158

obavještajna služba 260, 261

Prosvjetni odbor 203

Radna grupa 125

Požeško 129, 183, 184, 206, 213, 214, 248, 249, 250, 321, 347, 364

Bolnica br. 4 183, 250, 251

Bolnica br. 8 183, 250. 251

intendantska služba 251

partizanske -straže 183, 248, 249, 250, 251, 364

politički rad među narodom 249, 251, 252

Psunjsko 49, 79, 91, 150, 169. i70, 171, 172, 206, 211, 213, 214, 304, 317, 347, 363, 367

ambulante 171, 363, 365

Bolnica br. 2 171, 186

Bolnica <br. 3 130, 149,171, 213 (dalje v. Ekpozitura

Psunjskog područja u Bilo-gori)

Bolnica br. 7 130, 171. 364, 396

Bolnica br. 8 130, 364

Ekonomski sektor (I) 144, 368; (HI) 168, 368

informativna služba 116, 363, 365

obavještajna služba 363, 365

partizanske straže 160, 169, 170, 171, 173, 363, 364

politički rad među narodom 367, 368

Pozadinska četa 169, 170,
316. 364

*Vojni komitet 49, 110, 353, 361,
390, 396*

Osijek 345, 353

Slavonska Požega 138

*Vrhovni štab NOV i POJ v. Na-
ro dno oslobodilačka vojska
Jugoslavije*

Z

*Zajednica za promet stokom i stoč-
nim proizvodima (ZEMPRO)
95, 115, 266, 269, 295*

*Zemaljsko antifašističko vijeće na-
rodnog oslobođenja Hrvat-
ske (ŽAVNOH) 133, 140, 189,
294, 354. 360, 400*

Inicijativni odbor

ZAVNOH-a 133, 294, 369,
372, 400, 402

Zidne novine 242, 246

2

Župe:

Velika župa Baranja 281

Velika župa Livac-Zapolje
92

Velika župa Vuka 38, 39,
230, 414

Župske redarstvene oblasti:

Nova Gradiška 420

Osijek 281

Slavonski Brod 280

Virovitica 302

Vukovar 38, 39

	Strana
1 . Oglas Gradskog poglavarstva u Slav. Brodu kojim se zabranjuje iznajmljivanje stanova i namještenih soba državnim i vojnim službenicima, radnicima i ostalim građanima bez dozvole Poglavarstva —	7
2. Izvještaj vođe Njemačke narodne skupine u NDH Njemačkom poslanstvu u Zagrebu o gubicima pripadnika Skupine od 1. I do 31. III. 1943. god. U prilogima izvještaju navode se gubici civilnog stanovništva Skupine na teritoriju NDH i gubici u njenim oružanim formacijama: Einsatzstaffelu (Ajnzacštafelu), Heimatwachtu (Hajmatvahtu) i Njemačkim četama Hrvatskog domobranstva, kao i u jedinicama Wehrmachta (Vermahta) i Waffen (Vafen) SS — — — — — — — — — —	7
3. Letak Operativnog štaba za Slavoniju upućen narodu povodom neuspjeha operacije »Braun« da se još čvršće ujedini u borbi protiv okupatora i njegovih domaćih suradnika — — — — — — — — — —	12
4. Pismo Operativnog štaba za Slavoniju svim vojnim i političkim rukovodiocima XVI i XVII NO brigade o nekim nedostacima u rukovođenju podređenim jedinicama za vrijeme operacije »Braun« i uputama za razvijanje borbenosti i drugarskih odnosa među borbicima — — — — —	15
5. Naredba br. 5 vođe Njemačke narodne skupine o formiranju ES puka i ES bataljona Domovinske straže, o imenovanju oficira i prijedlozima za unapređenja, o međusobnoj korespondenciji, i slanju (izvještaja i o molbama za odlikovanja ES podoficira 'koji isu se istakli u borbama kod Darkovca 19	
6. Izvještaj Štaba III odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o reorganizaciji snaga IV bataljona i formiranju novih bataljona i rezervnih jedinica, o njihovom prebacivanju u Bosnu s obzirom na poteškoće u izvođenju akcija u Srijemu, mogućnostima formiranja II vojvođanske brigade i o političkim prilikama — — — — — — — — — —	21
7. Molba vođe Njemačke narodne skupine njemačkom opunomoćenom generalu u Hrvatskoj... da isposluje kofd zapovjednika II domobranskog zbora da posade iz Kule, Poreča, Darkovca, Mandićevca, Pridvorja, Drenjskog Slatinka, Drenja, Grgurevaca i Grabovca privremeno ne učestvuju u poduzetim akcijama, jer su ta mjesta izvrgnuta napadima partizana, a posade oslabljene zbog odlaska mladih godišta u oružane SS jedinice. Istovremeno vođa Skupine traži da se zaštite njemačka naselja u Bosni, protestira protiv oduzimanja oružja I rezervnom bataljonu »Ludwig von Baden«, jer je ono namijenjeno regrutiranim obveznicima i vlasništvo je Njemačke narodne skupine, a ne jedinica Wehrmahta i predlaže preseljenje njemačkih porodica iz Hrastovca, Blagorodovca, Petranovca, Sokolovca, Uljanika i okolnih mjesta u istočni Srijem, kako njihovu radnu snagu ne bi mogli koristiti partizani — — — — — — — — — —	25
8. Ivještaj II domobranskog zbora Operativnom odjelu Glavnog stožera domobranstva o stajnju operacije »Braun« u Slavoniji, hapšenju isumnjivih osoba i o strijeljanju šest komunista u Slav. Brodu za odmazdu zbog sabotažnih akcija na glavnoj pruzi Beograd — Zagreb — — — — —	27

	Strana
9. Dopis mjesnog rukovodstva Njemačke narodne Skupine u Tenju Nje- mačkom poslanstvu u Zagrebu... o nedoličnom ponašanju komandanta Logora u Tenju i suradnji mjesnog stanovništva is partizanima — —	28
10. Izvještaj Oružničke postaje Okučani Oružničkom krilnom zapovjedništvu Nova Gradiška... o hapšenju partizana u selima nedaleko od Okučana 29	
11. Pismo Štaba IV divizije NOV li PO Hrvatske Štabu Kālniökog NOPO II operativne zone kojim ga obavještava o situaciji u Slavoniji i moli da mu se pošalje bataljon novomobiliziranih boraca — — — —	29
12. Naredba Operativnog štaba za Slavoniju štabovima XII, XVI, XVII i XVIII NO brigade za likvidaciju ustaško-domobranskog uporišta Bučko Kamensko — — — — — — — — — —	30
13. Izvještaj »Agrarije«, centralne njemačke nabavljačko-prodajne zadruge u Osijeku, o uvjetima prodaje monopolskih artikala seljacima, o sađenju krumpira i uljarica i o ostvarenom prometu od 1. januara do 31. marta 1943. — — — — — — — — — —	36
14. Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Vuikovaru Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu o stanju i djelatnosti redarstvene službe i aktivnosti partizana na području Velike župe Vuka — —	38
15. Dopis Mjesne skupine iz Banikovaca vodi Njemačke narodne skupine u Osijeku . . . o dolasku partizana u selo i oduzimanju živežnih namirnica pripadnicima Skupine, prvenstveno onim čiji sinovi službe u jedinicama Einsatzstaffela i Waffen SS. U Bankovcima je ostalo samo pet muškaraca od ukupno pedeset njemačkih obitelji, stoga pripadnici Skupine mole hitnu pomoć i zaštitu jer im hrvatske vlasti nisu u stanju obezbijediti sigurnost — — — — — — — — — —	41
16. Dopis Ustaškog logora u Slav. Požegi Ustaškom stožeru Velike župe Livac—Zapolje o koncentriranju većih snaga partizana u neposrednoj blizini Požege i opasnosti da partizanosvoje grad — — — — —	42
17. Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstva oružanih snaga NDH . . . o djelatnosti partizana u Slavoniji, njihovoj borbenosti i moralu za vrijeme operacije »Braun« i o aktivnosti omladine u Osijeku, Slav. Brodu i Novoj Gradiški. Izvještaj se temelji na izjavama domobrana i domobranskih oficira koji su pobjegli iz partizanskog zarobljeništva —	42
18. Brzjav Zapovjedništva Prve gorske divizije Glavnom stožeru Ministar- stva oružanih snaga NDH o napadu partizana na Buče — — — —	44
19. Naredba Operativnog štaba za Slavoniju svim podređenim jedinicama o rasformiranju Štaba i povlačenju jedinica IV divizije NOVH sa položaja oko Buča u novorasporedene baze — — — — — — — —	45
20. Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine okruga Donja Drava vodi Skupine ... o akcijama partizana u neposrednoj blizini Osi- jeka, odlasku stanovništva iz grada i okolnih sela u partizane i o neak- tivnosti hrvatskih vlasti da se postojeće stanje sredi — — — —	48
21. Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske štabovima I i II odreda o poduzimanju akcija u pozadini protivnika, o mobilizaciji novih boraca, o uspostavljanju suradnje s NOO-ima i komandama područja radi reorganizacije pozadine i pravilnog objašnjavanja neuspjeha operacije »Braun« u Slavoniji — — — — — — — — — —	49
22. Izvještaj Štaba XII NO brigade Štabu IV divizije NOV Hrvatske o akcijama Brigade od 20. marta do 5. aprila 1943. godine — — — —	50
23. Izvještaj Štaba XVII NO brigade Štabu IV divizije NOV i PO Hrvatske o akcijama Brigade za vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji — — —	53
24. Pregled brojnog stanja boraca XVII NO brigade IV divizije NOV i PO Hrvatske — — — — — — — — — —	58

i	Strana
25. Izvještaj sekretara XVII NO brigade Centralnom komitetu KPH o organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije u Brigadi, o agitaciono-propagandnom radu i vojno-političkom uzdizanju boraca, njihovoj borbenosti, moralu i disciplini za vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji i o političkom radu među narodom u selima Požeške kotline —	60
26. Zapisnik sa isastanka Prvog plenuma Kotarskog NOO-a Grubišno Polje o izboru članova Kotarskog NOO-a i diskusiji o političkoj situaciji, dužnostima NOO-a i o njihovom odnosu prema NOV — — — —	64
27. Izvještaj Štaba XVI NO brigade Stabu IV divizije NOV i PO Hrvatske o akcijama Brigade u vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji —	65
28. Dopis Ustaškog stožera Velike župe Livac—Zapolje Glavnom ustaškom stanu u Zagrebu kojim se traži poduzimanje akcija na Psunju, Krndiji i Papuku protiv partizana i raseljavanje svih srpskih sela na obroncima Požeške kotline — — — — • — — — —	68
29. Okružnica Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost svim župskim redarstvenim dblaistima o grupnom strijeljanju talaca kao odmazdi za akcije partizana — — — — — — — — — • —	68
30. Izvještaj Njemačke narodne skupine okruga Donja Drava vodi Skupine... o nesigurnom položaju Mjesne skupine u Jakšiću uslijed aktivnosti partizana i neraspoloženja hrvatskog stanovništva prema pripadnicima Skupine — — — — — — — — — — • —	70
31. Izvještaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o akcijama Odreda u vrijeme operacije »Braun«, borbenom raspoloženju boraca, organizacionom stanju i o narednim zadacima Odreda —	71
32. Pregled brojnog stanja boraca II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske — — — — — — — — — —	73
33. Izvod iz izvještaja Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstvu oružanih snaga NDH... o političkim i ekonomskim prilikama, raspoloženju naroda i stanju u domobranstvu — — — — — — — — —	74
34. Izvještaj Štaba I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o reorganizaciji rukovodećeg kadra, borbenosti i disciplini boraca, o akciji na Lipovljane i o političkom radu među narodom — — — —	78
35. Pregled brojnog stanja boraca XII NO brigade IV divizije NOV i PO Hrvatske — — • — — — — — — — — —	80
36. Izvještaj Njemačke narodne skupine okruga Sava—Dunav vodi Skupine... o pojačanoj aktivnosti partizanskih grupa u okolini Vinkovaca i o hapšenju ustaša II ustaškog stajaćeg zdruza zbog suradnje s partizanima	82
37. Dqpis Ministarstva narodnog gospodarstva Glavnom stožeru oružanih snaga NDH (operativnom odjelu) u kome izvještava da partizani sorečavaju eksploataciju šuma na području šumarija Trnjani i Slav. Brod	83
38. Pregled brjnog stanja boraca XVIII NO brigade IV divizije NOV i PO Hrvatske — — — — — — — — — —	84
39. Izvještaj Štaba XVIII NO brigade Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o nedostatku političkih rukovodilaca i nedovoljnoj izgrađenosti boraca, o moralu, disciplini i socioalno-adravstvenom stanju boraca, o radu Agitpropa, informativne, obavještajne i intendantske službe u Brigadi i o radu među narodom u vremenu od 10. marta do 13. aprila 1943. godine — — — — — — — — — —	85
40. Izvještaj Štaba XVIII NO brigade Štabu IV divizije NOV i PO Hrvatske o akcijama Brigade u vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji — — — —	88
41. Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske štabovima I i II odreda o poduzimanju akcija ekonomskog karaktera, provođenju mobilizacije boraca j o postupku sa zarobljenim njemačkim vojnicima — • — TM	90

	Strana
42. Izvještaj Štaba III operativne zone Vrhovnom štabu NOV i POJ o organizacionom stanju i naoružanju partizanskih jedinica d komandi područja u Slavoniji — — — • — — — — — — —	91
43. Izvještaj Kotarske oblasti u Slav. Požegi Velikoj župi Livac—Zapolje o stanju i kretanju izbjeglica na području kotara — — — — —	92
44. Žalba Općinskog poglavarstva \u Komletinoima Kotarskoj oblasti Vinkovci u kojoj se navodi da su predstavnici 369. legionarske divizije samovoljno izvršili otkup stoke u selu Otoku kraj Vinkovaca — — — — —	95
45. Izvještaj organizacionog vođe Njemačke narodne skupine u NDH o organizacionom stanju, moralu i borbenom raspoloženju pripadnika Skupine o id 15. marta do 15. aprila 1943. godine, i o otežanom radu Skupine uslijed učestalih akaija partizana na njemačka naselja i personalnih promjena u vodstvu mjesnih i okružnih skupina zbog poziva u oružane SS jedinice	96
46. Upute Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske svim štabovima podređenih jed:iniica i komandama područja o postupku sa zarobljenim domobranima	98
47. Izvještaj Štaba IV diviziije Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o akcijama Divizije od 1. marta do 16. aprila 1943. godine — — — — —	100
48. Pregled brojnog stanja boraca I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske — — — — — — — — — — — — —	109
49. Naredba Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske svim podređenim jed:nicama i Štabu II bataljona II odreda za napad na Slavonski zdrug Kamenskih šušnjara — — — • — — — — — — —	110
50. Telegram Prve gorske divizije o borbi Slavonskog zdruza kod Kamenskih šušnjara — — — — — — — — — — — — —	112
51. Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstvu oružanih snaga NDH o borbi Slavonskog zdruza ikod Kamenskih Šušnjara — — — — —	113
52. Dopis Zajednice za promet stokom i stočnim proizvodima u Zagrebu Kotarskoj oblasti Slav. Požega, kojim javlja da će se 19. aprila uz oružanu pomoć vojske izvršiti prisilni otkup stoke u selima na području kotara — — — — — — — — — • — — — — — — —	115
53. Izvještaj štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu informativne službe u vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji — — — — —	115
54. Izvještaj Kotarske oblasti u Daruvaru Ministarstvu unutrašnjih poslova u Zagrebu... o akcijama partizana u okolini Daruvara i o iseljavanju Mađara iz Veliike Cjepidlake u Mađarsku — — — — — — — — — — —	117
55. Dopis Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju svim okružnim i kotarskim komitetima KPH o pripremama za 'proslavu Prvog ma'ja — — — — — — — — — — —	118
56. Pismo Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske u ikome se odaje priznanje borcima i rukovodiocima podređenih 'jedinica za postignute uspjehe u dotadašnjim borbama, posebno za uspjeh u bioi kod šušnjara i Mrkoplja. Pored toga u pismu se ukazuje na neke propuste u radu i apelira na političke komesare i vojne rukovodioce da se još više založe u podizanju političke svijesti i vojne sposobnosti boraca — — — — — — — — — — —	120
57. Izvještaj Komande Papučko-krndijskog područja Štabu III operativne zone o radu komandi mjesta i komandi straža od 21. marta do 17. aprila 1943. god. — — — — — — — — — — — — —	123
58. Dopis Štaba Grupe vojvodanskih partizanskih udarnih bataljona Štabu III operativne zone o formiranju dviiu grupa udarnih bataljona i prijedlozima za formiranje I i II vojvodanske brigade — — — — — — — — — — —	125
59. Izvještaj Štabu III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o vojnoj situaciji i akcijama podređenih jediinica — — — — — — — — — — —	127
	475

	Strana
60. Izvještaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji i raspoloženju naroda poslije neuspjeha operacije »Braun«, o visokoj političkoj i borbenoj svijesti boraca i o formiranju komandi Bilogorskog i Požeškog područja — — — — —	129
61. Pregled brojnog stanja boraca IV divizije NOV i PO Hrvatske — —	134
62. Dopis Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška Kotarskom komitetu KPH Pakrac o pripremi naroda za izbore u onim mjestima gdje uslijed vojnih operacija izbori za NOO-e nisu mogli biti provedeni — — — —	136
63. Izvještaj Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH o političkim prilikama i raspoloženju naroda, o organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije na terenu i u vojsci, o radu NOO-a, AFZ i Agitpropa Oblasnog komiteta — — — —	137
64. Izvještaj Komande ispostave Psunjskog područja na Bilo-gori Stabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o vojno-političkom radu partizanskih straža, djelatnosti HSS-a među narodom, obavještajnoj, informativnoj i intendantskoj službi i o »uspjehu mobilizacije boraca u NOV 140	
65. Zapisnik sa saslušanja domobranskog natporučnika zarobljenog kod Kamerskih Šušnjara o toku i ishodu borbe Slavenskog zdruga s jedinicama IV divizije NOV i PO Hrvatske — — — — —	145
66. Izjava koloniste Franje Bubala iz sela Pake da se preseljenjem u Sarajevo ne odriče koloniziranog posjeda u Pakoj — — — —	149
67. Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske Stabu I odreda o formiranju III bataljona Odreda, čiji bi sektor djelovanja obuhvatao teritorij kotara Daruvar — — — — —	150
68. Naredba Štaba IV divizije NOVH svim podređenim jedinicama za pokret u novoraspoređene baze radi odmaranja boraca, prikupljanja namirnica i mobilizacije boraca u NOV — — — — —	151
69. Izvještaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Stabu Zone o vojno-političkim akcijama i organizacionom stanju Odreda od 10. do 21. aprila 1943. godine — — — — —	154
70. Izvještaj Kotarske oblasti u Daruvaru Ministarstvu unutrašnjih poslova u Zagrebu . . . o kretanju i političkim akcijama partizana u neposrednoj okolini Daruvara — — — — —	157
71. Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva u Zagrebu o akcijama partizana na području Bilo-gore i Psunja i o hapšenju Hrvata 1 pripadnika Njemačke narodne skupine u selima dko Daruvara zbog toga što se nisu odazvali mobilizaciji — — — — —	157
72. Dopis štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske štabovima podređenih jedinica i kojim se pohvaljuju svi borci i rukovodioci za pokazanu hrabrost, požrtvovnost, drugarstvo i sposobnost rukovođenja akcijama u toku operacije »Braun« u Slavoniji — — — — —	158
73. Izvještaj Rekrutne komisije III operativne zone za okrug Nova Gradiška Stabu Zone i Stabu IV divizije NOVH o uspjehu mobilizacije boraca u NOV — — — —	130
74. Naredba Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske svim komandama područja za reorganizaciju partizanskih straža u vojne jedinice jačine čete, voda ili desetine — — — — —	161
75. Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske upućen svim štabovima odreda povodom proslave Prvog maja — — — —	162
76. Izvještaj zamjenika političkog komesara XII NO brigade IV divizije NOVH Centralnom komitetu KPH o radu i organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije u toku i poslije operacije »Braun«, o promjeni i popuni kadrova u jedinicama Brigade, o vojnom, ideološkom i političko-prosvjetnom uzdizanju boraca, o radu Agitpropa i uspjehu mobilizacije boraca u NOV — — — — —	163

	Strana
77. Izvještaj Štaba I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o izvedenim akcijama u selima nedaleko od Okučana —	-- — 167
78. Izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu o političkom stanju u Požeškoj kotlini	168
79. Izvještaj Komande Psunjskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o radu pozadinskih jedinica i ustanova za vrijeme operacije »Braun« u Slavoniji —	— — — — — 169
80. Izvještaj zamjenika političkog komesara XVIII NO brigade Centralnom komitetu KPH o organizacionom stanju i radu na učvršćenju partijske i skojevske organizacije u Brigadi, o borbenosti i disciplini boraca i o političko-prosvjetnoj djelatnosti u Brigadi —	— — — -- — 173
81. Izvještaj zamjenika političkog komesara XVI NO brigade Centralnom komitetu KPH o političkim prilikama i radu među narodom u selima kroz koja je Brigada prolazila, o organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije, o političkom, kulturno-proisvjetnom i vojnom uzdizanju boraca, o hrabrosti skojevaca i radu informativne i obavještajne službe i Agitpropa Brigade —	— — — — — 175
82. Dopis Mjesne Njemačke narodne skupine u Budakovcu Okružnom rukovodstvu Skupine u Virovitici o nesigurnom ipoložaju njemačkog stanovništva uslijed aktivnosti partizana i o namjeri pripadnika Skupine da se presele u Mađarsku ukoliko se ne pruži zaštita stanovništvu —	182
83. Izvještaj Komande Požeškog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o formiranju područja i radu partizanskih straža —	— 183
84. Brzjav ministru inostranih poslova Trećeg Reicha ... kojim se predlažu tri varijante za odvijanje putničkog saobraćaja iz Njemačke za Beograd: Budimpešta — Arad — Temišvar — Beograd, Budimpešta — Szeged — Veliki Bečkerek — Beograd i Budimpešta — Novi Sad — Beograd, jer su na dosadašnjoj glavnoj pruzi između Beograda i Osijeka, preko koje se odvijao saobraćaj za Njemačku, učestali sudari i diverzije	184
85. Dopis Štaba I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o uspjehu mobilizacije novih boraca u selima na području zapadne Posavine —	— — — — — 185
86. Pismo Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske svim okružnim komitetima KPH i komandama područja Slavonije kojim traži što više pisanog partijsko-političkog materijala i pomoć u formiranju tehnike —	— — 186
87. Proglas Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju upućen narodu Slavonije povodom proslave Prvog maja — praznika rada —	— — — 187
88. Naređenje Zapovjedništva Prve gorske divizije u Daruvaru Zapovjedništvu II konjičkog sklopa ... o rasformiranju Skupine Böckl (Bekl) i novom rasporedu snaga —	— — — — — 192
89. Izvještaj Kotanske oblasti u Daruvaru Ministarstvu unutrašnjih poslova NDH u Zagrebu ... o akcijama partizana u okolini Daruvara —	— — 195
90. Izvještaj sekretara XVII NO brigade Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji i organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije u Brigadi, o političkom i kulturno-prosvjetnom radu i radu na vojnom uzdizanju boraca, o svečanoj proslavi Prvog maja, jačanju discipline u Brigadi, povećanju broja žena boraca i njihovom uključivanju u Anti-fašistički front žena, političkom radu među narodom u selima Požeške kotline i o ubacivanju četničkih i ustaških agenata u partizanske jedinice	196
91. Izvještaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o ekonomskim akcijama i organizacionom stanju Odreda od 21. aprila do 2. maja 1943. godine —	— — — — — 201
92. Dopis Prosvjetnog odbora Komande Papučko-kmdij.skog područja Štabu XVII NO brigade s molbom za mobilizaciju učitelja simpatizera NOB-a	203

	Strana
03. Üputstvo Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske za organizaciju i rad obavještajno-političke službe u vajnim jedinicama i vojno-poza-dinskim ustanovama — — — • — — — — — — —	203
94. Izvještaj Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu o otkrivanju grupe suradnika NOP-a u Novoj Gradiški — — — — —	209
9'5. Naredba Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske za formiranje Če-hoslovačkog bataljona — — • — — — • — — — — —	211
98. Dopis Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga NDH Ministarstvu unutrašnjih poslova o ponovnom zahtjevu Ustaškog stožera Velike župe Livac—Zapolje za čišćenje i uništenje svih srpskih sela na području župe sjeverno od rijeke Save — — — — — — — — — —	212
97. Dopis Štaba III operativne zorne NOV i PO Hrvatske štabu IV divizije i svim komandama područja za izgradnju suhoputnih stanica radi lakšeg snabdijevanja operativnih jedinica u tokuvoljnih operacija — — — — —	213
98. Izvještaj Štaba IV divizije NOVH Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o vojnoj situaciji na području Slavonije, organizacionom stanju i radu jedinica Divizije, daljnjim operativnim namjerama, formiranju novih jedinica i korpusa i o prijedlozima za imenovanje starješinskog kadra u jedinicama • — — — — — — — — — —	215
99. Naredba Štaba IV divizije NOVH svim podređenim jedinicama i štabo-vima I i II odreda III operativne zone za napad ina uporište Vočki — — — — —	222
100. Izvještaj ustaškog logornika u Virovitici Ustaškom stožeru Velike župe Baranja u Osijeku o preseljenju mađarskog stanovništva sa područja Virovitice i Daruvara u Mađarsku i prebacivanje njihove imovine bez znanja i dozvole carinskih organa NDH, a pod zaštitom oružanih snaga pripadnika Njemačke .narodne skupine (Einsatzstaffela) — — — — —	228
101. Dopis Šumarskog ureda Vlastelinstva Vukovar Velikoj župi Vuka o ometanju eksploatacije šuma na području vlastelinstva od strane mađarskih vlasti — — — — — — — — — —	230
102. Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Srednja Dra-va — llova o političkim prilikama na okrugu, o nesigurnom položaju njemačkog stanovništva uslijed aktivnosti partizana i o slaboj moguć-nosti političkog djelovanja vodstva Skupine ma pripadnike mjesnih sku-pina u kotarima: Pakrac, Daruvar, GruMšno Polje i Garešnica. Okružni rukovodilac navodi da partizani imaju veliki utjecaj i uživaju svestranu podršku ne samo među hrvatskim i srpskim stanovništvom, koje se sve više odaziva partizanskim pozivima za mobilizaciju, nego i u organima javne uprave, gdje se službenici drže pasivno prema ovim pojavama, a mnogi čak i simpatiziraju NOP i ne poduzimaju nikakve mjere da se po-stojeće stanje sredi. Ovakve pojave djeluju negativno na morail pripad-nika Skupine, stoga o'kružni rukovodilac predlaže poduzimanje vajnih operacija širih razmjera na području Papuka i Bilongore ikako bi se pru-žila zaštita njemačkim porodicama čiji su sinovi mobilizirani u SS jedi-nice i bore se van domovine, na istočnom frontu — — — — —	231
103. Dopis Štaba IV divizije NOVH svim podređenim jedinicama da spriječe koncentriranje protivnika u okolini Vočina jer opkoljena posada traži hitnu pomoć — — — — — — — — — —	234
104. Izvještaj Komande Diljskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o radu partizanskih straža i preformiranju udarnih grupa u Udarni bataljon Diljskog područja — — — — — — — — — —	235
105. Izvještaj Komande Diljskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji :i proslavi Prvog maja, o radu NOO-a i uspješnoj mobilizaciji boraca, o radu pete kalane i ubacivanju agenata u redove NOV, o formiranju Diljskog bataljona i o političkom radu par-tizanskih straža, relejnih stanica, intendantura i Agitprapa Područja — — — — —	238

106.	Izvrještaj Okružnog komiteta ŠKOJ-a Virovitiica Pokrajinskom komitetu ŠKOJ-a za Slavoniju o političkoj situaciji, organizacionom stanju i radu ŠKOJ-a i USAOJ-a na okrugu	— —• — — — — — — —	243
107.	Brzjav Zapovjedništva Prve gorske divizije u Daruvaru Operativnom odjelu Glavnog stožera domobranstva o stanju Prve bojne u Voćinu —		247
108.	Izvrještaj Komande Požeškog područja štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o iprosravi Prvog maja, provođenju izbora za NOO-e i o partijsko-političkom i kulturno-prosvjetnom radu partizanskih straža u selima i bolnicama od 30. aprila do 10. maja — — — —• —		248
109.	Izvrještaj Štaba XVI NO brigade Štabu IV divizije NOVH o toku i uspjehu akcije na Voćin — — — — — — — — —		252
110.	Pismo štaba IV divizije NOVH svim borcima i rukovodiocima podređenih jedinica, kojim ise odaje puno priznanje za hrabrost, požrtvovno»! i sposobnost rukovođenja prilikom trećeg zauzimanja Voćina —•		255
111.	Naredba Štaba IV divizije NOV Hrvatske svim podređenim jedinicama za povlačenje sa dosadašnjih položaja u novoraspoređene baze		256
112.	Dopis Ustaškog stožera Velike župe Livac — Zapolje Glavnom ustaškom stanu u Zagrebu kojim se tražii upućivanje vojne jedinice u Lopovljane .radi osiguranja mjesta od partizana — — — — — — — —		258
113.	Naredba Štaba IV divizije NOVH svim podređenim jedinicama o postupku pozajmljivanja i načinu korištenja privatne imovine —		259
114.	Izvrještaj Komande Papučko-krndijskog područja štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji, raspoloženju naroda, proslavi Prvog maja, akciji NOO-a 'za obradu njiva, sjetvi i zbrinjavanju stanovništva u popaljenim selima, o radu obavještajne službe i otkrivanju petckolonaša, o stanju sanitetske službe i uzdizanju bolničarskog kadra i o radu ćelija KP i ŠKOJ-a — — — — — — — —		260
115.	Izvrještaj Komande Bilogorskog područja Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o proslavi Prvog maja i raspoloženju naroda, o organizaciji i aktivnosti partizanskih straža i o stanju intendantske, sanitetske, obavještajne i informativne službe — — — — — — — —		262
116.	Dopis nadstojnika Glavnog ureda Njemačke narodne iskupine Ministarstvu narodnog gospodarstva NDH o zapostavljanju pripadnika Skupine (u odnosu na hrvatsko stanovništvo) u pogledu ptkupa brane i stoke, ometanju nakupnog rada »Agrarije«, postavljanji povjerenika kod nje-mačkih poduzeća i u privilegiraniju Zemproa — — — — — — — —		266
117.	Izvrještaj Štaba IV divizije NOV Hrvatske o postignutim rezultatima na-pada na Voćin — — —• — — — — — — — — —		269
118.	Izvrještaj Štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske poli-tičkom komesaru III operativne zone o radu na političkom i kulturno-prosvjetnom uzdizanju boraca, proslavi Prvog maja, radu Agitpropa, 0 moralu i visokoj političkoj svijesti boraca i o zdravstveno-socijalnom stanju partizana u vremenu od 2. do 12. maja 1943. god. — — — — — — — —		270
119.	Naređenje Štaba IV divizije NOV Hrvatske svim podređenim 'jedicama 1 štabu III operativne zone da ikopaiju bunkere koji bi, u slučaju vojnih operacija širih razmjera, bili adaptirani za sakrivanje ranjenih i bolesnih boraca — — — — — — — — — — — — —		278
120.	Dopis Agitpropa Diljskog područja svim narodnooslobodilačkim odborima i antifašističkim organizacijama na svom teritoriju kojim ih obavještava o pokretanju lista Diljski partizan i poziva ina suradnju — — — — — — — —		279
121.	Dopis Župske redarstvene oblasti u Slav. Brodu Ravnateljstvu Državne realne gimnazije kojim -se traže podaci o prosvjetnim radnicima u osnov-nim i srednjim školama na području grada — — — — — — — —		280

122.	Izveštaj Župske redarstvene ablaisti u Osijeku Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu... o stanju zatvorenika i političkim događajima na području Velike župe Baranja —	—	•	—	—	—	—	—	281
123.	Letak Okružnog komiteta KPH Virovitica hrvatskom i srpskom narodu Podravine s pozivom na borbu protiv okupatora i njegovih domaćih suradnika —	—	—	—	—	—	—	—	283
124.	Izveštaj Glavnog ureda za narodno gospodarstvo Njemačke narodne skupine u NDH o organizacionim promjenama i formiranju (strukovnih udruženja za trgovinu ugiem, drvetom i građevnim materijalom, o brojnom stanju Njemačke zajednice irada, proslavi Prvog maja kao Dana njemačkog rada i o sve težim životnim usiovima radnika, koji se sve više obraćaju za pomoć Njemačkoj zajednici rada —	—	—	—	—	—	—	—	286
125.	Izveštaj .sekretara XVII NO brigade Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji ii organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije, 0 političkom i kulturno-prosvjetnom radu u četama, o visokoj borbenoj svijesti skojevaca, disciplini i vojnom uzdizanju boraca i o velikom učešću 1 hrabrosti žena boraca u Brigadi —	—	—	—	•	—	—	—	288
126.	Dopis Inicijativnog odbora ZAVNOH-a Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju kojim poziva sve delegate iz Slavonije na osnivačku skupštinu ZAVNOH-a —	—	—	—	—	—	—	—	294
127.	Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske Zapovjedništvu Prve gorske divizije u Daruvaru kojim predlaže zamjenu zarobljenih domobranskih časnika za deset rodoljuba koje će predložiti Štab Zone	—	—	—	—	—	—	—	294
128.	Dopis Kotarske oblasti Slav. Požega Zajednici za promet stokom i stočnim proizvodima u Zagrebu ikojsiim se traži posredovanje kod vojnih vlasti radi pružanja pomoći prilikom otkupa stoke u selima Požeške kotline 295	—	—	—	—	—	—	—	295
129.	Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu III operativne zone i svim podređenim jedinicama za formiranje XXI NO brigade —	—	—	—	—	—	—	—	296
130.	Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i operativne zone i svim podređenim jedinicama	—	—	—	—	—	—	—	297
131.	Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i operativne zonei svim podređenim jedinicama o formiranju I korpusa —	—	—	—	—	—	—	—	298
132.	Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima IV i X divizije o formiranju novog štaba IV divizije	—	—	—	—	—	—	—	298
133.	Dopis Glavnog zapovjedništva Oružništva u Zagrebu Glavnom stožeru oružanih snaga NDH . . . kojim javlja da su njemački vojnici samovoljno oduzimali živežne namirnice i stoku stanovnicima sela Sumetlice i Pravoslavne Šagovine	—	—	—	—	—	—	—	299
134.	Izveštaj organizacionog vođe Njemačke narodne skupine u NDH o organizacionom stanju i nastalim promjenama u Skupini uslijed obustavljanja rada i preseljenja nekih mjesnih skupina u okruzima Istočni Srijem i Donja Drava, o personalnim promjenama u vodstvu i o moralu i djelatnosti pripadnika Skupine u vremenu od 15. aprila do 15. maja 1943. godine —	—	—	—	—	—	—	—	300
135.	Dopis Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost Ministarstvu vanjskih poslova NDH u Zagrebu kojim se traži posredovanje kod njemačkih vojnih vlasti zbog preseljenja pripadnika mađarske narodnosti sa kotara Daruvar u Mađarsku. Preseljenje se vršilo pod zaštitom oružanih snaga Njemačke narodne skupine, a bez znanja i odobrenja upravnih vlasti NDH —	—	—	—	—	—	—	—	3012
136.	Naredba Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske o formiranju odsjeka pri Štabu Zone	—	—	—	—	—	—	—	303
137.	Izveštaj Srijemsko-slavonskog četničkog odreda delegatu Vrhovne komande kapetanu Bori Mitranoviću o pokušaju organiziranja četništva u Slavoniji —	—	—	—	—	—	—	—	304

138.	Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška svim kotarskim komitetima KPH o pružanju pomoći organizaciji AF2 iprilikom provođanja izbora za seoske, općinske, kotarske i okružne antifašističke odbore žena 306	
139.	Dopis Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske Zapovjedništvu Prve gorske divizije u Daruvaru s podacima onih rodoljuba koje traži u zamjenu za zarobljene domobrane — — — — — — — — — —	307
140.	Molba predstavnika Zemaljskog vodstva Njemačke narodne pomoći iz Lučinaca Općinskom poglavarstvu Vilić-Selo za potvrdu da se njemačke porodice preseljavaju iz Lučinaca u Jovanovac kod Osijeka zbog aktivnosti partizana i da molbu proslijedi Kotarskoj oblasti u Slav. Požegi radi osiguranja besplatnog prevoza na željeznici — — — — — — — — — —	309
141.	Izvještaj zamjenika politkomesara XVI NO brigade IV divizije NOVH Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji i organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije u Brigadi, o radu na političkom, kulturno-prosvjetnom i vojnom uzdizanju boraca, o radu Agitpropa i uspjehu održanih mitinga u selima na području Bilo-gore, o radu partijskih biroa i štapske ćelije i o hrabrosti pojedinih članova SKOJ-a i žena boraca u Brigadi — — — — — — — — — —	310
142.	Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske za formiranje štaba baterije i o promjenama kadra u XVI i XVII NO brigadi — — — — — — — — — —	315
143.	Izvještaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o akcijama I i II odreda, formiranju Čehoslovačkog bataljona i mobilizaciji boraca u NOV — — — — — — — — — —	316
144.	Izvještaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji, raspoloženju naroda i uspjehu mobilizacije boraca u NOV; o reakcionarnom radu vodstva bivše HSS i nastojanju četnika da se prebace u Slavoniju i Srijem; o provođenju izbora za NOO-e i sastanku plenuma Oblasnog NOO-a za Slavoniju; o stanju ranjenika i bolesnika u bolnicama i gerilskim upadima protivnika na oslobođeni teritorij i o političkom radu među borcima odreda, operativnih jedinica i komandi područja — — — — — — — — — —	318
145.	Izvještaj Štaba IV divizije NOVH Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbi za Voćin i daljnjim operativnim namjerama — — — — — — — — — —	322
146.	Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora u Slav. Brodu Mini-starstvu oružanih snaga NDH... o političkim prilikama i raspoloženju naroda, o aktivnosti partizana u Slavoniji i Srijemu i o stanju u domobranstvu — — — — — — — — — —	328
147.	Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine okruga Sava — Dunav vodi: Skupine o političkim prilikama i raspoloženju naroda, o progonima Židova i Srba i oduzimanju njihove imovine, o neraspoloženju hrvatskog naroda prema ustašama i njihovim zlodjelima i o aktivnosti partizana na području okruga. Za sređenje postojećeg stanja okružni rukovodilac predlaže: potpuno istrebljenje Židova, povišenje plaća državnim službenicima, uvođenje smrtno kazne za povišenje cijena namirnica i stavljanje hrvatskih oružanih snaga pod njemačku vojnu komandu — — — — — — — — — —	331
148.	Izvještaj Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu informativne službe i jačini ustaško-domobranskih i okupatorskih snaga u uporištima na teritoriju zone — — — — — — — — — —	334
149.	Izvještaj Štaba I odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske političkom komesaru Zone o radu na političkom, kulturno-prosvjetnom i voljnom uzdizanju boraca, o formiranju radnog bataljona, izdavačkoj djelatnosti Agitpropa, moralu, borbenosti, disciplini i socijalno-zdravstvenom stanju boraca i o uspjehu političkog rada među narodom na sektoru djelovanja Odreda — — — — — — — — — —	337

150.	Izvještaj Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji i reakcionarnom radu HSS-a, naročito na području OK KPH Virovitica, o pojačanom teroru, o organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije u okružnim komitetima KPH, operativnim jedinicama, partizanskim odredima i vojnopozadinskim ustanovama, o provođenju izbora za NOO-e, formiranju Privremenog oblasnog NOO-a za Slavoniju i o radu AFŽ i Agitpropa Oblasnog komiteta —	341
151.	Izvještaj Okružnog komiteta KPH Osijek Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju o političkoj situaciji i organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije, o provali u kotarskim komitetima KPH Osijek i Vukovar, formiranju novih komiteta, provođenju izbora za NOO-e, sazivu plenuma Okružnog NOO-a Osijek, radu Agitpropa i o stanju organizacije AFŽ na okrugu —	350
152.	Izvjestaš štaba II odreda III operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu Zone o brojnom stanju i naoružanju boraca —	355
153.	Dopis Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH kojim traži uspostavljanje čvršće veze i uputstvo za daljnji rad —	356
154.	Izvjestaš Kotarskog komiteta KPH Podravska Slatina Okružnom komitetu KPH Virovitica o političkim prilikama i raspoloženju naroda, o organizacionom stanju i radu partijske i skojevske organizacije i o radu NOO-a, AFŽ i Agitpropa Komiteta —	357
155.	Izvjestaš Štaba III operativne zone Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu obavještajne službe —	360
156.	Izvjestaš Komande Psunjskog područja Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske o radu Tehnike, partizanskih straža, pozadinske čete, o stanju bolnica i ambulant, o radu relejnih stanica, informativne i obavještajne službe, o ponovnoj uspostavi mobilizacionih centara i o ekonomskom stanju Područja —	368
157.	Izvjestaš Komande Psunjskog područja Štaba III operativne zone NOV i PO Hrvatske o stanju partijskih jedinica, njihovoj političkoj izgradenosti, političkom radu u bolnicama i među narodom i o dnevnom redu sastanaka kotarskih NOO-a Novska i Pakrac —	367
158.	Izvjestaš Privremenog oblasnog NOO-a za Slavoniju Inicijativnom odboru ZAVNOH-a o formiranju Odbora i njegovim narednim zadacima, o organizacionom stanju i radu NOO-a poslije provođenja izbora, formiranju prehrambenih komisija radi pružanja pomoći postradalom stanovništvu, radu na uzdizanju prosvjetnog i zdravstvenog kadra i o izdavanju lista Glas Slavonije —	369
159.	Izvjestaš Štaba XII NO brigade političkom komesaru IV divizije NOV i PO Hrvatske o političkom i kultumoi prosvjetnom uzdizanju boraca, sportskim priredbama, radu štabova bataljona, socijalno-zdravstvenom stanju boraca i o pozitivnom utjecaju političkih zborova među narodom u selima Požeške kotline —	372
160.	Izvjestaš Štaba XVII NO brigade političkom komesaru X divizije NOV i PO Hrvatske o intenzivnom političkom i kulturno-prosvjetnom radu, moralu, disciplini i o socijalno-zdravstvenom stanju boraca —	374
161.	Izvjestaš Štaba XVII NO brigade Štabu X divizije NOV i PO Hrvatske o vojnim akcijama Brigade od 15. do 25. maja 1943. godine	377
162.	Izvjestaš Štaba XXI NO brigade Štabu X divizije NOV i PO Hrvatske o formiranju i sastavu brigade —	379
163.	Pismo Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske kojim valjuju politički komesari podređenih jedinica za dotadašnji rad vijanju političke i borbene svijesti, morala i discipline boraca se poh- na raz-	380

164.	Zapovijest Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske svim podređenim jedinicama za napad na uporište Kutjevo —	—	—	—	—	383
165.	Dopis Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabu X divizije 0 povratku I bataljona Kalničkog NOPO na Kalnik —	—	—	—	—	385
166.	Zapisnik sa sjednice plenuma Kotarskog NOO-a Podravska Slatina o stanju i radu općinskih i mjesnih NOO-a, raspoloženju naroda, zabrani kretanja lica na neoslobodeno područje, suzbijanju krađe i primjeni kazna, o zdravstvenoj službi, kontroli boraca na bolovanju i o cijena-ma kovačkih usluga —	—	—	—	—	386
167.	Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Pakrac Okružnom komitetu KPH Nova Gradiška o organizacionom stanju, agitaciono-propagandnom i kulturno-prosvjetnom radu partijskih, skojevskih i antifašističkih orga-nizacija, o uspjehu mobilizacije boraca u NOV i uspostavi veza sa domo-branima, o radu i organizacionom stanju NOO-a i o raspoloženju naroda 1 narodnoisti prema NOP-u —	—	—	—	—	390
168.	Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima IV i X divizije za racionalno korišćenje živežnih namirnica	—	—	—	—	398
169.	Dopis Ustaškog logora u Slav. Brodu Udruženju trgovaca kojim ih obavještava da je formirao krstareći odjel dobrovoljaca i traži materi-jalnu pomoć za njegovo izdržavanje —	—	—	—	—	400
170.	Dopis Inicijativnog odbora ZAVNOH-a Okružnom NOO-u Srijem i Sla- vonija o ustavima i načinu rada pilana i vršalica, o čuvanju i spremanju sijena i o čuvanju i zabrani sječe šuma	—	—	—	—	400
171.	Izjava Inicijativnog odbora ZAVNOH-a i Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske o ciljevima i načelima narodnooslobodilačke borbe ---	—	—	—	—	401
172.	Zapovijest Štaba IV divizije I slavonskog korpusa NOV i štabovima XII i XVIII NO brigade za napad na uporište	PO	Hrvatske	Kutjevo	—	403
173.	Zapovijest štaba X divizije I slavonskog korpusa NOV i štabovima X.VII i XXI NO brigade za napad na	PO	Hi-vatske	Kutjevo	—	406
174.	Dopis Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Štabu III operativne zone 0 formiranju čete za borbu protiv pete kolone (četa PPK)	—	—	—	—	408
175.	Pismo Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju svim okružnim komitetima KPH o neophodnim pripremama za ilegalne uslove rada u slučaju izvo-đenja vojnih operacija širih razmjera i ponovnog akupiranja oslobođene teritorije u Slavoniji —	—	—	—	—	410
176.	Dopis Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška Kotarskom komitetu KPH Pakrac o kopanju bunkera, sakrivanju živežnih namirnica i pripremanju udarnih grupa za izvođenje diverzija na svim komunikacijama —	—	—	—	—	412
177.	Dopis Štaba IV divizije I slavonskog korpusa NOVH štabovima XII, 1 XVIII NO brigade o upućivanju boraca na obuku u oficirsku školu za vojne i političke rukovodiocce —	—	—	—	—	443
178.	Dopis Kotarske Oblasti Ilok Velikoj župi Vuka u Vukovaru o samovoljnim postupcima mađarske pogranične straže prema stanovnicima kotara Ilok 414	—	—	—	—	414
179.	Dopis Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju svim okružnim komitetima KPH o suzbijanju sektaštva i protekcionizma, o potrebi intenzivnijeg političkog uzdizanja žena i o pravilnom stavu prema nacionalnom pita-n j u —	—	—	—	—	416
180.	Pregled brojnog stanja ljudstva Komande Diljskog područja —	—	—	—	—	418
181.	Brzjav Župske redarstvene oblasibi iz Nove Gradiške Operativnom od-jelu Glavnog .stožera domobranstva o napadu partizana na Kutjevo	—	—	—	—	420
182.	Pregled brojnog stanja i naoružanja Komande Bilogorskog područja	—	—	—	—	421

ISPRAVCI

Str.	Red	Stoji	Treba
22	11 odozdo	oprisale	operisale
22	1 odozdo	tšo	što
27	22 odozgo	Ostsarmien	Ostsirmien
43	17 odozdo	brodu	Brodu
57	11 odozgo	Svrabić	Svrabić Milana
68	5 odozdo	dužnostinike	dužnostnike
91	6 odozgo	sakupljanju	sakupljaju
119	17 odozgo	Partiju	Partije
136	8 odozdo	maju	imaju
150	19 odozdo	Draruvarskom	Daruvarskom
156	14 odozgo	ofizira	oficira
156	17 odozgo	osbolje	osoblje
158	10 odozgo	Razvidajem	Razvidanjem
165	6 odozdo	nmogo	mnogo
167	15 odozdo	nesačekavši	nesačekavši
167	16 odozdo	vratati	vratiti
171	10 odozgo	mailska	nailaska
171	17 odozdo	streljane	streljanje
176	5 odozgo	hvratskih	hrvatskih
186	15 odozgo	Rašakše	Rašaške
190	17 odozdo	pokazili	pokazali
193	8 odozdo	bezoglasnog	brzoglasnog
201	8 odozdo	btaljona	bataljona
210	14 odozgo	Starečvićem	Starčevićem
212	12 odozgo	posojati	postojati
225	22 odozdo	mniobacačkog	minobacačkog
226	2.1 odozgo	poprišta	uporišta
227	7 odozdo	u u	8
230	22 odozgo	Moliko	Molimo
233	1 odozgo	kozentrieren	konzentrieren
233	19 odozgo	massnahmen	massnahmen
233	20 odozgo	massnahmen. die konzentrierten internehmen, die	massnahmen zu konzentrierten
233	21 odozdo	Unverantwortli- chen	Unverantwortliche
233	14 odozdo	zu	zur
256	13 odozdo	ii Crnoj Gori	il Crnoj Gori

Str.	Red	Stoji	Treba
275	7 odozdo	mi	bi
276	23 odozgo	'kulturno- -prosvjntim	kulturno- -prosvjetnim
277	10 odozgo	ostati	postati
284	20 odozgo	Ogavnik	Ogavni
301	14 odozgo	engerogene	engerogen
308	21 odozdo	streljano	streljamo
312	21 odozdo	brobi	borbi
316	15 odozgo	dobli	dobili
321	14 odozgo	otežena	otežana
325	24 odozgo	iprodrre	prodre
334	19 odozdo	z	iz
339	20 odozdo	sma	sima
340	22 odozgo	Održan je jedan miting u cijelom bataljonu pove- dom zakletve slinjači koji su	Održana su tri mitinga, dva u Bije- loj, jedan u Ma-
341	25 odozdo	vojnika	vojnika
352	20 odozgo	jednom	jednog
353	5 odozgo	cejlukupnog	cjelokupnog
353	12 odozgo	teritriji	teritoriji
353	15 odozgo	održoše	održače
353	16 odozgo	titcu	tetu
355	1 odozgo	množene	umnožene
359	17 odozdo	ma	ima
363	6 odozgo	sreskm	sreskim
364	10 odozdo	našm	našim
366	18 odozgo	svoje	svote
370	19 odozgo	bilogori	Bilogori
370	7 odozdo	Obor	Odbor
377	19 odozdo	i i	i
378	20 odozgo	zabrvljenog	zarobljenog
383	24 odozdo	nalazise	nalaze se
393	21 odozgo	ra	rad
397	21 odozgo	manjne	manjine
397	8 odozdo	ljud	ljudi
399	15 odozgo	peko	preko

Grafička oprema
Ivan Seitz

Tehnički urednik
Milan Vranešević

Lektor
Slavica Musić

Korektori
Milan Vranešević i Slavica Musić

Tisak: NIP »Štampa« — Osijek
Štampano u 1100 primjeraka